

НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

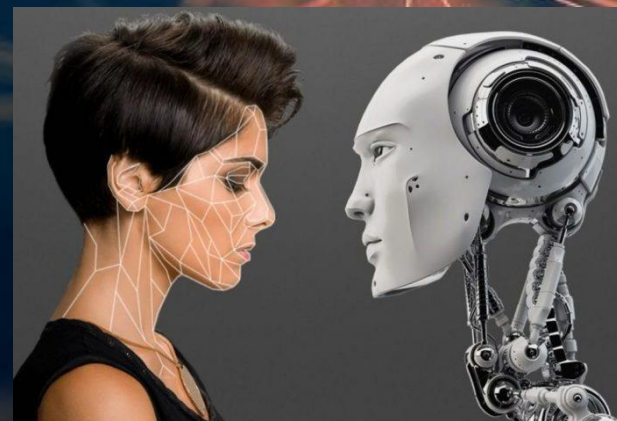
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

**«ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І
СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

**в рамках Всеукраїнських Сковородинських
навчань «Пізнай себе»**

Київ 2020

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

**ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І
СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ
СТОЛІТТЯ**

**в рамках Всеукраїнських Сковородинських
навчань «Пізнай себе»**

Київ 2020

УДК 101

«Філософські проблеми людини і суспільства в реаліях ХХІ століття» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сковородинські навчання «Пізнай себе»), 13 березня 2020 р. – Київ, 2020.– 458 с.

Збірник студентських наукових праць укладено за матеріалами науково-методичного семінару «Світоглядні та соціокультурні трансформації у період Постмодерну: сподівання, реалії, проблеми», який пройшов 20 листопада 2019 року у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Збірник охоплює актуальні аспекти сучасної української філософії.

Редакційна колегія: Шинкарук В. Д., д-р філол. наук, проф.(голова); Савицька І.М., канд. філос. наук, проф., (заступник голови ред. колегії);Сторожук С.В., д-р філос. наук, проф., (заступник голови ред. колегії); Кравченко А.Г., канд. філос. наук, доц.; Харченко С.В. д-р. філол. наук, доц.; Горбатюк Т. В., канд. філос. наук, доц.; Данилова Т.В., канд. філос. наук, доц.; Культенко В.П., канд. філос. наук, доц.; Лаута О.Д., канд. філос. наук, доц.; Матвієнко І.С., канд. філос. наук, доц.; Супрун А.Г. канд. філос. наук, Шкіль С.О. д-р філос. наук, доц..

Тези подано в авторській редакції. Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей. Передрукувати опубліковані матеріали в збірнику наукових праць дозволяється тільки за згодою авторів.

ЗМІСТ

Потапова Діана Олександрівна ЩАСТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА	23
Шокарєв Тимофій Богданович, СВІТОГЛЯДНИЙ ПОСТМОДЕРН	26
Карбовський Роман Вікторович, СУПЕРЕЧНОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	28
Олендер Павло Сергійович, ФІЛОСОФІЯ Г. СКОВОРОДИ ЯК ОСНОВА МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ	31
Ахметов Тимур, МОРАЛЬ ЯК НЕВІДДІЛЬНА СКЛАДОВА ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ	33
Довгополюк Андрій, ЦІННІСНІ ТА СВІТОГЛЯДНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПОСТМОДЕРНУ	36
Дуда Іван, НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	39
Одинець Дмитро, МОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	42
Баленко Мар'яна, Г. СКОВОРОДА: ФІЛОСОФІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ	45
Пархоменко Назар, ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК НЕВІДДІЛЬНА СКЛАДОВА АНТРОПОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ	48

Халімон Катерини, ГЕНДЕРНІ СТЕОТИПИ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	51
Подольський Андрій, РОЛЬ КОЛЕКТИВОЇ ПАМ'ЯТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	53
Халюто Карина Сергіївна, ІДЕЇ «ФІЛОСОФІЇ ЖИТТЯ» У РОБОТАХ ФРІДРІХ НІЦШЕ	55
Далаков Максим Федорович СУБ'ЄКТИВНИЙ ІДЕАЛІЗМ ТА ДІАЛЕКТИКА ФІХТЕ	56
Рябишенко Віталій Юрійович, ІДЕАЛЬНА ДЕРЖАВА: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	59
Мамєєва Єлизавета Ігорівна, ФІЛОСОФІЯ І КОХАННЯ	61
Гребенюк Олексій Сергійович, ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ Т. ШЕВЧЕНКА ТА І. ФРАНКА	63
Єгорова Анастасія Андріївна ФЕНОМЕН БОДІПОЗИТИВУ	66
Грабіна Софія Миколаївна АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ	67
Пешкова Анастасія Юріївна, СВІТОГЛЯД ЯК ДУХОВНО- ПРАКТИЧНИЙ ФЕНОМЕН	70
Баранов Михайло Ігорович , ВПЛИВ НАУКИ І ТЕХНІКИ НА ЛЮДИНУ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ	71
Пантюшенко Дарина Ігорівна, ФІЛОСОФІЯ ФРІДРІХА НІЦШЕ: КОНЦЕПЦІЯ НАДЛЮДИНИ ТА ВПЛИВ НА АДЛЬОФА ГІТЛЕРА	74

Пешкова Анастасія Юріївна, ПАНДЕМІЯ КОРОНАВІРУСУ	76
Дібрівна Аліна Володимирівна, «НЕ ЗАПІЗНІЛА ПРАЦЯ НАД НАЙНЕОБХІДНІШИМ!»: ФІЛОСОФІЯ І ФІЛОСОФСТВУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ	78
Кириєнко Олександра Миколаївна, «ОДНЕ ДЖЕРЕЛО ЛЮБЛЮ»: ОСОБИСТІСНІСТЬ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ ЯК ЙОГО ЗАПОЧАТКУВАННЯ	80
Коновал Олександра Олександрівна, «НЕ БУТИ ПОЗБАВЛЕНИМ СВОЇХ ЗАОЩАДЖЕНЬ»: ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ ЧИТАННЯ	82
Марухач Марія Петрівна, ПОСТСУЧАСНІ РЕЦЕПЦІЇ «ФІЛОСОФІЇ НАРЦИСІЗМУ» ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	84
Соколова Олександра Максимівна, «ХТО ДОБРЕ ЗАГОРІВСЯ, ТОЙ ДОБРЕ ПОЧАВ»: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИМІРИ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	86
Соколова Олександра Максимівна, «ДАЙ, БОЖЕ, ПОРАДІТИ!»: ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ СМИСЛОЖИТТЄВОСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	88
Солоділова Варвара Олексіївна, ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: АПОЛОГІЯ ДОБРОЧИННОСТІ ЗАСАД СУСПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄБУТТЯ	90
Соколова Олександра Максимівна, АПОЛОГІЯ «ДІЄТИ МИСЛЕННЯ»	92
Артемчук Є. А., ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ	95

Глотова Маргарита, САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЗА ФІЛОСОФІЄЮ Г. СКОВОРОДИ	97
Григоренко Анастасія ЗАБРУДНЕННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	99
Єрмоленко Євгенія, ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТУ	102
Коваленко Вікторія ПРОБЛЕМА ТЕОДЦЕЇ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ	104
Коломієць Валерія, ІУДАЇЗМ ЯК НАЦІОНАЛЬНА МОНОТЕЇСТИЧНА РЕЛІГІЯ	106
Косяченко Влада, РЕЛІГІЯ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ШЛЯХОМ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ	109
Штимак Максим, РИТОРИКА ЯК МИСТЕЦТВО ПЕРЕКОНУВАТИ	111
Смоляннінов Дмитро, ФІЛОСОФІЯ В АНТИЧНІЙ ГРЕЦІЇ	115
Винник Катерина, ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ЛЮДИНОЮ?	118
Скуба Анастасія, ФІЛОСОФІЯ Ф.М. ДОСТОЄВСЬКОГО В ЦИТАТАХ	119
Тимчій Анна, ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ	121
Собченко Софія, ІДЕАЛЬНА ДЕРЖАВА: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	124

Шалаєв Антон, «ЗАГНИВАННЯ» СОЦІУМУ В НАШІ ДНІ	126
Заболотна Ірина, БЕРИ ВЕРШИНУ – МАТИМЕШ СЕРЕДИНУ	127
Шовкопляс Анастасія, УКРАЇНА – СВІТОВА ЖИТНИЦЯ	129
Круковський Руслан ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ШЛЮБУ У ХХІ СТОЛІТТІ	131
Недавня Ольга, СВІТОГЛЯД ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	132
Кісіль Наталія, ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ	134
Русіна Діана, ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЧЕРЕЗ ПАМ'ЯТНИКИ	136
Колодій Ксенія, ЩО ТАКЕ СВОБОДА?	138
Собачко Альона, ФІЛОСОФІЯ – ЦЕ МИСТЕЦТВО РОЗУМІТИ СЕБЕ	139
Маєвська Наталія, БУЛЛІНГ В КОЛЕКТИВІ	140
Шовкопляс Анастасія, (НЕ) СВОБОДА СЛОВА	142
Демченко Яна, ПРО ЩАСТЯ У ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ	143
Шовкопляс Анастасія, «СЕНС ЖИТТЯ В САМОМУ ЖИТТІ»	144
Мамчур Денис,	145

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	
Литвиненко Анастасія, РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	148
Стась Анна, ЗРОСТАННЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЧЕНОГО В СУЧАСНІЙ НАУЦІ	151
Брик Ілона, СУТНІСТЬ ЕМПІРИЧНИХ МЕТОДІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	154
Притула Т., ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ – ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ	157
Псатій Валерія, СЕНС ЖИТТЯ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СМЕРТІ	159
Шкумат Марина, ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ 21 СТОЛІТТЯ	162
Потрійний Данило Юрійович, ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ	163
Уманець О.О. ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	165
Знов'як Д.В СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ: ФІЛОСОФСЬКІ ІНТЕНЦІЇ	167
Мосюк І.В. ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ У ПРОФЕСІЇ ДИПЛОМАТА,ЯК ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА	168
Мадянова А.В. ЛЮДИНА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСЯГНЕННЯ	171
Слюсаренко Р.О.	173

ЗМІСТ ЛОГІКИ ДОБРА І ЗЛА

Ковальчук Вікторія Олександрівна РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	175
Носанчук Я.Д. РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В ХХІ СТ.	177
Штокал Іван Олександрович, СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ	178
Кот Любов Миколаївна, ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ	179
Родзинський Антон Сергійович, КРИЗОВОГО СТАНУ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ	182
Андрусик Б.В. ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ У ПРОФЕСІЇ ДИПЛОМАТА,ЯК ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА	185
Солодка Катерина Віталіївна ВИКЛИК МОРАЛІ В СУЧАСНІЙ ДИПЛОМАТІЇ	187
Топольник Олександр Валерійович, ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ АНТРОПОГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	189
Латинін Сергій Віталійович СВІТОВА КАРТИНА ФІЛОСОФІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ	191
Попівська Ірина Олександрівна, ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНА У СВІТІ ГРОШЕЙ	193
Баранік Артем Юрійович, ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ СУЧАСНОГО СПОРТУ В ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ	195
Подчеко Поліна Антонівна,	197

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Гусєва Анастасія Сергіївна, ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	200
Керницька Анастасія Іванівна, БУТТЯ ЛЮДИНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ	203
Григораш Олександр Сергійович, ПІЗНАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА	206
Душина Катерина Олександрівна ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	207
Іскра Карина Вікторівна, ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА І ВЛАДИ В СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ	209
Колмацуй Євгеній Валентинович, ФІЛОСОФІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	212
Гнатенко А.В. ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ КРІЗЬ ПРИЗМ ЕКЗИСТЕНЦІАЛУ СТРАХУ	214
Кушка Яна Олегівна, СУСПІЛЬСТВО ЯК ПРОБЛЕМА ФІЛОСОФІЇ	219
Волошин Єгор Олександрович, РОЗУМІННЯ ТА ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ХХІ СТОЛІТТЯ	221
Руденко В.Ю., ПОЛІТИЧНА МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО	223
Kutsenko Iryna PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF MAN AND SOCIETY IN THE REALITIES OF THE 21ST CENTURY	225

Пальчик Олеся Миколаївна, СЕНС ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА	227
Костіна Аліна Вячеславівна, РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА	228
Барилюк І.О., РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	231
Василевська Анастасія, ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА ТА РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	233
Строкань Вікторія Олексіївна ЗАЛЕЖНІСТТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ. СИМПТОМИ. ПРИЧИНИНИ ВИНИКНЕННЯ. СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ	235
Строкань Вікторія Олексіївна, СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ФІЛОСОФІЯ ТЕХНОКРАТИЗМУ	242
Чухно Валерія Олександрівна ЩО Є СВОБОДОЮ?	245
Атаманчук Віталія Сергіївна, МУДРІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ	246
Долошко Максим Олександрович, ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА	248
Яковишен Назарій Русланович, РОЛЬ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	251
Павлюченко Владислав Андрійович, ТЕХНІКА ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ У БУТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ	253
Лукіян Діана Іванівна,	256

ОСОБА У СМИСЛОВИХ ВИМІРАХ ТЕХНОГЕННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

- Загребельна Світлана Сергіївна, 257**
ГУМАНІЗАЦІЯ МИСЛЕННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА
ТЕХНОКРАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА
- Харчук Іванна Леонідівна, 259**
ДУХОВНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
- Дорошенко Яна, 260**
КОЛЕКТИВНЕ НЕСВІДОМЕ КАРЛА-ГУСТАВА ЮНГА І ПРИРОДА
РЕЛІГІЇ
- Перенесенко Тетяна, 262**
ПРИРОДА «НУМІНОЗНОГО» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РУДОЛЬФА
ОТТО
- Русан Ангеліна, 264**
ФІЛОСОФСЬКО-СОЦІОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЇ МАКСА
ВЕБЕРА І СУЧАСНІСТЬ
- Степаненко Катерина, 267**
ОРИГІНАЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КАРЛА-ГУСТАВА
ДОУСОНА
- Буряченко Анастасія, 268**
АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ У ФІЛОСОФІЇ СОФІСТІВ І СОКРАТА
- Гончаренко Уляна, 270**
ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ
- Гуд Анастасія, 272**
ЧИ ЗАГРОЖУЄ НАМ РЕВОЛЮЦІЯ РОБОТІВ?
- Загребельна Світлана, 273**
РЕЛІГІЙНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ
- Кравченко Владислав, 274**
МАРТІН ЛЮТЕР: ПОВСТАННЯ ГЕРМАНСЬКОГО ДУХУ
- Зелікова Аліна, 276**

ЛЮДИНА ЯК ВОЛЬОВА ІСТОТА

Ляшенко Катерина, ТУРБОТА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ	277
Мельниченко Марія, ЛЮДИНА – «ТВАРИНА ПОЛІТИЧНА»	279
Михайлюк Дарина, АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКОГО ВЧЕННЯ ПЛАТОНА	280
Паламарчук Богдан, ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЦИНІЗМУ	281
Руденко Катерина, ВИДАТНИЙ ФІЛОСОФ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ДЕМОКРИТ ТА ЙОГО НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ	283
Сальник Софія, ФЕНОМЕН СВОБОДИ ВОЛІ У ФІЛОСОФІЇ	286
Северінова Софія, МОНІСТИЧНИЙ ІДЕАЛІЗМ ПЛОТІНА	287
Середа Дарина, ВІРТУАЛЬНИЙ СВІТ І СУЧАСНА ЛЮДИНА	289
Матієсько Валентина, Коваленко Єлізавета, ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ САМОТНОСТІ ЛЮДИНИ	291
Kondratok Irina, PROBLEMS OF HUMANISM AND CIVILIZATION IN THE CONDITIONS OF TODAY	293
Belnitskaia Sonia, HUMANISM AND THE CORONAVIRUS CHALLENGE	295
Губська Марія, КАРАНТИН ТА ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦЮВАННЯ	296

Демченко Анастасія, ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ Ж.-П. САРТРА	297
Довга Олександра, ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО Ж.-П. САРТРА	298
Ковальчук Анна ЩО ТАКЕ ВНУТРІШНЄ «Я»?	300
Маштанов Богдан, КАРАНТИН ТА ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦІЮВАННЯ	301
Смутьська Адріанна, СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ З. ФРОЙДА	302
Мороз Галина, СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОСНОВНА ПРАВОВА ЦІННІСТЬ	304
Оліфіренко Богдана, ГРОМАДЯНСЬКІ ВІЙНИ І ВТРУЧАННЯ У НИХ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ	306
Родіна Анна КОРОНАВІРУС І ГУМАНІЗМ	308
Смутьська Адріанна, ФІЛОСОФІЯ Ж.-П. САРТРА	309
Пономаренко Валентина, ГЕННА МОДИФІКАЦІЯ ЯК ЕКСПЕРИМЕНТ НАД ЛЮДСТВОМ	311
Хавіло Андрій, ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА НЕ ЕФЕКТИВНА!	313
Родіна Анна ЛІДЕРСТВО І РІВНІСТЬ	315
Смутьська Адріанна ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО СТРАХ, ДОБРОТУ І КОРОНАВІРУС	316

Губська Марія, КАРАНТИН ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОМУ СВІТОВІ	318
Довга Олександра, КАРАНТИН І ЙОГО ВИКЛИКИ СВІТОВІ	321
Яценко Анастасія, ЯК КОЖЕН МОЖЕ ДОПОМОГТИ СВІТОВІ?	322
Foka Kateryna HUMANIZM AND THE CORONAVIRUS CHALLENGE	323
Демченко Анастасія, «ВОЛЯ ДО ВЛАДИ» НІЦШЕ	324
Ковальчук Анна ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ЖАНА-ПОЛЯ САРТРА	326
Кравченко Анастасія, HUMANISM AND CORONAVIRUS CHALLENGE	327
Кирпа А.Р., ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ	328
Пазинич Богдан, ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА ХХІ СТОЛІТТЯ	331
Скібіцький О.В. БІЛЬ ЯК ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА	332
Таран Карина Станіславівна, ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА	334
Бойченко Анна, ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ	336
Рябий Микита, ГЕННА ІНЖЕНЕРІЯ – РЕВОЛЮЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ЧИ ЗАГРОЗА ЛЮДСТВУ	338
Костянтин Вервес,	341

СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Корнисяк Дмитро, ПРАГМАТИЗМ	344
Костенко А., СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: «СВІТ ПІСЛЯ КОРОНАВІРУСА НЕ БУДЕ ТАМ ЯК БУВ»	345
Пазинича Богдана, ІНФОРМАЦІЙНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ	348
Анастасієва В. О., СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	349
Галушко Є.В., ЦИФРОВИЙ СВІТ ТА ЛЮДИНА	351
Бойченко Анна, СУЧАСНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР	352
Коцюк Юлія, ТОЛЕРАНТНІСТЬ – НАША НАЦІОНАЛЬНА РИСА	354
Вервес К. Ю., ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА В ХХІ СТОРІЧЧІ	356
Терновий Назарій, ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	358
Філіпова Єлизавета, ЛЮДИНА В ХХІ СТОЛІТТІ	360
Сліпанчук Дмитро, РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ	362
Салімоненко Дарина, ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОСТІ	363
Ярмоленко Валерій,	364

ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ

Бойченко Анна, СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	365
Корнисяк Дмитро, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	367
Філіпова Єлизавета, ЛЮДИНА ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ	368
Скібіцький О.В., ЛЮДИНА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	370
Галушко Євгенія, СУЧАСНА ЛЮДИНА ...	371
Погребна Валерія, ЛЮДИНА ТА ТЕХНОЛОГІЇ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТ.	373
Березовська Анна, ЛЮДИНА ПІД ТИСКОМ РЕАЛІЙ ХХІ СТ.	374
Котенко Софія Василівна, ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНИЙ СВІТОГЛЯД ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	375
Решетник Аліна Сергіївна, ЛЮДИНА ТА РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ	378
Салімоненко Дарина, ДЛЯ ЧОГО ЛЮДЯМ ВЗАГАЛІ РЕЛІГІЯ ТА ВІРА В НЕЇ?ЧИ Є В НІЙ СЕНС?	379

Опанасенко Валентина, ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	382
Чулкова А., ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРЕСИНГУ ХХІ СТОЛІТТЯ	383
Косяченко Влада, ЛЮДИНА ТА РЕЛІГІЯ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	384
Кирпа Альбіна, ЛЮДИНА ТА ЇЇ ВИБІР... В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	385
Сирова К., СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	387
Білоцерківець Ірина, ЧИ Є ТОТОЖНИМИ НАУКОВА ТА РЕЛІГІЙНА ВІРА?	388
Білоцерківець Ірина, ЯКА ВОНА – МОЛОДЬ ХХІ СТОЛІТТЯ?	391
Косяченко Влада, РЕЛІГІЯ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ШЛЯХОМ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ	392
Сирова К., ЛЮДИНА ТА ВІРА	394
Коваленко Вікторія Олександрівна, СЕРЕДНЬОВІЧНА ХРИСТІЯНСЬКА ЦЕРКВА	395
Коваленко Вікторія Олександрівна, ПРАВОСЛАВНА ОБРЯДОВІСТЬ	397
Котенко Софія Василівна, ФУТУРИЗМ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ	399
Волинський Вадим ХТО ТАКА ЛЮДИНИ: СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД	401

Мирна Марина ОХОРОНА ДИТИНСТВА	403
Цимбровський Вадим ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТ.: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	404
Слива Анастасія ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО:АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ	407
Бовт Іван ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ	408
Сухина Олександр ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА У ХХІ СТОЛІТТІ	410
Мироненко Антон ЖИТТЄВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ	411
Макода Тетяна СИРІТСТВО, ЯК ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА	413
Коваленко Андрій СВІТОГЛЯДНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	415
Кашука Дмитро ВІЙНА ЯК ГОЛОВНА АНТРОПОГЕННА ПРОБЛЕМА У ХХІ СТОЛІТТІ	416
Бондарчук Дмитро ВСЕСВІТНІЙ ПРОГРЕС ЯК НАСЛІДОК ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	417
Богданович Андрій ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛЮДСТВА В ХХІ СТОЛІТТІ	419
Кудінов Олександр ТІЛЕСНІСТЬ ЯК ПОНЯТТЯ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ	420
Чорба Анатолій СВІОГЛЯДНІ ОРІЄНТИРИ ЛЮДСТВА У ХХІ СТОЛІТТІ	421

Кісіль Тетяна ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	423
Баляс Анна ПРОБЛЕМИ ДИТИНСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	424
Дегтяр Дар'я ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДИНИ В РЕАЛІХ ХХІ СТОЛІТТЯ	427
Єрмоленко Євгенія, ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТУ	428
Улько Валерія, ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ, ЯК ПРАВО ЛГБТ-ЛЮДЕЙ НА ПОВНОЦІННЕ ЖИТТЯ	430
Павленко Валерія, РЕАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ В ХХІ СТОЛІТТІ	432
Єрмоленко Анастасія, ФІЛОСОФІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ У СУЧАСНОМУ БУТТІ ЛЮДИНИ	434
Остапчук Надія, ФОБІЇ, ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА У СУСПІЛЬСТВІ	436
Панаскевич Анна, ДЕТЕКТОР ЗМІ: ДОВІРА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ФОРМА КРИТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ	438
Крилюк Іванна, ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	440
Матвійків Анна, БІОЕТИЧНІ ПИТАННЯ ГМО	441
Мамслєкова Меріам, ЩОДО ВІДМІННОСТІ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ТА ТВАРИН	444

Матвійчук Денис, ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ	446
Третьякова Ксенія, ФІЛОСОФІЯ І РЕЛІГІЯ ЯК ТИПИ СВІТОГЛЯДУ	448
Кутовенко Кристина, ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ФЕЙЄРБАХА	450
ФЕДОРЕНКО Дмитро, ТАЄМНИЦЯ ГАРНОГО ЖИТТЯ	452
Кривда Наталія, НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ІСТОРИЧНИЙ НАРАТИВ: ЗА І ПРОТИ	453

Потапова Діана Олександрівна
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

ЩАСТЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

*Кожен хоче бути щасливим, але щоб
досягти щастя, необхідно знати, що таке щастя.
Ж.Ж.Руссо*

Міркування про щастя повинні початися з мовного аналізу слова «щастя».

З точки зору науки потрібно, щоб поняття і слово були адекватні. Цій вимозі не відповідає більшість слів розмовної мови до якої відноситься і слово «щастя». Навіть коли це слово вживається в психологічних і етичних теоріях, воно приносить в них з розмовної мови багатозначність, що склалася протягом століть. Міркування про щастя потрібно почати з вказівки на багатозначність цього слова і з виділення різних значень поняття щастя.

Коли М. Рей пише: «Кого підносить щастя, той нехай боїться впасти», або коли інший польський письменник Г. Кнапській каже: «Чого не дало мені щастя, того у мене не відняти», то щастя розуміється в об'єктивному значенні, як вдалий збіг обставин, як сприятливі умови життя. У цьому першому – об'єктивному – значенні «щастя» є не що інше, як везіння або удача. «Випало щастя», «пощастило» говорять про те, хто виграв в лотерею або вийшов зі скрутного становища. У такому ж сенсі розуміється вираз «щаслива гра» або «везіння в справах». Тут завжди мова йде про вдалий збіг обставин, про щасливу долю, щасливий випадок. У такому ж значенні йдеться про щастя і в прислів'ї «Краще крихта щастя, ніж фунт розуму». Того, хто виграв в лотерею, називають щасливим, не питаючи, що відчуває людина, що виграв, як вона використовувала свій виграш, чи пішов він їй на користь. Це – щастя в життєвому значенні.

Але коли С. Жеромський пише в романі «Бездомні»: «Щастя, як тепла кров, повільної хвилиною влилося в її серце», він розуміє щастя інакше: суб'єктивно, тобто як вид переживання, як особливо радісне і глибоке почуття. У цьому другому – суб'єктивному – значенні «щастя» означає не що інше, як стан інтенсивної радості, блаженства або захоплення. Тут, в пряму протилежність першому випадку, мова йде саме про те, що пережив чоловік, і порівняно неважливо, які зовнішні умови породили це переживання. Таке поняття щастя в психологічному значенні.

Обидва значення помітно різняться. Хоча в українській мові, так само як і в багатьох інших мовах, слово «щастя» вживається в обох значеннях, але іншої назви, загального для них, не існує. В латині об'єктивне щастя називали удачею (fortuna), у французькій мові – шансом (chance), в англійському – удачею (luck), а такі слова, як beatitudo, bonheur, happiness, вживали для інакшого розуміння щастя. Однак більшість людей пов'язують суб'єктивне щастя з об'єктивним і навіть ставлять його в залежність від об'єктивного тобто радість обумовлюють удачею і везінням - тому немає нічого дивного, що в деяких мовах для них існує загальна назва.

Основа щастя – в єдності особистого і загального. Це впливає з сутності людини. Важко або неможливо бути щасливим, коли бачиш навколо себе нещасних.

«Тільки у загальне щастя можна знайти своє особисте щастя» – говорив Т. Гоббс. Про це ж писав художник Н.І. Крамской: «все існування людини не може бути наповнене тільки особистим щастям, або, краще сказати, особисте щастя людини тим вище і краще, чим серйозніше глибше захоплюють його загальні інтереси і чим менше зустрічає він в близькому собі істоту протидії в цієї потреби ». Або: «Той спосіб життя найщасливіший, який представляє нам більше можливостей завоювати повагу до самого себе» (Самюель Джонсон).

Чи можна зробити людей щасливими, а тим більше змусити їх бути щасливими?

У проблемі людського щастя є сторона, пов'язана з міжлюдськими відносинами. Одна справа, коли людина хоче бути щасливою, прагне щастя, створює умови для цього і т. д. Інша справа, коли людина, не думаючи про своє особисте щастя, прагне зробити щасливими інших, ошчасливити інших і навіть все людство. Д. Дідро писав: «Найщасливіша людина та, хто дає щастя найбільшій кількості людей».

Наскільки виправдане прагнення принести щастя найбільшій кількості людей? Тут виникає інше питання: а чи хочуть люди, щоб їх ошчасливили? Чи немає тут нав'язування своєї волі і свого розуміння (зокрема, свого уявлення про щастя) іншим людям, всьому людству? Чи немає тут ефекту непрошеного благодійника, захисника, рятівника? Справді, хто просив цих «самовідданих» робити інших щасливими, приносити іншим щастя? Якщо вони самі себе відкидають, навіть готові пожертвувати своїм особистим щастям, то як вони можуть зрозуміти, що потрібно іншим людям, яке взагалі щастя потрібно людям?! Людина, яка сама не зазнав щастя, – тільки теоретично уявляє щастя. А теоретичне щастя може сильно відрізнятись від дійсного щастя, від того, що насправді потрібно людям.

Прагнення зробити інших людей щасливими – небезпечна утопія. Ніхто не може зробити когось щасливим, а тим більше принести щастя багатьом людям. Щастя - категорія суто індивідуальна. Це означає, що тільки сама людина може

зробити себе щасливим. Він – суб'єкт щастя чи нещастя. Людину можна зробити багатим (наприклад, залишивши йому спадщину), дати йому їжу, дах і т. д., але зробити його щасливим не можна! Коли батьки думають, що можуть зробити своїх дітей щасливими, то вони глибоко помиляються. Помиляються чоловіки і дружини, думаючи, що вони ощасливлють один одного. Помиляються політичні та інші діячі, думаючи, що вони можуть принести щастя багатьом людям.

Але як ти можеш зробити когось щасливим, коли ти не пізнав себе, не те що інших. Сковорода своїм прикладом утверджує, що заклик «Пізнай себе» – є не лише поняттям зрозуміти самого себе, а й вказівка основного цього шляху, пізнання. Таким чином найкраще пізнати себе може лише сама людина, так як тільки вона здатна переживати, тим самим переживати цей шлях, шлях пізнання, бо воно не тільки дотримується раціонального осягнення, а й переживання. Напевно саме тому Сковорода прагнув самотності, так як добитися щастя власно душі він бачив лише через самовдосконалення, чого саме і прагнув.

Одним з важливих аспектів із міркувань про щастя є ще й такий – людське щастя втілюється не тільки в сердечній радості, духовному спокої, та моральної рівноваги, а ще й у праці, при чому у втіленні спорідненості праці. Сковорода наполягає, що праця повинна виступати як творчість. Мислитель вказує, що уміння, здібності які отримує людина дана від Бога. Для нього дуже важливим критерієм щастя є наймення чистої совісті, чистої душі, а саме досягнути можна лише через працю. І завдання людини обрати собі заняття не тільки не шкідливе суспільству, а й яке приносить задоволення самою людині, яке задовольняє внутрішні потреби, та приносить душевний спокій. Адже можна казати що всі заняття добрі лише у випадку коли вони приносять задоволення.

Таким чином Сковорода наполягає щоб людина створювала собі життя радісним, так як тільки вона спроможна себе забезпечити цим. Сковорода підтверджує, що щастя досягне для кожного! І роз'яснює, що для цього не потрібно осягати складну філософію чи стати вибраним.

Література

- 1.Балашов Л.Е. Філософія: Підручник. 2-а редакція зі змінами та доповненнями.2005. – с.672
- 2.Татаркевич В. Про щастя і досконалість людини. – М.: Прогрес, 1981. – 367с.
- 3.Абузар І.Т. Що таке людське щастя?/ Науковий журнал. – 2009,с.128
4. Драч І.Ф., Кримський С.Б., Попович М.В. Григорій Сковорода: Біографічна повість. – К.:Молодь, 1984. – 216с.

Шокарєв Тимофійя Богданович,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

СВІТОГЛЯДНИЙ ПОСТМОДЕРН

Термін «постмодерну» починає досліджуватися в першій половині ХХ ст. (Р.Панвіц, А.Тойнбі), потім отримує широке розповсюдження для характеристики нових явищ в мистецтві і літературі і тільки з 1979р. вводиться у сферу філософії Ж.-Ф.Ліотаром, який застосував його для стану сучасної культури. Становлення постмодерну як особливого відчуття нових життєвих реалій розпочинається приблизно з кінця 60-х рр. ХХ ст. Тільки на межі 60-70-их рр. відбувається помітний якісний поворот у свідомості людей, що вже став виражати загальні настрої людей. Цей перелом пов'язаний з початком передо економічно розвинутих країн від індустріального до постіндустріального чи інформаційного суспільства. Постмодернізм розглядається як особливий світогляд, що отримав розповсюдження у кінці ХХ ст., головою відмінною рисою якого являється плюралізм, тобто одночасне лінування різноманітних точок зору. Принцип плюралізму являється фундаментальним для осмислення постмодернізму, і вже з нього безпосередньо витікають такі його характеристики, як фрагментарність, децентрація, змінність, контекстуальність, невизначеність, іронія, симуляція. Під філософією постмодернізму слід розуміти сукупність різних теорій, що отримали своє розповсюдження в кінці ХХ ст., у яких теоретично узагальнюється постмодерністський світогляд: 1) критика принципів класичного раціоналізму і традиційних орієнтирів метафізичного мислення; 2) інтерпретація процесів, що відбуваються в сучасному світі; 3) розробка основ нового світогляду, який буде сприяти подоланню кризових явищ у культурі внаслідок упровадження модерністських проектів. Перевага синергетичного підходу в дослідженні інформаційного простору постмодерну виражається в появі т. зв. нелінійного мислення, найважливішими ознаками якого є: 1) багатоваріантність та альтернативність еволюції; 2) можливість вибору її оптимальних шляхів; 3) можливість прискорення темпів розвитку, зокрема ініціювання прискореного нелінійного зростання; 4) вплив кожної особистості на макросоціальні процеси; 5) неприпустимість нав'язування соціальним системам шляхів розвитку; 6) перебіг соціальних процесів за невизначеності, нестабільності; 7) незворотність розвитку; 8) еволюційність та цілісність світу.

Постмодерністський світогляд виявляє взаємозв'язок і взаємозалежність змін в суспільстві, що дозволяють говорити про входження в постіндустріальні, інформаційну еру, про трансформації в культурі і світогляді, які оцінюються у якості постмодерністських. На думку авторки, говорячи про становлення постмодерну, поряд з подіями, які відбуваються у сфері філософії, науки, мистецтва, політики, необхідно враховувати і такий істотний фактор, як перетворення у виробничій галузі. Головною відмінною рисою постіндустріального суспільства являється пріоритет інформаційної діяльності, тобто на перший план у ньому виходить не матеріальне виробництво, а, безпосередньо, виробництво інформації і знань. Разом з тим, характеристика суспільства як інформаційного, вказує на обмежений зріз соціальної дійсності, головним чином пов'язаний з наукою та новими інформаційними технологіями, які носять у певній мірі технократичний характер. Представляє інтерес ряд концепцій, що фундують методологічну єдність пізнавального комплексу, що пояснюють процеси інформаційного суспільства: теорія інформації, теорія символу, теорія масової комунікації. Для аналізу реалій інформаційного простору постмодерну використовуються такі основні категорії постмодерністської філософії, як плюралізм, фрагментарність, симуляція, віртуальність. Розуміння постмодернізму як специфічного світогляду інформаційного суспільства, а не як розпливчатого конгломерату еkleктичних концепцій, надає даному поняттю більш конкретний і неупереджений статус. З цього твердження стає можливою характеристика сьогодишнього суспільства не тільки як інформаційного, але і в якості постмодерного.

При дослідженні постмодернізму не слід підходити до нього, як до позитивного феномена, він представляє собою неоднозначне, гетерогенне явище. Існують два блоки проблем постмодерного суспільства – це проблеми: 1) пов'язані з економікою, орієнтованою на інформаційнотехнологічні процеси; 2) проблеми «інформаційної людини». Стан постсучасності, що характеризується кризовими рисами, потребує реакції на такі явища, як глобальна телекомунікація, що посягає на цінності істини і свободи (П. Варіліо); 3) тенденції ірраціоналізації, суспільної дезорієнтації і масового неврозу (О.Тоффлер); 4) виявлення недостатності критичної компетентності при збитковості інформації (У.Еко). В умовах технічного натиску стає пріоритетним дискурс про нові методи суспільної адаптації. Можливим фактором утримання єдності гуманітарного простору, при загальній тенденції індивідуалізації та відчуження, виступає нове розуміння комунікація. Проблема, які повинна вирішити постмодерністська філософія, заключається у відповіді на питання, як можливо сумістити найновіші технології, особливо інформаційні, з загально гуманістичними цінностями та ідеалами і при цьому, і при цьому відійти від крайності повної відмови від техніки, рівного як і абсолютного розчинення у ній. Сьогодишній стан постмодернізму розуміється як стан рефлексії, мета якого виявити пропорції між його конструктивним і

деструктивним змістом, а перспективи розвитку постмодернізму пов'язати з вирішенням проблем, які реально заважають йому у повній мірі утвердитися у якості позитивного світогляду.

Категорії філософії постмодернізму використовуються для виявлення сутності і специфіки найновіших інформаційних технологій, а також досліджується їх роль і місце у сучасній дійсності. Що стосується проблем інформаційного суспільства, то перша з них - принципова невизначеність сутності інформації, як з матеріальної, так і з філософської точок зору; друга – взаємодія техніки і природи; третя – взаємовідносини техніки, інформації і людини, в контексті яких людина повинна пристосовуватися до бурхливо розвиваючого стану інформації і стрімко плинного світу техніки.

**Карбовський Роман Вікторович,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

СУПЕРЕЧНОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Настання нової епохи – постмодерну – припускає принципові зміни глибинних механізмів розвитку і відтворення культури і функціонування соціальних структур.

Раціональне наукове пізнання, на якому ґрунтувалася епоха модерну, “расколдовывание” світу (М. Вебер) призвело до наслідків, які могли б здатися парадоксальними, якби не були такими логічними.

Неймовірне ускладнення технологічних, економічних і соціальних систем поступово призводить до того, що вони стають незрозумілими і не контрольованими з боку самих їх творців і знаходять власні, незбагненні і не контрольовані людиною способи діяльності.

Саме цим пояснюється безліч техногенних катастроф, провали політичної демократії, призводять до влади демократичним шляхом авторитарних лідерів, саме цим пояснюються і економічні кризи, які люди вчать передбачати на основі теорії “кругових процесів”, “великих хвиль”, вживаючи парадоксальні спроби піддати об'єктивного аналізу те, що вони самі придумали і створили. А це означає ні більше ні менше як набуття технічними, економічними та іншими системами своєї власної органічної або квазіорганічної життя – тієї самої, яку заперечували ідеологи ліберального прогресу”.

Можливо, найбільш очевидним джерелом постмодерну можна вважати глобалізацію - завершення розпочатого в модернізованому світі процесу створення єдиної глобальної системи економіки та соціального управління. Глобалізаційні процеси можна розглядати і як джерело, і в той же час як невід'ємну частину, а широке поширення глобалізаційних тенденцій - як підсумок формування інформаційного суспільства.

Значне місце глобалізаційних процесів приділяється в підході до соціокультурної динаміки представників школи регулювання (А. Липиц, М. Альстта). В їх роботах глобалізація розглядається як основний фактор, що призвів до поступового згасання епохи фордизма (її основними рисами були: масове виробництво, масове споживання, провідна роль національних держав) і переходу до нової епохи - постфордизму, визначальною характеристикою якого стала гнучкість (у виробництві, споживанні, в організації соціальних відносин). Оскільки глобалізаційних змін в економіці, політиці і культурі в цілому теоретики інформаційного суспільства приділяють настільки велике значення, перерахуємо основні риси глобалізації:

1. Глобалізація ринку – означає, що основні корпоративні гравці тепер працюють з урахуванням того, що їх ринком стає весь світ і ринки відкриті всім економічним суб'єктам за умови, що у них є достатньо ресурсів і бажання працювати на них. В результаті, так як на ринках тепер б'ються гіганти, що володіють ресурсами, що забезпечують глобальне присутність, ринки стали ареною набагато більш жорстокої конкуренції, ніж раніше.

2. Глобалізація виробництва. Процес глобалізації ринку передбачає організацію роботи корпорацій по всьому світу, що, природно, висуває на перший план проблему інформації. Тобто однією з умов глобалізації виробництва стала глобалізація інформаційних послуг, таких як реклама, банківська справа, страхування і консалтингові послуги, які і складають “нову глобальну інфраструктуру”.

3. Глобалізація фінансів – значно збільшилися обсяги і швидкість міжнародних фінансових трансакцій і в той же час залежність будь-якої національної економіки від грошових глобальних ринків.

4. Глобалізація комунікацій – створення символічної середовища, яка охоплює всю земну кулю. Це має безліч соціальних та культурних наслідків; скажемо лише про виникнення інформаційної сфери, яка виробляє єдині для всіх людей образи (наприклад, американська кінопродукція, телевізійні шоу, новинні агентства, мода). Глобалізація комунікацій відіграє значну роль у глобальній економічній системі, створюючи символічне середовище для самих різних за запитами та реакцій аудиторій і пропагуючи певний стиль споживання.

Швидкий темп інновацій, розукрупнення і децентралізація бізнес-структур, розвиток інформаційних технологій і відповідний перехід до конкуренції на основі інтелектуального капіталу, високий рівень спеціалізації компаній провокує все

більшого поширення і збільшення ролі мережевих структур - утворень, що володіють двома характерними ознаками: розмитістю кордонів і опорою на неформальні відносини довіри.

Мануель Кастельс розглядав мережі як основну рису наступаючої “інформаційної епохи”, в якій саме доступ до мережі стає ключовим фактором розвитку, бо тільки це дає можливість комунікацій та інтерактивного спілкування з ким завгодно і коли угодно¹.

Мережевий підхід виявився задоволеним зручним для побудови моделей глобалізації: світова економіка розглядається як багаторівнева система, верхній рівень якої становить мережа так званих воріт у глобальний світ - компактних територій мегаполісів, що сполучають в собі функції транспортних вузлів, фінансових центрів, а також центрів освіти, науки і політичного впливання². Ці “ворота в глобальний світ” забезпечують доступ до глобальної економіки великим територіям, що входять у сферу їх економічного й політичного тяжіння (“хор”). При тому, що далеко не у кожній країні є такі “ворота”, “хору” може охоплювати територію не одного, а декількох держав, частина яких може мати регіональними “воротами” (“воротами” другого порядку).

Поряд з цими “адекватно глобалізованими” територіями існують і території “дальньої периферії”, не отримують від глобальної економіки ніяких переваг, але несучі поряд з усіма іншими тягар се підтримки. Наявність у держави власних воріт у глобальний світ” дозволяє національним політичним, економічним, науково-освітнім і культурним еліт ввійти у вузький клуб осіб, які беруть участь у прийнятті ключових рішень на глобальному рівні в кожній з цих сфер.

Дана модель здається цілком адекватною існуючої реальності в силу декількох міркувань.

По-перше, у зв'язку з вкрай нерівномірним розподілом по поверхні нашої планети економічної активності. По-друге, території з високим рівнем економічної активності все більш інтенсивно взаємодіють поверх національних кордонів, особливо у сфері фінансів і економіки знань, чому чимало сприяє розвиток комп'ютерних технологій та технологій зв'язку, також дуже нерівномірний в географічному плані. По-третє, при порівнянні територій з надвисоким рівнем економічної активності відразу ж впадає в очі, що профіль цієї активності у всіх випадках визначають трансакційна економіка (надання різного роду високоспеціалізованих фінансових і менеджериальних послуг), економіка знань (діяльність у сфері освіти, науки і дослідних розробок), а також транспортна інфраструктура та інфраструктура зв'язку, які забезпечують швидку передачу великих потоків інформації і високу здатність до медіації людських контактів (вокзали, аеропорти, готелі, конференц-зали). Крім того, саме на цих територіях зосереджено виробництво сенсів і зразків текстів (у семіотичному сенсі), тиражованих у глобальному масштабі (центри кінопромисловості, інформаційні

агентства, редакції глобальних телекомпаній, висока мода, видавнича індустрія, глобальна реклама і глобальний піар, шоу-бізнес).

Модель “глобальних воріт” відкриває важливі інструментальні можливості для розуміння того, яким чином національні економіки інтегруються в глобальну економічну систему. Вона не тільки дозволяє оцінити актуальний стан справ у цій сфері, але і створює основу для обговорення стратегії країн, чия інтеграція в глобальну економічну систему ще не завершено, в тому числі і величезних по своїй території, ресурсів та населенню, як Росія, Індія, Китай і Бразилія. У випадку Росії, радикально випереджаючи Китай, Індію та Бразилію за рівнем розвитку людського потенціалу, у першу чергу – освіти і науки, дана проблема набуває особливої гостроти.

Горизонтальні мережеві структури, таким чином, починають грати у сучасному світі провідну роль. З одного боку, різко падає значимість орієнтації на вищу владу; мережеві структури підтримки, інформованості виявляються набагато більш значущими. З іншого боку (власне владних структур), відбувається принципово подібний процес - самоізоляція від народних мас.

Успіхам на шляху глобалізації сприяють розповсюдження засобів масової комунікації і розвиток транспорту. Ці ж фактори приводять в кінцевому рахунку до зміни просторових і тимчасових характеристик, які, здається, остаточно втрачають свій фізичний сенс і повністю переходять у розряд категорій віртуальних. Тимчасова перспектива істотно скорочується, історія остаточно втрачає ретроспективну глибину.

**Олендер Павло Сергійович,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ Г. СКОВОРОДИ ЯК ОСНОВА МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Велику роль в нашому житті відіграє дружба, кожна людина має хоча б одного друга. Ну а що ж таке дружба? Джерело радощів та душевної гармонії – саме так розумів дружбу талановитий український поет Григорій Сковорода. Дру́жба – безкорисливі взаємовідносини між людьми, дружба заснована на довірі, щирості, взаємних симпатіях, спільних інтересах і захопленнях. Найголовніше в дружбі – це і взаємодопомога. Друг завжди без користі прийде на допомогу та

ніколи не підведе. Дружба – це одне з найважливіших почуттів людини. Значимість дружби дуже цінна і висока. Адже серед багатьох людей дуже складно знайти людину, яка розділить ваш світогляд, зрозуміє вас у важку хвилину і розділить з вами переживання, горе, радість і щастя, буде зберігати всі ваші секрети і залишиться вірним.

Кажуть, що дружба, це коли в людях живе одна душа. Один потрібен кожному, незважаючи на вік та уподобання. У кожному віці дружба має свої цінності.

Підліткова дружба має свої особливості і пов'язано це з тим, що саме в цей період підліток починає розуміти свої потреби в житті, а також гостру потребу в близькій людині. Не важливо, скільки друзів буде у підлітка. Адже деякі хочуть, щоб у них було багато друзів. А деяким досить одного або двох. Тут головне, щоб дружба була справжньою і не згасаючою з часом. Григорій Сковорода казав:

Істинна дружба, правдиве щастя і пряма юність ніколи не зістаряться.

Схильність до дружби ні куплею, ні проханням, ні насиллям не досягається...

Дружать тільки з тими, до кого відчують особливе духовне ваблення.

Життя наше – це подорож, а дружня бесіда – візок, що полегшує мандрівникові дорогу.

Дуже правильно сказано: той, хто не має ворогів, не має також і друзів.

Приклад Сковороди як справжнього друга

В останній рік життя Сковорода проживав у селі Пан-Іванівка в домі колезького радника Андрія Івановича Ковалівського, який доводився вітчимом майбутньому засновникові Харківського університету Василеві Каразину. На той час Михайло Ковалинський після смерті свого покровителя князя Потьомкіна попав в опалу і проживав у маєтку Хотетово за 25 верст на південь від Орла. Старий Сковорода після 19 літ розлуки вирішив його провідати. «Попри далечинь дороги, на вкрай погану погоду й на постійну відразу до цього краю» він вирушив пішки з Пан-Іванівки. Привіз Ковалинському свої твори і прожив у нього 3 тижні. Відмовившись від грошей, вирушив назад в любов Україну.

Ми часто називаємо друзями тих, хто насправді є приятелями. Тобто тих наших «друзьяк» з якими ми просто сидимо за партою, до яких ходимо грати в ляльки або в комп'ютерні ігри. Чи, може, нам хочеться піти на сусідню вулицю покататися на гойдалці, а мама не пускає самого. Доводиться шукати тих, хто піде разом з нами. Так з'являються в нас приятелі, яких ми гордо називаємо «друзьями».

А справжня дружба – це щось ширше та глибше, я так вважаю. Друг – не той хлопець або дівчинка, який відразу залишить тебе, якщо ти перестанеш грати з ним у м'яча, або ходити з ним на річку, або дозволяти сидіти за свій комп'ютер. Друг – це людина, якій цікавий ти сам, твоя душа, твої думки, твої захоплення. Який тебе прийме таким, який ти є, навіть якщо ти перестанеш слухати хіп-хоп та перейдеш на панк-рок. Який буде тебе зупиняти, якщо ти щось робиш погане, а не просто пліткувати за спиною.

Раніше мені інколи ставало дуже неприємно – дружиш-дружиш із кимось, мало не душу йому виповідаєш, а потім – раз! І його вже нема, він знайшов когось цікавішого чи заможнішого, і вже не хоче навіть при зустрічі два слова сказати. А тепер мені все одно. Значить, це були не друзі, і не потрібно за ними побиватися.

Мої знайомі часто говорять, що друг ніколи ні в чому не відмовить. Мовляв, от ти мені не дав якусь річ – значить ти поганий друг. А я вважаю не так. Навіть якщо друг тобі щось не дав – подумай і намагайся зрозуміти, чому він це зробив. Можливо, він не має змоги. Можливо, не так тобі ця річ і потрібна. Раніше у мене теж не виникало думок, яким має бути справжній друг, я просто грався з іншими дітьми, підлітками. Але нещодавно я десь почув фразу, що «друг мій – це третє моє плече». І про те, що друга не треба ні про що просити, він сам дізнається, що тобі треба, якщо він справжній. Але щоб досягти того ідеалу, потрібно самому стати таким другом. І тоді побачиш, хто відкликається на твоє серце, а хто байдужий, і хоче мати лише зиск.

У мене дуже багато знайомих, приятелів, і в школі, і на вулиці. Є і друзі, яких я би назвав справжніми, але не буду казати гучних слів. Можливо, я сам ще не такий сильний, справжній друг, щоб вимагати такого від інших. Я думаю, час покаже, якою сильною буде наша дружба.

**Ахметов Тимур,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

МОРАЛЬ ЯК НЕВІДДІЛЬНА СКЛАДОВА ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

Багато років тому в Україні з'явилися мандрівні дяки, які відіграли помітну роль у розвитку української культури та освіти. Завдяки їм в Україні поширювалися різноманітні твори, в т.ч й філософського чи близько філософського характеру.

Але саме чомусь Григорія Сковороду представляли як найвидатнішого українського філософа. Які ж ми маємо підстави так його називати?

Щоб зрозуміти витoki його філософії, варто звернутися і проаналізувати епоху, в якій жив Григорій Сковорода.

Більша частина його життя припала на період руйнування та ліквідації українських державних інститутів, а головне – запорізького козацтва. За наказом Катерини другої російські війська в 1775 р. зруйнували Запорізьку Січ.

Через десять років Катерина 2 видала “Жалованну грамоту дворянства”

За якою зрівняла українську козацьку верхівку з російським дворянством.

“Жалованну грамоту дворянству” розколола козацький стан-верхівка перетворилася в дворянство, а краші козаки за своїм статутом наближався до безправного селянства. Ось як про цей період пише Сковорода:

‘Свій смисл усяка голова перима . А серце вояки-лише любов. В думках однаковосилі теж нема’

Один на захід тягне інший – на схід

У той же час з особливою силою загострювалося бажання “втікати від світу”, шукаючи свою “хату скраю”. Ось і прийшли до головного- чому Григорій Сковорода став мандрівним філософом. Його життя можна розглядати як своєрідну філософську творчість. Й саме ця філософська мандрівність є головною ознакою для ‘найвидатнішого’ українського мислителя.

Григорій Сковорода був знайомий зі схоластичною філософією, представленою в Києво-Могилянській академії. Проте він не вписувався в межу цієї академічної всеясності.

Можна відмітити і його творчість – вона завжди була не однорідною. Умовно її можна поділити на до мандрівний та мандрівний періоди .

Перша частина була розрахована на широке коло освічених людей.

Це – ‘Сад божественних пісень та Харківські Байки’ і т д. Щодо творів ‘Мандрівного періоду’, то вони були мало зрозумілими й не мали такого поширення . Вони носили ускладнений, символічно алегоричний характер.

Це своєрідні філософські практики, подані переважно в діалогічній формі.

Сковорода свідомо протиставляє божественний ідеальний світ світу земному.

Людина належить другому, завдяючи своїй тілесності. Однак вона має душу.

Отже, дослідники творчості Григорія Сковороди стверджують, що він був дійсно мандруючий філософ, творчість якого творилася на різних рівнях сприйняття: через вірші та пісні(поезія та музика), через байки та притчі і, нарешті, філософські трактати, поширювані рукописно. Усе своє життя він присвятив пошуку і знаходженню істини. “Весь світ спить, – ці слова належать самому Григорію Сковороді, сказані ним більше двохсот років тому. І ще довго спатиме, якщо не прозріє, що матерія-це тільки п’ятьма і обман, якщо її не поживавлює світло Духу”.

Він весь час конфліктував з владою, бо зовсім інакше сприймав здавалося б такі прості речі. Життя його було повне пригод. Ось чому Григорій Сковорода обрав зовсім новий і незнаний до того стиль життя, а саме – мандрівку, взявши з собою Біблію, сопілку або флейту і свою писанину.

Вітер історії очищає справжні кошовності від сміття і нашарувань, робить очевиднішою різницю між великим і мізерним. Під час своїх подорожей Сковорода не раз відвідував Лебедин, Охтирку, Суми і багато інших міст та сіл нашого краю. Важко було мандрівному філософу не лише зберегти, а навіть і

пригадувати все те, що він написав під чужою стріхою. Але легко собі уявити, скільки його рукописів залишилося у різних місцях, так ніколи й не побачивши світ. Такими місцями стали Охтирський і Сумський монастирі, де часто зупинявся поет, щоб зосереджено попрацювати над побаченим під час подорожей. Отак мандруючи лісами й полями, від села до села, від міста до міста Сковорода народжував байки, притчі, пісні, які часто виконував сам на своїй флейті.

Його філософські думки, що нагадують коней із золотими підковами, яким вітер супротиву вивертає ніздрі, його твори схожі на дуби-велетні, для яких не є актуальною приказка “буває, що й дуби ламає” належать не лише минулим століттям. Вони-завжди сучасні. Таких людей справедливо називають геніями.

Останні 25 років свого життя Сковорода був мандрівним вчителем-філософом. Ось якраз тоді він, вільний і ні від кого не залежний, створив свої найкращі філософсько-поетичні твори.

Хочу зупинитися на його байці “Вітер та філософ”. Ця байка увійшла в збірку Байки Харківські. Але декілька слів про саму байку. Я, прочитавши декілька байок Григорія Сковороди, зрозумів, що в той час, коли поет жив і творив, в байці було легше сховати істину. Бо, як правило, поет висміював і критикував у своїх творах такі людські якості як чванство, зневажливе ставлення до ближнього, гордовитість. Згадаймо прислів'я: “Красна хата не вуглами, а пирогами”. Ось як поет визначив, що таке байка: “Байка тоді буває погана й бабська, коли в простяцькій та смішній шкаралущі своїй не ховає зерна істини і схожа на червоточний горіх”.

Так от повернемося до байки “Вітер і філософ”. Вітер, як явище природи, характеризується як потік повітря, спрямований переважно в горизонтальному напрямку. Дане природне явище класифікується по швидкості, області оцирення, силам, що викликають його, масштабам і рівню впливу на навколишнє середовище. Напрямок і швидкість вітру постійно міняються, що обумовлено безперервним процесом зміни тиску в просторі й часі. Це була характеристика вітру як природного явища. В своїй байці Григорій Сковорода наділяє свій вітер людськими якостями і досить грубими і високомірними. Філософ каже Вітру: “Знаю, що в тобі є живе єство і воно не повинне, оскільки ти Вітер”. Ось чому на тебе сваряться мужики, коли ти їм роздуваєш пшеницю і не даєш сформувати стіг сіна. Але силу вітру можна направити в потрібне русло і тобі він буде приносити користь.

Людина використовує енергію вітру вже століттями. Але останнім часом вітряки отримали друге народження в образі вітроелектростанцій. Вітрогенератори, вітряні двигуни дозволяють перетворювати енергію вітру в електричну. У наш час з'явилися невеликі вітряні електростанції для будинку, які можна застосовувати як в замських котеджах, так і в міських квартирах. У цій рубриці буде опублікована серія статей, які допоможуть вам детально ознайомитися з проблемою використання енергії вітру – починаючи від розуміння

того, де можна будувати вітрові електростанції до створення вітроустановки своїми руками.

**Довгополюк Андрій,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ЦІННІСНІ ТА СВІТОГЛЯДНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Уперше поняття „постмодерн” вжив 1917 року Р. Панвіц у книзі „Криза європейської культури”. У ній йшлося про нову людину, покликану подолати занепад. Хоча цей образ і перегукується з поширеним сьогодні поняттям „постмодерна людина”, російський філософ А. Гулига висловив думку, що це був „лише парафраз ніцшеанської ідеї „надлюдини”, а німецький дослідник постмодернізму В. Вельш вважає його тодішнє вживання „передчасним”, бо тоді ще не існувало адекватного цьому феномену соціального прояву. Наближеного до сучасного розуміння термін набув у А. Тойнбі, який 1946 року визначив постмодернізм як якісно новий етап розвитку західноєвропейської культури. Цей період, що розпочався наприкінці ХІХ століття, ознаменувався, на думку вченого, „переходом від політики, що ґрунтується на мисленні в категоріях національних держав, до політики, що враховує глобальний характер міжнародних відносин”. Деяко пізніше, в 1960-і роки, коли висловлена А. Тойнбі думка матеріалізувалась у суспільно:політичній реальності і виникли нові явища, які раніше передбачити було просто неможливо, поняття „постмодерн” набуло в дослідженнях американських соціологів і критиків значення більш:менш адекватного якісним характеристикам соціально:культурного часу. Відтоді з’явилась значна література з проблем постмодернізму, а разом з нею і стійкі характеристики цього явища. Виходячи з досвіду осмислення постмодерну в новітній літературі, можна запропонувати його узагальнене визначення. Під постмодерном сьогодні розуміють:

1) нову тенденцію в культурному самоусвідомленні розвинених західних суспільств, яку сучасний французький філософ Ж.:Ф. Ліотар характеризує як „недовіру стосовно метаоповідей”, вихід з обігу „метанаративного механізму легітимації” попередньої епохи, котрий тримався на звернених у майбутнє „великих завданнях” людства – ідеях прогресу, послідовного розвитку свободи,

емансипації особистості, великої мети і великого героя, універсальності знань, індустріально-технічного розвитку, звільнення людства від тягара буденної праці;

2) глобальний стан цивілізації трьох останніх десятиліть ХХ століття, в умовах якого не тільки зникає визначеність, але й з'являється „безкінечна кількість невизначеностей”, які змушують зрозуміти, що „маємо справу не з „новим світовим порядком”, а з неспокійною, надломленою планетою”;

3) новий напрям у соціальній теорії, який ставить за мету пояснити вищезазначені явища і процеси, „стимулює розробку багатомірних уявлень про пріоритети, цілі й завдання людства, ініціює виникнення поліваріантних способів, засобів, стратегій їх здійснення”. Зазначене поняття, поряд з іншим, застосовується з кінця 1960-х років для характеристики новацій у соціально-політичній сфері, основою яких постає так звана „ситуація постмодерну”. За цієї ситуації, з одного боку, виникають умови, в яких предмет повстає проти людського впливу, відповідаючи на нього протидією, а порядок речей прагне „помститися” за спроби його перетворення, прирікаючи, таким чином, на поразку будь: які глобальні модернізаторські проекти. І, з іншого боку, теорія постмодернізму постає „логічним продовженням класичної концепції модернізації в умовах технологічної революції і переходу до технотронного (інформаційного) суспільства на Заході”.

Ситуація постмодерну орієнтує на подолання етики антропоцентризму з його ставленням до навколишнього світу як до засобу самоутвердження в ньому людини-хазяїна, абсолютного володаря та повелителя. За нових обставин, як вважає сучасний російський філософ Л. Карасьов, стає зрозуміло, що загадка людини полягає не в тому, в який бік вона змінюється, а в тому, що вона взагалі не змінюється. І саме внаслідок цієї незмінності загальний стан світу постійно погіршується. Водночас постмодернізм, на думку вченого, дає сучасній людині шанс облишити Універсум і, нарешті, знайти спокій для себе, інтуїтивно орієнтуючись у подальшому на „ієрархію допустимого” як на найменше зло: „На що піде зрубане дерево: на будівництво храму чи на побудову шибениці? Ієрархія допустимого пояснить різницю миттєво, хоча загубленого дерева буде жаль в обох випадках”. Саме в цьому полягає морально-духовний вимір постмодерної ситуації і постмодерного світосприйняття.

Постмодерністська суспільно-політична реальність разом з негативними відкидає й такі, притаманні попереднім часам, феномени, як усталена ціннісна орієнтація (політичного лідера, еліти, влади), прагнення досягти кінцевої мети політики. Політичній діяльності постмодерністського типу властиві фрагментарність, гра в гуманізм, активність чи лояльність. За цих умов політика перетворюється на різновид підприємництва, де провокуються події, конфлікти, створюються штучні іміджі лідерів, набуває самодостатнього характеру політична реклама.

Розглядаючи постмодерн з різних кутів зору, варто погодитися з В. Пантіним, що чим далі світ рухатиметься до постмодерну, „тим необхіднішим для виживання людства буде подолання антагонізму між полярними, але однаково необхідними тенденціями соціального розвитку – між лібералізмом і соціалізмом, західництвом і ґрунтовництвом, сучасністю і традиційністю, соціальним прогресом і збереженням культури, збереженням природи”.

В умовах домінування постмодерну значних трансформацій зазнає і правова реальність, яка справляє сутнісний вплив на політичну сферу. Остання продукує в сучасних умовах такі явища, як динамізм, мінливість, брак рівноваги, залежність від суб’єктивного сприйняття. Можливість адекватно уявити сучасну правову реальність дають новітні течії, що реалізують себе у філософії права – феноменологія, герменевтика, антропологія і синергетика. Отже, „ознаки держави:нації і права як міри свободи формально рівних індивідів, що впливають з конститутивних основ епохи модерну, пов’язаних переважно з обмінним типом суспільних зв’язків, невідворотно змінюються в ситуації постмодерну, як змінюється і тип праворозуміння”. З феноменологічного погляду, право в умовах постмодерну починає розглядатися як притаманне кожному індивідові почуття справедливості, як рівнозначне втілення об’єктивної і суб’єктивної реальності

Постмодернізація в теоретичному і практично: політичному сенсі тяжіє до культурно-духовного синтезу, який передбачає універсалізм іншого порядку, ніж попередній, часів становлення модернізаційної теорії. Цей універсалізм ґрунтується на прагненні до глибокого взаємопорозуміння сторін, пошуках нових суспільних цінностей, умінні досягати компромісу з принципових політичних питань тощо. Конфлікт поколінь як рушій соціально-історичного процесу має шанс стати внутрішнім конфліктом різних цивілізаційних цінностей”. Така загроза поступово стає зрозумілою вітчизняним вченим і реформаторам, які, в свою чергу, поступово починають усвідомлювати не тільки безперспективність сліпого копіювання вчорашнього західництва з його тенденцією до руйнування традиційних цінностей, а й недалекоглядність вимог національної замкненості, що веде до автаркії. Однак вищезазначене – лиш наслідок переходу від модернізації до постмодернізації. Що ж постало причиною? Причину поступової втрати потягу до глобальних модернізаційних стратегій слід шукати у політичній системі, котра є не лише сукупністю інститутів, а й полем певних очікувань, установок, ідентифікацій, які „забезпечують готовність до керівництва і підпорядкування”. На певному етапі суспільного розвитку політичне поле перестало випромінювати напругу, внаслідок чого виник перебіг у розвитку політичної системи, який і став „початком переходу від модернізаційної парадигми до постмодерністської”.

Утвердження постмодернізації пов’язане зі змінами, які відбувалися у світі в останній чверті ХХ століття, насамперед у передових західних країнах. Ці зміни пов’язані з переходом від суспільства індустріального типу з домінуючою в ньому цінністю інструментальної раціональності до постіндустріального, де

домінуючими стають цінності постмодерну, котрі несуть із собою „низку різних соціетальних змін, від рівноправності жінок до демократичних політичних інститутів і занепаду державно: соціалістичних режимів”.

**Дуда Іван,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Учнівська молодь України як об'єкт і суб'єкт соціальної передачі знань, досвіду є інтелектуальним потенціалом, активною, творчою складовою сучасного суспільства. Учнівська молодь є складовою соціальної групи молодь, як соціальна група, має спільні інтереси, мету, являє собою певну цілісність, є учасником різноманітної діяльності, обумовленої періодом навчання, отриманням професії та участю в продуктивній праці суспільства.

Ідентичність і ідентифікація – процес і результат ототожнення себе з іншим суб'єктом. Процес ідентифікації, у результаті якого в особистості формується низка ідентичностей, зокрема й національна, інтенсифікується в студентському віці. Відчуття людиною своєї ідентичності з'являється після розв'язання нею кризи, яка може виникати на п'ятій стадії її психосоціального розвитку – в юності.

Актуальність проблеми зумовлена корінними змінами, які відбуваються у світі, наявністю глобальних проблем, змінами соціально-економічних і політичних реалій українського суспільства. Сьогодні Україна постала перед викликом збереження цілісності та власної державності. Дати необхідну відповідь існуючим загрозам можливо лише якщо громадяни країни будуть усвідомлювати, що незалежність української держави є запорукою їх власного особистісного розвитку та виявлять готовність зробити все від них залежне для благополуччя Батьківщини.

Революція Гідності, яка розпочалася у 2014 році розділила історію нашої країни, історію нашої пам'яті на чіткі «до» і «після», заставила змінити пріоритети, визначитися з ціннісними орієнтаціями.

Серед негативних чинників у вихованні національно-культурної ідентичності підлітків варто визначити інформаційну війну та військову агресію РФ по відношенню до України, де особливий акцент був зроблений на:

- російськомовному населенні, відлученому від української мови;

- перекручуванні історичних фактів та запереченні автентичності української мови та культури та самого існування нації;
- боротьбу за утвердження російської мови як другої державної та витіснення української мови з медіа-ринку;
- використанні політтехнологій та передвиборчих компаній з метою розмежування регіонів України, зіткнення інтересів на основі різниці та поглиблення суперечностей;
- ностальгії за радянським минулим.

Також особливо хочеться відмітити, що до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо формування національної ідентичності учнівської молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну «національний». Протягом двох десятиліть було розроблено низку концепцій, але жодна не була розгорнута і не втілювалася в конкретні кроки з реалізації через зміну векторів розвитку держави.

Проблеми громадянського виховання завжди були актуальними для педагогічної еліти України. Такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та сучасні дослідники звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянських рис молоді. Формування національно-культурної ідентичності має опиратися на:

- історичну правду;
- історичну пам'ять;
- національні ідеали;
- національну гідність;
- національну самосвідомість;
- патріотизм.

Проблема формування в учнів національної самосвідомості та національної ідентичності передбачає й формування національних почуттів, поглядів, переконань, ідеалів, ціннісних орієнтацій, як найголовніших компонентів світогляду громадянина України.

Національна ідентифікація учнівської молоді має певні особливості.

Перша особливість витікає із вікових і психологічних особливостей учнівського віку, цим визначається зміст, форми і методи ідентифікації. Формування національної ідентичності учнівської молоді відбувається в процесі історичного мислення. Також на цей процес впливають ЗМІ, Інтернет, процес глобалізації, позакласна діяльність, інтелектуальні змагання.

Другою важливою особливістю національної ідентифікації учнівської молоді є те, що суб'єкт не є активним учасником історичного процесу, учасником подій, які осмислюються. Це відбувається поетапно, послідовно протягом навчання, на основі варіативних форм пізнавальної та навчальної діяльності.

Третя важлива особливість національної ідентифікації учнівської молоді полягає в тому, що процес здійснюється за допомогою представників старших поколінь та засобів навчання, наприклад, кінофільмів, підручників, зміст яких змінюється. В сучасних умовах творчість, новаторство, політична, моральна і естетична культура педагога мають визначальну роль у формуванні національної ідентифікації.

Сьогодні перед системою освіти стоїть найважливіше завдання у формуванні національної ідентичності учнівської молоді на уроках історії, у забезпеченні знаннями стосовно історії людства та країни (краю), культури, сфери відносин «людина-держава» та напрацювати багатокомпонентні механізми, які не були сталими, а змінювалися впродовж всього життя людини.

Встановлюючи роль національної ідентифікації у становленні «Я-образу» підлітків і юнаків віком 14-20 років, зафіксовані регіональні відмінності у розвитку національної ідентичності респондентів. Так, для підлітків і юнаків із західних регіонів актуальною виявилася ідентифікація зі своєю нацією, водночас їм притаманний високий рівень сформованості національної ідентичності, порівняно з їх ровесниками з півдня і північного сходу держави. Встановлені регіональні відмінності зумовлено специфікою етногенезу та розвитку української нації. Натомість така специфіка й призводить до виникнення суперечливості й неоднозначності у змісті національної ідентичності молоді особистості

Сьогодні відбувається не лише розбудова держави, а й системи освіти, реформування якої покликані стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні. Уроки історії мають дати учням необхідні приклади відваги і мужності наших предків, які самовіддано боролися за національну незалежність, виховувати почуття поваги до героїчного минулого нашої Батьківщини, почуття гордості за приналежність до українського народу, сприяти залученню учнівської молоді до розбудови своєї держави.

Враховуючи те, що майбутнє є особливо привабливим для молоді, держава повинна робити все можливе для попередження втрати молоддю довіри до держави як до важливої передумови національного самовизначення. На основі аналізу вторинних соціологічних даних виявлено незмінно негативне ставлення молоді до державних органів. Молоді люди лише в поодиноких випадках звертаються до державних органів. Потрібні органи влади, відповідальні за безпосереднє здійснення державної молодіжної політики.

Метою формування національно-культурної ідентичності є становлення громадянина-патріота України, який усвідомлює свою приналежність до українського народу, причетність до долі країни, її ролі у світовому співтоваристві, а також є носієм української культури, мови, береже історичну пам'ять, цінує культуру, традиції, готовий боронити, розбудовувати Україну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, державу.

Література

1. Білан С. І. Національна ідентифікація учнівської молоді як чинник формування громадянської ідентичності особистості. Молодий вчений. 2015. № 1(1). С. 138-142.

2. Гладун В. Формування національної ідентичності учнівської молоді в освітньому процесі на уроках історії. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2016. № 4. С. 99-104.

3. Співак Л.М., Піонтковська Д.В. Проблема національної ідентичності у просторі вікової психології. Науково-практичний журнал «Психологія». Тематичний спецвипуск «Психологія особистості: теорія, досвід, практика». Одеса: ПНЦ НАПН України, 2012. № 6. С. 104-197.

**Одинець Дмитро,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

МОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сьогодні в Україні спостерігається масове зацікавлення мовними проблемами. Численні публікації на мовну тематику в пресі мають переважно полемічний, агітаційний чи звинувачувальний характер. Принагідні і фрагментарні у своїй масі, часто перенасичені плаксивою емоційністю та обережною поблажливістю, вони не надто сприяють формуванню свідомого патріотизму й активної позиції в питаннях національного та мовного буття. Певній частині публікацій властива псевдонауковість, яка подекуди носить антиукраїнський характер.

З огляду на актуалізацію та необхідність науково-незаангажованого підходу до вирішення проблеми мови в контексті формування сучасної української нації, на наш погляд, досить своєчасним є звернення до теоретичної спадщини Й. Фіхте, який став першим зарубіжним мислителем, який обґрунтував взаємозв'язок нації та мови. Зокрема, Й. Г. Фіхте розглядав мову як одну із головних ознак національних відмінностей. На думку німецького дослідника, мова формує глибинний органічний зв'язок людей, а тому її не можна розглядати лише як систему мовних «абстракцій», вона включає весь «чуттєво-образний спосіб

вираження». За Й. Г. Фіхте, «не народ висловлює свою свідомість, а його власна свідомість говорить з нього» [5, с. 124].

Загалом Й. Г. Фіхте переконаний, що мова кожного народу знаходиться на межі проникнення чуттєвого і духовного світів, а наявна різноманітність мов, з одного боку, ускладнює людське взаєморозуміння, а з іншого – веде до внутрішньої консолідації мовної спільноти. Він стверджує, що «Власне не людина говорить, а у ній говорить її людська природа і знаходить спільну мову з іншими собі подібними» [5, с. 124]. Отже, за Й. Г. Фіхте, мова постає головним чинником формування національного характеру, а відтак дає психологічну основу для постання нації. Аналогічні думки висловлювали й німецькі романтики: Й. Г. Гердер, В. Гумбольдт та Ф. Шляєрмахер.

Фактично, Й. Г. Фіхте та німецькі романтики розглядали мову, як головне джерело внутрішнього, особистого, і суспільного життя. Цей й не дивно, адже цілком очевидно, що мова, з одного боку, відтворюється і переживається кожною окремою людиною, а, з іншого – виступає архівом переживань і думок народу, свідком його змагань і долі. Саме тому, сутністю мови виступає не слово, а зміст який із цим словом асоціюється в свідомості людини.

Ідеї німецького романтизму щодо засадничого націєтворчого значення мови знайшли своє яскраве відображення в українській теоретичній думці: спочатку проблему захисту української мови поставив П. Куліш, згодом своє теоретичне оформлення вона знайшла у творчості О. Потебні. Український дослідник, аналогічно Й. Г. Фіхте, переконаний в тому, що «Мова, це не тільки відома система способів пізнання... Мова є водночас шлях усвідомлення естетичних і моральних ідеалів, і в цьому відмінність мов не менш важлива, ніж у ставленні до пізнання» [3, с. 259]. Крім того, учений порівнює мову із зором, оскільки в той час як найменші зміни в будові ока і діяльності зорових нервів неодмінно впливають на все світосприйняття людини, так само й найменші зміни в будові мови спричиняються до інших комбінацій мислення. О. Потебня доводить, що мова постає головною і обов'язковою ознакою єдності народу, знаряддям національної свідомості. Мова завжди постає як продукт «народного духу», відтак саме в мові виражена національна специфіка народу, його світогляд.

Важливе значення для націософії несуть роздуми О. Потебні щодо двомовності, яка не тільки широко нав'язувалася за радянського часу всім неросійським народам, але й широко пропагується в сучасній Україні. Зокрема, український мислитель впевнений, що «Людина, яка розмовляє двома мовами, переходячи від однієї мови до іншої, змінює водночас і характер і напрям плину думки, а плин її далі впливає лише посередньо» [3, с. 260]. Цікаво, що знання двох мов у ранньому віці, на думку О. Потебні, є досить шкідливим, оскільки ускладнює досягнення цілісності світосприйняття, заважає науковій абстракції, роздвоює системи зображення і спілкування. Ці висновки повністю підтверджує й педагогічна теорія початку ХХ століття. В цьому контексті, варто пригадати

Міжнародний конгрес у Люксембурзі (1928), де фахівці рішуче відкидали двомовність й обґрунтовували необхідність навчання в школі на рідній мові [0].

Загалом як німецькі так і українські романтики розглядали мову не як зовнішню ознаку, «яку можна поміняти на шаровари з вишиванкою та смокінг» [2, с. 117], залишивши при цьому національну ідентичність, а як важливу складову внутрішнього ества людини та спільноти, що об'єднана за допомогою мови. На їх думку, мова органічно поєднана з психікою людей, з глибинами свідомого і підсвідомого. Фактично, «мова – це дім духу» (М. Хайдегер), в тому числі і того, що робить англійців англійцями, французів французами, а українців українцями.

Дійсно, такі твердження мають рацію, адже коли припустити, що у нинішній Франції населення й далі говорить кельтською, франконською та латинською мовами, то цілком очевидно, що замість однієї французької нації існувало б аж три, а Франція була б не національною державою, а державою національностей. Тож не дивно, чому в час національного підйому французів – добу великої революції, – вони подбали про планову мовну асиміляцію ще не зовсім зроманізованих чи офранцужених провінцій за допомогою мережі шкіл, і, таким чином, французький народ став природною, національною одиницею [4, с. 136-137].

Література

1. Бочковський О. Вступ до націології . Мюнхен, УТГІ, 1991-1992. URL: <http://www.ukrstor.com/ukrstor/natiologia24.html>
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. 218 с.
3. Потебня А.А. Эстетика и поэзия. М.: Искусство, 1976. 614 с.
4. Ребет Л. Теорія нації. Мюнхен, В-во «Сучасна Україна», 1955. 199 с.
5. Фіхте Й. Г. Промови до німецької нації. Мислителі німецького Романтизму. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 588 с.
6. Сторожук С. В. Нація як об'єкт історико-філософського аналізу: автореф. дис. ...д-ра філос. наук: 09.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2013. 33 с.
7. Бондар С. В. Історіософія І. Лисяка-Рудницького в контексті націотворчих та державотворчих процесів в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії». К., 2005. 16 с.
8. Сторожук С. В. «Вавилон» как фактор национальной консолидации: европейский и украинский контекст. «Historical projection and modern interpretation of the substance and form of human activity, creativity and aesthetics issue»: materials digest of the XXXIII International Research and Practice Conference (London, October 11 – October 16, 2012). London: IASHE, 2012. P. 90-92. 24.
9. Сторожук С. В. Культурно-психологические признаки этноса (на примере первобытной и рабовладельческой формации). Dynamics of human intelligence

evolution, moral and aesthetic world perception and artistic creation»: materials digest of the XX International Scientific and Practical Conferences and the I stages of Research Analytics Championships (London, March 10 – March 13, 2012). London: IASHE, 2012. P. 128-130.

10. Сторожук С. В. Український «Вавилон» в контексті світової та вітчизняної філософської думки / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. пр. К., 2012. Вип. 29 (41). С. 218-224.

**Баленко Мар'яна,
студентка Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

Г. СКОВОРОДА: ФІЛОСОФІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сковорода увійшов в історію української культури як видатний мислитель-філософ. Все його життя й діяльність були спрямовані на поліпшення життя народу, удосконалення існуючого суспільного ладу.

Сковорода постійно жив серед простих людей, знав їх думи й прагнення, співчував бідним і знедоленим, сам розділяв їхню гірку долю. Тому не випадково він поставив перед собою філософську проблему – пояснити сенс життя людини, знайти для неї шлях до щастя і дати відповідь яким повинно бути нове суспільство.

Основним принципом свого філософського вчення Сковорода проголосив систему самопізнання, самовиховання людини. Це, на думку філософа, повинно було створювати передумови для перетворення людей з кріпаків у вільних, щасливих працівників, отже торувати шлях до нових соціальних відносин, до щастя. А право на щастя мають усі люди. Воно належить усім як повітря, сонце, вода.

Сковорода вчив: пізнати себе – значить пізнати свій духовний світ, виробити такі морально-етичні принципи як доброта, правдивість, чесність, справедливість. Пізнати себе – значить знайти в собі природну схильність до тієї чи іншої праці, яка потрібна і корисна не тільки для окремої людини, а й суспільства. Праця, вважав Сковорода, – це смисл життя кожної людини.

Отже, тільки пізнавши себе, свою внутрішню натуру, людина може знати свої можливості, мати впевненість у своїх здібностях, визначити своє місце в суспільстві і принести Йому найбільшу користь.

Сковорода вірив у те, що шляхом самопізнання можна досягти загального щастя для всіх, перетворити хижацький світ у рай на землі. Це звичайно, було утопією. Такі утопії були характерні для всіх просвітників. Поставивши питання про щастя для всіх, для всього народу, Сковорода вирішував тільки внутрішню, морально-психологічну проблему, не помічаючи її безпосередньої залежності від зовнішніх, соціально-політичних факторів.

Філософ був сином своєї епохи, суперечливість розвитку якої своєрідно позначилися на його творчості і поглядах. З одного боку Сковорода вчив про вічність і первісність матерії, з другого – писав про співіснування двох світів; духовного і матеріального.

З одного боку Сковороді близькою була матеріалістична старогрецька філософія Епікура, а з другого боку – він цікавився ідеалістичною філософією Сократа і Платона. Сковорода не був атеїстом, але він бачив бога не у традиційному образі, а у вигляді світового розуму, вищої закономірності, яка властива всій природі.

Роки мандрівного життя були періодом розквіту філософської діяльності Сковороди, з під його пера один за одним виходили діалоги, трактати, байки, притчі тощо. Сковорода розробляє свою концепцію «двох натур» і «трьох світів» як філософську основу свого вчення про людину про смисл її буття та справжнє щастя. Одна натура – «видима» предмети і явища матеріального світу, друга натура – «невидима» бог, дух, розум, істина. Перший світ – це «макрокосм» всесвіт, другий світ – це «мікрокосм» людина і третій світ – світ символів – Біблія, тобто символічне трактування її текстів.

Обґрунтовуючи матеріальність великого світу Сковорода все-таки вважав рушійною силою невидиму натуру бога, а матерію розглядав лише як «тінь божу», як інертну, пасивну масу, що не має власного джерела руху. Через це у розв'язанні основного питання філософії він стояв на позиціях об'єктивного ідеалізму.

Однак у теорії «трьох світів» основну увагу Сковорода зосереджує не на поясненні «макрокосму», всесвіту, а на вченні про «мікрокосм», про людину, її сутність та шляхи досягнення щастя. Людина як мікрокосм містить у собі також два начала, які поєднуються один з одним: у тлінному відображається нетлінне.

В людині над тлінним стоїть дух. До нього й зводив Сковорода сутність життя. Плоть не має істинного значення для людини. Залишаючись тільки плоттю, не намагаючись вийти за її межі, людина губить свою схожість до образу та подібності Бога і в кінцевому підсумку перетворюється в прах. Філософ вважає, що наше зовнішнє тіло саме по собі не працює, воно перебуває у рабстві нашої думки. Плоть іде слідом за всіма рухами мислі. Мисль, думка – це головна точка, тому її Сковорода часто називає серцем. Доки плоть та кров будуть панувати над

серцем, доки людина не визнає їхньої злиденності, шлях до істини закритий, вважає Сковорода.

Процес пошуків та знаходження істини пов'язаний з тим, що людина прагне зректися тілесного, реалізувавши себе в перетворенні духу. Це перетворення дає змогу людині знайти істинне власне буття. Розкривши розуміння Сковородою людського життя, ми маємо розглянути, як же він мислив саму людину.

Для нього людина – це маленький світ, мікрокосм зі своїм устроєм. зі своїми законами існування. У людині зосереджений метафізичне увесь Всесвіт, зокрема у цьому мікрокосмі є й Бог. Головне, чим відрізняється людина від всього іншого, що живе у світі. – це вільна воля людини та моральність в обранні життєвого шляху.

Людину Сковорода поділяв на дві частини: на внутрішню та зовнішню. Всі характеристики зовнішньої людини визначаються формою її існування – земним буттям. Саме це земне буття і є головним іспитом людини на її життєвому шляху та в пізнанні істини. Найчастіше зовнішня людина, її буття заслоняє невидимий світ (внутрішню людину). Люди віддають перевагу видимому над невидимим. Це пояснюється тим, що людина має відповідно до своєї природи два типи розуму, живе за двома типами законів, має подвійне життя.

Іноді людина допускається помилки, стверджуючи, що вона може пізнати внутрішній, невидимий світ, не зворушивши в собі внутрішньої людини, а використавши тільки ті засоби, якими вона користувалася у зовнішньому світі. Сковорода спрямовує свою філософію на очищення від таких помилок.

Процес цього очищення визначається самопізнанням та Богопізнанням, єдністю цих процесів. Процес самопізнання, на думку Сковороди, триступеневий. Перший ступінь – це пізнання себе як самосуцого, як самовласного буття. Це своєрідна самоідентифікація особистості. Другий ступінь – це пізнання себе як суспільної істоти. Третій ступінь – це пізнання себе як буття, що створене та протікає за образом та подобою Божою. Цей етап пізнання найбільш відповідальний, тому, що він надає людині розуміння загального у співвідношенні з усім людським буттям.

Подолавши в собі рабську свідомість, стверджує Сковорода, піднявши над землею свої думки, людина перетворюється. Філософ передбачав відкриття людиною в собі глибинних внутрішніх духовних джерел, які дають змогу людині стати чистішою, кращою, переорієнтуватись з виключно земного існування на духовне вдосконалення та змінити своє власне земне життя відповідно до духовного.

Своєю творчістю і життям Г. Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень.

Філософія Г. Сковороди є прекрасним прикладом існування філософії українського духу як динамічної, здатної до розвитку і постійного вдосконалення оригінальної системи поглядів, ідеалів, вірувань, надій, любові, честі, совісті,

гідності і порядності; вона є своєрідним пошуком і визначенням українським народом свого місця в суспільно-історичному процесі, закликом до гуманізму і «сродної» людській природі дії.

Література

1. Драч І.Ф., Кримський С.Б., Попович М.В. Григорій Сковорода: Біографічна повість. К.: Молодь, 1984. 216 с.
2. Стадниченко В. Еретик Сковорода. Зеркало Недели. № 46 (30 листопада – 6 грудня). 2002.
3. Мірчук І. Г.С. Сковорода (нотатки до історії української культури). Український культурологічний альманах. Випуск 39-40. К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. С. 38-57.
4. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів в 2 т. / За ред. В.І. Шинкарука. Т.1. – К.:Наукова думка, 1973. 532 с.
5. Сагач Г.М. Храм Слова. Духовне красномовство. К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 296 с.
6. Storozhuk S. V., Goyan Y. N. The impact of virtual reality on self-actualization of teenagers: anthropological dimension. Anthropological Measurements Of Philosophical Research. 2016. №. 9. P. 17-28.
7. Storozhuk S., Goian I. Gender existence: correlation between equality and identity. Philosophy and Cosmology. 2017. №18. Pp. 208-218.
8. Storozhuk S, Hoian I., Fedyk O. Conceptual modern gender policy challenges. Cherkasy university bulletin: philosophy, 2019. №. 2. Pp. 15-23.

**Пархоменко Назар,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК НЕВІДДІЛЬНА СКЛАДОВА АНТРОПОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

Видатний український філософ Г.С. Сковорода (1722-1794) був Вихованцем Києво-Могилянської академії. Беручи до уваги досвід минулих наукових досліджень, не заперечуючи, а органічно переосмислюючи досвід та знання

попередників. зробимо спробу проаналізувати філософію Г.Сковороди у світлі сучасного бачення.

Звертаючись до творчої спадщини Г. Сковороди не важко помітити, що їхнє основне спрямування зводиться до дослідження людини та її існування. Науку про людину та її щастя Г. Сковорода вважав найважливішою з усіх наук. Міркування щодо цієї проблематики у Г. Сковороди мають релігійно-філософський характер, вони невідривне пов'язані із зверненнями до Біблії та християнської традиції, а тому спираються на головні християнсько-світоглядні категорії: любов, віру, щастя, смерть та ін. Шляхом міркувань про них філософ шукає відповідь на питання, ким є людина, який зміст її життя, які основні грані людської діяльності.

Прагнучи не втратити авторитету проповідника та вчителя, Г. Сковорода, прагне навчити як власним прикладом, так і словом, закликав почати філософське освоєння світу з простого: пізнати віру та любов у всій їхній повноті, бо це і є пізнання людини. Поділяючи світ надвоє – на істинне та тлінне, віддаючи перевагу Вічності, Богу, Г. Сковорода по суті пропонує подвійне співвідношення духовного та тілесного. Він вважає, що буквальный аспект розуміння віри та любові складається у повсякденній буттєвій необхідності цих понять. Людина без віри може піднятися до найвищих вершин. Але прозрівши, здобувши віру, вона опиняється перед усвідомленням їх мізерності. Там, де кінчаються межі розуму, починається віра. Буквальне тлумачення положення про необхідність і нерозривність любові та віри обумовлене усвідомленням Г. Сковородою неможливості існування людини у звичайному світі поза цією єдністю.

Але є ще й інший аспект проблеми, те, що називається підтекстовою філософією Сковороди. Любов та віра дають змогу людині вийти за межі свого тлінного звичайного «Я». Категорії любові та віри несуть у собі глибокий пізнавальний зміст, живлять душу людини, наповнюють її творчою енергією, підштовхують її на шлях дійсного щастя. «Крізь любов та віру людина пізнає себе», – твердить Г. Сковорода. Принцип «Пізнай себе», як відомо, не вперше з'являється у Г. Сковороди. Пріоритет у цьому плані, звичайно ж, належить Сократу. Але принципово новим у Г. Сковороди є те, що він не просто стверджує думку про необхідність пізнання природи людини, а звертає увагу на пізнання природи людської душі з урахуванням чинників її формування – віри, надії, любові. Більше того, мислитель іде ще далі, він розглядає віру і любов не тільки як підґрунтя душі, а й як органічний прояв духовності людини, а причиною цього прояву є, як він вважає, насамперед природні прагнення людини.

Антиподами любові та віри, протилежними за своєю дією на людину, у Г. Сковороди є поняття суму, туги, нудьги, страху. Всі вони, на його думку, роблять душу людини приреченою на розслаблення, позбавляють її здоров'я. Тому Г. Сковорода наполягає на тому, що запорука здоров'я душі – її радість, кураж.

Отже, звертаючись до трактування Г. Сковородою таких категорій, як любов, віра та їхніх антиподів, ми бачимо, що філософ намагається сконструювати

життєвий простір людини не тільки за допомогою раціонально визначених філософських понять, а й за допомогою того, з чим повсякденно має справу людина і що одночасно має для неї вирішальне значення. На ґрунті об'єднання категоріальних сутностей любові та віри у пізнанні людиною самої себе складається категорія «щастя». Щастя міститься в нас самих, осягаючи себе, ми знаходимо духовний мир, спокій. Щастя легко досягається, якщо людина йшла шляхом любові та віри. Його досягнення залежить тільки від самої людини, її серця. Всі люди створені для щастя, але не всі отримують його, вважає мислитель. Ті, хто задовольнявся багатством, почеснями, владою та іншими зовнішніми атрибутами земного існування, роблять величезну помилку, стверджуючи, що вони досягли щастя. Вони отримують не щастя, а його привид, образ, який у кінцевому рахунку перетворюється на прах.

Г. Сковорода наполегливо підкреслює, що люди, у своїй більшості, вступають на легкий шлях видимості щастя, та наводить приклад, що сталося з вченням Епікура про щастя. Люди побачили зовнішній бік його вчення про щастя як насолоду, тому й лають його за це до сьогоднішнього дня. Не в насолоді щастя, а у чистоті серця, в духовній рівновазі, в радості. Г. Сковорода своїм власним життям утверджує оригінальну думку, що заклик «Пізнай себе» – це не тільки вираження необхідності пізнання людської екзистенції, а й вказівка основного шляху цього пізнання. А суть її в тому, що найкраще себе може пізнати сама людина, бо шлях пізнання – це не тільки раціональне осягнення людського життя, це насамперед переживання його.

Література

1. Бондар С. В. Історіософія І. Лисяка-Рудницького в контексті націотворчих та державотворчих процесів в Україні : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії». К., 2005. 16 с.
2. Storozhuk, S. and I. Goyan. 2016. Greek as the Basis of Gender Stereotypes. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 10:78–89.
3. Сторожук С. В. Нація: історія і теорія проблеми (історико-філософський вимір): Монографія. К.: ВАДЕКС, 2013. 320 с.
4. Storozhuk, S. and Goyan I. [The ethnic principle as the basis of civil politics](#). *Cherkasy University Bulletin: Philosophy*, 2016, 11/13. 31-36.

**Халімон Катерини,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ГЕНДЕРНІ СТЕОТИПИ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

З давніх давен вважалося, що жінка є берегиня дому, сім'ї. Але ж яка роль жінки в українській культурі: вчора, сьогодні, завтра.

До прикладу візьмемо XVI-XVIII ст. Жінки вищих суспільних станів в Україні в XVI-XVIII ст. мали досить широкі спадкові права, на відмінно від більшості країн Західної Європи. Жінки мали право на свою власну думку. Звичаєве право українського народу передбачало участь жінок в копних судах і дозволяло їй в разі відсутності чоловіка виходити і відповідати за нього, то вже від XVIII ст. Жінка поступово почала втрачати цю можливість. Але уже в XVIII ст. став періодом обмеження і позбавлення українських жінок звичайної суспільних прав. Законодавче обмеження дуже сильно вплинуло на суспільне становище жінок, їх сімейні та майнові інтереси.

Образ жінки в культурі суспільства Радянської України. Перш за все, зазначимо відмінності у політиці щодо жінок, яку провадила радянська влада на територіях нашої держави, що у 1922 році були приєднані до СРСР та у ставленні в цей же час до жінки на західноукраїнських землях. Якщо у першому випадку українка отримує офіційно задеклароване право на освіту, то у другому – вона самостійно починає боротися за право на гідну оплату праці, навчання та національну самосвідомість. Применшувати кроки радянської політики на шляху до паритетної демократії в суспільстві не можна, але, як виявилось, у багатьох випадках вони залишалися в статусі де-юре. В реальності ж, селянки-колгоспниці часто не могли отримати паспорт для того, щоб виїхати на навчання в місто. Західноукраїнська жінка в цей час активно боролась за своє право на рівні із чоловіком умови праці, за можливість національного волевиявлення. Це і призвело до того, що з приходом радянської влади на український захід багато українок вступили до лав Української Повстанської Армії, Організації Українських Націоналістів, провадили власну політику в раніше створених об'єднаннях. Це призвело до закриття радянською цензурою багатьох західноукраїнських жіночих видань, у яких були яскраві заклики до самоствердження української нації, до жіночої боротьби (наприклад, «Жінка», «Громадянка», «Жіноча воля», «Діло» тощо). Отже, радикалізм в національній

свідомості, що проявлялася в українки на заході, не був притаманний жінкам зі східних земель України. У цьому і полягає основна особливість ролі жінки в культурі суспільства України, яка в 1939 році повністю увійшла до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки.

В 1948р. Генеральна Асамблея ООН прийняла і проголосила загальну декларацію прав людини яка гарантувала:

- Що кожна людина має право на працю на вільний вибір роботи, на справедливі умови праці.

- Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Чинне законодавство дає можливість чоловікам і жінкам України рівні можливості і права. На даний час багато хто рахує, що жінка не може стояти на посаді вище чоловіка, бо жінка це слабка стать, яка не може постояти за себе і за інших, але це не так. Бо кожна впевнена в собі жінка яка прагне здобути чогось вищого ніж має, вона обов'язково цього доб'ється навіть якщо будуть казати, що це не так.

З інформаційних джерел ми вияснили, що 53% населення країни, кількість жіночих організацій росте, а кількість жінок в організаціях влади зменшується. В часи Радянського Союзу тільки одна жінка займала пост міністра – Катерина Фурцева . На сьогоднішній день в Україні нема жодної жінки, яка би займала високу посаду в політиці. З розвитком в країні ринкових відносин, багато жінок відкривають свої власні справи, хоча вони і не великі. Також можна сказати і про заробітну плату, що рівень жіночої заробітної плати складатиме 2/3 чоловічої. Гендерна рівність в оплаті праці є прямим порушенням принципу рівної оплати за рівну працю. Жінки займають низько оплачувані посади, тому що чоловіки витискають жінок з добре оплачуваних.

Література

1. Земзюліна Н. Соціалізація жінок в Радянській Україні 20-х – 30-х. ХХ ст.
2. Українки в історії. Київ: Либідь, 2004.
3. Сторожук С., Гоян І.М., [Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи](#). Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2018. Вип. 280. С. 18-29.
4. Storozhuk, S. and Goyan I. [Socio-cultural and ideological preconditions of gender equality](#). Future Human. 2017. Vol. 8.
5. Сторожук С., Гоян І.Н. [Гендер как социальный конструкт](#). Социальное воспитание, 2017. № 2.
6. Сторожук С., Гоян І.Н. [Стратегии гендерного равенства как элемент социальной политики](#). Социальное воспитание, 2018. №1.

**Подольський Андрій,
студент Інституту енергетики,
автоматики і енергозбереження,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

РОЛЬ КОЛЕКТИВОЇ ПАМ'ЯТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Взаємозв'язок між історичною пам'яттю та національною ідентичністю – це науково доведений факт. Дана тема залишається предметом інтенсивних досліджень, обговорень і дискусій вже протягом довгого часу. Дослідженням цієї теми займаються наукові дисципліни – соціологія, політологія, історіографія, філософія тощо.

Великий мислитель ХХ століття папа Іван Павло II стверджував, що «нації, як окремі індивіди, обдаровані історичною пам'яттю... історії нації, об'єктивовані і зафіксовані письмово, є одним з найважливіших елементів культури – елементом, який є вирішальним для ідентичності нації у вимірах часу» [3 с.83]. Ще одну думку запропонував Т. Кузьо: «Немає пам'яті – немає ідентичності, немає ідентичності – немає нації» [2 с.134]. Проте взаємозв'язок історичної пам'яті та ідентичності нації залишається відкритим питанням, яке дає можливість для інтерпретації.

Як говорив відомий український письменник М. Рильський: «Хто не пам'ятає минулого, той не має майбутнього». Дійсно, щоб рухатися вперед нація повинна пам'ятати і шанувати своє історичне минуле.

А тепер розглянемо конкретно формування ідентичності на прикладі нашої країни – України.

Утворення України як держави почалося з виникнення Київської Русі. Перша згадка про Україну вживається в Київському літописі за 1187р. Територія Київської Русі була великою, тобто на цій території проживали різні етнічні народи. Тобто, якщо ми говоримо про формування української ідентичності, то говоримо не лише про етнічних корінних українців, а про всіх людей, які населяли, проживали і проживають на території України. Адже, кожна нація внесла свій внесок у формування ідентичності.

Щоб правильно сформулювати думку про формування української ідентичності, наведемо цитату українського історика Я. Грицака, який застерігає від надмірної «етнізації»: «Не можна трактувати її лише як результат дії самих лише українських мас, забуваючи про присутність на українських етнічних землях упродовж всієї історії інших національних груп ... кожен з цих народів робив свій

внесок в «український проект» [4 с. 21]. Дійсно, визнаючи і усвідомлюючи цей факт ми не лише об'єднуємося, як держава, нація, а і всі разом несемо відповідальність за результати, які отримаємо в майбутньому.

Згадаймо декілька моментів зі всесвітньої історії та історії України, щоб зрозуміти важливість і необхідність єднання всіх національних меншин і українців в цілому. Наприклад, трагедія Бабиного Яру чи депортація кримських татар. Ці події мають стати «місцями пам'яті» всієї нашої нації, органічною частиною українського норову, ці події згуртовують націю навколо спільної трагедії та живлять національну свідомість почуттям співпричетності до всіх цих подій.

Наша історія багата на різні події, але пов'язана з історією інших держав. Це поступово вбиває нашу історичну пам'ять, а отже, і українську ідентичність. Яскраво це описує англійський дослідник історії Е. Вілсон: «... українську ідентичність іще треба «перебудувати», відокремити її від інших національних історій, з якими пов'язувалося життя українців протягом століть – російської, радянської, польської, угорської тощо» [5, с. 378].

Пам'ять українців потребує вивільнення від маси імперсько-радянських стереотипів у сприйнятті історичного минулого держави, які гальмують процес національного самоусвідомлення громадян України.

Виходячи з усього вище сказаного можна зробити висновки, що наша ідентичність напряму залежить від нашого історичного минулого, котре тісно переплітається з історією інших держав. Щоб мати чисту українську індивідуальність ми повинні відсіяти «чужу» історію. Це дасть нам можливість для створення нашої української індивідуальності. Якщо історію нашої країни залишити попередньою і не переглянутою, то матимемо суміш української ідентичності та ідентичностей інших держав. В такому разі наша індивідуальність вже не є нашою, а набором всіх націй з якими пов'язана наша історія. Коли ми будемо готові прийняти нову історію України без залучення інших держав, тоді ми зможемо остаточно сформуванати українську ідентичність.

Література

1. Іван Павло II. Пам'ять та ідентичність. Львів: Літопис, 2005. 167 с.
2. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. К.: Критика. 2004. 343 с.
3. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. К.: К.І.С. , 2004. 552 с.
4. Сторожук С. Роль колективної пам'яті в процесі формування національної єдності: український вимір / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, О. В. Федик // [Гуманітарний часопис](#). 2018. № 1. С. 11-22.
5. Сторожук С. Мультикультуралізм і національна держава: перспективи взаємодії. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. пр. К., 2014. Вип. 32 (45) С. 195-203.

6. Кривда Н., Сторожук С. [Культурна ідентичність як основа колективної єдності](#). International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 4(8), Vol.2, June 2018.

**Халюто Карина Сергіївна,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ІДЕЇ «ФІЛОСОФІЇ ЖИТТЯ» У РОБОТАХ ФРІДРІХ НІЦШЕ

Постать Фрідріха Ніцше (1844–1900) та його ідеї належать до найбільш впливових і дискусійних у ХХ ст. Його праці досить суперечливі і не підлягають однозначному прочитанню. В усякому разі слід відрізнити ідеї самого Ніцше від ідей та поглядів «ніцшеанців» – його палких прихильників, котрі, як звичайно, робили наголос на певних змістових акцентах думок Ф. Ніцше. Ф. Ніцше високо цінував думку А. Шопенгауера про волю як вихідну основу суцього, але ще більше загострював її. Якщо А. Шопенгауер говорив тільки про волю до буття, то Ф. Ніцше наголошував на тому, що власне воля являє собою «волю до волі», тобто порівняння до простого самовиявлення у будь-який спосіб. Воля виявляє себе насамперед через життя. Життя для Ф. Ніцше постає першою і єдиною реальністю. Все інше, про що ми ведемо розмову – Всесвіт, природа, почуття та ін., – усе це є лише елементами життя. Оскільки життям рухає волевиявлення, у ньому панує боротьба за виживання. Звичайно, у ній перемагає сильніший. Завдяки такій перемозі життя може зміцнюватись. Слабким людям не слід ні співчувати, ні допомагати, бо підтримка слабких веде до виснаження і виродження життя: «До цього часу... вчили добротності, самозречення, співчуття, учили навіть відкидання життя. Усе це є цінно-сті виснажених...» [Ніцше Ф. Воля до влади. Кн. I].

Ф. Ніцше протиставляє силі життя культурні норми й цінності, вважаючи, що саме людська слабкість і незахищеність спричинила виникнення культури як системи штучних засобів виживання. Мораль – це засіб боротьби слабких проти сильних. Життя не підлягає моральним оцінкам, бо воно є лише таким, яким воно може бути: «Людина, якою вона повинна бути, – це звучить для нас настільки ж безглуздо, як і дерево, яким воно повинно бути» [Ніцше Ф. Воля до влади. Кн.2].

Свою позицію Ф. Ніцше позначає не як «аморалізм» (неморальність), а як «імморалізм» (позаморальність). Мораль, на думку Ф. Ніцше, тримається на авторитеті та залякуванні, але «Бог помер» тому, що він не втручається у життя

для його зміцнення. Ті ж, що посилаються на Бога, підтримують слабкість і виродження, а не силу життя. Якщо ж людина відчуває у собі «голос крові», вона повинна не звертати увагу на мораль, стати «по той бік добра і зла» й піднести себе саму на надлюдський рівень. Здатна на таке людина стає «надлюдиною», і тільки вона може бути справжнім виявленням сили життя.

Очевидно, що Ф. Ніцше також постає проти розуму як засобу організації людського життя, вважаючи останнє сліпою силою і самовладною сутністю. Але, заперечуючи Ф. Ніцше, слід сказати, що людське буття не зводиться до життя людського організму; у духовному світі діють інші закони, ніж у матеріально-фізичному. Якщо в матеріальному світі панують закони маси й сили, то в духовному – прагнення самовдосконалення і прийняття будь-чого з участю розуму, тобто через розуміння. Неважко також усвідомити й те, чому деякі ідеї Ф. Ніцше були схвально оцінені фашизмом. Водночас у цінуванні людської індивідуальності можна побачити і гуманістичні акценти філософії Ф. Ніцше. Тому серед послідовників Ф. Ніцше (ніцшеанців) виділяються два напрями. Радикальні ніцшеанці виводять на перший план у спадщині Ф. Ніцше ідеї першого права сили життя, права насильства, надлюдини, виходу за межі моралі. Радикальні ніцшеанці були схильні зближати свого ідейного наставника з фашизмом і навіть расизмом. Представники гуманістичного ніцшеанства вважають, що Ф. Ніцше виступав насамперед проти будь-яких обмежень людини, звільняв людину від нежиттєвих догм та забобонів, закликав її покладатися на власну волю, бути непохитною у виконанні життєвої мети. Цікаво відзначити, що серед представників гуманістичного ніцшеанства були відомі видатні письменники Т. Манн, К. Гамсун, у певний час – М. Горький.

Далаков Максим Федорович
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

СУБ'ЄКТИВНИЙ ІДЕАЛІЗМ ТА ДІАЛЕКТИКА ФІХТЕ

«Кант тільки намітив істину, але не виклав і не довів її» – це висловлювання на лежить Йоганну Фіхте (1762-1814 рр.), чії ідеї щасливо суперничали в Німеччині з теорією Канта, ставши концептуальною альтернативою кантіанству, зокрема у німецьких романтиків.

Зазнавши впливу Канта, як і безліч його сучасників, Фіхте зробив спробу розвинути одну із центральних ідей кантівської критики – ідею творчої активності

людського суб'єкта. «Перевага людини міститься в спроможності за власною вільною волею давати потоку своїх ідей певний напрям, і чим більше людина здійснює цю привілею, тим більше є людиною».

Поняття воля – центральне в фіхтеанській філософії. Причому, Йоганн Фіхте не виводив, а постулював поняття, розрізняючи волю істинну і пусту. Істинною волею володіє Я – ясність, а саме Я кожної людини. Я називалось єдиною субстанцією. Це не що-небудь загальне чи абсолютне Я, а людське Я, яке кожний знаходив у своїй свідомості. Для кожної людини акт самосвідомості – акт, із якого починається світ.

Кожна людина як би починається довічно разом з ним, і для його уявлення виникає його минуле, теперішнє та майбутнє. Суть Я є в діяльності Я, адже, за задумом Йоганна Фіхте, людському Я властива одвічна активність, що виявляється завдяки щасливій здогадці. Діяльність Я – справадія, і таким виступає, насамперед, усвідомлення власного Я людиною: усвідомлення Я є перший акт свободи. Я – це воля в чистому вигляді. Вільнодіюче Я створює (конструює) свою реальність.

Таке конструювання в фіхтеанській філософії називається інтелектуальним спогляданням. Інтелектуальне споглядання – це не стільки конструювання реальності зовнішнього світу (не-Я), скільки процес утворення самого Я від імені і за допомогою якого конструюється реальність.

Сам Йоганн Фіхте називав свою філософію ідеал-реалізмом, підкреслюючи, що його система не знає ніякого буття речей в собі. Весь світ речей і предметів – сукупність знань. Внутрішня форма, суть сукупності знань і є буття Я, буття вільної діяльності. Виникає знаменитий генетичний метод Фіхте, що пояснює всі речі із їх становлення, і що пов'язується ним з діяльністю Я – процесом пізнання в генетичному розвитку.

По суті, реалідеалізм Йоганна Фіхте логічно завершує кантівську концепцію «освічуватися, –отже, мислити самому», перетворюючи самотійне мислення в інстанцію людського життя, в абсолютний критерій людської діяльності. Яка людина, така і її філософія, підкреслює Фіхте.

Воля Я, що мислить в традиціях європейської освіти, завершується визначенням: «Тільки той вільний, хто хоче все зробити навколо себе вільним». Я у Фіхте енциклопедичне, тобто доведене до поняття утворення (конструювання), визначення людського розуму і вільнодумства. Тому свою філософію Йоганн Фіхте називає філософською педагогікою, що ставить людину «на свої власні ноги» і навчає формуванню цілісної людини. Не випадково, почуття, що зв'язує діяльність і волю, називається, як у Мартіна Лютера та Іммануїла Канта, сумлінням.

Сумління не помиляється, є суддя всіх переконань. Сумління вимагає визнання в людині таких же вільних істот, як і людина сама. Тому мета, що стоїть перед людиною, завжди співвідноситься з метою людей. Вимога поступати так, а

не інакше, що пред'являється людиною (Я) до самої себе, засновується на відповідальності і боргу. «Кожний індивід повинен те, що повинен індивід, і тільки індивід може... – тільки індивід і ніхто інший; і якщо індивід не зробить, то в незмінній общині індивідів, мабуть, ніщо не буде зроблено».

Індивідуальне життя Я, що сприймається єдиним і загальним життям, повністю визначається кінцевою метою. Мета дана Людині із її буттям, життям. Згодом людина може її усвідомити і спробувати досягнути. Людина трактується як безумовно моральна істота. Життєвий шлях людини, безумовно, повинен бути моральним, оскільки розпізнавальними властивостями людини є свідомість і воля в їх єдності.

Жоден індивід не народжується моральним, а повинен себе таким зробити. Моральність – продукт абсолютної волі діяльності людського Я. В сучасному світі, згідно своєму сумлінню, людина формує святу волю, що дозволяє позбавитися аморальності. Коли воля стає твердою і незмінною, людині відкривається шлях у прийдешні світи, історія підпорядковується у Фіхте світовому наміру, що визначається ним як поняття єдності земного життя людства.

Рухає історію суперечність між авторитетом і волею (подолання авторитету). Авторитет – це розумний інстинкт., тобто інстинкт, що не усвідомлює себе як Я розум. Основа історії це розгортання самосвідомості – розуму. І оскільки Фіхте каже, що досягнути повністю ідеалу розуму неможливо, то й історія в перспективі не має кінця. Концепція морально-історичного закону дозволяє побачити повністю особливу грань фіхтеанського ідеал-реалізму: людина не тільки змінює, але й створює світ, створює саму себе як субстанцію – причину, що створює, – свою історію.

У Фіхте, як і у Канта, поняття практична філософія – творча активність людини як суб'єкта – стає пріоритетною сферою філософських досліджень і роздумів. Таке корегування предмета філософії пояснюється зміною розуміння самої людини і її діяльності, природи, суті, місця, призначення. Ще з античного світу, а пізніше у світі християнському людина мала ряд привілеїв у порівнянні зі всіма живими істотами, її наділяли душею, духом, сумлінням, обов'язком, відповідальністю, розумом та ін.

У Канта та Фіхте надбанням людини стають мета і воля, як продукт діяльності її розуму. Але якщо Для Фіхте весь інший світ пішов на другий план, в не-Я, сферу, що виступає не предметом, гідним розгляду, то кантівське наділення людини внутрішньою метою надавало нову можливість для порівняння масштабу людини з масштабами зовнішнього світу, поширюючи простір і самої практичної філософії.

Аналогія розуму і природи, загублена Фіхте в його дивному захопленні чудом людської свідомості, проте, не зникла безслідно, стоїть у джерел нової теоретичної системи, що критично розвинула потенціал кантівських ідей. Це натурфілософія

Фрідріха Шеллінга, що намагався подолати фіхтеанську пристрасть до абсолютної суб'єктивності в філософії.

Література

1. Антична культура і вітчизняна філософська думка. – К., 1990.
2. Антологія філософії середніх століть і епохи Відродження. – К., 2001.

**Рябишенко Віталій Юрійович,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ІДЕАЛЬНА ДЕРЖАВА: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Проблема існування справедливої держави була, є і буде однією із найскладніших і найсуперечливіших проблем, що постають перед людством повсякчас. Перед вітчизняною спільнотою, яка, наразі, розбудовує громадянське суспільство, знову загострюється проблема ідеальної держави. Тож, ведуться дискусії поміж науковцями та політиками щодо існування ідеальної держави як такої.

«Недооцінювання нагальності вирішення цієї проблеми спричинює «недисциплінованість мислення» та недостатню дослідницьку культуру науковця та просвітника, що негативно виявиться у віддаленій соціальній перспективі (особливо, коли йдеться про тотожність науки і навчальної дисципліни). Не достатньо узагальнено нетрадиційні, ще крихкі, не апробовані (із огляду на вік незалежної України) концептуальні підходи до втілення проектів виховання людяності, які, порівняно із загальнонавчальними програмами, за фундаментальноприкладним потенціалом є ефективнішими щодо становлення висококваліфікованого знавця своєї професії як основної справи свого життя». Адже вузькоспеціалізовані настанови створюють підстави для підготовки, насамперед, фахівця, здатного лише на виконання певних економікогосподарських функцій, а не виховання духовної, мислячої, цілісної істоти, здатної гідно «тримати удар» від життя» – як зазначає філософ, що спеціалізується на дослідженнях із онтології, гносеології та феноменології.

Наразі кожна європейська держава намагається бути ідеальною в соціальній політиці. Протягом багатьох століть багато філософів та науковців намагалися пояснити та розтлумачити, що ж таке ідеальна держава. Своє бачення ідеальної держави висували англійський гуманіст Томас Мор і домініканський чернець

Томасо Кампанелла, ідеї яких висловлені в їхніх знаменитих творах. Тож, ми намагаємося розкрити сутність та основні положення течій утопічного соціалізму як державної форми правління: за творами Т. Мора «Утопія» і Т. Кампанелла «Місто Сонця» та визначити якими методами та шляхами людство повинне створити ідеальну державу.

«Утопія» – це книга, в якій вперше чітко сформульовано низку положень, характерних для утопічного соціалізму. Можна умовно говорити про елементи соціалізму в стародавньому світі, розуміючи під цим спільність споживання, уявлення про спільність благ на зорі людського суспільства, невизначену ідею організації суспільного виробництва. Але все це були натяки, розрізнені думки не пов'язані в єдину систему. Томас Мор підкреслював, що тільки завдяки справедливості суспільного устрою вдасться вирішити найважливішу етичну проблему - знищити гординю, – «чудовисько», яке паразитує на протиставленні багатства і бідності.

Варто зазначити, що твір Томаса Мора «Утопія», представлений тогочасною європейською морально-етичною традицією, у якому розкриваються негаразди суспільно-політичного устрою є головною проблемою людяності. Тож, Мор вбачає перспективу в оволодінні приватним егоїстичним інтересом. Його «Утопія» значна не тільки тим, що змогла визнати законний протест людини, яка крім того існує в несправедливому для неї суспільстві, а й продемонструвала усі можливості проектувальних ідей у побудові держави.

Кампанелла у своєму творінні багато в чому повторив ідеї Томаса Мора, співзвучні їх принципи усунення приватної власності, поділу влади «по розуму» узгодженість дій міста і села ідеальної держави. Однак у той же час надав ряд нових рис ідеального суспільства громади: не беручи наприклад, інститут рабства. Місто Сонця пропонує альтернативу існуючому на той час суспільству. В процесі розповіді автор розглядає норми поведінки, моралі, державності в «ідеальному» суспільстві, але по суті не змінюючи існуючого суспільного устрою. Саме тому для зв'язку з Богом мешканцям в місті Сонця необхідні жреці. Особливої уваги заслуговує запропонована реформа системи освіти, яка сприяє формуванню всебічно розвиненої, повноцінної людини. Також присутні передумови до створення універсальної мови, здатної зв'язати разом усі науки та мистецтво.

Отже, можна сказати, що праці цих відомих людей мали істотний вплив на подальший розвиток соціально-політичної думки і сформулювали засади нового світського, так званого правового світогляду. Філософські ідеї Томаса Мора і 20 Томасо Кампанелла знайшли відображення і в сучасному політичному устрої цивілізованих держав. Але їх твори є ранніми зразками соціальних утопій, тому що в них не вказано на конкретні шляхи реалізації планів ідеальної держави не названо суспільної сили, спроможної здійснити перебудову існуючого суспільного устрою. Можна зробити висновок: проекти ідеальної держави є утопією, яка представляє собою синтез вигаданих, надуманих рис ніби на противагу існуючим

формам держави, з реальними рисами. Всі праці мислителів, безумовно, мають надзвичайно велику історичну і теоретичну цінність, адже саме на цих вченнях будувались в майбутньому багатоманітні трактати та теорії якими ми користуємося і до цього часу.

Література

1. Кампанелла Т. Город Солнца // Утопический роман XVII–XVIII века. – М.: Политиздат, 1971. – 198 с.
2. Киселиця С. Гуманізм як вистраждана мудрість поколінь (145 р.) – С. 14-17.
3. Мор Т. Утопия. – М.:Наука, 1997. – 221 с.
4. Платон. Держава. – К., 2000.
5. Шафаревич И. Р. Социализм как явление мировой истории. – М.: Наука, 1989. – 223 с.

**Мамєєва Єлизавета Ігорівна,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ І КОХАННЯ

Кожна людина, від діячів мистецтва до звичайного робочого, роздумували про кохання, мріяли про нього або проклинали його існування. Філософи і поети возвеличували почуття «любові» до фундаментально важливої сили, що керує людьми. Безперечно для кожної особи кохання стає вирішальним моментом у житті. Завдяки коханню людство весь час самовдосконалюється. Осмислення кохання як феномену можна відстежити крізь віки розвитку філософії.

Аналіз любові у філософії ґрунтується на прагненні пізнати це почуття завдяки думки, зробити загальні висновки щодо його феномену. Ще в античній філософії була створена загальна класифікація кохання, яка полягала в розділенні її на такі категорії: «Ерос» – пристрасть здатна призвести до божевілля; «Філія» – приязнь, яка охоплює від почуття батьківської любові до любові до Батьківщини; «Сторге» – прив'язанність, коли люди не уявляють життя один без одного; «Агапе» – жертвне кохання до близьких. Філософ Емпедокл, який стверджував, що все пішло від 4 елементів(вода,вогонь,земля і повітря), пояснював їх об'єднання впливом двох сил: Любов і Ворожнеча. Платон вважав ерос найнижчим різновидом кохання, плоди якого були лише смертними дітьми, а

концепція справжнього кохання це потяг до блага і збереження себе у вічності шляхом народження відкриттів, чеснот. Так з'явилося «платонічне кохання» більш високий вимір почуття вільного від потягу тіла до тіла. Таким чином, антична філософія сприймає кохання як міцний зв'язок між духовним і тілесним аспектами (при чому перший більше відноситься до почуття між чоловіками, в той час як другий до низької потреби тіла між чоловіком і жінкою).

В Середні Віки на перший план виходить агапе, жертвенне кохання до ближнього і до Бога. На це вплинула поява і розвиток християнства. Філософ цього періоду Леоне Ебрео написав книгу «Діалоги кохання», в яких кохання трактується як загальний зв'язок, який з'єднує всі структури природи з її творцем. А вже у Аврелія Августина любов сприймається як пізнання Бога та відмова від «земного» і перехід до «небесного». У середньовічній схоластиці поняття людської душі, кохання і Бога стали рівними, а людина без кохання стала жалкою і неповноцінною. Також тепер, при умовах рівності перед Богом, почуття між чоловіком і жінкою не було низьким, якщо це була любов праведна, не обумовлена лише еротичними бажаннями. Концепція справжньої любові Середньовіччя – любов, яка бажає на шкоду собі бути корисною іншим.

Для філософії Нового часу кохання не є загальноприйнятим абсолютном, а скоріш невід'ємною пристрастю людського життя. Німецька класична філософія зробила якісно новий крок у розумінні кохання як ви духовної діяльності. Артур Шопенгауер запропонував таке пояснення таємниці статевої любові з: «Любов – нездоланна пристрасть, яка перемагає голос розуму, що штовхає людей на жертву своїм благополуччям, що породжує високі творіння мистецтва і ... раптом зникає, як привид. Яка таємнича сила вводить нас в згубний піднесений обман? Ця сила – незрима воля, статевий інстинкт». Також філософи Нового часу намагаються осягнути кохання через призму наукових досягнень серед них найвідомішим є Рене Декарт. Він запропонував нову класифікацію любові: дружба, благоговіння і прихильність. При чому вперше класифікували не по предмету почуттів, а по рівню важливості цього почуття для самої людини. Варто згадати також ставлення Ніцше до кохання, він був нещасливим через нездатність знайти свій ідеал кохання. «Не плутайте: актори гинуть від недохваленності, справжні люди – від недолюбленності» – писав Ніцше.

Сьогодні концепція кохання виходить за рамки філософських робіт і стає частиною соціології як важливий фактор розвитку суспільства. Вебер класифікує кохання, виходячи за рамки братського кохання. З розвитком капіталізму кохання почало суперечити концепту братського кохання.

Висновки. З розвитком людства кохання ніколи не втрачало своєї актуальності як філософська категорія. Змінювались лише сприйняття цього почуття соціумом. Кохання це таємна сила, яка притягує філософські сенси духовного сходження особистості.

Література

1. Некрасова Н. А., Тарновський К. Ю. Наукова робота «Еволюція подання про любов в історії філософії». Московський державний університет шляхів сполучення (МІІТ);
2. Шопенгауер А. Вибрані твори. М.: Просвещение, 1992.
3. Історія культури країн Західної Європи в епоху Відродження. М., 2018.

Гребенюк Олексій Сергійович,
студент економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ Т. ШЕВЧЕНКА ТА І. ФРАНКА

У філософії Шевченка – відображення щирої і беззахисної у своїй відкритості душі мислителя, розвитку відтвореного розуму, інтелекту, що простежує життя людське у все об'ємності і в конкретній долі сестри-кріпачки, і в історичній долі цілих народів. Філософія тому й є мудрістю, що вона здатна творити світоглядне диво: особистий, внутрішньо-мистецький світ Тараса Шевченка, переплавлений в литво філософських узагальнень, постав у таких образах, в яких сам народ упізнавав свою душу, прочитав свою історію, зазирнув у своє майбутнє.

Філософія Т. Шевченка виростає насамперед з конкретно-узагальненого ставлення до любові, надії і віри. Саме з любові до України виникає шевченківська філософія пробудження людської гідності, смутку-жалю знівченого життя, сили протесту і бунтарства. Улюблений герой Шевченкових поезій і картин – лицар народний, повстанець-гайдамака, козак-запорожець, що виступає оборонцем рідного краю, носієм народної правди і честі. Гнів мислителя спрямований передовсім проти різних утискувачів, прийшлих і доморошених. Філософський подвиг Т. Шевченка, вся вибухова сила його творчості полягає в тому, що він зумів серед мертвої тиші, яка покірливо мовчала задиханою страху, ненависті, підозри, загальної заціпенілої, посіяти надію. Життя цієї надії починається з оспівування свободи. Шевченко показує, що нездоланність людського духу виявляється і в тому, що безстрашних співців свободи народжують най похмуріші часи, бунтівний голос покритих соціальних низів. Вінець Шевченкової творчості – це спів свободі, уславлення свободи, цієї першої й неодмінної передумови людського поступу, добробуту й щастя. До най волелюбніших книг усіх часів належить "Кобзар", він наскрізь просякнутий

прагненням свободи, передчуттям її неминучості. Шевченківська творчість пронизана вірою в незнищенність людини, вірою в те, що людина ніколи не змириться з безправством, рабство ніколи не визнає за норму існування. Філософський характер творчості Т. Шевченка відображає її народність, коли кожне явище життя розглядається мовби очима народу, з позицій народу, кожна подія минувшини чи сьогодення вимірюється мірою народної моралі, чистотою й цнотливістю душі трудової людини. Завдяки народності виявляє себе оригінальність шевченківського бачення світу, інтенсивність його світосприймання.

Для філософії Т. Шевченка характерне нове, мистецько-поетичне розуміння співвідношення стихійного і закономірного. Так, поезія Т. Шевченка багато в чому зобов'язана фольклорній стихії, в якій синтезувались в єдине ціле безпосередні враження життя і символіка народної пісні, буйна уява народної міфології і надбання світової культури, скарби знань, що відкрились художникові-професіоналові. Шевченкова філософія багата емоційною наснагою образів, широтою і діяльністю асоціативного мислення. В ній кризь людський біль, кризь індивідуальне раз у раз проступає вселюдське: біблійна далеч історії тут мудро перегукується із сьогоденням, досвід минувшини – з сучасним життям і прагненням народів світу. У цьому розумінні філософія Т. Шевченка невичерпна. Нові, прийдешні покоління знаходять у ній синтез народного і вселюдського досвіду, як ми знаходимо його в книгах древніх, що вік їхній вимірюється тисячоліттями.

І.Я. Франко перший в українській і один з перших у європейській літературі всебічно й по-справжньому розробляє тему праці, трудової моралі, яка розвивається пізніше в одну з провідних філософських тем. Вже в першому своєму філософському трактаті «Поезія і її становисько в наших временах» І. Франко говорить, що духовне ледарство, то злочин проти гуманності, ставлячи в центр своєї філософії людину, І. Франко формулює головний закон людяності, суть якого в тому, що неробство – зло, а праця – добро.

Праця у розумінні Франка – єдине, що здатне творити і вдосконалювати людську душу, вселяти в неї почуття гідності й правди. Однак, за Франком, в таку духовну силу може обернутися лише така праця, в якій живе громадянська свідомість, яка не тільки виправдовує, а й визначає мету й сенс людського покликання на землі. Але жити лише для праці неможливо, вважає І. Франка Крім праці існує внутрішнє благо людини, її творче натхнення, її пісня, здатна, бодай на певний час, відривати душу від земного, колючого, брудного і переносити її до надії та віри у завтрашній день. У Франковій творчості постійно виступають дві взаємозалежні сили, які володіють істотою людини і природою суспільства. Це пісня і праця, дух і матерія, книжка і хліб. Одна з основних філософських ідей І. Франка – думка про те, що найбільшою цінністю на землі є не просто людина, а

«правдивий живий чоловік, бо така людина – носій духу», а той дух є «вічний революціонер».

Отже, духовний світ людини – її найдорожче надбання. Філософія І.Франка замішана на почуттях і розумінні благородності матерії людського духу. «Дух, що тіло рве до бою», дух любові й справедливості, знання й громадянської самопожертви, віри в щасливу майбутність – це дух істинно франківський, каменярський, молодий і переможний. В одному з найкращих філософських віршів ("Веснянки"), звертаючись до матері природи, поет звинувачує її в тому, що вона найдосконаліше своє творіння – людську душу – кидає «свиням під ноги». Франко говорить, що, на жаль, людина цілком природно підламує собі «крила духовності», втрачає потяг до ідеалу, стає жертвою громадського песимізму й збайдужіння. Франківська філософія породжує досить важливу і актуальну ідею: людина носить вічність у своїй уяві, в ілюзіях і думках, у муках свого сумління, а тому в сфері духу панує, власне, та найдорожча різномірність, яка робить людей несхожими, цікавими і цим дає людям основу для їхньої єдності, для братерства і любові. Філософія Франка – це також заповідь любові до Батьківщини й до людства., В цілому ж, його філософія – це яскраве втілення філософії українського духу початку ХХ ст. витоки, якої йдуть від Г. Сковороди і Т. Шевченка.

Український народ витворює філософію, у центрі якої є людина з її внутрішнім світом, який перебуває в органічній єдності з умовами її самореалізації. Це не просто людина, а передусім людина Землі, яка критерієм істини має свою власну діяльність, розглядає своє буття через єдність чуттєвого і раціонального. Українська філософія – це оригінальна система, в основі якої постає філософський дух українського народу як органічна єдність віри, надії і любові у вічному прагненні до втілення їх у свободі, яка й скеровує людське життя. Аналіз розвитку філософії України ХХ ст. – одне з основних завдань для майбутніх істориків філософії. Його вирішення вимагає мудрої виваженості певного часу, Однак уже сьогодні можна із впевненістю сказати, що філософія в Україні жила і буде жити. Витоки цієї живо творчості у мудрості українського народу.

Література

- 1.Бичко А.К. та ін. Історія філософії. – К., 2001, с. 306-404.
- 2.Бичко І.В. та ін. Філософія. – К., 1991, с. 197-225.
- 3.Велесова книга. – К., 1994. - 315 с.
- 4.Історія філософії України: Підручник. – К., 1994. С. 3-407.
- 5.Історія філософії України: Хрестоматія. – К., 1993. - 553 с.
- 6.Канке В.А. Философия. Исторический и систематический курс. – М., 2000, с.145-156.
- 7.Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія. – К., 1995.

- 8.Філософія відродження на Україні. – К., 1990. – С. 43-91.
9.Франко І.Я. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1986. – Т. 45. – С. 13-82.
10.Шевченко Т.Г. Твори: У 5 т. – К., 1978-1979. – Т. 5. – С. 12-68.

Єгорова Анастасія Андріївна
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

ФЕНОМЕН БОДПОЗИТИВУ

Популярний рух «бодіпозитив» вже багато років популярний серед людей в країнах Європи и потроху стає цікавим та доступним у розумінні для українців. Що ж має на увазі цей рух і які його основні цілі?

Ми звикли жити в світі, де твій зовнішній вигляд має дуже велику цінність. Люди вигадали стандарти краси та всі, напевно, чули про 90/60/90, що вже багато років не дають змоги існувати жінкам з меншими або більшими формами. Дівчата роками живуть з комплексами та намагаються змінити в собі все те, що здається їм неправильним : вага, тіло, губи, обличчя. На жаль, все це стається через нав'язані стандарти краси. Але існують люди, які мають «недоліки», що змінити майже або зовсім неможливо: зріст, колір шкіри, родимки (веснянки), відсутність кінцівок і т.д. І взагалі, чи є це недоліком?

Рух «Бодіпозитив» з'явився в 1996 р в Америці і ставив собі за мету звільнення людей від страждань, пов'язаних з необхідністю відповідати нормативному образу тіла, прийнятому в суспільстві. Ідеологічна модель Body Positive, сформована Е. Скотт і К. Собчак, передбачає, що людям необхідно звільнитися від критики і громадського осуду їх власного тіла, щоб почути потреби тіла і полюбити його таким, яким воно є.

Основні концепції бодіпозитиву – адаптувати людей з дефектами зовнішності та зробити їх життя комфортнішим, а реакцію суспільства більш адекватною, це робота в суспільстві з категорією «нормальності» в сприйнятті краси людського тіла, в тому числі боротьба з фетшеймінгом і дискримінацією. Головний принцип бодіпозитива відбивається в девізі «моє тіло – моє діло». Учасники руху допомагають один одному навчитися цінувати здоров'я, унікальну красу та індивідуальність, долати комплекси і жити в гармонії з собою, не озираючись на моду або громадську думку. Бодіпозитив тісно пов'язаний з ідеями фемінізму, проповідує рівність статей і відмова від гендерних стереотипів.

На жаль, в Україні бодіпозитив не розвинутий на рівні Європи та США. Якщо брати до уваги той факт, що бодіпозитив це частина феміністичного руху, то треба виокремити деякі речі. Що таке рух в нашій країні та країнах СНГ? Це незвичні процеси для нашого менталітету. Ми звикли, що нам майже завжди насаджують зверху директиви, всіляко тиснуть і нав'язують «правильну» думку. Активізм – це те, що побудувало сучасне американське та європейське суспільство. Люди збиралися в коммуни, об'єднання, групи та вимаги політичних, фінансових та соціальних змін. Для нас це трохи дивно: в розумінні наших людей рух – це розмови, філософія. Але будь-який активізм (а це фемінізм і бодіпозитив також) повинен переходити в стадію дії, а в нас, на жаль, з цим деякі проблеми.

На мою думку, бодіпозитив є потрібним та важливим рухом в наш час. Треба розуміти, що твоє тіло належить тільки тобі. З усіма його формами, розтяжками, родимками, зморшками, недоліками, внутрішніми органами, скелетом і м'язами. Воно гарне, воно сильне, воно неймовірне. Ти повинен навчитися любити його за те, що воно в тебе є. Зрозуміти його і привласнити собі назад. Щоби більше ніхто і ніколи не смів переконати тебе в тому, ніби ти виглядаєш не так, одягаєшся не так, поводишся не так. Щоби більше ніхто і ніколи не смів використати його проти тебе.

Грабіна Софія Миколаївна
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Античною філософією прийнято вважати сукупність філософських учень, що розвивались в давньогрецькому (з кінця VII ст. до н.е. до початку VI ст. н.е.) і пізніше в давньоримському (з II ст. до н. е. до початку VI ст. н. е.) суспільствах. На розвитку значно відбилась міфологія та епос греків, тому очевидно, що однією з основних рис цієї філософії є наявність у ній значної кількості міфологічних та епічних образів. Також характерними ознаками є:

- присутність елементів антропоморфізму (наділення предметів і явищ природи зовнішністю і фізичними властивостями людини);
- пошуки першопочатку всього, що існує. Пізніше в новоевропейській філософії висвітлено, як проблема субстанції;
- наївний пантеїзм (ототожнення богів з силами природи);

- природні процеси пов'язують з моральною проблематикою, крім цього їх оцінюють по таким категоріях, як добро, зло, справедливість, блага та ін..

Антична філософія поділяється на три етапи:

1. Натурфілософський (рання класика), VII – VI століття до н.е.. У центрі уваги філософів того часу стають проблеми природи, Космосу, Всесвіту;

2. Висока класика, V – IV століття до н. е. Антропологічний поворот у грецькій філософії – чітко відображена проблема людини;

3. Пізня класика, що поділяється на такі три періоди: елліністична філософія (IV – I ст. до н. е.), олександрійська філософія (I ст. до н. е. – початок VI ст.), давньоримська філософія (II – VI ст.). Характерною рисою цього періоду є осмислення, уточнення, коментування вже створених мислителями другого періоду проблем. Окрім цього, третій період характеризується, як перших етап розвитку, у якому додалися філософські досягнення культурно споріднених з Грецією регіонів[1].

Щодо антропологічного повороту, першими повернення проблеми людини та реалій її буття від проблем природи здійснили софісти. Софістика – філософська течія, що зародилась у Стародавній Греції, творці якої висували ряд тез, в центрі яких була людина[2].

Софісти поділяються на старших і молодших. До старших належать Протагор, Горгій, Гіппій, Ксеніанд, в свою чергу до молодшими є Алкідам, Критій, Каллікл. Усі вони раціонально пояснюють явища природи та відмовляються від релігії.

Етичний антрополізм – напрям, в якому мислив Сократ. У центрі його філософії постає людина, яка розглядається як моральна істота. До поглядів філософа належало те, що людина повинна ґрунтувати свою поведінку на надійних знаннях, що є остаточними і підтвердженими, а їх пошук слід провести «у собі». «Пізнай себе!» - закликає філософ людину.

В історії філософії з іменем Сократа також пов'язано виникнення сократичних шкіл, а саме: кініки, кіренаїки, мегарики.

Щодо філософії кініків: вона підкреслювала переваги мудреця над усіма звичайними людьми, а також було прийнято вважати філософію найвищою з усіх форм культур. На відміну від аскетизму кініків, гедонізм кіренаїків, що ґрунтувався на сенсуалізмі. Вони ставили акцент на насолоді і вважали її найвищим благом. І хоча насолода мала бути розумною, як вважалось, самі кіренаїки були рабами не тільки цього блага, а і тих, від кого насолода залежить. Зовсім протилежними від попередніх були ідеї третьої, а саме мегарської школи. Мегарики вірили, що існує лише загальне, а саме цим загальним є злиття розуму, добра і Бога. Евклід – засновник школи, вважав, що саме ця єдність є найвищою, вічною, нерухомою та самототожною.

Кращим учнем Сократа був Платон. Він вважав, що речі течуть і змінюються, але світ не зникає, що означає те, що в основі речей лежать деякі незмінні ідеальні

сутності, які неможливо побачити, але можна досягнути розумом. В ідеальній державі Платон відокремлював три соціальні стани – правителів, воїнів і людей фізичної праці – селян та ремісників. Згідно тверджень філософа, ідеальна держава – найвище втілення блага на Землі. Як відомо, у 386 році до Р.Х. Платон відкрив в Афінах Академію – перший в історії людства вищий навчальний заклад, одним з найкращих учнів якого став Аристотель, що прийнявши цілу низку думок учителя, все таки не прийняв його теорію ідей і зауважив, що істина дорожча від дружби[3].

Основними ученнями Аристотеля про буття є категоріальний аналіз існуючого, причинний аналіз існуючого, вчення про можливість і дійсність. Також Аристотель вважає, що душу може мати виключно природне тіло і аж ніяк не штучне. Причому це природне тіло має бути здатним до життя. Філософію Аристотеля часто називають завершенням філософії класичної Греції, ця філософія високо цінувалась в античний період, була важливою ланкою в епоху середньовіччя і, окрім цього, без неї неможливо уявити європейську філософію Нового часу, а також сучасну філософську культуру[4].

Як завершальний цикл розвитку античної філософії, розглядається філософія епохи еллінізму. Під цим терміном розуміють період поширення грецької культури на Середземномор'ї. Починається ця епоха з походу Олександра Македонського на Схід, адже саме Македонський став доволі своєрідним учнем Аристотеля, який і пробудив у нього бажання досягти меж Ойкумени.

Основними рисами філософії епохи еллінізму є:

- Відхід від суспільно-етичної проблематики до проблем людського існування;
- Ірраціоналізм;
- Розгляд буття як єдності сфер, що перетворюються в міру наближення до Божества.

Основними течіями епохи є: скептицизм, стоїцизм, епікурейство, неоплатонізм.

Література

1. Антична філософія. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_1.htm
2. Визначення «софістика». URL: <https://termin.in.ua/sofistyka-sofizm/>
3. Ідеї та представники високої класики в розвитку античної філософії: софісти, Сократ, Платон, Аристотель. URL: <https://studfile.net/preview/7117529/page:4/>
4. Філософські погляди Аристотеля. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/13.htm>
5. Філософія епохи еллінізму. URL: https://pidruchniki.com/89487/filosofiya/filosofiya_epohi_ellinizmu

**Пешкова Анастасія Юріївна,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

СВІТОГЛЯД ЯК ДУХОВНО- ПРАКТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Світогляд не є лише сукупністю знань про світ - це своєрідний синтез видів знань і різноманітних смислів осягнення світу людиною, проекція особистісних власних проблем, інакше кажучи, це не вищий процес засвоєння готового знання, а внутрішня робота і самоздобуття.

Формується не тільки світогляд, а й особистість з її переконаннями та життєвими установками, а тому світогляд може мати місце лише там, де є самоздобуття, самовиховання, саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіта, самообмеження.

Людська діяльність, спрямована в кінцевому підсумку на перетворення світу згідно з потребами й інтересами людини, неможлива без творення нею загальної і цілісної картини світу, де головною дійовою особою є вона сама. Ця картина світу визначається як світогляд.

Будь-який світогляд – це наявність переконання. Немає переконань – немає й світогляду, він або не сформувався, або девальгувався. Переконання – не лише інтелектуальна позиція, а й емоційний стан, стихійна психологічна настанова.

Переконання передбачають не лише розуміння, а й беззаперечне прийняття певної реальності, поглядів та ідей, які заволоділи думкою та почуттями людини і до яких прикута вся її увага.

Саме тому світогляд – не лише знання й усвідомлення, це ще й життєвий процес, а саме: духовно-практичне засвоєння світу, в якому світові дійсному, світові наявного буття протиставляється світ належного, світ ідеалів, цілей і сподівань, трансцендентний світ жаданого буття.

Світогляд – постійний супутник людської життєдіяльності на будь-якому етапі історії суспільства. Найбільш вивченими історичними формами його є міф та релігія.

Будучи первісною світоглядною формою, міфологія виявилася єдиною формою існування суспільної свідомості й тому містила в всі наступні форми суспільної свідомості – релігію, мистецтво, науку, мораль та ін., в тому числі філософію. Відмітною рисою первісної міфології була своєрідна «дифузність» її змісту, яка відображала специфічні риси первісного людського колективу. Специфічні людські риси були притаманні йому лише в тій мірі, в якій він належав до колективу.

Первісні люди уникали вимовляти назви страшних і лютих звірів, замінюючи їх іносканням, побоюючись, що вимовлене слово (назва) автоматично призведе до появи реального звіра або іншої названої вимовленим йменням страшною істоти. Саме такі слова-іноскання трапляються, наприклад, у «Лісовій пісні» Лесі Українки для позначення фантастичних істот – «Той, що в скалі сидить», «Той, що греблі рве» і т. п. До речі, сам міф для первісної свідомості був не словом-оповіддю, а словом-реальністю. Первісні люди не розповідали міфи, а колективно їх «переживали», «програвали», «відтворювали». Саме такою (реально-діяльною, емоційно-життєвою) і була первісна міфологія, яка фактично ототожнювала образ-слово з самою реальністю.

Релігійний світогляд був і залишається одним із найвпливовіших історичних типів світоглядної культури. Основною визначальною ознакою *релігійного світогляду* є його зв'язок із вірою в надприродне – щось таке, що стоїть над закономірностями світового порядку.

Відповідно до релігійного світогляду існує уявлення про те, нібито є якийсь таємничий світ, який перебуває поза владою об'єктивних закономірностей розвитку природи і суспільства. У світі надприродного відбувається те, що є неможливим для природного світу – так вважає віруюча людина.

Світогляд як духовно-практичний феномен сформувався багато років тому назад, але з роками він все більше відкривав свої можливості світосприйняття. Для кожної людини є власний шлях, власний світогляд, який і відрізняє всіх.

Література

1. Філософія: Навч. Посібник / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко, В.П. Розумний та ін. : За ред. І.Ф. Надольного. – К.: Вікар, 1997.
2. Філософія. Курс лекцій: Навч. Посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1994./
3. Філософський словник соціальних термінів : близько 900 слів / за ред. В. Крисаченка. – Харків : Корвін, 2002.

Баранов Михайло Ігорович,
студент економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

ВПЛИВ НАУКИ І ТЕХНІКИ НА ЛЮДИНУ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

У сучасному суспільстві значно зросла роль науки. На основі наукового знання раціоналізуються, по суті, всі форми соціального життя. Наразі ми не

можемо уявити своє життя без продуктів науково – технічного прогресу, які створюють комфортні умови для існування людини. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу призвів до автоматизації виробничих процесів та запровадженню нової високо точної техніки. Змінилася роль людини при проектуванні, створенні та експлуатації техніки. Нові розробки докорінно змінюють цивілізацію, з боку її матеріальної основи (1). Наше існування у світі та роль людини в усіх видах діяльності. Засоби автоматизації не повинні імітувати дії людини, тобто робот не повинен бути дублером людини, не можна як запізнюватись з розробкою перспективних ідей, так і бездумно здійснювати інженерні рішення. Важливим поняттям для наукової діяльності є поняття ідеалу, до якого слід прагнути в пізнанні суспільства та людини. Істинне знання – це інформація, яка точно відображає стан оточення, в якому знаходиться людина. Ідеалом науки, на думку більшості вчених, є істина, але чи можна її досягти. Деякі вчені вважають, що наука коли відкриє всі закони, що панують у Всесвіті – закінчиться. Інші вважають, що наука нескінченна. Ця точка зору визнає нескінченну кількість законів, які панують в світі (2). На сьогоднішній день наука в сучасному суспільстві відіграє важливу роль у багатьох галузях і сферах життя людей. Безсумнівно, рівень розвиненості науки може служити одним з основних показників розвитку суспільства, а також безсумнівного показника економічного, культурного, цивілізованого, освіченого, сучасного розвитку держави. У контексті особистісного впливу науковця на будь-яку науку погоджуємося із концептуальним твердженням: «як моральні істоти переймаємося тим, що на наш розсуд є справжнім і повинно відбутися, прагнемо того, щоб воно в дійсності відбулося або стало фактом. На кшталт: істинне тільки те, що буває, і все, що є – істинне, тоді будь-яке явище у царині знань буде виправданим. Отже, не буде хибних та істинних поглядів – будь-що матиме право на існування, а завдання епістемології полягатиме не в поцінуванні постулату, а тільки у генетичному поясненні кожного елементу дії. Відтак, геніальна ідея великого мисленника та марево божевільного, як явища однаково необхідні, будуть мати право на існування та викликати рівноправний теоретичний інтерес» [3, с. 217]. Можна зазначити екологічну проблематику: як відомо, бурхливий науково-технічний прогрес становить одну із найголовніших причин таких небезпечних для суспільства і людини явищ, як виснаження природних ресурсів планети, забруднення повітря, води, ґрунту. Таким чином, дуже важливими є функції науки як соціальної сили у вирішенні глобальних проблем сучасності. Зростаюча роль науки в суспільному житті породила її особливий статус в сучасній культурі і нові риси її взаємодії з різними верствами суспільної свідомості. У зв'язку з цим гостро ставиться проблема особливостей наукового пізнання і його співвідношення з іншими формами пізнавальної діяльності. Наразі людство знаходиться практично заселеним на всій поверхні земної кулі. Освоєна тропосфера, люди побували на поверхні Місяця, отримали значні досягнення у вивченні Близького і Далекого

Космосу. Фізиками відкрита величезна кількість елементарних частинок, висунуті нові гіпотези про будову матерії. Ці досягнення дозволили синтезувати нові молекули і матеріали (полістирол, кераміку і т. п.). В результаті застосування синтетичних волокон, різних пластиків, гелів, матеріалів з точним функціональним призначенням відбудеться науковий переворот в більшості галузей народного господарства. Відомі матеріали обробляються в новими способами, що приводять до зміни якості та міцності. Нові біологічні матеріали знаходять широке застосування в біології та медицині. Це призводить до створення «розумних» ліків, що діють в певний час і на певну частину організму. Адже сучасна наука і техніка мають дивовижні результати. Людство йде до кардинальної зміни способу існування. Майбутнє – за новими, так званими високими технологіями. Розвиток науки також пов'язаний з інформатикою. Багато розробок залишилися б на етапі припущень і не були б втілені в життя. Сьогодні обчислювальна техніка широко використовується у всіх галузях виробництва. Науковці прагнуть зменшити розміри комп'ютерів при одночасному збільшенні їх якісних і кількісних показників. Наслідки подальшої мініатюризації в галузі інформатики будуть досить значними, і комп'ютери зможуть виконувати нові функції. Тож, вочевидь, із застосуванням найсучаснішої техніки біологічна наука просувається вперед гігантськими кроками: проводяться складні операції на серці і мозку, забезпечується розвиток ембріонів в пробірках, здійснюється розмноження рослин без використання зерна, виробляються вакцини та подібні продукти науково-технічної діяльності. Тож, вочевидь, можна стверджувати, що роль науки і техніки в сучасному суспільстві змінилася кардинальним чином. Їх вплив, у подальшому науко-технічному поступі, буде діяти на всі сторони життя: політику, економіку, соціальну сферу, освіту, культуру тощо.

Література

1. Мельник В.П. Філософські проблеми технікознавства (гносеологічні та предметно-перетворювальні аспекти) / В.П. Мельник. – Львів: Світ, 1994. – 176 с
2. Кохановский В.П., Лешкевич Т.Г., Фатхи Т.Б. Основы философии науки. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 309 с.
3. Киселиця С. В. Епістемологічне підґрунтя віри // Наукові записки. Серія «Філософія». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Випуск 11. – С.211-223.

**Пантюшенко Дарина Ігорівна,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ ФРІДРІХА НІЦШЕ: КОНЦЕПЦІЯ НАДЛЮДИНИ ТА ВПЛИВ НА АДЛЬФА ГІТЛЕРА

Що ви знаєте або чули про Фрідріха Ніцше? Можливо те, що саме його філософськими думками керувався Адольф Гітлер і саме Ніцше створив засади фашизму? Або те, що це був психічно хворий філософ? Чи, може, те, що він був жахливим жінконенависником? Або ж він відомий для вас, як автор творів «Так казав Заратустра» та «Антихрист»?

Як на мене, то Фрідріх Ніцше – це один з найвідоміших філософів, але з найгіршею репутацією. Він прославився як атеїст, проголосивши, що «бог мертвий» та як нігіліст, який стверджував, що «життя не має сенсу». Але деякі люди досі ототожнюють його філософію з такими поняттями як фашизм та нацизм.

«Я знаю мою долю. Колись із моїм іменем пов'язуватимуть щось жахливе, якусь кризу, якої на землі ще не було», - пророкував Фрідріх Ніцше в одному зі своїх останніх творів. Так і сталося.

Дуже часто слова «Ніцше» та «третій рейх» зустрічаються в одному реченні. Адже багато людей, вважає, що саме праці Ніцше вплинули на світогляд Адольфа Гітлера і заклали в ньому засади фашизму, антисемітизму та думки про панування арійської раси, що в свою чергу з часом призвело до Другої світової війни та розповсюдження фашизму і нацизму.

Насправді, Ніцше засуджував антисемітські погляди і його праці жодним чином не спонукали до масового знищення євреїв. Навпаки, він співчував євреям і цінував їх внесок у світову культуру.

Щодо Ніцше та його причетності до фашизму, то після Другої світової війни окупаційна влада в Німеччині заборонила друкувати його книжки, адже філософія Ніцше була сповнена слів і понять, які використовували фашисти на чолі з Гітлером. Справді, в центральному творі Ніцше «Так говорив Заратустра» фігурує *Übermensch*, «надлюдина», якою рухає *Der Wille zur Macht* – «воля до влади». Але знавці творчості Ніцше кажуть, що він у жодному разі не був ідеологом нацистського руху.

Ще коли Гітлер був при владі з'ясувалося, що збірка афоризмів Ніцше «Воля до влади», яку дуже цінували фашисти, була в центральних пунктах змінена і пристосована до нацистської позиції. «Гріх» узяла на душу сестра філософа

Елізабет. Вона була палкою антисеміткою, симпатизувала нацистам і сфальшувала духовну спадщину брата, щоб зробити його провідним філософом «третього рейху».

Отже, пов'язувати прізвище Ніцше та ідеологію нацизму та фашизму не варто. Хоча основа життя, за концепцією Ніцше, – це воля, і життя є проявом волі, але не абстрактної світової волі, як у Шопенгауера, а конкретної, визначеної волі – волі до влади. Людське щастя Ніцше вбачає в почутті сили, влади, вмінні переборювати всі перешкоди. Але по Ніцше, воля до влади – це не просте прагнення до панування сильного над слабким, але і прагнення зробити слабого сильним. Слабкість відносна і визначається, з одного боку, положенням людини серед інших людей, а з іншого боку – ступенем самопізнання особистості.

Загалом, у філософії Ніцше концепція «надлюдини», яку він сформулював у своїй творчості, як мету до якої має прагнути людина у своєму розвитку суттєво відрізняється від тієї, яку використовував Гітлер та нацисти в цілому.

Гітлер часто використовував термін Надлюдина для опису власної ідеї про домінування аріїв над усіма расами, яка була використана як філософська основа націонал-соціалістичних переконань. Зрозуміло, що його теорія була расистською. Нацистські переконання про вищу расу породили також ідею про недолудину (Untermenschen).

Ці думки не мають нічого спільного з Надлюдиною Ніцше. Це підтверджує той факт, що німецький філософ писав про Надлюдину як про окремий об'єкт людської спільноти. Всупереч цьому фашизм розглядається як колективне явище або інакше стадний інстинкт

Ніцше говорить про надлюдину вперше у «Веселій науці», також тема надлюдини є однією з центральних у філософській повісті «Так казав Заратустра». Концепція надлюдини запроваджена Ніцше як заперечення християнської ідеї потойбічності: Заратустра проголошує, що пошуки щастя в іншому світі витікають з незадоволення життям, що змушує людину створювати вигаданий світ, де ті, хто змушував її страждати, будуть страждати самі. На противагу Надлюдині не втікає з цього світу в інший.

Заратустра наголошує, що християнська втеча з цього світу в інший вимагає також вигадки безсмертної душі, відмінної від тіла, яка переживе тілесну смерть. Звідси виникає зневага до свого тіла та його умиртвіння, аскетизм. Надлюдина Заратустри тілесна, а її душа є лише одним із аспектів тіла.

Важливою складовою філософії Ніцше та його концепції Надлюдини є думка, що «Бог помер». Саме за це філософа називають жадливим атеїстом, але насправді Ніцше вважав, що Бог – основне вираження потойбічного світу, ідея його існування надавала життю сенс деякий час, а вираз «Бог помер» означає те, що цінності, які диктуються вірою у Нього та які мали місце ще при зародженні християнства, поступово втрачають свою силу.

Заратустра називає Надлюдину творцем нових цінностей. Ніцше стверджував, що християнська система базується на неприйнятті світу таким, як він є, а отже вона є руйнівною у деякому сенсі. Замість цього, цінності повинні ґрунтуватися на любові до цього світу та до життя взагалі.

Філософія Ніцше – це насамперед філософія індивідуума, але не індивідуаліста. Прагнення зрозуміти особистість, знайти вихід з кошмарів епохи - епохи подвійної моралі в усьому: у відносинах з людьми, націями, державами, у відношенні до самого себе – такою бачиться мета філософських побудов Ніцше. Звідси і поетична форма цих побудов, тому що чи можна усвідомити особистість, використовуючи біологічні, медичні, психологічні терміни?

Але до праць Ніцше неможна підходити з позиції однозначної логіки, адже вона тут двозначна, багатозначна, з контекстом. Саме тому не можна пов'язувати філософію Ніцше та ідеологію нацизму і фашизму, адже це дві зовсім різні течії світогляду, хоча з першого погляду здається, що вони мають схожі риси. Але ніяким чином не варто ототожнювати Надлюдину Ніцше та ту надлюдину, про яку казав Гілер та фашисти в цілому. Адже у Ніцше Надлюдина – це про розвиток, а у Гітлера – це про домінування.

Література

1. Татаркевич В. Історія філософії. Т.3. Львів, 1999.
2. История философии в кратком изложении. М., 1991.

**Пешкова Анастасія Юріївна,
студентка економічного факультету,
Науковий керівник:
Сторожук С. В.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ПАНДЕМІЯ КОРОНАВІРУСУ

Пандемія коронавірусу все ще триває. Але перш за все потрібно не піддаватися паніці. Під час паніки людина часто веде себе ірраціонально, оскільки людина – соціальна істота, і тому у випадку загрози люди починають підкорятися законам більшості. Це спровокувало деяку паніку серед населення – у продуктових магазинах присутній ажіотаж, люди почали скуповувати продукти, також поширюються різні чутки щодо епідемії, лікування та обмежень. Уміння брати інформацію з надійних джерел, порівнювати й критично осмислювати її, відсіювати неправду і дезінформацію – стає основою індивідуальної і колективної безпеки. Потрібно вміти правильно сприймати інформацію та бути

відповідальними за своє життя та життя інших. Коли є відповідальність, то паніка відступає.

Лише за останні декілька днів у зв'язку із поширенням вірусу оголосили надзвичайний стан. Надзвичайна ситуація – це особливий режим, який вводиться через велику небезпеку для людей, країни чи органів державної влади. У разі його введення органи державної влади, місцевого самоврядування та військово командування отримують додаткові повноваження для того, щоб подолати причини виникнення надзвичайного стану. Наразі світ не винайшов іншого способу для припинення поширення та пом'якшення наслідків епідемії вірусу COVID-19 окрім як введення жорстких карантинних заходів.

Уявіть собі, якщо інфікована людина прийде на концерт, в театр чи кафе, або ж вирішить на деякий час переїхати в інше місто – так вона може заразити купу людей і сприяти поширенню інфекції. Тому лише завдяки надзвичайному стану можна більш ефективно боротись із такими випадками.

Якщо людина вже захворіла, то одужання здебільшого залежить від імунітету. Поки відомо, що більшість померлих внаслідок зараження вірусом мали проблеми зі здоров'ям, зокрема, слабкий імунітет. Також з померлих більшість людей літнього віку. Проте були зафіксовані випадки смерті молодих людей без хронічних та інших захворювань. Основне занепокоєння викликає діапазон вираженості симптомів: деякі люди мають легкі симптоми, інші – тяжко хворіють. Це ускладнює встановлення справжньої кількості заражених та швидкості передачі вірусу від людини до людини.

Найголовніше для кожної людини – це виконання звичайних правил під час карантину: мити руки щонайменше 20-30 секунд або обробляти їх дезінфікуючими засобами; уникати контакту з хворими людьми, вчасно звертатися до лікаря в разі нездужання; уникати скупчення людей, тримати з людьми дистанцію не менше одного метра; дезінфікувати особисті речі, не торкатися обличчя (особливо рота, носа і очей). Виконуючи ці правила ми збережемо себе від захворювання.

Ефективність карантинних обмежень також залежить і від рівня довіри до влади, і від рівня свідомості кожної людини. Усвідомлення необхідності обмежити власну свободу пересування і спілкування є випробуванням, але любов до своїх близьких, небажання захворіти самому або заразити когось іншого є сильними стимулами.

Література

1. Джерело: ІА «Вчасно» – <https://vchasnoua.com/donbass/64489-yak-ne-piddavatsia-panitsi-pid-chas-epidemii-porady-psykholoha>
2. Джерело: «Радіо свобода» – <https://www.radiosvoboda.org/a/pandemiya-koronaviruskarantyn-vysnovky/30500165.html>

3. Джерело: «Українська правда» – <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/03/13/7243554/>

Дібрівна Аліна Володимирівна,
студентка ТВБ факультету,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії

«НЕ ЗАПІЗНІЛА ПРАЦЯ НАД НАЙНЕОБХІДНІШИМ!»: ФІЛОСОФІЯ І ФІЛОСОФСТВУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

... «Уявіть собі юрбу людей, що протягом усього життя, а найбільше на схилі літ своїх тугою, малодушністю, нехтуванням утіх, задумливим сумом, печаллю, страхом серед достатку неослабно мучаться, і згадайте, що все це зло і різне нещастя народилось від прослухання оцих Христових слів: «Шукайте спершу Царства Божого ...» Та вдячність Всевишньому за те, що ніколи не буває запізнілою праця над тим, що для людини є найнеобхідніше», - писав Григорій Сковорода.

Філософська творчість українського мислителя спрямована на віднаходження й обґрунтування істотно значущих смисложиттєвих засад, реалізація яких має супроводжуватися найглибшими внутрішніми змінами, що, безперечно, особливо важливо в період формування індивідуума. Але ж, наголошував мислитель, подібні, найнеобхідніші для кожного, духовно-душевні оновлення не є і не можуть бути ніколи запізнілими. Бо кожна людина покликана *відшукувати істину* у найширшому сенсі цього поняття і, зокрема, в статусі засадничих життєвих принципів, які, природно, як особистісний здобуток, потребують постійної копіткої інтелектуально-духовної праці та удосконалення здібності філософствування, смисложиттєвих пошуків.

Пізнання істини, зазначав Г. Сковорода, «не починається, не закінчується», артикуючи на тому, що це, у першу чергу, є проявами в «дусі істини» мислительної праці піднесення та зміцнення людини у найдостойніших її якостях добростверджувальності.

І вже тому «істинне пізнання», *зростання змістовності розмови людини «із самою собою»*, як прояви філософствування, дійсно ніколи не може бути запізнілим. «Мати в собі Дух Святий є не що інше, як бачити істину Божу, яка є єдиною істиною. Якщо її бачили Арістотель і його послідовники, то вони блаженні, якщо ні, вони *безумні філософи*». «Бачення істини» - це не

одномоментний, кожного разу завершений лише на конкретному здобутку, результат, а змістовне, все більш значуще для людини осмислюване проникнення в суть того, що розглядається, усе більш висвітлюване розмислами і тому якраз індивідуально-особистісне освоєння баченого: завдяки поглибленню істини, істинного знання доконечно зміцнюється особистість, що, відповідно, досягається завдяки поглибленню філософської культури, культури філософствування.

Світоглядowo-філософські розмисли, джерелом яких великою мірою і покликана служити філософська освіта, забезпечує належну «культуру душі», як життєбуттійнісного епіцентра людської особистості. Людську особистість зманіфестує її душа як життєво значущий внутрішній «простір» людської самості. За виразом Г. Сковороди: «Душа є *mobile regretum* – рухомість неперервна. Крильми її є думки, гадки, поради; вона або бажає чогось, або уникає чогось; бажаючи, любить, уникаючи, боїться. Якщо не знає, чого бажати, а чого уникати, тоді вагається, сумнівається, мучиться, туди й сюди наша кулька хитається, метушиться й крутиться, як магнітна стрілка, поки не спрямує своє вістря в найдорожчу точку холодної півночі». У діалозі «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» один з персонажів Григорій зазначав: «Премилосердна матінка наша природа і батько всілякої втіхи відчинив шлях до щастя кожному без вибору диханню». При цьому центр ваги переноситься, закономірно, на людського індивідуума, як відповідального та самовідального, бо покликаного самостійно, осмислено, тобто *спроможного світоглядowo-філософськи обґрунтовано*, підходити до порушеної життєбуттійнісно значущої проблематики, коли демонструється упевненість, виваженість та моральна зобов'язальність, як життєбуттійнісно життєзначущі узагальнення внутрішніх розмов людини з собою.

Але ж, вочевидь, лише попередньо філософськи вишколена особистість, котра оволоділа належною філософською культурою, спромагається демонструвати здібності розмірковувати, пошуку та обґрунтування смисложиттєвих орієнтирів, як життєво щонайкращого для кожного індивідуума.

Як на наш погляд, актуальність поглибленого переосмислення закликів Григорія Сковороди щоретельніше та змістовніше підходити до завдань удосконалення культури внутрішнього діалогу та поглиблення культури світоглядowo-філософського мислення, у тому числі й завдяки філософській освіті, з удосконаленням соціокультурних процесів все більшою мірою зростає. Адже, з одного боку, кожен індивідуум за таких обставин перебуває ніби в епіцентрі усе більшого загострення суперечностей між віджилим, втраченими життєвими можливостями, традиціями та сучасними інноваціями. А з іншого боку, за будь-яких історичних умов дається взнаки роль по суті недостатньо підготовлених для цього «філософських проповідників», що абсолютно безпідставно перебирають на себе роль вчителів та наставників молоді, але від чого застерігав також Г. Сковорода. «Не дивина дорогу знати, та ніхто не хоче шукати, кожен своїм

шляхом бреде й іншого веде, у цьому-то й трудність. Проповідує щастя історик, благовістить хімік, сповіщає шлях щастя фізик, логік, граматик, землемір, воїн, відкупник, годинникар, знатний і незнатний, багатий і убогий, живий і мертвий ... Всі на сідалище учителів сіли; кожен собі науку цю присвоїв». Безпідставність прагнень демонструвати своє, не вивірене історико-філософським досвідом, розуміння смисложиттєвих істин очевидна для більш-менш філософськи підготовлених.

**Кириєнко Олександра Миколаївна,
студентка ТВБ факультету,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

«ОДНЕ ДЖЕРЕЛО ЛЮБЛЮ»: ОСОБИСТІСНІСТЬ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ ЯК ЙОГО ЗАПОЧАТКУВАННЯ

«Наскільки ж вірне те, що сказав Платон: «немає нічого приємнішого ніж слухати істину», - писав в одному з листів до М. Ковалинського Г. Сковорода. Навчитися почути істину – уміти започатковувати філософствування, бо започаткування спрямованої мислительної активності демонструє, водночас, також можливість її зрілості.

Хоча, на наш погляд, започаткування мислительної активності, здебільшого, свідчить про зміцнення повноти особистісності життєпроявів людини, про її вихід на усвідомлюваний розмежовувальний – від минулого до майбутнього – життєвий етап, коли події, явища можуть і повинні прийматися по-новому – як перед-умови очікуваного нового, відповідного новим потребам та запитам, переосмислювані, відтак, процесами формування засадничих світоглядово-філософських принципів, як *започаткуваннями та розвитком змістовно нового філософствування*.

Загострення потреби повноти життєздійснення за якісно нових історичних, соціокультурних умов зніщює пробудження непроминальності для людини «зустрічі із започаткуваннями», у найширшому сенсі цього поняття. Коли початок нового розуміється в якості життєво необхідного чинника «перехлюпування» до цього деформованого життя застарілих умовностей, вже навіть не життя, а лише вкрай обмеженого існування, на вільний простір життєвої свободи, повноти і радості людського буття. Весь пафос філософсько-світоглядкових пошуків Григорія Сковороди і засвідчує про це.

Бо подібне «переливання» реалізується у часопросторі єдності проявів людини, буття нації і національної людини, коли, зокрема, останньою

усвідомлюється також доконечність життєбуттійнісної значущості історичного, національно-ментальнісного досвіду (вірш «De Libertate»), формування світоглядкової культури, як джерела необхідних життєвих орієнтирів за якісно нових умов, а в якості життєвої усвідомлюється необхідність повернення епохально важливих інтелектуально-духовних здобутків, питомих зразків філософської культури («Життя Григорія Сковороди» М. Ковалинського).

В історії філософії привертали увагу і раціоналістично самодостатні способи вироблення знання, поцінування розуму як чинника загальнозначимих норм, і переважання самозаглиблення, внутрішнього самоудосконалення, виявів невіддатних аналізу прозрінь.

Так, ще в античності поширюються ідеї «невисловлюваності» сократівської філософії: після закінчення діалогів, хоча, безперечно, учасники збагачувалися новими знаннями та умінями узгоджувати свої позиції, все ж відчувалась певна їх незавершеність, потреба присутності самого Сократа. Він залишав діалоги із упевненістю важливості повернутися до ще не з'ясованих питань – по суті, повернутися до кожного, хто прагне до знань, розважливості та мудрості, але для кого необхідними є самостійно здійснені філософські започаткування – не позбавляти себе потреби філософствувати! Філософські роздуми залишаються невідчужувано особистісними, невіддатними чіткому раціональному відображенню, життєбуттійнісності непроминальної при-сутності мислителів, котрі спромоглися «уособлювати» єдність національно-культурного та індивідуально-особистісного буття, зніційовуючи філософські започаткування: присутності високої гідності мислителя у внутрішньому житті! Такими мислителями і були Сократ, Платон, Г. Сковорода.

Скажімо, філософствування у діалогах Платона – в активних інтелектуальних виявах учасників, у вільному особистісному баченні проблем, у доконечності виголошення міркувань, що, завдяки відкритому висловленню, безпосередньо демонструють особистісні прагнення, обстоювані знання і позицію, самостійно сформовані в душі філософа, які саме тому спроможні максимально дієво пробуджувати нові знання та ідеї в інших душах. Присутність і промовляння філософа забезпечує формування, збереження атмосфери, завдяки якій вільно, неупереджено демонструються по суті особистісні риси – «постійність, вірність та щирість», але які, згідно Платону, і є «справжньою філософією», на чому також наголошував Г. Сковорода, як, скажімо, розповідає М. Ковалинський в життєписі мислителя: загальнозначущість інтелектуальних практик не лише не нівелює їх неповторності, а, навпаки, якраз і реалізується внаслідок їх індивідуально-особистісної закоріненості.

... «Початок» і «джерело» завжди привертали увагу українського мислителя – як відкриття нового бачення дійсності, як поступове утвердження відмінного від усталеного і застарілого, як витoki самого процесу зародження дійовішого й життєвішого уможливлення дійсності людини і людини «істинної». «Люблю

джерело і початок – вічні струмені, що течуть від випадів серця свого. Ріки стікають, потоки висихають, струмки зникають, тільки джерело вічно дихає випаруваннями, оживляє і прохолоджує. Одне джерело люблю» (Г. Сковорода).

Можливо, і в цьому також сенс - *перебувати в започаткуваннях* (та необхідності здійснення вибору), *роз-починати* в контексті життєпроявів мислення, мислителя як особистості, що є чи не найвідповіднішим йому статусом, коли, отже, спосіб буття, слід наголосити ще раз, розгортається на відповідних світоглядово-філософських започаткуваннях?

**Коновал Олександра Олександрівна,
студентка ТВБ факультету,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

«НЕ БУТИ ПОЗБАВЛЕНИМ СВОЇХ ЗАОЩАДЖЕНЬ»: ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ ЧИТАННЯ

Серед листів Г. Сковороди до М. Ковалинського вже завдяки зусиллям Д.І. Багалія, який уперше в 1894 році оприлюднив цей текст, увагу дослідників привернули також поради вчителя своєму учневі стосовно важливості для його особистісного інтелектуального, світоглядово-філософського розвитку й утвердження опрацювання необхідної літератури, дотримання певних вимог при здійсненні перекладів творів зарубіжних авторів на рідну мову, аргументованого вибору тих авторів, праці яких повинні вивчатися у першу чергу, зрештою, як найдоцільніше вивчати класичні тексти, а особливо ж – *які виписки* з них необхідно робити, що б максимальною мірою сприяло засвоєнню тих чи інших проблем. Хоча, треба зазначити, що Г. Сковорода неодноразово також надсилав М. Ковалинському зразки власних перекладів, скажімо, творів Горация, демонструючи, водночас, і техніку та стиль перекладу, і прагнення донести до читача як світоглядово-філософські ідеї, так і красу й неповторність художньо-образного мислення кращих представників класичної літератури. Наприклад, у листі за жовтень-грудень 1762 року він надсилає своєму учневі переклад оди Горация «Про Спокій Душі». Г. Сковорода писав: «Це я переклав майже експромтом, дуже швидко, слідкуючи тільки за тим, щоб, наскільки це було для мене можливим, передати дух автора, не дбаючи про красу стилю». Але привертає увагу ненав'язливість вчителя у спілкуванні із учнем, відкритість до його інтересів та уподобань, до його можливості пропонувати власний варіант перекладу оди Горация: «Ти можеш, якщо тобі до вподоби, змінити і почати з інших слів». «Маєш

– будь ситий, про завтра не думай, // Утішуй мудро свою сміхом стуму. // Знай, що ніщо не буває блаженне, // А зло в усім певне». «Знай, що преславні пішли в прах герої // І, сто літ живши, лягли в смертельнім гної, // А може, твоє те, що в славі буяло, // Мені перепало». Г. Сковорода пояснює своєму учневі, що вирази «завтрашнє» і «майбутнє» повинні розумітися у світоглядно-смісложиттєвому ракурсі – як відображення *бачення* людиною свого життя «у перспективі». Адже «завтрашнє» треба розуміти як наступне життя, бо якщо наше життя всюди у Святому Письмі порівнюється з днем, перша ж частина доби є ніч, а друга – світло, то дуже вірно ранній вік, тобто юність, називати нерозумним, сучасним життям, ще не освітленим сонцем істини», - наголошує Г. Сковорода. «Друга ж частина життя, що порівнюється з світлом і називається життям ... коли відкидаються справи тьми». Відтак – висновок: «Отже, коли автор говорить: «не турбуйся про завтрашній день», він хоче сказати: не слід турбуватися про те, що ти будеш їсти або в що одягнешся в старості». Вочевидь, для українського мислителя важливо першочергово артикулювати на по-людськи стверджувальному найнеобхіднішому, на тому, що для людини не обійти жодним чином тут і тепер: світоглядно-смісложиттєві пошуки, як істотно визначальні, вже самі по собі повинні розумітися як надихаючі, наявність яких спрямовує погляди від приземленого до високого, і вже цим виправдовуються заклики здійснювати подібні пошуки, Г. Сковорода пише: «Шукай в теперішньому житті тільки Царства Божого, піклуйся і дбай тільки про добродієність і мудрість».

Але, на наш погляд, надважливо вбачати у висловлених вимогах дещо приховане, однак якраз внутрішньо зніційовуюче, вихідне морально-філософське «надбання» - життєву непроминальність добродієствувальної відкритості до цього пошуку як прояви глибокого усвідомлення його життєвої доконечності, як попередньо здійсненого «засіву» високої моральності та відповідальності. «Бо якщо ти добре посієш в теперішньому, то добре пожнеш у майбутньому, і ніхто з тих, хто придбав святі звичаї, не буде позбавлений у старості своїх заощаджень». Високі моральні цінності, внутрішня піднесеність, чистота і милосердя – найнадійніші «заощадження». «Сюди належить і одне висловлювання Платона, на яке я нещодавно натрапив і яке я радо тобі повідомляю. Це така сентенція: *«Для мене немає нічого важливішого, ніж бути чи стати кращим»*.

Як на наш погляд, представлені у зазначених нотатках розмисли, поради й методичні вимоги Г. Сковороди викликають певний інтерес і в історико-педагогічному, і в дидактичному ракурсах, особливо ж – в статусі чинника формування мислительної культури молодого покоління, царина діяльності якого – освіта та самоосвіта, оволодіння навиками науково-дослідницької діяльності, засадничих принципів застосування наукового методу.

Адже, скажімо, вже початкові висловлювання засвідчують, що український мислитель привертає увагу свого учня до необхідності надзвичайно виваженого, ретельно обдуманого підходу до творів зарубіжних авторів у тому смислі,

зокрема, що має враховуватися контекст використання у них конкретних виразів, що несуть відповідне навантаження. На переконання українського мислителя, не просто, не тільки ознайомлення з кращими зразками зарубіжної історичної, філософської і теологічної літератури, а її поглиблене вивчення, у тому числі й завдяки самостійним перекладам, як, отже, навчально-методичному способу, має бути в центрі усіх, хто прагне внутрішньо збагатитись, поглиблювати й удосконалювати світоглядну культуру, розвивати літературні смаки, пробуджувати потреби спілкування з поетичним словом, та уміння і навички відчувати й переживати естетичні почуття, відчуття рідного слова.

Але ж – головне: кожен з нас із піднесенням приєднається до Великих: *«Для мене немає нічого важливішого, ніж бути чи стати кращим»*, бо ж лише цьому покликана сприяти, у підсумку, уся інтелектуальна праця, вчить нас Григорій Сковорода.

**Марухач Марія Петрівна,
студентка ТВБ факультету,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ПОСТСУЧАСНІ РЕЦЕПЦІЇ «ФІЛОСОФІЇ НАРЦИСИЗМУ» ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Вихідним положенням висвітлення порушеної теми є обстоювання українським мислителем «антропологічного символізму», як способу підходу до людини, виявлення її можливостей самоздійснення у світі. Адже, вважає він, якраз «третій світ», Біблія, біблійні символи возз'єднують інші два світи, *але, зрештою, якраз возз'єднуються у людиностверджувальних вимірах внутрішнього світу*: Біблія висвітлює, за його виразом, у «нашому грубому практичному розумі другий розум, тонкий, споглядальний, надихаючий», а отже Біблія – це довічно наданий людині спосіб «антропологічного самопізнання» (О.Ф. Лосєв), як виявлення найбільш людиновизначальних (і тому - людиностверджувальних) якостей того, що в людині, отже, є «вічне» і «смертне» серце. На останнє і *має спрямовуватися, спираючись на прояви волі, людина у внутрішньому самопізнанні, аби «прозріти у водах своєї тлінності красу свою», але вона не у свою зовнішність, але «в самого себе, в саме своє серце влюбить»*.

Однак, це досягається завдяки також розумовій активності, чиннику мудрості, як здатності людини «побачити красу», бо ж «не любить серце, якщо не

бачить краси. Вочевидь, любов є донька Софії», неодноразово зазначав український мислитель.

А головним визначальним постулатом, що обстоювався Г. Сковородою, була думка: «Воістину блаженною є самозакоханість, вона свята й істинна». На його переконання, любити себе – значить любити своє «вічне», «чисте» серце, добродійне божественне начало, любити «істину Божу» та, отже, й пов'язані з цим божественні заповіді *та жити за ними*. «Знаннями істинного щастя» оволодіває та відповідним чином життєдіє «істинна людина», спромагаючись зміцнювати внутрішню рівновагу та цілість. «Уціліти» - означає досягати внутрішньої врівноваженості, долаючи суперечності «невдоволеність-вдоволеність». Зокрема, і завдяки усвідомленню, що невдоволеність повинна сприйматися щонайперше як прояви стану, рівня знань та культури мислення індивідуума, коли повинні дійовіше даватися взнаки духовні якості, глибина розуміння подій та процесів, причин їх появи, умов життєздійснення. Цілість людини – це повернення собі завдяки власним зусиллям душевної праці, проявам культури мислення гідного володіння якостями людськості: людина спромагається жити гідним життям, лише доглибинно збагнувши, *чим вона є і може бути в єдності проявів у своїй дійсності* та - життєздійснюючись. Для цілої людини рівнозначимо життєбуттійнісні минуле, сучасне й майбутнє. Сучасне при цьому є з-дійсненням спів-часних її потреб, інтересів, прагнень та ідеалів, утвердження внутрішніх її спрямувань, того, чим є і як вона є за даних обставин. Минуле усвідомлюється й розуміється як необхідно попередньо здійснений шлях її становлення – до себе сучасної. Тому відмовитися від минулого означає відмову від самого себе. У єдності ж минулого та сучасного, відтак, сповненням цілої людини постає і прийдешнє – як те, що *має бути*.

Таким чином, на першому плані людська особистість, її по-людськи виважене право істинно визначеного «антропологічного самопізнання», яке від початку надихається вищим, гідним почуттям любові до себе, до свого Бога. Як Нарцис, людська, неповторна, самоцінна і найвища цінність світу, за філософією «нарцисизму Григорія Сковороди», синтезує в собі, в своєму життєздійсненні якості й риси вічності, краси, благості, добродійності. Він вчить: людина, котра любить себе, свого Бога, - творить добро, людина ж, яка себе *не спромоглася* полюбити, не здатна й на добродійність, переважальна у її внутрішньому світі «ворожість» до себе, так чи інакше, проявлятиметься у відношеннях до світу зовнішнього. Наприклад, у період новітньої історії порушені проблеми аналізував, зокрема, Е. Фром, відмежовуючись при цьому від ідей З. Фрейда. Адже: «Для Фрейда любов до себе є нарцисизмом, коли людина спрямовує власне лібідо на себе. Нарцисизм становить собою найбільш ранній етап розвитку людини, і, якщо вона в дорослому віці повертається на цей етап, їй не вдається любити; крайньою мірою цього прояву є божевілля», - наголошує Е. Фром у праці «Мистецтво любові», аналізуючи також при цьому зміст категорій *«егоїзм» та «альтруїзм»*.

Його висновок: любов – не ділиться, якщо вона є, то є як любов до себе і тим більшою мірою – до інших.

Сучасний дослідник Луїза Хей твердить: «Любов бере свій початок з дому. В Біблії написано: *«Люби свого ближнього, як самого себе»*. Ми не можемо любити інших, доки любов *не житиме всередині* нас. Любов до себе – найважливіший подарунок, який ми можемо собі зробити, оскільки коли полюбимо себе такими, якими ми є, тоді не завдаватимемо болю ні собі, ні іншим».

А це, у свою чергу, - демонстрація соціально-антропологічних вимірів «любові до себе», до чого, зрештою, й зводилось вчення Г. Сковороди: не має не любити себе людина, глибоко усвідомлюючи, що розпочатий життєвий шлях – надзвичайно складний, відповідальний, потребуватиме гідного подолання численних перешкод. І тому наголошував Г. Сковорода, звертаючись у першу чергу до молодих: успішно долається людиною життєвий шлях лише у щирій дружбі із собою, з любов'ю до себе, людини «істинної». Бо ж чи реальним може бути радісне проходження життєвого шляху зі своїм ворогом?!

А не переживати радість буття – значить і не жити!

**Соколова Олександра Максимівна,
аспірантка кафедри філософії,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

**«ХТО ДОБРЕ ЗАГОРІВСЯ, ТОЙ ДОБРЕ ПОЧАВ»:
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИМІРИ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ
У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

В листі до М. Ковалинського від 1 грудня 1762 року Г. Сковорода посилається на вислів ап. Павла із Послання до Филип'ян: «Не те, щоб я осягнув уже мету чи був уже досконалим, але змагаю далі, чи не здобуду її, бо саме на те Христос Ісус і здобув мене. Брати, я не вважаю, що осягнув уже мету; на одне лиш зважаю: не забуваю те, що позаду, і змагаюсь до того, що попереду, женусь до мети, по нагороду високого Божого покликання в Христі Ісусі» [Фил., 3;12-14]. Для українського мислителя вкрай важлива внутрішня налаштованість на якраз піднесену активність, а відтак – і поступово, але все більшою мірою

усвідомлювати намір, змістовно «наповнювати» задумане, як дійсно індивідуально стверджувальне, і *тим самим* також поглиблювати бажання.

Але ж при цьому усе вагомішими повинні проявлятися особистісні начала людини, її розуміння своїх нових можливостей. Якщо, переконаний Г. Сковорода, кожен повинен докладати необхідні зусилля з метою достойного покликання життєздійснення, то це може розгортатися як поступова реалізація наближення до визначеної мети. Але що також з необхідністю «розгортається» на засадах оволодіння необхідними світоглядово-філософськими орієнтирами, смисложиттєвими цінностями світовідношення, світосприймання та світорозуміння.

Для філософії Г. Сковороди особливо характерні *довіра до кожного, органічно поєднана із вірою* в спроможності підніматися до вищих життєвих завдань, зокрема, також завдяки збагненню позитивно ініціюючої ролі, за умови відмежування від усього недостойного, «брудного» і «земного», та, відповідно, переживання «внутрішнього горіння» від постійного прилучення до вищих істин. Особливо ж якраз і привертає увагу артикулювання на екзистенційній непроминальності сердечних переживань, життєстверджувальності «палаючого серця». Адже це у першу чергу може й повинно сприйматися в статусі найсприятливішої атмосфери вироблення й зміцнення світоглядової позиції, особистісного відношення до світу та характеру філософствування – *як життєбуттійнісно стверджувального*. Так, скажімо, український мислитель зазначає: «Якщо в мені нічого немає, крім жару серця, або, говорячи словами євангеліста, *нашого палаючого серця*, то я задоволений цим, бо *палке бажання* походить від Святого Духа, який як почав, так, напевно, і закінчить, щоб ми могли сказати: «Ми же откровенним лицем взираем на славу Божію». При цьому привертає увагу також прагнення мислителя продемонструвати внутрішню єдність свого і розуміння смисложиттєвих цінностей, і життя. «Цим я живу, над цим з охотою працюю вдень і вночі, в цьому я вирішив, мій найдорогоцінніший Михайле, померти, хоч я вже раніше помер для світу, щоб коли-небудь підвестися во славу Христа».

Із викладеного, таким чином, випливає наступне. Необхідно враховувати, що для Г. Сковороди навчально-виховна спрямованість філософствування *поєднана із морально піднесеними, гідними особистісними переконаннями, бо лише «полум'яне серце» спалює життєвий бруд*. І тому, великою мірою, якраз «палаюче серце» уособлює статус особистісного філософствування, уможлиблюючи «чистоту інтенціональності» як стрижня виваженого, незаплямованого нижчими, деформуючими людське ество думками та вчинками, сприймання та переосмислення світу, місця й призначення людини у ньому. Тому також, принагідно зазначимо, що онтологія довіри у філософії Г. Сковороди демонструється «повнотою» її проявів у відношенні до філософствування самого українського мислителя – як особистості філософа, котрий, за його власним

виразом, «помер для світу», вільно демонструючи своє відношення до дійсності, як результати істинного її бачення. За його виразом: «Якщо у тебе *палаюче серце*, а воно, безсумнівно, повинно палати, якщо ти той, ким я тебе вважаю, вижени з грудей всяку смертну турботу, вимий бруд із серця. Бруд – це те, що земне, а що видиме, те земне». «Бруд», «видиме» і «земне» ототожнюються як чинники унеможливлення вираженого, розумно осмисленого підходу до світу та, водночас, поглиблення нових змістовних розмислів і, зрештою, головне, *виправданого* у світі вищих життєвих істин буття «палаючого серця» індивідуально-особистісного бачення себе і свого життєвого шляху, бачення, конституційованого розвитком, удосконаленням здібностей, навиків, а, чи не першу чергу, - внутрішньої *потреби філософствування як форми самоздійснення особистості*. Потреба філософствування – прояви внутрішнього, «сердечного» життя, вона зароджується, поглиблюється та, особливо необхідно наголосити, - *загартовується* у «вогні палаючого серця», коли «брудне», як принизливе, як неспівмірне із високим покликанням, усвідомлюваним особистістю, руйнується та «вигорає». Адже, за словами українського мислителя: «Якщо вогонь у твоїх грудях справжній і щирий, то згорить все, що в них єсть земного, щоб ти колись став чистий серцем і побачив Бога, *Бога й істину*, яка робить блаженними ті очі, які її бачать». «Бачення істини» - не даність і, тим більше, жодним чином не привілей, а здобуток надскладної внутрішньої «праці-горіння» душі, єдино спроможного *висвітлювати* та вказувати можливості простування по життєвому шляху на засадах продукованих філософствуванням світоглядкових смисложиттєвих істин реалізації смислу життя, як питання, синтезуючого дану активність.

**Соколова Олександра Максимівна,
аспірантка кафедри філософії,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

«ДАЙ, БОЖЕ, ПОРАДІТИ!»: ДО АКТУАЛІЗАЦІЇ СМИСЛОЖИТТЄВОСТІ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

У діалозі «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті. [Товариська розмова про душевний мир]» Григорій, один із співрозмовників, у відповідь на дане привітання промовляв: «О люб'язна душе! Який дух навчив тебе так вітатися? Дякуємо тобі за таке поздоровлення». Як відомо, «так віталися завжди стародавні християни». Квінтесенцією ж посутнього розуміння виголошеного

вітання можуть бути думки про його людиностверджувальну спрямованість, поширеність його у давнину сприймалася співрозмовниками цілком природним явищем у спілкуванні послідовників та учнів Христа. «Не дивно. Цей вітальний звичай властивий Христу Господу. Він народжений Божим миром. В мирі приніс нам, добровістуючи мир, що перевищує всілякий розум. Сходить до нас із миром. «Мир дому цьому», мир вам, учить про мир. «Нову заповідь даю вам ...» Відходячи ж, мир залишає. «Мир свій даю вам, держайте! Не бійтеся! Радуйтеся!» «Не боятися – і радуватися!» - це по суті визначальний лейтмотив розглянутих положень філософії українського мислителя.

Адже, якою б різноплановою, активною та результативною, у тому числі і в отриманні матеріальних здобутків, не була людська життєдіяльність, вона сама по собі не може забезпечувати формування атмосфери внутрішнього миру та, головне, налаштовувати на радісне сприймання й переживання свого буття – не може «потішити духа і тим вигнати нудьгу, що заволодіває нами», за відсутності вищих надихаючих ідеалів та смислу життя.

Натомість дійовим чинником в даному контексті *може й повинно* бути: «Лише знання того, що складає істинне щастя і як його віднайти». В роздумах Г. Сковороди людина постає в її цілісності, він звертається до цілісної людини, її душевного, сердечного життя. «Нетрудність потрібного» - передумова того, що людина здобуває душевний спокій, тиху радість. Мудрість філософування не в абстрактних розмірковуваннях про людину, світ, природу. Спираючись на міркування, слід зрозуміти, збагнути себе, спізнати свою волю у волі Божій, виявити, де, в чому конкретно мій власний світ. А на цьому шляху самопізнання особливо сприятлива добродіяльність. Знання, самосвідомість, переконання, особистісні цінності, життя людини тут виступають в органічній єдності, що, у свою чергу, й базується на глибинній інтеграції особистості та її «філософії» - на життєвості філософування Григорія Сковороди – на процесі формування *самостійного, завдячливого, вільного від страху перед майбутнім відповідального та зобов'язального мислення, як відношення до світу. На збагненні того, що світ залежний від нашого у ньому пере-бування, від визначеного нами ж, нашого відповідального місця у світі.*

Важливо, отже, збагнути, що філософські пошуки Г. Сковороди – це щира, доброзичлива спроба (успіх реалізації якої залежить саме від нас самих!) вивести нас із життєвих лабіринтів. А тому також слід наголосити на необхідності сприймання й розуміння філософії Г. Сковороди не у вимірах *«найвної елегійності»*, а в першу чергу і головним чином *під кутом зору критицизму*, а наше завдання при цьому – засвоювати та розуміти характер і спрямованість критицизму великого українського мислителя: Г. Сковорода піддає критиці негативні явища світу, прагнення оволодівати багатством та вести розкішний образ життя, бо це – джерело ворожнечі, воєн, злочинства, печалі та страхів; але ж, разом з тим, він не лише не вітав «нищету святу», а й морально засуджував її;

безпідставно, на його думку, обожнювати «царський вінець», але він є прихильником оптимально налагодженого функціонування «суспільного організму» і т. д.

Осмыслити, засвоїти філософські знання - це, образно кажучи, пройти мислительними шляхами Григорія Сковороди, на яких він залишив свої сліди. Інший великий українець – Максим Рильський, який у роздумах простував тими ж стежками рідного Голосієво, якими колись мандрував Г. Сковорода, через більш ніж півтора століття написав: «Благословенні ви, сліди, // Не змиті вічності дощами, // Мандрівника Сковороди // З припорошілими саквами, // Що до цілющої води // Простує, занедбавши хмари.

На порозі прийдешнього тисячоліття нам конче необхідно зберегти свої життєдайні джерела. Тому реалізація філософських концептів Г. Сковороди в умовах навчально-виховного процесу є також *демонстрацією інтелектуальної гідності* нинішніх, а особливо ж майбутніх, науковців, відкритого, сприйнятливого ставлення до свого минулого завдяки засвоєнню здобутків національного й культурного розвитку, свідчення розвиненості інтелектуальної потреби поглиблювати ці здобутки. А отже – й дійовий чинник інтелектуальної, філософської культури.

Ідеї філософії Г. Сковороди покликані вселяти довіру у сучасної студентської молоді, у майбутніх науковців до представлених творчою спадщиною українського мислителя і самим його життям як творчістю світоглядом-смысложиттєвих ідей, норм і цінностей науки життя достойної української людини, досягнення благополуччя якої має бути у першу чергу її власним здобутком на шляхах творчого самоздійснення, зокрема, завдяки «сродній праці» – праці за внутрішнім покликанням. Адже якраз цього, постійно наголошував великий мудрець, «чекає від тебе твоя Вітчизна!»

То, чи не буде щоденно нагадувати світоглядом-смысложиттєві настанови Григорія Савича Сковороди студентській молоді нашого славетного університету пам'ятник у студентському сквері?!

**Солоділова Варвара Олексіївна,
студентка магістратури, ТВБ факультету,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: АПОЛОГІЯ ДОБРОЧИННОСТІ ЗАСАД СУСПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄБУТТЯ

Питанням суспільного буття, зокрема, як «спільного» життя людей, Г. Сковорода приділяв підвищену увагу, позаяк при цьому, тією чи іншою мірою, порушувалися також тенденції розумового, морального розвитку людини.

Скажімо, за його виразом у праці «Книжечка, що називається Silenus Alcibiadis, тобто ікона Алквіадська (Ізраїський змії)», «суспільна схибленість» древніх мислителів призводила до того, що вони «вважали річ богом, і згодом усе своє богошанування звели на посміх». Між тим, суспільне буття, історичний розвиток спільного життя як життя людей у єдності зі своїм народом, супроводжувалися появою та зміцненням віри в Бога. «Через це на Його честь і пам'ять про Нього по всій земній кулі завжди всенародно зводилися Йому споруди, та й тепер скрізь усе те саме спостерігається». Прикметно, що для Г. Сковороди є другорядними підходи кожного народу до свого Бога, але, наголошує він, «щодо того ніколи не сперечаються, що є над ним володар, якого, можливо, він і в очі не бачив. Підвладний Йому є кожний народ і зазвичай кожний виявляє перед Ним свою покірність ... Така віра є загальноприйнятною і простою». Кожен народ наділений Богом, Його Премудрістю, Він «сам є буттям кожному творінню», Його «Промисел є загальний, бо стосується благостояння всього живого». Народне життя, як і життя кожної окремої людини, безперечно, не може не відрізнятися своїми конкретними особливостями взаємин між людьми, відношення до природи і т. д. Але специфічні, «народні» відмінності можуть і повинні сприйматися та поцінюватися, як трансформовані історично та постійно зміцнювані чинники внутрішньої єдності буття народу. З метою істинного, змістовного розуміння суспільного життя необхідно дотримуватися положення, що «Божа Премудрість, потай розливаючись усіма членами політичного корпусу, що складається із людей, а не з каміння, робить його твердим, мирним і благополучним».

Для окремої людини, як і для людської спільноти, притаманні відповідно стверджувальні засади. Для Г. Сковороди важливо зацентувати якраз на відповідності життєбуттійнісних принципів спільноти й людини. Адже, за його виразом, «як у людському тілі один ум, але по-різному згідно з призначенням різних частин діє, так і в згаданих спільнотах, що зв'язані цією Премудрістю, Бог через різні члени звершує різні дії на спільну користь».

Але ж відповідним чином може й *повинно* бути організоване суспільне життєбуття. «Коли, наприклад, якийсь рід чи місто, чи держава на цій моделі засновані й функціонують, тоді стають вони раєм, небом, домом Божим».

Хоча, в питаннях народження, воскресіння та вознесення Божої Премудрості, за виразом Г. Сковороди, наявні «надмірні тонкощі, в яких лише й може посісти місце та вдавана віра, яку називають умоглядною». Для кожної ж людини важливо вирішувати практичні питання – «облаштовувати своє життя» у суспільстві на засадах вимог Премудрості, а не питання пізнання Бога. Як і в цілому, розвиток пізнавальних можливостей повинен супроводжуватися значно дієвішим, порівняно з попереднім, життєзначимо результативнішим морально-інтелектуальним розвитком. Людина розвинених пізнавальних здібностей, оволодіваючи новими знаннями, має практично поставати й у нових, гідних здобутого рівня моральних та людських якостей, вимірах, перероджуватися

морально й духовно. «Дій при цьому так, як в опері, і задовольняйся тим, що очам твоїм відкрито, а за завісу та за рамку театру не зазираєш. Зроблено цю завісу навмисне для просторідних і схильних до прискіпливості сердець, бо чим ближче ніщість досягається, тим більше втрачає свою поштивість до великих справ та персон».

Моральна й інтелектуальна розвиненість – взаємозініційовуючі чинники зміцнення змістовності внутрішнього життя, життя душі як проявів особистості у суспільстві, особистісної позиції, несумісної із нетактовністю та прискіпливістю як рис характеру слуги, людини з «лінивою душею». Тому Г. Сковорода й запитусь: «Навіщо тобі, наприклад, питати про воскресіння мертвих, коли й сама здатність воскресати ніяк не допомагає лінивій душі – ні тій, що воскрешає, ні тій, що воскресає?». Воскресіння з мертвих – прояви Божої Благодаті щодо людини, прояви волі Божої заради й життя людського, як життя у благодаті – у цьому і проявляється вища гідність таємниці воскресіння та доконечність наслідування волі Божої.

Єдність життєбуття людини й суспільства у філософських пошуках Г. Сковороди демонструє значущість, у *першу чергу*, людини, як її, людини, неперервність душевної активності та внутрішнього збагачення, гідного її призначення піднесення. Але що, разом з тим, може й повинно, як вважав мислитель, сприяти подоланню «соціальних суперечностей», віднаходженню максимально ефективних ліків від хвороб суспільства, що, у протилежному випадку, будуть лише поширюватися, охоплюючи усі верстви населення. Адже, на його думку: «Від таких ото прискіпливих виникли розколи, марновірство та інші виразки, якими занепокоєна ціла Європа». Для українського мислителя безцінні людина, людська душа, а тому турбота про них й повинна визначати смисл та змістовність єдності соціального й індивідуального, життєбуття людини й народу, а не безтурботне зневажання своєї природи – зневажання, інфіковане марновірством, пересудами та чутками, утопічними ідеями та невіглаством.

Григорій Сковорода – з нами, застерігаючи від впливів подібних соціальних типів.

**Соколова Олександра Максимівна,
аспірантка кафедри філософії,
Науковий керівник:
Максюта М. Є.,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії**

АПОЛОГІЯ «ДІЄТИ МИСЛЕННЯ»

Чи багато наших сучасників усвідомлюють життєву необхідність дотримання вимоги «дієтичного мислення»? Адже, якщо стосовно проблем

харчування та рекомендацій лікарів-дієтологів можна більш-менш однозначно констатувати положення про загальновизнані принципи й важливість їх повсякденного дотримання, як істотного елемента здорового способу життя і, зрештою, довголіття, то щойно порушується питання про «інтелектуальну гігієну», ми не здатні будемо апелювати до настільки ж вичерпних аргументів у даній царині.

А між тим генії філософської думки упродовж багатьох століть постійно привертали увагу людства до зазначеного питання – виробляти навик зосередженого, послідовно виправданого мислення. Достатньо вказати на праці давньокитайських та давньоіндійських мудреців, давньогрецьких філософів Сократа, Платона («Держава»), Арістотеля («Політика»), середньовічних А. Августина («Сповідь») та Авіценни («Книга зцілень»), а в нову історію – на розвідки І. Канта. В українській духовній культурі – це праці вітчизняних книжників Києворуської доби, філософів періоду вітчизняного гуманістичного Відродження XVI-XVII ст., професорів філософії Києво-Могилянської академії, творчість Григорія Сковороди і Тараса Шевченка, філософські праці М. Костомарова, П. Куліша, П. Юркевича, М. Драгоманова. Соціально-філософські розвідки та художні твори Лесі Українки, І.Я. Франка, Олени Пчілки, В. Винниченка, Д. Донцова та багатьох інших українських представників філософської творчості і духовної культури, які у тому чи іншому ракурсі піднімали питання особистісно-стверджувальної ролі мислительної діяльності та вимог до неї. На наше глибоке переконання, вимога «дієтичності мислення» може й повинна розглядатись та переосмислюватись в найзагальнішому ракурсі – як вимога, за якою відкриваються можливості вироблення життєзначимих світоглядних орієнтирів, бути людиною «вченою» в широкому розумінні цього виразу, і, зокрема, як володіючою навиками й уміннями відмежування добра від зла, адже для такої людини притаманна максимально змістовно розвинена життєзорієнтовуюча сила думки, забезпечена, вочевидь, дотриманням орієнтації на вільне від непов'язаних із конкретно аналізованим питанням припущень «дієтичності мислення», коли зміцнення й поглиблення потреби розмислів, мислительної діяльності, у свою чергу, задовольняють незмінні й визначальні при цьому «продукти харчування» - гуманістичні норми, «відкривання» непроминальної значущості споконвічних цінностей мудрості. Виховане, зміцнене завдяки дотриманню «дієти» мислення демонструє спроможність вільного прилучення до свого змісту нерідко не безпосередньо відкритої для сприймання мудрості, але яка має трансформуватися в статусі інтелектуального надбання, не залишатися життєзначимо нерозпізнаваною. Адже, за виразом І. Франка: «Мудрість захована, // Золото в скритку - // Однаковісінько // Суть без пожитку». У цьому контексті на підвищену увагу заслуговує той факт, що фундатор класичної німецької філософії І. Кант доволі ґрунтовно аналізував вимоги «дієти мислення», особливо ж, на його думку, якщо йдеться про людину, котра вирішила

присвятити себе праці наукового дослідника. На його переконання, вчений як дослідник мусить раз і назавжди ухвалити для себе «тверде рішення»: дотримуватися дієти мислення».

Ми вважаємо, що і для усіх нас, хто обрав для себе доволі тернистий шлях науковця за сучасних надскладних соціально-політичних умов, виходу українського суспільства на якісно нові рівні та гуманізації міжлюдських відносин міркування геніїв минулого стосовно «дієти мислення», безперечно, не можуть не бути корисними. Але вони потребують глибокого сучасного перепрочитання і освоєння та поступово, завдяки цим інтелектуальним процесам, засвоєння, як і науково-дослідницької, і світоглядово-смісложиттєвої орієнтації. По суті, й лейтмотивом філософської творчості, зокрема, листування Г. Сковороди з його улюбленим учнем М. Ковалинським, були якраз питання шляхів і способів засвоєння нових наукових знань, як дійових чинників формування змістовного, глибокого, «доречного» мислення. А для цього вкрай важливе, за виразом мислителя, «помірне інтелектуальне споживання», скажімо, читання необхідних джерел і, навпаки, необхідне постійне *вивільнення можливостей для самостійного переосмислення засвоєного матеріалу*, тобто завдяки правильному «мисленому споживанню» засвоєного змісту, як «дієтичному мисленню», артикулюється на важливості формування розвинених розумових здібностей, уміння читати, навички узагальнення прочитаного, робити висновки.

Але й Григорій Сковорода, і І. Кант дане питання аналізують крізь призму відповідно визначеної ролі й суті філософії та філософствування в житті особистості. Скажімо, як наголошує М. Ковалинський у спогадах про свого великого вчителя, Г. Сковорода розуміє «Філософію, або Любомудріє, як спрямовуючу все коло своїх справ на той кінець, аби надати життя духові нашому, шляхетність серцю, світло думкам як началу усьому». З філософією, отже, пов'язується внутрішня чистота, піднесеність життя, благородство вчинків. ... І. Кант у своїй праці «О способности духа силою только воли побеждать болезненные ощущения» привертав увагу до думки, що «погляд на суть справи..., як наслідки настирливої праці та ретельного дослідження, виказує філософа, а не просто розумуючого спеціаліста». Тому, слід уникати негативних впливів світу меркантильних інтересів, що «засмічують», спотворюють думки, переконаний Г. Сковорода, а якщо і збагачуватися, то для цього обирати виключно добропристойні шляхи і способи, які кожна морально розвинена особистість може й повинна «розпізнавати» завдяки «мислительній дієті», тобто кожна особистість покликана позиціонувати себе і як філософа: самостійними, самовідповідальними і морально виправданими роздумами доходити до найприйнятнішого життєвого вибору та вчинку.

**Артемчук Є. А., студентка 3 курсу
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії**

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Проблеми, які виникають перед окремими людьми, суспільством в цілому, виникають від того, що знання належного настановується на незнання шляхів, методів його втілення в мотиваційну сферу, яка визначає безпосередню поведінку кожної людини. Потрібно враховувати, що переважна більшість співвітчизників потребує того, щоб їхня свідомість формувалась системно-цілісним знанням, взятим як із духовних надбань людства, так і власного народу. На заміну патерналістській свідомості має прийти правосвідомість, облагороджена соціально-філософським знанням. Цього вимагає громадянський стан суспільства, в якому кожна людина є суб'єктом всіх процесів, що в ньому відбуваються, насамперед політичних та економічних. Отже, вона має здійснювати трансформацію знань у справу. А це можливо за однієї умови: знання повинні спонукати до дії і приносити приємні результати. Йдеться не про те, що всі мешканці країни можуть піднятися на такий рівень мотиваційної свідомості – достатньо, щоб це була якась критична маса, здатна еволюційно вивести суспільство на якісно інший щабель розвитку.

В українській історії склалася традиція моністичного світобачення й світорозуміння, що негативно позначилось на стані правосвідомості громадян та суспільства в цілому. Тому необхідним є сприйняття світового досвіду й плюралістичне світорозуміння для розширення горизонтів свідомості. Така збагачена світовим досвідом правосвідомість могла б претендувати в суспільстві на статус національної ідеї – те, чого так довго прагне Україна, шукаючи шляхи подальшого розвитку.

Людина, щоб подолати властивий їй від народження егоцентризм і суб'єктивно-індивідуалістичне свавілля характеру, вдачі, зобов'язана стати на шлях пізнання, пройдений своїми попередниками. Адже об'єктивний дух історії має таку властивість – просвітлювати душевну темряву живих.

Раціонально-трансцендентна метафізична свідомість намагається конституювати людину як певну проекцію обраних нею самою цілей. На цьому життєвому шляху воля корелює з розумом як творчим началом, інтенсивним у пошуках діяльних начал невичерпного єдиного природо- й людинотворчого об'єктивного, тому розумного, світового духу.

Проблема, яку вирішує сучасне українське суспільство, повинна набути чітко визначеного духовно-практичного спрямування. Апеляція до самосвідомості кожної людини не є проявом романтичного ідеалізму. Нині, коли монопольного партійного диктату на масову свідомість немає, завдання соціальної філософії та гуманітарної еліти повинно полягати в тому, щоб показати всю очевидність формування свідомості громадян на засадах філософсько-правового мислення як такого, що, з одного боку, не бере в полон зміст людської свідомості будь-якими ідеологічними догмами, з іншого, формує свідомість як самосвідомість, оскільки саме мислення є актом самодіяльної волі, в статусі якої воно й закріплюється нормами конституційного права як право на свободу мислення.

Кожна людина має загальносвітове об'єктивне начало, яке вона зобов'язана відкрити в собі засобом самостворення себе як духовно-пізнавальної істоти. Неможливо створити колективний суб'єкт цілеспрямованої дії, якщо члени колективу не є автономними суб'єктами розумно-вольової дії. Тільки «через пізнання необхідних істин та через їх відволікання ми піднімаємось до рефлексивних актів, які дають нам думку про те, що називається я, і вбачати в собі існування того або іншого; а мислячи про себе, ми мислимо також і про буття, про субстанцію, просте і складне, нематеріальне і про самого Бога, осягаючи, що те, що в нас обмежене, в ньому безмежне. І якраз ці рефлексивні акти надають нам головні предмети для наших міркувань» [1, с 55].

В період Нового часу реалізовувався й дав хороші наслідки принцип «знання – сила». Людина вийшла зі стану небуття, ставши суб'єктом власної волі та власної долі через внутрішню боротьбу з собою темною, необізнаною, залежною. Зовнішні форми боротьби утвердили її в переконанні, що людська гідність і достоїнство в ній є похідними від методологічно спрямованого способу життєдіяльності, якому вона завдячує просвітницькій діяльності філософів.

Входження України в глобалізований світовий простір передбачає, у першу чергу, трансформацію суспільної свідомості, вироблення загальних моральних принципів і норм поведінки в розширеному правовому і моральному просторі. Тенденцією часу є зростання ролі права. Проблема, яку вирішує сучасне українське суспільство, повинна набути чітко визначеного духовно-практичного спрямування. Суспільна ситуація, характерна для перехідного українського суспільства, вимагає того, щоб на заміну патерналістській свідомості мас прийшла правосвідомість, облагороджена соціально-філософським знанням.

Отже, сучасною нагальною потребою українського суспільства є не просто необхідність дати людям правові знання, але дати їм такі правила суспільної поведінки, з якими вони особисто погоджуються на тій підставі, що вони взяті не лише з суспільно-історичного досвіду людства, але також із власного розуму й розуміння, адже сила знань в їх методологічному потенціалі, який і потрібно актуалізувати.

Література

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.
2. Черкас М. Є. Актуальні проблеми формування правосвідомості в Україні [Електронний ресурс] / М. Є. Черкас // Право та інновації. - 2015. - № 4. - С. 169-175. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_4_26
3. Філософія права: Підр. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / За ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. – Харків : Право, 2009. – 208

**Глотова Маргарита,
студентка 2 курсу, 3 групи,
економічного факультету
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії**

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЗА ФІЛОСОФІЄЮ Г. СКОВОРОДИ

Велика людина Григорій Савич Сковорода – видатний український філософ, мислитель, педагог, письменник, музикант, співак пам'ять про якого наближається до 300 років. Персона яку пам'ятають, досліджують цікавить не лише науковців, а також студентів, оскільки захоплює сміливість та його розгляд проблеми гуманізму, щастя і спорідненої людини, що дозволяють досягти успіху в житті.

Завдяки тому, що науку про людину та її щастя Сковорода вважав найважливішою з усіх наук, основне спрямування його праці зводиться до дослідження людини, її існування.

Міркування щодо цієї проблематики у Сковороди мають релігійно-філософський характер, вони невідривно пов'язані із зверненнями до Біблії та християнської традиції, а тому спираються на головні християнсько-світоглядні категорії: любов, віру, щастя, смерть та ін. Шляхом міркувань про них філософ шукає відповідь на питання, ким є людина, який зміст її життя, які основні грані людської діяльності.

Не втрачаючи посади проповідника та вчителя, Сковорода, маючи мету як навчити власним прикладом, так і словом, закликав дати початок філософському освоєнню світу з простого: пізнати віру та любов у всій їхній повноті, бо це і є пізнання людини. Якщо ділити світ на дві частини – на істинне та тлінне, та віддавати перевагу Вічності, а саме Богу, Сковорода по суті пропонує подвійне

співвідношення духовного та тілесного. На його думку, буквальний аспект розуміння віри та любові складається у повсякденній буттєвій необхідності цих понять. До найвищих вершин людина може піднятися і без віри. Але прозрівши, здобувши віру, вона опиняється перед усвідомленням їх мізерності. Там, де закінчуються межі розуму, починається віра.

Пізнання самого себе є основним принципом розвитку. Розглядаючи працю «Разговор, називаємій алфавіт чи буквар мира», можна визначити, що саме самопізнання є основою буття людини. Автор наголошує на єдності мікрокосма та макрокосма, він стверджує про необхідність жити людині за законами людського буття у згоді з Богом.

Звідси випливає, що основою для самооцінки будуть результати самопізнання. Самооцінка своїх можливостей чи позитивних, чи негативних якостей, досягнень; об'єктивний характер повинні мати пошук місця серед інших людей. Самовдосконалення виявляється у самореалізації та сродної праці.

Ідея сродної праці описана в байках «Бджола і Шершень», «Зозуля і Дрізд». Так узагальнений образ людей, що живуть грабунком інших з метою «їсти й пити» – Шершень. Бджола – працює за своїм покликанням, як мудра людина. Сковорода мріяв про працю за здібностями, вільну, радісну, одухотворену, натхненну красою природи. Іноді людина допускається помилки, стверджуючи, що вона може пізнати внутрішній, невидимий світ, не зворушивши в собі внутрішньої людини, а використавши тільки ті засоби, якими вона користувалася у зовнішньому світі. Сковорода спрямовує свою філософію на очищення від таких помилок. Своєю творчістю і життям Г.Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень.

Філософія Г.С.Сковороди є прекрасним прикладом існування філософії українського духу як динамічної, здатної до розвитку і постійного вдосконалення оригінальної системи поглядів, ідеалів, вірувань, надій, любові, честі, совісті, гідності і порядності; вона є своєрідним пошуком і визначенням українським народом свого місця в суспільно-історичному процесі, закликом до гуманізму і "сродної" людській природі дії.

Великий розум вважав, що на встановлення характеру людини можуть впливати чинники, які спонукають до вдосконалення. Особистість має певні здобутки та здібності, зумовлені не лише зовнішніми, а й внутрішніми, індивідуальними особливостями самої людської особистості. Саме національні особливості мають важливе значення для особливості, вплив оточення, культури, епохи. Літературні твори, а також філософські погляди Григорія Сковороди, носять гуманістичний характер, спрямовані на самопізнання й самовдосконалення людини, допомагають тобі орієнтуватися в цьому складному світі добра і зла. Самовдосконалення є універсальним засобом розв'язання протиріч між бажаним і наявним, ідеальним і реальним. Однією з важливих форм особистого самовдосконалення людини сьогодні є самоосвіта. При проведеному аналізі ідей

Г. Сковороди про «сродну працю», самовдосконалення, самооцінку, самоосвіту сьогодні можна розглядати як цілеспрямований, безперервний процес спрямований на задоволення освітніх потреб особистості. В умовах інформатизації життя сучасним фахівцям необхідно мати гнучкість та системність мислення. Самовдосконалення передбачає наявність пізнання власного «Я», високого рівня культури.

Література

1. Байки Харківські: <https://www.eeading.club/book.php?book=1000108>
2. Ушкалов Леонід Українське барокове богомислення: Сім етюдів про Григорія Сковороду / Л. Ушкалов. – Харків : Акта, 2001. – 218с.
3. Чуркіна В. Г.С. Сковорода – вчитель і перекладач / Чуркіна В.Г. // Григорій Сковорода і антична культура. Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 280-річчю від дня народження Г.С. Сковороди. 19 листопада 2002 р. – Х.: Б.и.– 2002. – С. 49–50.
4. Стаття: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/31.htm>

Григоренко Анастасія
студентка 2 курсу 1 групи,
факультету харчових технологій
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії

ЗАБРУДНЕННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У наш час поширені екологічні проблеми, але я більше хочу зацентувати увагу на проблемі забруднення світу. Засмічення є різного плану хімічні, фізичні, біологічне, механічне. У першу чергу від цієї проблеми зазнає шкоди наша планета. Об'єктами засмічення стають водні ресурси, ґрунти, повітря.

Безліч підприємств спускає свої викиди у водостоки, чим забруднюють озера, річки, моря, океани. Через це сміття страждають морські жителі. З кожною новою хвилиною такої безвідповідальної діяльності підприємств гине тони риби. Також наша вода наразі переповнена пестицидами, нітратами. Я живу в тому місті де є нафтопереробний завод. Всім відомо, що нафта-це страшний продукт промисловості і при потраплянні у воду, вона нещадно забруднює гідросферу і боротися з її впливом дуже складно. Вона забруднює воду та призводить до загибелі всього живого в океанах. Так 1 крапля корисної копалини робить

непридатними для споживання 25 літрів води і розповсюджується на 40-45 кв². Кожного дня до засмічення водних ресурсів підключаються всі люди планети. Ополіскуючи свій посуд миючими засобами, шкідливі речовини потрапляють спочатку до каналізаційних стоків, а згодом в океани. Через деякий час ті ж самі люди п'ють заражену воду, і не здогадуються скільки хвороб вона викликає, і як руйнує організм.

Не меншою є проблема забруднення ґрунтів. Більшість людей думають, що не натуральні добрива, є все одно корисними та покращують ґрунти. Насправді хімічні речовини, які ми додаємо до родючого шару Землі, призводять до його дегградації. Завдяки токсичним речовинам, які є невластивими для ґрунтів відбувається зміна його істинного складу та хімічне зараження. Сукупність цих факторів є головними причинами виникнення ерозії. Також стічні канали засмічують не тільки гідросферу, а й літосферу потрапляючи в поверхневий шар.

Також забрудненим є повітря, яким ми дихаємо. Всі вихлопи від машин попадають в атмосферу із-за чого утворюється смог. Неможна не згадати хімічні підприємства, які викидають в атмосферу вуглекислий газ, важкі метали, сажу та пил. На мою думку, саме це спричинює глобальне потепління. Елементи, які потрапляють в атмосферу створюють так званий «парниковий» ефект, і як наслідок, ми маємо аномальні для регіонів погоду, цунамі, торнадо. Ще однією причиною зараження повітря є аерозолі. Вони викликають зміну природних явищ і частіше можна спостерігати пил та туман без причин. Така безвідповідальна діяльність людини спричинила ще одну екологічну аномалію під назвою кислотні дощі. Вони спричиненні тим ж важкими металами та іншими викидами підприємств.

Описані вище забруднення є більш хімічного характеру, так як змінюють властивості природи. Я вважаю, що для того щоб зменшити хімічне зараження потрібно зменшити кількість промислових підприємств, та їх викидів, будувати їх в тих містах, де це дійсно необхідно. Також людина має раціонально використовувати хімічні речовини. Користуватися у господарстві тільки натуральними добривами та миючими засобами, а транспорт який працює на паливі або бензині замінити на екоавтомобілі, яким потрібно біопаливо або ж які заряджаються від електричних джерел. Таким чином шкідливі речовини у сферу будуть потрапляти в рази менше.

Далі я хотіла би зупинитися на механічному забрудненні. Цей вид має на увазі забруднення навколишнього світу сміттям. За статистичними даними за 1 рік людина виробляє до 500 кг сміття. Страшно подумати, але ці викиди можуть розкладатися більше 1000 років так як скло, наприклад, або по 200-300 років як поліетилен, чи по 500 як підгузники. Зараз ця проблема набуває все більш небезпечного характеру, так як її не в змозі контролювати. Через надлишок сміття утворився Тихоокеанський сміттевий острів. Ця пляма з'явилася завдяки течіям та сміттю яке залишали люди на побережжях, викидали з кораблів. Водовирій збирає

залишенні викиди та згодом вони прибиваються до острова поширюючи територію цієї «землі». На даний момент територія цієї плями змінюється від 700 до 1500 кв². На цій ділянці знаходиться більше 100 мільйонів тон сміття. Від цих забруднень гине живий світ. Багато тварин і птах куштують невідомі речовини і повільно отруюють свій організм поліетиленом, склом...

На мою думку, є декілька розумних виходів з даної проблеми.

1. Замінити всі сміттєспалюючі заводи на сміттєперероблюючі. Таким чином токсини з викидів не будуть потрапляти в атмосферу і тим самим зменшиться хімічне забруднення.

2. Головною умовою для працездатності таких заводів є те що, сміття повинне сортуватися. Але, я вважаю, якщо людство зуміло до такого стану засмітити нашу планету, змушене зараз виправляти ситуацію і сортування не така вже і затратна справа по часу!

3. Наразі в Києві працює декілька пунктів приймання сміття, яке згодом перероблюється та знову поступає в поширення для виготовлення нових продуктів, тому я думаю, що можна поширювати інформацію про дані об'єкти

4. Замінити всі поліетиленові пакети на паперові або еко сумки.

5. В кафетеріях запровадити практику, яка давно використовується в Європі. Її суть не брати паперові стаканчики з кавою, а приходити зі своїми чашками, термосами.

6. І найголовніше, що стосується не тільки механічного виду засмічення, а й всіх інших, є те що з населенням треба проводити профілактичні бесіди як в школах і університетах так і на працях, і розповідати про засмічення, його шкідливий вплив на природу та людину. Також можна запровадити штрафні санкції, або ж навпаки заохочення людства. Так за сортування потрібно виплачувати деякі кошти, і тоді можливо людство почне приділяти цьому увагу.

На моє особисте переконання, всі глобальні екологічні проблеми пішли від людини. Так, наприклад, великої шкоди природі і населенню завдав вибух на Чорнобильській АЕС та ядерна зброя, якою діяли на Хіросіму і Нагасакі. Досі природа не може відійти від цих ядерних вибухів. Але властивість нашої планети є в тому, що вона має здатність поновлюватися. Так після того як Чорнобиль став «Зоною відчуження», людина в тих краях майже не з'являється. Є відомості, що оскільки в «зоні» ніхто не живе, ніхто їй і не шкодить. Так через 30 років після трагедій природа почала відновлюватися. Без засмічення, відлову тварин, рибалок дика природа процвітає. Наразі в Чорнобильську зону вернулися кабани, крижани, лосі та інші види тварин які занесені в Червону книгу.

Це є прекрасним прикладом того, що халатність, жорстокість, необдуманість вчинків людства губить нашу планету. Населенню потрібно схаменутися та перестати копати яму собі ж, бо через 100 років ми самі потонемо в смітті, наші

потомки не будуть знати що таке чисте повітря, не забруднена вода, «здорові ґрунти». Нашу Землю потрібно оберігати, адже ми на ній живемо!!!

**Єрмоленко Євгенія,
студентка 2 курсу ХТІ
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії**

ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТУ

Екологія – це наука, яка молода наука, яка виникла досить нещодавно в зв'язку з необхідністю покращувати стан навколишнього середовища, навчитися економити та раціонально використовувати природні ресурси. Обравши саме цю тему я хотіла звернути Вашу увагу на ситуацію, яка зараз знаходиться в край занедбаному стані – це екологія нашої планети. Для мене ця тема була, є і буде найболючішою з усіх проблем, які зараз є в нашому світі.

Проблема екології не настільки давно почала турбувати людство. Наш світ почав розвиватися нещодавно з несамовитою швидкістю та цього часу було вдосталь для того, аби наша природа почала благати нас про допомогу. Території країн (кожної по-різному) відзначається надмірним техно- і антропогенним навантаженням на природне середовище та високим ступенем його забруднення.

Наш світ змінюється, з кожною хвилиною з'являється певний прогрес – ми розвиваємось в плані швидкості виготовлення певної продукції, її обсягів, новітніх технологій, які вже доступні кожному з нас і т.д. Дивлячись на проблеми, які вже є на даний момент, людство не збирається зупинитися на досягнутому, не думаючи при цьому про наслідки.

Основою задачею екології як науки є вивчення стану природи нашої планети і її ресурсів, прийняття певних заходів щодо зменшення техно- та антропогенного навантаження, вирішення екологічних проблем (повна утилізація відходів виробництва, зменшення використання хімічних препаратів на родючих ґрунтах, прийняття мір щодо вирішення проблеми парникового ефекту, збереження вод), створення нової ідеології (економіка, виробництво, освіта) та екологічного розвитку суспільства, створення для цього сприятливих умов, підвищення екологічної культури населення тощо.

З цього випливає, що людина має скорочувати використання природних ресурсів, а це також тягне за собою певні наслідки, які будуть перешкоджати комфортному

життю людей та й зберігати ресурси шляхом припинення прогресу та розвитку також було б нерозумно. З іншої сторони, якщо й надалі технічний прогрес буде набирати все більших оборотів, то ресурси нашої планети можуть швидко й безповоротно вичерпатися і тоді вже точно буде пізно щось вирішувати та покращувати. Біосфера нашої планети здатна відновлювати свої запаси, але в тому випадку, якщо використовувати їх раціонально. Так, тоді б прогрес у нас був би не настільки швидким, яким він є на даний момент, але ми були б людьми, які вміють не тільки створювати речі, з якими нам набагато простіше та надзвичайно комфортніше жити, а й мислити логічно та розсудливо. Однак, в наш час для сучасної людини понад усе – прогрес. Людина, по своїй натурі, є егоїстом, бо вона, зазвичай, думає лише за себе. Наша ціль – зробити власне життя якомога спокійним та комфортним. Але ми навіть не задумуємося над тим, чим це може для нас обернутися і тоді нам точно буде не до власних втіх. В світі зараз створюються заходи щодо поліпшення умов навколишнього середовища: були впроваджені нові програми відновлення лісів, оздоровлення річок, на які витрачено колосальні за розмірами кошти. Але, як показали результати, ці видатки були за усіма показниками виправдані. В іншому випадку, з плином часу потрібно б було знаходити більші кошти для цих потреб. В багатьох країнах Європи була введена сувора юридична відповідальність за завдання шкоди навколишньому середовищу, включаючи позбавлення волі. В усьому цьому позитивним є те, що європейські держави почали робити конкретні кроки для вирішення цієї проблеми, які в країнах Західної Європи дали вже позитивні наслідки. Але, на великий жаль, не у всіх країн є достатнє фінансування, певна юридична відповідальність та люди з моральними принципами та чистою совістю. Кінцевими цілями, які мають бути досягнуті у процесі поліпшення екологічної ситуації в світі є: задоволення якісною водою питних і господарських потреб всього населення і економіки країни, відтворення порушених екологічних систем (без цього неможливо повернути родючість ґрунтам, а повітрю і воді – чистоту), досягнення балансу між потребами економічного розвитку і спроможностями відтворення екологічно повноцінних водних ресурсів у результаті регулювання господарської діяльності тощо.

Отже, результати досліджень в області екології є не дуже втішними, бо ж з кожним роком збільшуються навантаження на наші землі, воду, повітря і кількість невирішених проблем зростає. Не кажучи вже про повне вирішення задач, пов'язаних з екологією, нам не під силу навіть зменшити їх, бо ж для їх приборкання потрібно немало часу, коштів та певних жертв, на які людство ще не готове.

Виходячи зі всього вище вказаного, можемо сказати, що людина має з розумом користуватися багатствами нашої планети, бо ці запаси не вічні і якщо кожна людина буде настільки байдуже ставитися до того, що її оточує, то в нас і наших нащадків не буде майбутнього. Так, тут є дві сторони медалі: перша – на

досягнутому зупинятися не можна, потрібно постійно рости, розвиватися та вдосконалюватися, а друга – черпати ресурси планети треба з користю для себе, а також без шкоди для природи, бо ж здоров'я сучасної людини – це і є відображення стану екології світу.

Коваленко Вікторія
студентка 1 курсу
гуманітарно-педагогічного
факультету
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії

ПРОБЛЕМА ТЕОДЦЕЇ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Однією з головних проблем філософії Середньовіччя була проблема співвідношення віри і розуму, теології і філософії. Як уже відзначалося раніше, ця проблема виникла ще в період апологетики, і там підходи до її вирішення були взаємовиключними. Але обидва ці підходи не могли влаштувати церкву. Церква не могла розділяти позицію Ериугени, відповідно до якої "будь-який авторитет, не схвалений істинним розумом, є слабким", оскільки багато положень Біблії (та ж ідея непорочного зачаття, смерті і воскресіння Бога і т. д.) дійсно виходять за межі розуму. Але її не могла влаштувати і позиція Тертуліана з його принципом "Вірую, бо абсурдно", тому що, по-перше, у цьому випадку багато мислячих людей, не вдоволених просто принципом віри, залишилися б за межами церкви, а, по-друге, і методологічно цей принцип не може бути зрозумілим: Навіщо ж Бог наділив людину розумом і тим самим поставив її на вершину світу, якщо розум нічого не може сказати про Бога?

Класичне рішення ця проблема знаходить у філософії Хоми Аквінського. Хома Аквінський, син італійського графа, всупереч волі батьків став домініканським ченцем, учився в Кельні і Парижі у видатного представника зрілої схоластики Альберта Великого. Своєю задачею він поставив з'єднати філософію Аристотеля, що на той час стала відома Середньовіччю, із християнською релігією. Церква спочатку з побоюванням поставилася до робіт Хоми, оскільки з недовірою ставилася до філософії Аристотеля з його вірою в розум, але після смерті Хома одержав титул "ангельського доктора" і в 1323 році був віднесений до лику святих, а його філософія стала офіційною філософією католицької церкви. Вчення Хоми Аквінського і по сьогоднішній день визнається католицькою церквою як єдина істинна філософія.

Хома Аквінський розмежовує "істини розуму" і "істини одкровення", області філософії й області теології. Але оскільки джерелом істини, у кінцевому підсумку, є Бог, то ці істини не можуть суперечити одна одній. Але людський розум обмежений у часі й у просторі, він має справу з явищами об'єктивного світу, тому сфера його судження обмежена і далеко не всі істини одкровення йому підвладні. Але це не означає, що істини одкровення, що не підвладні розумові, протирозумові, вони просто надрозумові. І тому, якщо філософія входить у суперечність з теологією, вона повинна упокоритися і погодити свої висновки з останньою. До цього варто додати, що, на думку Аквінського, і об'єкт пізнання в них один - Бог. Але розум не в змозі відповісти на запитання про сутність Бога. Але в той же час він не безпомічний у питанні про існування Бога.

Звичайно питання про існування Бога - це, насамперед, питання віри. Але для невіруючої людини розум може навести опосередковані докази існування Бога, висновки за аналогією. При цьому Хома Аквінський не підтримує так зване онтологічне доведення існування Бога, висунуте Ансельмом Кентерберійським. Ансельм вважав, що в нас існує ідея Бога як ідея абсолютної Досконалості. Але абсолютна Досконалість немислима без існування. Тому Бог повинний існувати. На думку Хоми, можуть існувати лише опосередковані докази існування Бога. Він наводить п'ять таких доказів.

Перші два докази схожі між собою. Перший доказ заснований на тому, що у світі існує рух, а будь-який рух виникає в результаті зовнішнього впливу і, якщо йти по ланцюгу в зворотному напрямку, ми повинні прийти до першодвигуна, який ми називаємо Богом. Другий доказ: у світі відбуваються зміни, але будь-яка зміна має причину, що знаходиться ззовні, і ланцюг причин не може бути нескінченним, повинна існувати перша причина, і цю причину ми називаємо Богом. Третій доказ полягає в тому, що, на думку Хоми, будь-яка річ на Землі є випадковою. Однак, не можна припустити, що усе у світі є випадковим, отже, повинна існувати абсолютно необхідна істота, що ми називаємо Богом. Четвертий доказ заснований на існуванні у світі різних ступенів досконалості. Усі явища світу виявляють різний ступінь досконалості, а отже, і різний ступінь буття. Але це можливо тільки в тому випадку, якщо у світі існує абсолютно досконала істота, яку ми називаємо Богом. П'ятий доказ носить телеологічний характер. Ми бачимо, говорить Хома, що світ упорядкований, доцільний. Усі явища, особливо живі істоти, свідомо або інстинктивно прагнуть до кращого. Але цей світовий порядок не може бути пояснений природними причинами, ми повинні припустити надприродну розумну істоту, яка обумовила цю доцільність, і цю істоту ми називаємо Богом.

Таким чином, на думку Хоми Аквінського, віра і розум повинні взаємодіяти таким чином, що розум через свої можливості повинний постачати вірі аргументи її правоти, і ця теза стає офіційним принципом взаємозв'язку віри і розуму, релігії і філософії.

**Коломієць Валерія,
студентка2 курсу,
факультету харчових технологій,
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії**

ІУДАЇЗМ ЯК НАЦІОНАЛЬНА МОНОТЕЇСТИЧНА РЕЛІГІЯ

Юдаїзм – одна із найдавніших монотеїстичних релігій світу, яка з невеликими змінами функціонує дотепер і є національною релігією євреїв. Ця релігія відіграла особливу роль у розвитку багатьох релігійних течій і напрямків, стала першоосновою двох світових релігій – християнства та ісламу. Юдаїзму належить виняткова роль в історії єврейського народу, коли в умовах втрати ним державності й території релігія стала засобом збереження національної ідентичності. Юдаїзм сформувався на основі стародавніх єврейських вірувань та культур і, як монотеїстична релігія, був проголошений декретом царя Йосія у 621 р. до н. е. Згідно цієї релігійної реформи єдиним, всемогутнім Богом стає верховний Бог племені юдеїв (звідки походить назва релігії). Яхве на давньоєврейській мові означає „Господь” або „сущий, той, що існує”. Тому Яхве – це не стільки ім'я Бога, як титул, бо у юдеїв називати Бога по імені вважалось великим гріхом (боже ім'я невідоме),

Єврейські племена (з давньоєврейської „євреї” – „ті, що прийшли з-за ріки Євфрат”) належали до західносемітської групи скотарів-кочовиків, які у XIII ст. до н. е. переселились із північномесопотамських степів у Палестину. З історії відомо про завоювання євреїв єгиптянами і про визволення їх із „єгипетського полону”. Цю подію пов'язують із біблійним пророком Мойсеєм, під проводом якого євреї повернулись до Палестини у Ханаан (Обітовану землю). Вони перейшли до землеробства і стали посередниками в торгівлі між різними народами. В кінці XI ст. до н. е. засновується Ізраїльське царство, провідну роль в якому відіграло плем'я Юди (юдеїв), що поклонялось богу Яхве.

Мойсея іноді називають засновником юдаїзму, хоча ще задовго до його народження існував культ Яхве - Бога Авраама, Ісака та Якова, який через пророків сповіщав народу Ізраїлю багато одкровень. Яхве заповідав Аврааму (близько 2085 р. до н.е.), що нащадки його стануть численними і утворять народ, обраний Богом з-поміж усіх інших народів світу. Однією із найважливіших засад юдаїзму є уявлення про Яхве, як єдиного, абсолютного і нескінченного Творця всього сущого. Він всемогутній, люблячий і справедливий, глибоко особистісний, а не абстрактний. На момент визволення євреїв від рабства Яхве відкрив себе

Ізраїлю в дії (Вихід) та слові (дарував Закон свій Мойсею на горі Сінай). Отриманий Ізраїлем Закон складався з Десяти заповідей і понад 600 законів у формі наказів та установок для повсякденної поведінки.

П'ятикнижжя Мойсея (Тора) – перші п'ять книг Біблії - є основними священними книгами, які відображають давню історію євреїв і процес формування їх релігії. Тора містить оповідання про створення Богом всього живого і неживого, про родоначальника євреїв Авраама, пророка Мойсея, який отримав від Яхве „Заповіт Бога” – Декалог (десять заповідей), в якому зведені в єдине ціле моральні настанови та правила поведінки. Яхве через пророків постійно наставляв народ Ізраїлю на суспільні перетворення та моральне удосконалення. Згідно укладеного заповіту Бог висував перед обраним Ним народом високі моральні вимоги, вказуючи, що його благословення залежить від соціальної та моральної справедливості в єврейському суспільстві. Юдаїзм, відображаючи спосіб життя євреїв, їхні уявлення, особливості світорозуміння разом з тим становить систему розвинутого етичного монотеїзму, аналогів якої не існує серед тогочасних релігій світу.

Упродовж століть після вавилонського завоювання відбулись значні зміни в культовій практиці юдаїзму. Так, з руйнацією храму зникла традиція жертвоприношень. У синагогах замість жертвоприношень відбувались молитовні обряди та вивчення Закону. Замість юдейських жерців з'явилися вчителі Закону (рабини), які розробили детальну традицію передачі Закону Мойсея. Закон жорстко регламентував усі сторони суспільного і релігійного життя євреїв, що стало основною запорукою їх спасіння. Рабини стверджували, що кожний єврей має безпосередній доступ до Бога і не потребує навернення або спокутування. Рабини поділили Закон на 613 заповідей: 365 у формі заборон і 248 повелінь та настанов. Кожна з них була детально і однозначно трактована. Все життя юдея з моменту народження до поховання підпорядковувалось певним обрядам та ритуалам.

Завдяки цим винятковим вимогам, юдаїзм став національною релігією. Своєрідність змісту віровчення визначають такі основні положення:

- віра в єдиного позасвітового Бога Яхве, Творця небес і землі;
- віра в особливе покликання єврейського народу бути „народом богообраним”, „власним Його народом зо всіх народів, що на поверхні Землі”, поставленим „найвище понад усі народи, яких Господь створив”;
- віра в кінець світу, потойбічну винагороду та покарання у воскресіння з мертвих;
- ідея пришестя на землю Месії – „посланця Бога” (з давньоєврейської – „помазаник”, старогрецькою – Христос), тобто божественного спасителя, страшний суд та встановлення Ним тисячолітнього царства в Єрусалимі – „небесного Єрусалиму”.

Організаційним центром юдаїзму став храм на горі Сіон в Єрусалимі. Жерці цього храму відіграли видатну роль у створенні священних книг, збираючи і редагуючи давні міфи – про створення світу, перших людей із „праху земного” (з давньоєврейської – „адама” – земля), про „всесвітній потоп”, „вавилонську вежу” тощо. Старозавітні міфи перегукуються з шумерськими, асиро-вавилонськими, єгипетськими та арабськими джерелами.

Юдаїзм виявляє багато спільного з іншими стародавніми релігіями і в культовій практиці. В юдейському культі значну роль відіграють молитви, обряди обрізання та обмивання, що мають давнє походження. Основні релігійні свята: – мащот – землеробське весняне свято, злилось з давньою скотарською пасхою (песах); шабуот – святий день суботи; п’ятидесятниця – свято жнив пшениці; суккот – свято кущів, на честь збору плодів. Детально регламентована юдаїстська обрядовість та ритуал. Основним джерелом віровчення є Старий Заповіт, який у юдаїзмі називають Танах (аббревіатура слів „Тора”, „Небіім”, „Кетувім” – давньоєврейські назви трьох розділів Святого Письма – „П’ятикнижжя”, „Пророки”, „Писання”). „Тора” (у перекладі – вчення), або „Закони Мойсея” є основною книгою, що носить характер зібрання релігійних догматів. Вона містить перші біблійні книги: „Буття”, „Вихід”, „Левіт”, „Числа”, „Второзаконня” („Повторення закону”). Мішна – зведення настанов та законів, створених на межі II – III ст., стала основою всього єврейського законодавства, а стрижнем загальнолюдської моралі - десять заповідей Божих - Декалог, що міститься у книзі „Вихід”.

Поряд з книгами Старого Заповіту юдеї шанують Талмуд – багатотомний збірник усієї релігійної літератури. Він створювався у IV ст. до н. е. – IV ст. н. е. і ввібрав усні коментарі до Старого Заповіту, богословські трактати про догмати, моральні повчання, релігійні настанови, закони щодо судочинства, карних і цивільних справ тощо. Талмуд включив у себе дві частини – „Мішну” та „Гемару” (коментарі до трактатів „Мішни”). Талмуд багатий на фольклорні мотиви, містить вчення видатних рабинів, відображає звичаї та традиції євреїв.

Оскільки релігія органічно вплетена в соціально-культурне життя людства, остільки вона зазначає впливу історичних, соціальних та етнічних чинників. В історії людства релігія відіграла визначну роль у процесах формування різних національно-етнічних груп та ранніх державних утворень. Звернення до історії, змісту та функцій найбільш відомих та впливових національно-етнічних релігій дозволяє краще зрозуміти як сутність релігії, так і становлення процесів етно та державотворення.

Косяченко Влада,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного
факультету
Науковий керівник:
Савицька І. М.,
кандидат філософських наук,
завідувач кафедри філософії

РЕЛІГІЯ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ШЛЯХОМ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

Чи не у кожній родині, постає питання релігійного виховання. У дошкільному та молодшому шкільному віці батьки, вихователі та вчителі початкових класів вдаються до наочного матеріалу шляхом зображень, презентацій, перегляду мультфільмів та розмальовок.

На уроках середньої та старшої школи постає питання розуміння релігії та її ролі в житті людини та суспільства в цілому. Адже дуже складно самому досягнути істинне завдання релігії, наприклад, християнства. Можу з впевненістю сказати, що не кожна людина, і в досить зрілому віці, здатна досягнути глибину Біблії. На мою думку, для початку, у цьому найбільше сприяють уроки літератури та історії. Однією з перлин української літератури ХІХ ст. є Тарас Шевченко. Людина, яка у своїй літературній творчості неабияк звертається до релігії. В підтвердження цього наведу рядки з твору Т.Шевченка «Неофіти»:

*Моліться Богові одному,
Моліться правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітесь. Все брехня –
Попи й царі...*

Саме через ці слова поет підкреслює основні тези християнства. Особливо розкривають одні з головних заповідей Божих: «1. Я є Господь Бог твій, нехай не буде у тебе інших богів, крім Мене. 2. Не роби собі кумира і всякої подоби з того, що на небі вгорі, або на землі внизу, і що у воді під землею: не поклоняйся їм і не служи їм.»

Тобто, Тарас Григорович в силу тогочасної ситуації з церквою, підкреслював повну недовіру до священнослужителів та зосереджував увагу на Богові. Не менш вагому увагу Кобзар приділяв питанню держава-релігія:

*Я так її люблю, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!*

Хоч наведені рядки суперечать вищесказаному. Кобзар ніби відкидає Бога і ставить вище державу. Але знову ж таки, між рядків поет підкреслює ще один важливий постулат християнства, а саме відкидання егоїзму та поняття самопожертви, так як Христос пожертвував собою заради нас.

Отже, можна з впевненістю стверджувати, що література відіграє велику роль у вихованні та розширенні релігійнознавчої науки у різних сферах культури та життя.

Окрім літератури, величезну лепту в розуміння релігії відіграє архітектура. Для прикладу візьмемо християнство, період класицизму XVIII – XIX ст. Храми цього періоду відзначаються чіткими простими лініями, хоча в середині храму все ж зберігається велич (переважно в іконостасах). Яскравим прикладом цього періоду є Церква Різдва Христового 1814р. в м. Києві. Так, як і в християнстві: ззовні – простота, а всередині – багатство. Христос був зовні звичайною подобою людини, а в середині має Вселенське тепло, любов, самопожертву на благо інших. Християнську віру можна порівняти з ісламом. Ісламські мечеті відрізняються абсолютною простотою, на відміну від християнських церков, вони не мають іконостасів чи будь яких зображень, лише дозволені окремі написи з Корану. Таким чином, в ісламській вірі спостерігається підкреслення глибини віри. Але так само, як і в християнстві Коран говорить: *«Немає Бога, крім Аллаха, і Мухаммед - посланник його»*. Нічого не нагадує? Єдиний Господь і поклоніння лише Йому. Кожна релігія по-суті несе в собі одну з головних істин – пізнання себе та світу. Якщо Господь є Світом, то відповідно і людина, яка пішла від Його руки є частинкою світу.

Звернемось до питання релігії в історії людства. Часто можемо спостерігати таку тенденцію, коли людина прагне щось зробити, досягти, вигадати, то для неї важливий є поштовх. Але що може спонукати людину до дії? На мою думку – натхнення. Звідки черпати натхнення? Я вважаю, що релігія тут відіграє величезну роль. Скільки створено культурної спадщини людства? Картини, іконописи, музика, твори (Данте «Божественна комедія»). Але є й негативні наслідки, скільки людей загинуло в ім'я віри та релігії. Так, на прикладі ісламської держави Османської імперії, можемо сказати, що першочерговим було поширення ісламу на території тодішнього світу, вплив влади і звичайно, збагачення шляхом захоплення міст з розвинутою торгівлею. Якщо ж забігти на декілька століть вперед, то на прикладі СРСР помітно тенденція до знищення релігійних угруповань, заборонялись відвідини церков та навіть встановлювались жорстокі покарання. А все для того, аби людина вірила не в Господа, а в людину; було зрівняння всіх людей, тобто створювалось «шаблонне суспільство», яким можна було з легкістю керувати. За часів радянщини в людини не було окрилення, яке може дати релігія. Звичайно, що були люди, які звертались до питання релігії попри заборону. Саме тому, до сьогодні питання релігії не стерте на теренах багатьох країн.

Є й інша сторона історії, яка говорить про те, що в часи Середньовіччя релігія займала велику роль у всіх сферах діяльності людини, але якщо глибоко аналізувати історію, то Ватикан XVI-XVIII ст. таким шляхом тримав владу та мав вплив на суспільство, що в свою чергу давало змогу фінансово збагачуватися.

Отже, можемо дійти висновку, що релігія відіграла величезну роль в еволюції та розвитку людства у всі часи. Ніхто не може заборонити людині вірити, або не вірити – це її особистий вибір. Але до питань релігієзнавчої науки, на мою думку, ми маємо звертатись, адже в ній може приховуватись чимало істин життя та світового порядку, які несуть за собою глобальні наслідки для кожного.

**Штимак Максим,
студент ФЗРБТтаЕ, 1 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РИТОРИКА ЯК МИСТЕЦТВО ПЕРЕКОНУВАТИ

Риторикою називається наука про ефективне використання розмовних компонентів (слів, речень) в процесі публічного спілкування. Я думаю, у кожній без винятку людини була ситуація, коли після закінчення суперечки вам в голову приходить геніальна думка, котра знищила б супротивника вцент. Скажу чесно, є навіть таке поняття, воно називається ефект драбини – коли слухна думка приходить тоді, коли момент вже втрачено.

Частіш за все так стається, коли ми не володіємо прийомами риторики. Є купа фактів, які впливають на результат спілкування.

1. Міміка (вона має бути переконливою, без перебільшення, не треба виділяти кожне слово). Показувати емоції при розмові дуже важливо, починаючи від незадоволення й закінчуючи радістю.
2. Жести (це напевно найбільша проблема кожної без винятку людини. Але відносно цього трохи згодом.) Думаю, ви неодноразово бачили політиків і як саме вони розповідають свої казки, майже кожне їхнє слово підкріплене жестами. І це не дивно, жести дають більш глибоку картинку.
3. Знання потрібних термінів (опонента можна спокійно знищити незнанням потрібних термінів і понять).

Основні правила.

- 1.Спосіб вираження має бути зрозумілим та влучним. Використання мовних засобів – ключ до комунікативного успіху. Якщо ви занурите свого співрозмовника в вир зарозумілих слів, ви програли.

2. Диктор має чітко виділяти в своїй промові основні положення. Ви маєте знати, що саме є ключовим етапом вашої промови. Основні позиції треба викласти протягом декількох секунд або хвилин, головна думка має бути зрозумілою і переконливою.
3. Переконлива головна думка, зрозуміла заява про думку, висловлювання, фокусує в собі саме послання. Це як заголовок плакатів, він або все, або нічого. Ви маєте підкріпляти свої слова голосом, а він має звучати голосно та впевнено. Вдалий бойовий клич забезпечує половину перемоги.
4. За фокусуванням послання йде постійне повторення основної думки. Повторення головної думки надійно закріплює її в голові співрозмовника, роблячи її все більш привабливою та переконливою.
В ході наукових експериментів, котрі проводились в Мічиганському університеті, в текст на домашній сторінці інтернет сайту вставляли слова, придумані спеціально для цілі цієї сторінки. І що ж в результаті? Чим частіше вони повторювалися, тим позитивнішим ставало їхнє сприйняття.
5. Контраст «чорне-біле» показує вашу позицію.
6. Стирання кордонів між правдою та брехнею, інформацією та навмисним її приховуванням дає вам перевагу. Тільки ті, хто встромляє ніж у найболючіше місце, добивається успіху. Я не вчу вас брехати. Ні, навіть не подумайте, але знайте, сучасна людина – це за будь-якої нагоди маніпулятор, і тут немає виходу, якщо ти борешся за місце під сонцем. Маніпулятор є в кожному з нас, будь ти бізнесмен, домогосподарка, або учень. Маніпулятивні кроки – це кроки вашого життя.
7. Успіх приносять тільки висловлювання на окрему адресу. Ви маєте не тільки спростовувати аргументи супротивника. Ви маєте привести його в стан злості, дезорієнтувати і тоді успіх за вами. Кожна людина в залі має задатися питанням, як саме це стосується мене, (приклад: працівник негативно впливає на роботу компанії, в якій ви працюєте, знижуючи кількість клієнтів, гірше стає і вам. Погана рекомендація компанії залишиться назавжди з таким працівником, тому бийте в мінуси, встромляйте ніж у спину)

Ключ від усіх дверей – це емоції глядачів.

Жестикуляція є джерелом величезної кількості помилок молодих ораторів, важко навіть порахувати, і я, до речі, не виключення. Але ви маєте розуміти, ці помилки показують вас зовсім з іншої сторони. Одні жести показують брехню, інші ж навпаки, вашу коректність у даній ситуації. Тож давайте розбиратись.

Схрещені руки

Багато спеціалістів назвуть це жестом «закритим». І я до речі такої ж думки. Можна використовувати ці жести, якщо ви є слухачем, у цьому випадку це повністю ваше право. Але виступати з закритими жестами не потрібно. Не те, щоб взагалі не можна. Можна, але будьте готові, що таким чином ви справите погане враження. Це відноситься до всіх жестів, де ви з'єднуєте руки разом і тим самим

закриваєтесь від публіки. Помилкою є будь-які схрещені руки, Ц на грудях, на животі, з'єднання разом пальців рук, долоня в долоні. У всіх цих жестах руки не діють. Руки знаходяться між вашим тілом та публікою. Вони відгороджують вас, захищають ваше тіло від впливу публіки.

Руки в області піхов

Навіщо так тримати руки перед публікою? Це – дуже не гарно. Футболістам дозволяється тримати там руки перед «штрафним ударом». Оратори – не футболісти, тримати руки, закриваючи пахви, не потрібно.

Долоня в долоні

Долонька однієї руки лежить в долоньці іншої. Це також з'єднання рук разом. І це також невміння жестикулювати.

Руки в кишенях

Бажання приховати руки – ось основна причина спроб засунути їх в кишені. І, здавалося б, нічого поганого в цьому немає. Але Але подумайте. Ви ж всьому залу показуєте, що хочете сховати руки. І заховати надійніше, так, щоб їх ніхто не бачив. Тобто ви хочете заховати руки. Який ви оратор?

Не ховайте руки в кишенях. І ще: руки в кишенях тримати некультурно. Колись давно, в середні віки, кишені в штанах були більше, ніж зараз. І запустивши руку в кишеню, простолюдини чесали там все, що завгодно. А чесати хотілося, тому що відсутність гігієни, воші, блохи... Тому, в етикеті багатьох країн чоловікам не дозволяється публічно пхати руки в кишені. Час минув, а етикет залишився.

Руки за спиною

У спробах заховати руки за спину, ми бачимо те ж саме бажання – бажання заховати руки. А для чого руки ховають за спину? Щось приховати? Помічено, що маленькі діти ховають долоні за спину, коли намагаються обманювати дорослих. А нам потрібно таке тлумачення наших рук? Ще руки за спиною тримають ті люди, які звикли їх там тримати – в'язні. Звичка така. А нам потрібно, щоб про нас так подумали?

Долоні в області обличчя

Небажано торкатися лица під час виступу. Навіть, якщо сильно свербить ніс – чесати його не бажано. Чухання носа сприймається фахівцями-психологами як бажання приховати правду. Вони про це вже десяток книг написали. А публіка ці книги читає. І з кожним почісуванням носа, щік, очей, лоба і інших частин обличчя довіра публіки до вас буде падати. Діти, коли брешуть, намагаються прикрити рот долонею. Це було помічено психологами дуже давно. Звідси і висновок: людина закриває рот долонею – бреше. Утримайтеся від будь-яких дотиків до обличчя під час виступу. А що робити, якщо хочеться щось почухати? Зробіть для цього паузу. Або передайте слово в зал, наприклад, за допомогою питання. Також не можна торкатися голови: чола, потилиці, шиї. Це знак того, що оратор збився і не знає, про що говорити далі. Небажано поправляти зачіску. Це

теж відноситься до ознаки того, що ви не знаєте, про що говорити. Є й інше «трактування» цього жесту – спроба сподобатися публіці, що теж не добре.

Предмет в руках

Не беріть без необхідності ручку чи маркер. Не треба тримати в руках безкорисні предмети під час виступу. Руки «зрадіють», що тепер їм є чим зайнятись, та з величезним задоволенням почнуть крутити предмет в руках без «дозволу господаря». Буває така ситуація, що треба тримати в руках пульт чи електрону вказівку. Старайтесь тримати пульт в одній руці, а жестикулювати іншою. І найголовніше, намагайтесь зробити так, щоб руки ні в якому разі не з'єднувалися. А інакше вони відчують предмет і з радістю почнуть його крутити-вертіти.

З'єднані пальці

Не з'єднуйте разом пальці ніколи під час виступу. Як тільки пальці відчули один одного, вони «дуже раді». Тепер вони щасливі. Що вони тільки не роблять в цей момент. Пальці можуть гратися браслетами, годинником, усім, що ви носите на собі. Або просто влаштувати війну один проти одного. Навіть чистити нігті.. При цьому оратор не помічає таких рухів. Пальці роблять це самостійно, без відома господаря. Треба навчитися робити жести, а не гратися з пальцями перед публікою.

Пальці ромбиком

З'єднувати пальці «ромбиком» також не бажано, коли кисті обох рук стикаються кінчиками пальців. Виходить фігура, котра нагадує ромб. Чи навіть овал. Усі бачать, що вам нема куди діти руки, от ви і з'єднуєте пальці. І до речі, це може визвати смішки в залі. Тому що «мовою жестів» таке положення має дуже погане тлумачення, яке пов'язане з жіночими статевими органами. Але такий ромб можна побачити в «початкових» ораторів, і навіть у так званих «ветеранів».

Дзеркальні жести

Дзеркальні жести – це коли руки роблять одні й ті самі рухи, наче дзеркальне відображення, один одного.

Руки на трибуні

Дуже часта помилка – обпертись на трибуну. Наче оратор дуже втопився і саме тому йому треба обов'язково на щось спертись. Не спируйтесь на трибуну під час виступу. Можна тимчасово покласти руку. Тому що не можна переносити всю свою вагу на будь-яку опору, хоч що це буде: трибуна, стіл, парта, стілець. Руки на трибуну покласти можна, одну чи навіть дві але ненадовго. Наприклад, коли руки втомляться від жестів. Для відпочинку можна покласти одну руку на трибуну. І це не помилка. Помилка – коли тіло починає спиратися на трибуну. Саме тому давайте не будемо робити таких помилок, будемо вчитись, ставати кращими.

Чесно кажучи, складно описувати жести словами, і навіть з картинками, багато користі не наберешся. Лише коли ви самі побачите подібні помилки, то

напевно згадаєте про жестикуляцію, про міміку, та про все інше. Тож на все добре, щастя вам.

Смолянiнов Дмитро,
студент ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керiвник:
Культенко В. П.,
кандидат фiлософських наук,
доцент кафедри фiлософiї

ФIЛОСОФIЯ В АНТИЧНIЙ ГРЕЦIЇ

Фiлософiя зародилась практично одночасно у трьох найбільших осередках стародавньої цивiлiзацiї – Китаї, Iндiї, Грецiї i Римi. Десь у цей час відбувається зародження фiлософiї у стародавньому Вавилонi та Єгиптi.

Фiлософiя Стародавньої Грецiї займає особливе місце в iсторiї фiлософської думки по рiзноманiттю течiй, шкiл i навчань, iдей i творчих особистостей, багатства стилiв i мови, впливу на подальший розвиток фiлософської культури людства. Її зародження стало можливим завдяки наявностi мiської демократiї та iнтелектуальної свободи, вiддiленню працi розумової вiд фiзичної.

Грецька фiлософiя почала формуватися в VI-V столiттях до н.е. У її розвитку прийнято видiляти кiлька найважливіших перiодiв.

Перший етап охоплює VII – VI столiття до н.е. Його називають натурфiлософським або рання класика. На першому планi в цей час перебувала природа, тому даний перiод називають iнодi споглядальним. Це була рання фiлософiя, де людина ще не видiлялась в якостi окремого об'єкта дослiдження.

Другий перiод – розквіт давньогрецької фiлософiї (V - IV столiття до н.е.), висока класика. В цей перiод відбувається антропологiчний поворот у грецькiй фiлософiї – чiтко помiтна тенденцiя теми людини в системi iнших проблем. То була класична фiлософiя, в рамках якої склались оригiнальнi зразки давньої фiлософської культури.

Третiй перiод (III ст. До н.е.- IV ст. н.е.) – пiзня класика або завершальний етап античної фiлософiї. Для нього характерне не стiльки висування нових iдей, скiльки осмислення, уточнення, коментування iдей i вчень, створених мислителями попереднього перiоду. Крім того, якщо на двох перших етапах розвитку поняття античної фiлософiї збiгається з поняттям давньогрецької фiлософiї, то на третьому етапi розвитку сюди додалися i фiлософськi досягнення iнших, культурно спорiднених з Грецiєю рiгiонiв.

Найпершою фiлософською школою Стародавньої Грецiї прийнято вважати Мiлетську. У якiй найчастiше звучало iм'я мудреця Фалеса, що зазвичай

визнається першим давньогрецьким філософом. На першому місці стояло питання про пошук гармонії в цьому світі. Це була натурфілософія або філософія природи. Фалес виходив з припущення про те, що все існуюче в світі виникло з води.

У рамках ранньої грецької філософії помітну роль відігравала школа, пов'язана з ім'ям Геракліта з Ефеса. Він пов'язував все суще з вогнем, який розглядався як найбільш мінливе із всіх стихій світу - води, землі та інших. Світ був, є і завжди буде представляти з себе живий вогонь. Для грецького філософа вогонь не тільки джерело, а й символ динамічності і незавершеності всього сущого. Геракліт у простій формі виклав основи діалектики як вчення про розвиток всього сущого. Він думав що все в цьому світі взаємопов'язано, і це робить світ гармонійним. По-друге, все в світобудові суперечливо. Зіткнення і боротьба цих начал є головним законом світобудови. По-третє, всі мінливе, навіть сонце кожен день світить по новому.

Піфагор заснував власну філософську школу. Він поставив питання про числову структуру світобудови. Піфагор учив, що основою світу є число: `Число володіє речами`. Особливу роль піфагорійці відводили одиниці, двійці, трійці і четвірці. Сума цих чисел дає число десять, яке філософи вважали ідеальним.

У школі еліатів (Ксенофан, Парменід, Зенон) було звернуто увагу на проблему буття та його руху. Парменід стверджував, що буття `нерухомо лежить в межах кайданів найбільших`. Для Парменіда буття не є порок, а являє собою застиглий лід, щось завершене.

Перехід від натурфілософії до антропології і соціальної філософії став можливим завдяки соціально-економічним і духовним передумов у суспільстві. Цей період пов'язується звичайно зі школою софістів, перших давньогрецьких вчителів мудрості (Протагор, Горгій, Антифонт та ін.) Вони внесли великий внесок у розвиток риторики, еристики і логіки. Протагор був викладачем риторики та еристики. Він вчив, що матерія - це основа світу, перебуває в мінливому стані. Протагор вважав, що немає нічого сталого, в тому числі і в людських знаннях. Отже, про всі речі можливі дві протилежні думки, обидві претендують на істинність. Хіба не буває так, що дме один і той же вітер, а хтось мерзне при цьому, а хтось ні? І хтось не дуже, а хтось сильно? Піфагор сформулював свою відому тезу: `Людина є мірою всіх речей`.

Антифонт в пізнанні людини пішов далі за інших софістів. Він вважав, що людина повинна дбати насамперед про самого себе, хоча і не забуваючи законів зовнішнього світу. `... Приписи законів довільні, веління ж природи необхідні`, - підкреслював філософ. Антифонт відпустив своїх рабів на волю, а сам вступив зі своєю колишньою рабинею в шлюб, за що був оголошений божевільним і позбавлений громадянських прав.

Основним завданням своєї філософії Сократ вважав надання допомоги людині в її пізнанні самого себе. Метод дослідження людини Сократом можна назвати суб'єктивною діалектикою. Логічне мистецтво стало в нагоді йому в його

житті, адже за незалежні і атеїстичні погляди він був звинувачений в розтлінні молоді і постав перед судом, де йому і знадобилося красномовство для власного захисту. Сократ вважав, що при всьому розмаїтті думок істина все ж єдина і вона досягається за допомогою роздумів. З точки зору Сократа, знати - це мати поняття про що-небудь. Пізнання самого себе є вимогою розуму, адже без цього неможливо самовизначення людини в цьому світі.

Платон підкреслював, що органи почуттів дають нам відомості лише про недійсність світу. Справжнім і надійним є пізнання розумне. Воно є ні що інше, як спогад людської душі про ідеї, з якими вона зустрічалася до вселення в тіло. Вищою частиною душі є розум. Душі безсмертні, і тіло людини є їх тимчасовим притулком. В історії Платон добре відомий соціально-політичним вченням. На його переконання, в державі мають бути три соціальні групи. Перша - це мудрі правителі-філософи. Другу утворюють мужні воїни. І третя - це землероби і ремісники. На його переконання, така держава буде міцною, оскільки кожен у ній стане займатися своєю справою. Платон негативно ставився до демократії. Він вважав, що вона являє собою свободу в «нерозбавленому вигляді». На переконання мислителя, ідеальний тип держави - аристократична республіка. Там будуть правити здатні. Він був родоначальником філософського ідеалізму.

Вершиною у розвитку давньогрецької філософії стала творчість Аристотеля, учня та критика Платона. Цей вельми обдарований мислитель проявив себе в логіці і естетиці, в політичній теорії і природознавстві. «Буття існує, а небуття немає» - так свідчить основний закон мислителя. Основою буття він вважав першу матерію. Проміжним ступенем між матерією і речами є: вогонь, повітря, вода і земля. За Аристотелем, реальний світ являє собою єдність матерії і форми. Критикуючи Платона, Аристотель намагався поєднати речове і духовне. Аристотель на відміну від Платона, як би відновлював у правах речі. За Аристотелем розвиток світу являє собою ланцюг перетворень можливості в реальність. Грецький філософ виділив такі категорії, як «сутність», «кількість» і «якість», «час», «місце» та інші. Аристотеля прийнято вважати засновником логіки - науки про способи, форми, і закони мислення. Логіка є знаряддям пошуку знань про світ.

Період занепаду давньогрецької філософії збігся із занепадом вільного політичного та духовного життя в містах. Інтерес до філософствування значно знизився.

Епікур є найбільшою фігурою в філософії греко-римського періоду. Він у всьому суперечив Демокриту. У своєму вченні про природу Епікур вважав, що ніщо не виникає з нічого і в ніщо не перетворюється. Світ завжди був такий, який він зараз. Відмінність філософії Епікура від Демокрита полягає в тому, що перший ввів принцип відхилення атомів в ході їх руху в порожнечі. У Демокрита ж все спочатку жорстко задано і не передбачає її зміни.

Стоїцизм («філософія порятунку») висловив відчуття ненадійності світу і невизначеності. Ідеалом для стоїків стала людина, яка кориться долі і волі богів. Головним у поведінці людини має стати спокій, незворушність і терпіння. У поданні стоїків, мудрець - це той, хто не бажає щастя і не виявляє ніякої діяльної енергії.

Скептицизм (Піррон та ін) як протягом епохи еллінізму відкидав можливість отримання людиною достовірних знань про навколишній світ. Тому не слід називати речі ні прекрасними, ні потворними, оцінювати вчинки людей як справедливі чи ж не справедливі.

**Винник Катерина,
студент ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ЛЮДИНОЮ?

Говорити, ще не означає бути людиною

Людина – загадкове породження природи, вона принципово відрізняється від усього суцього, це єдність тіла й духу. Однак «людина – це тварина, яка безнадійно залежить від позагенетичних контрольних механізмів у справі порядкування своєї поведінки. У певний момент людського існування культура стала її невід’ємною частиною. Вона компенсує слабкий генетичний контроль, яким наділена лише людина як біологічна істота. Відтоді людина стала залежною від культури, адже її природна незапрограмованість потребує постійної додаткової культурної інформації для будь-якої дії.

В античний час вважали, що людину робить унікальним розум. У християнстві з’являється уявлення про людину як особистість, яка має свободу вибору між добром і злом. Ідея гуманізму, яка з’явилася в епоху Відродження в Європі, стверджує людину як вищу цінність, яка має своєрідну і самобутню індивідуальність. В епоху Просвітництва переважає сприйняття людини як незалежної і розумної особистості з необмеженими можливостями.

Я вважаю, що кожна людина – це неповторний, незамінний, безмежно значущий елемент спільної для всього людського роду природи, це єдиний і унікальний вираз світу в цілому.

Людина, цілком позбавлена здорового глузду, не виживе. Людство (як суспільство) вижило саме через те, що кожна особистість передавала наступними

поколінням культурні навички, тобто систему самих цінних цінностей. Тому, як на мене, бути людиною – це, як мінімум, бути вдячним, що ти з'явився на світ, що ти можеш спілкуватись з людьми та слухати їх, можеш вчити мови, подорожувати, займатися улюбленою справою, можеш створити нове життя.

Тільки позитивне мислення приводить до позитивних плодів та результатів. Тому я, як особистість, яка зараз «вбудовуюсь» в систему людських цінностей, хочу набути (навчитися) тих самих навичок, які дозволили вижити людству. Вони загальнолюдські, але не всі люди, на жаль, можуть ними користуватися.

Не треба боятися помилятися, оскільки помилка, невдача в сім разів корисніша за успіх. Помилка заставляє думати, мислити. Не боятися, а радіти, коли тебе критикують, оскільки критика в сім разів корисніша похвали. Не зупинятися в особистому рості. Коли взявся до справи, працею на повну силу, не думай про результат, а думай як її краще зробити, тоді в результат прийде сам по собі. Краще зробити помилку через власне рішення, ніж домогтися успіху за чужою порадою. Бери відповідальність на себе. Не зраджуй сам себе. Будь захисником, а не руйнівником, захищай навколишнє середовище.

В решті-решт гармонія, мир, розуміння, прощення, доброта, милосердя, співчуття, внутрішнє багатство – це те, що нам всім потрібно. Це те, що і є ознакою поняття «людина».

**Скуба Анастасія,
студент ФЗРБТтаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ Ф.М. ДОСТОЄВСЬКОГО В ЦИТАТАХ

Федір Михайлович Достоевський, безумовно, є одним з найвидатніших письменників світу. Хоча його твори часто критикують за нереалістичність та антропологізм. Зокрема, філософ та публіцист М. Бердяєв зауважує: «Фабули романів Достоевського неправдоподібні, обличчя нереальні, зіткнення всіх дійових осіб одночасно в одному місці завжди є неможливою натяжкою». З іншого боку, твори реалізму ніколи не зображують живих людей, це завжди типи. Також сюжети романів Достоевського завжди мають логічну нитку, яка, поступово відшуковуючись впродовж твору, зв'язує всі події воедино.

Філософ продовжує «У глибині людської вдачі він <Достоевський> розкриває і Бога, і диявола, і безмежні світи, але завжди розкриває через людину і з якимось несамовитим інтересом до людини. У Достоевського немає космічного

життя, немає речей і предметів, усе затулене людиною і безмежним людським світом, усе вміщене в людині» і протиставляє романіста іншому відомому російському письменнику: «Романи Толстого, можливо, найдовершеніші з усіх будь-коли написаних, дають таке відчуття, ніби саме космічне життя їх розкрило, сама душа світу написала».

Щоб пояснити позицію Достоевського варто згадати його біографію. З січня 1847 року письменник відвідує «п'ятниці», які влаштовував М.В. Петрашевський. Ці зібрання мали соціалістичний характер. Але після арешту 23 квітня 1849 року та восьмимісячного ув'язнення в Петропавлівській фортеці, в очікуванні смертної кари Федір Михайлович протягом короткого часу кардинально змінює світогляд від атеїстично-комуністичного до глибоко релігійного і залишається вірним йому все життя. Письменник знаходить Бога самостійно, в глибині власної душі. Після звільнення він згадує «Життя, всюди життя, життя у нас самих, а не в зовнішньому».

Якраз в описі усіх відчуттів та переживань людини і полягає найбільша цінність творчості Достоевського. Навіть Фрідріх Ніцше, який бачив протилежний гуманістичному шлях людства, писав у своєму листі до П. Гаста «Ви знаєте щось про Достоевського? Крім Стендаля не було для мене відкриття більш несподіваного і не надало стільки задоволення: це психолог, з яким я «знаходжу спільну мову». Сам письменник стосовно цього казав «Мене називають психологом, неправда, я лише реаліст у вищому сенсі, тобто зображаю всі глибини душі людської».

Творець психоаналізу Зигмунд Фрейд так характеризує романіста: «Багатогранну особистість Достоевського можна розглядати з чотирьох сторін: як письменника, як невротика, як мислителя-етика і як грішника». А й справді, в біографії Федора Михайловича можна знайти багато сторінок, які свідчать про його психічну хворобу. Це і напади епілепсії, і пристрасть до азартних ігор, і навіть надмірна сутулість. Зрештою, метод психоаналізу показує, що всі люди в більшій чи меншій мірі проявляють невротичну поведінку. Як невротик і психоаналітик водночас, Достоевський особливу увагу звертає на зв'язок психологічного та фізичного стану людини. Найвиразніше це проявляється у романі «Ідіот», де чи не кожному персонажеві сказано: «Ви хворі», «це хвороба». Так само у «Злочині та карі» Родіон Раскольников протягом всього часу подій знаходиться у стані лихоманки, слабкості. Також можна згадати Неллі з «Принижених та зневажених», Олександрю Михайлівну з «Неточки Незванової» та багато інших героїв.

Який же шлях пропонує Достоевський? Відповідь одна – любов. Фрейд це називав лібідо. Між творами письменника та теорією психоаналізу можна провести багато паралелей. Федір Михайлович, хоча і у розвінчувальній формі, в романі «Записки з підпілля» торкається проблеми невмотивованого бажання, тобто підсвідомого. Герой роману говорить: «Річ у тім-с: розум, панове, є річ

хороша, це безперечно, але розум є тільки розум і задовольняє лише розумові здібності людини, а хотіння є прояв всього життя, тобто всього людського життя і з розумом, і з усіма почісуваннями». Те що любов у Достоєвського є не лише духовним почуттям, свідчить, наприклад, і сцена в романі «Неточка Незванова» між Неточкою і Катею: «Вона цілувала мене як божевільна, цілувала мені обличчя, очі, губи, шию, руки; вона ридала, ніби в істериці; я міцно притискалась до неї, і ми солодко, радісно обнялися, як друзі, як коханці, які побачились після довгої розлуки».

Зараз часто можна почути – любіть себе. Достоєвський же заперечує – любіть людство, любіть кожного довкола себе. Саме в любові до інших полягає щастя людське.

Література

1. Бердяєв М. Філософія творчості, культури та мистецтва.
2. Достоєвський Ф. Записки з підпілля.
3. Достоєвський Ф. Злочин і кара.
4. Достоєвський Ф. Ідіот.
5. Достоєвський Ф. Неточка Незванова.
6. Достоєвський Ф. Принижені і зневажені.
7. Ніцше Ф. Лист до П. Гаста від 13.02.1887
8. Фрейд З. Достоєвський та батьковбивство.

Тимчій Анна,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ

Щоб втратити голову, треба мати серце
Стівен Бішоп

Для кожного з нас серце та «сердечні» поняття різні, кожен вкладає в них свій, зрозумілий йому сенс. Багато дослідників проблем буття займались даним питанням, проте були ті, яким все ж вдалось трохи привідкрити цю завісу перед людством.

Філософію серця започаткував Г.Сковорода. Далі ці філософські ідеї використовувалися у творчості українських письменників. П.Юркевич: особливого значення надавав ідеї, яка посідає чільне місце в його теорії пізнання. Вважав слідом за Платоном, що філософія – це пізнання ідеї, ідеї є вічними, вони не виникають внаслідок людської діяльності, а навпаки визначають її.

Памфіл Данилович Юркевич – найвизначніший український філософ минулого століття. Без ґрунтовного вивчення його спадщини важко збагнути глибинний смисл тих процесів, які відбувалися протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст. у сфері української духовності. Основні засади «філософії серця» Юркевич виклав у праці «Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого», де розгортається цілісна філософсько-антропологічна концепція про серце як визначальну основу фізичного та духовного життя людини. Водночас, серце у філософа не виступає простим біблійним образом або наділеним містикою символом, воно переростає в ґрунтовну філософсько-теоретичну концепцію.

За П.Юркевичем, писав М.Лук, «саме в серці людини міститься основа того, що її уявлення, почування і вчинки мають ту особливість, яка відрізняє душу однієї конкретної особистості від іншої. Іншими словами, уявлення, почування і вчинки завдяки серцю отримують таке особистісне спрямування, що виражають фактично сутність не якоїсь загальної істоти, а окремого справді існуючого індивіда».

Памфіл Данилович, надав серцю своєрідного образу, який втілював усе те, що може відчутти ти пропустити через себе людина, проживаючи на світі. Мислитель застосовував саме слово «проживаючи», а не «існуючи», тому що він вважав, що саме серце, яке наповнене душевною особливістю дає людині змогу жити, а не існувати.

Серце в філософії Юркевича – це скарбник і носій усіх тілесних сил людини; центр душевного й духовного життя людини; центр усіх пізнавальних дій душі; центр морального життя людини, скрижаль, на якому викарбуваний природний моральний закон.

Символ серця привертав до себе увагу і деяких інших представників академічної філософії, зокрема Авсенєва і Скворцова. Проте вони розглядали вчення про серце інакше, насамперед, у фізіологічній і психологічній площинах. Як і його попередник Г.Сковорода, П.Юркевич ставив серце вище людської душі і духу. «Серце», на його думку, виступає центром, «корінням духовного життя» людини, усіх її пізнавальних дій і моральних вчинків.

У філософії серця П.Юркевича найперше турбували етичні питання. З цього приводу Г.Шпет писав, що «моральне», «практичне» мало для нього значення не лише пріоритету інтересу і важливості, але змушувало його розв'язувати і теоретичні проблеми філософії, висуваючи завжди перед його розумовим поглядом власні вимоги». Через це П.Юркевич критикував теорію «моральнісного

егоїзму» М.Чернишевського, за якою моральні вчинки людини нічим не відрізняються від її фізіологічних потреб, а оскільки людина в своїх потребах завжди чинить із власної користі, то і в моралі виходить також з неї. П.Юркевич засудив такий підхід до розуміння моралі, стверджуючи, що на відміну від тварини, яка діє виключно з користі, людина, вміє оцінювати свої вчинки і вчинки інших людей, у чому головну роль відіграє діяльність серця.

На думку мислителя, будь-який моральний учинок впливає саме з прагнень і почувань серця, а не розуму. Серце визначає вчинки людини і її моральну гідність.

З усього цього Юркевич робить два принципово важливі для розуміння суті його «філософії серця» висновки:

1) серце може виражати, знаходити й досить своєрідно розуміти такі душевні стани, котрі за своєю ніжністю, духовністю та життєдайністю недоступні абстрактному знанню розуму;

2) поняття й абстрактне знання розуму, оскільки воно стає нашим душевним станом, а не залишається абстрактним образом зовнішніх предметів, відкривається або дає себе відчувати й помічати не в голові, а в серці: в цю глибину воно мусить проникнути, щоб стати діяльною силою людою й рушієм нашого духовного життя.

Інакше кажучи, розум має значення світла, яким осявається Богом створене життя людського духу. Духовне життя вникає раніше за розум, котрий є вершиною, а не коренем духовного життя людини. Закон для душевної діяльності, писав Юркевич, не покладається силою розуму як його витвір, а належить людині як готовий, незмінний, Богом установлений порядок морально-духовного життя людини й людства. Міститься цей закон у серці як найглибшій скарбниці людського Духу.

До таких основних положень зводиться суть «філософії серця» Юркевича.

Література

1. Горський В.С. Історія української філософії / Горський В.С. – К., 1996. – 287 с.
2. Інтернет ресурси: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/32.htm>
3. Інтернет ресурси: <http://library.kr.ua/elib/dissert/valavko/v3.html>
4. Юркевич П.Д. Серце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням слова Божого / Юркевич П.Д. // Вибране. – К., 1993. – С.73–114.
5. Юркевич П.Д. Розум згідно з ученням Платона і досвід, згідно з ученням Канта / Юркевич П.Д. // Вибране. – К., 1993.– С. 230-303.

**Собченко Софія,
ФЗРБТтаЕ, 1 к., 1 гр.
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ІДЕАЛЬНА ДЕРЖАВА: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Проблема існування справедливої держави була, є і буде однією із найскладніших і найсуперечливіших проблем, що постають перед людством повсякчас. Перед вітчизняною спільнотою, яка, наразі, розбудовує громадянське суспільство, знову загострюється проблема ідеальної держави. Безліч філософів та вчених уже багато років намагаються зрозуміти, чи може існувати держава на засадах справедливості насправді. При цьому висувають різноманітні ідеї щодо складових ідеальної держави. Одні вважають що вона повинна бути сильною, боєздатною, з жорстким контролем щодо населення, інші – державу, у якій кожна людина відчуває себе повністю вільною і щасливою, де кожен почуває себе подібним іншим, без соціальних чи класових відмінностей. Наразі кожна європейська держава намагається бути ідеальною в соціальній політиці.

Протягом багатьох століть багато філософів та науковців намагалися пояснити та розтлумачити, що ж таке ідеальна держава. Своє бачення ідеальної держави висували англійський гуманіст Томас Мор і домініканський чернець Томазо Кампанелла, ідеї яких висловлені в їхніх знаменитих творах. Тож, ми намагаємося розкрити сутність та основні положення течій утопічного соціалізму як державної форми правління: за творами Т. Мора «Утопія» і Т. Кампанелла «Місто Сонця» та визначити, якими методами та шляхами людство повинне створити ідеальну державу. «Утопія» – це книга, в якій вперше чітко сформульовано низку положень, характерних для утопічного соціалізму. Можна умовно говорити про елементи соціалізму в стародавньому світі, розуміючи під цим спільність споживання, уявлення про спільність благ на зорі людського суспільства, невизначену ідею організації суспільного виробництва. Але все це були натяки, розрізнені думки не пов'язані в єдину систему. Томас Мор підкреслював, що тільки завдяки справедливості суспільного устрою вдасться вирішити найважливішу етичну проблему - знищити гординю, - «чудовисько», яке паразитує на протиставленні багатства і бідності. Варто зазначити, що твір Томаса Мора «Утопія», представлений тогочасною європейською морально-етичною традицією, у якому розкриваються негаразди суспільно-політичного устрою, є головною проблемою людяності. Тож, Мор вбачає перспективу в оволодінні приватним егоїстичним інтересом. Його «Утопія» значна не тільки тим, що змогла визнати законний протест людини, яка крім того існує в несправедливому для неї

суспільстві, а й продемонструвала усі можливості проектувальних ідей у побудові держави.

Кампанелла у своєму творінні багато в чому повторив ідеї Томаса Мора, співзвучні їх принципи усунення приватної власності, поділу влади «по розуму», узгодженість дій міста і села ідеальної держави. Однак у той же час надав ряд нових рис ідеального суспільства громади: не беручи наприклад, інститут рабства. Місто Сонця пропонує альтернативу існуючому на той час суспільству. В процесі розповіді автор розглядає норми поведінки, моралі, державності в «ідеальному» суспільстві, але по суті не змінюючи існуючого суспільного устрою. Саме тому для зв'язку з Богом мешканцям в місті Сонця необхідні жреці. Особливої уваги заслуговує запропонована реформа системи освіти, яка сприяє формуванню всебічно розвиненої, повноцінної людини. Також присутні передумови до створення універсальної мови, здатної зв'язати разом усі науки та мистецтво.

На зламі ХХ-ХХІ століть наша спільнота знаходиться на етапі глибоких соціально-економічних перетворень. Таким періодам властиве переосмислення людьми оточуючого світу, відродження старих та становлення нових філософських ідей. Саме тому виник інтерес розглянути вчення Томаса Мора і Томазо Кампанелла, та проаналізувати їх погляди. Щоб стати цілісним суспільством, ми повинні пройти декілька етапів. На даний момент ми не зріле громадянство, що досі шукає свій шлях. Нас «кидає» з крайності в крайність. Від одної гілки влади до іншої. І зараз ми, завдяки цьому, проходимо тільки становлення і переборюємо труднощі, як під час будь-якого правління. Демократія, як ідея, у нас в крові. Бо навіть перша конституція була написана в Україні. Для нашого суспільства, де свободу дії більше цінують, ніж багатство, якраз демократичний устрій є найбільш підходящий. Тому що, як тільки в нашій країні починають утискати свободу, піднімається все суспільство. Відомий вислів Авраама Лінкольна (1863) характеризує демократію як «владу народу, створену народом та для народу».

Демократичні держави залежать від своїх громадян, від того, наскільки розвинуті їхні сильні сторони і стримуються слабкі. Демократія – вимоглива система, що залежить від ступеня участі та підтримки громадян – інформованих і лояльних. Як сказав Уїнстон Черчіль (1947): «Демократія – погана форма правління, але нічого кращого людство не придумало до цього часу».

Отже, можна сказати, що праці відомих людей мали істотний вплив на подальший розвиток соціально-політичної думки і сформулювали засади нового світського, так званого правового світогляду. Філософські ідеї Т. Мора і Т. Кампанелли знайшли відображення і в сучасному політичному устрої цивілізованих держав. Але їхні твори є ранніми зразками соціальних утопій, тому що в них не вказано на конкретні шляхи реалізації планів ідеальної держави, не названо суспільної сили, спроможної здійснити перебудову існуючого суспільного устрою. Тому можна зробити висновок: проекти ідеальної держави є утопією, яка

представляє собою синтез вигаданих, надуманих рис ніби на противагу існуючим формам держави, з реальними рисами.

Праці мислителів, безумовно, мають надзвичайно велику історичну і теоретичну цінність, і саме тому нам потрібно вертатись до нового прочитання цих творів, щоб переосмислити сьогоднішня. Щоб на основі тих реальностей, що ми маємо, зробити висновки, адже саме на цих вченнях будувались багатоманітні трактати та теорії, якими ми користуємося і до цього часу.

**Шалаєв Антон,
студент ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

«ЗАГНИВАННЯ» СОЦІУМУ В НАШІ ДНІ

На сьогоднішній день комунікації між людьми мають невичерпне значення. Якщо в давні часи люди тримались один від одного подалі, тому що вони боролися за потреби першої необхідності: їжу, територію, житло тощо. То зараз все це далеко позаду. Технології, створені людством, дозволили вийти на новий рівень життя. Але якщо в нас усе так добре, то чому все ж таки людство йде по невірній доріжці, або як краще сказати «загниває»?

Одна с причин, яка завдає суспільству нищівного удару – це війна. Війна не робить абсолютно нічого доброго, а навпаки – винищує людей мільйонами.

В історії нашого світу було настільки багато війн, що страшно навіть подумати про жертви, які вона спричинила. Так, взяти навіть другу світову війну, в якій загальні людські втрати оцінюються від 50 до 80 мільйонів осіб. З тих пір пройшло майже 75 років, але ситуація повторюється і в наші дні: між Сполученими штатами Америки та Іраном, через які могла спровокуватися третя світова війна.

Що це все може означати? Людство продовжує робити ті ж самі помилки, які можуть понести тяжкі наслідки та можуть призвести до його загибелі. Провідні керівники цих країн роблять непоправиму помилку та навіть не задумуються про долі тих людей, які віддадуть своє життя через «примхи» та накази вищого керівництва.

Всі вище сказані слова можна підкріпити цитатою видатного французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері: «Війна – не пригода. Війна – хвороба. Як тиф». З тифом ми зрозуміли як боротися, винайшовши спеціальні ліки. Тепер залишилось знайти «ліки» від війни.

Ще б хотілося зачепити проблему хвороб, але точніше сказати хвороб, які вбивають людей не фізично, а духовно. При виникненні тяжкого захворювання, проти якого вчені безсильні, люди вдаються до паніки та втрачають всю людяність по відношенню до хворих. Всі вдаються до крайніх заходів аби відгородитися від них та думати про спасіння себе самого, не ставлячи себе на їхнє місце.

Найактуальнішим прикладом є спалах Коронавірусу, який навів паніку в усьому світі. Евакуйованих українців з Китаю мали привести у селище Нові Санжари, але ніхто не очікував, що так поведе себе місцеве населення. Щоб не пропускати людей в село, мешканці перекрили дорогу та погрожували «палити шини, лягати під колеса, перекривати державну трасу». Як це все можна назвати? Антигуманність.

Прикро це визнавати, але люди в деяких ситуаціях позбавлені критичного мислення, та навіть просто співчуття по відношенню до інших. Ці фактори повинні змусити людей задуматися про своє відношення до інших та не допустити продовження «загнивання соціуму».

**Заболотна Ірина,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

БЕРИ ВЕРШИНУ – МАТИМЕШ СЕРЕДИНУ

Афоризми Григорія Сковороди вражають своєю актуальністю вже не одне покоління людей. У повсякденному житті ми щодня стикаємося з ситуаціями, коли важливо отримати пораду, яка б направила нас у правильне русло. Саме такими «вказівниками» і є афоризми та вислови великого філософа.

«Бери вершину – матимеш середину» - ці слова Сковороди, в першу чергу, можна віднести до самого філософа, але вони, без сумніву, послужать хорошою наукою. До всього, що робиш у житті, слід підходити дуже відповідально, сумлінно виконувати те, що потрібно і лише тоді можливо побачити позитивний результат нашої праці. Але для того, щоби її плоди були відчутні, мало лише старань. Необхідно ставити перед собою завдання, які трошки перевищують реальні можливості. Лише у такому випадку можливо стати на йоту кращими.

Не треба боятися робити у своєму житті перший крок у нове і невідоме. Не треба боятися помилок і загроз, які бувають у житті кожної людини. І не треба

приносити в жертву шанс, який інколи дається лише один раз у житті. Треба більше боятися того, що перший крок зробить за тебе хтось інший.

До прогресу людину постійно стимулюю обмеженість її можливостей. Все, про що ми мріємо або розмірковуємо, рано чи пізно перетворюється в реальність. Можливо, якісь плани в життя втілить хтось інший, але це все одно станеться. Та плануючі своє життя, треба реально оцінювати свої можливості і не зазіхати на те, з чим не можеш впоратися. А оцінюючи справи інших, особливо коли при них розповідають ті, хто впорався з цими справами, треба «брати вершину», а результаті частіше усього це буде лише середина.

Людська природа вимагає від кожного, хто намагається досягнути успіхів у житті, категоричності і парадоксальності. Тобто, треба бути реалістом і при тому робити майже неможливе. Але щоб це неможливе підкорилося, за ціль треба брати вершину. Невідомо, досягнеш ти цієї вершини, чи ні, але середину отримаєш обов'язково. Адже визначення своїх здібностей, які потребують надреальних, надможливих, надприродних, постійно стимулює наш мозок для нових і нових звершень.

Середина – це не завжди те, чого ви насправді прагнули. Але це вже щось. Кожна ідея, приведена в життя, кожна ціль, досягнута важкою працею, кожен крок, зроблений у бік бажаної мети – це і є щоденна боротьба, шлях до вершини. Йдучи до чогось, в глибині душі потрібно пам'ятати, що нас може чекати і успіх, і крах.

Частою помилкою людей є їхнє бажання мати все і відразу. Але хіба дятел може обробити все дерево з першого підходу? Він старається зробити все, що в його силах, але, як правило, досягає тільки «середини». Та чи поганий це результат?

Кожен із нас – вершитель власної долі. Усі ми дивимося на речі по-різному. Для когось «вершина» – це тільки «середина», а для інших «середина» – це вже «вершина». Йдучи до мети, потрібно вміти чітко ставити перед собою ціль: взяти вершину та не опустити рук, якщо отримаєш середину.

Але це все – високі матерії. А в реальності позитивний результат своєї праці можна побачити тільки у разі відповідального і сумлінного підходу до цієї праці. Але й необхідність досягнення мети разом з вірою у власні сили та прагненням досягнути вершин теж роблять справжні дива. Сумнів тих, хто оточує людину у її можливостях може вплинути на неї і позитивно, і негативно. Комуś цього буде достатньо для того, щоб кинути ту чи іншу справу і впасти духом, а комуś це додасть наснаги для доказів того, що всі оточуючі неправі. З комплексами і невпевненістю в собі треба боротись будь-якими засобами, нещадно та яро знищувати в собі те, що хоч трохи може підірвати віру в себе та власні сили. І краще усього завжди треба ставити найбільш високі цілі.

**Шовкопляс Анастасія,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

УКРАЇНА – СВІТОВА ЖИТНИЦЯ

Україна є одним із світових лідерів з вирощування зернових культур. Історично вона славиться своїми врожайми пшениці. Однак, щоб бути конкурентною на світовому зерновому ринку, слід потурбуватись про захист пшениці від шкідників.

Дослідження декількох років засвідчують такі проблемні місця при вирощуванні пшениці. Бура листкова іржа проявилась у посівах озимої пшениці скрізь, у фазі виходу в трубку і досягла максимального ураження у налив зерна на 22 % обстежених площ за середньої кількості уражених рослин 9% і розвитку хвороби 4%. На переважній частині площ хвороба, як і в минулому році, господарського значення не мала. Лише в окремих областях (Хмельницька, Чернівецька, Львівська, Запорізька) показники інтенсивності ураження були дещо вищими: ступінь розвитку хвороби – 6-12 %, кількість уражених рослин – 14-32 %. Загальний депресивний характер розвитку хвороби на переважній площі зернових колосових культур був обумовлений головним чином сухою і жаркою погодою у весняно-літній період (травень - червень).

Наявний природний запас інфекції за сприятливих погодних умов навесні може спричинити раннє проявлення іржі в період поновлення вегетації рослин і в подальшому у фазах виходу в трубку – наливання зерна – масовий розвиток хвороби.

Борошниста роса проявилась повсюдно в посівах озимої пшениці переважно у фазі весняного куціння. Подальше її наростання стримувалось сухою і жаркою погодою в травні – червні.

Восени хвороба виявлена на сходах падалиці та озимині, головним чином, ранніх строків сівби, що створює передумови раннього проявлення і розвитку хвороби після весняного поновлення вегетації рослин .

Минулорічної осені хвороба проявилась на 3-12 % рослин 30 % посівів озимої пшениці, зокрема, ранніх строків сівби, що створює передумови раннього проявлення й розвитку її після весняного поновлення вегетації рослин. У поточному році розвиток борошнистої роси залежатиме від гідротермічних умов вегетації. В разі помірної теплої (16 – 23 °С) погоди з частими опадами, відносної вологості повітря понад 80%, крапельної вологи на листі повсюди, передусім у

загущених посівах з високим рівнем мінерального удобрення, зокрема азотного, ймовірний розвиток хвороби від помірного до сильного.

У майбутньому році слід очікувати проявлення вищезгаданих видів летучої і твердої сажок зернових культур, у межах минулорічної, що зумовлене, насамперед, значним запасом джерел інфекції, зокрема насінневого матеріалі. Важливими проти сажковими заходами є суворе дотримання вимог чинного державного стандарту щодо контролю за посівною якістю насіння і його зараженістю збудниками сажок, за результатами польового інспектування насінневих посівів і лабораторного фітопатологічного аналізування насіння та наступне передпосівне протруєння його з використанням сучасних протруйників високої захисної спроможності.

Кореневі гнилі проявились, як і в минулі роки, в посівах усіх зернових колосових культур. Проте повсюдне поширення їх відмічено лише в озимій пшениці, а в інших культурах воно було незначним. Хвороба проявилась за весняного кушіння, а максимальне ураження відбулося за молочної і молочно-воскової стиглості зерна. Характер динаміки її розвитку в межах регіонів і агробіоценозів в значній мірі залежав від дії мінливих агрокліматичних факторів та видових особливостей патогенів.

Домінуючими типами корневих гнилей в озимих культурах були в основному фузаріозна і в окремих західних областях церкоспорельозна, а також змішані фузаріозно - гелмінтоспоріозна і фузаріозно-церкоспорельозна.

Локально проявилася пітіозна коренева гниль в озимій пшениці Львівської області, снігова пліснява за весняного кушіння озимих пшениці, ячменю і жита в Київській області. Посіви ярих ячменю і пшениці були уражені переважно гелмінтоспоріозними і гелмінтоспоріозно – фузаріозними корневими гнилями.

У минулому році через наявність інфекції в ґрунті та рослинних повсюди можливе проявлення корневих гнилей в посівах усіх зернових культур. Прохолодна затяжна весна і спекотна сухі літня погода на більшості території країни стримувала ураження хворобою. З усіх хвороб у посівах озимої пшениці септоріоз листя був одним з най визначальних щодо доцільності проведення хімічного захисту. Зокрема в Лісостепу й Поліссі. В посівах ярого й озимого ячменів, ярої пшениці й озимого жита хвороба проявилась відносно слабо.

За останні чотири роки в країні спостерігається стабільне щорічне зменшення ареалу хвороби від 25 до 10 % обстежених площ.

**Круковський Руслан,
студент ФЗРБТтаЕ, 1 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ШЛЮБУ У ХХІ СТОЛІТТІ

Як відомо, шлюб – це вільний рівноправний союз чоловіка та жінки укладений з дотриманням порядку та умов встановлених законом, який утворює сім'ю та породжує між чоловіком та жінкою особисті майнові та немайнові права та обов'язки.

Ще давньогрецький мислитель Платон зазначав, що у добре влаштованій державі першими законами повинні бути ті, які регулюють шлюб. І це цілком закономірно, адже ні людина, ні сім'я не можуть існувати в суспільстві самі по собі. А найважливішою передумовою виникнення родини є шлюб. Однак, сьогодні багатомістові традиції відходять у минуле. Чому саме? Я вирішив розібратися, у чому причина меншої популярності офіційного шлюбу, і чому вона так різко впала саме у 21 столітті.

- *Більше людей обирають кар'єру.* Зараз існує більше шансів стати успішними, ніж у минулому столітті. Люди прагнуть здобути досвід і гарний достаток, а вже потім планувати сім'ю, дітей і великий будинок, де можна провести безтурботну старість.
- *Люди серйозніше підходять до питання створення сім'ї.* Одруження заради самого одруження цікавить все менше юнаків та дівчат. Вони хочуть подумати, якийсь час пожити разом, звикнути до спільного побуту і залишити шанс спокійно розійтися, якщо ужитися ніяк не виходить. До планування дітей теж почали ставитися інакше – більш усвідомлено. На сьогодні, маємо куди більше наукової та довідкової літератури, Інтернет. Також є можливість звернутися до спеціалістів і порадитися, а не виховувати дитину лише за порадами родичів та близьких.
- *Цивільний шлюб – зручний формат відносин у сьогоднішній.* Кожний десятий шлюб в Україні, за офіційною статистикою, є цивільним. Не бажають узаконювати свої стосунки переважно молоді люди віком від 25 до 40 років, лише третина з таких пар згодом іде у РАГС. Українці починають все більше наслідувати західноєвропейських мешканців. Все більше молодих людей обирають співжиття із партнером як підготовчий період перед одруженням.
- *З'явилося більше інформації про токсичні стосунки.* Молодь вже не думає «б'є, означає, любить». Б'є – значить треба розривати стосунки та

звертатися до служб, що допомагають жертвам насильства, знімати побої, писати заяву до поліції. Хоча статистика і досі приголомшлива: щорічно в Україні близько 1,8 мільйона жінок страждають від домашнього насильства, а звертаються до правоохоронних органів менше 40%. Люди, що вважають емоційні та фізичні знущання частиною нормального життя, залишаються, проте свідомих з кожним роком стає все більше. І розлучень через домашнє насильство – теж.

- *Не у всіх людей є право на шлюб.* Деякі представники і представниці ЛГБТ-спільноти і раді б узаконити стосунки, але це можна зробити лише у 29 країнах світу. Серед держав, де одностатеві пари можуть побратися – Нідерланди, Бельгія, Іспанія, Канада, Швеція, Норвегія, ПАР, Данія, Ісландія, Португалія та інші. В Україні ж одностатеві шлюби поки заборонено реєструвати, а у багатьох країнах не визнаються зареєстровані в іншій державі гомосексуальні шлюби. Але саме цю тенденцію 21 століття потроху знищує: за останні роки все більше країн дають дозвіл на узаконення стосунків одностатевих пар.

Одним із переломних моментів є сексуальна революція 60-х та 70-х років ХХ ст., під час якої у свідомості людей зруйнувалися сексуальні стереотипи, а традиційна сім'я втратила статус цінності. Статеві відносини до шлюбу вже не вважалися чимось соромним, і можна було не приховувати, що займаєшся ними для задоволення, а не для продовження роду.

**Недавня Ольга,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СВІТОГЛЯД ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Григорій Сковорода, безсумнівно, найвизначніша, найславетніша постать в Україні доби бароко. Це перший український культурний діяч, що здобув міжнародне визнання, в такий спосіб відкривши нашу культуру, засвідчив її довершеність і самобутність. Про Сковороду написано близько 2 тисяч досліджень. Однак і в його житті, й у творчості залишилося чимало таємничого, нез'ясованого, легендарного. Отже перед нами людина-загадка, людина-легенда.

Сучасні словники й енциклопедії називають його філософом, поетом і прозаїком. Усе це так, але не тільки... Ось що каже Сковорода: «Головна мета життя людського, голова діл людський є дух людини, думки, серце. Кожен має

свою мету в житті; але не кожен – головну мету, себто не кожен піклується про голову життя. Один піклується про череву життя, себто усі діла свої скеровує, щоб дати життя череву; інший – очам, інший, інший – ногам та іншим частинам тіла; інший одягам і подібним бездушним речам; філософія, або любов до мудрості, скеровує усе коло діл своїх до тієї мети, щоб дати життя духу нашому, благородство серцю, світлість думкам, яко голові всього. Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, – то й усе світле, щасливе блаженне. Оце і є філософія».

Свої філософські погляди Сковорода висловлював практично у всіх творах: віршах, байках, притчах, а найбезпосередніше – у трактатах. Серед найвизначніших трактатів Г. Сковорода – «Вступні двері до християнської добронравності», «Кільце», та інші. Сковорода використовував різні жанрові форми трактату: диспути, повчання, послання, притчі.

Основними ідеями світогляду Сковорода були:

1. Антитетичність буття. На його погляд усе людське життя складалося з антитез, у ньому поєднується зміст(дух,Бог) і форма (матерія). Ось як говорив про це Сковорода: «Весь світ складається з двох натур: одна видима, друга невидима. Оця невидима натура, Бог...»

2. Тривимірна картина світобудови. Сковорода уявляв собі світ як «перехресний храм премудрого Бога». Котрий складається з трьох світів: макрокосмос (Всесвіт), Мікрокосмос (Людина), світ символів (Біблія).

3.Філософія щастя через самопізнання. В осереді філософії Сковорода – людина. Він вважав для того щоб стати ближчим до Бога треба пізнати самого себе, тобто пізнавати світ не фізично (подорожувати і т. д.), а духовно (вивчати Біблію, різні науки та самого себе.).

4.Філософія серця. Любов. Пізнавати себе і Бога людина повинна за допомогою серця. Пізнаючи себе людина починає жити серцем.

Щастя Сковорода також в любові до природи. Адже пізнаючи природу і себе в ній, людина вповні зазнає почуттів захоплення й радості від сприйняття прекрасного. Для самого мислителя природа була джерелом гармонії і натхнення доказом цього є те що писав він здебільшого влітку, наодинці з природою що пізніше дало підстави назвати його «слов'янським Руссо».

5. Ідея спорідненої праці. Коли людина осягне себе, пізнає велику науку любові та смирення, вона обов'язково зрозуміє, що її покликання в праці-творчості.

6. Важливість виховання. Надзвичайно важливу роль у самопізнанні, само становленні людини духовної Г. Сковорода відводив вихованні. Саме педагогічні ідеї стали вершиною духовних шукань мудреця, в них об'єдналися в чітку систему всі щойно названі риси його світогляду.

Останні роки філософа оповиті легендами. Відомо що у серпні 1794 року Сковорода вирішив відвідати друга з яким він не бачився 19 років. Сковорода

приніс учневі усі свої твори, у бесідах з ним підбивав підсумок свого життя. Ковалинський просив учителя залишитися на зиму, але той відповів, що має повертатися на Україну.

Помер філософ серед близьких. Був чудовий день. Тоді до діда прибуло багато гостей на банкет та послухати Григорія Сковороду. Під час бенкету Сковорода непомітно вийшов з хати. Довго ходив по нерівних доріжках, зривав плоди і роздавав їх дітям. Надвечір господар пішов шукати Григорія. Коли вони прийшли до хати. Сковорода пішов у свою кімнатку змінив одяг, помолився Богу, поклавши під голову зшитки своїх творів схрестив руки, і заснув вічним сном. На другий день його знайшов господар, сталося це 9 листопада 1794 року. Поховали філософа на високому березі коло ставка, там де він любив бувати, грати на сопілці та флейті. За його заповітом на могилі були викарбувані слова: «Світ ловив мене, та не спіймав».

Література

1. Антологія української поезії: В шести томах. – Т.1. – С.330.
2. Головаха І.П., Стогній І.П. Філософ-гуманіст Г.С.Сковорода. – К., 1972
3. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К., 1983. – С.451.
4. Чернишов В. В. Антропологічне вчення Г. Сковороди.//Філософія і політологія в контексті сучасної культури. -2013. –Вип.6. С.38-42
5. Чирка Л. Г. Антропологічний аспект філософії Григорія Сковороди // Грані. -2013. -№5. С.84-87
6. <https://www.libr.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=161&ida=1143>
7. <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/31.htm>

Кісіль Наталія,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

1. Видатний український філософ, просвітителі і поет Григорій Савич Сковорода до самої своєї смерті був мандрівним філософом, який розділяє сократівське розуміння філософії як «любові до мудрості», яка веде людину до усвідомлення та розвитку свого духу як сенсу всього його існування.

2. Специфічність поглядів Сковороди полягає не в систематизації та оформленні його філософських ідей, а в спрямованості і методі філософствування, особливому стилі творчості, який відповідав культурі того часу, орієнтованої на «сердечність», де головним є передача внутрішнього досвіду, спроба вказати шлях до перебудови серця до вищої духовності.

3. Філософія Сковороди носить яскраво виражений практичний характер, в центрі якої стоять морально-етичні проблеми, що визначають весь складний світ людського буття в цілому.

4. Особливістю творчого характеру філософського вчення Сковороди є також те, що, при всьому критичному ставленні до суспільних реалій свого часу, він обрав позитивну форму боротьби зі злом, перемістивши центр уваги в сферу освіти, культури, моральності і моралі.

5. У світоглядному плані Сковорода дотримувався дуалістичної позиції, визнаючи «духовну» субстанцію, яка існує поряд з «матеріальною», що знайшла своє відображення в його теорії «трьох світів»: «макрокосму» (природа, Всесвіт), «Мікрокосму» (людина, суспільство) і «світу символів» (Біблія). В Біблії Сковорода намагався знайти заховані за символічними формами духовні цінності людини, ідеал людських стосунків.

6. Свою теорію пізнання і самопізнання Сковорода вважав наукою, яка веде до щастя. Самопізнання супроводжує весь життєвий шлях людини.

7. Сковорода часто повторював слова Епікура: «Благодарение блаженной натурь за то, что нужно сделала нетрудным, а трудное ненужным». Головне у людині – не теоретико-пізнавальні здібності, а емоційно-вольова сутність людського духу – «серце людини». У кожної людини своя природа. Її не можна змінити, і якщо людина не має спорідненості з якоюсь працею, професією чи знанням, то ніяка наука їй не допоможе. Людина, яка не пізнала себе, не може обрати відповідно до своєї природи працю, отже, не може бути щасливою. «Несродна праця» лежить в основі соціальних нещасть. У кожної людини є нахил до «сродної» собі справи. Уся його творчість виходить з того, що людство може об'єднати тільки праця із суспільною користю й особистим щастям – сродна праця.

8. Один з варіантів відновлення моральних цінностей світі на засадах релігійної етики запропонував Г.С. Сковорода, у його творах найвищими цінностями людського буття проголошуються самовдосконалення, духовність, милосердя, любов. Головною серед вічних цінностей людства визнається цінність людського життя і його сакральний смисл. Втіленням цієї екзистенційної суперечності постає питання про сенс життя, оскільки кожний з нас, рано чи пізно запитує себе, чи є у людському житті щось таке, що не знецінювалось б і не знищувалося майбутньою смертю?

9. Найважливішим результатом пізнання Г.С. Сковороди є висновок про те, що людина здійснює прекрасні вчинки і щаслива тільки тоді, коли вона погодить

свою поведінку і образ життя зі своїми природними схильностями. А можливість подолання людиною моральних вад Сковорода зв'язує не з зовнішніми обставинами (на які ми так часто зважаємо), а з внутрішніми якостями людини. Прагнення «бути краще» Сковорода пов'язує з поняттям «чистої совісті», звертаючись до внутрішнього світу людини.

10. Твори Г.Сковороди носять символічно-алегоричний характер. Вони, здебільшого зорієнтовані на людей «втаємничених». Це своєрідні філософські трактати, подані переважно в діалогічній формі.

11. Сам Г.Сковорода називав 15 своїх філософських трактатів, серед яких виділяв три найважливіших – «Наркіс. Пізнай себе», «Алфавіт світу» та «Ікона Алкавіадська».

12. Якщо візьмемо «Сад божественних пісень», то побачимо: кожна пісня (а їх є тридцять) має за епіграф біблійну цитату. Автор ніби дає зрозуміти, що пісня є інтерпретацією наведеної цитати. Г.Сковорода, поділяючи погляди неоплатоніків вважав, що є дві природи – видима й невидима. Невидиму природу допомагає нам пізнати через свій символічний світ Біблія. Тому пісні Г.Сковороди ніби представлення цієї невидимої божественної природи. Звідси й назва – «Сад божественних пісень».

**Русіна Діана,
студентка ФЗРБТгаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЧЕРЕЗ ПАМ'ЯТНИКИ

Наприкінці ХХ століття у царині гуманітарної політики відбувся вибух зацікавлення проблемою пам'яті. Це пояснювалося відомими історичними подіями загальнопланетарного й національного масштабів (проголошенням нових національних держав на пострадянському просторі). Фахівці філософії, психології, соціології, політичних наук розпочали вивчення цього феномена, відкриваючи його нові характеристики та особливості. Адаже «memory studies» («студії пам'яті») викликають жвавий інтерес науковців, відкриваючи розуміння ключових питань людської поведінки та суспільства загалом. Усвідомивши весь потенціал, що містить у собі історичне минуле, його осмислення та інтерпретацію, політичні еліти почали активно залучати й використовувати цей компонент у своїй діяльності.

«Політика пам'яті» полягає у здійсненні контролю владною верхівкою чи панівною елітою над конструюванням знань (уявлень) про минуле, який досягається через інтерпретацію історії, організацію масової історичної освіти, організацію музейної й архівної бази, монументальну пропаганду, твори літератури та мистецтва, форми міфологізації (відзначення державних свят, символіка, меморіали), топонімічні назви (перейменування населених пунктів, вулиць та ін.), ЗМІ та ін. [1] Саме у цій інформаційно-символічній сфері відбувається «битва за минуле» із гострим зіткненням інтересів різних суспільних верств і політичних діячів.

Пам'ятник є покликом пам'ятати та пробуджує спогади. Він має символічне призначення – надихнути молоде покоління, підтримати ритуал, обумовити церемонію, символізувати конкретні цінності. Монументи є не лише засобом вшанування певних осіб чи подій, але й у синтезі з архітектурою, вулицями та площами, парками та скверами формують композицію міського простору. Вони доповнюють місцеву своєрідність, подекуди підкреслюють унікальність їхньої історичної долі.[2]

Нині будь-яка скульптура, розташована в навколишньому середовищі, незважаючи на її розмір, призначення, форму та колір, називається пам'ятником, і тим самим спонукає нас до потреби пам'ятати про щось, адже він має певне значення та відтворює культурні ідеї та цінності, які, на думку суспільства, мають бути закарбовані у часі. Багатство української культури можна представити її видатними постатями, а пам'ять проявляється як згадка про діячів історії та культури, що стали символами народу.

На сучасному етапі характерною тенденцією у процесі встановлення пам'ятників є перевага міської/паркової скульптури над велетенськими та дорогими пам'ятниками минулих часів.

Сучасні пам'ятки культури, а саме пам'ятники, відтворюють душу епохи та народу. Вони є поєднанням ідей епохи та цінностей суспільства. Скульптурні пам'ятники формують образи суспільної пам'яті для майбутніх поколінь. Також ми можемо побачити, що незалежно від постаті та переконань, якій присвячено пам'ятник, світова спільнота позитивно споглядає процес увіковічення історичної пам'яті. Позитивною тенденцією в Європі є те, що на пам'ятники звертають увагу, як на історію та архітектуру даних епох. І ні в якому разі не як на тогочасних ідолів або на політичну сутність.

Незалежно від країн, їх географічного розташування, періоду, політичних орієнтирів, форм правління символи пам'яті у вигляді пам'ятників існують скрізь. Більше це залежить від прагнень нащадків зберегти пам'ять про минуле.

Література

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bookster.com.ua/indyvidualna-pamyat-narodna-pamyat/>

2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua/rozrobka-uroku-pam-yatki-istori-yak-dzherelo-istoriko-kulturno-informaci-pam-yatnik-yak-vitvir-mistectva-dlya-uvichnennya-pam-yati-pro-podiyu-abo-osobu-40941.html>

**Колодій Ксенія,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЩО ТАКЕ СВОБОДА?

На мою думку, термін свобода має дуже багато значень. До цього, так скажемо терміну можна підійти з різних боків і описати дуже по-різному.

Спочатку я б хотіла висловити свою думку саме про свободу нашої держави. З давніх часів наші люди боролися за Незалежність України, вони прагнули щоб разом з нею і люди відчували себе такими ж вільними. Адже коли ти народився в незалежній країні ти хочеш відчувати себе так само незалежно і вільно, хочеться не боятися висловлювати свою власну думку і просто жити в своє задоволення.

Хочу сказати, що в мене серце кров'ю обливається, коли я розумію, що дуже велика кількість нашого народу вимушена покинути державу. Вони не вірять, що все може змінитися на краще, але звісно якщо ми будемо брати участь у цьому. Якщо хочеш змінити світ, то звичайно потрібно починати з себе.

Саме я вірю в майбутнє нашої держави, вона нічим не гірша ніж інші, Україна на правильному шляху, її розвиток набирає обертів. Головне вірити в країну, а також в свої власні сили і не цуратися її.

Що ж є свобода для людини?

Свобода – це здатність людини чинити у відповідності до власних бажань, інтересів, йти до певної цілі не звертаючи уваги ні на які перешкоди, чинити опір якщо щось не так як вона хоче, звісно ж не порушуючи закону. Тобто бути вільним, це тоді коли ти повністю віриш у самого себе, у свої сили, бажання.

Також дуже важливе є висловлення власної думки, не потрібно боятися говорити те, що ти вважаєш за потрібне. Мені дуже подобається вислів: «Лиш той життя й свободи вартий, хто йде щодня за них у бій» -Йоганн Вольфганг Гете. Я теж так вважаю, адже потрібно завжди боротися за своє місце під сонцем, відстоювати свої права і йти до своєї мети.

Чомусь, коли думаєш про свободу хочеться неодмінно згадати про саме силу волі людини. Дуже часто ми говоримо що в нас немає сил, ми втомились, в нас згасає надія і пропадає натхнення. Хоча потрібно розуміти, що лише завдяки силі

волі можна добитися бажаного. Мені сподобалося як сказав Майк Тайсон: «Коли мені важко, я завжди нагадую собі про те, що якщо я здамся – краще не стане».

Потрібно кожну хвилину працювати над собою не покладаючи рук, ніколи не втрачаючи надії йти до своєї цілі всупереч усьому. Всі ми розуміємо що нічого просто так ніколи не відбувається, але й нічого не можливого не існує, якщо ти себе правильно запрограмуєш. Потрібно все зробити, що у твоїх силах і тоді можна гордитися собою.

Адже завжди приємно, коли ти отримуєш задоволення від результату. Тому будемо цінувати кожну вільно прожиту хвилину нашого життя.

**Собачко Альона,
студентка ФЗРБТгаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ – ЦЕ МИСТЕЦТВО РОЗУМІТИ СЕБЕ

У сучасному цифровому світі буває досить важко зрозуміти самого себе, свої пориви та власні думки. Наслідком цього є конфлікти з оточуючими, безглузді сварки, а також внутрішні конфлікти із самим собою. Це досить неприємні ситуації. Тому ми намагаємося як найшвидше знайти із них вихід. Для цього ми починаємо «копатися» в собі, шукати відповіді в книжках по психології, наукових статтях та інших доступних джерелах, але не знаходимо нічого. Якщо у вас трапилася подібна ситуація, я рекомендую звернутися до філософії, вона допоможе вам краще зрозуміти себе та свої думки. Адже вона виникла задовго до сучасних точних наук які базуються на розрахунках та біологічних особливостях нашого тіла. Філософія в свою чергу є провідником до нашої свідомості, до нашого власного розуміння цього світу.

Існує багато думок що таке філософія, для чого вона потрібна, яка її мета і чи вона потрібна вона в сучасному світі. Я хочу навести деякі приклади відповідей відомих філософів та представник інших наук на питання «Що для вас філософія?». Мені дуже подобається відповідь Олександра Валкевича, аспіранта кафедри богослов'я і релігієзнавства Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова: «Якщо коротко, філософія для мене - це в першу чергу самостійне мислення. Усі відомі філософи від античності до сучасності це практикували чи практикують. Предметом думки може бути будь-що: метафізика, історія, мистецтво, політика тощо. Але, філософською думка стає лише в тому разі, якщо вона є результатом самостійного мисленнєвого процесу.». Також

зустрічаються думки, що філософія – це процес розмірковування над світоглядними проблемами, що це мислення про мислення, що це свобода думки, а для когось це спосіб життя.

Особисто мій погляд на філософію дещо неоднозначний. З одного боку це спосіб зрозуміти себе та навколишній світ, а з іншого це лише теорія яку неможна підкріпити ніякими практичними даними. Тому я є прихильником думки, що філософія – це мистецтво зрозуміти себе, зрозуміти навколишній світ. Це мистецтво яке вчить нас висловлювати свої роздуми, своє бачення даної ситуації і при цьому не утворювати конфліктні ситуації. Як всім відомо щоб бути хорошим митцем потрібно мати вроджену схильність до мистецтва, так і в філософії. Всі ми є трішки філософами, але щоб досконало зрозуміти суть філософії та її мету треба мати схильність до неї, треба бути майстром цієї справи, віддаватися їй повністю.

Таким чином, можемо дійти висновку, що філософія – це особливий вид мистецтва, який дає можливість нам проаналізувати самих себе. У філософії як і в будь-якому іншому виді мистецтва є відомі майстри: Фрідріх Ніцше, Імануїл Кант, Томас Мор, є маловідомі майстри та початківці, які тільки навчаються зрозуміти філософію, а також є ті хто творить виключно для себе. Філософія – це вид мистецтва який доступний кожному, ми всі можемо доторкнутися до цього незвичайного виду мистецтва.

Література

1. <https://prm.ua/filosofiya-tse-korotkiy-ekskurs-do-vseshvitnogo-dnya-filosofiyi/>
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12933/>
3. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13283/>

Маєвська Наталія,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

БУЛЛІНГ В КОЛЕКТИВІ

Буллінг, простішими словами – цькування людини – фізичне чи психологічне насильство, яке здійснюється особою, яка має певні переваги над іншою людиною.

На відміну від минулого століття, проблема буллингу дуже активно обговорюється сьогодні. Все частіше на сторінках у соціальних мережах, каналах

на YouTube , в книгах про психологію та статтях журналів, можна побачити обговорення на цю тему.

З кожним роком, люди стають все жорстокіші по відношенню до інших, і це проявляється у фізичному та психологічному насиллі. Дуже часто по телебаченню та соцмережах, показують відео як однокласники/однокурсники б'ють та принижують іншого. Це зумовлено, в першу чергу, заниженою самооцінкою людей, які знаходяться по різні сторони барикад.

Чому ж «виникає» ця занижена самооцінка?

По-перше, вплив соцмереж, а саме нав'язування стандартів краси та поведінки.

Дівчата прагнуть виглядати як модель з журналу, ведуть себе досить зверхньо по відношенню до інших, демонстративно вказують на чужі недоліки, вважаючи це силою свого характеру. Так вони самостверджуються за рахунок цькування інших людей.

По – друге, погані відносини з батьками. Батьки – це ті люди, які мають підтримати, допомогти, порадити і зрозуміти. А найголовніше - виховати , щоб їх дитина була достойною людиною.

Бувають і інші випадки, коли в сім'ї взагалі не існує поняття «поваги». Його набувають, бачучи відносини між батьками, бабусями/дідусями та іншими родичами.

Дуже часто виникає непорозуміння між батьками і дітьми, тому що, батьки вважають за потрібне не давати своїй дитині особистого простору, а діти, в свою чергу, прагнуть швидше подорослішати, не до кінця розуміючи все, що їх очікує.

Але якщо, дитина не отримує цього всього від своїх батьків, то це впливає на її подальше життя та становлення в суспільстві.

А тепер поговоримо про людину, яка є жертвою.

Об'єктом булінгу стає людина, яка випромінює невпевненість в собі, незадоволення своєю зовнішністю і невмінням постояти за себе, яка бурхливо реагує на будь-які знущання в свою сторону.

Останнє, дає підживлення тій людині, яка знущається над іншою. Вона починає це робити з новою силою, все жорсткіше і без відчуття провини. Це приносить задоволення, як наркотик, і людина починає почувати себе краще.

Ці люди мусять полюбити себе. Полюбити всі свої недоліки, шрами, родимі плями, всього себе повністю. Мусить пропрацювати свої слабкі сторони, риси характеру, які змушують поступати так чи інакше. Також почати поважати себе, своїх рідних і друзів

Все, абсолютно все починається з любові та поваги до себе. Якщо люди на цій планеті усвідомлять те, що вони унікальні, будуть прагнути зрозуміти один одного, поважати та підтримувати, то не все ще буде втрачено.

**Шовкопляс Анастасія,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

(НЕ) СВОБОДА СЛОВА

Модерна країна – демократична країна, в якій кожен має права та не забуває про свої обов'язки. Демократизм країни забезпечується дотриманням прав та свобод її громадян, таких як свобода слова, думки, віросповідання. Вони гарантуються та захищаються державою в незалежності від раси, політичних переконань, соціального стану. У резолюції 59 (1) Генеральної Асамблеї ООН зазначено, що «свобода інформації є основним правом людини і критерієм усіх інших свобод».

Після отримання незалежності люди із надією сприйняли затвердження Конституції України, яка мала б регулювати відносини у суспільстві. Після довгих років тоталітарного режиму, страху перед владою, люди думали, що можуть дихати спокійно. Проте навіть через 29 років незалежності існують проблеми, які не можуть вирішити ні політики, ні дипломати, ні народ.

Прикладом може бути інформаційна війна, яка ведеться зараз в Україні з боку агресора. Ця «війна» почалась ще задовго до анексії Криму та захоплення Донецької та Луганської областей. Через рекламу, блокування українського радіомовлення та телебачення на даних територіях велося маніпулювання свідомістю людей. Найбільш незахищеними перед такими маніпулюваннями є молодь, віруючі та люди поважного віку.

Нашій владі не вдалося перешкодити цьому. Проте ця інформаційна війна підтримується із середини країни. У важкий для України час неоголошеної війни з Росією, 28 січня 2020 року відбулося відключення супутникового телебачення. Більшість українських телеканалів, з яких люди дізнавались новини, були заблоковані, проте російські телеканали так і залишились працювати. Багато людей в силу матеріальної неспроможності не відновили доступ до українського ТБ.

Свобода слова – це найбільша цінність для кожного громадянина. За даними соціологічного опитування, проведеного в 2018 році, метою якого було дізнатись, скільки відсотків людей вважають, що в Україні не забезпечується свобода слова, 33 % українців підтвердили це. Дані результати говорять про те, що влада має більше дбати про захищеність та недоторканність поглядів та висловлювань.

Найбільше через вираження своїх думок страждають журналісти. В Україні зафіксовано багато випадків фізичних розправ.

За часів Євромайдану було виявлено 22 побиття українських та іноземних журналістів (дані Громадського телебачення) у Києві спецпідрозділами «Беркут» лише за один день . Журналісти стверджують, що пояснювали, що є представниками преси, проте у відповідь отримували ще більшу агресію.

Це є недопустимим для демократичної країни. І досі відбуваються переслідування журналістів та представників медіа. Позбавлення права виражатися вільно є першим кроком до проголошення тоталітаризму та диктатури.

Демченко Яна,
студентка ФЗРБТтаЕ, 2 к., 2 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРО ЩАСТЯ У ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

«Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба в воді, так і ми у ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Нема його ніде від того, що воно скрізь. Воно схоже до сонячного сяйва - відхилили лише вхід у душу свою» - слова великого мудреця Григорія Савича Сковороди.

Якщо ми живемо не для того щоб бути щасливими, то для чого? Я вважаю, Бог створив людину, щоб вона робила щасливим цей світ. Але для кожного це поняття різне, так само як і 2 ложки цукру в чай: комусь буде надто солодко, а хтось буде просити ще і ще. Однак, кожен із нас не повинен забувати про те, що слід вміти знаходити це щастя, намагатися побачити його в простих речах. Неможливо визначити поняття щастя спільним станом для всіх людей в цілому. Для кожної людини одне й те саме поняття матиме свій особливий зміст. Філософи ж, принаймні з часів Сократа, досліджують природу щастя і його досяжності.

Для хворого щастя - це бути здоровим. Для голодного - кусочок хліба, а для безхатченка - дах над головою. Для матерів, які чекають своїх синів з війни, щастя – це побачити їх живими і не покаліченими.

Люди – живі створіння, і якби не грубо це не було, але для нас «все мало й мало». Ми в пошуках. Вічні шукачі щастя, натхнення. Добре це чи погано?

Взагалі, щастя – поняття глобальне і його можна розцінювати по-різному. Це насамперед особливий стан душі, який передбачає певну піднесеність настрою, радість і, звичайно ж, душевний спокій. Однак, кожен із нас не повинен забувати про те, що слід вміти знаходити це щастя, намагатися побачити його в простих

речах. Ми не можемо описати це конкретним словом, але коли ми сповнені любові, позитивних емоцій, натхнення, надій, хіба не відчуваємо себе щасливими? Сьогодні – так, а завтра наші надії вщент розіб'ються. І буде хвиля «нещастя».

Повертаючись до головного питання, добре це чи погано шукати вічно щастя, осмілюсь сказати, що відповіді на це питання не буде ніколи. Григорій Сковорода мав рацію: «.. воно скрізь і завжди з нами..». Ми не повинні шукати те, що робить нас щасливим. Воно біля нас. У повітрі.

Я щаслива, бо маю можливість ходити, говорити, писати, вчитись. Я щаслива, бо я прокидаюсь кожного ранку і займаюсь тим, чим хочу. Я щаслива, бо маю найкращих батьків. Я щаслива, бо – весна.

І ні, мене не лякає, що в цьому семестрі я повинна зробити складний курсовий проект з дисципліни, в якій я нічого ніяк не розумію, скласти сесію, заліки. Я щаслива. З кожною весною я розквітаю знову і знову.

Ми повинні шукати десь щастя, бо саме МИ його створюємо. Заради чого і для чого живе людина - це і є щастя!

**Шовкопляс Анастасія,
студентка ФЗРБТгаЕ, 2 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

«СЕНС ЖИТТЯ В САМОМУ ЖИТТІ»

Осип Турянський

У чому полягає сенс життя? Що таке щастя? Що таке кохання? Це «вічні» питання, над вирішенням яких роздумувало не одне покоління філософів, поетів, науковців, і кожен під власним кутом зору.

Відповіді на ці питання можуть бути найрізноманітнішими, адже вони залежать від цінностей людини, виховання, релігії, життєвої позиції, та навіть територіальної приналежності. Одні вбачають свій сенс життя в збагаченні, другі – в саморозвитку, інші – в коханні. Я скажу власне бачення сенсу життя словами Осипа Турянського: «Сенс життя в самому житті».

Немає нічого ціннішого, ніж життя, але, на жаль, багато людей не придають цьому значення, поки воно в цілковитій безпеці. Коли ж у вікно стукає війна, недуга чи інша загроза, тільки тоді людина усвідомлює його цінність.

Страшно уявити, що деякі особи, навіть не усвідомлюючи, можуть прирівняти себе до Бога, та забирати чийсь життя, через свої примхи та

переконання, тому повторююсь, сенс життя в самому житті, в кожній його миттєвості, в кожній хвилині.

А як багато справ ми відкладаємо на завтра? Заспокоюємо себе, що ось почнеться новий день, зійде сонце, і з ним ми наповнимся силами, і зробимо те, що «відклали в довгий ящик». Або краще з понеділка... (Чомусь людям здається, що почати нове життя з понеділка найвдаліше рішення). Але що, якщо у нас немає стільки часу?

Звідки впевненість в тому, що завтра ми побачимо сонце?

Наше життя складається з моментів, із послідовності наших рішень, які приводять до якихось результатів. Що б з нами не сталося – це наш вибір. Не сусіда, не батьків, не держави, а наш власний, і тільки ми відповідальні за нього.

Недопустимо багато часу ми витрачаємо на ілюзії, живемо спогадами, мріями про майбутнє, але не сьогоднішнім днем. В цьому наша помилка, бо ми втрачаємо час, а як говорив великий український філософ Григорій Сковорода: «З усіх утрат втрата часу найтяжча». Бо інколи не вистачає хвилини, щоб набратися сміливості, сказати: « Я тебе кохаю», здійснити мрію.

Життя прекрасне, хто б що не говорив в супереч цьому. Можете мене вважати оптимістом, та я намагаюсь в будь якій ситуації шукати хоч крихту позитиву. Посмішка мами й тата, теплий погляд дідуся і бабусі, чашка ароматної кави зранку, аромат парфумів коханої людини, цвітіння квітів – хіба це не щастя? Ми не надаємо уваги таким дрібницям, а даремно. Пам'ятайте, те що ми можемо вважати як так і треба для когось розкіш: чути, бачити, відчувати.

То ж давайте чути, навіть не сказане, давайте бачити неосяжне, давайте відчувати кожною клітиною тіла. Дихайте вільно, звільніться від нав'язливих дум та живіть, насолоджуючись дрібницями.

**Мамчур Денис,
студент ФЗРБТтаЕ, 1 к., 1 гр.,
Науковий керівник:
Культенко В. П.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

У роботі переосмислюється сенс буття людини в реаліях ХХІ століття, а також проблеми, які, напевно, мало хто помічає в світі та навряд чи люди, що пишуть про філософську проблематику в Інтернеті, згадують про них.

Спочатку слід зрозуміти, що проблеми, це не тільки результат вчинків людини чи наслідок попередніх поколінь. Це також результат еволюції. Яка «просто жбурляє сміховинно велику кількість голодних і хтивих організмів у небезпечний та безжальний світ і дивиться, хто з них найменше облажається».

Розпочну з проблем, які помітив саме я: 1) Перша проблема – це проблема вибору. Можливо ви скажете, що це не коректно, оскільки є більш філософські проблеми. Проте це не так. Неважливо, яка буде проблема: страху, свободи міркування, власного простору, розвитку, саморозвитку і т.д. Ці проблеми будуть завжди, саме тому вони є філософськими. Але кожна людина – це особистість, яка в різних історично-життєвих ситуаціях приймала рішення. У спектрі коректності це рішення оцінювалось дуже просто, якщо в суспільному розумінні воно є прийнятним, тоді рішення правильне.

Зараз нам слід зрозуміти, що вибір став пріоритетним!

Якщо людині, яка грає у футбол, запропонують грати на новому полі, вона звісно погодиться. Але потім їй скажуть, що за нього слід платити, яке тоді поле вона вибере для гри? А якщо її друг буде грати на старому полі, коли він буде насолоджуватися грою на новому, чи піде він грати на старе поле заради свого товариша?

Як швидко в нас можуть змінитися пріоритети, чи не правда?

2) Друга філософська проблема – це проблема вільної людини.

Свобода – одна з проблем, яку неможливо оминати, осмислюючи людину. Здається, бути вільною для людини природно, але не в наш час. Тому людина не завжди відчувається вільною, або насправді не є вільною. Питання: чи притаманна свобода людині від природи, чи вона набувається протягом життя, чи взагалі є ілюзією?

Свобода є предметом філософського осмислення. Традиційно свобода людини розглядалась як свобода її духу або свобода волі. Сучасний динамічний та складний світ також ставить проблему людської свободи, загострюючи тим самим потребу вибору та відповідальності за нього. Особистісна свобода розглядається як багатоаспектне явище, яке проявляється не лише в свободі мислення, в свободі духу, а й у вільній діяльності, та й взагалі – в можливості вільно жити, що залежить і від матеріальних факторів. Цікавою є думка про те, що суспільство не може бути вільним. Оскільки свобода є ознакою індивіда. А якщо людина вірить у забобони, чи може вона тоді бути вільною? Звісно ж ні. Людина має знаходити впевненість та сенс у своїх вчинках, а не бачити в них зневіру.

Особливої значимості свобода та відповідальність набувають в суспільстві XXI ст., в умовах глобальних проблем людського існування та наростання глобалізаційних процесів.

В сучасних дослідженнях поняття свободи пов'язують з поняттям практик як багатоаспектних та багатовимірних впливів сучасної людини на природу, соціум, людину, її внутрішній світ. В такому ракурсі свобода розуміється як

можливість людини вибирати в її суспільному бутті за власним бажанням варіанти практик здійснення її життя у всій його повноті. Йдеться про можливість усвідомленого особистістю вибору, а не вибору, як результату маніпулювання людиною.

3) Третя проблема – це проблема аморальних відносин людей в суспільстві.

Я дійсно не розумію, як люди стали настільки неприйнятними один до одного. Люди не поважають один одного; знущаються один над одним; підставляють будь-кого; принижують один одного. Заради чого? Хіба такими мають бути люди в ХХІ ст.?

Всі люди різні. Є добрі та погані, розумні та не дуже, сміливі та боягузи, сильні та слабкі, багаті та бідні... Але усіх колись виховували. Тому я не розумію як людина з червоним дипломом чи дівчина зі звичайного простолюду, дозволяє собі лайливе спілкування з дорослою людиною або нікчемну поведінку у відповідь на зауваження.

Так звані «елементарні правила поведінки» при лише зовнішньому засвоєнні можуть не діяти, а виступати прикриттям моральної пустоти або аморальних рис окремої людини, якщо їх не пов'язувати з моральними принципами, основою яких є переконання в їх правильності і вільне додержання. Адже більшість пережитків у нашій моралі пов'язана не з незнанням того, що це погано, а з тим, що дійсно моральна поведінка не стала ще переконанням усіх людей.

Важливими проблемами сучасних реалій є: глобального мислення, ставлення людини до результату антропогенних чинників, глобальних екологічних проблем, життєзабезпечення суспільства, людського пізнання, індивідуалізму, вільної моральної думки, гуманізму, ідентифікації особистості, розвитку людських відносин між людьми, патріотизму, проблема співвідношення переконань і віри, проблема виживання.

Отже, в сучасному складному та динамічному соціумі людина має безліч філософських проблем, на які обов'язково варто звернути увагу кожному, заради того, щоб переосмислити деякі аспекти свого існування, зважити свої пріоритети та в подальшому приймати правильні рішення.

**Литвиненко Анастасія,
студентка 1 курсу 3 групи,
факультету ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої. Цей вислів має надзвичайно глибокий зміст. Із огляду на тему нашого дослідження, вважаємо, що держава повинна бути гарантом підтримання правил, які забезпечували б свободу кожного члена суспільства. Тобто правила, підтримувані владою, полягають у захисті одного громадянина від свободи іншого. Що стосується вирішення конфліктів між свободами різних суб'єктів, то ситуація не завжди проста й однозначна, як це може здаватися. Більшість ситуацій і справді є складними, наприклад, право на життя та здоров'я і свободу одного індивіда ніколи не можуть порушуватися свободою іншого, який бажає розваг. Інакше кажучи, один не може розважатися так, щоб завдавати шкоди здоров'ю чи призвести до смерті іншого. У цьому разі право на здоров'я та життя має вищий пріоритет, ніж право на розваги.

У рамках онтологічної ретроспекції поняття «свобода» набуває історичного змісту в іншому понятті – «свобода волі». Саме онтологічний вимір свободи волі людини дасть змогу простежити суперечності, характерні для цієї філософсько-правової категорії.

Свобода особистості – один з визначальних критеріїв вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу до соціуму як в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Однією з провідних рис сучасності цивілізації є значне посилення особистісного, відповідального виміру людського буття, що й актуалізує традиційну філософську проблему свободи саме в суб'єктивному сенсі. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства».

У філософії виділяють поняття «свободна воля», «свободна причина», «свободний вибір». Крім того, «свобода» виступає як теза у ряді антиномій: свобода – необхідність, свобода – насильство, свобода – детермінізм. Залежно від ролі, що відводиться свободі в існуванні особистості і світу, виділяють різні філософські підходи до її розгляду. Серед них – концепції об'єктивного детермінізму, фаталізму, індетермінізму і волонтаризму, екзистенціалізму. Найчастіше свобода протиставляється «необхідності», яка визначається у

філософії як «те, що обов'язково повинно відбутися в даних умовах». Під свободою волі, навпаки, розуміється, повна або часткова незалежність людських волевиявлень від умов, у яких вони виникають.

У рамках онтологічної ретроспекції поняття «свобода» набуває історичного змісту в понятті – «свобода волі». Саме онтологічний вимір свободи волі людини дасть змогу простежити суперечності, характерні для цієї філософсько-правової категорії. Воля людини не лише піддається зовнішнім впливам, нерідко таким, що суперечать загальноприйнятим у суспільстві нормам і традиціям, а й ще тому, що свобода вибору (в контексті свободи волі) безпосередньо пов'язана із постійним підвищенням рівня духовно-моральної культури людини, поведінкової структури, аксіологічної складової діяльності тощо.

Отже, свобода не стільки протилежна необхідності, скільки виступає як подія або випадок, що не відноситься до явищ, описуваних у її термінах.

Над питаннями, пов'язаними зі свободою, замислювалися філософи ще з часів античності, та, попри це, і в XXI сторіччі вони залишаються не з'ясованими до кінця.

Поняттям «свобода» у його нинішньому традиційному розумінні антична філософія не оперувала. Свобода сприймалася як відповідальність людини за свою поведінку та забезпечення інтересів держави. Свобода трактувалася як відповідальність людини перед державою, у якій вона живе. Відтак, відповідальність як риса характеру людини формується впродовж усього її життя, людина повинна прагнути поєднати, гармонізувати власні інтереси та інтереси суспільства. Як приклад: людська свобода, за Платоном, усвідомлюється як певний оформлений стан розумності, який потенційно закладений в людській душі і який людина повинна реалізувати протягом свого життя. На відміну від пізніших уявлень про свободу, яка мислиться як невід'ємний атрибут людської душі як такий, платонівська свобода визначально не притаманна людині – вона є станом, якого людина лише повинна досягнути.

Інший видатний філософ античності Аристотель розглядав свободу як «можливість поперемінно з іншими брати участь у владі, впливати на формування державної волі». На погляди Аристотеля безперечний вплив мав тогочасний державний лад – рабовласницький. Саме тому категорію свободи у його вченні можна застосовувати тільки до вільних людей, а не до рабів, оскільки раб не мав права нічим розпоряджатися, навіть своїм життям, та був змушений виконувати вказівки господаря. Ще один античний філософ Плотін висловлював дещо інші погляди. На його думку, у людській владі перебуває «лише те, що робиться чи не робиться за бажанням нашої волі. Що відбувається з цієї волі, що здійснюється нею, лише це і є в нашій повній владі, чого вона хоче, і що вона без будь-якої перешкоди породжує, діючи всередині себе або ззовні, – це і є найперше і найближче за все, те, що цілком залежить від нас».

Свобода як одна з основних філософських категорій характеризує сутність людини і сутність людства, їх існування. В історії філософської думки це поняття пройшло тривалу еволюцію – від «негативного» (свобода від) до «позитивного» (свобода для). Філософія свободи була предметом роздумів Канта і Гегеля, Шопенгауера і Ніцше, Сартра і Ясперса, Бердяєва і Соловйова.

Філософи античної епохи заклали основи, розробили ті першопочатки, з яких у подальшому розвивалося та вдосконалювалося вчення про свободу волі людини. Зрозуміло, що вони оперували дещо іншими термінами, ніж ми використовуємо сьогодні, однак це жодним чином не зменшує цінності їхніх учень. Удосконалення термінології є швидше свідченням актуальності цієї теми і сьогодні не лише для філософів, а й для правознавців, психологів, релігієзнавців.

Всупереч своєму благополуччю, сучасна людина пригнічена глибоким відчуттям безсилля, здебільшого пасивно зустрічає катастрофи, що насуваються на цивілізацію. Зв'язок між індивідом і зовнішнім світом слабшає в результаті поглиблення процесу індивідуалізації особистості, що призводить до відокремлення індивіда в окреме ціле. Однак свобода від зовнішнього світу може стати надбанням тільки тоді, коли внутрішні умови існування і розвитку особистості дасть змогу усвідомити і прийняти власну її індивідуальність. Віншому ж разі, пристосовуючись до суспільного зразка, незважаючи на вагання і сумніви щодо потреб власної сутності, можна розширити свої власні можливості, але ціна висока: відмова від своєї індивідуальної свободи.

Отже, індивідуальна свобода як самореалізація особистості передбачає: безумовне визнання унікальності індивіда; що особистість є центром і метою власного буття; розвиток індивідуальності особистості. Формування та розвиток індивідуальної свободи – це основна мета самореалізації особистості, яка не може бути підпорядкована іншим.

Сучасний світ ставить багато важливих питань перед людиною, яка замислюється та рефлексує з приводу швидкісних змін, які відбуваються з нею та з навколишнім світом. Одним із незаперечних досягнень сучасності є свобода. Однак вона створює багато ускладнень та небезпек. Подальший розвиток можливий тільки у разі прийняття ідеї свободи особистості як однієї з базових та узгодження всіх інших цінностей так, щоб вони могли існувати в діалектичній взаємодії. Чи можна мати свободу і водночас, наприклад, почуватися в безпеці? Подібні питання постають перед сучасною людиною. «Тепер у нас є всі підстави припускати, що повне примирення та безконфліктне співіснування свободи та безпеки – це недосяжна мета. Однак не менш серйозні підстави вважати, що основна загроза як свободі, так і безпеці полягає у відмові від самого пошуку умов їх співіснування або в послабленні енергії, з якою ведеться цей пошук».

**Стась Анна,
студентка 1 курсу 4 групи,
факультету ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЗРОСТАННЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЧЕНОГО В СУЧАСНІЙ НАУЦІ

XX століття було позначено величезними досягненнями в галузі науки і освіти, які стали основою грандіозних соціальних і науково-технічних перетворень. Але разом з цим, прийшло також усвідомлення того факту, що наукові відкриття і нові технології є також джерелом досі небачених ризиків. Перед людством постав дуже непростий вибір: або забезпечувати і надалі необмежений розвиток науки і техніки та змиритися з його негативним впливом, або встановити контроль за цим розвитком та зменшити не лише негативні, але й позитивні зміни в житті людей, пов'язані з ним. Наука є не просто одним із соціальних інститутів, сфера її проникнення сягає всіх суспільних відносин, якщо мати на увазі таку характеристику будь-якого знання як перформативність. Мова йде про властивість знання бути безпосередньо дієвим, тобто сферою, де реальність створюється, а не просто досліджується. Поширюючись через систему освіти наукове знання є для широкого загалу фактично перформативним, тобто таким, яким люди керуються навіть не рефлектуючи, чи є воно істинним, чи хибним. Утім, якщо мова йде про соціальні науки, то таке знання не просто допомагає структурувати стосунки між людьми, а й створює такі стосунки. Ось чому так гостро сьогодні постає питання про моральну відповідальність вчених за результати пізнавальної діяльності та коректність їх представлення в навчальних програмах. Знання, яке прямо впливає на життя людей, змінюючи умови цього життя, перетворюючи реальність, опиняється в багато більш складних з цією реальністю зв'язках, ніж власне зв'язок «істина – хиба».

Традиційне розуміння поняття науки асоціюється передусім зі знанням, яке пов'язане з невідворотним пошуком істини, здійснюваним в процесі інтелектуальної діяльності. Методологічні вимоги об'єктивності, доказовості та саморефлексії наукових знань викристалізувалися в XVII – XVIII ст.. разом зі становленням класичного природознавства, а в кінці XIX – початку XX ст.. поширилися і на область гуманітарних наук, які шляхом активного їх використання намагалися захистити свій науковий статус. Блискуче здійснене Кантом філософське обґрунтування розрізнення суцього і належного трансформувалося в стійке переконання про те, що в науці не повинно бути місця

для міркувань про цінності. Будь-які спроби поєднати наукові знання з соціальними, політичними або моральними цінностями розцінювалися як такі, що підривають справжній дух наукової раціональності, оскільки вступають в суперечність з вимогою об'єктивності. Цьому сприяли чіткі вказівки О.Конта обмежити компетентність науки питаннями «Як?» на відміну від запитань «Чому?». Професійний вчений повинен був чітко усвідомити, що мета і завдання науки полягає в тому, щоб описати та пояснити явища і процеси так, як вони існують у відповідності з їх власною природою, а не так, як їм належить бути, тобто не з позицій належного, обов'язку чи справедливості, що належать до царини етики. «... Допустити в області науки етичний дискурс означає як мінімум «категоріальну помилку», чий менш небезпечним (хоча все ж небажаним) наслідком була б інтелектуальна плутанина, а найнебезпечнішим – серйозна загроза свободі науки».

Як справедливо стверджує Е.Агацці, є всі законні підстави оцінювати наукову діяльність (як і будь-яку іншу) з точки зору моралі. Для цього лише слід визнати, що вона сама по собі моральна, оскільки вона, якщо здійснюється у відповідності з її справжньою природою, то полягає в пошуку істини, а таке підприємство саме по собі морально законне і навіть схвальне. Мається на увазі перш за все «добросовісність» у виконанні наукової роботи, що передбачає самодисципліну, наполегливість, тяжку працю, готовність визнавати свої помилки та досягнення інших людей, навички співпраці – тобто все те, що давало підстави впродовж кількох століть ідеалізувати фігуру вченого на Заході.

У середині ХХ ст.. ситуація радикально змінилася у зв'язку з виявленням протиріччя між науково-пізнавальним та етично-спрямованим аспектами наукової діяльності. Дуже чітко висловився з цього приводу М.Гайдеггер, зауваживши, що «фізики шукали закони ядерного розщеплення і не бажали створювати атомну бомбу. Однак атомна бомба – це саме те, що вони створили». Вочевидь тут йдеться про розбіжності в цілях «чистої» або фундаментальної та прикладної науки, що стало відправною точкою перегляду доволі оптимістичного погляду на розвиток науки, яка ніби то разом із примноженням знань забезпечує створення ефективних засобів для вирішення нагальних проблем людства. Сьогодні стало очевидним, що оцінка цілей окремого конкретного наукового дослідження жодним чином не є не релевантною та такою, що має важливе значення для етичного розгляду технології.

Етичний вимір наукової діяльності передбачає ретельний аналіз не лише (і тим більше не виключно) цілей, а й інших елементів її структури, зокрема засобів та умов. Постає запитання стосовно того, чи може морально прийнятне прагнення щодо здобуття нових знань вимагати застосування певних засобів, моральна законність яких може бути поставлена під сумнів. Ми не можемо дати стверджувальну відповідь стосовно тих випадків, коли для отримання істинних знань не можна обмежитися лише абстрактними міркуваннями, а потрібно

провести відповідні маніпуляції з предметом дослідження. Моральний аспект проведення таких маніпуляцій під час експериментів не усвідомлювався, поки мова йшла про неживу природу. Але коли предметом дослідження стає людський індивід, тоді стає зрозумілим, що така діяльність не може бути позбавлена морального виміру, оскільки є дотичною до загального етичного принципу не ставитися до особистості як до інструменту. В останні десятиліття широко обговорюються експерименти з людськими ембріонами та генетичним матеріалом, які проводяться з виключно дослідницькими цілями, але є показовими в плані того, що моральні проблеми можуть виникати і в сфері «чистої» (фундаментальної) науки та обмежувати свободу вчених. Реалізація цієї свободи має обмежуватися в тих випадках, коли вона приводить до порушення інших прав. У випадку фундаментальних досліджень такі обмеження стосуються лише засобів та умов, оскільки основна їх мета – відкриття нових істин – завжди визнавалась законною. Коли мова йде про прикладну науку або технології, регулювання може зачіпати і сферу вибору цілей, і не тільки тому, що деякі з них можуть виявитися морально або соціально неприйнятними, але також і тому, що цілі певного технологічного підприємства можуть суперечити іншим законним цілям.

Отже, етична оцінка науки повинна здійснюватися диференційовано, тобто стосуватися не науки загалом, а окремих напрямків і галузей наукового знання, виходити за межі дисциплінарної замкненості. «У таких випадках морально-етичні судження здатні виконувати конструктивну роль не тільки в обґрунтуванні теоретичних конструкцій, які мають конкретну практичну орієнтацію, але і в формуванні оновленого горизонту сучасних культурних цінностей».

Вирішення проблеми регулювання науки і технології можливе за умови використання ключових положень теорії систем, у відповідності з якими слід визнавати, з одного боку, наявність глобальних цілей та цінностей, які неможливо врахувати в межах окремої обмеженої області певного наукового чи технологічного впровадження, а з іншого – специфічних цілей окремої підсистеми, які також слід поважати. Е.Агацці стверджує, що єдиновірною стратегією регулювання науки полягає в конструктивному порівнянні різних цілей і цінностей, з врахуванням всіма учасниками пристрасності захисту своєї позиції та визнанням законності вимог інших учасників діалогу. Поняття відповідальності з необхідністю передбачає наявність свободи, бо лише за вільними людьми визнається почуття відповідальності. «...Для збереження самого духу науки є істотним, щоб в суспільстві залишався відкритим простір вільного дослідження – простір, необхідний для процвітання творчості, оригінальності, новаторства, які неможливо планувати». Моральні зобов'язання вчених мають здійснюватися не примусовим шляхом, а через усвідомлення членами наукового співтовариства своєї причетності до вирішення нагальних проблем конкретного суспільства та людства загалом. Розглядаючи проблеми наукової творчості,

важливо не забувати також про розрізнення між справжньою свободою та створеною сучасними технологіями ілюзією свободи. Як справедливо зауважив Ф.Фукуяма в кінці своєї праці «Наше постлюдське майбутнє», «ми не маємо приймати будь-яке майбутнє заради фальшивого прапора свободи, чи то свобода нічим не обмеженого розмноження або свобода необмеженого наукового дослідження. Ми не зобов'язані вважати себе рабами неминучого технологічного прогресу, якщо цей прогрес не слугує людським цілям. Справжня свобода означає свободу політичної спільноти захищати цінності, які є найдорожчими для неї і саме цією свободою слід скористатися у випадку біотехнологічної революції».

Отримані в процесі становлення постнекласичної науки навички морального дискурсу є дуже необхідними для наших сучасників, яким слід навчатися міркувати з точки зору загальних інтересів, інтересів всього людства та прийдешніх поколінь. Формуванню установки на відповідальність за прийняття особистих рішень заважає нині стандартизований стиль життя, слідування певним приписам та виконання завдань відповідно до наперед заданих алгоритмів. З іншого боку, стрімке зростання наукових знань, що відбувається нині, стимулюватиме і формування нових норм моралі, необхідних для того, щоб впоратися з конкретними проблемами, які постали перед сучасними людьми.

**Брик Ілона,
магістр інституту енергетики,
автоматики та енергозбереження
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СУТНІСТЬ ЕМПІРИЧНИХ МЕТОДІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

При згадуванні слова наука у кожної людини виникає своя асоціація. Проте незмінним є лише розуміння науки на фундаментальному рівні – її поділ на дві частини, які взаємопов'язані між собою. Без однієї не може бути іншої – теорія та практика.

У 17 ст. не було поняття наука як такого. Всі знання відносили до філософії, без будь-яких розмежувань. Вважалося, що теоретичні знання та емпіричні два різні розділи, які взагалі ніяк не пов'язані один з одним.

Теоретичні знання (раціоналізм) це по суті був розум. Тобто опираючись на логіку та мислення створювались теорії, які не потребували ніякого практичного підтвердження. Раціоналісти вважали що ніяке чуттєве сприйняття (сенсуалізм) не забезпечить достовірність отриманих даних.

На противагу раціоналістам були утворене об'єднання, яке повністю відкидало їх ідеї та сформувало свою власну, ні на що не схожу концепцію. Головна ідея полягала у тому, що пізнання світу починається з відчуттів. Основоположником даної течії вважають Френсіса Бекона та надалі його послідовників Томаса Гоббса, Джона Локка та інших. Але з плином часу трактування концепції зазнало невеликих змін. Головна відмінність у тому, що пізнання світу отримують не тільки з досвіду, а й з органів чуття. Згодом цю модифікацію назвали сенсуалізмом.

У основоположника Ф. Бекона досліді поділялись на два типи: плодоносні та світлоносні. Світлоносні досліді – ті, які спрямовані на пізнання законів, явищ та властивостей речей. Плодоносні – мета яких спрямована на принесення безпосередньої користі людям. Але все одно ці досліді мають базуватися на фактах та згодом узагальнюватись. Такий поділ дістав назву індуктивного методу.

Взагалі, емпіричне пізнання світу базується на взаємодії з об'єктом, який ми досліджуємо. Отриманий досвід можливий лише при безпосередньому контакті. Якщо не заглиблюватися в праці кожного з представників течії емпіриків, то методи досліджень в загальному ділять на:

- спостереження;
- порівняння;
- вимірювання;
- експеримент;

Розглянемо детальніше кожен з них.

Спостереження – метод пізнання процесів та явищ, який не передбачає безпосереднього втручання в них. Отримані знання надходять лише з органів чуття. Доцільність спостереження обумовлена наявністю раніше сформованих гіпотез чи теорій, які становлять задачі спостереження. Наукове споглядання це не пасивне споглядання світу, а особливий вид діяльності, головною ціллю якого є збирання первинних даних у вигляді сукупності емпіричних тверджень. Далі отримана інформація обробляється та подається у графічному чи текстовому вигляді. Іноді результати можуть надаватися у вигляді асоціативних понять.

Сучасні вимоги до спостережень:

- передбачуваність (спостереження виконується згідно поставленої умови);
- планомірність (спостереження йде за планом, згідно з поставленою умовою);
- цілеспрямованість (при дослідженні об'єкта увага приділяється лише певній стороні спостережуваного явища, яке зацікавило суб'єкт споглядання);
- вибірковість (суб'єкт шукає лише потрібні йому явища чи риси).

Порівняння – процес зіставлення певної кількості предметів чи явищ для знаходження спільних чи відмінних рис між ними, у природі їх походження чи

згідно з іншими параметрів, обраних суб'єктом, який буде виконувати даний процес.

Зазвичай метод порівняння застосовують до об'єктів чи явищ, між якими може існувати певний зв'язок. Воно має виконуватися лише за основними параметрами, заздалегідь обраними умовою задачі чи завдання.

Результатом порівняння є відносна величина, яка показує співвідношення між об'єктами.

Розрізняють порівняння з еталоном (обраним заздалегідь стандартом), в часі (стосується тривалих економічних чи соціальних явищ), територіально-просторові.

Вимірювання – процес надання певним властивостям обраного процесу деяких значень. Ця дія допомагає визначити кількісну характеристику об'єкту. Але це не стосується абстрактних понять чи ті, що не піддаються вимірюванню. Кількісна характеристика визначається за допомогою фізичної величини, якій надається певна розмірність.

Експеримент – певна процедура, сукупність дослідів, які пов'язані з конкретною метою (підтвердження чи спростування певної теорії або припущення, або для демонстрації явища). Він може виконуватися як у природних, так і в штучно створених умовах. Але кожне повторення має проходити в ідентичних умовах, для достовірності отриманих даних. Проведення експерименту неможливе без попередньо сформованої теорії.

В залежності від призначення експерименту їх ділять на:

- перевірку достовірності гіпотези чи теорії емпірично;
- емпіричний збір інформації для конкретизації даних.

Взагалі проведення експерименту відбувається за таким планом:

- розробка плану спостереження;
- визначення меж проведення експерименту;
- забезпечення необхідних умов для ідентичності дослідів;
- проведення самого дослідів;
- збір даних та їх аналіз.

Звичайно в наш час емпіричні методи досліджень та теоретичні є невід'ємною частиною науки. З їх допомогою пізнання світу вийшло на новий рівень та стало доступним не лише верхівці суспільства, а усім верствам населення.

Розподіл всіх емпіричних методів на 4 групи став єдиним і загальноприйнятим всіма науковцями. Звичайно, дехто не погоджується та додає до основних методів ще й моделювання та наприклад опитування. Але на цьому пізнання навколишнього світу обмежується. Для того щоб зробити якоесь нове відкриття, саме інноваційне, а не прогресивне, яке би докорінно змінило наш світогляд (як в свій час зробив Копернік), необхідно відкрити новий емпіричний метод дослідження. Звичайно це потягне за собою і створення нової теорії.

Можливо в близькому майбутньому ми станемо свідками відкриття нового методу та прив'язаної до нього теорії, чи можливо ми настільки дослідили наш світ, що просто наш розум вже не в силах побачити щось нове, за межами нашого розуміння.

**Притула Т.,
студентка 1 курсу,
факультету ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ – ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

До відомого вислова Зігмунда Фройда «Анатомія – це доля» можна співставити філософський афоризм Сімони де Бовуар «Жінкою не народжуються – жінкою стають». Однозначно, що цей вислів можна застосувати для представників чоловічої статі. Адже із появою у цьому світі, де вже існують певні стереотипи та передбачення, де у процесі виховання або соціалізації ми навчаємося «правильним» ролям, які відповідають стандартизації. Але потрібно зауважити, що соціальні відмінності між жінками та чоловіками не мають біологічного походження, не є «одвічно даними», а лише набутими, приписаними індивідові суспільством.

Гендер - це система ролей та статусів чоловіків і жінок, а також їх відповідальностей, відносин, які формуються, транслиуються, контролюються за допомогою соціальних інституцій: сім'ї, суспільства, держави.

Гендерна рівність означає рівний правовий статус та рівні можливості для його реалізації для жінок і чоловіків, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах громадського та приватного життя. Ціль гендерної рівності спрямована на підтримку досягнення рівності між жінками та чоловіками з метою забезпечення стабільного розвитку.

Гендерна нерівність існує вже довгий період часу, залишаючи чоловікам їх традиційні обов'язки та обмежуючи жінок у можливостях затверджувати свої основні права та функції у суспільному житті. І хоча за останні роки правовий статус жінок в світі беззаперечно покращився, до реального досягнення рівності на практиці ще недостатньо. Основною перешкодою в досягненні справжньої гендерної рівності в сучасних умовах виступають гендерні стереотипи.

Гендерні стереотипи – суспільні ідеали, що засновані на досвіді попередніх поколінь, який набуває ознак норм, та найбільш точно визначають місце чоловіка

чи жінки в суспільстві, їхні функції та соціальні завдання, а також набір особистісних характеристик, обумовлених “статтю”.

Гендерні стереотипи сформовані стосовно жінок:

- Основне призначення жінки – це не кар’єра, адіти і родина;
- Жінка вважається успішною тільки тоді, коли вдало виходить заміж;
- Жінкам платять менше, тому що вони менш компетентні працівники, чим чоловіки;
- Жінки не такі гарні керівники, як представники чоловічої статі;
- Роль жінки як пасивного статусу «прикраси» в житті чоловікі або сприйняття як «прекрасної» статі.

Гендерні стереотипи сформовані стосовно чоловіків:

- Роль чоловіка – це бути лідером, борцем, творцем, захисником, керівником;
- Повага до чоловіка визначається його успішністю на роботі та фінансовими можливостями;
- Чоловік повинен бути сильним;
- Чоловік повинен бути компетентним і знаючим;
- Чоловік повинен придушувати в собі почуття і вирішувати свої емоційні проблеми без сторонньої допомоги;
- Чоловік повинен уникати притаманних жінці видів діяльності.

Гендерні відносини змінюються із плином часом, залежно від обставин або ситуацією. Гендерну нерівність, як несправедливість, можливо подолати шляхом боротьби за рівні права і можливості, шляхом сприяння політики і введенням свіжих ідей для усунення проблеми. Метою проведення політики гендерної рівності і її практичного застосування є:

- Підтримка рівноправної участі жінок і чоловіка у прийнятті рішень для забезпечення стабільного розвитку суспільства;
- Підтримка жінок у реалізації своїх людських прав і свобод;
- Зменшення гендерної нерівності у доступі до матеріальної бази та результатів розвитку, а також у здійсненні контролю над ними;
- Ліквідація стереотипу щодо покірності та неповноцінності жінок, а також стереотипу щодо мужності та компетентності чоловіків;

Чинники, які заважають досягти гендерної рівності у сучасному суспільстві:

- Масова свідомість, яка й досі розглядає жінку як другорядну в суспільному, економічному та політичному житті, але виховання і просвітництво спроможне змінити гендерну ментальність;
- Кризова економічна ситуація та переважаючий на ринку праці попит на працівників чоловічої статі;
- Пасивна позиція жіночих організацій у відстоюванні своїх законних прав та свобод;

- Відсутність національного механізму щодо забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок в усіх сферах діяльності.

Можна зробити висновок, що гендерна рівність передбачає однаковий статус для чоловіків і жінок. Вона означає, що не залежно від статі, можна мати однакові умови для реалізації своїх людських прав та однаковий потенціал для здійснення свого внеску у політичний, національний, соціальний, економічний та культурний розвиток, а також рівні права на користування результатами цього розвитку.

Досягнення гендерної рівності є основою захисту прав людини, функціонування демократії, визнання верховенства права, економічного зростання та конкурентоспроможності

**Псатій Валерія,
студентка 1 курсу,
факультету ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СЕНС ЖИТТЯ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СМЕРТІ

Сприйняття смерті є однією з вічних проблем філософії. А однією з ключових складових цієї проблеми є питання про те, як впливає сприйняття смерті, сама її ідея на життя людей, як трансформує свідомість і світ людини. Прийнято вважати, що постійно присутня на периферії свідомості думка про смерть діє на людину позитивно, робить його життя більш осмисленим, дає можливість радіти їй. Метою статті є уважніше поглянути на цей феномен, розібратися в його причинах і зрозуміти: чи насправді така велика роль думок про смерть. Ця тема є актуальною, тому що кожна людина, усвідомлюючи власну смертність приходила до роздумів про сенс життя.

Одним з основних питань, до обговорення в контексті роздумів про сприйняття буття людини, є питання про те, чи мало б життя сенс, якби воно було нескінченним. Г. Л. Тульчинський вважає, що «сама думка про індивідуальне безсмертя людини просто несумісна з ідеєю сенсу життя ... Вчинки безсмертної істоти, що має «достатній час» у майбутньому (та й мав його в минулому) для свого вдосконалення, не можуть підпадати під оцінки з позицій добра, гуманності і т. д. Його існування позбавлене цінностей, ідеалів, відповідальності, воно неморальне»

До протилежної думки схилився І. Ялом, зазначаючи, що, можливо, якби життя було нескінченним, воно все одно мало б сенс, кожен момент цього життя

був би насичений змістом, можна було б цінувати і осмислювати те, що є, те, що відбувається тут і зараз.

Прийнято вважати, що зіткнення з досвідом глобальних загроз може стати тим поштовхом, який впливає на життя до смерті, перебудовує погляди людини на існування. Досвід близької смерті, безпосереднього відчуття близькості кордону, знайшов багатоаспектний переломлення в літературі і кіно, в сюжетах про те, як змінюється життя людини від усвідомлення того, що йому відмірянозовсім небагато. Які ж є підходи до розуміння цього явища?

Говорячи про цей феномен, можна було б як аргумент вказувати на те, що людям, які пережили близькість смерті, властиво буває раптом немовби з особливою гостротою відчувати життя. Людина, яка стояла на порозі загибелі, але в підсумку її уникнув, після цього починає цінувати кожен відпущену йому хвилину, принаймні, на якийсь час.

Існує ряд досліджень на тему зміни сприйняття життя перед загрозою смерті. Ми вважаємо, що життя кожної людини рясніє такими подіями, які могли б «пробудити» його від сну неусвідомленого існування. І поряд з тим, як можна напевно знайти приклади досить незначних, здавалося б, подій, що призводять когось до цієї внутрішньої революції, точно так само ми вважаємо можливим припустити, що є приклади людей, яких близькість до смерті не змогла наштовхнути до подібного пробудження. Нам не залишиться нічого іншого, як визнати, що «граничні» переживання можуть бути не більше ніж помічниками на шляху людини до усвідомленого, відповідального, відчуттю буття, але ніхто не звільнить його від необхідності самому проходити цей шлях.

Отже, в міркуваннях про смерть можна зустріти таку точку зору: значимість смерті в тому, що тільки перед її обличчям людина отримує можливість знайти сенс життя, через близькість смерті, і тільки через неї, актуалізується тяга до життя. Подібна позиція, попри поширеність, здається нам помилковою. На цю тему Ясперс пише: «У своїй прикордонній ситуації екзистенція зневіряється в тому, що її існування і існування взагалі має сенс і чогось варта. Вона каже собі: все минує; що значить радість життя, якщо все гине! ». Таким чином, нам здається, що було б невірно абсолютизувати роль смерті. Можливо, деякі людисхильні перебільшувати універсальність її впливу на сприйняття життя.

Екзистенціаліст Камю у своїй повісті «Падіння» пише: «Помітили ви, що тільки смерть пробуджує наші почуття? Як гаряче ми любимо друзів, яких забрала в нас смерть. Вірно? Як ми захоплюємося нашими вчителями, які вже не можуть говорити, бо у них в рот набилася земля. Без тіні примусу ми їх восхваляєм, а може бути, вони все життя чекали від нас хвалебного слова. І знаєте, чому ми завжди більш справедливі і більш великодушні до померлих? Причина дуже проста. Ми не пов'язані зобов'язаннями по відношенню до них. Вони не утрудняють нашої свободи. ». Говорячи про свободу, яку більше не утрудняють померлі, Камю по суті дуже близький до поняття несвідомих страхів, які

заважають нам відчувати всю силу прихильності до людей. Адже чим іншим, окрім страху, можна пояснити це відчуття - що близькі позбавляють нас свободи? Адже не в буквальному ж сенсі нам не дозволяють робити або говорити щось, ми самі виступаємо для себе найсуворішими цензорами, прагнучи поставити під удар значущі для нас відносини.

Не можна стверджувати, що у всіх випадках те, що здається жадібним егоїзмом власництва, буде насправді пригніченим страхом втратити щось значиме. Розглянемо приклад ситуації, в якій невеликовий хворий, якому лікарі з упевненістю заявляють про невеликий термін, що залишився йому на землі, починає раптом виявляти дивовижну активність, до тієї пори для нього не характерну: починає подорожувати, писати вірші, говорити людям те, що давно збирався. Ця модель поведінки, як нам здається, так само вписується в логіку дії пригнічених страхів. Людина під час своєї «нормального» життя з яких-небудь причин не відчувала за собою права робити те, що їй хочеться. Вона існувала в деякій давно усталеній колії, боячись вийти за її межі, боячись досліджувати власні бажання і можливості, намагаючись берегти себе для майбутнього або просто не наважуючись відкрито заявити себе світові. Людина в такому випадку схильна жити не власними бажаннями, а тим, що вона, за своїми власними відчуттям, повинна робити в житті. За нашими особистими спостереженнями, така проблема, в тій чи іншій мірі, властива дуже багатьом людям, якщо не всім взагалі. І тоді цілком логічним видається те, що коли людина розуміє, що берегти себе вже немає причин, вона раптом дозволяє собі віддатися всій пишності фантазії та енергії, які до того часу були приховані в ньому.

Іншим аспектом феномену сплеску любові до життя перед обличчям смерті можуть бути ще й просто психологічні механізми, що відповідають за сприйняття в ситуаціях порівняння. Стикаючись із загрозою втратити щось ми буваємо схильні перебільшувати його цінність. Коли ми хворіємо, нам здається, що єдине, що потрібно для щастя - це здоров'я. Коли ми голодні - їжа бачиться нам найважливішим. Можливо, так само відбувається і з відчуттям близькості кінця життя, коли ми починаємо відчувати життя як щось більш цінне, ніж ми звикли думати.

Якщо прийняти такі пояснювальні моделі для описуваного феномена раптом пробуджується перед лицем смерті пристрасті до життя, то треба, на нашу думку, визнати цю пристрасть швидше справою тих, хто не любить життя насправді, або, в кращому випадку, не вміє любити його за відсутності будь-якої загрози..

Неминучість настання смерті змушує людину шукати сенс життя, розвивати і актуалізувати своє «Я». Страх смерті - є боязнь втратити короткий термін, відведений для людини в якості життя. Страх втратити час, дане нам, боязнь прожити своє життя даремно змушує нас шукати і переслідувати мету в житті, знаходити сенс життя.

Таким чином, тільки коли ми боїмося померти, ми намагаємося жити. Будь наша життя нескінченне, ми б намагалися померти.

Шкумат Марина,
студентка 1 курсу 6 групи,
факультету ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Супрун А.Г.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЯХ 21 СТОЛІТТЯ

«Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух.»
Григорій Сковорода

У сучасному світі дуже легко дізнатися нову інформацію завдяки інтернету. Сьогодні будь-яка людина може оперувати актуальною інформацією, якщо має бажання. Але не вся інформація, яка актуальна у сьогоднішній день, є сучасною. Вислови українського філософа Григорія Сковороди бентежать думки багатьох людей упродовж трьох століть. Він зумів наголосити на проблемах людини і суспільства, які мають місце навіть сьогодні. Я хочу це довести на прикладі ось цього вислову: «Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух».

Упродовж всього свого існування людина зіштовхувалась із проблемами. Вони мали різні причини, масштаби, характер та шляхи їх вирішення. У 21 столітті людство має чотири основні види проблем.

По-перше, це проблема тероризму та війн. Сьогодні тероризм вийшов за поняття «політична боротьба», він вийшов на міжнародний рівень, чим викликає занепокоєння. Адже, в наслідок систематичного прояву жорстокості у суб'єктів тероризму виникають поняття «свій» та «чужий», які впливають на розшарування суспільства, формування ідеологій, заперечення культурної спадщини. Це викликає низку соціально-психологічних проблем. Ігнорування цієї проблеми може призвести до зростання рівня тероризму і, як наслідок, до більшої кількості жертв. Отже, турбування про цю проблему подарує життя не одній людині.

По-друге, це проблеми стабільного розвитку. Багато країн, особливо низького рівня економічного забезпечення, стикаються з проблемами злиднів, голоду, безробіття та неписьменності. Кожна людина має мати не тільки право на

розвиток, а й можливість. Я вважаю, що уряд країн, які мають такі проблеми, повинен надавати шляхи їх вирішення. Допомога малозабезпеченим сім'ям, надання нових робочих місць, заснування нових шкіл, тощо. Саме це і буде турботою про власних громадян. Прояв турботи про краще життя – це надання можливості жити.

По-третє, це проблеми здоров'я людей. За останні декілька років у світі з'явилося дуже багато модифікацій вірусів, які шкодять людському здоров'ю. Деякі з них є смертельними або невиліковними. Всесвітня організація охорони здоров'я постійно піклується про поширення інформації щодо боротьби з хворобами або їх запобігання. Своєчасне розповсюдження інформації про хворобу, кількість хворих та померлих також є турботою. Усвідомлення реального рівня небезпеки допоможе формуванню відповідальності та сприятиме виконанню всіх заходів для захисту власного здоров'я та здоров'я ваших близьких.

По-четверте, це проблеми екології. Різноманітні техногенні та екологічні катастрофи шкодять не тільки людині, а й усій планеті. Із розвитком промисловості виросла кількість шкідливих викидів в атмосферу та гідросферу, зменшуються ареали існування багатьох тварин та рослин. Отже, проявляючи турботу про екологію людина може допомогти не тільки собі, а й природі.

Таким чином, можна зробити висновок : турбота про кого-небудь чи що-небудь спонукає до життя. Коли ми піклуємося та допомагаємо, ми робимо краще не тільки опікуваному , а й собі. Турбота спонукає нас до дій, а життя – се рух.

**Потрійний Данило Юрійович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ

Один стародавній мудрець сказав: для людини немає більш цікавого об'єкта, ніж сама людина. Що ж таке людина? Людина – головна загадка для філософського мислення. З античності і до наших днів філософи розмірковували, намагаючись пояснити, що є людина. Проблема людини у філософії починається з проблеми її становлення, тобто з виявлення сутності антропосоціогенезу, єдиного процесу становлення людини і суспільства. Вона розглядається релігією, філософією, низкою конкретних наук, зокрема, антропологією, історією,

археологією та ін. Філософи Нового часу зосереджують увагу на розумових, пізнавальних здібностях людини. Лише спираючись на розум, людина здатна підкорити, змінити світ, створити розумне і справедливе суспільство. Філософи утверджують природній потяг людини до добра, щастя, гармонії. Але розвиток механіки, природознавства, спричиняють появу в філософії механістичного погляду на людину як своєрідну машину. Людина стала розглядатись як продукт природи, цілком детермінований її законами.

Гадаю, що перша проблема це “Проблема людини є вічна філософська проблема”. Друге, що слід відзначити, що вона цікава не лише для філософів, а й для пересічної людини, оскільки йдеться про нас самих. Третє зауваження стосується особливості філософського осмислення людини: воно пов’язане з можливістю представити цілісну картину людини та виокремити ознаки, що закриті для нашого повсякденного досвіду. Отже, Ф.М. Достоевський сказав “Людина є таємниця, її треба розгадати, і коли будеш розгадувати все життя, то не говори, що втратив час..”

З розвитком новітніх технологій все помітнішим став їх вплив на людину, суспільство в цілому. Виникають нові типи відносин між людьми, нові концепції щодо організації соціуму. Поняття "суспільство" в філософії має не одне визначення. "Суспільство - найзагальніша система зв'язків і відносин між людьми, що складається в процесі їхньої життєдіяльності ("людське суспільство"); історично визначений тип соціальної системи (первісне, рабовласницьке, феодальне, капіталістичне, комуністичне суспільство); специфічна форма соціально організації, що склалася в процесі історичного розвитку даної країни". Суспільство, як система взаємодії людей, визначається певними внутрішніми суперечностями - між природою й суспільством, між різними соціальними спільнотами, між суспільством і особистістю. Ці зв'язки стали основою для розробки різноманітних соціологічних концепцій суспільства.

На мою думку, в історії філософії і науки проблема як феномен тлумачиться по-різному. Та завжди особлива увага мислителів була зосереджена на тих проблемах, що постійно виникають.

Таким чином, в сучасній соціальній філософії усвідомлення поняття «суспільство» пов'язане з інформаційною революцією, із новим баченням світу. Філософія Нового часу вважала істинно людським в людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її всезагальній природі, соціальній сутності, універсальності тощо.

Література

1. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста / В. И. Вернадский. – М.: Наука, 1988.
2. Губин В.Д., Некрасова Е.Н.. Философская антропология. - М.; СПб., 2000.

3. Гуревич П. С., Степин В. С. Философская антропология. Очерки истории // Философские исследования
4. Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: 2003.
5. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973.]
6. Шарден П. Т. Феномен человека.– М., 1987

Уманець О.О.
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У ХХІ столітті розвиток новітніх технологій все більше впливає на людину та суспільство в цілому. Виникають нові типи відносин між людьми, нові концепції щодо організації соціуму, зокрема – інформаційне суспільство, що є соціологічною концепцією, і головним фактором розвитку суспільства визнає виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації. Концепція інформаційного суспільства це різновид теорії постіндустріального суспільства, засновниками якої були З.Бжезинський, О.Белл, О.Тоффлер. При розгляді розвитку суспільства як «зміну ступенів», прибічники теорії інформаційного суспільства пов'язують його становлення з домінуванням «четвертого», інформаційного сектору економіки, який іде після сільського господарства, промисловості та економікою послуг. Завдяки можливості спілкування, інформаційної технології приводить до того, що в інформаційному суспільстві класи змінюються соціально недиференційованими «інформаційними спільнотами».

Існує проект «глобальної електронної цивілізації», який базується на синтезі телебачення, комп'ютерної служби та енергетики . «Комп'ютерна революція» поступово приводить до зміни паперово друку «електронними книгами», змінює ідеологію, перетворює безробіття у забезпечене дозвілля та заробіток. Соціальні та політичні зміни розглядаються у теорії інформаційного суспільства як наслідок «мікроелектронної революції».

Перспектива розвитку демократії пов'язується з розповсюдженням інформаційно і техніки, яка забезпечує двосторонній зв'язок громадян з урядом,

дозволить враховуватиїх думку при розробці політичних рішень. Розробки у галузі «штучного інтелекту» розглядаються як можливість інформаційного трактування самої людини. Концепція інформаційного суспільства викликає критику з боку гуманістично-орієнтованих філософів та науковців, щодо тримуються думки щодо негативних наслідків комп'ютеризації суспільства.

В сучасній соціальній філософії розуння поняття «суспільство» пов'язане з інформаційною революцією, так би мовити новим баченням світу. «Інформаційно-комп'ютерна революція реалізується як «процес інформатизації усіх сфер життя та діяльності людини і суспільства. В основі кожної соціотехнічної революції знаходяться свої особливі технологічні системи.

Для інформаційної революції це інформаційні технології, кінцевим результатом якої повинно стати створення нової інформаційної цивілізації. При чому все радикально міняється: матеріальне виробництво і світогляд, побут і освіта, спілкування й мистецтво змінюють не тільки свої зовнішні риси, але й внутрішні механізми – зміст діяльності...» пише А.І. Ракітов у праці «Філософія комп'ютерної революції». Формується загально-планетарна цивілізація на засадах, з одного боку, єдності і неподільності світового співтовариства, з другого - множинності, відносної незалежності й різноманітності народів, культур.

За думкою американського соціолога і публіциста Д.Белла у наступному столітті вирішальне значення для економічного та соціального життя, для способів виробництва знання, а також для характеру трудової діяльності людини набуває становище нового соціального укладу, яке базуватиметься на телекомунікаціях. Революція в організації та обробці інформації та знань, в якій головну роль грає комп'ютер, розвертається водночас і з розвитком індустріального суспільства.

При означенні поняття «інформаційного суспільства» Турен вважає, що найважливішим моментом є те, що робиться акцент на нові економічні стосунки. Також французький соціолог підкреслює «...особливу важливість перетворень інвестиційної та керівничої політики під час телекомунікаційно-інформаційної революції...».

Кан же вважав, що «різниця між поняттями «інформація» та «інтелект» є штучною, але достатньо важливою». Дослідження Г.Кана особливостей розмежування понять «інтелекту» та «інформації» є дуже важливим для розуміння сутності «інформаційного суспільства», оскільки воно дозволяє чітко відокремлювати духовну й матеріальну сфери нового суспільства. Адже інформація сама по собі, без людських емоцій не здатна змінювати людську культуру, сприяти прогресу духу.

Література

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. М., 1994.
2. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. М., 1991
3. Тойнби А.Дж. Постыжение истории. М., 1991.

4. Філософія: Підручник. За редакцією Заїченко та ін. К., 1995.
5. Келле В.Ж. Наука как компонент социальной системы. М., 1988.
6. Філософський словник. За редакцією В.І. Шинкарука. Київ, Головна редакція Української Радянської енциклопедії, 1986.

Знов'як Д.В
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ: ФІЛОСОФСЬКІ ІНТЕНЦІЇ

Наприкінці ХХ та початку ХХІ ст. людство опинилося на порозі великих змін. Вже сьогодні можна простежити розвиток світової цивілізації: небачені можливості інформаційних технологій, нових способів комунікацій, прискорену інтеграцію світу, його різноманітність і багатополярність. Перед кожною країною постала проблема вибору: як увійти в майбутню цивілізацію і зайняти в ній гідне місце, забезпечити вищу якість життя і розвиток особистості? Вибір шляху розвитку завжди передбачає визначення певних світоглядних орієнтирів, у формуванні яких важливу роль відіграє філософське мислення.

Чим вищий рівень історичного розвитку і чим нагальнішим є вирішення суспільних проблем, тим відповідальнішою стає роль філософії. Вона становить світоглядну і методологічну основу пошуку засобів і напрямів руху до майбутнього, розкриває соціальні риси найбільших ускладнень, попереджує про небезпечну ілюзію недооцінки складнощів соціальних перетворень. Нині в центрі філософії стоять проблемні ситуації, породжені людською цивілізацією у ХХ ст.

По-перше, проблема виживання, спричинена вступом людства в ядерну епоху. По-друге, глобальні екологічні проблеми і зумовлена ними необхідність радикальних змін у ставленні людей до природного середовища. По-третє, внаслідок прискорення соціального розвитку в ХХ ст. надзвичайно гостро постала проблема людських комунікацій, спілкування, подолання відчуження людини від породжених нею соціальних умов життя.

Ці та інші життєві проблеми сучасності мають світоглядний характер, і тому трансформуються в постановку тих філософських питань, які кожна епоха по-своєму формулює і вирішує: питання сенсу людського буття, призначення людини, проблеми волі, справедливості, моралі. Ніколи в минулому людина не

володіла такими знаннями, не була настільки технічно озброєною і могутньою, як тепер, але ніколи вона не була настільки вразливою і розгубленою перед глобальними і локальними проблемами.

Така суперечність і складність буття людини і суспільства у ХХ – на початку ХХІ ст. зумовили велику різноманітність філософських напрямів, течій і шкіл.

У сучасних умовах наука формує так звану картину світу, а філософія ж є теоретично виражений світогляд, де картина світу – лише момент. Для картини світу характерний об'єктивний підхід, де немає волі, спонтанності, творчості. Філософія ж як стрижень світогляду виражає ставлення людини до світу. Адже у сферу філософії входить не навколишній світ людини, а зміст її буття у світі, людина – не просто річ серед речей, а суб'єкт, здатний до зміни світу в самому собі.

Література

1. Підручник "Філософія"
2. "Основи філософії" О.Г. Данильян, В.М. Тараненко
3. "Філософія" Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А.
4. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука.

Мосюк І.В.
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ У ПРОФЕСІЇ ДИПЛОМАТА,ЯК ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА

Логіка виникла і розвивалась як філософська наука,на разі вона дозволяє провести чіткіші границі між філософськими принципами та встановити логічні зв'язки між ними.В 21 столітті ця наука зовсім не втратила своєї значущості для нашого сучасного суспільства,яке хоч і вважає,що досягнуло великих висот в технічному плані,але все ж потребує подальшого розвитку своєї духовної культури.Мистецтво аргументації,критичне мислення,встановлення причинно-наслідкових зв'язків,люди використовують ці знання та навички в повсякденному житті незалежно від роду їх професійних занять,навіть не задумуючись що вони активно використовують логіку для досягнення своїх цілей.Якщо мислити більш

глобально люди виступають складовою частиною всіх держав світу, тобто соціальна організація кожного суспільства та методи управління ним виливаються у зовнішню політику країни.

Наприклад, Китай, США, Росія, Індія, Туреччина, ми чітко можемо прослідкувати зв'язок внутрішньої та зовнішньої політик, залежно від моделі управління своїм народом, кожна країна позиціонує себе на міжнародній арені, як сильний гравець. Не рідко це призводить до конфліктів, який кожна сторона намагається використати, навіть не будучи безпосереднім його учасником.

Але що ж допомагає цим державам досягнути поставлених цілей на міжнародній арені, якби банально не звучало, але це логіка. Кожна країна має широкий чиновницький апарат, як безпосередньо й здійснює її управління. А всі чиновники є людьми, які й користуються логікою, тільки всіх їх об'єднує одна ціль державний інтерес. Насамперед його відстоювання покладено на плечі політиків, дипломатів та солдатів. Але відповідно до норм міжнародного права використання збройних сил держав для досягнення поставлених нею цілей та завдань забороняється. Інша справа, що деякі країни порушують даний принцип і ставлять під загрозу діючу систему міжнародних відносин, але все ж основна вага відповідальності лягає на політиків та дипломатів.

Використовуючи дипломатичні канали, влаштовуючи офіційні зустрічі, проводячи конференції держави намагаються мирним шляхом владнати між собою всі суперечності. Основним засобом для цього стають переговори. Звісно вони можуть принести результат, якщо всі сторони будуть готові піти на взаємні поступки та залишаться задоволеними досягнутими домовленостями. Тут у нагоді всім учасникам переговорного процесу стає логіка, тобто мистецтво переконувати і аргументувати, все залежить від майстерності дипломата чи політика. Адже за допомогою логіки можна не тільки переконати, але ввести в оману, схитрувати, а ці засоби виступають основними у політиці. Тому вивчення цієї науки майбутніми дипломатами, державними управліннями є таким важливим для кожної держави, і України зокрема. Оскільки, на нашу долю випало розв'язати багато проблем, які на разі має наша держава. Ми маємо переконати міжнародну спільноту в необхідності підтримки України, надання їй допомоги, оскільки ми маємо досить слабкі інформаційні ресурси Російська Федерація користується цим, намагаючись маніпулювати громадською думкою країн Західної Європи. Тому вся відповідальність за формування міжнародного авторитету нашої держави покладається на наших політиків та дипломатів, які не тільки донесенням правдивої інформації до своїх закордонних колег, але й реальними кроками в середині держави мають виправдати високу довіру своїх союзників та партнерів.

Багато міжнародних конфліктів було вирішено завдяки використанню логіки та її засобів, наприклад Карибська криза. Світ був на межі ядерної війни, проте сторони змогли домовитися та вирішити все мирним шляхом. Всі розуміли, що в

цій війні немає переможців. Але кожна країна намагалася отримати максимальну вигоду та піти на менші поступки. Тут їм в нагоді й стала логіка, а точніше мистецтво володіння нею. Судити хто ж отримав більше не варто, оскільки фактично поступки були рівносильними. Але ж ніхто ніколи не розкриває деталі самого переговорного процесу та таємні домовленості, які досягаються сторонами.

Іншим прикладом є зустрічі у Нормандському форматі. Фактично переговори між Україною та Росією за посередництва Франції та Німеччини. Кожного разу проходять переговори, ми не можемо судити на скільки вони важкі, оскільки все відбувається за зачиненими дверима, проте наш президент сказав, що остання зустріч проходила на високих тонах і ще одну дуже важливу річ. Погляди на розв'язання конфлікту на Донбасі та повернення Криму глави двох держав мають кардинально різні. Тому можна зробити висновок, що мистецтво переконувати, як один з засобів логіки без готовності іншої сторони йти на поступки або піддатися переконанню є неефективним, адже у кожного з нас своя правда.

Тобто, якщо одна й сторін готова йти на компроміс, то інша ні. А тут чітко прослідковується зв'язок внутрішньої та зовнішньої політики обох держав, а саме Україна – демократія, а Росія – фактично авторитарна держава. Тому її чиновницький апарат просто не вміє йти на поступки, як своєму народові так і державам на міжнародній арені. Ще одним прикладом цього є конфлікт в Ідлібі, але там дещо інша справа фактично там зіткнулися два диктатори.

Отже, можна зробити висновок, що логіка відіграє важливу роль в житті кожної людини, а особливо в потузі дипломата та державного діяча. Проте на практиці вона не завжди може допомогти досягнути того, що ми хочемо. Тому нам варто активно розвивати свою особистість та вивчати більше наук, щоб такі допомогти власні країні і підняти її авторитет на міжнародній арені на достойний рівень.

Література

1. Кирилов В. И., Старченко А. А. Логика: Учебник для юрид. ф-тов и институтов. – М., 1996. – С. 3- (256).
2. С. П. Галака. Карибська криза 1962 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004. – Т. 1. – 760 с.
3. Стаття Олексія Ярмоленка: Хто зібрав нормандську четвірку: історія формату

Мадянова А.В.
Студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гумантіарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛЮДИНА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСЯГНЕННЯ

З розвитком суспільства питання про людину, її сутність, місце в суспільному житті, свободу, творчість, сенс існування набувають все більшого значення. Увага до проблеми людини у філософії не ухильно зростає.

З давніх часів людина в тій чи іншій мірі постійно була об'єктом філософських роздумів, але не завжди стояла у центрі уваги філософів. Проблема людини є однією з найважливіших для всієї філософії, але особливо актуальною вона стає в переломні періоди розвитку історії, коли найбільш гостро постає питання про сенс і мету існування не тільки окремого індивіда, а й усього суспільства. Філософія розглядає людину як унікальну, живу, духовну, космічну істоту. Для людини як розумної істоти важливим здається рішення питань про те, що ж таке наш світ в цілому, яка його основа, чим є світ якийсь сенс і розумну мету, чим є цінність наше життя і наші дії, яка природа добра і зла, і т.д. Вирішення цих питань лежить в області філософського мислення.

Сучасний філософський підхід до проблеми людини зберігає традицію комплексності, одночасно більше враховує нинішні значні наукові здобутки і менше вдається до спекулятивних міркувань, втім числі і у визначенні сутності людини, яку ми запропонували вбачати у соціокультурній формі існування виду *Homo sapiens*.

Живі, діючі людські істоти є творцями складних соціальних інституцій, всіх історичних реалій. Без наявності людей ні про що говорити, бо нема ні суспільства, ні історії. Врешті-решт кожний розуміє досить банальну істину: оглядаючись навкруги, ми бачимо, що нас оточують люди, а не структури; люди для нас видаються безперечно більшою реальністю, ніж абстрактні розумові конструкції щодо устрою суспільства, якими б вони не були вірогідними. Безпосередньо ми реагуємо на дії і вчинки живих індивідів, а не на якісь узагальнені в теоретичних конструкціях обставини.

Визначення сутності людини має важливе значення і поза такими екзотичними прогнозами. Очевидне піднесення ролі людського фактора в усьому природному процесі актуалізує відповідальність людини за всі живі істоти, ставить людину на чолі цього процесу, а значить вимагає додаткової оцінки

сутності людини і її призначення в світі. Треба зважити і на зростання кількості наук, які вивчають людину: антропологія, фізіологія вищої нервової діяльності, психологія, медицина, соціологія, педагогіка тощо.

Сократ вбачав в людині головний предмет філософського пізнання. Вихідним принципом філософського пізнання людини вважав самопізнання. «Пізнай самого себе!» - улюблений вислів Сократа. Позицію Сократа стосовно розуміння людини називають етичним антропологізмом, оскільки людське пов'язується з моральними вчинками. Сократ вважав, що завдяки розуму людина здатна мати загальне, достовірне знання. Однак його не можна отримати в готовому вигляді, а треба здобути власними зусиллями.

Щоб навчити, як такого досягнути, Сократ шукає істину разом з учнями в бесідах, діалогах. Предметом обговорення були судження, які вважалися очевидними, загальноприйнятими. Однак Сократ відкривав для учнів логічну суперечливість загальноприйнятого, демонструючи, що досить не просто відшукати істину в розумінні людини та її якостей – знайдена відповідь породжувала нові питання, відповідь на них також не була остаточною. Коли співрозмовники остаточно заплутувалися в логічних суперечностях, то зверталися до Сократа, який проголошував: «Я знаю лише те, що нічого не знаю».

В ХХ ст. проблема людини розроблялась багатьма філософськими напрямками. Серед них екзистенціалізм, фрейдизм, неофрейдизм та ін. В ХХ ст. постала спеціальна галузь філософського знання, яка займається вивченням людини – філософська антропологія. Її засновником є німецький філософ Макс Шелер, подальший розвиток здійснили Г.Плеснер, А.Гелен та ін.. М.Шелер розробив ґрунтовну програму філософського пізнання людини. Для того, щоб представити людину в найважливіших вимірах її буття, філософська антропологія мала поєднувати наукове вивчення різноманітних аспектів життя людини з цілісним філософським осмисленням. Філософська антропологія, за М.Шелером, наука про метафізичне походження людини, її фізичний, духовний та психічний початки, про ті сили та потенції, які нею рухають та які вона приводить в рух.

Філософську антропологію другої половини ХХ ст.. – початку ХХІ ст.. представляє постмодернізм, який намагався окреслити образ людини в світі, який стрімко змінюється. Людина відчуває та вчиняє по-новому - інакше, ніж уявлялося, так званим, «проектом модерну». Виявилось, що і світ, і людина є складнішими та продовжують ускладнюватися.

Отже, як можна зрозуміти з викладеного, філософія в її історії та сучасності представила багатоманіття точок зору, концепцій, напрямів, які намагалися дати обґрунтовану відповідь на питання про природу та сутність людини. Однак, як визнають самі філософи, вичерпних, «остаточних» відповідей дати неможливо, оскільки людина та світ є складними та динамічними, вони змінюються. Відповідно, змінюються і філософські представлення людини.

Разом з цим, сучасне знання про людину виявляє свою комплексність. Людина як представник людського роду, особистість, індивідуальність. предстає як складна цілісність, в якій поєднані космічні, біологічні, психічні, соціальні, культурні, цивілізаційні виміри.

Література

1. Масуда Й. Комп'ютопія / Перекл. з англ. В. Ляха // Філософська і соціологічна думка. – 1993. - № 6.
2. Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: 2003.
3. Подолянко Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. - К., 2002

Слюсаренко Р.О.
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЗМІСТ ЛОГІКИ ДОБРА І ЗЛА

Один із найвідоміших економістів Кейнс говорив, що ідеї правлять світом. Цим твердженням він якраз заперечував думку про те, що світом правлять тільки сили та інтереси ; навіть більше, він наполягав на тому, що світом правлять ідеї . Наприклад: висідаєте в автобус тільки для того, щоб їхати до Шанхая, вся ваша подорож спрямована до певної мети ; якщо б не було Шанхая, ви б туди не вирушали і т.ін. Такою є логіка добра і зла. Зокрема, переважання логіки зла у недавньому минулому пов'язано з тим, що влада немовби «виробляля» силу, але насправді увесь досвід ХХ столття засвідчував протилежне.

Вільний вибір людини між добром і злом можливий тільки в межах культури, лише всередині її. Спілкування і роз'єднання, що не порушує природної моральності на рівні звичаю і загальних моральних цінностей та ідеалів, утримують людське життя, за всієї його драматичності й конфліктності, в межах культури. Моральне й неморальне є результатом вибору людиною між традиціями й новаторством, старим і новим. Крайні форми аморалізму (вбивство, зазіхання на життя, честь, гідність людини та її права і т. п.) є руйнуванням суспільної природи людини, культури, моральності й не мають ніяких виправдань, хоч би якими цілями вони прикривалися.

Суб'єктивна воля стає лише тоді розвинутою сповна, коли виступає сферою добра; добро ж, у свою чергу, стає дійсним лише в суб'єктивній волі, завдяки якій воно набуває реальності. Розвиток суб'єкта моральної культури на основі морального добра передбачає, що: 1) добро виступає для мене як особлива мета; 2) добро змістовно визначається та обґрунтовується (що є добро і чому це добро). З цього моменту в історичному русі почався період, коли про цінність учинку судили вже не лише за його наслідками, а й значною мірою за намірами, що виступали джерелом і передісторією вчинку. Причому весь період зростання та розвитку індивідуально-особистісних якостей водночас був процесом поглиблення моральної свідомості внутрішніх основ учинку, зростання цього фактора в культурі. Процесом внутрішнього визначення добра є совість.

Об'єктивна необхідність морального спілкування набуває законодавчого для волі характеру, коли стає внутрішньо осягнутим добром. Дана необхідність має стати істинною для людини як для суб'єкта пізнання й практики. Таким чином, право на пошук істини в моралі виступає найсуттєвішою характеристикою суб'єкта моральної культури. Й хоча повноцінна реалізація цього права вкрай необхідна, успіх чи неуспіх указанного процесу не можуть впливати на сутність об'єктивних основ добра. Людина може не нести відповідальності за результати свого вчинку, якщо порушення добра сталося не з її волі, не входило в її намір, а є результатом зовнішніх обставин, котрі не могли бути сповна враховані з причини певності, кінецьності, обмеженості реалізації мети в зовнішніх обставинах, умовах життя. Добро як суттєвий зміст волі має щодо неї форму безумовного обов'язку. Стосовно ж добра як такого правомірне визначення: обов'язок заради обов'язку, оскільки добро не може бути засобом чогось і містить істину в собі самому. Виконуючи обов'язок стосовно добра, реалізуючи його з міркувань обов'язку, людина об'єктивно вільна настільки, наскільки в самому добрі виражена сутність її об'єктивного існування. Водночас, дотримуючись даної точки зору, дуже важко визначити справді моральний зміст обов'язку людини як суб'єкта моральної культури. Вирішення моральної суперечливості світу полягає не у винесенні суперечності за межі історії, життя, існування й досягнення тим самим формальної тотожності. Лише у співвіднесенні з суттєвим змістом реального життя може бути виведений загальний принцип, на основі якого можливе здійснення оцінки вчинку. Втілення добра у формулі обов'язку – свідчення ефективності обов'язку як інструменту перетворення добра на дійсність. У той же час труднощі людського існування можуть спонукати до необґрунтованого виправдання слабих і вад людини тільки на підставі того, що без них людей не буває. Совість як вірогідність суб'єктивної самості не має ще об'єктивного змісту. Внутрішній характер механізму совісті, його самодостатність і самовірогідність не підлягають сумніву.

На думку Гегеля, посилення совісті «тільки на саму себе перебуває в безпосередній суперечності з тим, чим вона хоче бути, з правилом розумного в собі і для себе значущого загального способу дій»¹. По суті високий авторитет

совісті в суспільній думці ґрунтується на принциповій збіжності суб'єктивного знання й волі з істинним добром. Утім цей вексель не завжди виявляється спланиваним, оскільки зміст совісті може й не відповідати об'єктивному, усвідомленому, значущому й розумному змістові. Совість характеризує певну стадію розвитку внутрішнього світу і вперше проявляється в ті історичні епохи, коли звичай втрачали здатність задовольняти потреби соціального світу, що дедалі ускладнювався й розвивався, і це призводило до індивідуалізації пошуку основ учинків, що виражають необхідність, не санкціоновану суспільною думкою.

Література

1. Патрік де ЛОБ'Є - СІМ'Я ТА ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, переклад із французької
Костянтина СІГОВА – с.36
2. Конверський А. Є. Логіка -традиційна та сучасна: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 536с.
3. Бондар Т. Логіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2006. – 126с.

Ковальчук Вікторія Олександрівна
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проблематика свободи особистості є одною з основних для класичної і сучасної філософії, бо належить до «вічних» проблем людського буття. На початку ХХІ століття свобода як ідея та ідеал, цінність і норматив, суспільна реалія і характеристика практичної життєдіяльності соціуму і окремого індивіда, набула нового звучання.

Свобода особистості – один з визначальних критерії вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу до соціуму як в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Однією з провідних рис сучасності цивілізації є значне посилення особистісного, відповідального виміру людського буття, що й

актуалізує традиційну філософську проблему свободи саме в суб'єктивному сенсі. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства».

У філософському словнику, свобода визначається як особистісна можливість діяти на власний розсуд, відсутність неволі, рабства, приниження. Усвідомлення свободи за схемою відносин «роблю, щохочу» властиво зазвичай підлітковій свідомості, але кожна людина, тією чи іншою мірою, проходить у своєму розвитку через таке розуміння свободи.

Свобода як одна з основних філософських категорій характеризує сутність людини і сутність людства, їх існування. В історії філософської думки це поняття пройшло тривалу еволюцію – від «негативного» (свобода від) до «позитивного» (свобода для). Філософія свободи була предметом роздумів Канта, Гегеля, Ніцше і т.д.

Людська свобода, за Платоном, усвідомлюється як певний оформлений стан розумності, який потенційно закладений в людській душі і який людина повинна реалізувати протягом свого життя.

Отже, що ж означає свобода для сучасної людини? Феномену свободи в наш час приділяється все більше і більше уваги власне у контексті соціальної взаємодії. У сучасному світі людство намагається відновити цінність свободи, яка формально сприймається як одне з прав людини та громадянина. Поняття «свобода особистості», «свобода вибору» все найчастіше вживаються в засобах масової інформації, у виступах політичних лідерів і т.д. Але сенс, який вкладається в це поняття, – різноманітний, і шляхи розв'язання проблеми вободи є іноді зовсім протилежними. Свобода завжди буде розглядатися як найбільша цінність особистості, котра дорівнює цінності життя, як умова і результат історичного прогресу, оскільки прогрес суспільства є процесом звільнення його від стихійних соціальних сил, як належне, як умова і результат соціалізації нової людини, як іманентна мета людства. Підсумовуючи, свобода є полісемантичним і багатозначним поняттям, що вказує на суперечливу природу даного феномену й включає можливість її єдиного правильного визначення.

Література

1. Подолянко Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. - К., 2002.
2. Философский словарь. -3-е изд., испр. -Минск: Книжныйдом, 2003. - 1280 с.
3. Корх О. М. «Екзистенц/ально-індивідуальні» метаморфози вітчизняної філософії / О. М. Корх // Філософія, культура, життя: міжвуз, зб. наук. пр. - Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. - Вип. 20. С .8-15.

Носанчук Я.Д.
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ В ХХІ СТ.

Сьогодні можливо простежити тенденції розвитку світової цивілізації: нерозглянуті можливості інформаційних технологій, нових способів комунікацій, вплив інтеграційних процесів світу, його різноманітність і багатополарність.

Вибір шляху розвитку завжди передбачає визначення певних світоглядних орієнтирів, у формуванні яких важливу роль відіграє філософське мислення.

Роль філософії становить світоглядну і методологічну основу пошуку засобів і напрямів руху до майбутнього, розкриває соціальні риси найбільших ускладнень, попереджує про небезпечну ілюзію не до оцінки складнощів соціальних перетворень. Нині в центрі філософії стоять проблемні ситуації, породжені людською цивілізацією у ХХІ ст.

По-перше, ядерна проблема, спричинена сутністю людського буття.

По-друге, глобальні зміни навколишнього середовища, які почалися в цей час.

По-третє, проблема людських комунікацій, спілкування, подолання відчуження людини від породжених нею соціальних умов життя.

Ці життєві та філософські проблеми мають світоглядний характер. І саме від розвину тості кожної особистості залежатиме доля держави і нації. Тому головне – створити найкращі умови для самопізнання, саморозвитку, а потім і самореалізації власної сутності кожною особистістю. В цьому – шлях до особистого щастя кожної людини, в цьому – єдиний спосіб ненасильницького динамічного прогресу суспільства, нації і держави.

Отже, не дивлячись на стрімку технологізацію всіх сфер людського життя, біотехнологічне та комп'ютерне творення штучних живих систем, феномен людини залишається загадкою, таїною. І надалі його осмислення потребуватиме комплексності – представлення виявів людського в багатоманітності практик людини, в науково-технологічних, соціокультурних та морально-етичних вимірах.

Література

1. Болотова Е. А. Информация как философская категория: онтологические и гносеологические аспекты [Электронный ресурс]: Дис. ... канд. Филос. Наук / Е. А. Болотова. – Краснодар: РГБ, 2006.

2. Барулин В.С. Социально-философская антропология. Общие начала социально-философской антропологии. М.,1994

3. Сартр Ж.-П. Буття і Ніщо. Нарисфеноменології (фрагменти) // Філософська і соціологічна думка. – 1995

**Штокал Іван Олександрович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ

Живі, діючі людські істоти є творцями складних соціальних інституцій, всіх історичних реалій. Без наявності людей ні про що говорити, бо нема ні суспільства, ні історії. Врешті-решт кожний розуміє досить банальну істину: оглядаючись навкруги, ми бачимо, що нас оточують люди, а не структури; люди для нас видаються безперечно більшою реальністю, ніж абстрактні розумові конструкції щодо устрою суспільства, якими б вони не були вірогідними. Філософія віднайде своє місце і роль у вивченні людини при поєднанні її раціонально-критичної вільної думки зі спеціально-науковими дослідженнями. Безпосередньо ми реагуємо на дії і вчинки живих індивідів, а не на якісь узагальнені в теоретичних конструкціях обставини. До теми співвідношення природного і суспільного відноситься питання щодо дієвості так званих природних інстинктів. У сучасній науковій літературі термін «інстинкт» використовується мало, оскільки є більш диференційований термінологічний апарат для визначення механізмів поведінки, які колись об'єднували словом «інстинкт». У пошуках сутності людини через співставлення природного й соціального час від часу зустрічаються крайнощі: перебільшення ролі того чи іншого компоненту. Одні схиляються до «біологізаторства», а інші до зайвого «соціологізаторства». Прикладом останнього може бути традиція у вітчизняній літературі, яка йде від надто прямолінійної інтерпретації одного з висловлень К.Маркса. Людину вважають за істоту, позбавлену потужного масиву інстинктів, а нестача у неї інстинктів компенсується культурою. Серед інстинктів, на які найчастіше звертали увагу філософи й вчені, є агресія. К.Лоренц вказував: «Більше ніж вірогідно, що згубна агресивність, котра сьогодні як злий спадок сидить в крові у нас, у людей, є результатом внутрішньовидового відбору, який впливав на наших предків десятки тисяч років протягом всього палеоліту».

Підсумовуючи, можна сказати, що сучасний філософський підхід до проблеми людини зберігає традицію комплексності, одночасно більше враховує нинішні значні наукові здобутки і менше вдається до спекулятивних міркувань, втім числі і у визначенні сутності людини, яку ми запропонували вбачати у соціокультурній формі існування виду *Homo sapiens*.

Література

1. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста / В. И. Вернадский. – М.: Наука, 1988.
2. Губин В.Д., Некрасова Е.Н.. Философская антропология. - М.; СПб., 2000.
3. Гуревич П. С., Степин В. С. Философская антропология. Очерк истории // Философские исследования
4. Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: 2003.
5. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973.]
6. Шарден П. Т. Феномен человека.– М., 1987

**Кот Любов Миколаївна,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Як відомо, співвідношення людини і суспільства набуває особливої актуальності в наш час у всіх країнах, особливо в Україні. Історичний досвід однозначно свідчить про те, що у всі часи відсутність гармонії людини і суспільства призводить до соціальних потрясінь, таких як: тероризм, революції, війни. І не дивно, що в таких умовах проблема людини незмінно виходить на передній план.

Варто звернути увагу на те, що за останні десятиліття дуже різко змінився характер науки, яка переходить від класичного варіанта, який сформувався в XVII ст., до фази постнекласичної науки. Тут відкриваються нові можливості для розуміння людини та суспільства і виявлення специфічних особливостей їх взаємодії.

На жаль, про більшість сучасних людей можна сказати, що вони "односторонні", оскільки, саме вони виявляються найбільш затребуваними техногенним суспільством. І така однобічність проявляється у все зростаючих масштабах. Наука лише констатує це явище, але поки не в змозі дати йому пояснення. Однак на всіх рівнях розвитку суспільства люди завжди відчували ностальгію саме по багатосторонній особистості, що сформувалася в античній Греції.

Зрозуміло, взаємовідносини людини і сучасного техногенного суспільства вкрай складні і багатопланові, а часто й суперечливі. В контекст такої взаємодії включаються як раціональні, так і ірраціональні (інтуїтивні, образно-емоційні тощо) параметри. Зрозуміло, що оптимальним варіантом буде гармонійне включення людини в соціум, що визначає його гарне, комфортне самопочуття у ньому. І будь-яка людина завжди прагне до такого стану, яке в сучасній соціології отримало назву "соціальне здоров'я". Відповідно суспільство, в якому воно реалізується, називають "здорове суспільство".

Суспільство, особливо суспільство сучасне, являє собою складну цілісну розвивається систему. І людина, щоб стати повноцінним членом такої системи, повинен володіти набором специфічних властивостей, які він набуває з самого раннього віку в процесах включення в найрізноманітніші соціальні структури і соціум як ціле. Серед каналів, що сприяють такому включенню, зазвичай називають сім'ю, систему освіти, виховання, культуру з набором складових її компонентів.

Ситуація ускладнюється тим, що процес включення людини в одні соціальні структури проходить через контроль свідомості (наука, політика, система освіти, виробництво тощо), а інші (залучення до соціуму як цілого, мистецтво, таємні товариства, релігійні концепції тощо) - не проходить. В результаті у людини формуються якості, що суперечать або навіть взаємно виключають один одного, що, як показують психологічні дослідження, може призводити до інтенсивної деградації особистості. Дійсно, в нашій країні в періоди Брежнєва і Хрущова до людей часто висувалися вимоги, що взаємно виключають один одного. Скажімо, з одного боку, високі ідеали затверджувалися (моральний кодекс будівника комунізму, наприклад), а з іншого - реальна життя вимагала діаметрально протилежного. Зрозуміло, що в цих умовах ні про яке соціальне здоров'я не могло бути й мови.

Взаємини людини і суспільства значно ускладнюються ще й тим, що в сучасному соціумі декларується свобода включення людини в різноманітні соціальні структури і в той же час створюється маса обмежень для такого включення. Зрозуміло, що для розвитку сучасного суспільства потрібно так зване жорстке включення великої кількості людей в такі структури, як армія, виробничі об'єднання і т. п. Таке примусове включення мало місце на всіх рівнях історичного розвитку, починаючи з первісного ладу. Відомо, що у феодальному

суспільстві така включеність людини в ті чи інші структури юридично була закріплена актом його народження.

Отже, можна констатувати, що сучасна постнекласическая наука значно розширює горизонти людської свідомості. Переходячи від суб'єктно-об'єктних відносин на суб'єкт-суб'єктним, вона визнає факт існування венаучного знання (інтуїтивного, образно-емоційного і т. д.), яке стає компонентом усіх об'єктів дійсності. Природно, це відноситься і до таких надскладним систем, як людина і суспільство. Звідси стає зрозумілим, чому всі спроби інтерпретації співвідношення людини і суспільства в рамках традиційних уявлень класичної науки, починаючи з О. Конта і закінчуючи марксизмом, виявилися в кінцевому рахунку безуспішними. І людина, і суспільство в дійсності незрівнянно багатшими і не вкладаються в рамки класичних схем.

У наші дні проблема співвідношення людини і суспільства піднімається на більш високий рівень розгляду. Все більшою мірою акцент зміщується на людину творчої, багатостороннього, соціально здорового, орієнтованого на самореалізацію, на залучення до повноцінної духовної культури, тобто в результаті - на духовні цінності. В цьому контексті всі численні спроби включити його структури, орієнтовані на досягнення виключно матеріального благополуччя, в результаті неминуче призводять до розчарування і відкидаються. І суспільство, в якому виявляється затребувані середній, односторонній людина, що переслідує досягнення переважно матеріальних цілей, справедливо вважається хворим (Е. Фромм та ін). В цих умовах головним завданням стає формування людини, здатної більш або менш адекватно оцінювати ситуації, в які він виявляється включеним.

Облік різних сторін взаємодії людини і суспільства дозволяє зрозуміти природу людини, виділити аспекти, які можна аналізувати в рамках науки, і ті, які потребують використання венаучних уявлень. Потенційні можливості людини виявляються набагато більш різноманітними, ніж це передбачалося до цих пір. Облік таких особливостей особистості та їх використання відкривають широкі можливості для гармонійного розвитку і суспільства, і людини. Самореалізація дозволяє людині розкрити свої внутрішні потенції, які потім можуть бути використані для розвитку суспільства і перетворення природи на благо людини. Тому суспільство повинно робити все можливе, щоб стимулювати процес самореалізації входять до нього людей.

Таким чином, процес нормального розвитку суспільства здійснюється під впливом зовнішніх впливів, що виходять від природи, інших цивілізацій і внутрішніх імпульсів, які формуються в процесі самореалізації людини. Абсолютизація чи неврахування тих чи інших негативно позначаються на розвитку соціуму.

Родзинський Антон Сергійович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

КРИЗОВОГО СТАНУ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Констатації кризового стану сучасної філософії давно стали вже чимось на кшталт ритуальної формули, що має супроводжувати актуалізацію будь-якого філософського розгляду змісту свідомості людини, загальником у науковій літературі останніх десятиліть (згадаймо хоча б класичну вже Слотердайкову метафору щодо «умираючого дерева філософії» та мрії побачити його знову розквітлим [2]). Безперечно, криза системи ціннісних орієнтацій, нестабільність соціокультурних моделей поведінки та її мотивації, значна деідеологізація/ідеологізація картини світу в сферах масової та індивідуальної свідомості (не в останню чергу пов'язана зі специфічним, якщо буде дозволено такий вислів, «післясмаком» постмодерної парадигми в філософії, що насамперед обумовлено її пафосом негатиї, з одного боку, і схильністю до теоретико-філософської рекурсивності, з іншого) вплинули на проблемне поле (на гуссерлівський «горизонт смислів») сучасної філософії, хоча все згадане вище в соціокультурній сфері, нею ж (філософією) і обумовлене.

Можна сказати, що маніфестована подібними констатація ми ситуація проблематизує на сам перед комплекси питань, пов'язані із сучасною філософською антропологією (проблематика осмислення феномену людини в цифрову епоху та меж когеренції між традиційними соціокультурними формами і механізмами існування цивілізації та новітніми моделями взаємодії між людиною і світом (осмислення 133 феномена віртуальної реальності, що пов'язано насамперед із технологіями 3-D принтингу, augmented reality, (google glasses) Internet of things, нанотехнології, хмарні технології, цифрова особистість, енергозбереження і нові джерела енергії, розвиток нових можливостей медицини та трансплантології, електронної в тому числі) [4], що усталюються, – наприклад, проблематика трансгуманізму в етиці і в світоглядному знанні загалом, а також символічна природа культури, обумовлена знаковим характером сприйняття, осмислення, опису, пояснення, розуміння світу людиною та трансляції інформації про нього), гносеологією та етикою (рецепція та інтерпретація понять суб'єктивного та об'єктивного, дихотомії «суб'єкт-суб'єкт», сфери інтерсуб'єктивного та її сутнісних характеристик, розвиток парадигми діалогізму

та постдіалогізму (Е. Левінас) нової інтерпретації гуссерлівських концептів ноєми та ноєзису, створення відкритої динамічної системи знань і уявлень, що відігравали б роль картини світу в контексті швидкого розвитку теоретичної науки (який характеризують, не вичерпуючи, наприклад, в фізиці голографічна модель реальності Д. Бома або квантово-механічна М-теорія суперструн Е. Віттена)), аналітичною традицією (традиційна для аналітичної філософії лінгвістична проблематика ускладнюється включенням до розгляду метафізичних констант мови та урізноманітненням використання міждисциплінарних методологічних парадигм) та філософією свідомості (у найбільш широкому сенсі це ре інтерпретація психофізичної проблеми у філософії, питання про структуру, межі та зміст свідомості). Але попри всю багатоманітність, плюралістичність сучасних підходів у філософії до понять людини і реальності незмінною точкою перетину (своєрідною точкою мінімуму Кузанця) чи не всіх можливих інтерпретацій залишається сама людина та її переживання і осмислення нею світу. Ірраціональний характер переживання людиною своєї суб'єктивності як тут-присутності, існування, щоперебуває, і не може бути редукованим до будь якої раціональної форми, вказує на «сухий залишок» свідомості. Звідси і включення (як здійснення можливості, причетності людини до Іншого) в простір інтерсуб'єктивності. От цемінливе, «мерехтливе» буберівське «щось», лише і виступає підставою для опору паскалівському жаху безкінечних просторів, дораціональною сутністю Я. «Людський світ у першу чергу характеризується, власне, тим, що тут міжстотою та істотою відбувається щось таке, рівне чому неможливо відшукати у природі. Мовою для цього «щось» є лише знак та медіум, через «щось» викликається до життя будь-яке духовне діяння. Саме «щось» робить людину людиною; але на цьому шляху воно не тільки розкривається, але, трапляється, і гине.», – стверджував М. Бубер [1, с.94].

Бачимо, що концепт «щось», (яке П. Тіліх називав головною таємницею містики та теології Бубера), має тут яскравовиражений символічний характер. Тобто вищезгадане дерево філософії все одно живе, які б бурі над ним не ревіли, що обумовлене самою природою людини. Зіштовхуючим між собою метафоричні ряди смислів (що продукуються філософією або наукою так само, як і будь-яким нарративом, чи то пак, дискурсом – наприклад, символ умираючого квітучого дерева виступає як архетипічна конструкція у світовому літературному тезаурусі, архіві (М. Фуко) ще з часів Енума Еліш або Старого заповіту) скажемо, що дерево філософії живе у такий спосіб і так само назавжди, як от славнозвісний кіт Шредінгера. Можна навіть додати, вже без будь-якої іронії, що кантівське трансцендентальне запитання людини щодо себе і світу свідчить про існування, крім філософії пандемос, ще й філософії уранії, небесної, (перефразуючи платонівську антитезу Афродіт з «Симпосію»), до якої і належить предикація такого знання, як «вічної філософії» (О. Хакслі). Адже якщо філософування має на увазі трансцензус людини, універсальний вихід за межі

сприйняття, переживання і мислення часткового, окремого, то необхідно передбачається дистанціювання людини щодо себе самої (згадаймо, що одне із значень концепту теорія (відгрец. θεωρία) етимологічно «божественне бачення», бачення, яке передбачає цілісний синтетичний «огляд» присутнього, даного і заданого людській свідомості. У тілесному космосі давніх греків боги могли бачити все неначе з висоти пташиного польоту, з висоти Олімпу, одномоментно, цілісно, а не фрагментарно. Екстраполюючи етимологічне тлумачення лексеми «теорія» на сучасність, можна охарактеризувати такий філософсько-антропологічний підхід, як мультипанорамний. Мається на увазі насамперед об'ємність і масштабність переживання і осмислення (поняття смислу беремо не у традиції Фреге-Рассела, а в контексті тлумачення Гайдеггером концепту Dasein) людиною світу як мисленого і переживаного цілого, але даного у фрагментах, які хоч і є панорамними пазлами цілого, але лише пазлами, фрагментами «тут-тепер-так» сприйняття, переживання, мислення і знання. Доречною метафорою і символічною конструкцією одночасно для позначення цього «єдино роздільного» (О.Ф. Лосев) цілого видається тесеракт – чотиривимірний куб (класичне оповідання Р. Хайнлайна «Будинок, який побудував Тіл», 1958), кожна сторона якого виступає основою для розгортання ще одного куба, або образи творчості М. Ешера, (наприклад, відомалітографія «відносність» 1953 р.) що завдяки візуалізації тривимірної пластики символів безкінечності та симетрії в сприйманому людиною стала чи не візитівкою філософського знання.

Інтуїції В.Г. Табачковського, коли він намагався окреслити «полісутнісне homo», використовуючи при цьому образи-концепти на кшталт: людина – «будинок з безліччю вікон-поглядів на світ» (Г. Джеймс) [3], як видається, були скеровані саме в такому напрямку. У світовій філософській традиції існує інтенція переосмислення, (перезавантаження) стосовно позитивних засад філософського знання взагалі і надзвичайного стро щодо зокрема етики, аксіології, філософської антропології. Наявний стан речей, коли, з одного боку, науково-технічний прогрес, що стрімкорозвивається, насамперед спричинює буквально наочну зміну предметної реальності світу (як він даний людині), вимагає відповідей на світоглядні і смисложиттєві філософські запитання, а з іншого боку, загострення соціально-економічних і геополітичних дестабілізуючих чинників у світі потребує не просто створення нової картини світу, але і картини світу відкритої, здатної до розвитку, змін, вільної віднегації, агностицизму та своєрідного техногенного фаталізму. Розвиток технологій позбавляє світоглядного сенсу традиційний сцієнтизм, демонструючи його ірраціональну аксіоматику. Навряд чи сучасна людина може дозволити собі квазіакадемічний, техногенний і технологічний снобізм стосовно смислоутворюючої символіки філософського знання. Недостатньо оголосити, наприклад, час усього лише психічною конструкцією, що фіксується лексемою в мові, для того, щоб не те що вичерпати, а навіть підступитися до глибинних смислів його суб'єктивного переживання й

осмислення. Пертурбації концептів часу, простору, реальності в сучасній фізиці, філософії це яскраво демонструють.

Основними соціальними та духовними потребами людини є потреба в любові та почутті власної гідності. Якщо потребу в любові здатна задовольнити сім'я, рідні та близькі люди, то потреба у відчутті значущості власного Я прямо взаємопов'язана з освітнім середовищем. Адже продуктом освіти є знання та вміння мислити, що, в свою чергу, являється необхідною передумовою для набуття самоповаги.

Література

1. Бубер М. Проблема человека. Перспективы/ Лабиринты одиночества
2. Сост. Н.Е.Покровский. – М.: Прогресс, 1989. – С.88-98
3. Коэн Дж. Новый цифровой мирКримський С. Запити філософських смислів. – К.: 2003.
4. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973.]
5. Шарден П. Т. Феномен человека.– М., 1987

Андрусик Б.В.
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гумантіарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ У ПРОФЕСІЇ ДИПЛОМАТА,ЯК ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА

Логіка – наука про мислення. Назва її походить від грецького слова logos – "думка", "слово", "закон" і т. д. Термін "логіка" вживається також для позначення закономірностей об'єктивного світу (наприклад "логіка фактів", "логіка речей" і т. д.); для позначення строгості, послідовності, закономірності процесу мислення ("логіка мислення", "логіка міркування"). Закономірний характер мислення є своєрідним відображенням об'єктивних закономірностей.

Логіка мислення є відображення логіки речей (змістовно). Але на відміну від інших наук, вивчаючих мислення людини, наприклад, фізіології вищої нервової діяльності чи психології, логіка вивчає мислення як засіб пізнання. Логіка, яка

вивчає пізнаюче мислення і застосовується як засіб пізнання, виникла і розвивалась як філософська наука і в теперішній час являє собою складну систему знань, що включає дві відносно самостійні науки: логіку формальну і логіку діалектичну (усне пояснення). Мислити логічно – це значить мислити точно і послідовно, не допускаючи протиріч в своїх міркуваннях, вміти викривати логічні помилки. Ці якості мислення мають велике значення в будь-якій області наукової і практичної діяльності також і політичному діячу

Зважаючи на парадигму людини ХХІ століття, дипломатичний образ людської культури, що логічно обумовлений у суспільних комунікаціях, відіграє вирішальну роль для розвитку конкурентноздатності особи, країни на міжнародній арені. Тому у сучасному інформаційному полі і формується саме такий дипломатичний образ культури, що логічно набуває не лише абстрактно-теоретичного, а й практичного значення. Крім того, за умов глобалізаційних змін дипломатичний образ культури розглядається серед чотирьох галузей світової влади поряд із військовою сферою, економікою і технологіями. Як наслідок, можна спостерігати, що дипломатичний образ логічного обумовлення почав свідоміше і дбайливіше ставитися до підтримки свого культурного розмаїття, до збереження культурної Нагальним прикладом може слугувати новий виклик китайських реформ. «Китай стане суспільством загальної гармонії у ХХІ столітті», що відображає впевненість політичної еліти країни у тому, що китайський шлях модернізації принесе країні процвітання за допомогою зміцнення традиційних конфуціанських цінностей. У цьому ж аспекті варто розглядати створення інститутів Конфуція, яких все більше постає у світовому процесі, а також і в Україні.

Сьогодні існує чимало концепцій стосовно дипломатичного образу культури за допомогою методів цих передових держав. Втім, за вибором заходів забезпечення саме культурного іміджу варто розкривати основний зміст дипломатії як шляхетність переговорів мирним шляхом. При цьому необхідно цілісно використовувати як дипломатичні, логічні так і силові засоби з метою отримання переваги по створенню іміджу. Тому саме Рада Безпеки, що включає в себе такі іміджні країни як Німеччина, Японія, Індія тощо, чий вплив на світ і міжнародну безпеку дуже значний, здатна відтворювати модель «гри грою» як лідерство світового порядку. Саме імідж як вияв превентивної дипломатії є гнучкою і демократичною формою конструювання моделі «гри грою». Адже дипломатія артикулює або руйнує стереотипи – усталені уявлення про країну, оскільки такі стереотипи пов'язані з образом країни, що уособлюють в собі: етнічний, релігійний, політичний, естетичний, побутовий та логічний характери. Таким чином, можна стверджувати, що кожна конструктивна модель, яка сприяє дипломатії країни, обертається у вигляді реальних політичних та економічних дивідендів. Для цього потрібний інформологічний підхід як всебічне міжгалузеве вчення, що стосується різних аспектів життя особи та країни.

Втілюючи матричний спосіб у дипломатичне поле взаємних відносин між державами, варто означити їх добровільність і правову незалежність у міжнародних відносинах. Це є істотною гарантією державного суверенітету та трансформації у світовому вимірі дипломатичної гри. Тому реалізація цінностей права в умовах глобалізації відбувається не лише за допомогою інститутів і механізмів об'єктивного права тієї чи іншої особи, держави та суспільства, а й через резонансні дії права на відповідний стан, що є характерним для нової дипломатичної парадигми, яку формує Людина XXI століття. Саме така Людина повинна здійснювати прорив у майбутнє завдяки новому типу дипломатичної логіки.

Література

1. Кирилов В. И., Старченко А. А. Логика: Учебник для юрид. ф-тов и институтов. – М., 1996. – С. 3- (256).
2. С. П. Галака. Карибська криза 1962 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004. – Т. 1. – 760 с.
3. Стаття Олексія Ярмоленка: Хто зібрав нормандську четвірку: історія формату

Солодка Катерина Віталіївна
студентка 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ВИКЛИК МОРАЛІ В СУЧАСНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Очевидно, із розвитком світових технологій, економіки та культури, дипломатія видозмінилась і вийшла на новий рівень. В сучасних умовах політичні та дипломатичні зусилля все більше підпорядковуються критеріям демократії та загальнолюдським цінностям, а реалії численних міжнародних організацій посприяли розвитку мережевої дипломатії, яка може об'єднати напрацьоване державами протягом багатовікової історії для відповіді сучасним глобальним викликам.

Відкритість в інформаційній політиці багатьох держав ставлять під питання захищені канали зв'язку, так звані «секретні протоколи» та розголошення конфіденційної інформації. Проте, на практиці відмова від абсолютної таємності

дипломатії включає в себе поширення ключових домовленостей та полегшує процес сприйняття новин соціумом і офіційними особами, щоб засвідчитися в доречності протоколу та об'єктивності результатів.

Дипломатична служба існує ще від появи перших самостійних політичних утворень, тому століттями загартований, жорсткий та виправдовуючий всі методи заради досягнення цілей, засіб здійснення зовнішньої політики дуже важко модернізувати. В ХХІ столітті поєднання моралі та сили стає нагальним питанням. Його вирішенню навіть була присвячена 71-а Генеральна Асамблея ООН: країни-учасниці побудували свою роботу навколо праці Даріо Саласа Соммера «Мораль ХХІ століття». Автор проводить паралелі між занепадом світової моралі та кризою дипломатії і глобальних міжнародних відносин. Серед основних правил моралі Соммер виділяє такі:

1. Встановити пріоритети особистих цілей
2. Бути відданим добру і присягнути на вірність власним духу
3. Визнати свою нечесність
4. Емоційно ставити себе на місце інших
5. Керувати самим собою
6. Вийти зі своєї «ментальної нори»
7. Розвивати волю і загартувувати характер
8. Жити в гармонії з Природою
9. Дотримуватися закону «еквівалентного рівності»
10. Прагнути до пізнання більш глибоких істин

Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун описуючи резолюцію сказав, що її втілення може позитивно вплинути на повсякденне життя простого народу – освіту, пошук роботи тощо. Менш опосередковано, але питання моралі торкаються й Цілі Сталого Розвитку – довгострокові нарративи світової політики, зокрема, Ціль №10 – «Скорочення нерівності», Ціль №12 – «Відповідальне споживання» та Ціль №16 – «Мир та справедливість».

Звісно, в умовах «реальної політики» зіткнення етичних норм та переваги в переговорах не є рідкістю. «Обираючи професію дипломата, ви приймаєте певний тягар лояльності та моральності», - зазначає Надзвичайний і Повноважний Посол Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії в Україні (2002 – 2006) Роберт Брінклі.

Література

1. Едуард Кузьмін. Моральний вимір дипломатії // Міжнародне життя. - 2003.
2. Коронеллі М. В., Логінова А. А. Дипломат: хто він, чиновник або поет? // Юний учений. - 2017.
3. Соммер Д. С. Мораль ХХІ століття // КОДЕКС. - 2018.

**Топольник Олександр Валерійович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ АНТРОПОГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Антропогенетика - найважливіша галузь сучасної біології, синтетична наука, яка займається, по-перше, процесом антропогенезу успадкування людини і по-друге, взаємодією цього спадку з соціальними факторами в процесі індивідуального розвитку людини. Нові можливості сучасних антропогенетичних досліджень призводять до перетворень світогляду, які ґрунтуються на сприйнятті науки та сучасних технологій і які можуть змінити не лише найважливіші сфери людського життя, а й людину в цілому.

В результаті вдосконалення методів генетичного аналізу з'явилася нова сучасна тенденція - фармакогеноміка, яка є синтезом фармакогенетики та сучасних геномних технологій та досліджує генетичні та біохімічні фактори індивідуальної чутливості до лікарських препаратів. Сьогодні дослідники припускають, що можна буде пізніше виявити на генетичному рівні психічні розлади у психічно хворих пацієнтів і, відповідно, виробити потрібні ліки. Зараз можна дослідити на молекулярно-генетичному рівні виявлення нових цілей розробки протипухлинних препаратів в онкології. Зміни в геномі нормальної клітини, пов'язані з канцерогенезом, уже виявлені та описані, а також деякі особливості проліферації та диференціювання пухлинних клітин та її взаємодії з навколишніми тканинами. Сучасним вченим вдалося виділити чотири класи структурних компонентів геному, які викликають рак. Можливості генних технологій також використовуються для створення генетично модифікованих пухлинних вакцин.

У той же час сьогодні широко застосовуються психотропні препарати, такі як прозак і золот, які за рахунок підвищення рівня серотоніну в мозку підвищують самооцінку людини. Зрозуміло, що велика кількість людей живе з клінічними проявами депресії, тривоги, які знизили почуття власної цінності. Однак низький вміст серотоніну не вказується на чітку лінію патології, що призводить до ризику приймати такий препарат не тільки за його терапевтичну дію, а просто тому, що він хороший. Інший препарат, риталін, є стимулятором

центральної нервової системи, який використовується для лікування розладу уваги у дітей. Такі види соціального контролю приймаються мільйонами людей, майже не враховуючи їх наслідків для звичайного розуміння особистості та моральної поведінки. Таким чином, новітні засоби генетичного маніпулювання мозку та психіки людини, штучний вплив на свідомість та поведінку людини можуть призвести до кризи ідентичності, до втрати самоцінності власного «я».

Генетичні дослідження механізмів старіння є одним із пріоритетів 21 століття. Через розшифровку геному людини було виявлено, що багато вікових захворювань кодується в геномі людини. Нові дослідження в генеогронтології виявили, що окислювальне пошкодження, яке призводить до накопичення вільних радикалів, відіграє важливу роль у процесі старіння. Розуміння природи старіння є необхідною умовою для розробки нових методів профілактики та лікування вікових захворювань, а в перспективі - продовження життя людини. Існують різні концепції процесу старіння, які мають право на існування. В даний час розробляються методи запобігання окислення клітин. Однак було встановлено, що зменшення окислювальної шкоди не завжди сприяє продовженню життя. Останні результати наукових досліджень у галузі антропогенетики не лише сприяють прогресу медицини та життя людини, а й створюють умови для розвитку біологічних засобів масового знищення. Тому розробки мікробіології та генної інженерії є одними з найбільш загрозливих для людства та серед найменш контрольованих технологій, за допомогою яких можна виготовити найновішу біологічну зброю. Це антигуманістичні практики використання мікроорганізмів, а саме біотероризм та екологічні війни. Наприклад, відомі факти біологічних досліджень в африканських країнах. Основними характеристиками генетичної зброї є висока специфічність, неконтрольоване використання та виробництво. У 1972 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про заборону розробки, виробництва та використання біологічної та токсичної зброї. Того ж 1972 року було відкрито генну інженерію, яка дозволила створити масове знищення на абсолютно новому рівні. Все це призводить до висновку, що знання про геном людини можна не тільки успішно використовувати в різних сферах людської діяльності, але й представляє смертельну загрозу для людини та природи.

Ще більш складні і серйозні морально-етичні проблеми виникають у зв'язку з розвитком технології клонування. Це спосіб отримання організмів або клітин, генетично ідентичних стовбуровій клітині шляхом перенесення генетичного матеріалу з клітини-донора в клітину, з якої видалено ядерний матеріал. Історія клонування - це сукупність фактів з генетичних досліджень та експериментів зі штучного запліднення. Перші дані надходять з 1952 року, коли американські вчені Р. Бріггс та Т. Кінг досліджували земноводних. Проблеми, пов'язані з клонуванням живих організмів, і особливо людини, викликали величезну реакцію громадськості у всьому світі. Різні філософські питання стосуються проблем впливу на гідність людини, самоідентифікацію, право на особистість людини та самостійність

особистості. Однак найбільша небезпека при клонуванні технологій полягає в тому, що це загрожує унікальності та особистої цілісності, а також робить спадщину людини вразливою до фальсифікації.

У цьому контексті наслідки, що виникають із прогностичних міркувань Ф. Фукуяма щодо можливості, що ми могли б втратити своє розуміння того, що є людиною в осяжному майбутньому, цілком можливі. У своїй книзі «Наше постлюдське майбутнє» Фукуяма виділив три напрямки майбутнього розвитку генної інженерії. Перша область пов'язана з новими препаратами, які можуть посилити певні властивості, такі як самооцінка та концентрація, але в той же час можуть викликати багато небажаних побічних ефектів. За словами дослідника, другий напрямок заснований на успішних дослідженнях стовбурових клітин, які дають можливість вченим регенерувати практично кожну тканину в організмі. Третім напрямком, який відрізняє Ф. Фукуяма, буде стандартний метод перевірки ембріонів на імплантацію і таким чином мати «оптимальних» дітей.

Попередній аналіз тенденцій антропогенетики показує, що все людство ще не готове ефективно сприймати багато досліджень сучасної антропогенетики. Наразі постає питання про те, чи слід переглянути пріоритети сучасної науки та техніки зокрема. З огляду на те, що знання про геном людини поглиблюються та вдосконалюються, ми можемо очікувати, що всі ці проблеми будуть вирішені з часом.

Література

1. Борисов Ю. Генетика и поведение человека: этический контекст / Ю. Борисов // Человек. – 2003. – № 2. – С. 30–31.
2. Гнатик Е. Н. Человек и его перспективы в свете антропогенетики : философский анализ : монография / Е. Н. Гнатик. – М. : Изд-во РУДН, 2005. – 603 с.
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації // Г. Йонас; [Пер. з нім. А. Єрмоленко, В. Єрмоленко]. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.
4. Конюхов Б. В. Клонирование позвоночных: успехи и проблемы / Б. В. Конюхов // Генетика. – 1997. – Т. 33. – С.1605–1620.
5. Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя / В. Лук'янець // Філософська думка. – 2006. – № 3. – С. 3–25.

Латинін Сергій Віталійович
Студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СВІТОВА КАРТИНА ФІЛОСОФІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

В кінці ХХ і початку ХХІ ст. людство перебуває на межі великих змін. Сьогодні ми можемо простежити деякі майбутні контури розвитку світової цивілізації: безпрецедентні можливості інформаційних технологій, нові способи комунікації, прискорена інтеграція світу, його різноманітність і багатополлярність. Перед кожною країною стоїть завдання вибору: як увійти в майбутню цивілізацію і зайняти гідне місце в ній, забезпечити більш високу якість життя і розвиток особистості? Вибір шляху розвитку завжди має на увазі визначення певних світоглядів, в формуванні яких важливу роль відіграє філософське мислення. Як правило, радикальним соціальним змінам передують інтенсивні філософські пошуки, спрямовані на розкриття глибокого сенсу людини і його цінностей.

Чим вище рівень історичного розвитку і чим більш актуальною вирішення соціальних проблем, тим відповідальнішою роль філософії. Бона забезпечує світоглядну і методологічну основу для знаходження коштів і напрямків руху на майбутнє, виявляє соціальні риси найбільших ускладнень, попереджає про небезпечну ілюзії недооцінки складнощів соціальної трансформації. Зараз в основі філософії лежать проблемні ситуації, створені людською цивілізацією в ХХ столітті.

По-перше, проблема виживання викликана вступом людства в ядерну епоху. Сьогодні запобігання ядерному самогубству стало цінним пропозицією, з яким слід порівнювати будь-яку програму організації та перебудови суспільного життя.

По-друге, глобальні екологічні проблеми та їх необхідність радикальних змін у ставленні людей до навколишнього середовища. Для сучасного філософського свідомості стало можливим, що основні аспекти людського існування - існування людини як частини природи і як активного істоти, що перетворює природу - знаходяться в діалектично суперечливих відносинах. В даний час це протиріччя стало суперечливим, оскільки сучасне антропогенний тиск на природу створює небезпеку виродження біосфери і, отже, загрожує людству.

По-третє, у зв'язку з прискоренням розвитку суспільства в ХХ в. Проблема людського спілкування, спілкування, подолання відчуження людини від створених нею соціальних умов стала надзвичайно гострою. Ускладнення соціальних процесів і розширення сфери людського спілкування часто призводить до посилення стресу, дегуманізації соціальних зв'язків.

Ці та інші проблеми сучасного життя мають світоглядний характер і тому трансформуються в постановку тих філософських питань, які кожна епоха формулює і вирішує по-своєму: питання про значення людини, про цілі людини, про проблему волі, справедливості, моралі. Ніколи раніше людина не мала такими знаннями, не був такий технічно озброєний і могутній, як зараз, але ніколи він не був так вразливий і спантеличений перед лицем глобальних і локальних проблем.

Це протиріччя і складність буття людини і суспільства в ХХ - початку ХХІ століття. викликав велику різноманітність філософських течій, течій і шкіл. У класичній філософії є дві основні області: раціоналістична (неокантіанство, неогегельянство, неотомізм, марксистська філософія) і емпірична (позитивізм, нео-позитивізм, пост-позитивізм, структуралізм, герменевтика і т. Д.). В сучасній некласичній філософії основна увага приділяється ірраціоналізму - направленню, основними напрямками якого є філософія життя, філософська антропологія, фрейдизм і неофрейдизм, екзистенціалізм, феноменологія, релігійна філософія, постмодернізм і т. Д.з

**Попівська Ірина Олександрівна,
Студентка 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНА У СВІТІ ГРОШЕЙ

Філософія тісно пов'язана з іншими науками та дисциплінами. Він належить до багатьох сфер життя, таких як релігія, мистецтво. Кожна людина щодня бере участь у сфері економічного життя, економічних явищ, бо купує та продає, збирає дохід і сплачує податки, керує та підпорядковує управлінські рішення, економить, виробляє та споживає. Господарська діяльність не тільки створює матеріальне благополуччя, задовольняє життєві потреби, але й розвиває творчі сили, здібності, внутрішній світ людини, дає їй особливі вказівки.

Важливим фактором функціонування суспільного виробництва, економічної сфери є гроші - особлива реальність, пов'язана з кожним днем існування людини, що створює специфічне сприйняття людиною світу і себе. Гроші створюють людині проблеми в його відсутність і тим більше, коли вона рясна або надмірна. На перший погляд здається, що люди контролюють гроші, насправді вони контролюють людей. Гроші диктують свою політику, нав'язують особливу перспективу, філософію.

Філософія грошей - це філософський аналіз систематичного впливу логіки грошей, грошових відносин на світовий духовний світ людини та суспільства.

Оскільки цінність і суть грошей не залежать від форми їхнього матеріального втілення (гроші - це абсолютний ідеал), вони є цінністю, продовжуючи залишатися засобом і метою обміну. Їх цінність походить не від їхньої фізичної форми, а від змісту суспільного процесу, який вони опосередковують своїм рухом і роблять можливим. Маючи свою особливу форму руху від однієї людини до іншої, гроші виражають певну форму спілкування. Незалежно від форми (матеріальної чи символічної), вони є своєрідним інструментом соціальної взаємодії шляхом обміну. І це прояв їх надзвичайної цінності для суспільства. Механізм соціальної взаємодії, що відбувається через гроші, як правило, зводиться до привласнення та відчуження, завдяки чому щось, що належало окремій особі, стає чужим і незнайомець починає володіти ним. Гроші вносять певний порядок у процесі розподілу соціальних цінностей, визначають кількісні межі того, що можливо в діях людей, реалізують принцип еквівалентності товарів, відчужених та доцільних у ринкових умовах. У цій функції вони реалізуються як механізм соціального та регулятивного регулювання суспільства, що надає їм безумовних цінностей.

Маючи властивість обміну, гроші стають не лише цінністю, а й мірою вартості обмінюваних товарів - "мірою всіх речей". Вони виражають якісну нескінченність того, що можливо в діях людей, виступають поштовхом і мотивацією для багатьох видів діяльності - як людської, так і людської. Гроші здатні спонукати будь-які зусилля проти людини, перетворити себе на об'єкт купівлі - продажу того, чого не повинно бути у здоровому суспільстві. Це означає, що вони наводять порядок і елементи хаосу в суспільстві. Але гроші - це лише засіб докласти добровільних розумових зусиль з боку людини. Вони успішно служать як творчим, так і руйнівним діям та діям людини. У цій ролі вони створюють або руйнують людину як особистість, впливають на формування його індивідуальної ціннісної системи, ієрархію її особистих пріоритетів та цілей. Все залежить від співвідношення розумово-добровільних зусиль та грошового інтересу в діяльності людей. Гроші - це продукт суспільства, продукт, за який він повинен нести відповідальність. Людина повинна зрозуміти своє справжнє місце та роль у своєму житті та суспільстві, навчитися керувати ними на основі

поєднання сучасної економіки (з практичною орієнтацією) та філософії (з акцентом на знаннях) цілісного світу).

Фінансова влада досягла того, що жодна політична сила ніколи не могла зробити - вона повністю підкорилася людині, і в глобальному масштабі.

Зрештою, фінансовий ринок фактично перестав бути допоміжною надбудовою на економічній основі (базою) і став незалежною системою наддержави. Історія грошей свідчить, що вони були вирішальними протягом століть не тільки для торгових відносин, але для всіх - релігійних, політичних, сімейних, мистецьких тощо. В глобальній економіці, котра все ще розвивається, влада грошей та інститутів, побудованих на ній, витіснить економіку будь-якої держави, комбінації держав, або міжнародної організації, які сьогодні існують», – робить висновок Дж Везерфорд. Підтримана, стимульована і захищена електронними технологіями, виникає нова глобальна еліта – фінансова. Оскільки ніхто не впевнений у співвідношенні ціни та якості, в їх силу. І вона нікому не піддасться і не зробить цього. Є більше справжня перспектива розвитку людства на шляху до остаточного затвердження «Епоха грошей».

Література

1. Автономов В. С. Модель людини в економічній науці. – СПб., 1998.
2. Андрієв І.Л. Людина під назвою «Гроші» // Питання філософії. – 2002. – №12.
3. Картунов В. В. Філософія грошей. – М., 2002.

**Баранік Артем Юрійович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ СУЧАСНОГО СПОРТУ В ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Філософія спорту як новий науковий напрям і нова навчальна дисципліна в своїй основі об'єднує філософію і спорт пізнання світу через спорт і завдяки спорту. Якщо хочеш бути здоровим, сильним і розумним філософствуй і дізнавайся світ через спорт, не відставай від життя в пізнанні мудрості, націленої на культивування тіла людини через спорт. Останнім часом спостерігаємо стрімкі

зміни з розвитком спорту в умовах глобальної трансформації людства. На наших очах спорт перетворюється в стрімку складову сучасної індустрії шоу-бізнесу, в сфері спорту крутяться великі гроші, які випереджають сучасну спортивну політику. Міжнародні спортивні федерації та МОК в своїй діяльності все частіше виходить з економічних категорій прибутку, з кожним роком збільшується кількість стартів і розширюється програма Олімпійських ігор. Ці динамічні зміни вимагають серйозного осмислення проблем спорту в умовах глобалізації та розробки такої нової навчальної дисципліни і нового наукового напрямку, як філософія спорту. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває побудова дослідних прогнозів относительно майбутнього філософії спорту як молодій науковій галузі знань.

Спорт - це сукупність найбільш дієвих засобів і методів фізичного виховання, одна з основних форм підготовки людини до фізичної праці, суспільно необхідному видів людської діяльності. Спорт - це один з важливих засобів етичного та естетичного виховання, задоволення духовних запитів суспільства, те й цілий світ емоцій, породжуваних успіхами та невдачами отриманими на змаганнях, складаний комплекс між людськими відносинами і, нарешті, популярність видовища, значимість в суспільстві якого починає стрімко рости.

Філософія спорту як Підсистема професійної освіти має гуманістичну спрямованість лише в тому випадку, якщо в спорті реалізуються творчі потенціали особистості, а не вузького прагматичні інтереси, якщо спорт залишається фактом культури і збагачує духовне життя товариства. Спорт як соціально ціннісна і тілесно - духовна система має здатність до самоорганізації. Соціально комунікативні та духовно екзистенційне вимірювання спорту дозволяє глибше усвідомити цінність характеру спортивної ДІЯЛЬНОСТІ, що виражається в гармонізації тілесного, душевного і духовного. Суспільство повинно бути іншим, щоб реалізовувалася гармонія спорту високих досягнень, щоб змінити ставлення до спорту тільки як засобу комерціалізація.

Сьогодні слід сформуванати персональну концепцію спорту як субстанціональну цінність особистості, згідно з якою спортивне досягнення, з одного боку, є продуктом особистого розвитку, а з іншого боку, спорт - це явище общепланетарном масштабу.

Таким чином, можна зробити висновок, що філософія сучасного спорту в глобальному ВІМІРІ - це дуже молодий, але перспективний філософський напрямок, який включає багато проблем сфери спорту:

- 1) становлення і розвиток олімпійського руху в умовах глобалізації;
- 2) спорт як головна субстанція самореалізації особистості;
- 3) формування концепції сучасного спорту як
- 4) спорт як знаково-символічна і комунікативні система;
- 5) людиновимірне спорту як реалізація родової сутності людини

Література

1. Амосов Н. М. Природа человека / Амосов Н. М. – Киев : Наукова думка, 1983. – С. 4.
2. Біомеханіка спорту / [За заг. ред. А. М. Лапутіна]. – К. : Олімпійська література, 2005. – С. 7, 15.
3. Визитей Н. Н. Теория физической культуры: к корректировке базовых представлений : [философские очерки] / Визитей Н. Н. – М. : Советский спорт, 2009.

**Подчеко Поліна Антонівна,
Студентка 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Вплив науки на світогляд сучасної людини можна охарактеризувати як виняткове. Той образ науки, який сформувався до XVIII ст. - багато в чому завдяки зусиллям філософії, - породив в масовій свідомості культ наукового знання. У Новий час і епоху Просвітництва наука грає роль релігії, здатної дати відповіді на фундаментальні питання, що стосуються облаштування світу і буття людини. Культ науки як остаточне, об'єктивне і достовірне знання, породив в масовій свідомості особливе ставлення до того образу світу, який пропонується наукою. Наукова точка зору довгий час прирівнювалася до абсолютної істини, а наукова картина світу розумілася як точна копія реальності, існуючої поза людиною і незалежно від неї.

Механістична картина світу сформувалася в Новий час. Базою для цього типу світорозуміння послужила фізика І. Ньютона і онтологія Р. Декарта. Класична наука виходила з об'єктивної стрічки світу. В рамках цієї парадигми людина виступала як природне тіло в ряду інших тіл і тому залишалась принципово нез'ясовною в своїх проявах. Механістична картина світу виявлялася дуалістичною, оскільки крім природного світу необхідно було постулювати світ людської свободи, моралі, краси. Малося на увазі, що світ природний, в якому немає нічого людського, можна описати об'єктивно, не враховуючи факту присутності в ньому людини. Такий опис врешті-решт і повинен був стати точною копією об'єктивної реальності.

В рамках механістичної наукової картини світу Всесвіт постає як добре налагоджена машина, що діє за законами суворої необхідності, явища і речі пов'язані між собою в ланцюжок причин і наслідків. Всесвіт являє собою порожній простір, в якому за чіткими, прорахованими траєкторіями рухаються маси речовин. Матерія в свою чергу складається з неподільних атомів, що володіють постійною масою. Час, так само як і простір, абсолютно, однонаправлений і незалежний від речовини, що в цей час існує. Подібні субстанціональні погляди на простір і час було запропоновано І. Ньютоном і довгий час вважалися природними і єдиними можливими.

Зрозуміло, що місцем людини в подібному світі є місце одного з гвинтиків добре налагодженого механізму. Виникнення життя і свідомості у такому Всесвіті випадково і тому не піддається вичерпному поясненню. Людська доля та свобода, творчість і нестандартна поведінка залишаються загадкою. У якийсь момент, безпристрасний погляд науки просто перестає помічати суб'єктивне - людину, усуваючи її з картини світу.

Однак в науці, так само як і в філософії, відбувається зміна стилів мислення, світоглядних парадигм і способів інтерпретації проблем. Наукова картина світу не є незмінною. Криза і революція у фізиці на рубежі ХІХ-ХХ ст. спричинили за собою трансформацію основних "параметрів" механістичної наукової картини світу. Суть цих змін можна описати так: механістичний погляд на світ змінився поглядом органічним. В рамках органічної парадигми Всесвіт постає як сукупність зв'язків, а не речей. Образом цього світу може бути павутина, мережа. Сучасна наука, в тому числі і природна, прагне вивчати взаємодії зв'язку, а не окремі, замкнуті об'єкти. В рамках органічної наукової парадигми світ являє собою неподільну реальність загальних зв'язків, а не мозаїку розрізнених елементів.

Початок трансформації від механістичного уявлення про світ до органічного поклали нові відкриття у фізиці: загальна та спеціальна теорія відносності Альберта Ейнштейна, дослідження з радіоактивними альфа-частками Ернеста Резерфорда, роботи по квантовій механіці Нільса Бора, відкриття Вернером Гейзенбергом принципу невизначеності. Подальше змістовне наповнення нової парадигми відбувалося за рахунок даних, що надаються психологією в рамках якої сформувався концепція несвідомої психіки, біологією і генетикою з їх новими досягненнями в області осягнення сутності життя. Наука, що розвивалась у ХХ ст. перестала бачити світ простим і зрозумілим. Більш того, вона змушена була повернути в цей світ людину. Погляд сучасної науки перестав бути тотально об'єктивним.

Нові наукові досягнення показали, що людську свідомість спочатку було вплетено в систему об'єктивних зв'язків речей і явищ і впливає не тільки на сприйняття цієї реальності, а й на саму реальність. Один з центральних принципів

нової органічної парадигми стверджує, що світ влаштований таким чином, що поява в ньому людини є закономірною.

В рамках нової наукової парадигми Всесвіт постає як механізм, що постійно розвивається, а людина - як один із ступенів буття, закони якої не вступають в протиріччя з законами інших рівнів існування світу. Сучасна наукова картина світу тільки формується, і тому в ній безліч протиріч і нестиковок. Однак очевидна тенденція змін - від статичної до динамічної, від розділеності до взаємозв'язку, від механістичного дуалізму людського і природного світів до органічного монізму.

Філософія, так само як і наука, має есенціалістську спрямованість (спрямованість на сутність), в ній вітається логічна аргументація і докази висунутих положень. З наукою філософію зближує спрямованість на раціонально-теоретичні методи дослідження, вироблення достовірних, загальнозначущих принципів і положень. І в науці, і в філософії знання виражається в раціональній формі, у вигляді понять, суджень і умовиводів.

На стадії формування філософське знання було тісно пов'язане з науковим. В античності філософією називався весь комплекс теоретичних знань, з якого потім виділилися області конкретних досліджень. У сучасній філософії існують розділи, які безпосередньо пов'язані з науковим знанням - так звані проблеми конкретно-наукових дисциплін.

Однак, на відміну від філософії, наука не носить світоглядного характеру, вона нічого не говорить людині про його життєві, екзистенціальні потреби. Предметом наукового дослідження в гуманітарній, соціальній або природній сфері є тільки один з полюсів світоглядних відносин: або людина, або світ. Жодна наука не прагне прояснити фундаментальне світоглядне ставлення. Жодна наука не вирішує питання про свободу, істину або красу, хоча її можуть цікавити можливості людської свідомості і волі, особливості сприйняття естетичних форм або достовірне знання про фізичну реальність. Жодна наука не виявляє універсальні зв'язку і не прояснює фундаментальні передумови буття. Саме тому філософію не слід ототожнювати з наукою.

Філософські картини світу надзвичайно різноманітні. Фундамент філософської картини світу складає та чи інша концепція буття. Філософська картина світу ніколи не передбачає остаточних відповідей. У філософії відсутнє поняття сакрального, хоча деякі філософські вчення можуть стверджувати принцип обмеженості людського розуму. Тим не менш, це не межі, що задаються протиставленням природного і надприродного. У філософії принципово відсутня ідея особистого Бога, але при цьому в деяких філософських системах пропонується поняття Абсолютної ідеї або Світового духу. Філософія використовує всі дані, що надаються природними або суспільними науками, для вирішення принципових світоглядних питань, але ніколи не замикається в сфері

емпіричної конкретики. Будь-яка філософська картина світу є лише запрошенням до роздумів і самостійного пошуку, а не остаточною версією світобудови.

Література

1. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки // Підручник для студентів філософських факультетів та аспірантів – Київ: “Логос”. – 2009, -243 с.
2. Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Філософія та методологія науки – Київ: ВПЦ "Київський університет", - 2008, - 223с.
3. Андреев Є. А. Добронравова І. С., Ситько С. П. Проблема фізичних підстав цілісності систем, що самоорганізуються. - В кн. Ідея гармонії в науковій картині світу. Київ: "Наукова думка", 1989. С. 108-121.

**Гусєва Анастасія Сергіївна,
Студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Глобалізація, на сучасному етапі, ускладнює саму структуру світового розвитку, змінюється не тільки цінності та життєві норми людей, а й змінюються взаємодії між ними. Саме це стає результатом формування так званого «глобального суспільства». Головними елементами такого суспільства є транснаціональні структури та міжнародні урядові та неурядові організації, які зазвичай можуть формувати свою особисту глобальну систему відносин.

Щодо самої глобалізації, то вона характеризується об'єднанням народів та зародженням суто глобальних форм існування людей один з одним. Якщо брати за приклад історичні формування людей, то можна визначити що головним механізмом була регламентована форма спілкування різних племен та народів, що стала могутнім фактором становлення та розвитку глобальних форм суспільств.

«Глобальне суспільство» зазвичай характеризується сукупністю країн та народів, які певною мірою пов'язані один з одним на основі спільних цінностей та певних потреб. Саме розуміння традиційного суспільства може вбирати в себе такі критерії: саморозвиток, стабільність, самоорганізація, певні цінності, цілісність та

інше, саме це становить основну модель поведінки суб'єктів так званого глобального простору.

Щоб більш чітко зрозуміти поняття «глобального суспільства», треба вміти розділяти його з поняттям «світового суспільства». Особисто я вважаю, що не можна поєднувати ці два поняття в одне. Проте вчений У.Бек вважав, що «глобалізація суспільства засвідчує саме той факт, що ми живемо у світовому суспільстві» та «жодна країна не може існувати окремо від іншої». На такому ж твердженні наполягає польський вчений Г.Колод, намагаючись довести, що «світове суспільство» - це таке суспільство, у якому неможлива всесвітня держава та всесвітній уряд, бо завжди є той, хто зможе зробити корекцію суспільного розвитку.

Затвердженням цих двох припущень, щодо «глобального суспільства» та «світового суспільства», може стати підхід, що запропонував німецький вчений К.Кільюенем, згідно з яким «в ході глобалізації суспільство поступово перетворюється у світову систему».

Для остаточного з'ясування суті «глобального суспільства» до уваги слід взяти формулу, яку впровадив англійський дослідник Х.Булл. Під поняттям «глобального суспільства» він розумів, що «суспільні держави, які можуть існувати лише в тому випадку, коли певна група держав, усвідомлює наявність у них деяких спільних інтересів та цінностей, добровільно формує суспільство, у якому вони пов'язані правилами, а також підтримують спільні інститути». Саме відповідно з цим «глобальне суспільство» являє собою таку інституцію, що може перетворити певну систему відносин, а також з легкістю забезпечить необхідне регулювання відносин між учасниками системи.

Найголовнішим аспектом «глобального суспільства» є знищення єдності у функціонуванні держави та суспільства, що у результаті може призвести до появи силових співвідносин, певних конфліктів та непорозумінь між світовими акторами.

На мою думку, найголовнішим чинником становлення такого суспільства є, так званний, глобальний тероризм, який може легко спонукати громадян певної країни об'єднуватись заради протистояння експансії певних країн. Саме цей тероризм змушує людей об'єднуватись та прагнути до рівноправ'я суспільств, які терплять утисків від військових та політичних блоків.

Чи не найважливішим фактором становлення «глобального суспільства» є безперервний розвиток інформаційних технологій. На думку директора ЮНЕСКО Каїтіро Мацуури, цей розвиток призводить до появи глобалізованих знань, що мають забезпечити весь світ пошуком абсолютно нових шляхів практичного використання накопиченого знання та суто нових технологій у напрямку вирішення саме світового розвитку.

Наведені вище фактори свідчать про те, що головним механізмом розвитку «глобального суспільства» є саме глобальна взаємодія, під якою Дж.Най розуміє

«тип руху саме через який державні кордони певних предметів, в якому один з акторів є представником певних держав або урядів однієї частини світу, а інший - іншої». Саме це може свідчити про те, що «глобальне суспільство» є особливою формою соціальної організації, яка завжди матиме високий рівень оновлення суспільного розвитку.

Слід зазначити, що важливим механізмом функціонування «глобального суспільства» виступає інтегративна ідеологічна доктрина, що реально може відповідати потребам переважної більшості населення нашої планети. Під цією доктриною може виступати ідеологія лібералізму, яка повинна визначати демократичні принципи співіснування людей у межах «глобального суспільства». Я можу впевнено сказати, що ця ідеологія може забезпечити людство глобальну ідентифікацію, що допоможе йому відчувати себе як цілісне органічне утворення.

«Глобальне суспільство» слід розглядати як абсолютно нову форму соціальної організації, яка може мати свою систему соціальних дій. Якщо розглянути концепцію Парсона, то саме ця система «характерується сукупністю певних функцій, таких як: інтеграція, адаптація, цілеспрямованність та латентність». Саме через це у глобалізації основну роль грає механізми політики, культури та економіки.

Одним з найважливіших аспектів розуміння «глобального суспільства» є ускладнення організації структури такого суспільства, а саме – дуже важливо знати, чи зберігається в ньому ієрархія та чи з'являється в його межах дещо нове утворення. До того ж під поняттям «глобальне суспільство» слід розуміти сукупність людей, які можуть взаєодіяти між собою на основі певної організаційної діяльності.

Щодо нинішнього стану розвитку та формування «глобального суспільства», то можна зазначити що воно перебуває під значним економічним та політичним впливом. Однак чіткого розуміння такого суспільства немає. Саме це пояснюється тим, що в умовах «глобального суспільства» може формуватися дещо нова політична культура.

Отже, можна зазначити, що формування та функціонування «глобального суспільства» безпосередньо залежить від рівня культури, яка переважно й забезпечує відсутність конфліктів між спільнотою, лояльну поведінку, що має включати в себе суто формальну регламентацію. Також «глобальне суспільство» обов'язково має виступати як певна форма соціального об'єднання, за яким не виникає суперечностей між національною та міжнародною сферами діяльності.

Література

1. Ильин М.В. Политические аспекты глобализации // Труды Фонда Горбачева. – М., 2001. – Т.7.- С.140-162.
2. Кохейн Р., Най Дж. Транснациональные отношения и мировая политика. Введение // Соц.-гуманитар.знания. – 1999. - № 5. – С.231-318.

3. Giner S. Mass society. – London, 2000. – P.288.
4. Богомоллов Б.А. Глобализация: некоторые подходы к осмыслению феномена // Вест. МГУ. – 2004. - № 3. – С. 110-127. – (Сер.12 «Полит.науки»).
5. Назарчук А.В. Стига глобализирующего общества. – М., 2002. – 418 с.
6. Колодко Г.В. Глобализация и перспективі развития постсоциалистических стран / Пер. с польск. – М., 2002. – 385 с.

**Керницька Анастасія Іванівна,
студентка 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

БУТТЯ ЛЮДИНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Про унікальність людини з її багатоманітними біологічними, соціальними, культурними, моральними, психологічними рисами говорили і писали з давніх здавен. Античні філософи Сократ і Протагор, пропонуючи плюралістичне трактування буття, дають поштовх до численних варіантів осягнення сутності людини. У контексті категорії становлення вперше спробу збагнення людини через діалектику буття і небуття здійснює Платон, філософський досвід якого активно використовується і в сучасній соціальній філософії.

Епоха середньовіччя розширила античне бачення людини. Так, у поглядах Августина Аврелія виявляється нове розуміння людини, яке базується на пріоритетності духу. Доба Ренесансу тому й починається з продовження теми людини, але її тлумачення виявляється багато в чому відмінним від середньовічного тлумачення і навіть суперечним йому. На зміну середньовічному теоцентризму, в контексті якого Бог стояв у центрі світогляду, приходять антропоцентризм. Поряд з Богом, який формально продовжує бути “хазяїном” – творцем світу, з’являється постать людини, практично “співмірної” з Богом.

Соціальний аспект філософії людини розглядає В.Пазенок, який вважає, що "соціальне" сьогодні перетворилося на ключову філософську проблему; В.Андрущенко акцентує увагу на осягненні таїнства соціального, та, зокрема, чинників, які його детермінують; співвідношення діяльності та структури філософського знання досліджує М.Булатов, проблеми глобалізації людини у глобальному світі – В.Вандишев.

Аналізуючи філософський досвід щодо розуміння людини, слід згадати і запорізьких вчених: метафізичні виміри людського буття досліджує В. Воронкова, атрибутивні властивості людини в контексті саморуху універсума – В. Бех; детермінанти оптимізації історичного процесу розвитку суспільства – В. Воловик; ментальність народу – Р. Додонов; ідеологію державотворення – В.Таран; проблеми формування душевної гармонії особистості в залежності від рівня і типу світоглядної свідомості знаходимо в роботах В. Жадька, Л. Кривеги.

Аналіз наукової літератури з проблем людини свідчить, що людина – унікальне творіння природи, суспільства і самої себе. Філософія, розширюючи досягнення різних наукових дисциплін, формує своє, специфічне бачення людини. Питання про феномен людини не є емпіричним, а є концептуальним.

Визнання унікальності кожного суцього важливе для вчення про людину, воно націлене на визнання в кожній людині неповторної істоти. Разом із цим пізнання та практика потребують того, щоб будь-яке одиничне явище знаходило місце в системі зв'язків, об'єднувалось у групи, узагальнювалось у всеосяжну цілісність. Визнаючи подібність умов, способів існування одиничних суцх, філософія об'єднує їх у різноманітні групи, яким притаманна загальність форм буття. Серед основних форм буття розрізняються:

1) буття речей (тіл), процесів, які у свою чергу поділяються на буття речей, процесів, стан природи, буття природи як цілого; буття речей і процесів, вироблених людиною;

2) буття людини, яке поділяється на буття людини у світі речей і специфічне людське буття;

3) буття духовного (ідеального), яке існує як індивідуальне духовне і об'єктивне (позаіндивідуальне) духовне;

4) буття соціального, яке ділиться на індивідуальне (буття окремої людини в суспільстві та в історичному процесі) і суспільне буття. Умови цього буття ніколи не відтворюються знову і не залишаються незмінними. Буття – людське, воно заповнено людськими бажаннями, проектами, рішучістю зробити що-небудь, активністю. Отже, категорія “буття людини” вказує процес, який обіймає все людське існування, вказуючи взаємозв'язок, порядок чи ієрархію різноманітних видів, процесів, подій. Через категорію буття світ уявляється як дійсність через єдність природи і людини, матеріального і духовного, об'єктивного і суб'єктивного. Найважливішими формами буття є простір, час, рух, системність, які діалектично пов'язані. Онтологічними вимірами буття являються категорії простору і часу. Простір є формою буття матерії, як тієї сукупності відносин, що відтворюють координацію існуючих об'єктів, їх розташування один відносно одного. На думку В.Воронкової, “простір – це екзистенційний вимір буття людини, її емоцій, станів, переживань, особливого процесу становлення життєвого шляху особистості”.

Виявимо основні проблеми, які несе з собою глобалізація для людства:

- це поглиблення, спричинене стрибкоподібним наростанням нееквівалентного обміну, прірви між розвиненими країнами та рештою світу;
- загрозлива деформація фінансово-ринкових механізмів, коли конкуренція перестає бути стимулюючим чинником;
- ажіотажна експансія спекулятивного капіталу – саме спекулятивного, а не виробничо-стимулюючого;
- агресивне, нерівноправне хазяйнування у міжнародній економічній сфері транснаціональних корпорацій, Всесвітньої торгової організації, Міжнародного валютного фонду тощо;
- це також ціла низка екологічних негараздів, проблем, спричинених небажанням одних і неспроможністю інших вкладати гроші в очисні споруди та нові, природозберігаючі технології, що у своїй суті загрожує екологічним колапсом;
- це проблеми антропокультурні: ірраціоналізм міжлюдських стосунків, вихід на передній план не творчих, життєстверджуючих рис людського ества, а рис руйнівних, некрофільських;
- це також заміна у між людських стосунках установок солідарності на культивування необмеженого індивідуалізму та егоїзму, і як результат – ствердження цинічної моралі як страхітливої норми взаємин людей;
- і тут же нерозривно пов'язані із попередніми проблемами соціокультурні: розростання корумпованих режимів; поширення брудних виборчих технологій;
- небувале, лавиноподібне наростання відчуження: від влади, цінностей культури, нормального, незвідного до рольового спілкування тощо.

Отже, про що знали усі упродовж останніх десятиліть як про окремі соціокультурні риси облаштування буття, як про окремішні, що нібито існують самі по собі проблемні питання знали і говорили, але при цьому гадалося, що воно устаткується якимось само собою. Антропологічна криза є дійсною прикметною рисою планетарного буття. Йдеться про цілу низку аспектів кризи людської самоідентифікації, у центрі якої стоїть катастрофічне наростання дефіциту гуманності у самих підвалинах цивілізації – стосунках між людьми, що виражає розвиток людини, її інтелекту, розумових і моральних якостей. Людина сучасного суспільства відчуває себе немов би “запрограмованою” у всіх суттєвих вимірах своєї сутності, але в той же час вона ясно відчуває, що не бере участі в суспільних визначеннях всієї повноти свого особистого буття. Н.Аббаньяно, констатуючи тривогу філософії за долю сучасної цивілізації та цінностей, на яких вона ґрунтується, вважає, що тільки екзистенціалізм в його позитивному варіанті може сприяти формуванню у людей відчуття впевненості, тим самим схилити їх до пошуку в кожній області ефективних засобів вирішення порушених сьогоднішнім смисложиттєвих проблем. Це передбачає переосмислення природи і внутрішньої сутності глобалізму, розуміння його як всезагального культурного явища. Це досягається за рахунок висвітлення культурного підтексту, культурної сутності

сучасних техніко-технологічних процесів, дослідження протистояння глобалізму і культури.

Література

1. Валентина Воронкова. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть) – Запоріжжя: Видавництво “Павел”, 2000.
2. Это человек: Антология / Сост., вступ. Ст. П.С.Гуревича. – М.: Высш. шк., 1995. – 320 с.
3. Андрос Є.І. Всезагальне та індивідуальне у культурі за умов глобалізації // Збірник наукових статей – К.: Видавництво “ПАРАН”, 2003.

**Григораш Олександр Сергійович,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПІЗНАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

У сучасній науці активність суспільно-історичних знавців, які підтримують правила діяльності, стає визначальною для отримання справжніх знань. Більше усвідомлюється «індивідуальна присутність» у традиційних формах та методах наукового пізнання. Стає усвідомлено "теоретичне навантаження" фактів, його конкретно-історичний характер; уточнюють функції філософських категорій та принципів, світосприйняття у поданні та відборі та обґрунтування гіпотези, що називається теоріями; розкрито аксіологічні, ціннісні аспекти у формуванні та функціонуванні наукових методів. На мікрорівні реалізуються не тільки вплив соціальних інститутів, політика капітальних інвестицій та урядова підтримка науки, а також ціннісні орієнтаційні системи вчених, соціально-культурна та історична обумовленість наукового пізнання.

Ідеальна система, методологічні та комунікативні норми, правила науково-пізнавальної діяльності, бачення та парадигма, методи світогляду та етичні цінності з необхідністю впливають на характер та результати наукової діяльності дослідників. Окремо слід згадати про роль морального чинника як об'єкта ефективного впливу на сумлінність та чесність дослідника. Методологія науки поєднується не тільки з соціальною психологією, але і з етикою, визначені її принципи також можуть виконувати регуляторні функції в науковому пізнанні, а

також здобувати методологічну роль значення моральної цінності, що реалізується в його класичному аспекті окантовки виробництво цієї проблеми як діалектика, взаємозалежність теоретичного і практичного розуму.

За правилами Канта, теоретична причина спрямована на сприйняття «світу реального». Практична (моральна свідомість) причина звертається до «світу належного», також до норм, правил і цінностей. У цьому світі панують моральний закон, абсолютна свобода та справедливість та прагнення людини до добрих речей. Основна новизна полягає у тому, що роль теоретичного розуму визначається по-новому. "Небезпечні можливості" теоретичного розуму демонструються, зокрема, у тому, що він має необґрунтовані претензії на вирішення всіх людських проблем, у всіх сферах життя фактично поза його можливостями є сфера через поклик обов'язку і самопожертви, кохання, штрафу. Теоретична причина, що володіє уявою, логічними та конструктивними можливостями, може створити ілюзорність світу і видають їх на реальне життя. Практична моральна свідомість встановлює моральну заборону певних форм і напрямків інтелектуальної діяльності, відкидає використання суб'єкту науковцем чи організатором теоретичного розуму як «інструмент» у будь-якій галузі діяльності. В наш час це може використовуватися в корисливих цілях, наприклад, знищення сутності людини.

Література

1. Кант, І. Критика чистого розуму // Кант, І. Твори: В 6 т. Т. 3. М.: Думка. 1964. 799 с.
2. Кант, І. Основи метафізики моральності // Кант, І. Твори: В 6 т. Т. 4. Ч. 1. М.: Думка. 1964. С. 219-310.

Душина Катерина Олександрівна
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Станом на кінець 2005 року європейські дослідники-статисти зробили висновок, що “концептуальне визначення інформаційного суспільства лишається

неясним. Це видно за практичними роботами: не гармонізовані формати даних, різна кількість і діапазони показників, різні методологічні підходи у збиранні даних”. В 2010 році те саме підтвердив угорський дослідник і вчений Ласло Карвалікс. Тому поняття “інформаційне суспільство” і концепція вимагають уточнення і наразі придатні для опису лише теоретично можливих майбутніх змін в суспільстві.

Вже в 70-ті роки минулого століття в західноєвропейській та американській філософській і культурологічній літературі розпочалася широка дискусія з приводу настання кардинально нової епохи в розвитку західної цивілізації. Деякі дослідники назвали її постіндустріальною, інші – інформаційною, деколи можна зустріти поняття “постмодерна”.

Для того щоб розуміти поняття “інформаційне суспільство” потрібно розумітися на понятті теоретичної концепції постіндустріального суспільства. Виходячи із вище зазначеного, робимо висновок що “інформаційне суспільство” являє собою історично обумовлену фазу можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і зання продукуються в єдиному інформаційному просторі. А основними продуктами виробництва інформаційного суспільства виступають сама *інформація та знання*.

Таким чином, якщо в індустріальному суспільстві людина на першочергово здобувала освіту і цього було достатньо для забезпечення його життєвого успіху, то в інформаційному суспільстві людина повинна постійно доповнювати наявні свої знання. В індустріальному суспільстві основне навантаження навчання ніс особистий контакт, як наприклад, з вчителем або мудрицем. В інформаційному суспільстві цей контакт важливий на ранніх етапах формування людини, але, починаючи зі школи (у широкому сенсі), може бути здійснено на віртуальній основі взаємин індивідів (дистанційне надання інформації). У цих умовах процес соціалізації особистості відбувається в умовах нової реальності – віртуальної комунікації. На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій особливу роль відіграють саме віртуальні комунікації: сучасний індивід без них не існує.

На сьогодні, здійснюється перехід до інформаційного суспільства всіма розвиненими країнами, и цей перехід супроводжується змінами соціокультурної та технологічної парадигми. Зрозуміло, що ці зміни не можуть не позначитися на процесі соціалізації особистості, які все більшою мірою визначаються новими інформаційними технологіями.

Порівнюючи соціалізацію людини в індустріальному і в новому інформаційному суспільстві, можна сказати, що повсюдне впровадження інформаційних технологій призвело до того, що він змушений постійно вдосконалювати свої знання, для того щоб залишитися повноцінним членом суспільства.

Література

1. Муромцев В. В., Муромцева А. В. Інформаційна модель соціалізації індивіда

в сучасному суспільстві // Проблеми управління безпекою складних систем: Праці XVI Міжнародній конференції. Москва, грудень 2008 р / під ред. Н. І. Архипової, В. В. Кульби. М.: Изд-во РДГУ, 2008; Муромцева А. В., Муромцев В. В. Особливості соціалізації особистості в умовах сучасних віртуальних комунікацій // Філософські науки. 2012. № 9. С. 127-133.

2. Філософія: Підручник. За редакцією Заїченко та ін. К., 1995.

3. Андреев И.Л. Происхождение человека и общества. Москва, Мысль, 1982.

4. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. М., 1994.

5. Дротянко Л.Г. Концепції інформаційного суспільства та культури постмодерну: компаративний аналіз.

**Іскра Карина Вікторівна,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА І ВЛАДИ В СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ

Одним з найважливіших завдань перехідного періоду розвитку посттоталітарних країн, у тому числі й України, є державотворення. Що ж являє собою правова держава з позиції філософії права? Правова держава – це всеохоплююча політична організація суспільства, заснована на верховенстві закону, що створює умови для найповнішого забезпечення прав і свобод людини, громадянина, а також послідовного обмеження державної влади з метою неприпустимості зловживань з її боку. Перш за все, верховенство права передбачає існування громадянського суспільства. Ідея громадянського суспільства починається з античності, зокрема від Цицерона, який першим зацікавився різницею між громадянином і простими громадянами. Пізніше цю проблему розробили Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Г. Гегель, К. Маркс та багато інших. У сучасній інтерпретації громадянське суспільство - це суспільство з розвиненими економічними, культурними, правовими та політичними відносинами між його членами, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею, суспільство громадян високої соціальної, економічної, політичної, моральної та культурної статус, які створюють разом з державою, розвивали правові відносини. Найважливішою метою громадянського суспільства є обмеження державної влади певними

правовими рамками. Відомо, що теорія поділу влади передбачає, що для гарантування правильного функціонування держави повинні існувати відносно незалежні гілки влади: законодавча, виконавча та судова. Це запобігає концентрації сили в руках людини чи тіла. У цьому випадку кожен орган виконує свою функцію, яку інші органи не можуть виконувати. Законодавець приймає закони, виконавча влада - забезпечує їх виконання, судова влада - приймає рішення на підставі і може притягувати як членів законодавця, так і членів уряду до суду як фізичних осіб.

Справжній захист прав і свобод досягається встановленням механізму їх глобального захисту та встановленням цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності за їх порушення. Відомо, що в той час як закон як соціальний регулятор виник давно, але для того, щоб служити окремій особі, він починає свою самореалізацію лише в умовах зароджуваного громадянського суспільства. Тому правове суспільство також можна уявити як ідеальний тип, який розкриває певний аспект громадянського суспільства, його спосіб існування, використовуючи підхід І. Канта, як "цивільний стан, що розглядається лише як норма права». Тому громадянське суспільство та верховенство права є взаємно прийнятними та взаємодоповнюючими (динамічними та статичними) частинами правового суспільства.

У цьому суспільстві спонтанний і раціональний початок, свобода і порядок врівноважуються, підпорядкування загальнолюдським нормам організоване таким чином, що не тільки не пригнічує, а навпаки сприяє прояву незалежності і незалежності людини, розвиток його особистості. Законодавчий та виконавчий процес у перехідному суспільстві є однією з найскладніших проблем, з якою стикаються науковці та професіонали з України, інших пострадянських країн, і тому потребує глибокого філологічно-правового аналізу. Не випадково Гегель писав: "Філософія особливо потрібна в ті часи, коли в політичному житті суспільства відбувається революція ... тому що думка завжди передує діяльності і трансформує її".

Складність та суперечливість законодавчого процесу та застосування в посттоталітарному суспільстві має кілька причин. По-перше, порівняння між правовими системами тоталітарного суспільства, яке характеризується пануванням держави над законом, політизацією та ідеологізацією права та демократичним суспільством, в якому гарантується верховенство права та пріоритет прав людини, він робить висновок, що вони принципово несумісні і тому неможливо безпосередньо перейти від однієї правової системи до іншої. Це причина, чому всі посттоталітарні країни, які перейшли від тоталітаризму до демократії, переживають природний перехідний період, коли юридична реальність є поєднанням тоталітарної та колективної правової системи. Як правило, всі основні характеристики цієї перехідної правової реальності - це сукупність істотних характеристик, як тоталітарних, так і демократичних. Наприклад, нові

правові норми в посттоталітарній правовій системі стикаються зі старими нелегальними та антилегальними нормами; авторитаризм співіснує з елементами анархії в законодавчому процесі та в застосуванні закону; дизайнерські тенденції з елементами саморозвитку; принципи монізму з принципами плюралізму тощо. Наприклад, в Україні нові правові норми чинної Конституції 1996 р. Вступали в суперечність зі старими неправовими та антиправовими нормами законів, що діють до утворення незалежної України. Це позбавляє Основний закон України механізму імплементації, який створюється законами так званого другого рівня. З цього можна зробити висновок, що в Україні потрібен такий законодавчий процес, який розробив би конституційні норми та принципи в законодавстві "другого рівня". Без такого законодавства Конституція України буде простою юридичною декларацією.

Друга характеристика законодавчого процесу та застосування в посттоталітарному суспільстві полягає в тому, що вони відбуваються в хаосі або дезорганізації перехідного суспільства та його правової системи. Наприклад, польський дослідник Й. Щепанський розуміє дезорганізацію перехідного суспільства та його правової системи як сукупність соціальних процесів, що призводять до того, що "відхилення від норми та оцінені негативно перевищують допустиму межу, загрожуючи встановленому курсу колективні життєві процеси: вони потрапляють у розпад інституцій, які не виконують завдань, для яких вони були створені, послаблюючи формальні та неформальні механізми контролю, нестабільність критеріїв оцінки та появу моделей поведінки, що суперечать ті, які визнані прийнятними". З вищенаведеними аргументами можна погодитися, що посттоталітарні суспільства позбавлені традиційних для тоталітарного суспільства політико-юридичних інститутів, а також інститутів соціальної ідентифікації рольового статусу і, отже, впадають у стан "хаосу", "дезорганізації" "або, за виразом, М. Мамардашвілі «Життя після смерті».

У цих дезорганізованих посттоталітарних суспільствах соціально-правові цінності, норми та зразки поведінки починають орієнтуватися на принципово іншу систему відліку порівняно зі стабільним, «сучасним» суспільством (Дж. Хабермас). За таких обставин деякі суб'єкти суспільства здатні пристосуватися до нових політичних та правових цінностей та норм, отримати новий соціальний статус та розмістити себе у нових економічних та політичних структурах. Інша сторона, нездатна чи не бажаючи приймати нові цінності, норми, моделі поведінки та заповнює граничні верстви. Тому в умовах швидкої і руйнуючої трансформації суспільства одні держави і групи народжуються або отримують пріоритетний розвиток, а інші втрачають попередню роль. Ще однією особливістю законодавчого процесу та його застосування в посттоталітарному суспільстві є амбівалентність (Е. Блейлер) людської свідомості, причини якої полягають у інерційності свідомості людини, її нездатності негайно звільнитися від системи застарілих цінностей та тоталітаризм, що може бути декларативним, підсвідомість,

що визначає світогляд людини, її цінності, інтереси, вчинки. Наприклад, у перехідних товариствах гостріша проблема легітимізації процедур вирішення протиріч та конфліктів. Старі правові норми та правила врегулювання конфліктів втратили свою легітимність, а нові правові норми ще не встановлені та не стали стереотипними. Тому будь-які дії влади щодо вирішення гострих соціальних протиріч зазвичай стикаються з жорсткою критикою в суспільстві. Наприклад, незастосування більш високого рівня покарання щодо вбивць та насильників розглядається в суспільстві як м'якість і небажання стикатися з серйозними злочинами і використовувати як жорстокість, порушення принципів гуманізму, норм міжнародного права. Дуже часто одні і ті ж особистості можуть бути носіями цих взаємовиключних точок зору.

Отже, правові реформи в Україні, як і в інших посттоталітарних країнах, теоретично можливі і вже впроваджуються (з усіма її плюсами і мінусами). Реформа правової системи демократичним шляхом означає повну реформу державного права, включаючи реформу законодавчого, виконавчого та судового секторів.

Література

1. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1992.-С. 138.
2. Керимов Д.А. Методология права.- М., 2000. –С.445.
3. Щепанський Я.Ю. Елементарные понятия социологии: Пер. с польск./ Общ. ред. акад. А.М. Румянцева..
4. Алексеев С.С. Философия права.

**Колмацуй Євгеній Валентинович,
студент 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Наше відчуття часу та здатність спілкуватися через нього мовою означає, що в нашій перспективі існування бракує безпосередності інших видів. Хоча деякі тварини виявляють почуття причини та наслідків, а також певну ступінь планування та навіть деякий рівень абстрактного мислення, саме це розуміння та

розуміння нашого місця у дузі часу, можливо, спричинило потребу людей розуміти не лише динаміку нашого існування, а й контекст.

Розуміючи наш контекст, наше місце в ньому як індивіди, так і як суспільство було тисячоліттям постійною частиною нашого інтелектуального дискурсу, що є основою практично кожного аспекту нашої культури.

Наша здатність до філософії є однією з речей, що відрізняє нас від інших тварин - певним чином саме те, що робить нас сапієнами, "мудрими мавпами". Інші тварини, безумовно, ставлять під сумнів, чому вони роблять щось певним чином, і намагаються знайти стратегії, які розумніші для досягнення цілей (наприклад, розробка інструментів), і хоча ви можете сказати, що це "філософствування", тільки люди, здається, розвинули цю здатність опитування вищого порядку, запитуючи "для чого ми це робимо?" - "чому ми взагалі це робимо?"

Філософія закладена у всьому. У всіх нас є філософія, яка лежить в основі наших мотивацій і того, що ми робимо в наші дні. У кожного своя філософія життя; кожен заклад має філософію. Дональд Трамп має філософію, Уолмарт має філософію, журнал "Sport-time" матиме філософію, ваш сусід буде мати філософію, але для більшості з нас ці філософії не вивчені і більш-менш автоматичні та інстинктивні.

«Філософія як названа діяльність» є досить недавньою в людській історії - і це спроба вивчити ці інстинктивні та автоматичні мотивації та сказати: "Це безумовно мудре?", "Це цілісно?"

Люди говорять, що витoki філософії, сягають часів Сократа, що дуже недавно в історії homo sapiens. Це був період, коли люди змінювались від "ми робимо це, тому що це завжди робилося. Це так, як боги казали нам робити речі. Це так, як це зробили ваші старші. Тому так це і є вас покарають боги, якщо ви цього не зробите", до активного, свідомого раціонального способу мислення." Чому? ", " Чому так? ", " Це, безумовно, найкращий спосіб? " і це радикальний момент в людській історії .Сократ проіснував не так довго, коли він почав проводити подібні опитування, і був засуджений до смертної кари.

Якщо ви досить детально заглибитесь в історію будь-якої публічної установи, ви розкриєте якийсь філософський ідеал або відповідь на певний вид культурної проблеми - причину інституції та те, що вона була створена. Арістотель називає це тіло, або його кінцем. З часом ця мета заглушається в звичках і в бюрократії - все просто працює на авто пілоті протягом десятиліть чи століть, і люди можуть легко забути, що було в цьому закладі. Корисно спробувати розкрити, які інститути були створені для філософського досягнення, щоб зрозуміти, чи все ще вони роблять те, що мали на меті.

Як люди, ми часто маємо досвід, який за своєю природою переводить нас у стан, який важко описати словами. Люди іноді говорять про те, що це релігійні переживання (саме так описав їх Вільям Джеймс), але це не зовсім правильно,

оскільки вони не завжди трапляються в релігійному контексті, і вони не завжди пов'язані з зустрічами з богами. Авраам Маслоу назвав їх піковим досвідом, і це не дуже спрацьовує тому, що іноді такі переживання трапляються з людьми не тоді, коли вони повністю відсортовані, а насправді навпаки, коли вони справжній безлад. Тому іноді вони більше схожі на досвід.

Використовуючи слово екстаз, яке люди визначають, як бути дуже щасливим - але в давньогрецькій мові воно означає екстатичне, що означає стояти назовні. Це момент, коли ви виходите за рамки свого звичайного почуття себе та відчуваєте зв'язок із чимось великим і новим; це може бути бог, це може бути природа, це може бути якийсь більш глибокий стан душі, це можуть бути інші люди.

Люди, можуть застрягти в петлях само-мурування та негативних думок про себе та про світ. Ми потрапили в кооперацію з цим романом, і я думаю, що існує два способи вийти. Один - через раціональну філософію. Вивчаючи ці переконання і говорячи: "це точно так?" Інший - через екстатичні переживання, які зміщують вашу свідомість якимось через шок. А ти просто вирвешся з цієї петлі.

Література

- 1.Сорокін П. Людина. Цивілізація. Суспільство.-М.,1992
- 2.Истина і душа.Філософсько-психологічне вчення П.Е.Астафєва

Гнатенко А.В.
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКЗИСТЕНЦІАЛУ СТРАХУ

У сучасному динамічному світі людина постійно має справу з новими ситуаціями в усіх сферах життя. Її життя сповнене страхів і тривоги. Причому кожна культурно-історична епоха відрізняється своїми формами страху. У ХХІ столітті страх перетворився на одну з найактуальніших проблем наукового дискурсу. Причиною цього стали кризові явища суспільного життя, спричинені як природними, так і соціальними чинниками. Зрозуміти їх своєрідність, новизну, прийняти ефективні рішення у новій життєвій ситуації неможливо без філософських уявлень, які допомагають повніше, глибше осмислити дійсність у

єдності і різноманітності всіх сфер, зв'язків і відносин життєдіяльності людини, зрозуміти місце людини у глобалізованому світі. Сучасна людина живе у стані щосекундної готовності до змін, не чекаючи від них нічого позитивного: модернізація, технізація, комп'ютеризація, катастрофи, війни, терористичні акти, кризи, беззаконня – все це лякає її.

Німецький соціолог Ульріх Бек звернув увагу на той факт, що процес модернізації суспільства, ініційований індустріалізацією, в кінцевому підсумку привів до появи нової соціальної конфігурації - «суспільства ризику». Дослідник зазначив, що місце суспільства потреби займає суспільство страху. Сучасне суспільство виявилось беззахисним для себе через величезну розвинуто технологічних можливостей. Це не парадоксально, але на порозі третього тисячоліття виявилось, що людина, озброєна усіма досягненнями науки і техніки, абсолютно беспорядний перед своєю психікою. Вона не в змозі контролювати свої думки, емоції і страхи. Такі явища, як депресія і невротичні стани, все більше нагадують про себе, людину та її діях, а іноді і бездіяльність стають джерелом індивідуальних страхів. Бурхливий розвиток генетики, поява штучних і генетично модифікованих продуктів надають не тільки згубний вплив, але і викликають занепокоєння і страхи. Навіть природа не в змозі протистояти втручанню людини в її надра і реагує на погодні та кліматичні аномалії і погіршення умов життя; це також стає джерелом страху.

Актуальність дослідження страху як екзистенціалу буття сучасної людини пояснюється тим, що якщо у ХХ столітті страх перетворюється з «надбання» окремих людей у факт життя більшості населення розвинених країн світу, то з початку ХХІ століття він (страх) постійно розглядається як проблема, з якою необхідно навчитися жити. Страх стає невід'ємною складовою суспільно-політичного і соціального життя сучасної людини. Чинниками, що його викликають є не тільки війни, терористичні акти, глобальні катастрофи, епідемії чи процеси соціально-економічної глобалізації, а й необхідність переосмислення людиною її місця у світі, взаємовідносин у соціумі за обставин невизначеності цінностей, норм та стандартів. Вибір людини, яка живе за суперечливими стереотипами, виявляється надто широким. Його непередбачуваність породжує тривогу, що втілюється у численних страхах сучасної людини.

Проблема страху розглядається та аналізується у психологічній, медичній, культурологічній, політологічній, соціологічній та філософській науковій думці. Проте дослідження страху як екзистенціалу буття у багатьох галузях науки мають обмежений теоретико-методологічний характер і власну вузькоспеціалізовану мету. Саме тому проблема замикається у певних галузевих межах, екзистенціал страху розглядається однобічно і обмежено, а соціально-філософські дослідження вказаної проблеми у сучасній літературі практично відсутні. Метою статті є аналіз проблеми існування сучасної людини крізь призму

страху як екзистенціалу буття, основними завданнями є з'ясування місця і значення екзистенціалу страху в житті сучасної людини.

Значний внесок у вивчення проблеми страху був зроблений сучасними філософськими напрямками – екзистенціалізмом і психоаналізом. Роботи провідних представників цих течій М.Гайдеггера, А.Камю, С.К'еркегора, Ж.–П.Сартра, З.Фрейда, та їх послідовників належать до найповніших і найзмістовніших досліджень означеної проблеми.

В радянській науці окремі аспекти феномена страху та його значення у житті людини розглядали С.Аверінцев, В.Андрусенко, М.Бахтін, П.Гайденко, а в сучасній науковій думці – Є.Боровий, М.Вітковська, Ю.Гагарін, Л.Газнюк, Є.Головаха, О.Логвінова, В.Лук'янець, Т.Лютий, С.Кухарський, Н.Паніна, А.Романова, М.Савина, О.Туренко, Н.Хамітов та інші. Зокрема, досить цікавими є дослідження Л.Газнюк, Є.Борового, С.Кухарського, М.Савиної. Вивчення страху як соціального явища набуває виняткової актуальності у переломні періоди розвитку суспільства. Процеси становлення громадянського суспільства, трансформація суспільних структур, зміни у традиційному устрої життя і системі усталених цінностей, разом із позитивним впливом зумовлюють надзвичайно високий рівень тривожності людини. Соціальна нестабільність продукує страх людини перед власним майбутнім і негативно впливає на процеси суспільного розвитку в цілому. Невпевненість людини у майбутньому, страх перед завтрашнім днем, збитками в бізнесі чи втратою робочого місця зробили страх онтологічною характеристикою людини.

Саме страх дослідники вважають однією з найдавніших емоцій, яка збільшувала можливості людського організму у процесі виживання. Аналізуючи сучасне життя ми можемо, в деяких випадках, говорити саме про виживання, а не повноцінне життя. Страх як екзистенціал буття є невід'ємною складовою справжнього існування людини. За умов його відсутності, ми можемо говорити лише про її беззмістовне рослинне перебування у дійсності. Підтвердженням цієї думки є дослідження мислителів, які зазначали, що справжнє гідне існування забезпечується такими феноменами, як «страх» (М.Гайдеггер, К.Ясперс), «екзистенцій- на тривога» (Ж.–П.Сартр), «нудьга» (А.Камю). Тут ми говоримо не про психологічні основи певних негативних емоцій, а саме про екзистенціали буття як чинники впливу на існування людини. Термін «екзистенціал» походить від слова «екзистенція». У філософії ХХ ст. його вживають для позначення специфіки людського існування. На основі цього термін «екзистенціал» означає те, поза чим немає людини як людини. Зокрема, Л.Газнюк визначає страх як екзистенціал людського буття внутрішньо властивий індивіду, з одного боку, як найважливіше орієнтуюче переживання, а з іншого – як переживання своєї іманентної внутрішньої суперечності. Ми пропонуємо власне визначення екзистенціал страху – це внутрішній трансцендентно–психологічний стан людини, зумовлений реальними або можливими загрозами її біологічному чи соціальному

існуванню, який забезпечує самозбереження індивіда, мобілізуючи його організм в ситуаціях невизначеності та непередбачуваності; він виражає певну форму самосвідомості та вказує на можливе порушення реальних зв'язків і відносин внутрішнього світу особистості.

Екзистенційний страх людина не може ні вилікувати, ні пережити. Саме такий метафізичний страх здатний погрузити її в непередбачувані стани. Складно уявити людину, яка перебуває у такому стані і радіє життю, спокійно дивиться у майбутнє. Український дослідник Н.Хамітов зазначає: «...кризові стани людини, що призводять до актуалізації особистісного начала. Така актуалізація виявляється в загостренні самосвідомості й переосмисленні сенсу життя...». Нерідко, саме переосмислення сенсу власного життя, допомагає людині задуматися над її діями та вчинками. А це, в свою чергу, сприяє змінам, які могли б допомогти людині якщо не позбутися певних страхів, то хоча б знайти способи їх змінити, зменшити негативний вплив.

Аналізуючи життя сучасної людини та суспільства, ми можемо сказати, що вони перебувають у «полоні» страху. Створення подібного невротичного стану стало технологією сучасної соціально–політичної влади, оскільки наляканими людьми легко можна маніпулювати і контр- олювати їх. Людина відчуває страх не лише перед загрозою чи небезпекою, її страшить навіть неспроможність нейтралізувати чи відвести їх. У таких випадках ми говоримо, що людина перебуває в ситуації невизначеності. Ці моменти розгубленості та невпевненості спонукають людину задуматися над сенсом власного життя.

В науковій літературі такі кризові ситуації отримали назву граничних або межових. Поняття «граничної ситуації» запровадив свого часу К.Ясперс. Граничними ситуаціями можуть бути смерть, страх, провина, боротьба. Така ситуація ставить людину на межі між буттям і небуттям. Але, як засвідчує досвід, іноді саме страх і тривога допомагають людині усвідомити суть її існування.

Дослідження засвідчили, що крім негативного, страх як екзистенціал буття має також позитивний вплив на існування людини у сучасному середовищі. Як загроза Небуття страх сприяє усвідомленню людиною дійсного сенсу свого призначення, цінності соціального буття. Оскільки страх смерті є усвідомленням скінченності життя і існування, це спонукає людину діяти і переборювати загрозу Небуття, тобто до повноцінного життя «тут і зараз». Хоча в більшості випадків ми сприймаємо вплив страху як негативний фактор нашого існування, але це не так. Саме страх є поштовхом до повноцінного життя, перетворюючи його з бездумного та безмістовного існування на сповнене сенсом життя саме «тут і тепер». У контексті цього П.Гольбах зазначав, що виховання, закон, суспільна думка, приклад, звичка та страх є причинами, які повинні змінювати людей, впливати на їх волю, примушуючи їх діяти для загального блага та нейтралізувати бажання, які можуть завдати шкоди суспільству. Мислитель також зауважував, що відчуття майбутньої насолоди і страх майбутніх тортур, лише завадили людям думати про

те, щоб стати щасливими тут на землі. Але все ж таки саме страх не придушує, а навпаки – активізує діяльність людини.

Саме страх як екзистенціаль буття є важливим чинником справжнього повноцінного життя, а не рослинного порожнього існування людини. У сучасному глобалізованому світі страх охоплює практично всі сторони людської життєдіяльності. Криза етичної культури сучасного суспільства, девальвація і фрагментація традиційних цінностей спонукають задуматися про духовне виховання людини, про вирішення найважливіших проблем, що виникають на шляху її соціалізації. У процесі формування особистості, перетворення людини на повноцінного члена суспільства велике значення має її здатність правильно оцінювати свій страх, осмислювати причини його виникнення і способи подолання. Відсутність цих якостей вкрай негативно позначається на її суспільній активності, освіті і професійному зростанні, сприяє виникненню процесів деморалізації в суспільстві.

Соціально–політична нестабільність, постійне зниження рівня життя, збільшення кількості катастроф, стихійних лих і природних катаклізмів тримають сучасну людину в постійному страху і тривозі. Тривога перед невідомим і непередбачуваним майбутнім глибоко вкорінена в людське мислення. Людей може жахати минуле і не задовольняти сьогодення. Але дійсний страх людина здатна відчувати насамперед тоді, коли думає про те, що чекає її в майбутньому. Здавалося б, на порозі XXI століття людина вже не повинна боятися майбутнього. Використовуючи інформаційні технології люди навчилися прогнозувати своє життя на десятки років вперед. Однак, незважаючи на все це, сучасна людина не відчуває себе більш захищеною. Вона не в силах впливати на такі природні явища як: виверження вулканів, танення льодовиків, землетруси, повені, тощо. Внаслідок бездумного використання, людина бере від природи значно більше, ніж природа здатна відтворювати. Все це стає причиною глобальних проблем сучасності і джерелом страхів сучасної людини. Сучасна людина відчуває страх не лише перед загрозою чи небезпекою, її лякає навіть неспроможність нейтралізувати або відвести їх.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що соціокультурні, економічні, політичні, техногенні процеси сучасного життя та соціальні явища бідності, безробіття, хвороб, тощо, породжуючи у людини почуття незадоволеності, покинутості, відчуженості та невпевненості, продукують переживання страху і тим самим актуалізують дослідження страху як екзистенціалу буття. Актуальними також стають питання про нову систему моральних цінностей сучасного суспільства.

Втім, можливо, для виходу з сучасної кризи не потрібно шукати абсолютно нової моралі, нових цінностей, а доцільно відродити такі вічні цінності як благородність, справедливість, стійкість і помірність. Звернення до екзистенціалу страху в умовах сучасної антропологічної кризи пов'язане з

формуванням особливої «картини світу» як частини того образу світу, котрий є наслідком відчуження від звичних усталених цінностей і норм. Страх тлумачиться як результат онтологічної і соціокультурної самотності людини. Екзистенціаль страху впливає на існування окремої людини у суспільстві та історії, на процеси її соціалізації і життєдіяльності у рамках певного співтовариства і соціальної групи у конкретну історичну епоху. У різні історичні епохи екзистенціаль страху перебуває у залежності від культурних характеристик суспільства та усталеної у ньому системи цінностей.

Таким чином, страх є не тільки психологічним, а й соціально– філософським феноменом, який не можна оцінити однозначно та беззаперечно, позаяк його обсяг та зміст надзвичайно різнопланові. Саме тому проблема екзистенціалу страху та його місця в житті сучасної людини потребує подальшого розгляду і нових обґрунтувань.

Література

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Ульріх Бек; [пер. с нем. В. Седельникова и Н. Федоровой; Послесл. А. Филипова]. – М. : Прогресс–Традиция, 2000. – 384 с.
2. Газнюк Л. Філософські етюди екзистенціально–соматичного буття : монографія. / Лідія Михайлівна Газнюк. – Київ : Вид. ПАРАПАН, 2006. – 368 с.
3. Хамітов Н. Гранична ситуація : Філософський енциклопедичний словник. / Н. Хамітов. – К. : Абрис, 2002.
4. Хиггинс Р. Седьмой враг. Человеческий фактор в глобальном кризисе (главы из книги) / Р. Хиггинс. // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. / Р. Хиггинс. – М. : Прогресс, 1990. – 495 с.

**Кушка Яна Олегівна,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СУСПІЛЬСТВО ЯК ПРОБЛЕМА ФІЛОСОФІЇ

Філософія - це особлива форма розумової діяльності людини, спрямована на раціональне осмислення світу і буття людини в ньому. Через призму цієї науки «суспільство» розглядається як система зв'язків і відносин між людьми, що

складаються протягом усього життя. Суспільство є надскладною системою, всі суспільні явища є результатом дій людини, її цілей, бажань, думок, вільного вибору.

Насьогодні, перед суспільством постали проблеми, які філософія намагається вирішити, адже вони набувають глобального характеру, насамперед, це - екологічні, демографічні, військово-політичні та етнічні. Завдяки тому, що філософія дає змогу людині об'єктивно та конкретно розглядати процеси та явища, які відбуваються в світі, вона одночасно виступає методом вирішення певних ситуацій.

Серед найважливіших світоглядних питань, які протягом всієї історії вирішувала філософія, одне з центральних місць займали проблеми людини. Людина - це центр буття, а буття є основним поняттям філософії. Тому питання про сутність людини, її походження і призначення, місце людини в нашому світі - одна з основних проблем філософської думки.

У ХХІ столітті людина стала складною системою для розуміння, ніж це було декілька століть назад. Вона зазнала зміни, які відбувалися через світові війни, революції, науково-технічний прогрес, кризи. Все це створило нову цивілізацію, в якій індивід відрізняється, адже існує в іншому суспільстві з іншими умовами для життя. У час глобальної інформатизації, зміни людських інтересів та цінностей важко зрозуміти, до чого все це призведе у майбутньому і які зміни очікує людство попереду.

Суспільство завжди знаходиться в стані рухливості, змінюючись в тому чи іншому відношенні. Але, одночасно, воно потребує забезпечення певного рівня стабільності. Тільки сукупність всіх видів діяльності, всі соціальні групи, інститути (сім'я, освіта, економіка, політика тощо) створюють суспільство в цілому як самодостатню систему. Завдання філософії - знайти раціональне вирішення для підтримки всіх цих соціальних груп у певному балансі, зрозуміти, що впливає на розшарування певних верств, завдяки чому змінилися певні погляди та настрої індивідів у суспільстві.

Великий вплив має техніка. Вона радикально змінила повсякденне життя суспільства, силою перемістила трудовий процес у сферу масового виробництва, перетворила існування у дію певного механізму, а всю планету – в технічну фабрику. Людині стає легше жити не роздумуючи, втрачаючи свої перспективи та індивідуальність, власні традиції, аби стати елементом великого апарату і перекласти свої обов'язки на когось або щось інше. Людина в такому суспільстві має значимість тільки з боку своїх ділових якостей. Сама особистість нікого не цікавить.

Це залишається однією з головних проблем суспільства сьогодні і постає філософським питанням, відповідь на яке потребує багато часу та варіантів вирішення.

Література

1. Агацци Е. Людина як предмет філософії. // Феномен людини: антологія. М.: Висш.шк., 1993.
2. Воропаєва В. Г. Формування парадигми особистості в умовах культурної глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2014. Вип. 58. С. 157-167.
3. Сорокін П. Людина. Цивілізація. Суспільство. - М., 1992.

**Волошин Єгор Олександрович,
студент II курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РОЗУМІННЯ ТА ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проблема свободи завжди була в центрі уваги філософів . Вона є і однією з основних проблем ХХІ століття. Тему свободи досліджували ще з давніх часів. Вперше найбільш детально її описав Епіктет.

На думку Епіктета, для досягнення свободи людина має робити дві основні справи: «одна – дотримувати істини, відмежовуючись від хибного, і не замислюватися над тим, що недосяжне; інша – залюбки ставитися до всього того, що є добрим, уникаючи зла й не зважати на те, що недобре, зле»[1]. Отже, свободи у своєму життєтворенні досягає та людина, котра, керуючись розумом, дотримується етичних норм, чинить добродібно стосовно ближнього й суспільства загалом.

У середньовіччя свободу розуміли як можливість вибору людини між добром і злом. В епоху відродження свободу розкривали через антропологічні цінності. До кінця ХХ ст. акцентувалася увага на розумінні свободи через волю, мислення, комунікацію та екзистенцію.

Більшість людей ХХІ століття так і не змогли реалізувати свою свободу. Слабовольні індивіди ніколи не здатні реалізувати її. Залишаючись залежними, такі особи втрачають власну самостійність та незалежність.

Свобода особистості – один з визначальних критеріїв вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу до соціуму як в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Однією з провідних рис сучасності цивілізації є

значне посилення особистісного, відповідального виміру людського буття, що й актуалізує традиційну філософську проблему свободи саме в суб'єктивному сенсі. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства» [2].

Свобода виявляється в людській життєдіяльності, адже духовність є специфічною властивістю людського існування, що становить взаємодію духовних (свідомих і несвідомих) і природних (тілесно-біологічних) чинників. Тому свобода виявляється в усвідомленні можливих меж людської поведінки, які залежать від конкретних умов існування. Атрибутивними ознаками свободи як духовного феномена є вибір (оскільки духовний «простір» є плюралістичним «полем можливостей») і відповідальність [3].

Щодо сучасності слід навести слова А. А. Мамалуй: «наша нинішня сучасність як час затвердження загальності свободи передбачає перетворення свободи в атрибутивний елемент колективного несвідомого, у культурогенну структуру менталітету, в обов'язкову складову загальнолюдського консенсусу і універсальний регулятивний принцип...». Формально загальна свобода «з гріхом навпід» узаконена, але до повсюдного втілення дійсної свободи на практиці – ще дистанція величезного розміру [4].

Отже, свобода – багатозначне поняття. Воно вимагає певного узгодження уявлень про неї. Можна взяти за основу такої узгодженості ідею про те, що свобода одного індивіда закінчується там, де вона наштовхується на свободу іншого. Тільки зрілу особистість, що проявляє свободу, але й в змозі обмежити себе, ми можемо повноправно назвати вільною людиною.

Література

1. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий / Москва: Республика 1995, с. 250
2. Подолянюк Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. - К., 2002. – с. 164
3. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В. І. Шинкарука. - К.: Абрис, 2002. – с. 570
4. Мамалуй А.А. Освобождение (от) свободы? / А. А. Мамалуй // Вестн. ХНУ. Философские перипетии. – 2008. – №830. – с. 212-215.

**Руденко В.Ю.,
Студентка 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПОЛІТИЧНА МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

У періоди стабільності та безпеки раціональна організація суспільства функціонує без додаткового втручання. Та якщо брати до уваги політику, то тут все як на вулкані, ніколи не буває абсолютної рівноваги, зазвичай переважає - динамічна. Під час підвищеної політичної активності присутність міфу визначає стан суспільної та індивідуальної свідомості, а пік міфотворчості припадає на кризові періоди, а саме війни, революції, реформи. У критичні моменти людського життя раціональні сили, що перешкоджають виходу на поверхню старих міфологічних концепцій, виявляються ослабленими, оскільки у цей час необхідні певні стрімкі “чарівні” рішення для розв’язання складних проблем. Таким “чарівним” рішенням і стає соціально-політичний міф, штучно направлений у свідомість мас.

Ефективність політичної міфотворчості як технології забезпечується розвинутою міфологічною свідомістю громадян, що й підтримує популярність певних політичних лідерів. Фактично сучасні політичні міфи спрощують реальність і, граючи на емоціях громадян, вводять людей в оману, при цьому зупиняють розвиток раціонального мислення.

Міф використовує концепт як форму, котрій можна надати будь-який зміст. Зазначимо, що смисл концепту не зникає, а лише деформується, спрощується. «Міф нічого не приховує і нічого не демонструє – він деформує; його тактика – не правда і не вигадка, а відхилення». Цей феномен часто використовують засоби масової інформації, коли певні факти замовчуються, а інші, навпаки, активно демонструються, навмисно привертаючи увагу реципієнта. Хороший засіб маніпуляції думкою і поведінкою людей. Сучасна людина настільки звикла до “вигаданого” світу, який активно продукується в тому числі не без допомоги ЗМІ, що вже не може відрізнити його від реальності. Через великий потік інформації важко мислити раціонально, втрачається здатність знаходити істину. Суспільство живе в міфах і створює їх. Одноманітне масове життя пересічного громадянина минає серед певного набору соціально-політичних міфів, а прагнення зрозуміти та пояснити світ породжує нові міфологеми. Тому здатність до міфологізування –

характерна риса мислення сучасної людини, а перебування у сфері міфів – невід’ємна особливість його життя.

Е. Касіреп наполягає на тому, що міфи не можна повністю видалити із суспільної свідомості, їх можна лише придушити й підпорядкувати, щоб у необхідний час оволодіти панівним положенням певної спільноти. Творці “політичної міфології” прагнуть змінити менталітет людей, що дасть змогу у майбутньому легко керувати їх поведінкою. «Сучасні політичні міфи діють зовсім інакше. Вони не починають з того, що санкціонують або забороняють якісь дії. Вони спочатку змінюють людей, щоб потім мати можливість регулювати, контролювати їх діяння... Люди перетворюються на жертв міфів без серйозного спротиву. Вони переможені та підкорені ще до того, як стають здатними». Це є головною рисою політичної міфотворчості, оскільки звичайні методи політичного тиску - безрезультативні. Навіть за умови фізичного підкорення людина продовжує жити власним життям, у неї залишається сфера особистих інтересів і свобода, що може давати опір пресингу ззовні. Проте певним чином політичні міфи руйнують у людини автономію волі та здатність до незалежного мислення.

Технологія маніпулювання активно використовується під час виборчих кампаній. Всі суб’єкти виборчих перегонів намагаються вплинути на думку пересічного виборця з метою отримання його голосу. Середньостатистичний виборець зазвичай складає думку про кандидата в президенти або депутати на основі того іміджу, який йому створюють засоби масової інформації. Так наприклад, команда Юлії Тимошенко з розгону почала втілювати новий концепт свого кандидата. В серпні це було закріплення слогану-ярлика «Вона - працює» на рівні підсвідомості, у вересні розпочалося розширення свідомого сприйняття цього гасла: «Знищено газову мафію. Вона - працює», «Всупереч кризі пенсії без затримок. Вона - працює» тощо.

За чудово виготовленим рекламним іміджем виборцеві важко буває розрізнити справжні ділові і моральні якості кандидатів, визначити їхні політичні позиції. Такого роду рекламно-маніпулятивна діяльність перетворює вибір громадян замість вільного свідомого рішення на формальний акт, заздалегідь запрограмований фахівцями з формування масової свідомості.

Нинішня політична ситуація в Україні демонструє реальне зіткнення, співіснування й боротьбу різних міфів, починаючи з тих, що утворюють ґрунт політичної культури її незалежного державного існування, й аж до рішучого заперечення цієї незалежності, тобто анархія міфів. Причиною цього явища є ті кардинальні зміни політичної ситуації в Україні, які виявили недієздатність міфології, яка вироблялася радянською політичною культурою і в межах її претендувала на абсолютне значення. Ситуація тотальної деміфологізації свідомості зумовила потребу поновлення міфологічного потенціалу політичної культури. Проте міфи минулого не відійшли в небуття. Втративши своє абсолютне значення, вони зберігають відносну чинність, претендуючи разом із запозиченими

в західній культурі міфами й продуктами спонтанної міфотворчості пострадянської свідомості на роль абсолютного міфотворчого потенціалу сучасної культури. Анархічність міфів зумовлена також культурною неоднорідністю України.

Як бачимо, політичний міф – це атрибут будь-якої політичної системи, оскільки влада має постійну потребу в символах, які будуть її уособленням. Політична міфологія, побудована на підставі певної архетипної та світоглядної концепції, а відтак покладена в основу політичної поведінки індивідів та груп, може стати рушійною силою сучасного політичного процесу.

Література

1. Гагин Т. Структурированное построение мифа в политике. – <http://cbs.alphatekhnology.ru>
2. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. Горбатенко; За ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна, В. Горбатенка – К.: Генеза
3. Цуладзе А. Политическая мифология / А. Цуладзе. – М.: ЭКСМО, 2003. – 383 с.
4. Барт Р. Мифология / Барт Ролан ; [пер. с фр., вступ. ст. и коммент. С.Н. Зенкина]. – М. : Изд-во им. Сабашниковых, 1996. – 312 с.
5. Кассирер Э. Техника современных политических мифов / Э. Кассирер // Вестник МГУ. Сер. 7. Философия. – 1990. – No 2. – С. 58 – 69.

Kutsenko Iryna
Work of a 2nd year student SW-18001B
Humanitarian and pedagogical faculty
Scientific leader: Matviienko Iryna,
candidate of philosophical sciences,
associate professor of department of philosophy

PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF MAN AND SOCIETY IN THE REALITIES OF THE 21ST CENTURY

In modern philosophy and sociology, there is a huge number of approaches to the human problem, which are most often confrontational with each other. Especially popular were the attempts of Western philosophical anthropology to create a complete picture of person. The term "philosophical anthropology" means the philosophical doctrine of personality formed in the West (it appeared in the 20-30s of the XX century, represented by such philosophers As M. Scheler, M. Landman, and others). Recently, it is widely used in Russian literature.

This doctrine claims not only to be a unified theory of man, but also to perform a methodological and integrating function in the system of philosophy and sociology and is used as an alternative to dialectical-materialistic views of the world and person. Now much attention is paid to the fact that, based on the recognition of the inferiority of the human body, to justify the unchanging essence of man [1].

Society, like nature, is a human environment, it is a system of economic, political, social, legal and spiritual relations in which a person is included. Personal attitude to social relations, stereotypes of behavior and activity, provides for autonomy and freedom. A person can think, evaluate, and, depending on this, support or deny something, or change something in the existing society. If a person dissolves in external social connections, then it loses its identity and sense of self.

In modern philosophy, personality is considered primarily as a subject of rational knowledge and activity mediated by this knowledge. The mind is established as the main ability of a person, through which he can find freedom and happiness, is the source and prerequisite of other characteristics of the person. Man is seen as a mechanism that can be fully explored and known.

Each person first creates and influences his or her environment; in addition, its influence extends in one way or another to almost everyone with whom it comes in contact either by necessity or by accident. In today's society, people not only perceive, but also (to a certain extent) create a social environment. Therefore, it is not necessary to exaggerate or reduce the role of man in modern society; the question of the relationship between man and society will have to be approached methodologically justified and specifically-historically.

The current era is a period of profound scientific, technical and social changes. This is an era of high-quality social leap, the transition of human civilization to a real, humane existence, the creation of new products and modern technologies in various spheres of human life.

The problems of person and society from the point of view of philosophy are concepts that complement each other. After all, a person develops through integration into society, its evolution is not possible separately from it. The essence of society lies in the interaction of people, society is and the process of such interaction, and shape the result.

Consequently, person and society are linked by deep connections: both acquire their own qualities only on the basis of social processes, that is, in the process of changing nature-both that which surrounds man and that which acts in man himself and arises from its natural potentials and inclinations.

List of sources used:

1. V. Nesterenko Introduction to philosophy: Ontology of the person. - K., 1995.

**Пальчик Олеся Миколаївна,
студентка 2-го курсу
спеціальність «Соціальна робота»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СЕНС ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

У філософії питання сенсу життя завжди було в центрі уваги дослідників. Не тільки кожна людина в певний момент свого життя, а і кожне покоління прагнуло проникнути в таємниці свого існування. Особливо гостро це питання стоїть сьогодні, в період соціальних зрушень, коли руйнуються стереотипи, змінюються погляди і не кожна людина може знайти виправдання сенсу прожитого життя.

Цьому питанню присвятили свої роботи А. Михайлов, В. Горський, І. Філіна, О. Данильян, В. Сержантов, Г. Єршов та інші. Історики, соціологи, культурологи, митці, психоаналітики розглядають сенс з різних точок зору: або з точки зору вищої діяльності, або з точки зору безсмертя, виключивши з досліджень середовище проживання людини – Землю, що не дає повноти вирішення проблеми.

Сенс життя - поняття, яке відбиває безперервне прагнення людини співвідносити свої вчинки із системою суспільних цінностей, з вищим благом, щоб таким способом діставати можливість виправдовувати себе у своїх власних очах, в очах інших. Інакше кажучи, це пояснення собі й іншим, для чого ти живеш.

Будь-яка людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не можна ототожнювати зі свавіллям, її слід сприймати з точки зору відповідальності. Індивід відповідає за вірно знайдений і реалізований сенс свого життя, життєвих ситуацій. Потрібно йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчуті і знайти своє покликання допомагає самопізнання, відповідальність за реалізацію свого призначення.

З точки зору змісту вищого блага вирізняють такі типи обґрунтування життя: гедонізм, аскетизм, евдемонізм, корпоративізм, прагматизм, перфекціоналізм, гуманізм.

Представники гедонізму метою життя людини і її вищим благом вважають насолоду. Представники аскетизму сенс вбачають у крайньому обмеженні потреб людини, самозреченні, у відмові від життєвих благ і насолод з метою самовдосконалення або досягнення морального чи релігійного ідеалу. В основі евдемонізму є прагнення до щастя, що є головною метою життя. Корпоративізм сповідує груповий егоїзм. Прагматизм виражає прагнення людини до вигоди,

блага. Перфекціоналізм пов'язується з особистим самовдосконаленням, навіть за рахунок інтересів інших людей. Представники гуманізму спрямовують свої зусилля на утвердження гідності й розуму людини, її прав на земне щастя, вільний вияв почуттів і здібностей.

З точки зору здійснення задуму життя виокремлюють: оптимізм, скептицизм, песимізм. І не існує ситуацій, що були б дійсно позбавлені сенсу - навіть самогубець вірить у сенс якщо не життя, то смерті.

Варіанти вирішення проблеми сенсу життя в історії людської культури:

1. Сенс життя споконвічно існує в глибинах самого життя.

2. Сенс життя перебуває за межами життя. Для людини життя стає осмисленим, коли вона служить інтересам родини, нації, суспільства, коли вона живе заради щастя прийдешніх поколінь, їй небайдуже, що вона залишить після себе.

3. Сенс життя створюється самим суб'єктом ("життя заради життя"). Жити потрібно так, вважав давньогрецький філософ Епікур, щоб насолоджуватися життям, отримувати задоволення від життєвих благ і не думати про смерть.

Отже, чітка уява про зміст і призначення свого життя є основою, рушійною силою буття людини, стратегічним знаряддям, що дозволяє не скоритися, а навпаки, перебороти всі труднощі й випробування на життєвому шляху. Але для цього потрібно, що б людина сама визначила, сама повідомила той або інший зміст своєму існуванню, знайшла своє призначення, відповідно до своїх здібностей, зробила своє життя максимально плідним, корисним й потрібним.

**Костіна Аліна Вячеславівна,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Для більш глибокого розуміння філософії як світоглядного знання необхідно визначити її процесуальність. У зв'язку з цим слід передусім підкреслити, що розвиток становить єдність якісно різноманітних процесів, їх взаємодію, взаємоперетворення з сукупним результатом.

Розвиток філософії є органічним процесом на власній теоретичній основі. Він передбачає збагачення наявного змісту новими положеннями, заперечення

висновків, які виявились неправильними, недостатніми, односторонніми, і заміну їх більш досконалыми.

Існування багатоманітності філософських вчень, шкіл, течій, напрямів характеризує історико-філософський процес з боку його внутрішньої диференціації і поляризації. Розвиток філософії - це суперечливість підходів, боротьба ідей, принципів і особистостей. Отже, зрозуміння того, що є філософією, передбачає усвідомлення, що філософії як такої немає.

Диференціація філософських поглядів – це дослідницький пошук, у процесі якого зіставляються подібні погляди, виявляються і обґрунтовуються розбіжності, а саме поставлення проблеми поновлюється новим змістом.

Диференціація містить тенденції теоретичного розвитку ідей у різних, у тому числі взаємовиключних, напрямках. Цей процес, у якому відмінності в рамках початкової спільності поглядів стають визначальними філософськими характеристиками, можна назвати дивергенцією. Як відомо, вчення Декарта було безпосереднім джерелом трьох суттєво відмінних течій: матеріаліст Леруа відкинув метафізику і пов'язану з нею дуалістичну концепцію людини; оказіоналіст Мальбрангі розробляв ідеалістичний бік системи Декарта; пантеїстичний матеріалізм Спінози був спробою моністичної переробки як метафізики, так і фізики Декарта.

Поряд з диференціацією слід розглянути поняття дивергенції філософських шкіл. Дивергенція – багатогранний процес. Це зв'язок з попередніми теоріями і водночас взаємодія з незалежними вченнями, які формуються у спільних історичних умовах, але по-різному вирішують загальні спрямування епохи. Наприклад, емпіризм і раціоналізм - протилежні системи поглядів, але вони лише частково виключають одна одну. В деяких положеннях вони, навпаки, дотримуються спільних ідей, взаємодоповнюються. Не тільки раціоналісти XVII ст., але й сучасні їм емпірики розуміють мислення як найвищий ступінь пізнавальної діяльності. Дж. Локк, наприклад, як і раціоналісти, визнає інтелектуальну інтуїцію, солідаризуючись із декартівським розумінням істини.

Необхідним результатом історично прогресуючої дивергенції є думка про поляризацію філософії - створення принципово несумісних філософій. Вона - заперечення всієї системи основоположень і виведених таким чином висновків. Тенденція до поляризації простежується в кожній філософській системі. Відомо, як зневажливо Гегель ставився до матеріалістично-сенсуалістичної думки філософії XVII-XVIII ст. Ніцше заявляв, що «його філософія - не для всіх». Разом з тим радикальна поляризація веде до збіднення історико-філософського процесу, абсолютизує, а отже й догматизує той чи інший напрям у філософії. Так було з марксистсько-ленінською філософією, в якій радикально поляризувалася протилежність між матеріалізмом та ідеалізмом, великого значення надавалося соціально-класовій обумовленості розвитку філософських вчень, підкреслювалася ідеологічна функція філософії.

Вважалося, що кожний філософ свідомо чи несвідомо висловлює найважливіші ідеї своєї епохи, свого народу і при цьому виражає і захищає інтереси тих чи інших соціальних класів або прошарків суспільства. Догматизм такої радикальної поляризації ігнорує факт відносної самостійності розвитку суспільної свідомості, а отже, можливість і відносного розвитку філософії, її випередження або ж відставання від безпосередніх завдань суспільного життя, залежність філософських вчень від особистості мислителя.

Не можна обминути ще одну проблему, яка суттєво впливає на філософський процес, - проблему національної філософії в рамках всесвітньої. Кожна філософія національна вже мовою її творів (хоча це далеко не єдина ознака), вона є відображенням ментальності того чи іншого народу. Г. Гейне так характеризував відмінність між національними філософіями: «Поставимо перед англійцем, французом і німцем завдання охарактеризувати, що таке верблюд. Англієць поїде в Африку, вб'є верблюда, привезе в Британський музей і вивчатиме його: клас, вид, група тощо. Француз піде в Булонський ліс, не знайде там верблюда і засумнівається в його існуванні. Німець зачиниться в кабінеті й почне продукувати верблюда з глибин своєї свідомості: верблюд окремий, верблюд загальний, верблюд відносний, абсолютний та ін.». Щоправда, не всі народи мали свою філософію, не завжди світогляд піднімався до рівня системно-раціоналізованого узагальнення. Наприклад, стародавні шумери так і не дожили до своєї філософії. Але й «філософські народи» не всі відразу йшли в авангарді загальнолюдського філософського прогресу. Вони заступали один одного. Наприклад, в епоху Відродження попереду йшли італійці, але в Новий час їх заступили англійці й французи, потім німці та ін. Тому національні історії філософії не завжди і не в усіх своїх частинах збігаються з всесвітньою історією філософії. Але це не означає, що національні історії філософії не мають наукового значення. Оскільки філософія - вид світогляду, то історія філософії - вид історії світогляду. Це стосується як всесвітньої історії філософії, так і національної. Розглянута в контексті світогляду, у взаємовідношенні з пара-філософією («біля філософії»), кожна національна філософія, якою бідною вона б не була, також має значення. Але при цьому не варто, - бо це не робить честі тому, хто зважається на подібне, - підміняти філософію парафілософією, видавати за філософію художній світогляд або різні суспільно-політичні вчення.

Розглянуті особливості філософського розвитку є формами, які необхідно відрізнити від змісту, пов'язаного з цими формами і все ж відмінного від них. Ці форми специфічно характеризують саме розвиток філософії і тим самим відрізняють даний процес від розвитку в інших сферах знання.

Література

1. Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції.

2. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. [Філософія](#). – третє, стереотипне. – Київ : [Академвидав](#), 2009.

3. М. Булатов. Основні питання філософії // [Філософський енциклопедичний словник](#) / [В. І. Шинкарук](#) (гол. редкол.) та ін. – Київ : [Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України](#) : Абрис, 2002. – С. 457. – 742 с.

Барилюк І.О.,
студент 2 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник:
Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Проблематика свободи особистості є засадничою для класичної і сучасної філософії, бо належить до «вічних» проблем людського буття. Створюючи через це одну з осей інваріантів філософської культури, та й духовної і соціальної культури взагалі, свобода як ідея та ідеал, цінність і норматив, суспільна реалія і характеристика практичної життєдіяльності соціуму і окремого індивіда, набула на початку ХХІ століття нового звучання. В контексті загальнофілософської теорії особливого сенсу набуває проблема індивідуальної, особистісно визначеної і здобутої свободи, а також проблема вибору людиною свободи як форми і засобу її самореалізації.

Свобода особистості – один з визначальних критеріїв вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу до соціуму як в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Свобода значною мірою є цілісним, мало диференційованим показником розгортання суспільної сутності людини, мірою розвитку духовних засобів освоєння світу суспільством або навіть цивілізацією. У філософському словнику, свобода визначається як особистісна можливість діяти на власний розсуд, відсутність неволі, рабства, приниження. Кожна людина, тією чи іншою мірою, проходить у своєму розвитку через таке розуміння свободи, але людина – істота соціальна, тому її життєдіяльність неминуче пов'язана з іншими людьми, що також, веде до необхідності.

У філософії виділяють поняття «свободна воля», «свободна причина», «свободний вибір». Крім того, «свобода» виступає як теза у ряді антиномій: свобода – необхідність, свобода – насильство, свобода – детермінізм. Залежно від

ролі, що відводиться свободі в існуванні особистості і світу, виділяють різні філософські підходи до її розгляду. Найчастіше свобода протиставляється «необхідності», яка визначається у філософії як «те, що обов'язково повинно відбутися в даних умовах». Під свободою волі, навпаки, розуміється, повна або часткова незалежність людських волевиявлень від умов, у яких вони виникають. Отже, свобода не стільки протилежна необхідності, скільки виступає як подія або випадок, що не відноситься до явищ, описуваних у її термінах.

Історико-філософський підхід до проблематики свободи особистості і вибору й самореалізації індивіда потребує з'ясування принципового питання про співвідношення класичної історико-філософської спадщини з новітніми філософськими працями, які присвячені темі свободи особистості та її самореалізації.

Свобода як одна з основних філософських категорій характеризує сутність людини і сутність людства, їх існування. В історії філософської думки це поняття пройшло тривалу еволюцію – від «негативного» (свобода від) до «позитивного» (свобода для). Філософія свободи була предметом роздумів Канта і Гегеля, Шопенгауера і Ніцше, Сартра і Ясперса, Бердяєва і Соловйова.

В історії філософської думки свобода трактувалася різноманітно: по-перше, як результат природної і надприродної детермінації (Бог, Абсолют); по-друге – як рефлексивна сила, що визначає весь життєвий процес людини. Свобода особистості визначається почасти генетично, почасти виховується навколишнім середовищем, входячи в структуру характеру особистості.

Що ж означає свобода для сучасної людини? Людина стає автономнішою до зовнішніх умов існування, стає індивідуальністю, проте не поглиблює особисту (індивідуальну) свободу, а пристосовується до загальноприйнятого сприйняття дійсності, що зумовлює викривлене відображення її особистісної сутності. Всупереч своєму благополуччю, сучасна людина пригнічена глибоким відчуттям безсилля, здебільшого пасивно зустрічає катастрофи, що насуваються на цивілізацію. Феномену свободи в наш час приділяється все більше і більше уваги власне у контексті соціальної взаємодії. Постають питання про те, як соціальні умови впливають на наше життя та поведінку, де ті сфери, в рамках яких за означенням людина є повноцінним суб'єктом самої себе, як можна збалансувати нашу індивідуальність з вимогами суспільності, які ми в багатьох випадках відчуваємо. Постають питання про те, які форми набуває ідея свободи в наш суперечливий час.

Отже, свобода – полісемантичне і багатозначне поняття. І це не лише показує суперечливу природу даного феномена, але й виключає можливість її єдиного «правильного» визначення. Розмаїтість розуміння людської свободи іманентна самій свободі. Також теоретична і практична потреба визначення сутності свободи особистості вимагає певного узгодження уявлень про неї. Одним із засадничих принципів такої узгодженості є вагома історико-філософська ідея про те, що

свобода одного індивіда закінчується там, де вона наштовхується на свободу іншого. Саме ця ідея «межі свободи» – одне із тих наскрізних положень філософії свободи особистості, яке увиразнює своєрідну єдність історико-філософських поглядів на свободу індивіда. Нагальність зазначеної ідеї для сучасного вкрай суспільного та особистого буття не потребує особливого доведення.

Література

1. Подолянко Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. - К., 2002.

2. [file:///C:/Users/User/Downloads/vou_2011_1_8%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/vou_2011_1_8%20(1).pdf)

3. Борисенко С. О. Свобода особистості: від суспільної регламентації до особистісного дозування / С. О. Борисенко / / Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. - 2006. - Вип.1(25). - С.96 - 102.

**Василевська Анастасія,
студентка 2 курсу 1 групи,
юридичного факультету
Науковий керівник:
Лауга О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА ТА РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Сучасний філософський підхід до проблеми людини зберігає традицію складності, беручи до уваги сучасні значні наукові досягнення та використовуючи менш спекулятивні міркування, включаючи визначення сутності людини, ніж ми запропонували побачити в соціокультурній формі вид *Homo sapiens*. Живі та активні люди є творцями складних соціальних інститутів усіх історичних реалій. Без людини нема чого сказати, бо немає суспільства і немає історії.

По суті, на сьогодні збагатився зміст поняття свободи, філософський дискурс зафіксував нові, часом вражаючі уяву людини, явища свободи, її численні іпостаси. В контексті загальнофілософської теорії проблема індивідуальної свободи, визначеної та набутої особисто, а також проблема вибору свободи людини як форми та засобу самореалізації набуває особливої актуальності.

Свобода особистості є одним із визначальних критеріїв вільного суспільства, істотним визначальним фактором цивілізаційного підходу до суспільства, як в його ретроспективі, так і в перспективі.

Однією з провідних рис сучасності цивілізації є значне посилення особистісного, відповідального виміру людського буття, що й актуалізує традиційну філософську проблему свободи саме в суб'єктивному сенсі. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства».

Усвідомлення свободи за схемою відносин «роблю, що хочу» властиво зазвичай підлітковій свідомості. Кожна людина, тією чи іншою мірою, проходить у своєму розвитку через таке розуміння свободи, але людина – істота соціальна, тому її життєдіяльність неминуче пов'язана з іншими людьми, що також, веде до необхідності обмеження та контролю власних бажань.

Свобода проявляється в житті людини, тому що духовність - це специфічна властивість людського існування, яка полягає у взаємодіях духовних (свідомих та несвідомих) та природних (тілесних та біологічних) факторів. Тому свобода виявляється у усвідомленні можливих меж людської поведінки, які залежать від конкретних умов існування.

У філософії виділяють поняття «свободна воля», «свободна причина», «свободний вибір». Крім того, «свобода» виступає як теза у ряді антиномій: свобода – необхідність, свобода – насильство, свобода – детермінізм. Залежно від ролі, що відводиться свободі в існуванні особистості і світу, виділяють різні філософські підходи до її розгляду.

Свобода як можливість рівної свободи для всіх і неоднаковість свободи як цінності залежно від різних і статусних і інших можливостей індивідів. Зasadничою є й концепція свободи І. Берліна, яка базується на твердженні, що не усяка свобода сумісна з рівністю, справедливістю, правом. За Берліним існує два поняття свободи – «позитивне» і «негативне». Первісним, на його переконання, є «заперечна» свобода, свобода від зовнішнього примусу, тобто свобода Вибору. «Позитивна» свобода не розширює її рамки, а звужує.

Розвиток особистості повинен, звичайно, бути вільним, без насильства чи примусу, адже особистість і свобода - це дві сторони однієї монети. Адже людина як суб'єкт вільної діяльності (доцільна, свідомо мотивована) та кваліфікована - особистість. Це означає, що учень повинен бути переконаний не у свободі взагалі, а у свободі своєї волі. Людська свобода виявляється у почутті гідності, яке сильно культивує синій колір. Основна гідравліка спостереження людини. Кожен прагне незалежності від насильства і вільний доступ.

Отже, свобода – це не стільки протилежність необхідності, скільки подія чи випадок, які не стосуються явищ, описаних у її термінах. Унікальність і неповторність людини виникають із здатності самоусвідомлення, володіння собою і самовизначення. Для підтвердження унікальності та свободи людини католицьке

соціальне вчення виділяє такі раціональні характеристики: незалежність і свобода думки. Ми не є частиною інших, але самі є собою, хоча ми розрізняємо різні сфери - тілесну і духовну, як зазначено вище. Однак у нас немає тіла і душі в тому сенсі, що ми можемо мати щось зовнішнє для нас, ми є тілесною духовною сутністю. Актуальність цієї ідеї для сьогоденного надзвичайно соціального та особистого існування не потребує спеціальних доказів.

Література

1. Подолянко Л. А. Свобода особистості як форма її самореалізації (історико-філософський аспект): Дис. канд. філос. наук: 09.00.05. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. К., 2002.

2. Локк Дж. Два трактата о правлении. История политических и правовых учений. Харьков, 1999. 6. Бердяев Н. А. Философия свободного духа. Н. А. Бердяев. М., 1994. 7. Гегель Г. Энциклопедия философских наук. Г. Гегель. - М., 1977. Т. 3. 379 с.

3. Кант И. Новое освещение первых принципов метафизического разума : соч. в 6 т. И. Кант. М. : Мысль, 1963. С . 2 6 3 -3 1 4 .

4. Борисенко С. О. Свобода особистості: від суспільної регламентації до особистісного дозування. С. О. Борисенко. Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. 2006. Вип.1(25). С.96 - 102.

Строкань Вікторія Олексіївна
студентка 2 курсу 2 групи,
юридичного факультету
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ. СИМПТОМИ. ПРИЧИННИ ВИНИКНЕННЯ. СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ

Дуже складно уявити сучасне життя людей без доступу до Інтернету. Він увірвався в наше життя, зробивши його простішим, і став невід'ємною його складовою, допомагає знайти відповіді на будь-які запитання . Інтернет-магазини дозволяють здійснювати покупки, не виходячи з дому, он-лайн трансляції замінили нам телевізор, походи в кінотеатр, новини і щоб дізнатися прогноз

погоди не варто слухати 20-хвилинну розповідь метеорологів по телевізору, а можна одним «кліком» подивитися прогноз на цілий день.

Також на сьогодні багато науковців за об'єкт дослідження бере Інтернет та його вплив на людину. Крім цього, великою популярністю зараз користуються соціальні мережі, тому психологи не могли ігнорувати проблему впливу відвідування мереж на людину. Так, вивченням даної теми займалися такі вчені, С.Полякова, О.Резнікова, В. Гура. Вони виділили різні види активності на сайтах соціальних мереж. До того ж зазначають про залежність, яка можлива при частому їх відвідуванні.

Мета даної роботи: дати визначення таких понять: *«Інтернет»*, *«соціальні мережі»*, *«залежність від соціальних мереж»*; порівняти визначення *«соціальна залежність»* та *«залежність від соціальних мереж»*; визначити причини виникнення та симптоми при залежності, види соціальних мереж; вплив мереж на організм людини та шляхи лікування.

Facebook (Internet) Addiction Disorder – так закордонні психологи називають проблему ХХІ століття. На соціальні мережі вже припадає 28% часу, проведеного в Інтернеті, а користувачі віком від 15 до 19 років витрачають приблизно три години щодня у Facebook, Twitter, Instagram. І, що найтривожніше, приблизно 70% часу використання Інтернету жодним чином не пов'язані з роботою.

Дві третини респондентів заявили, що спілкуються в Інтернеті щодня, половина опитуваних зазначила, що відвідують соціальні мережі щоденно. Чверть підлітків щодня використовує принаймні два різних типи соціальних медіа. Науковці Чиказького університету дійшли висновку, що залежність від соціальних мереж може бути сильнішою, ніж пристрасть до цигарок і алкоголю.

Що таке взагалі Інтернет?

Інтернет - всесвітня система сполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів. Інтернет також називають мережею мереж. Інтернет складається з мільйонів локальних і глобальних приватних, публічних, академічних, ділових і урядових мереж, пов'язаних між собою з використанням різноманітних дротових, оптичних і бездротових технологій. Інтернет становить фізичну основу для розміщення величезної кількості інформаційних ресурсів і послуг, таких як взаємопов'язані гіпертекстові документи Всесвітньої павутини (World Wide Web – WWW) та електронна пошта.

Саме Інтернет дає нам змогу, як зазначалося вище, робити різні інтернет-операції, що спрощує нам життя, але в сучасному світі Інтернет найбільше використовується для використання соціальних мереж.

Соціальна мережа - соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітні зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними зв'язками. Вперше термін було запропоновано в 1954 році Дж. А. Барнесом (в роботі *Class and Committees in a Norwegian Island*

Parish, «Human Relations»). Максимальний розмір соціальних мереж становить близько 150 осіб, а середній – 123 (Хілл та Данбар, 2002).

Здавалося *соціальна мережа*- це полегшений спосіб спілкування. Листування з другом, не виходячи з дому в Телеграммі, Вайбері, перегляд відео-вайнів в Інстаграмі або ж перегляд кінопрем'єри просто лежачи в ліжку на ЮТуб. Здавалося б, одні переваги і ніяких недоліків. А як щодо відсторонення від зовнішнього світу або цілодобові просиджування за комп'ютером чи телефоном задля розваг чи заміна реальних друзів на віртуальних? На жаль, в ХХІ столітті ніхто не помічає проблеми соціальних мереж в житті людей, а в особливості підлітків, але саме ця залежність позбавляє нас живого спілкування, зомбує дітей, що часто призводить до психічних розладів чи взагалі до самогубств.

Часто можна почути таку фразу, як: «Він соціально залежний!». Але давайте розберемося чи можна ототожнювати визначення «*залежність від соціальних мереж*» та «*соціальна залежність*». Для початку з'ясуємо значення цих понять.

Залежність від соціальних мереж- всілякі мережеві спільноти стали чи не найважливішим атрибутом сучасного світу, люди віддають все більшу перевагу віртуальному спілкуванню. Соціальна мережа є універсальним засобом комунікації і пошуку людей, з її допомогою можна завжди бути на зв'язку, дізнаватися новини про друзів, а також для багатьох людей вона є дуже зручним способом самовираження. Простими словами- це повне занурення людини у світ Інтернету і відсторонення її ід реальності.

Залежність від соціальних мереж характеризується тим, що людина більшу частину свого часу починає проводити за монітором комп'ютера, постійно перебуваючи в соціальній мережі. Бажання бути цікавим для інших і постійне віртуальне спілкування – це головні ознаки залежності.

Соціальна залежність відрізняється від вищеописаної. Тут люди стають цілком залежними від громадської думки. Неможливо повністю захистити себе від соціуму, тому багато починають прислухатися до громадської думки. Таким чином люди починають змінювати своє життя і дії так, щоб отримати схвальну оцінку від оточуючих. Так як всі знаходяться серед інших людей, то така залежність є практично у кожного.

Причини виникнення залежності від соціальних мереж

Сьогодні потреба в соціалізації дещо трансформується: замість традиційних комунікацій люди віддають перевагу соціальним мережам. Публікація світлин, відгуки від інших користувачів (наприклад, лайки) створюють відчуття того, що все добре, викликають позитивні емоції. Це все спричинено природнім бажанням проявити себе та бути значущим у соціумі. Нам потрібна платформа для самовираження, і соціальні мережі ідеально виконують цю функцію.

Крім того, соціальні мережі допомагають знайти друзів. Відповідно до опитування, з 1000 підлітків 50% відповіли, що соціальні мережі допомогли налагодити дружні стосунки з іншими, рівно половина зазначила, що соціальне

життя online дозволяє бути більш відкритим до спілкування та знайомств. Зрештою, це стає залежністю.

Психологи давно зіткнулися з такою проблемою в сучасному світі, як «самотність у натовпі»: людина, перебуваючи в колективі, все одно залишається самотнім, проводячи велику частину свого часу наодинці з комп'ютером, і це, звичайно ж, не може не накладати свій відбиток на особливості поведінки особистості. А між тим, людині потрібна не тільки можливість відчувати себе частиною суспільства, але і також дуже важливо виділитися як особистість, чому дуже сприяє знаходження в соціальних мережах. Час, що проводиться людиною за переглядом фотографій і відео з життя знайомих, іноді сильно перевищує час, відведений на виконання професійних обов'язків, це призводить до зниження працездатності, саме тому багато керуючих забороняють працівникам своєї фірми користуватися мережею, блокують доступ до інтернет-ресурсів та корпоративних мереж. Найбільше залежності від інтернет-спілкування схильні люди, які ведуть досить нудний спосіб життя, за допомогою мереж вони підвищують свою самооцінку, намагаючись видати інформацію, представлену на сторінці, за дійсну, деякі настільки вірять в створений ними образ, що починають уникати особистих зустрічей і спілкування, щоб не зруйнувати склалося про себе думку.

Варто зауважити, що спілкування в соціальних мережах – це, скоріше, уявне спілкування, що здається, але воно починає все більше зганяти живе спілкування. І, на жаль, при знайомстві люди частіше стали давати адреси своєї персональної сторінки, ніж номери телефонів, і дуже багатьом набагато простіше запитати просте «Як справи?» За допомогою інтернету, ніж зателефонувати і поцікавитися особисто.

У всесвітній павутині існує безліч різних соціальних мереж, які можна класифікувати за різними ознаками. За доступністю можна виділити такі *типи соціальних мереж*: **закриті; відкриті; змішані.**

Класифікуються соціальні мережі і *по географічному розташуванню*: **світового значення; окремо взята країна; територіальна одиниця; без регіональної приналежності.** За *спрямуванням* соціальні мережі можна розділити на **особисті, професійні та тематичні.**

Більш детальна класифікація за видами соціальних мереж виглядає так: - **Соціальні мережі для спілкування**, до них відносяться:

- «Вконтакте»,
- «Facebook» та
- інші. Цей вид один із перших запропонував персональний міні-сайт, який пізніше став відомий як профіль.

Соціальні мережі для обміну медіа контентом. Цей вид дає широкі можливості для обміну відео і фото:

- «Instagram»
- «YouTube».

Соціальні мережі для колективних переговорів. В основі цього виду лежить потреба в обміні знань:

- «Quora»
- «Reddit»
- «Telegram»
- «Viber»
- «Wats Up»

Соціальні мережі для авторського запису. До даного виду відносяться сервіси для блогінга, де користувачі створюють та публікують текстово-медійний контент:

- «Blogger»
- «Twitter»

Сервіси соціальних закладок – це сервіси, де користувач збирає в контент свою особисту бібліотеку, на яку можуть підписуватись інші учасники спілки:

- «Pinterest»
- «Flipboard»

Соціальні мережі по інтерсам. Даний вид дає можливість шукати однодумців та людей з схожими інтересами:

- «Goodreads»
- «Friendster».

В цілому можна зробити висновок що класифікація видів соціальних мереж достатньо умовна, до того ж ділення на види, типи і категорії триває і до цього дня.

Всі залежності мають якісь **симптоми або ознаки**, що вказують на наявність цієї проблеми. Залежність від соціальних мереж не виключення. Психологи виявили як поводиться людина, коли вона залежна від мереж.

Отже, щодо **симптомів**:

- постійно перевіряєш сповіщення та повідомлення через кілька хвилин. Дослідження показують, що 18% користувачам складно не оновлювати сторінку у Facebook, Instagram, Telegram, Viber протягом кількох годин. А 61% респондентів перевіряють стрічку новин принаймні раз на день;
- припускаєш, що всі зрозуміють скорочення на зразок BRB («be right back»), CMI («cannot make it»);
- використовуєш хештеги #про #все# що #тільки #можна;
- проводиш більше 4 годин на день у соціальній мережі й при цьому ізолюєшся від реальності;
- уранці перевіряєш соціальні мережі, а потім встаєш і виконуєш ранкові процедури. 28% користувачів iPhone оновлюють Twitter перед тим, як підвестися з ліжка;
- забуваєш справжні імена друзів і звертаєшся до них на нік;

- у будь-якому місці ти тишиш «check in», щоб повідомити друзям, де ти;
- нервуєшся чи панікуєш, коли з певних причин не можеш зайти на сторінку в соціальній мережі;
- буває, хотів лише перевірити повідомлення, але не виходиш із мережі ось уже другу годину.

Ознаки залежності:

- Постійно виникає нав'язлива потреба переглянути свої вхідні повідомлення, навіть знаючи про те, що ніхто не повинен був написати, вас все одно тягне включити свій персональний комп'ютер і перевірити це. А можливо ви взагалі постійно перебуваєте онлайн, навіть на ніч не відключаючи інтернет, щоб не пропустити щось цікаве.
- Ви занадто багато часу проводите біля екрану свого монітора, і кожного разу, заходячи в соціальну мережу, обіцяєте собі, що пробудете там лише пару хвилин, а в підсумку з жахом виявляєте, що пройшло півдня. Вас тягне десятки разів на день переглядати сторінки друзів, в надії, що хоч хтось із них оновив інформацію.
- Ви відчуваєте гостре бажання регулярно оновлювати статус на своїй сторінці, обговорювати з друзями кожен свій крок, фотографувати себе скрізь і всюди, і частіше викладати нові знімки. Вам важливо, скільки людей відвідало вашу сторінку протягом дня, і як вони прокоментували ваші оновлення.
- Все спілкування з друзями відбувається в основному через соціальну мережу, ви вже забули, коли бачили їх востаннє.
- - Гра в різні додатки є хорошою альтернативою іншим повсякденних справ, вас затягує цей процес, вам важливо пройти більше рівнів та підвищити рейтинг.
- - Ви відчуваєте страшне роздратування, якщо з якої-небудь причини не можете потрапити на свою сторінку в соціальній мережі. Ви стаєте ніби відірваним від зовнішнього світу.

Все це говорить про те, що ви напевне схильні до затяжної залежності від мережевих ресурсів. Але, навіть якщо ви виявили у себе всі ознаки – не варто впадати у відчай, у вас завжди є час взяти себе в руки, треба лише вчасно зуміти сказати собі «Стоп!».

Як соціальні мережі шкодять здоров'ю:

- ***Змінюють структуру мозку***

Китайські фахівці дослідили, що в людей, залежних від Інтернету, помітний ряд структурних і функціональних змін у частині головного мозку, що відповідає за когнітивний контроль і вміння ухвалювати рішення.

- ***Шкодять зору***

Ми постійно напружуємо очі перед екраном. Це може спричинити частий головний біль, проблеми із зором.

- **Негативно впливають на психічне здоров'я**

Результати нещодавнього дослідження показали, що соціальна мережа, яка найбільш негативно впливає на психічне здоров'я молодих людей – Instagram. Це тому, що користувачі сфокусовані на візуальному сприйнятті інформації. Доведено, що світлини, розміщені в Instagram, можуть викликати тривожність, хвилювання та навіть комплекс неповноцінності. Більше про феномен Instagram можна прочитати тут.

Лікувальні заходи:

- **Встановлюй обмеження.** Використовуй соціальні мережі лише тоді, коли маєш перерву на роботі чи в університеті. Не будь online, доки не закінчиш завдання чи проект.
- **Зміни налаштування в телефоні.** Щоб не відвертати свою увагу зайвий раз, вимкни функцію сповіщення та всі звукові сигнали. Таким чином спокуситися й прочитати повідомлення чи переглянути фото буде значно складніше.
- **Видали незнайомих людей зі списку друзів.** Чим більше друзів у профілі, тим довша стрічка новин, а отже, ти витрачатимеш на її перегляд більше часу. Залиш у списку друзів лише тих, кого добре знаєш.
- **Обери одну соціальну мережу.** Визнач, на яку соціальну мережу витрачаєш найбільше часу, залиш її та видали акаунти з усіх інших.
- **Зменшуй кількість опублікованих постів.** Насолоджуйся миттю, а не процесом її фотографування й опису.
- **Знайди альтернативи.** Склади список того, чим хочеш займатися, і чітко встанови часові межі. Спробуй зіставити їх із часом, витраченим на соціальні мережі. Твоя непродуктивність здивує.
- **Вийди з дому.** Найпростіше, але найефективніше. Запроси друзів і весело проведи час у реальному світі.
- **Замість листування – телефонуй.** Якщо довго чекаєш на важливе повідомлення, краще зателефонуй і негайно виріши справу.

Ваш вигаданий світ ніколи не замінить вам реального спілкування з людьми. Роби те, що подобається, а не те, що точно лайкнуть. Цінуй тих, хто тебе оточує, а не тих, хто тебе фоловить!

**Строкань Вікторія Олексіївна,
студентка 2 курсу 1 групи,
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ФІЛОСОФІЯ ТЕХНОКРАТИЗМУ

Упродовж ХХ-ХХІ ст. в часи значних соціально-політичних анархій спостерігався стрімкий розвиток та поширення науки і техніки. Цей розвиток позначився як науково-технічна революція, що стала виявом загальносвітового етапу науково-технічного прогресу.

Будь-яке соціальне явище слід розглядати в його розвитку, в чіткому усвідомленні його суті. З філософської точки зору науково-технічна революція - одна із стадій чи форм науково-технічного прогресу, коли він набуває прискореного, стрибкоподібного характеру. Виявом науково-технічної революції є докорінна перебудова всієї технічної і технологічної основи виробництва, його організації й управління, які здійснюються на базі практичного використання фундаментальних відкриттів сучасної науки. Виробництво перетворюється з простого процесу праці в науковий процес, у технологічне застосування науки [1, с. 470].

Даний процес сам по собі не залежить від того, в якій соціально-економічній системі він відбувається. Науково-технічна революція створює можливість для розвитку суспільства, а як використовуються наукові і технічні досягнення – залежить від конкретної соціально-економічної будови суспільства. Соціальні наслідки науково-технічної революції можна звести до таких основних груп:

- загострення екологічної обстановки, виникнення проблеми виживання людства внаслідок забруднення та отруєння навколишнього середовища;
- зміна взаємовідносин у системі “людина-техніка” (робітник стає регулятором, наладчиком, програмістом і тим, хто керує технологічним процесом);
- зміна змісту і характеру праці (збільшується питома вага творчих, пошукових визначальних функцій, що веде до стирання суттєвих відмінностей між людьми розумової і фізичної праці);
- зростання питомої ваги висококваліфікованих робітників і спеціалістів, що зайняті обслуговуванням нової техніки і технології (це вивільняє трудові ресурси);
- підвищення вимог до культурно-технічної та інтелектуальної підготовки кадрів;

- прискорення структурних змін у співвідношенні сфер людської діяльності (перекачування трудових ресурсів із сільського господарства в промисловість, а з неї – в сферу науки, освіти, обслуговування). Це зумовлює зростання концентрації населення в містах, поглиблення міграційних процесів, значне скорочення робочого і збільшення вільного часу (звідси можливість гармонійного розвитку особистості);

- “інтернаціоналізації” суспільних відносин (зокрема, неможливо виробляти що-небудь в одній країні, не рахуючись з міжнародними стандартами, цінами на світовому ринку, з міжнародним поділом праці);

- втрата людиною емоційності, інтелектуальне перевантаження, формалізація контактів, одностороння, технічна свідомість;

- виникнення проблем біологічної і психологічної адаптації людини в звичайних і екстремальних умовах навколишнього середовища (надвисоких і наднизьких тисків, температур, електромагнітних полів, радіоактивності і т.д.) [1, с. 474-475].

Якщо уважно подивитися на сучасний стан суспільства, то важко не помітити, що вже не людина володіє і керує технікою, а техніка диктує людині образ її життя. Дуже велика частина суспільства зайнята постійним обслуговуванням цієї техніки (постійний технічний нагляд, ремонт, постійне спостереження за роботою техніки, модернізація тощо).

В необхідності переосмислити життєві реалії, що пов'язані з бурхливим розвитком науки, техніки та виробництва у філософській думці виник такий напрям філософського знання як технократизм. Представниками технократизму є такі західноєвропейські (К. Ясперс, М. Хайдеггер, В. Шельський, Ю. Хабермас, Г. Йонас та ін.), російські (М. Бердяєв, Ю. Яковець, В. Розін, Г. Померанц, О. Панарін та ін.) і українські (Ю. Павленко, М. Попович, М. Михальченко, В. Лук'янець, В. Горбатенко та ін.) мислителі.

Технократизм. Основним напрямком філософії технократизму стала ідея про роль техніки, технічного прогресу, машин і технологій у суспільних змінах сучасної епохи. Сучасний технократизм обстоює думку, що суспільство є системою взаємодіючих факторів – соціальної структури й політики, цінностей культури, динаміки потреб та ін.

Сучасна «технократична хвиля» на Заході складається з розмаїття підходів, схем, концепцій. Наприклад, О. Тофлер майбутнє суспільство пов'язує з третьою техно-інформаційною хвилею розвитку; Г. Кан вважає, що завдяки технізації майбутнє суспільство стане побутовим, де всі люди стануть джентельменами; Ф. Скінер пропонує технологізувати поведінку людей; Дж. Хелбронен пророкує приєднання технічної цивілізації від екологічної катастрофи. В цілому різноманітні філософські концепції технократизму можна поділити на:

- оптимістичні, що пов'язують вирішення всіх соціально-економічних, політичних проблем суспільного розвитку з ростом технічного потенціалу суспільства;

- песимістичні, представники яких вбачають в техніці загрозу для цивілізації й закликають обмежувати її зростання, радять повернутися обличчям до природи.

В усіх цих концепціях спостерігається своєрідний технологічний детермінізм, суть якого полягає в непомірному перебільшенні ролі техніки, технології та інформатики. Машинний фетишизм – це різновид речового (предметного, товарного) фетишизму. Фетишизація призводить до того, що машина постає самостійним і незалежним від людини суб'єктом мислення і соціальної дії, досконалішим за тих, хто її створив. Звідси і постають песимістичні або оптимістичні висновки щодо майбутнього суспільства. Їх односторонність полягає не в тому, що вони обґрунтовують ту чи іншу орієнтацію, а в тому, що вилучають з системи прогнозу живу, безпосередню практичну діяльність людей, зумовлену певними перш за все матеріальними інтересами і потребами [2, с. 122].

Виходячи з вищесказаного, можна говорити, що науково-технічна революція торкнулася всіх соціальних, економічних, політичних, технологічних та ін. процесів життя суспільства. Даний процес викликав появу однієї з протирічних течій філософії – технократизм. Дана течія дала новий поштовх до переосмислення ролі науки і техніки для людини і всього людства.

Були надані певні пророцтва щодо майбутнього Землі: одні філософи стверджували що розвиток техніки виведе людство на новий рівень існування, що подальший прогрес технологічного розвитку дасть змогу замінити людську працю машинам, все це призведе до зменшити часове навантаження на людину і дасть їй змогу витрачати свій час на інші сфери діяльності (сім'я, хобі тощо). Інші мислителі були переконані, що подальший розвиток технічний приведе до повного знищення всього живого на планеті.

Наше сьогоденне буття показує, що постала криза технічного прогресу: за останні роки було винайдено така кількість технічних новинок, що показує пік науково-технічної революції, зупиняється прогрес, здійснюється лише вдосконалення існуючих технологій, наукова думка зосередилась лише на обслуговування суспільства споживання. На нашу думку, необхідно збавити швидкість розвитку техніки, направити діяльність вчених на розвиток екотехнологій, збереження довкілля, формування активної концепції сталого розвитку, адже без повноцінного природного середовища неможливо продовжувати технічний розвиток.

Література

1. Філософія: Навчальний посібник / І.Ф.Надольний, В.П. Андрущенко, І.В.Бойченко, В.П.Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.

2. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. Видання 2-е, виправлене й доповнене. – К.: Генеза, 1996. – 367 с.

Чухно Валерія Олександрівна
студентка 2 курсу 3 групи,
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЩО Є СВОБОДОЮ?

Багато підручників з правознавства пишуть, що дозволено все, що не заборонено законом. Саме це твердження і надає демократичне забарвлення сучасному принципу свободи, але чи правильне воно?

Що є свободою? Як її можна відчутися? Доторкнутися, покуштувати чи просто вдихнути її безцінний аромат?

Ця тема не є новою, адже вона така стара, як і саме людство. Достеменно невідомо, коли це поняття зародилося, але я вважаю, що в первозданному своєму виді свобода розкривалася досить просто і непотрібно було вигадувати ніяких теорій, щодо її значення і походження. Людина була вільна в повній мірі цього слова, адже не було ніяких заборон і, взагалі, людей було не так багато.

З отриманням безцінного дару мислення ми почали будувати оселі, вигадувати літери робити одяг та багато іншого, але найголовніше – відокремлюватися і жити групами, утворюючи сім'ї, родини, племена і держави, що потім еволюціонували в могутні імперії, які проіснували до наших днів. З еволюцією почало з'являтися багато міркувань щодо расової та майнової нерівності, які зумовили «загнання» свободи в відповідні рамки.

Оскільки більшість країн сьогодні демократичні, то багато хто скаже, що немає ніякої нерівності і свобода – це основа теза, на яку орієнтується кожна поважаюча себе держава. Такі слова може вимовити звичайний громадянин, але не людина, що володіє знаннями, пов'язаними з владою над іншими.

Наразі не існує свободи в первозданному вигляді, а є лише те, що не заборонено законом. Ми самі почали думати, і самі встановили межі, виходячи за які неможливо бути прийнятним в суспільстві. Саме розвиток і натягнув кайдани на незалежні вчинки. Так, усі люди рівні, але ніхто не вільний повністю і ніколи вже таким не стане, адже тисячоліттями створювались різні релігії, що є підґрунтям для моралі і століттями писалися закони, які позначили чіткі межі свободи.

Мислення подарувало неймовірні блага, але взяло за них велику ціну. І ця сума вимірюється не лише у свободі, але й в сучасному стані доквілля. Це ті

великі відкриття, що змогли перебороти проблеми нестачі комфорту зараз знищують землю, а якщо зникне наш світ, то й зникне і думка – та сама думка, що запустила могутні мотори токсичних фабрик, думка, що стерла мільйони видів флори і фауни, але та сама думка, що усвідомлює проблему і намагається її вирішити.

**Атаманчук Віталія Сергіївна,
студентка 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

МУДРІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Проблема мудрості, її змісту і визначення, способів і форм існування є наскрізною протягом усього пізнавального процесу людства. У сучасних, надзвичайно складних і неоднозначних обставинах існування суспільства, мудрість як окремої людини, так і суспільства в цілому, стає однією із засад прийняття адекватних виважених рішень, здійснення достойних учинків, загалом, неруйнівної, прогностично обґрунтованої діяльності (професійної, життєвої, політичної тощо). Тож, існує проблема, яка стосується цілком здорових людей, щодо того, яким чином людина може досягти добродійного існування, уникнути фрустрацій, що постійно переслідують індивіда в сучасному світі. Де ж шукати відповідь?

Напевне, філософи-мудреці все давно вже сказали [1]. Але питання мудрого існування повсякчас постає перед кожною мислячою людиною, яка прагне досконалості та піклується про свідому розбудову свого життєвого шляху. Зокрема, Михайло Епштейн пропонує досить оригінальні відповіді на ці питання [2]. Мудрість є здатністю людини мислити та діяти відповідно до вищих цілей життя, підіймаючись над обмеженістю часткових та плинних інтересів, у тому числі власних.

Процесуально мудрість – це, на його думку, пошук серед 21 багатьох точок зору найкращої, найоптимальнішої в кожній унікальній життєвій ситуації, яка завжди знаходиться поза обґрунтованістю точним знанням. Автор акцентує увагу на досить специфічному моральному аспекті, пов'язаному із мудрістю: мудра людина вмє знаходити найкоротший шлях від своїх найбільших здатностей та можливостей до найбільших потреб інших людей. Вона знає міру, яка співвідносить унікальний дар людини з унікальними потребами людства. І може піднятися над власними плинними інтересами заради інтересів віддалених, інколи

таких, які виходять за межі індивідуального життя. Тому мудрість слід розуміти не як знання того, що існує, а як знання того, як існувати. Якщо розум наданий людині від природи і розвивається в умовах навчання (інакше кажучи, у наявності розуму власної заслуги суб'єкта практично немає, хіба що він старанно вчиться), то мудрість, за М. Епштейном, це властивість, яка набувається самосвідомістю, самовихованням, саморозвитком.

Мудрість визначається як «розум розуму», тобто здатність розумно використовувати власний інтелект. І, нарешті, мудрість – цілісна властивість, бо не можна бути мудрим в одному і не бути мудрим в іншому (на відміну від можливості мати розвинений, скажімо, соціальний інтелект, і не дуже розвинений академічний). Більш розповсюдженим, є розуміння мудрості як експертної системи знань, найчастіше орієнтованої на практичний бік життя. Саме ця експертна система знань дозволяє знаходити виважені судження і надавати корисні поради із сенсожиттєвих питань [3]. Таким чином, мудрість поєднує в собі як розум, так і добродійність, і спрямована не на власну користь, а на користь інших людей і всього людства. Цікавою властивістю мудрості є те, що вона легко розпізнається навіть тими людьми, хто не досяг її рівня.

Мудра в конкретній ситуації людина є такою, котра сприймає та осмислює цю ситуацію системно – враховує її взаємопов'язані елементи у цілісному комплексі, у сукупності сутностей і відношень для вироблення і прийняття відповідно до проблеми, що поставлена в контексті відповідної ситуації, виваженого, ефективного рішення. Існує багато оповідань про дивакуватість перших філософів-мудреців, які, намагаючись жити згідно зі своєю автентичною природою, ламали усталені стереотипи поведінки людей.

У цьому плані мудрість до певної міри протистоїть стереотипам раціональної поведінки, оскільки виходить за межі загальноприйнятого. Досить часто вчинки мудрого виглядають парадоксальними, або дещо незвичними. Відомі притчі про східних мудреців демонструють наочні приклади, в яких мудрець мовби випадає зі звичного алгоритму життєдіяльності. Те ж саме можна сказати про давньогрецьких мудреців, наприклад, Сократа та його послідовників.

Зрештою, якщо обернутися в історію знов до філософів-мудреців, філософія як мудрість передбачає специфічний вимір ставлення людини до дійсності та до самої себе. Мудрість є особливою сферою людського досвіду, який не зводиться ні до всезнання, ні до співвідношення з якимось вищим Благам. Вона виникає там і тоді, коли йдеться про внутрішнє переродження людини, причому таке, яке дозволяє виходити за межі повсякденності. Такого роду «любов до 22 мудрості» визначала й своєрідну поведінку мудреця, яка іноді навіть шокувала оточуючих. У такому контексті важко не погодитись із автором наступної позиції: «Ствердження віри як абсолютної цінності орієнтує людину на світле майбутнє, прагне оптимізувати уявлення про межі власних можливостей. Мудро зваживши, що в цьому світі залежить від неї, а від чого залежить вона сама, зрозумівши

закони людського існування, мужньо і натхненно гармонізувати стосунки із завжди бурхливим, невизначеним, хаотичним Простором і Часом через віру в ідеали Істини, Добра і Краси» [4, с. 487].

Відтак, можна вважати, що мудрість як онтологічний феномен знаходить своє втілення у діяльності по постановці і розв'язанню задач (як життєвих, так і наукових, академічних тощо, причому як власних, так і чужих – мається на увазі ситуація «мудрої поради») у найширшому з можливих контекстів. Вона працює за умови адекватної цьому контексту ментальної моделі світу суб'єкта, яка відповідно функціонує як інтерпретаційний фільтр.

Однак мудрість сама є певним не тільки інтелектуальним, але й моральним фільтром для відбору засобів розв'язування задачі, тобто фільтром, який використовує критерій екологічності засобів (у широкому смислі слова).

Отже, мудрість є метакогнітивною характеристикою людини-особистості, яка створюється протягом її життєвого шляху і відображує результати функціонування інтелекту (зокрема, практичного) в проблемному просторі у взаємозв'язку з особистісними рисами. Мудрість направляє і оптимізує особистісний розвиток і сприяє життєвій успішності людини і є засадою її достойного життя.

**Долошко Максим Олександрович,
студент 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми визначається «відкритим» процесом становлення сучасного суспільства як нового, динамічного, насиченого високими технологіями етапу в історії людства, виявлення ментального підґрунтя сучасного споживача та виробника інформації, які реально і дуже відчутно впливають на життя кожної людини.

Наразі ведуться активні дискусії, основним предметом яких є інформаційна безпека. Вони викликають не тільки загальний філософський і теоретичний інтерес, але й стають надзвичайно важливими для вирішення нагальних практичних проблем. Постійний інтерес науковців прикутий до дослідження механізмів управління інформацією, формування нових цінностей в новітньому процесі життєдіяльності людини та суспільства тощо. Концептуальне обговорення

проблеми передбачає створення уявлення про якість життя і захищеність людини, оптимальність користування інформаційним простором у постіндустріальному суспільстві.

В 29 інформаційному праві інформаційна безпека – це одна зі сторін розгляду інформаційних відносин у межах інформаційного законодавства з позиції захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави і акцентування уваги на загрозах цим інтересам і на механізмах усунення або запобігання таким загрозам правовими методами.

Стаття 17 Конституції України задекларувала: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1]. Незважаючи на прийняття за роки незалежності України значної кількості законодавчих актів, де інформація є об'єктом правовідносин, зокрема щодо регулювання правових відносин, пов'язаних із персональними даними, однозначного розуміння інформаційної безпеки важко досягти.

У контексті проблематики нашого дослідження необхідно, насамперед, визначити зміст і форми взаємодії техногенних та антропогенних чинників, що породжують не до кінця зрозумілі наслідки, які обов'язково змінюють статус людини у природному та культурно-антропологічному просторі. Подібні виклики сучасності актуалізують тему про перегляд наукової парадигми стосовно людського існування в інформаційному середовищі [2].

Реалії науковотехнічного прогресу створюють нагальні підстави для осмислення і подолання низки кризових явищ, що в останні десятиліття набули ознак некерованих процесів. Адже вплив технологічних нововведень впливає на всі царини людського буття. Інформаційна діяльність спрямована не стільки на розповсюдження інформації з науково-дослідницькою чи управлінською метою, скільки формує інформаційне середовище як осередок культури, що забезпечує відповідний рівень засвоєння знань та відповідальне ставлення до їх застосування.

У контексті нашого розуміння загальнолюдської та корпоративної культури погоджуємося із твердженням: «Інформаційне середовище – це лише один з можливих зрізів людської культури, і розглядається з цієї точки зору, настільки воно сприяє процесам відчуження знання, перетворення його в інформацію і передачі інформації» [3, с. 26].

Тож, виявити вплив інформаційних систем на культурно-антропологічний простір означає розкрити нові соціальногуманітарні реалії через способи обробки, зберігання, відтворення та тлумачення інформації. XXI століття з новими інформаційними технологіями спрощує процес навчання у порівнянні з минулим у сотні разів.

Проте вважаємо, що її підґрунтям має стати не навчання роботі з електронно-інформаційними системами, а, радше, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самонавчання, старається критично осмислювати

проблеми політичного, економічного, правового, морально-етичного, релігійного життя постіндустріального суспільства, аналізувати свої помилки, працювати із строкатою інформацією та використовувати набуті знання і вміння задля розв'язання викликів сучасності. Надзвичайно важливим є створення умов задля розвитку потреби спільноти та індивіду у наявності інформаційної культури в межах національних та загальнолюдських ідеалів спілкування у «вкрай наспігованому технікою» 3D просторі. Стосовно іншого типу інформаційної культури, то розглянемо його з позиції користувача. Поняття, що найбільше позначилось на всіх царинах соціокультурного буття – Інтернет (глобальна комп'ютерна мережа). Його аудиторія постійно зростає, вікові характеристики розширюються.

Отже, сутність інформаційної культури у власне комп'ютерній індустрії можна визначити двома властивостями: простота та зручність [4]. Це виявляється основним стимулом і завданням під час створення складових інформаційної системи. Зрозуміло, що гуманітарний напрям визначає естетичний і дизайнерський аспект оформлення інтернет-сайту і пропонує працювати з принципами візуального дизайну. Але не варто забувати про значний вплив на художню складову веб-дизайну технічних обмежень (розширення та якість монітору, ємність оперативної пам'яті комп'ютера тощо).

Наразі виокремлено окрему галузь знань під назвою комунікативістика (з англ. communication study), яка і вивчає гуманітарні аспекти комунікації, розвиток інформаційних систем і засобів, характер, форми, результати їх дії на соціум. Саме ця наука найпотужніше впливає на середовище існування людини, що зараз не уявляє свого життя без Інтернету та цифрових технологій.

Таким чином, швидке поширення інформаційних технологій є необхідністю в житті сучасної людини, як особистості, так і спільноти. Комп'ютерно-інформаційні системи безпосередньо впливають на всі складові культури. Хочемо ми того чи ні, але суспільне виробництво вже не здатне обійтись без цього здобутку цивілізації.

Відтак, саме інформаційна безпека всіх учасників спілкування в умовах глобалізації інформаційного простору ставить завданням вироблення правових засобів, здатних урегулювати суспільні інформаційні відносини, що здійснюються у взаємозв'язку з міжнародними правовими процесами гармонізації законодавства про інформаційну безпеку як підгалузь законодавства про інформацію.

Проте техногенно-антропогенна суперечливість постіндустріального суспільства вимагає вкрай прискіпливого моніторингу з боку громадськості за процесами інформатизації, позаяк нові реалії вказують на неабиякі претензії високих технологій управляти вже не у віртуальному, а цілком реальному біосоціальному просторі, де кожне непродумане у правовому чи невиважене в філософському сенсі рішення викликає незворотні гуманітарні наслідки.

Тож, заради мінімізації негативного впливу техногенних чинників на соціальне середовище, державі та науковцям необхідно настійливо розвивати відповідальність за майбутнє у споживача і виробника інформації. Таке спілкування буде і безпечним, і корисним, а суспільство, незаперечно, набуде ознак інформаційно-культурного життєвого простору.

Яковишен Назарій Русланович,
студент 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

РОЛЬ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Перед сучасним світом постали небачені раніше загрози і виклики, що виникли в усіх сферах життєдіяльності європейської цивілізації – економічній, соціальній, політичній, духовній. Глобальні ризики підривають фундаментальні основи людського буття, ставлять під загрозу існування людини як такої.

Сучасне суспільство живе в умовах глобалізації, інформатизації та розвитку високих технологій, що викликають стрімкі зміни способу матеріального і духовного життя, суспільного виробництва. Людина не просто користується досягненнями науково-технологічного прогресу, а, по суті, стає заручником нової техногенної цивілізації зі штучно створеним середовищем її буття, віртуальним інформаційним простором та пануванням ідеології масового споживання.

Сьогодні ми є свідками і безпосередніми учасниками становлення і розвитку принципово нової епохи в історії людської цивілізації. Її початок хронологічно збігся з історичною межею тисячоліть і являє собою непросту й 34 відносно звичну зміну одного технологічного рівня виробництва іншим. За своєю сутністю цей початок знаменує формування справді кардинально нового соціально-економічного та духовно-культурного укладу суспільства, становлення якісно нового типу людської цивілізації. Фактично всі ми сьогодні втягнені у процеси її перетворення завдяки глобальним змінам загальноцивілізаційного масштабу.

Науково-технічний прогрес ХХ-ХХІ століть – це технічний та атомний прорив, піднесення автоматичної, комп'ютеризації та інформатизації. Він став можливим завдяки розвитку техніки і технологічних новацій. Технології, як комплекс наукових та інженерних знань, що втілюються у прийомах праці, технічних, енергетичних, трудових факторах виробництва, змінили планетарну інфраструктуру та зробили людство єдиним цілим.

Однак, серед побічних наслідків науково-технічного прогресу варто згадати вдосконалення засобів масового знищення людини, екологічну небезпеку, ціннісну дезорієнтацію людства тощо. Так, науково-технічний прогрес призвів до створення таких засобів убивства людини, що «останній час людства» наблизився до нас майже впритул. Наслідком цього прогресу є стрімке зростання потужних технологій, що призводить до екологічної кризи. Ніколи раніше техніка та технології не були здатними знищити життя у певній частині екологічної системи і навіть у глобальному вимірі.

Про такі небезпеки йдеться у дослідженнях А.Печчеї, У.Бека, М.Кастельса, Н.Лумана, Е.Тоффлера та ін. Глобальні загрози, наслідки яких виявились у зміні характеру усталених структур людської життєдіяльності, розмили чіткість ліній економічних, інформаційних, культурних розмежувань між народами світу, породили цілий ряд деструктивних явищ – війн, руйнування природи і культури. Швидкий розвиток техніки і технологій привів до руйнування ціннісних констант життя, продемонстрував психологічну неготовність людства до техніко-технологічного вибуху.

Так, філософ Ортега-і-Гассет говорить про «життєву дезорієнтацію» суспільства, про «загублену» людину, яка не в стані йти в ногу зі своєю «власною» цивілізацією [1, с. 53]. Як би там не було, а розвиток техніки і технологій змусив по-новому осмислити буття людської цивілізації. Насамперед, переоцінити роль техніки в розвитку сучасної цивілізації. З погляду К. Ясперса, сформувався три позиції щодо оцінки техніки: оптимістична, песимістична, нейтральна [2, с. 137].

Оптимістична оцінка розвитку техніки представлена різними концепціями технократизму, вихідну тезу яких можна сформулювати так: техніка сама здатна нейтралізувати або й подолати ті негативні наслідки, які несе людству її розвиток і поширення. Зокрема, В. Князев у своїй праці «Людина і технологія» підкреслює, що технічне є «... дім людського буття» [3, с. 51]. На його думку, розвиток людства і технічний розвиток – паралельні прямі, що мають однакові координати відліку [4, с. 3-9]. Техніка та технології здатні забезпечити високий рівень життя людини, динамічний стан суспільної інфраструктури. Однак, кожне нове відкриття породжує нові небезпеки, причому масштаб їх загрози зростає, а шляхи її усунення 35 на сьогодні невідомі. На це вказують представники песимістичного підходу до оцінки техніки і технологій.

Скажімо, М.Бердяєв розкриває сутність феномену «машинізації» як явища, яке дегуманізує людство і поневолює його [5, с. 156]. Своєрідним поєднанням двох протилежних точок зору на роль техніки та технологій на сучасному етапі розвитку суспільства стала позиція К.Ясперса: «техніка – це лише засіб, сама собою вона не є ні доброю, ні поганою. Усе залежить від того, що з неї зробить людина». «Оскільки техніка сама не ставить перед собою ніякої мети, вона перебуває по той бік добра та зла або передує їм» [2, с. 146].

Отже у техніці дуже виразно постає вихідний драматизм людського становища у світі, бо ми не можемо бути людьми без техніки, як і не можемо тотально технізуватися. Ми не можемо існувати, не втручаючись у самодостатній хід природних процесів, але це втручання може нам вартувати нашого існування і навіть існування нашої планети. Розвиток техніки та технологій приводить до необхідності усвідомлення границь буття людини і її природного середовища – меж за якими проглядають контури темряви тотального небуття. Саме тому слід досліджувати проблеми, які пов'язані з тим, чи вимірюються успіхи техніки і технологій по шкалі гуманізму.

**Павлюченко Владислав Андрійович,
студент 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ТЕХНІКА ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ У БУТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Явище інструменталізації життя людини в умовах технологічного суспільства – це даність, яка є перспективною для філософського осмислення. Все частіше ми зустрічаємося з обіцянками методологізованої “панацеї” від усіх проблем практичного життя особистості. Наприклад, широке поширення психофізичних практик, котрі спрямовані на вирішення проблеми самореалізації особистості, проблеми, котра була і залишається одним із найважливіших питань життя європейської людини в історичній ретроспективі.

Тезово розділимо розгляд питання на два блоки. По-перше, зазначимо, що джерелом згаданого явища мені видається відділення на сучасному етапі сфери моралі від сфери конкретної дії, котрі були тісно пов'язані на попередніх етапах історії. Одна з ліній розробки питання походить від Платона, з його концепцією блага, як сутнісної необхідності самості. Тобто самореалізація конкретної людини, у філософських концепціях, що беруть за основу наведену позицію, можлива винятково через служіння суспільним інтересам. Узгодження і відповідність цілому – була основною ознакою розсудливого життя та щастя.

Така позиція потребувала розробки філософських теорій та універсальних основ морального життя. Однак сучасна людина перебуває у стані закинутості у світ, її життя розгортається в умовах максимального “стиснення” часу. Іншими словами в один момент сучасної людини вкладається така кількість подій, що несуть у собі таку просторову масу, яку людина попередніх поколінь не сприйняла

б і за життя. Конкретна практична дія не містить розподілу на суб'єкт та об'єкт. Діяч, певним чином, сам є об'єктом власної діяльності.

В таких умовах не залишається часу і можливості на “апеляцію до” певних універсальних основ моралі, яких людина досягає шляхом рефлексії. Тут можна пригадати Гадамерівське розуміння мистецтва як гри, де відсутній суб'єкт, гра – є певним полем, де гравець виступає лише необхідним елементом. “Суб'єкт” розчиняється у гравцеві, що захоплений самим процесом. Вважаю, що подібне розуміння можна поширити і на сферу моральної дії. Те, на яких моральних засадах ми стоїмо стає зрозумілим не під час рефлексії, самоспоглядання, зведення до універсалій, проте в умовах застосування в ситуації. Лише потім ретроспективно суб'єкт може критично осмислити набутий моральний досвід.

В таких умовах втрачається значимість фундаментальних філософських теорій. Саме тому Ричард Рорті пише при побудові власної соціальної утопії, що майбутнє за ліберальними іроніками, котрі не мають і не потребують відповіді на запитання “Чому не бути жорстоким?”, оскільки немає жодного теоретично неколкового обґрунтування для переконання, що жорстокість жахлива.

У сучасному глобалізованому світі журналістський репортаж, документальний фільм, навіть соціальні мережі роблять набагато більше аніж філософські теорії. Концепція відособованого, потойбічного блага припиняє діяти в умовах “багатоманітності потойбіччя”. Інакше кажучи, універсальні цінності, як такі, що дають нам основу і базис для дії, втрачають сенс через розширення поля комунікації. Маємо потребу не у збірці даних Богом чи Нацією, чи Людською Сутністю норм, однак “перекладача”. Роль якого в сучасному світі відіграє журналіст, “Facebook” або романіст. Рорті називає це переописом інших і згідно цього переописом себе в той самий час. Це може створювати ілюзію падіння людини з п'єдесталу добродетності. Звідси маю перейти до другого блоку. А саме тези, що інструменталізація життя, якщо відштовхуватись від описаних вище думок, вже не видається жахливим кінцем специфічно людського.

Якщо універсальні цінності залишаються на папері декларацій та праць академічних філософів, але поточні задачі потребують вирішення, людина змушена відповідати на ці виклики. Існує позиція, зокрема її відстоює Чарльз Тейлор, що інструментальне мислення є однією з “хвороб сучасності”, оскільки призводить до того, що людина починає відособовано ставитись до навколишнього світу і людських стосунків як лише до сировинного додатку, що має бути перероблений в ім'я “користі”. Це людина, котру греки називали “дейнос” – одночасно майстерний і жахливий.

Одним з виявів є постійна жага до інформації представлена як певний “фаст-фуд”, а в ролі постачальника сучасні телебачення та інтернет. Однак на мою думку, така технологія не є замкненою на самій собі. Більш того, вона не є самодостатньою. Наприклад, урбанізована людина може бути замкненою та

самотньою. Але все ж вона усвідомлює відсутність спілкування з іншими як проблему.

Таким чином, курс тренінгів з підвищення комунікативності корисний для створення умов для спілкування, однак він своїми алгоритмами не замінює самого людського спілкування, якого й прагне суб'єкт. Інструмент виступає в якості згадуваного перекладача інформації стосовно інших, однак не становить загрози для феноменів “серйозної розмови” або дружби, або довіри, котрі є специфічно людськими і залишаються вартісними й у сучасному світі.

Об'єктивація свого життєвого світу через інструменталізацію якщо і є проблемою, то не такою значною та фатальною, як її змальовують деякі публіцисти та філософи. Технологія, котра завжди містить у собі заздальгідь визначену, конкретну мету не досягає, не містить у собі поля моральної дії. Якщо розуміти моральну дію як “буття у ситуації”, як гру, де ми не можемо зробити суб'єкт-об'єктного розрізнення, а отже недосягну для технології. Якщо припускати існування певного сутнісного стрижня самості, то загроза його деформації культурною адаптацією ввижається реальною.

Оскільки виявляється розбіжність між структурою самості та наповненням мислення. Інструментальне мислення виступає як певна тотальність, що відчужує людину від певної специфічної універсальності. Однак усвідомлюючи самість як випадковість, що твориться культурною адаптацією, твориться в полі традиції, така загроза видається примарною.

Особистість котра усвідомлює випадковість своїх обов'язків перед суспільством не обов'язково має від них відмовлятися або ж не виконувати. Техніка породжує багато нових, специфічних сфер діяльності людини, в тому числі і нові форми спілкування та самоопису. Деякі з них можуть передбачати інструментальний підхід самою формою існування.

Проте це не означає нівелювання або підміни старих форм самореалізації та спілкування новими, інструменталізованими. Перебування людини у ситуації, у контексті виявляє неможливість абсолютної регламентації життя та об'єктивації світу, навіть якщо припустити наявність в неї такого бажання, оскільки сам “момент” не містить можливості попереднього досягнення і усвідомлення, своєї наперед-заданості, котру передбачає стосунок “засіб-мета”.

Західне технологічне суспільство, наука відкривають перед людиною досі не бачені горизонти можливостей. Але одночасно виникають і нові проблеми, котрі містить будь-який новий витвір. Сучасна людина – адаптована людина, пристосована до нових умов життя та викликів часу. Феномени техніки та інструментального мислення потребують прискіпливої уваги з боку дослідників та концентрації і самовдосконалення зі сторони кожної конкретної людини.

**Лукіян Діана Іванівна,
студент 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ОСОБА У СМИСЛОВИХ ВИМІРАХ ТЕХНОГЕННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Особливої актуальності та смислового наповнення набуває проблема природи людини, проблема людської сутності. Зазначимо, що у культурі техногенної цивілізації з її високим рівнем соціальної динаміки і темпами прогресу, стрімкими соціальними змінами, внаслідок яких людина втрачає можливості адаптації, соціально-технологічні чинники на особу є визначальними.

Смисловими імперативами культури техногенної цивілізації вважаються розуміння людини як діяльної істоти, а також трактування власне доцільної діяльності як креативного, інноваційного процесу, спрямованого на перетворення об'єктів зовнішнього світу, що забезпечує владу людини над цими об'єктами. Також постулюється цінність інновацій, прогресу та наукової раціональності, які створюють впевненість у тому, що людина здатна, розкривши закони природи і соціального життя, регулювати природні та соціальні процеси відповідно до своїх потреб.

Проте найважливішими засадами розвитку техногенної цивілізації стають насамперед розвиток техніки і технології у зв'язку з генерацією нових наукових знань, їх системного запровадження у виробництві та соціальній практиці загалом. Проникаючи практично в усі сфери людської життєдіяльності, нові технології та сучасні технологічні засоби відкривають величезні можливості соціального поступу, змінюючи життєвий світ особи і трансформуючи її смисложиттєві цілі. Темпи, характер, субстанційність індивідуально-людської сутності часто не резонується, а дисгармонізується з соціальною динамікою сучасного техногенного суспільства, його сенсотворчими цінностями.

Так, техногенна цивілізація визначена як суспільство, що постійно змінює свої основи, саме тому в її культурі активно підтримується і цінується постійна генерація нових взірців, ідей та концепцій. Внаслідок техніко-технологічного розвитку відбуваються активні трансформації соціальних зв'язків між людьми, постійно змінюються типи спілкування, форми комунікацій, а також спосіб життя індивідів. У культурі техногенної цивілізації виникає особливий тип автономної особистості: людина може змінювати корпоративні зв'язки, не будучи до них прив'язаною; вона здатна дуже гнучко будувати відносини з людьми, включатися у різні соціальні спільноти та культурні традиції. Адже світ, який постійно змінюється, вимагає нових моделей адаптації до соціального середовища.

Сучасна людина зіткнулася із проблемою “футурошоку” – феномену стрімкого темпу змін у суспільстві: “Він виникає через накладання нової культури на стару. Це – культурний шок у нашому власному суспільстві...Зміни лавиною обрушилися на наші голови, і більшість людей до них виявилися не готовими”. Без сумніву, у епоху техногенної цивілізації відбувається злиття багатьох підсистем і сфер соціального життя, національних традицій та культур.

Одночасно виникають зовсім нові форми кооперування людської діяльності, нові типи комунікації, способи зберігання і передачі інформації, зв'язків і відносин у людських спільнотах, нові форми взаємодії різних культурних традицій, а також нові субстанційні виміри особи у межах культурної парадигми техногенного світу.

Все це призводить до розмивання традиційних цінностей, соціальних і релігійних норм, перетворюючи людину на “засіб”, “функцію”, носія соціальних ролей. Виникають явища деконструктивного характеру, які породжують процеси втрати персоніфікації, кризи ідентичності, збереження цілісного “Я” в мінливому, мозаїчному світі.

**Загребельна Світлана Сергіївна,
студентка 1 курсу ГПФ
Науковий керівник:
Лауга О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ГУМАНІЗАЦІЯ МИСЛЕННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ТЕХНОКРАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Внаслідок прискореного розвитку техніки, тотальної технізації, тобто невпинного примноження та масштабного розширення арсеналу інструментальних засобів, сучасна цивілізація все більше набуває техногенного характеру, а відтак загострює до краю антитезу „культура і цивілізація”, посилює дегуманізацію суспільства і кризу духовності в цілому. Закони нового технократичного світу стають все більш не контрольованими і навіть спроможними помститися людям за їх незнання, чи відверте нехтування ними. Це детермінує пошук нової філософської парадигми, нових методологічних підходів щодо вирішення проблеми філософського гатунку в контексті основних питань “Хто ми є? Куди прямуємо? Що нас очікує?”.

Основна культурологічна проблема сьогодення – людський вимір техніки, змагання гуманістичного і технократичного мислення, критерії оцінки технічних винаходів, їх безпечність і, особливо, їх вплив на соціокультурну динаміку,

духовність самої людини. Основним бар'єром тут виступає така суттєва риса, як втрата людиною влади над самим технічним прогресом і його наслідками, а ще більше знецінення вистражданих людством гуманістичних вартостей, що супроводжується “синдромом смисловтрати”.

Саме в цій площині постає необхідність такої інтеграції вартостей цивілізаційних і духовних (гуманістичних), що дозволило б уникнути негативних наслідків всевладдя технічного феномену, як специфічного середовища буття сучасної людини.

В цьому контексті сам термін “техніка” стає універсальним поняттям, що виходить за межі прикладного вжитку і набуває надтехнологічного змісту, тобто соціального, аксіологічного, культурологічного. Техніка як феномен соціокультурний є цілісним процесом, що має свою внутрішню природу, логіку розвитку, а також мету і результат в сфері удосконалення способів діяльності та умов зміцнення духовності самої людини.

По-суті, техніка як процес становить основу штучного світу, створеного людиною, тобто основу ноосфери. В пошуку цих фундаментальних вартісних універсалій, які б сприяли гуманізації сучасного людського мислення і змогли б відіграти рятівну роль в подальшому техногенному поступі людства, актуалізуються філософські уявлення видатного українського академіка Вернадського, а саме його принципова ціннісна установка щодо гармонійної взаємодії біосфери і ноосфери як необхідного засобу збереження природи і людини.

Ще на початку минулого століття вчений передбачав кардинальну зміну історичного процесу і пов'язану з цим необхідність здійснення в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого докорінної перебудови біосфери. Цей новий стан біосфери, до якого ми непомітно наближаємось, вчений і називав “ноосферою”. Адже з точки зору технократичного мислення ефективність техніки служить визначальним параметром, що перетворює саму техніку в мету і ціль всієї діяльності людини, в той час як техніка – це лише засіб, інструмент.

Соціокультурна парадигма техніки орієнтує думку і працю людини не на найближчі технологічні цілі, а на віддалені історично значимі для всього людства результати, посилює відповідальність за вибір рішень, наслідки відкриттів і проектів, їх гуманістичний вимір. Включення соціокультурної парадигми в технократичний процес дозволяє усунути монополізацію технократичного мислення, подолати його однобічність, а відтак організувати дизайнерське мислення та діяльність довкола людини як найвищої цінності, а їх людський вимір вважати мірою професійності й компетентності. Сенс і зміст подальшого розвитку техніки, можливість вироблення таких проектних стратегій і контролюючих систем, які б забезпечили майбутнє людства вже цілковито залежать від того, яке мислення перемаже, чи взагалі відбудеться зміна типу свідомості, її гуманізація як єдина альтернатива подальшій монополізації технократизації суспільства.

**Харчук Іванна Леонідівна,
студент 2 курсу, 2 групи АБФ
Науковий керівник:
Лаута О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ДУХОВНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Теоретичне осмислення духовності відбувається в філософії інформаційного суспільства через аналіз свідомості, мислення. Філософія формує культуру мислення, особливу універсальну мову духовної картини світу. Нове розуміння раціональності, формуванням нових форм знання стає для людини не тільки можливістю осягнення реальності, а підґрунтям діяльності. В сучасності культура являється як інформаційна система, як певний механізм по організації та збереженню інформації. Культура як знакова система, як семіосфера – є генератором інформації, енергії. Філософія як одна із форм духовного знання є частиною системи культури. В системі духовного філософського знання поєднуються мислення і життя, духовне знання повинно бути життєвим. Філософія як інтелектуально-духовна діяльність формує певну систему мислення та спосіб життя. В філософії інформаційного суспільства простежується формування нового системного світоглядного дискурсу, нового мислення, нових загальних принципів пізнавальної діяльності та творчості. Це нове мислення не відкидає духовне знання (в різних його формах), а надає йому наукове обґрунтування. Принципом наукового мислення в інформаційній цивілізації є системність світоглядного дискурсу. Інформаційне суспільство – це суспільство знання. Філософи визнають, що основою існування і знання є інформація, думка. Через думку виражається духовність. Творчість духа – є творчість думки. Світоглядні основи філософії визначають направленість та зміст творчості. Творчість – вдосконалення свідомості і життя. Духовна дисципліна, дотримання біологічної моральності визнаються філософами основою для розвитку духовності. У процесі мислення, діяльності, творчості збагачується свідомість. Світ думки – живий зв'язок духовної реальності, філософських абстрактних раціональних структур і життя. Дійсність розуміється як єдність природного та надприродного. В цій єдності виражається краса творіння. Духовний світ виявляється через незвичайне, необхідне та рідкісне. Новий ритм життя в інформаційному суспільстві задають досягнення науки та техніки. Завдяки науковим досягненням поширюються інформаційні та комунікативні технології. Ритм життя людини, суспільства є частиною ритму Всесвіту. Механічні досягнення самі по собі не створюють духовність. Потрібно поєднувати наукові

відкриття з духовністю. Творча діяльність людини одухотворяє технічні пристрої. Мислення, піднесення думки дає знання, завдяки якому можливе перетворення свідомості в знання духа. Тези “Духовність. Культура. Людина. – 2010” 23 Духовність – це психічна енергія, яка є результатом діяльності нервової системи людини. Духовність може бути представлена через систему діяльності думки. В мисленні виражається знакова дія думки, адже мислення – це оперування знаками. Існують різні шари мислення: зовнішній шар, який виражається словами, і внутрішній шар, який виражається почуттями. В сучасній філософії обґрунтовується розуміння думки як енергії. І думки, і почуття породжують енергію. Духовне вдосконалення відображається на вібраціях і випромінюванні нервової системи людини. Так створюється система життя, в якій думка є реальністю. Системи діяльності думок, які історично сформувались, продукують інтелектуальні процеси, які виконують певні фіксовані функції в різних технологіях (техніках) розумової роботи. Зміни в методології мислення не тільки в філософії, а і в науці обумовлені освоєнням нових технік мислення, які настроєні одночасно на багато об’єктів, на багато дійсностей. Така техніка дозволяє створювати нові типи об’єктів, нову картину навколишнього світу (онтологічну картину або модель). Філософські тексти (як один із різновидів результатів творчої діяльності людини) відображають певні структури мислення, філософський дискурс. Текст – є системою, що саморозвивається та взаємодіє з іншими культурними структурами. Філософські тексти стають основою моделювання культури, моделі тексту стають моделями світу. В філософії інформаційного суспільства відбувається осмислення інформаційних процесів, свідомості, мислення, творчості. Простір культури – є системою, в якій конститууються культурна та розумова діяльність (адже, певною мірою слово також є дією). Нові техніки розумової діяльності надають філософії новий тип практичності. Сучасні філософські вчення розуміють духовність через мислення і творчість, дозволяють розвивати духовність і поєднати її з досягненнями науки та техніки.

**Дорошенко Яна,
студентка 3 курсу, ПС 17 001 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

КОЛЕКТИВНЕ НЕСВІДОМЕ КАРЛА-ГУСТАВА ЮНГА І ПРИРОДА РЕЛІГІЇ

Своєрідний підхід до тлумачення природи релігії запропонували прихильники психоаналізу (З. Фрейд, К. Г. Юнг та інші). Відкидаючи існування

надприродного джерела релігії, вчені вважали її цілком нормальним феноменом – продуктом, породженим складною взаємодією базових складових людської психіки.

У своїх роботах З. Фрейд встановлював зв'язок між релігією і несвідомими суб'єктивними враженнями, бажаннями. Як відомо, ці бажання, викликані людським «Воно», пов'язані з прагненням до насолоди. У дорослої, вихованої у соціумі особи ці потяги підсвідомо конфліктують з блоком внутрішніх заборон («Супер-Его»). Складовими цього «внутрішнього цензора» є (в тому числі) релігійні заборони конкретних різновидів поведінки. Людині від цих заборон некомфортно, виникає внутрішній конфлікт і потреба пояснити чому саме самій собі потрібно забороняти ряд шляхів до насолоди.

Таким чином, людині незручно щось забороняти самій собі і тим більше себе обмежувати. За З. Фрейдом, людина впевнює себе в існуванні Бога, який ззовні їй щось забороняє. Іншими словами, вигадує Бога для ілюзорної самовиправдовувальної мотивації. Тобто релігійність впливає з придушення потужних природних прагнень засвоєними соціальними нормами. Історично такі «вигадки Бога» оформлюються у культурному суспільному бутті у вигляді різних надбудовних структур – конкретних релігій.

Учень З. Фрейда, а згодом один з його критиків, швейцарський вчений, лікар-психоаналітик Карл Густав Юнг як основу релігії також розглядав несвідоме, однак не індивідуальне, а колективне.

Розробляючи цю ідею, К.Г. Юнг вважав, що колективне несвідоме – реально існуюча частина психіки будь-якої людини, яка включає у стислій формі загальнолюдський досвід, характерний для певного народу. Воно являє собою сховані сліди пам'яті людського минулого і, навіть, тваринного стану. Складається це колективне несвідоме з архетипів – «психічних залишків незліченних переживань» символічної природи, які протягом життя прагнуть реалізуватися. Іншими словами, будь-яка людина реалізує архетипи Батька, Судді, Злодія, Героя, Жертви, Друга, Ворога тощо. Зміст архетипів відбитий у народному епосі, міфах, казках, інших продуктах народної творчості. Релігія, на думку К. Г. Юнга, виступає однією з найважливіших форм прояву архетипів.

Таким чином доводиться теза про те, що психіка будь-якої людини за своєю підсвідомою природою містить зародки релігійності.

Перенесенко Тетяна,
студентка 3 курсу, ПС 17 001 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРИРОДА «НУМІНОЗНОГО» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РУДОЛЬФА ОТТО

Рудольф Отто – німецький теолог і філософ релігії. Автор досить впливової в ХХ ст. концепції витлумачення релігії; пропонує брати до уваги лише ірраціональну сторону релігії, нехтуючи всім раціональним.

Сутністю релігії Отто вважає нумінозне (невимовне). Останнє проявляється в двох формах. Йдеться про таїнство, містерію жаху, що являє собою безпричинний, ні на чому не оснований страх людини перед таємницею трансцендентного. З іншого боку, мова йде про відчуття тривоги що випливає з таїнства відпаданя. Відчуття тривоги, на відміну від містерії жаху, викликає захопленість людини таємницею розгортання буття у всій його досконалості і повноті. Де відсутні означені переживання, там відсутньою є істинна релігія. Про наявність релігійного досвіду, за Отто, можна стверджувати лише тоді, коли в ірраціональному пориві божественної могутності зливаються в одне ціле містерія жаху і відчуття тривоги.

Книга німецького теолога Рудольфа Отто «Священне. Про ірраціональне в ідеї божественного і його відношення до раціонального» (1917) мала величезний вплив на релігієзнавство ХХ століття, поклавши початок феноменології релігії. Отто в цій книзі розрізнив «священне» і «нумінозне», виділивши першофеномен сакрального відчуття, який передує будь-яким інституційним релігіям, будь-яким особовим уявленням про богів, духів тощо. Такий «ірраціональний» початок релігії він назвав відчуттям «нумінозного».

Сам термін «нумінозне» (лат. – *numinosus*) походить від латинського «*numen*» що означає «Бог», «дух» або «божественність». Нумінозному, на відміну від інших елементів релігійної віри, не можна навчити – це не догмат, а досвід, який «можна тільки викликати, збудити, – як і все, що приходить “від духу”». У декількох розділах своєї книги Р. Отто описує складові елементи цього досвіду: «страхітливе», «таємниче», таке, що «зачаровує». Так, «страхітливе» він, услід за Ф. Шляєрмахером, пов’язує з «відчуттям тварності – відчуттям тварі, яка тоне у власному ніщо і схиляється перед тим, що вище за всяке творіння». Істотно, що в такому відчутті немає ніякого інтерсуб’єктивного відношення – «те, що вище за будь-яке творіння», переживається як могутня і об’єктивно-безособова сила, а не

як особа, з якою можна було б вести діалог (у формі молитви, заповідей, священного переказу тощо). Між нею і людиною немає навіть раціональнодоцільного відношення, як між «виробником» і «виробом», а є лише абсолютний розрив між творцем і тваррю. Нумінозне визначається як абсолютно «інше», незіставне із звичним ладом речей; перед нами основоположна опозиція сакрального і профанного.

Найважливішою межею нуміозного є його амбівалентність: нуміозне і вабить в якості «зачаровуючого», і відштовхує в якості «жахуючого». Як наслідок, і уявні істоти, яких можна вважати його джерелом, протистоять один одному. Перш за все, це, звичайно, боги, що відрізняються ревним, мстивим характером, як старозавітний Ягве з його знаменитим «гнівом». Дивні риси «гніву Ягве» завжди впадали в очі. Перш за все, у багатьох місцях Старого Завіту відчутно, що цей «гнів» спочатку не має нічого спільного з моральністю. Він «займається» і загадковим чином про себе заявляє як «прихована природна сила», як скупчена електроенергія і розряджається на того, хто дуже близько підходить. Гнів його «непередбачуваний» і «довільний».

Одночасно Р. Отто відзначає й інше – не позитивне, а негативне – джерело нуміозного, що осмислюється через уявлення про примару. Саме лякаючи примари, а не анімістичні «душі» речей або ж особисті демони чи боги служили початковою формою надприродної істоти, і вони до цих пір турбують нашу уяву, викликаючи характерне відчуття «страшного», часто з найнезначніших зовнішніх приводів (порожній будинок).

Позитивно-негативна амбівалентність нуміозного у Р. Отто зближується з переконаннями антропологів, що відкрили в кінці ХІХ ст. знамениту «ману» – сакральну субстанцію, яка за віруваннями багатьох традиційних народів наповнює магічно дієві речі, живі істоти тощо: мана теж подвійна, зарядженими нею об'єктами можна захоплюватися, але можна й гребувати. «Енергетичне» розуміння сакрального, яке уподібнюється безособовому електричному потенціалу, пов'язує думку Р. Отто з традицією французької соціологічної школи – зокрема, саме так Марсель Мосс і Анрі Юбер описували священну енергію, що виділяється при обряді жертвопринесення; пізніше Еміль Дюркгейм тлумачив цю дієву силу як фантастично трансформовану силу соціальної згуртованості. Сам же Р. Отто не був соціологом і не посилався на французьких учених. Його метод – переважно інтроспективний, коли досліджуються не об'єктивно спостережувані факти, а тексти і свідоства тих, хто пережив досвід нуміозного.

Таким чином, «Священне» виявилось продуктивним науковим твором, що на багато десятиліть визначив цілий ряд напрямів аналізу феномена сакрального. Поняття сакрального як «страхітливого» зайняло важливе місце у ряді робіт М. Гайдеггера.

У Р. Отто відмічається також паралель між священним і піднесеним – естетичною категорією, яка ще з ХVІІІ ст. і до наших днів активно вивчається

філософами, від І. Канта до Ж.-Ф. Ліотара. Вона визначається через неувяність, плотську невизначеність піднесеного об'єкта: «Це вказує на сокровенну спорідненість нуміозного і піднесеного, спільність між ними виходить за межі простої випадкової схожості». Поняття «страшного», проаналізоване Р. Отто у зв'язку з вірою у примари, було концептуалізовано в однойменній статті засновника психоаналізу З. Фрейда.

В цілому Р. Отто визначив, з одного боку, місце нуміозного у структурі священного взагалі, а з іншого – розробив структуру самого нуміозного, виділивши в ньому певні стадії наближення людини до нуміозного об'єкту.

**Русан Ангеліна,
студентка 3 курсу, ПС 17 001 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКО-СОЦІОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЇ МАКСА ВЕБЕРА І СУЧАСНІСТЬ

Серед популярних філософсько-соціологічних концепцій релігії виокремлюється теорія засновника соціології релігії, німецького філософа і соціолога Макса Вебера.

Дослідження Вебера в області релігії почалися з роботи «Протестантська етика і дух капіталізму» (1904р.) і завершилися великими історико-соціологічними екскурсами, присвяченими аналізу світових релігій: індуїзму, буддизму, конфуціанству, даосизму, іудаїзму.

Вебер не ставив центральним питання про походження релігії, а тому і не розглядав питання про її сутність. Його цікавило насамперед вивчення наявних (існуючих) структурних форм, склад і тип релігії.

Вебер шляхом емпіричного спостереження й порівняння фіксує, де і при яких соціальних умовах, серед яких соціальних шарів і груп переважає в релігії ритуально-культовий момент, а де аскетично-діяльний (мається на увазі не культові дії, а мирська діяльність), де – містико-споглядальний, а де – інтелектуально-догматичний. Це дає Веберові можливість установити індивідуальний вид різних релігій.

Так, згідно з Вебером, магичні елементи найбільш характерні для релігії землеробських народів і, у рамках високорозвинених культур, для селянського стану. Віра в долю, фатум складає характерну приналежність релігії народів-

завойовників і військового стану. Релігія міських станів, зокрема ремісників як показує Вебер, носить раціоналістичний характер, оскільки вони в меншій мірі, ніж хлібороби, залежать від зовнішніх, природних умов, а в більшій мірі – від ритмічно правильного, раціонально організованого трудового процесу. Однак зважаючи на те, що світові релігії, як правило, виникають і поширюються не тільки серед одного стану, то в них присутній, причому в дуже своєрідних сполученнях, ряд моментів.

Дуже показовий стосовно світогляду і методології Вебера його аналіз конфуціанства. Філософ вважає, що конфуціанство гранично раціоналістичне. Тому в цій релігії поєднано два начала: етично-раціональне, раціонально-магічне. Як показує Вебер, раціоналізм тут носить характер істотно відмінний від західного типу раціоналізму, тому що китайський раціоналізм був об'єднаний з магією і традиціоналізмом.

Розглядаючи далі індивідуальний вигляд інших світових релігійно-етичних систем, Вебер дає їхню класифікацію, згідно з тим, які саме соціальні шари були їхніми головними носіями. Ось ця, що стала вже класичною, схема: носієм конфуціанства є організуючий світ бюрократ; індуїзму – упорядковуючий світ маг; буддизму – мандруючий по світу чернець-споглядальник; ісламу – підкорюючий світ воїн; християнства – бродячий ремісник.

Особливу увагу приділив Вебер так званій «релігії париев», тобто груп, що знаходяться на нижчій сходинці і навіть поза соціальною ієрархією. На його думку, якщо для найбільш привілейованих, аристократичних шарів, як правило, характерний інтерес до поцейбічного світу, то в «релігії париев» яскраво виражені есхатологічні мотиви, прагнення до потойбічного.

Вебер класифікує релігії також і на підставі різного ставлення до світу. Так, для конфуціанства характерне прийняття світу; навпаки заперечення і неприйняття світу характерне для буддизму. Індія, за Вебером, є колицкою релігійно-етичних вчень, теоретично і практично заперечуючих світ. Деякі релігії приймають світ на умовах його поліпшення і виправлення. Такими є християнство, іслам.

Світові релігії носять, як правило, сотеричний характер (з грецької – рятівник). Проблема порятунку – одна з центральних у релігійній етиці. Шляхи розв'язання цієї проблеми усередині тієї чи іншої релігії у великій мірі визначають спосіб життя людей, що сповідують її. І тут Вебер аналізує релігійно-етичні установки в залежності від того, які шляхи порятунку вони припускають. Можливі, насамперед, два варіанти: порятунок людини через власну дію (у буддизмі), за допомогою посередника-рятівника (іудаїзм, християнство, іслам). У першому випадку методами порятунку є або ритуальні культові дії та церемонії, або дії соціальні (любов до ближнього, добродійність, турбота про близьких – у китайській релігії), або самовдосконалення. Що стосується другого випадку, тут також можливі кілька варіантів порятунку. Наприклад, порятунок через

інституціоналізацію, тобто приналежність до церкви як умова порятунку. Це характерно для католицизму, православ'я. Інший варіант – порятунок через віру (іудаїзм, лютеранство). По-третє – порятунок через милість приречення (іслам, кальвінізм).

Вебер розрізняє шляхи порятунку, що залежать уже не стільки від виконання заповідей і від ритуальних дій віруючих, скільки від внутрішньої установки. Тут він також виявляє два різних типи: порятунок через активну етичну дію; через містичне споглядання.

У першому випадку віруючий усвідомлює себе як знаряддя божественної волі, а необхідною умовою етичного характеру його діяльності є аскеза. Причому можливі два варіанти: якщо метою є утеча від світу, тоді аскетизм є засіб звільнення від всіх кайданів, що зв'язують людину зі світом, якщо ж метою є перетворення світу, як це має місце в кальвінізмі, то аскеза служить цілям внутрішньо мирської економічної діяльності. Другий шлях порятунку – споглядальний, і цей шлях має на меті досягнення стану містичного просвітління, спокою в божественному.

Таким чином. М. Вебер релігію характеризує як спосіб надання сенсу соціальному діянню: як явище культури вона задає і підтримує відповідні сенси, вносячи «раціональність» у пояснення світу і в повсякденну етику. Продукуючи певну картину світу, релігія концентрує сенси, на її основі переживання світу переходить у світоусвідомлення, в якому предметам і явищам надається певний сенс. Світ стає полем діяння демонів, душ, богів, надприродних сил. Неоднорідні елементи дійсності переплітаються у систематизований космос. Формується загальна мета, в основу якої покладається морально-релігійна ідея спасіння, віддачі за біди, негаразди, нещастя, які терпить людина в житті.

Релігія задає ієрархічно вибудовану систему норм і правил, відповідно до яких одні дії дозволено, інші заборонено. Це допомагає людині зайняти певні моральні позиції стосовно світу. Одні релігії стимулюють втечу від цього світу, споглядальне ставлення до нього, наприклад буддизм, інші спрямовані на завоювання й зміну його, наприклад християнство у його протестантській різновидності.

Степаненко Катерина,
студентка 3 курсу, ПС 17 001 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ОРИГІНАЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КАРЛА-ГУСТАВА ДОУСОНА

Щодо природи релігійного феномена вельми оригінальною є концепція англійського дослідника Карла-Густава Доусона (1889-1970). На переконання вченого, людському розуму притаманне вроджене знання про сутність Бога, що є невід'ємною ознакою найвищого Божого творіння. Посилаючись на філософську традицію Індії, Доусон доводить, що істинне знання можливе на глибинних рівнях свідомості. Це знання доступне людині через трансцендентну інтуїцію.

Трансцендентний (*лат. переступати*) – той, що перебуває за межами людського буття, свідомості, пізнання й перевищує їх. У богослов'ї – недоступна людині сфера потойбічного, зовнішнього щодо релігії.

Інтуїція (*лат. уява, споглядання; уважно дивлюся, звертаю увагу*) – безпосереднє осягнення істини без логічного обґрунтування, проміжних ланок аргументації, проникливість, відчуття, здогад.

Трансцендентна інтуїція у прихованому вигляді є у більшості форм релігійного досвіду, особливо в первісних релігіях. Адже первісна культура сформувалася шляхом проекції трансцендентного. Первісна людина у силі бика чи ведмедя, швидкості оленя інтуїтивно вбачала вияви божественної сили і слави. Є день і ніч, літо та зима, народження і смерть, іде дощ, світить сонце, росте трава, зріє зерно. Все це – божественна таїна, якій слід вклонятись із особливим пошанівком і трепетом. Саме з такого розуміння або відчуття, на думку Доусона, народжуються боги, духи чи магичні сили. Їх благали, їм служили, якщо хотіли вижити.

Вірування втілювались у міфах або сакральних техніках, які закладали основи знань первісної культури. Вчений вважає, що саме у сфері вірувань (релігії) вперше було досягнуто прогресу і вперше виникла ідея системного наукового знання. Адже, по-перше, у процесі систематизації знання розвинувся духовний клас, який досліджував та впроваджував у повсякдення священні формули і ритуальні техніки. Це були жреці – носії первісних традицій та майстри сакральної науки, які вивчали зв'язок між суспільством (плем'ям, народом) і богами, що було необхідним засобом для набуття божественної прихильності.

По-друге, рух думки концентрувався на абсолютності буття, що є основою життя. Так, вчений вважав, що, з одного боку, авторитет знаменитих Вед стосовно змісту сказаного в них є незалежним і безпосереднім на зразок того, як світло сонця виявляється безпосереднім знанням про його форму і колір. З іншого боку, авторитетність людських висловів – цілковито іншого походження, оскільки вона залежить від зовнішніх засад і опосередкована низкою вчителів і традицією.

На підставі таких міркувань Доусон приходить до висновку, що прозріння (одкровення) – це первинне джерело релігійної істини, а розум, інтуїція – вторинне. Тому історично рання релігія – первинна, а філософсько-теологічна релігія – результат вторинної, теоретичної діяльності.

**Буряченко Анастасія,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ У ФІЛОСОФІЇ СОФІСТІВ І СОКРАТА

У класичний період антична філософія переносить свою увагу з проблем Космосу на проблему людини, її розуму і душі. Починається новий період філософії – антропологічний.

Класичний період у розвитку античної філософії починається з виникнення школи софістів наприкінці V ст. Софісти – представники грецького просвітництва, готували учнів до політичної діяльності. Саме софісти вперше переорієнтували філософську думку античності на проблему людини та її свідомості. Антропологічна проблема стає центральною з філософії Протагора – найбільш відомого серед софістів. Йому належить легендарна теза: «Людина є мірою всіх речей», що означає: все на світі має сенс настільки, наскільки воно має сенс у людському існуванні.

Істина і моральність, стверджували софісти, не є абсолютними, вони відносні, вони розрізняються для кожної культури, для кожної людини, для кожної ситуації. Людина повинна покладатися лише на свій глузд і орієнтуватися лише на власні потреби. Така крайня скептична позиція софістів призвела до того, що згодом їх вчення вироджується у суто формальне маніпулювання словами.

Сократ (470-399рр. до н. е.) починає свій шлях у філософії як учень софістів, але згодом відмовляється від їх скептичного ставлення до істини. Адже своїм призначенням у житті Сократ вважав пошук істини. Він намагався відкривати

учням їх невігластво і тим спонукати їх до добродійного життя. Сам себе Сократ не вважав мудрим, а лише «філософом», таким, що любить мудрість. «Я знаю, що нічого не знаю, – говорив про себе Сократ і додавав, – але інші не знають навіть цього». Тільки Богові, на думку Сократа, може бути відомий устрій світу, причини і суть небесних явищ.

Як і софісти, Сократ основну увагу приділив проблемам людини, моралі, освіти, мови, теорії аргументації (доведення і спростування). Сократ не залишив після себе філософських трактатів, бо принципово нічого не писав, вважаючи, що головне його завдання – навчити людей мислити за допомогою дискусій і бесід.

На його думку, шлях до щасливого життя повинен починатися із самопізнання. Основна тема сократівських роздумів, девізом яких він обрав знамениті слова, висічені біля входу в дельфійський храм: «Пізнай самого себе». Цей вислів став філософським кредо Сократа.

Осередком людської природи він називає душу – ця думка пролунала вперше в античній філософії. Для того часу вона була новою і незвичною. Головна здатність душі – розум, на ньому зосереджує Сократ свою увагу. Щасливе життя – це життя, що сповнене добром, прожите з користю для душі. Але, щоб робити добрі вчинки, людина повинна знати природу добра. Сократ вважав, що чесноти людини залежать від її знань. Знання природи добра спонукає до добрих вчинків. Адже люди чинять зло не свідомо, а лише через незнання того, що є добром і благом.

На хибність такої точки зору вперше вказало християнство. Згідно з християнською етикою, моральність людини не зв'язана безпосередньо з інтелектом, рівнем та широтою знань. Набагато важливішим тут є чисте серце, багатство душі, які не вимірюються тільки розумом. Сократ же схилився до ідеї античного просвітництва – шлях до добра лежить через розум.

Саме у бесідах та дискусіях сформувався філософський метод Сократа. Його суть полягала у наступному: істина не знаходиться і не виникає у голові окремої людини безпосередньо. Вона народжується у процесі діалогу між людьми, які спільно шукають істину.

Діалектика як метод пізнання у Сократа набуває форми мистецтва управляти пізнанням, управляти діалогом, стикати протилежні точки зору через вміння правильно задавати питання. За допомогою правильно підібраних питань він визначав слабкі сторони у знаннях та позиції свого опонента, виявляв протиріччя в його твердженнях. Сократичні бесіди виховували вміння висловлювати і обґрунтовувати свою точку зору, піддаючи кожному ідею відкритому і всебічному обговоренню. Пошук істини передбачає, за Сократом, не тільки критичне ставлення до позиції іншого, але й вміння піддавати критиці власні думки. Справжнє знання не можна просто отримати чи запозичити, воно завжди є особистим досягненням, результатом власних зусиль. Істина не закладена в тому

чи іншому знанні, а виявляє себе в самому процесі пізнання. Розумність, мудрість – це здатність мислення, розміркування, а не просто «багато знань».

Свій спосіб міркування і досягнення істини філософ називав «майєвтикою», тобто повивальним мистецтвом. Справжнім же духом Сократового мислення і спілкування з людьми стала іронія. Іронія закладена в самій бесіді і є виявом проблемності, неоднозначності, суперечності теми.

Коли Сократу було вже сімдесят років, його звинуватили у порушенні традицій, у тому, що він не шанує богів, визнаних в Афінах, і тим розбещує молодь. Найдемократичніша на той час влада все ж таки прирекла його до страти. Насправді ж Сократ виступав за право критичного мислення. Маючи змогу втекти з в'язниці, він не зробив цього, пояснивши свій вчинок такими словами: «Я зневажаю людей, що засудили мене, але не можу не шанувати законів моєї держави». Згідно з легендою, він випиває келих з отрутою.

**Гончаренко Уляна,
студентка 1 курсу, філологія 19003 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

Що ж таке людина? На перший погляд, це питання здається до смішного простим – хто не знає, що таке людина! Така думка глибоко помилкова. Адже людина є складним творінням природи, суспільства і самої себе. Це і розум, і воля, і характер, і емоції, і праця, і спілкування. Ось чому її вивчають такі науки, як генетика, фізіологія, медицина, психологія, соціологія, антропологія і багато інших. Сьогодні ці науки об'єднуються в систему комплексного людинознавства. Важливе місце в цій системі посідає і філософія. З різного роду тлумаченнями сутності людини ми зустрічаємось практично в усіх значних філософських творах. Кожна філософська концепція додавала їй нових рис, відкривала нові грані в пізнанні людини.

У філософії Давньої Греції панував космологізм у розумінні людини. Філософи мілетської школи твердили: людина містить усі основні елементи стихії, космосу. Софісти почали розглядати людину в умовах соціокультурного буття. Проблему людини розробляє Сократ, який вважається родоначальником філософії людини. Платон розрізняв у людині безсмертну душу і тіло. Арістотель розглядає людину як «політичну тварину», яка, з одного боку, внутрішньо пов'язана з

природою, а з другого – протистоїть їй, оскільки у неї є душа – причина і початок людського тіла.

Європейська середньовічна філософія, опираючись на християнську традицію, висувала на передній план релігійно-моральні проблеми людського існування, розробляла проблему співвідношення між Богом і людиною. Тому найважливішим для людини є спасіння, котре християнство розуміє як сходження недосконалої особи до найдосконалішої – Бога. Поняття особи було введено Августином Блаженным. Він підкреслював, що Бог є сама особа, персона. Тому і людина, яку створено за образом і подобою Творця, теж є особою. Щоправда, внаслідок гріхопадіння вона втратила досконалість і цілісність. Суттєвими складовими або іпостасю особи є воля, інтелект і пам'ять.

В епоху Відродження відкидались будь-які принципів обмеження земного розвитку людини. Людина шукає опори передусім у собі, у своїй душі і у своєму тілі. Вище за все вона ставить своєрідність та унікальність індивідуума. Оригінальність і відмінність від інших стають найважливішими проявами особистості. Отже, смисловим стрижнем Ренесансу є ідея про самодостатність і автономність особистості, віра в її безмежні творчі можливості.

Філософія Нового часу вважала істинно людським у людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її всезагальній природі, соціальній сутності, універсальності тощо. Так, новоевропейська філософія XVII ст. особливого значення надавала розуму як специфічній особливості людини. Наприклад, Рене Декарт пов'язував сутність людини з її мисленням: «Мислю – отже, існую». Багато уваги проблемі людини приділяли і такі філософи Нового часу, як Бенедикт Спіноза, Томас Гоббс, Дені Дідро та ін. Для німецької класичної філософії визначальним є уявлення про людину як суб'єкта духовної діяльності, що створює світ культури і є носієм загального ідеального начала, духу, розуму. Вихідним пунктом марксистського розуміння людини є трактування її як похідної від суспільства, як продукт та суб'єкт суспільно-практичної діяльності.

На початку XX ст. у філософії здійснюється своєрідний антропологічний поворот – проблема людини стає невід'ємною частиною досліджень практично всіх філософських напрямів. Таким чином, людина є водночас продуктом і природи, і суспільства, їх головною дійовою особою. Суспільно-історична обумовленість людини полягає не лише у впливі на неї суспільного середовища, соціальних відносин даної епохи, але й в тому, що вона отримує можливість самовизначатися, робити вільний вибір своєї долі, спілкуватися з історичним минулим і майбутнім через світ культури людства.

Гуд Анастасія,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЧИ ЗАГРОЖУЄ НАМ РЕВОЛЮЦІЯ РОБОТІВ?

У сучасному світі спостерігається стрімкий прогрес робототехніки. Ще кілька років тому роботи виглядали як набір заліз'як, а сьогодні їх не відрізнити від нас з вами. Вони мислять, спілкуються, танцюють, співають і навіть займаються гімнастикою. Це все звичайно дуже дивно, але це справді так.

Наскільки нам усім відомо із мережі джерел інформації Інтернету, що на сьогоднішній день в Японії існують роботи, які можуть мити волосся, ловити мух, не кажучи вже про робота-прибиральника та робота-офіціанта, які з шаленою швидкістю поширюються на міжнародному ринку.

Швидкість, із якою прогресує робототехніка, просто вражає. Це ноу-хау вже замінило в деяких сферах праці людей і населенню просто немає де працювати і годувати свої сім'ї. На мою думку, це не є правильним! Звичайно, розвиток технологій і комунікацій – це чудово, але залишати людей без роботи і без копійки, це не гуманно. Тому, можна із впевненістю сказати, що нам загрожує революція роботів. І в країнах, де розвинута ось така галузь технологій, ця революція активно вступає в дію.

Ось наприклад, у школі міста Тампере (Фінляндія) андроїди вчать дітей іноземним мовам і допомагають з математикою.

Робот Еліас танцює перед школярами, а вже через кілька хвилин починає урок англійської. Він спочатку вимовляє нові слова, а потім аналізує вимову учнів. Якщо всі впоралися – переходить до наступного завдання.

Еліас знає 23 мови і може визначити рівень володіння кожною. Кожен урок підлаштовує під особливості нових учнів. Всю інформацію про результати передає викладачам.

Чим собі не дивина? Декілька десятків років тому, ніхто і подумати не міг, що настільки швидко відбудуться переміни у технологіях і нових відкриттях. Існує дослідження та думка про те, що до 2030 року роботи активно замінять людей на робочих місцях. Шукати нову роботу доведеться 400 млн людей при оптимістичному сценарії або 800 млн – при песимістичному.

Про це повідомили аналітики консалтингової компанії McKinsey&Co (міжнародна консалтингова компанія, що спеціалізується на вирішенні завдань, пов'язаних зі стратегічним управлінням) в новому своєму звіті.

За їхніми прогнозами, до 2030 року без роботи в світі залишиться 800 млн осіб, а це п'ята частина всієї робочої сили. Таких висновків в McKinsey&Co дійшли після того, як дослідили дані про 800 професій в 46 країнах.

Ми не здивуємося, якщо в майбутньому українськими вулицями будуть ходити, літати, їздити роботи. І це стане буденністю, звичним явищем для кожного із нас, яке ми навіть не будемо помічати.

**Загребельна Світлана,
студентка 1 курсу, філологія 19003 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РЕЛІГІЙНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Сутність буття людини і сенс її життя постійно перебувають в центрі філософських, релігійних, соціальних та етичних концепцій. У філософській антропології сформувалися три підходи для вирішення цього питання.

Перший підхід позиціонує тезу, що життя не має сенсу. Основні представники – А. Камю, В. Джемс та К. Ясперс. Французький екзистенціаліст А. Камю вважає, що життя безглузде, і треба приймати його як безглузде. Схожої думки дотримується прагматист В. Джемс та екзистенціаліст К. Ясперс. Її суть полягає в тому, що сенс, може, і є, проте він неясний. Так, на думку В. Джемса, ми – як кішки і собаки у бібліотеках.

Другий підхід: життя людини має сенс, який полягає у чомусь зовнішньому стосовно людини. У релігійних концепціях це зовнішнє тлумачиться як потойбічний світ. Життя людини на Землі – лише підготовка до загробного життя. З релігійними концепціями сенсу життя багато в чому перетинаються ідеалістичні концепції. Наприклад, для російських філософів-ідеалістів типовими є висловлювання М. О. Бердяєва, що сенс життя не може виринути із самого процесу життя, він повинен підноситися над життям. В античній філософії ця думка представлена Платоном, який вважає людину іграшкою в руках Бога, саме він є найвищим призначенням людини. Доглибине обґрунтування сенсу буття людини пов'язане у Платона з його онтологією, ототожненим достеменного буття і блага. Кожна істота прагне блага. Благо, згідно з Платоном, і надає життю сенс. Оскільки різні верстви населення прагнуть різних видів благ, то й сенс життя в них різний. Арістотель погоджується з Платоном, що благо насаджує сенс життя. «Благо» конкретизується в нього у вченні про державу й моральність, а часткове

має підпорядковуватись загальному, тому сенс людського буття полягає у підпорядкуванні державі. У домарксистській ідеалістичній філософії ця лінія аналізу проблем сенсу життя простежується аж до Гегеля.

Квінтесенцією третього підходу є теза, згідно з якою сенс життя людини полягає в самому житті. У межах цього підходу розглядають два варіанти. Перший керується принципом, що сенс життя полягає в самому факті життя, який є самодостатньою умовою його осмисленості. Така інтерпретація сенсу людського життя спрямована проти його релігійного розуміння, яке позбавляло людину свободи, поза як сенс її буття був наперед визначений Богом і в ліпшому випадку людина має свободу в реалізації сенсу життя, а не в його виборі.

Другий стосується принципу безмежної свободи. «Якщо Бога немає, то я сам Бог», – каже герой роману Ф. Достоєвського «Біси». Людина – Бог може сама довільно визначити сенс свого буття, вільно творити себе. Проте існує певна обмеженість в цьому підході, яку виявили християнські мислителі. Вільна особистість може вільно творити себе, але вона позбавлена смисложиттєвого орієнтиру. Таке творіння є, по суті, «осмислене творіння Ніщо» (Ж.-П. Сартр), докласти свою свободу людині немає до чого.

Враховуючи цей типологічний аналіз, приходимо до розуміння питання свободи та відповідальності за буття. Отже, в реальній життєдіяльності людина об'єктивно, тобто незалежно від своєї волі й свідомості, ставиться до світу. У цьому ставленні полягає об'єктивний сенс її буття. Проте життя людини – це ще не сенс, а тільки умова реалізації сенсу. Достеменний сенс буття людини полягає в самоусвідомленні та самореалізації загальнолюдських гуманних цілей та ідеалів.

**Кравченко Владислав,
студент 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

МАРТІН ЛЮТЕР: ПОВСТАННЯ ГЕРМАНСЬКОГО ДУХУ

Найвпливовішим мислителем, зокрема, германського Відродження був Мартін Лютер (1483-1546 рр.) – його вчення поклало початок релігійному руху, що дістав назву – протестантизм і став основою етики індустріального, або «відкритого», суспільства.

Світорозуміння Лютера ґрунтується на п'яти фундаментальних положеннях.

1. Першим є домінанта віри. Відповідно до Лютера, віра є єдиною умовою порятунку душі. Віра домінує не тільки над знанням, а й над вчинками. Найкращі вчинки є ніщо, якщо до них додається слабка віра в Божественну Благодать – вони втрачають свій внутрішній смисл.

Але вірування в різних людей досить різні. Як їх примирити? Це могла б зробити церква, об'єднуючи людей у ціле силою свого авторитету. Проте Лютер виступив проти авторитету церкви. Відповідно до його вчення, церква зі своїм культом не може виступати єдиною можливим посередником між людиною і Богом.

2. Другим фундаментальним положенням вчення Лютера є проголошена ним можливість особистого спілкування з Богом. Більш того, створена за образом і подобою Божественної Особистості людська особистість зобов'язана прагнути до безпосереднього єднання з Творцем, Спасителем і Святим Духом. Не можна не погодитися з Марксом, який пише про Лютера: „Він звільнив людину від зовнішньої релігійності, зробивши релігійність внутрішнім світом людини”.

3. Третім положенням є заява про абсолютний авторитет Біблії. Особисте спілкування з Богом і віра в нього, що можуть бути витлумачені досить широко і неоднозначно, Лютер бачить тільки через вивчення Біблії. Він заміняє авторитет церкви на авторитет Біблії. Біблія стає головним критерієм віри, а її вивчення і тлумачення – шляхом до Бога.

4. Четвертим фундаментальним положенням вчення Лютера є проголошення збагачення як угодної Богу справи. Спростовуючи ідею і практику чернецтва, Лютер прагне знайти в праці той шлях до спасіння, що доповнює віру і є її земним вираженням. Саме це положення, об'єднуючись з іншими, стає наріжним каменем етики капіталізму.

5. І нарешті, останнім положенням у Лютера виступає ідея поєднання свободи волі і «рабства волі». З одного боку, людина повинна сама прийти до Біблії і Бога, а з іншого – зобов'язана повністю підкоритися їм, «віддати себе Богу». Лютер припускає свободу вибору і відстоює несвободу того, хто вибирає. Ця ідея всебічно обґрунтована ним у праці «Про рабство волі», написаній як відповідь на трактат Еразма Роттердамського «Про свободу волі».

Погляди Лютера вступають у вражаючу суперечність з католицизмом. У його особі німецький дух повстав проти католицької форми християнства і почав шукати форму більш прийнятну для себе. Це повстання вилилося в Реформацію католицизму, а пошук – у появу різноманітних течій протестантизму, що принципово вплинули на розвиток філософської думки германських народів і навіть філософської думки Заходу в цілому.

Зелікова Аліна,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛЮДИНА ЯК ВОЛЬОВА ІСТОТА

Суспільно-історична обумовленість людини полягає не лише у впливі на неї суспільного середовища, соціальних відносин, але й в тому, що вона отримує можливість самовизначатися, робити вільний вибір своєї долі, спілкуватися з історичним минулим і майбутнім через світ культури людства. Суть людини в тому, що людина – істота розумна, людина – істота, яка має самосвідомість, людина – істота моральна і вільна. Поняття людини, насамперед, охоплює загальнородові риси, що відрізняють людину від інших живих істот. Поняття людини в такому визначенні стосується не якоїсь конкретної людини, а людини як представника роду людського. Основними ознаками людини є якісні характеристики людини, які виділяють її з тваринного світу, є і її біологічна структура, а також загальні прояви соціальної суті: свідомість, мова, здібність до праці і творчості.

Німецький філософ І. Кант говорив, що кожна особа володіє досконалою гідністю, абсолютною цінністю, особа не є знаряддям здійснення певних планів, навіть благородних планів загального блага.

Людина – суб'єкт моральної свідомості, в корінь відмінних від навколишньої природи, – в своїй поведінці повинна керуватися велінням морального закону. Закон апріорний, не підлягає впливу ніяких зовнішніх обставин і тому безумовний – категоричний імператив, який має абстрактно-обов'язковий і формалістичний характер. На людину потрібно дивитися як на ціль тому, що кожна людина, будучи носієм свободи і морального закону, настільки ж велика і невичерпна, як космос.

Для досягнення поставленої мети людина проявляє ініціативу, напружує свої розумові і фізичні сили, долає труднощі, стримує пориви і бажання, які не сприяють успішному досягненню мети. У цих проявах людської поведінки найяскравіше виявляється такий аспект людського життя, як воля. Виникнувши в процесі трудової діяльності, воля стала особливою формою активності особистості, яка зумовлюється поставленою метою. Воля – свідомо організована і саморегулювана людиною своєю діяльністю і поведінкою, спрямована на подолання труднощів при досягненні поставлених цілей.

Чи вільна людина у своїх бажаннях, рішеннях і діях? У філософії це питання формулює проблему свободи волі. Усі можливі точки зору на її вирішення можна об'єднати у дві протилежні течії.

Індетермінізм – відносить волю до суто духовних явищ, у сфері яких ніби не існує причинності, а панує повна свобода. Його прибічники вважають, що воля людини, її бажання і дії повністю вільні, нічим не зумовлені й не обмежені.

Детермінізм – згідно з цією точкою зору всі дії та вчинки людини мають причину. Підходячи до цієї проблеми спрощено і механістично, детерміністи заперечували існування будь-якої свободи волі. На їх думку, об'єктивні закони розвитку природи і суспільства позбавляють індивіда можливості самостійно визначати свої дії і змінювати обставини. А отже, людина не може і не повинна відповідати за свої дії та вчинки.

Представники обох течій помиляються в тому, що вони протиставляють свободу і причинну зумовленість волі.

Насправді закони розвитку природи і суспільства, накладаючи певні обмеження, водночас створюють певні умови для вільної діяльності людини. Чим глибше людина пізнає закономірності світу, чим багатший її досвід, тим вільніша вона у своїх бажаннях, рішеннях і діях.

Водночас люди по-різному усвідомлюють міру своєї свободи волі, що виявляється у їх різних локусах контролю. Одні з них схильні шукати причини негативних наслідків своїх дій у зовнішніх обставинах, а інші – у внутрішніх перешкодах.

**Ляшенко Катерина,
студентка 1 курсу, філологія 19003 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ТУРБОТА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

У сучасній філософії до проблеми людського існування підходять екзистенціалісти, зокрема німецький філософ М. Хайдеггер. У своїй відомій праці «Буття і час» він визначає людське існування, суть людини як присутність, всеосяжною характерною рисою якого є «турбота». У свою чергу «турбота» розкривається через екзистенціали: «буття-в-світі», забігання вперед, «буття-при-внутрішньосвітовому-сущому».

«Буття-в-світі» виражає той момент у людському існуванні, що людина живе в суспільстві і не мислима поза ним, її не можна уявити спочатку як саму по собі, а потім вже в суспільстві з іншими людьми. Цей екзистенціал є одночасно і вираженням визначеного моменту часу в людському існуванні. Якщо час є єдність елементів минулого, майбутнього і сьогодення, то «буття-в-світі» є вираженням моменту минулого в бутті людини.

Модус забігання уперед виражає той момент у бутті людини, що воно є не тільки те, що воно є. Більш того, людське буття є те, що воно не є. Людське буття ніколи не довершене. Саме тому воно не є суще. Людина завжди більша за те, що вона є, тому що вона завжди не тільки особистість, але і проект. Забігання вперед уособлює момент майбутнього в людському існуванні, момент його незавершеності, спрямованості вперед, спрямованості до смерті.

Третій модус людського існування «буття-при-внутрішньосвітовому-сущому» характеризує людське ставлення до речей, що її оточують, коли речі сприймаються не просто як знаряддя, необхідні для тієї або іншої справи, але як прості і зрозумілі речі, покликані супроводжувати наше життя, що виступають нашим продовженням.

У структурі турботи Хайдеггер також виділяє справжній і несправжній способи існування людини. У першому випадку людина відчуває, чує заклик екзистенції, свою тимчасовість, ненадійність, нестійкість свого існування, його спрямованість вперед у нікуди, розрив із сьогоденням, винятковість. У другому випадку, навпроти, людина розглядає себе як суще серед інших сущих, як людина взагалі, як людина мисляча, як людина воляща, як людина виробляюча тощо. У цьому випадку вона є як будь-хто інший. Людина потрапляє до світу «Man» – знеособлений, світ буття-один-з-одним, у якому інший може ставати на твоє місце, як і ти на місце будь-кого іншого. У цьому світі людина стороння, говорить екзистенціаліст А. Камю в однойменному оповіданні, без своєї волі закинута в нього і не по своїй волі приречений піти з нього. Життя людини підпорядковане родині, організації, державі, що диктують їй цілі і розглядають її лише як засіб їхнього здійснення. Правда, К. Ясперс намагається згладити, пом'якшити сторонність світу, його ворожість і байдужність до людини, дозволити протиріччя «людина-світ».

Отже, представники екзистенційної філософії говорять і попереджають про те, що наш сьогоденній технічний світ нівелює самотність і індивідуальність, знищує екзистенцію, породжує відчуження і закликають всіма силами протистояти цьому.

Мельниченко Марія,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛЮДИНА – «ТВАРИНА ПОЛІТИЧНА»

Проблема людини як унікального творіння Всесвіту належить до «вічних» філософських проблем. Проте тільки у філософії ХХ ст. здійснюється своєрідний антропологічний поворот – проблема людини стає невід’ємною частиною досліджень практично всіх філософських напрямів.

Сучасним антропологічним дослідженням притаманні декілька особливостей. Принципово змінюються основні підходи до вивчення людини. Філософи нині цікавляться не стільки впливом зовнішніх природних і соціальних факторів становлення людини і людського суспільства, скільки встановленням логіки внутрішнього духовного саморозвитку людини, способами і формами творення нею власного буття.

Сучасний антропологізм робить акцент на специфічності, самостійності людини, яка самостверджує себе через зняття будь-яких зовнішніх забобон, у виході за наявні соціальні, культурні, навіть фізичні межі. Особливо актуальними нині виявляються дослідження особистості у світі культури та проблема ціннісної ієрархії й ціннісних пріоритетів людського розвитку;

Помітна тенденція до виникнення нових предметних сфер антропологічних досліджень на перетині різних наукових дисциплін, наприклад, «соціально-філософської антропології», «культурної антропології», «екологічної антропології» тощо. З іншого боку, тривають дискусії щодо розмежування філософського погляду на людину з поглядами на неї окремих наукових дисциплін;

Відбувається загальна гуманізація стилю світогляду сучасного людського суспільства. Опинившись перед серйозними викликами самому своєму існуванню, людство намагається встановити самоцінність усього живого, безумовне право кожного на щастя і благо як найвищу мету будь-якої діяльності.

З різного роду тлумаченнями сутності людини ми зустрічаємось практично в усіх значних філософських творах. Саме тому заслуговує на увагу вчення про людину давньогрецького філософа Арістотеля.

Сутність існування людини Арістотель пояснював з матеріалістичних позицій. Він вважає, що людина – найвищий представник високоорганізованих тварин, але відрізняється від них наявністю розуму й мислення. Людина, згідно з

його вченням, має вроджену потребу жити із собі подібними (потребу в колективі). Саме це зумовило виникнення суспільства. Останнє у філософії Арістотеля – це великий колектив людей, які проживають на одній території та об'єднані мовою, родинними й культурними зв'язками, займаються виробництвом і розподілом матеріальних благ.

Арістотель говорив про те, що людина – політична тварина, наділена інтелектуальними можливостями. Вона створює механізм захисту від ворогів, підтримує внутрішній порядок, розвиває економіку тощо. Основою суспільства є приватна власність, яка відповідає сутності людини, її біологічному егоїзму, який стає основою необхідності захисту приватного інтересу. Будь-яка державна влада захищає приватний інтерес і дає підстави для корисного використання цієї влади окремими людьми, незважаючи на те, що влада має захищати інтереси всіх.

Таким чином, саме Арістотель вводить у філософію тлумачення людини як «політичної тварини», яка, з одного боку, внутрішньо пов'язана з природою, а з другого – протистоїть їй, оскільки у неї є душа – причина і початок людського тіла. Він дає поштовх для подальшого тлумачення сутності людини та її взаємовідносин з суспільством.

**Михайлюк Дарина,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКОГО ВЧЕННЯ ПЛАТОНА

Платон – засновник об'єктивного ідеалізму в давньогрецькій філософії. Згідно вченню Платона лише світ ідей являє собою істинне буття, а конкретні речі – це щось середнє між буттям і небуттям, вони тільки тіні ідей. Платон проголосив світ ідей божественним царством, в котрому до народження людини перебуває його безсмертна душа. Після цього вона потрапляє на грішну землю, де тимчасово знаходячись в людському тілі, як в'язень в темниці, вона згадує про світ ідей.

Буття – тотожне і незмінне, однак в діалогах «Софіст» і «Парменід» Платон приходить до висновку, що вищі види суцього – буття, рух, спокій, тотожність і зміна – можуть розумітися тільки таким чином, що кожний з них і є і не є, і рівний самому собі і не рівний, і тотожний собі і переходить в інше. Так, буття якщо воно розглядається саме по собі – єдине, вічне, тотожне, незмінне, непорушне, але якщо воно розглядається по відношенню до іншого, то містить в собі відмінність,

мінливість, рухомість. Тому буття містить в собі протиріччя: воно одиничне і множинне, вічне і кінчене, незмінне і мінливе.

В космогонічному вченні Платон стверджує, що кінцевими елементами всіх речей являються неподільні трикутники або геометричні безтілесні атоми.

Теорія пізнання Платона спирається на його вчення про душу. Платон вважав, що людина, як тілесна суть, смертна. Душа же її безсмертна. Коли людина помирає, її душа, по Платону, не гине, а лише звільнюється від тілесного покрову як від своєї темниці і починає вільно мандрувати в піднебесній сфері. Під час цієї подорожі вона має доступ до світу ідей і споглядає їх. Тому суть процесу пізнання полягає в згадуванні душею тих ідей, що вона вже споглядала. Істинне знання дає тільки мислення – це не залежний від чуттєвих вражень абсолютно самостійний процес пригадування. Тільки мислення дає знання ідей. Чуттєве сприйняття породжує лише думки про речі. В зв'язку з цим процес пізнання визначається Платоном як діалектика, тобто мистецтво вести усну бесіду, мистецтво ставити питання і відповідати на них, пробуджуючи спогади.

Людська душа незалежна від тіла і безсмертна. Душа складається з 3 частин: розумної, котра створюється самим творцем та афективної і пристрасної, котрі створюються нижчими богами. Перемога розумної частини над пристрасними і бажаннями можлива при відповідному вихованні. Оскільки люди не можуть особистими зусиллями наблизитись до досконалості то необхідні держава і закони. Держава заснована на розподілі праці між розрядами вільних громадян. У вченні про поділ громадян на розряди Платон керується своєю класифікацією частин душі. Різними частинам повинні відповідати: розумній – правителі-філософи, афектній – воїни, пристрасній – ремісники. Приватна власність і родина, за Платоном – підривають засади суспільства. Тому Платон розробив план співжиття, заснованого на усуненні для правителів і воїнів від особистої власності, а також вчення про спільність дружин і державного виховання дітей.

**Паламарчук Богдан,
студент 1 курсу, філологія 19003 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЦИНІЗМУ

У сучасній філософській думці актуалізується аналіз феномена цинізму. Згідно із загальним уявленням, цинізм постає не чимось позбавленим чітких меж,

а навпаки, є надто помітним, неуніверсальним, відповідно, побічним і вкрай індивідуальним. Незвичні епітети дещо говорять про його нову форму вияву, що робить його водночас дуже актуальним і незаперечним.

Сучасний німецький філософ Петер Слотердайк дослідив цинізм у всіх його виявах та дав три формулювання цього поняття. Перше таке: «Цинізм – це усвідомлена хибна свідомість – нещасна свідомість у модернізованій формі» [Слотердайк П. Критика цинічного розуму: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2002. – 544 с., 218]. Тут його підхід є інтуїтивним, таким, що виходить з парадоксу; він артикулює невдоволення, котре означає бачення того, як сучасний світ посідають навіженство, даремні сподівання й розчарування, безглуздя та мовчання розуму, глибока розколина, що проходить через сучасні уми та, здається, навечно роз'єднує розумне і дійсне – те, що знають, і те, що чинять.

У другому формулюванні Слотердайком поняття цинізму дістає історичного виміру; виявляється напруження, яке вперше знайшло відображення в античній критиці цивілізації під назвою кінізму. «Поняття цинізму ми вживаємо щодо реплік можновладців і панівної культури у відповідь на кінічні провокації; вони добре бачили, що насправді є істинним, але продовжували гнобити...Феномен кінізму виокремлюється і стилізується як тип, що постійно постає в історії – там, де в кризових цивілізаціях і кризах цивілізацій зіштовхуються свідомості. Тепер кінізм і цинізм є константами нашої історії, типовими формами полемічної свідомості» [Слотердайк П. Критика цинічного розуму: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2002. – 544 с., 219].

Третє формулювання поняття цинізму у німецького філософа набуває розвитку як феноменологія форм полемічної свідомості. Полеміка повсякчас обертається навколо правильного розуміння істини як «голої» істини. Власне, цинічне мислення може з'явитися лише там, де стосовно речей може виникнути дві думки, офіційна і неофіційна, прикрашена і гола. У культурі, де постійно ошукують, хочуть знати не лише істину, а й голу істину, треба дізнаватися, як виглядають «голі» факти.

Цинізм наважується висувати голі істини, які в тому вигляді, що він їм надає, містять щось неістинне. Де приховування є конститутивним для культури, де життя у суспільстві підвладне насильству облуди, там справжньому висловленню істини притаманний агресивний момент, небажана оголеність. Та попри все потяг до викривання загалом сильніший. Бажання «голої правди» – це мотив чуттєвості, котра, впадаючи у відчай, прагне розвіяти туман конвенцій, неправд, абстракцій і секретностей, щоби дійти до суті речей.

Цинізм спирається на «приземлену» точку зору, що підриває «знизу» нашу віру в обов'язкову владу Слова, символічного договору, і розглядає субстанцію задоволення як єдину річ, що дійсно має значення. Справжнє відношення є протилежним. З правильної посилки, що «великий Інший не існує», тобто, що символічний порядок є вигадка, цинік робить неправильний висновок про те, що

великий Інший не «функціонує», що його роль можна просто не брати до уваги. Через свою нездатність побачити, що символічна фікція проте регулює його ставлення до реального задоволення, він ще більш поневолюється символічним контекстом, що обмежує його доступ до Речі-Задоволення, потрапляючи в тенета символічного ритуалу, з якого він привселюдно глузує. Проте, агресивна та відверта оголеність змінює не лише емоційну налаштованість цинізму, але й трансформує саму його сутність – цинізм ніколи не зможе піднятися до самооцінки суб'єкту.

**Руденко Катерина,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ВИДАТНИЙ ФІЛОСОФ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ДЕМОКРИТ ТА ЙОГО НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Наукові досягнення Демокріта носять не тільки математичний і прикладний характер, але і філософський. Оскільки через свої наукові пошуки Демокріт намагався пізнавати світ в цілому, дати пояснення явищам, які на сьогодні досліджує наука філософія

Діоген Лаертський (III в. н.е.) називає світлом серед хмар його твори, у яких були освітлені питання філософії, логіки, математики, космології, фізики, біології, громадському життю, психології, етики, педагогіки, філології, мистецтва, техніки й інші.

Аристотель писав про нього: «Узагалі, крім поверхневих вишукувань, ніхто нічого не встановив, крім Демокріта. Що ж стосується його, то виходить таке враження, що він передбачив усі, та й у методі обчислень він вигідно відрізняється від інших».

Вступною частиною наукової системи Демокріта була «каноніка», у якій формулювалися й пояснювалися принципи атомістичної філософії. Потім впливала фізика, як наука про різні прояви буття, і етика. Каноніка входила у фізику в якості вихідного розділу, етика ж будувалася як породження фізики. У філософії Демокріта насамперед встановлюється розходження між «справді сушим» і тим, що існує тільки в «загальній думці».

Справді сушими вважалися лише атоми і порожнеча. Як справді суще, порожнеча (небуття) є така ж реальність, як атоми (буття). «Велика порожнеча»

безмежна і укладає в собі все існуюче, у ній немає ні верха, ні низу, ні краю, ні центра, вона робить перериваної матерію і можливим її рух. Буття утворюють незліченні дрібні якісно однорідні першотільця, що розрізняються між собою по зовнішніх формах, розміру, положенню і порядку, вони далі неподільні внаслідок абсолютної твердості і відсутності в них порожнечі і «по величині неподільні». Атомам самим по собі властиво безперестанний рух, розмаїтість якого визначається нескінченною розмаїтістю форм атомів. Рух атомів вічно і в остаточному підсумку є причиною всіх змін у світі.

Задача наукового пізнання, згідно Демокріту, звести явища, які досліджуються, до області «щирого сущого» і дати їм пояснення виходячи з загальних принципів атомістики. Це може бути досягнуте через спільної діяльності відчуттів і розуму.

Гносеологічну позицію Демокріта німецький філософ К. Маркс сформулював у такий спосіб: «Демокріт не тільки не віддалявся від світу, а, навпаки, був емпіричним природовипробувачем».

Зміст вихідних філософських принципів і гносеологічні установки визначили основні риси наукового методу Демокріта. 1) У пізнанні виходити від одиничного. 2) Будь-який предмет і явище розкладені до найпростіших елементів (аналіз) і з'ясовні виходячи з них (синтез). 3) Розрізняти існування «по істині» і «відповідно до думки». 4) Явища дійсності – це окремі фрагменти впорядкованого космосу, що виник і функціонує в результаті дій чисто механічної причинності.

Математика по праву повинна вважатися в Демокріта першим розділом власне фізики і впливати безпосередньо за канонікою. На справді, атоми якісно однорідні і їхні первинні властивості мають кількісний характер. Однак було б неправильно трактувати вчення Демокріта як різновид піфагоризму, оскільки Демокріт хоча і зберігає ідею панування у світі математичної закономірності, але виступає з критикою апіорних математичних побудов піфагорійців, вважаючи, що число повинне виступати не законодавцем природи, а виходити з неї. Математична закономірність виявляється Демокрітом з явищ дійсності, і в цьому змісті він випереджає ідеї математичного природознавства.

Вихідні початки матеріального буття виступають у Демокріта в значній мірі як математичні об'єкти, і відповідно до цього математиці приділяється видне місце в системі світогляду як науці про первинні властивості речей. Однак включення математики в підставу світоглядної системи зажадало її перебудови, приведення математики у відповідності з вихідними філософськими положеннями, з логікою, гносеологією, методологією наукового дослідження. Створена в такий спосіб концепція математики, називана концепцією математичного атомізму, виявилася істотно відмінною від попередніх.

У Демокріта всі математичні об'єкти (тіла, площини, лінії, крапки) виступають у визначених матеріальних образах. Ідеальні площини, лінії, крапки в його навчанні відсутні. Основний принцип математичного атомізму є розкладання

геометричних тіл на найтонші листочки (площини), площин – на найтонші нитки (лінії), ліній – на дрібні зернятка (атоми). Кожен атом має малу, але ненульову величину і далі неподільний. Тепер довжина лінії визначається як сума неподільних часток, що містяться в ній. Аналогічно зважується питання про взаємозв'язок ліній на площині і площин у тілі. Число атомів у кінцевому обсязі простору не нескінченно, хоча і настільки велике, що недоступно почуттям. Отже, головною відмінністю навчання Демокріта від розглянутих раніше є заперечення їм безкінечній подільності.

У такий спосіб він вирішує проблему правомірності теоретичних побудов математики, не зводячи їх до почуттєво сприймаємих образів, як це робив Протагор. Так, на міркування Протагора про торкання окружності і прямої Демокріт міг би відповісти, що почуття, що є відправним критерієм Протагора, показують йому, що чим точніше креслення, тим менше ділянка торкання; у дійсності ж ця ділянка настільки мала, що не піддається почуттєвому аналізу, а відноситься до області щирого пізнання.

Керуючись положеннями математичного атомізму, Демокріт проводить ряд конкретних математичних досліджень і досягає результатів, що даються, (наприклад, теорія математичної перспективи і проекції). Крім того, він зіграв, за свідченням Архімеда, важливу роль у доказі Евдоксом теорем про обсяг конуса і піраміди. Не можна з упевненістю сказати, чи користався він при рішенні цієї задачі методами аналізу нескінченно малих.

Однак, підійшовши впритул до поняття нескінченно малого, Демокріт не зробив останнього рішучого кроку. Він не допускає безграничного збільшення числа доданків, що утворюють у своїй сумі даний обсяг. Він приймає лише надзвичайно велике, що не піддається вирахуванню унаслідок своєї величезності число цього складу.

Видатним досягненням Демокріта в науці, зокрема математиці з'явилася також його ідея про побудову теоретичної математики як системи. У зародковій формі вона являє собою ідею аксіоматичної побудови математики, що потім була розвита в методологічному плані Платоном і одержала логічно розгорнуте положення в Аристотеля.

Отже, наукові досягнення Демокріта носять не тільки математичний і прикладний характер, але і філософський. Оскільки через свої наукові пошуки Демокріт намагався пізнавати світ в цілому, дати пояснення явищам, які на сьогодні досліджує наука філософія.

Сальник Софія,
студентка 1 курсу, філологія 19003 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФЕНОМЕН СВОБОДИ ВОЛІ У ФІЛОСОФІЇ

Історичний розвиток свободи і права у людських відносинах є прогресом рівності людей у якості формально (юридично) вільних осіб. Свобода і рівність неподільні, вони неодмінно передбачають один одну, оскільки, з одного боку, визначальною фігурою свободи у її людському вимірі є вільна особа як необхідна основа правоздатності і правосуб'єктивності, а з іншого, така свобода індивідів може виражатись через загальний принцип і норми рівності цих індивідів у певній сфері і формі їх взаємовідносин.

Метою дослідження є спроба з'ясувати феномен свободи волі у філософії. Завдання: розкрити сутність поняття свободи та умови розвитку вільної особистості.

Вже Арістотель брав до уваги «свободу волі» та розрізняв волеві акти від мимовільних рухів та дій, вказуючи, що серце людини б'ється мимовільно тобто поза раціональною волею людини.

Августин Блаженний волі людини присвячував особливу увагу, зокрема у питанні взаємовідношення волі людини та волі Бога. Про волю він говорить як про одну з трьох властивостей душі (глузд, пам'ять, воля), але вказує, що воля може піддаватися поганим звичкам, які стають сутнісними, проте, тільки завдяки свободі волі людина обирає добро чи зло.

Тома Аквінський доводить, що для існування свободи волі необхідний вільний інтелект, поза яким людина не може робити інтелектуального, а отже свідомого вибору. Для волевого акту має існувати цілепокладання, в якому інтелект відіграє визначальну роль, бо не можна бажати чогось, не знаючи чого.

Рене Декарт, на противагу Томі Аквінському, надає волі першорядну та важливішу від інтелект роль. Він вважає інтелект та свободу волі двома визначальними чинниками душі людини. Для нього свобода волі є природною в людині, без неї людина втрачає людяність, головну притаманну людині рису. Воля не має обмеженості в свободі та виборі на противагу інтелекту людини. Декарт говорить також про дії людини, засновані не на активному мисленні, а на бажаннях, коли послаблюються перцепції, а переважають почуття, що притуплюють силу волі.

Бенедикт Спіноза, знайомий із поглядами Декарта на волю людини, твердить, що людина не має свободи волі. Філософ стверджує, що людина, будучи унітарною одиницею, виявляється двома аспектами однієї реальності, але ні тіло, ні душа не є автономними сутностями й у реальності творять моністичний пантеїзм. Тому Спіноза наголошує, що воля людини не вільна, а визначена буттям. Відтак філософ створив детерміністичну теорію до Фрейда.

Людина має інтелект і волю. Вона прагне істини та знання, сенсу життя та буття. Вона не хоче бути введеною в оману, не хоче чинити зла, хоч часто ошукує оточуючих і саму себе. Тому сильна воля – це стан, коли людина послідовно прагне досягнення обраної мети. Для цього потрібна також особистісно-сутнісна мотивація. Це 1) сенсорні вартості, що вдовольняють потреби людини (їжа, пиття, відпочинок, вигода); 2) життєві вартості, похідні від гармонійного розвитку тіла (здоров'я, сила, гармонійна активність, фізична краса); 3) соціальні вартості, що задовольняють людину як члена спільноти (сімейна любов, товариськість, людська спільнота, публічне визнання, впливовість та сила); 4) духовні вартості, що апелюють до духовних задатків, інтелекту та волі (знання, винахідливість та істина), естетичні вартості та моральні вартості (доброзичливість, чесність, щедрість); 5) релігійні вартості, які стосуються віри в Бога і вимагають надприродних чеснот віри, надії, любові та, особливо, людських зусиль. Отже, справжня сила волі виявляється лише за умови, коли мета, якої прагне людина, обрана нею вільно.

**Северінова Софія,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

МОНІСТИЧНИЙ ІДЕАЛІЗМ ПЛОТІНА

Останньою великою і по-своєму епохальною філософською системою західної античності є неоплатонізм. Філософія неоплатонізму виникає в III н.е. і розвивається аж до початку VII в.

Неоплатонізм пов'язаний, насамперед, з Плотіном. На його світогляд мали вплив Платон, а також багато інших грецьких і навіть римських філософів, у тому числі Сенека й Аристотель.

Плотін обґрунтовує своє ідеалістичне навчання через навчання про різні типи людей. Повсякденна людина занурена в чуттєво-практичне існування. Він

весь у зовнішнім і речовому бутті, загублений і самопринижений у ньому. Для такої людини речі важливіше ідей, матеріальне важливіше ідеального. Для повсякденної низинної людини тіло важливіше душі, і він потішає своє тіло, анітрошки про душу не турбуючись. Уся діяльність душі такої людини обумовлена його перебуванням у тілі, цілком залежить від тіла.

Інша, піднесена людина піднімається від нижчого стану існування до вищого його стану. Вона переносить центр ваги свого буття з тілесного на щиросердечне; розвиває в собі здатності до свєрхпочуттєвого інтелектуального умоспоглядання, вона звертається від зовнішнього світу в глибини своєї душі і знаходить там істину, спокій і безтурботність, що настільки недоступні низинній людині. Піднесена людина відвертається від почуттєвої краси, нехтує її і шукає красу щиру. Насамперед, вона здатна побачити те, що не бачить низинна людина: красу чесноти, розсудливих дій, добрих удач, красу величі характеру, справедливості серця тощо.

Цю відносну незалежність душі від тіла піднесеної людини Плотін обґрунтовує ідеєю про передіснуванні душі. Ця душа споглядала і чеснота, і справедливість, і саму красу в чистому виді як щось зовсім ідеальне, як ідею. Від того вона і здатна довідатися все це в заземленій і приватній, конкретній формі існування.

Джерелом краси є об'єктивний світовий розум. Адже краса – це гармонія і форма. Але в природі форма розділена просторово на частині, і в цьому розділенні дуже легко втратити єдність форми. Краса в природі, краса тілесної речі – у єдності її частин, а ця єдність – від розуму. Отже, розум є щось інше, чим природа, вище стосовно неї початок.

Один світовий розум не може бути джерелом краси, в основі якої лежить єдність речей. Сам по собі розум не містить у собі єдності, вона може бути і хаотичною сукупністю ідей, що утримуються в ньому. Тому Плотін висуває в якості початку ще і єдине. Таким чином, у філософії неоплатонізму можна виділити чотири початки: природа, світова душа, світовий розум і єдине.

Весь світогляд Плотіна пронизаний пафосом єдності, і цей пафос доходить до обожнювання Єдиного. Єдність, звичайно, є найважливішою стороною світобудови і всього, що в ньому. Без єдності неможливі ні краса, ні життя, ні суспільства. Кожне людське суспільство тому і суспільство, що в ньому є якась єдність і взаємне співчуття.

Першим, що з необхідністю походить від Єдиного, є Розум. Розум у Плотіна є подібним до Аристотеля. Відображення ідей у Душі є логос. Кожній ідеї відповідає свій безтілесний логос.

Душа є джерелом руху. Існуючи в часі, Душа має вже не категорію руху, як Розум, а сам рух.

По Плотіну, природа – це світ явищ, настільки реальні, що відбивають у собі ідеї Розуму. Природа в Плотіна має дві сторони. Своєю кращою стороною вона є

нижчою частиною світової душі. Саме вона через безтілесні логоси породжує в речі, що є відображення ідей Розуму. У феноменальному світі Душа дробиться на душі неба, душі зірок, у Сонця, у Місяця, у планет, у Землі є свої дієприкметникові душі. Душу землі народжує душі рослин, тварин, нижчі частини душ людей, через які люди саме і заземлюються, тяжчають, попадають у кабалу до тіла.

Матерію Плотін розумів як «небуття», тобто як «абсолютне не-існування, але тільки те, що відмінно від реального існування». Матерія існує вічно, як вічно Єдине і його світіння. Матерія суперечлива: вона і те, що протистоїть Єдиному, і те, що виробляється ім. Матерія є результат угасання світла. Там, де світіння Єдиного вгасає, там, де стуляється п'ятьма, там і вічно виникає матерія. Матерія – це відсутність належного бути світла. Але усе-таки вона не абсолютне ніщо, а щось. Але це таке щось, що майже що ніщо. І це таке ніщо, що містить у собі щось. Адже згідно Плотіну, Єдине скрізь і ніде. І, будучи скрізь, воно, очевидно, повинне бути й у матерії, оскільки вона адже теж є єдине як відмінне від реально існуючого і від Надбуттєвого (Єдиного).

Найбільш значимим моментом у філософії неоплатонізму є навчання про потойбічність, надрозумність і навіть надбитійність першооснови всього суцього і про містичний екстаз як засобі наближення до цієї першооснови.

Середа Дарина,
студентка 1 курсу, філологія 19002 б,
гуманітарно-педагогічного факультету
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ВІРТУАЛЬНИЙ СВІТ І СУЧАСНА ЛЮДИНА

Дивлячись на сучасний, такий обожнюваний кожним світ, то можна явно сказати, що він поділений на дві частини. Першою є реальність, у якій ми користуємось своїм тілом, соціальним статусом від народження та рамками, утвореними суспільством, зокрема моральними правилами. Другим світом є віртуальність. Місце волі та свободи кожного, хто має доступ до всесвітньої павутини.

Віртуальний світ – це вже не просто щось в дусі наукової фантастики, а частинка нашого життя. На сучасному етапі розвитку людина майже постійно «сидить» в уявній реальності, яка приваблює своєю незвіданістю. Кожен з нас дедалі більше стає інформаційно залежним. Багато хто все більше «засідає» у

соцмережах, де бере участь у листуванні з друзями, проводить час на інтернет-сайтах, де можна замовити техніку, одяг, їжу, оплатити рахунки, переглянути фільми чи серіали, або ж в комп'ютерних іграх, на сайтах знайомств і розваг тощо. І це можна робити всюди, де є інтернет-мережа, навіть подорожуючи транспортом.

Інтернет зробив наше життя мобільнішим і зручнішим. Будь-коли і будь-де тепер можна отримати доступ до необхідної інформації. Але він забирає і весь вільний час. Хтось навіть спати лягає з телефоном чи планшетом у руках. Захоплені всесвітньою інформаційною павутиною і дорослі, і діти годинами просиджують у соцмережах і чатах, що фактично замінили їм живе спілкування з рідними та друзями, в інтернет-іграх, деякі з яких своєю жорстокістю просто ламають людську психіку. Хтось навіть зізнається, що дня не може прожити без перегляду новин чи інформації із соцмереж, і при цьому реально відчуває на фізичному рівні, що до комп'ютера наче притягує якась невидима сила. Людина, яка живе у віртуальному світі, фактично не контролює себе, вона втрачає волю, свободу вибору. Якщо трапляється ситуація, коли немає доступу до інтернету, хронічна залежність виявляється в зміні поведінки людини – вона стає неспокійною, агресивною, відчуває свого роду «ломку», характерну при алкогольній чи наркотичній залежності.

Проблема виявляється не лише в розладах психіки і загалом погіршенні здоров'я людини, адже більшу частину вільного часу замість прогулянок, занять спортом чи творчістю вона віддає перевагу «зависанню» на різноманітних сайтах. Проблема набагато масштабніша, бо руйнуються суспільні відносини, головна соціальна ланка суспільства – сім'я. Кожна восьма пара знайомиться на просторах інтернету. Кожна третя розлучається через зраду в мережі. Інтернет-залежним важко адаптуватися у суспільстві, адже відвикають від живого спілкування з людьми. Минулого року у журналі New York редактор Ендрю Салліван (Andrew Sullivan) опублікував зворушливу розповідь під назвою «Колись я був людиною», про те, як почувається людина, душу якої «проковтнув» інтернет.

«– Швидко замінюючи реальність віртуальною реальністю, ми звужуємо сферу [особистої] взаємодії з іншими людьми, хоча й збільшуємо кількість людей, з якими взаємодіємо. Ми віддаємо та відфільтровуємо всю інформацію, яку могли б отримати, перебуваючи з іншою людиною. Ми нівелюємо людину до рівня зовнішньої оболонки: «друг» у Facebook, фото в Instagram, текстове повідомлення – у контрольованому та ізольованому світі, який існує в значній мірі незалежно від раптових емоційних сплесків або тягарів фактичної людської взаємодії. Ми стали «контактами» один одного, тінями самих себе».

Можливо, залежність від телефона, інтернету ускладнює здатність бути «справжнім» другом. У житті, яке вже й так переповнене подіями, людьми, стресом, легше кепкувати, ніж емоційно відкриватись. Інтернет пропонує тисячі способів «поспілкуватися» жартами або смайликами. Можна цілий день

підтримувати зв'язок, уникаючи будь-яких страшних одкровень або нудних, незручних чи спонтанних моментів, які характерні для фактичної близькості.

Як наслідок такого впливу ми можемо отримати суспільство індивідів, не здатних взаємодіяти, мислити колективно, бачити світ очима інших людей – своєрідний знеособлений світ.

На мою думку, віртуальний світ потрібен лише для того, щоб знаходити інформацію чи вчитися, а не для спілкування. Живого спілкування не може замінити ніщо. Від нього ми можемо отримати безліч проблем, а вони не потрібні нікому. Надіюся, що в майбутньому, люди перестануть зловживати Інтернет мережею, адже краще бачити один одного, ніж переписуватися.

**Матісько Валентина,
Коваленко Єлізавета,
студентки 2 курсу,
агробіологічний факультет
Науковий керівник:
Гейко С. М.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ САМОТНОСТІ ЛЮДИНИ

«Людина є таємниця. Її потрібно розгадати, і якщо будеш розгадувати все життя, то не кажи, що марно витратив час...». Ці мудрі і добре відомі слова Ф.М. Достоєвського часто використовуються сьогодні, тому що вони мають глибокий філософський смисл.

Людина – унікальне творіння природи, суспільства і самої себе. Складовою частиною філософської проблеми людини є відповідна проблема особистості. Самотність має суперечливу, багатогранну і навряд чи вичерпну природу, обертаючись до самознищення і продавлення особистості, то її творчим і вільним началом.

Вплетеність людини в різні соціальні сфери та сукупність різноманітних взаємин стає для неї джерелом, що наповнює її життя смислом. У цьому сенсі людина залежна від оточення, конкретного соціуму. Однак ця вплетеність не означає, що особистість цілком інтегрована у спільноту, колектив, оточення, хоча й задіяна в певних суспільно-історичних процесах. Людина, природносоціальна істота, є самодостатньою та самоорганізованою і має власні потреби, інтереси, уподобання тощо, які досить часто суперечать суспільним вимогам, нормам, принципам.

Однією із характерних ознак сучасного суспільства є проблема самотності, яка актуалізується не тільки на індивідуальному, а й на суспільному рівнях буття. Самотність – це не тільки випробування для людини, але і випробування людиною, самоствердження своєї людської сутності і переживання своєї особистості над зовнішніми обставинами. І тільки в самотності людина зможе зрозуміти своє існування, якого потребують близькі і яке заслуговує на небайдужість і спілкування. Тільки через переживання самотності людина стає особистістю, яка може зацікавити світ.

Це зумовлено тим, що феномен самотності впливає на рівень соціальної активності та ефективності життєдіяльності людини. Самотність породжує відчуженість від суспільних процесів, нівелювання ініціативної громадянської позиції, в той час, як відчуття єдності й духовної спорідненості з іншими людьми сприяє самоактуалізації особи та консолідації суспільства. Адаптація людини в соціальному середовищі ускладнюється розвитком глобалізаційних процесів. Внаслідок мережевізації суспільства, інформатизації комунікаційного простору виникають дезорієнтація, безпорадність, незахищеність і стан екзистенційного вакууму. Сучасна соціальна реальність характеризується тим, що можливості людини знайти себе та зрозуміти свій внутрішній світ обмежуються тотальністю глобального, анонімності і знеособленням. За умов низького рівня самоконтролю, відсутності соціальної інтеграції, самотності відбувається підміна соціальної реальності віртуальною, котра начебто компенсує нестачу душевного комфорту і екзистенційної єдності.

Загальновизнано, що найпоширенішим різновидом самотності є її соціальний вимір. Вживання терміну «самотність» зазвичай пов'язане зі ситуаціями, коли є прикре відчуття перебування на самоті, без товариства інших людей. Соціальна самотність завжди супроводжується браком стосунків, особливо інтимності (інтимність ми розглядаємо в широкому значенні слова, як глибоко-особистісний, утаємничений, задушевний стан), у яких особа, як соціальна істота, має незаперечну потребу. Тому можна висувати твердження, яке сприймається як аксіома, що кожен має свою міру і рівень міжлюдської інтерсуб'єктивної інтимності. З цього погляду, самотність, у своєму найглибшому вимірі, є браком суспільної інтимності. Ступінь і рівень соціальної самотності залежить від щільності соціальних зв'язків і вплетеності в них індивіда. Визначаючи ступінь самотності, потрібно враховувати, по-перше, кількість соціальних мереж, у які інтегрована особа, по-друге, їхню щільність чи інтенсивність, по-третє, їхній масштаб (родина, сусіди, суспільство, держава чи зв'язки з людством як таким). Брак дружніх стосунків характерний для індивідуальної самотності. Ця самотність зумовлена також відсутністю в особи провідної соціальної ролі в мережі суспільних взаємин, якщо вона на неї претендує. Обмежене коло стосунків у життєвому світі особи сприяє вияву соціальної самотності у формі неадекватної прихильності на основі кровних чи родинних зв'язків. Брак родини, батьків, братів

і сестер, дідусів і бабусь, тітки чи дядька збільшує ризик соціальної самотності в тому разі, якщо особа не може чи не здатна встановити з іншими особами душевно-інтимні стосунки.

Особливою ознакою самотності, яка зумовлена емоційною ізоляцією, є бентежність, а особливою ознакою самотності, породженої соціальною ізоляцією, – відчуття відкинутості, а отже – нікчемності, покинутості. Соціальна ізоляція зумовлює в людини відчуття безмістовності, марності власного існування, власної незначущості, а також напруженості й розпачу.

Західний психолог Р.С. Вейс встановив два типи самотності, які, на його думку, мають різні передумови й різні афективні реакції: емоційну та соціальну. Емоційна самотність стає результатом відсутності тісної інтимної прихильності, такої, як любовна чи подружня. Соціальна самотність стає відповіддю на відсутність значущих дружніх зв'язків або почуттів спільності.

Якщо ж розглядати самотність як фундаментальний феномен існування, то його причину потрібно шукати в глибинах внутрішнього світу індивіда, у феноменологічних невідповідностях його уявлень про цінність власного «Я». Людина, для якої закритий власний внутрішній світ, не зможе жити повно у світі зовнішньому. Тому слушною є позиція екзистенціалістів, які беруть як точку відліку той факт, що люди первинно самотні. Будь-хто інший не може розділити з нами наші почуття і думки, бо роз'єднаність є сутнісним станом наших переживань.

Отже, розуміння феномену самотності не має єдиного джерела визначення і розвитку, але спільна риса всіх теорій у тому, що дана проблема особистості формується під впливом факторів: соціального тиску суспільства й ідентифікації особистості з іншими людьми та власної самоідентифікації.

**Kondratok Irina,
student of the Faculty
of Veterinary Medicine,
Supervisor
Danilova T.V.
PhD in Philosophy,
Associate Professor**

PROBLEMS OF HUMANISM AND CIVILIZATION IN THE CONDITIONS OF TODAY

Throughout its existence, human society has been constantly involved in the search for methods and ways that can best meet its material and spiritual needs. Today, when humanity is aware of the collapse of totalitarianism and its consequences, the

problem of the optimal path of development and existence of society is particularly acute. We live in the 21st century, in a world where every country is align to the Big Seven - 7 highly developed countries. What manifests their high development? Not only in economic and political, scientific leadership. They are dominated by high civility and humanism. At least we think so. Perhaps that's why citizens of all post-Soviet states think that "there" is better than "here." And do we know what humanism and civilization are?

In simple words, humanism is a belief in the value, freedom and independence of man. From the perspective of humanists, all people have their own moral values and are responsible for their own actions.

Civilization is the third stage in the development of human culture, preceded by two others - age of savagery and age of barbarism. In other words - the transition of humanity to an era of culture, education, the introduction of norms of behavior.

I propose to consider the situation in modern society. Pharmaceutical companies are an example of what humanism is now just a word. Those drugs that should be in the public domain can only be purchased by the wealthy. For example, a cure for cancer. Millions of people die from it each year and only tens can treat. In my opinion, this is absolutely not a humane attitude towards people.

Now let's look at the current situation: today's world has stirred up an unprecedented scale of the virus that is triumphantly spreading across the planet, wreaking panic, depression, chaos, triggering a recession on the global economy and a crisis of confidence.

Reading the news, watching the videos, I am increasingly amazed at our "civilized" and "humane" society. Watching people buy buckwheat or compete for toilet paper in the store, whether they run off in the face of a Chinese masked man or just a sick person, I involuntarily recall a Joker`s quote (a character from a Batman movie): "Their principles, their code, are just words that are forgotten at the first danger. They are what the world allows them to be. I'll show you: when things are bad, these ... these civilized people will devour each other. ". And it is scary not because of the virus, but because of this behavior of people. This begs the question - how can we call ourselves civilized if we allow fear and panic to take over us? If these emotions aroused in us by the animal instincts of survival?

Or, recently, I read the following phrase in social networks: "Oh, but the Chinese still have millions people. Because of them we have overpopulation. Let them die a little, it will be useful for them.". People, be ashamed !!! Which is useful? Think, each of them has family, relatives, friends! Have some respect for someone EXCEPT yourself. Listen yourself!

I call on every continent, every state, every person to stop panic and think cold. Humanity has made significant progress in improving the world's health. We learned how to treat and control diseases that previously killed millions of people. And we will

do it again! We create smart robots, fastest subways, flying machines. aren't we able to create a cure for a new disease?

**Belnitskaia Sonia,
student of the Faculty
of Veterinary Medicine,
Supervisor
Danilova T.V.
PhD in Philosophy,
Associate Professor**

HUMANISM AND THE CORONAVIRUS CHALLENGE

Under pressure, the true and deep commitments of the heart are exposed. When facing hardships, we reveal what is really important for us.

The crisis caused by the coronavirus can be overcome only if the fight against it is built on the basis of such an understanding of values in which the satisfaction of selfish interest will directly depend on its focus on the interests of society. It was this notion of values that underpinned the liberal concept of the market, as well as political and social liberalism as a form of expression of comprehensive humanism. ... If we manage to return to the foundations of the Western liberal values, it turns out that this purely biological problem carries a new chance for society.

The psychological effects of a pandemic are repeatedly described in the literature and cinema. The famous novel by Albert Camus 'Plague' over the past weeks has become a bestseller. When a contagious disease spreads in society, one of the consequences is a gradual decrease in confidence in other people. The rich barricade themselves in their fortresses, just the wealthy suddenly feel the desire to retire to the country. And the rest are limited to moving between the apartment and the grocery store - and at the same time they look at each other with suspicion: is anyone here contagious, does someone look too strange? To everything else, awareness of the finiteness of resources in a situation where society is paralyzed is added. ... In the store there are only five packs of buckwheat left? Then I'll take all five - even if the neighbor who comes here after me doesn't get anything.

We think that this will not affect us, and do not obey the recommendations and instructions of the departments. We push through the crowd out of turn, cross the street at a red light, and resolve issues with bribes. When Italy is closed, we simply do not pay attention to the requirement to observe quarantine - and we have a party about returning to our homeland. When schools are closed, we find some kind of extension where we put our children. ... And even if we are talking about our health, about the health of our children and parents, it still doesn't particularly concern us. ... If only everything was

fine with me, and I don't give a damn about the rest, look around and you will see that countless of our compatriots think so.

It is wrong to constantly emphasize that coronavirus is dangerous only to those over eighty, or to those over seventy, sixty - and so on. What do people want to say? That those who are struck by this disease are not so important for us? But this is not so, we know people in their sixties, whose contribution to society is higher than the role and significance of twenty youth representatives. And those elderly people who, due to their state of health, cannot actively participate in society, still remain indispensable for someone. Healthy people and those who do not have empathy should not boast of their so-called courage: the ability not to give in to panic does not mean permission to behave irresponsibly towards others.

They say, that we are humans! But what does it mean? People, I think you forget how to be a human person. Everyone has an obligation to respect and protect the human person, because our planet gives us a big challenge and we have to be strong, patient, intelligent to protect and save us.

**Губська Марія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

КАРАНТИН ТА ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦЮВАННЯ

Взагалі людина влаштована так, що вона має постійну потребу в спілкуванні з собі подібними, тобто з іншими людьми. Проте це стосується, звичайно, не всіх.

Тому за психологічним типом вирізняють інтроверсію і екстраверсію. Та найчастіше серед людей зустрічаються амбіверти. Це межа між людьми, що відносять себе до інтровертів, та людей, що відносять себе до екстравертів. Та яка різниця між ними? Інтроверти – це люди, що надають перевагу людському суспільству своє власне, залишаючись наодинці зі своїми власними думками. Екстраверт же прагне постійно перебувати у суспільстві інших людей,

отримуючи енергії від усього, що її оточує. Амбіверти не можуть віднести себе до якогось конкретного типу, бо її стан залежить від її настрою, що спричинений впливом навколишнього світу.

Та як вплине на людину то факт, що вона більше не може спілкуватися наживо з людьми, яких бачила раніше майже кожного дня? Найголовніше те, що

це відбувається за незалежних від неї обставин і вплинути на це вона ніяк не може. Звичайно ця ситуація є стресовою та особливо актуальною в умовах сьогодення. Як кажуть, що коли ми це маємо, то не цінуємо, але плачемо, коли втрачаємо. Це повністю описує людей у ситуації, що склалася на сьогоднішній день у всьому світі.

Проте завдяки сучасним технологіям у людей немає жодних перешкод у спілкуванні навіть якщо ти хочеш бачити людину – це не проблема. Тобто будь-який спосіб комунікації доступний, окрім найпростішого – живого. Але така ізоляція погано впливає не тільки на психічне а й фізичне здоров'я людини. Відбувається послаблення роботи м'язів внаслідок чого настає гіподинамія, а через слабе циркулювання кисню і поганого постачання його до організму може призводити до постійного головного болю, слабкості, сонливості та апатії.

Але з іншого боку це неабиякий шанс зробити те, що давно планував, наприклад поновити режим, прибратися в кімнату, почати займатися спортом або читати книжки і в решті-решт розібратися в собі.

Якщо послухати думку "спеціалістів", вони порівнюють цю пандемію з III світовою війною, адже такого не було вже 100 років. Але після завершення цього світ вже не буде таким як раніше. Та хто знає, може він зміниться на краще?

Є дуже гарна приказка, яка каже, що людина так влаштована, що вона звикає до всього, до всіх життєвих обставин, які вона сама не в силах змінити. Я так само, іноді я просто мрію побути в тиші і сама але на цьому карантині, не виходячи без перебільшення місяць із дому, я зрозуміла як мені не вистачає звичайного повсякденного спілкування. Це звичайні речі, які на даний момент нам, на жаль, не доступні. Я сподіваюся, що ця ізоляція навчить людей цінувати дрібниці, адже вони і роблять наше життя повноцінним.

**Демченко Анастасія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ Ж.-П. САРТРА

Екзистенціалізм, або філософія існування, - один із головних напрямків в філософії XX ст. Взагалі екзистенціалізм-це філософія особливого роду. Вона не претендує на науковість і на загальнозначущість, заперечує вальну можливість створення цілісного наукового світогляду. Предметом цієї філософії є людина, її

існування, її буття. Але наука про людину, на думку екзистенціалістів неможлива, тому філософія являє собою позанауковий, позатеоретичний розгляд людського буття, інтимні переживання окремого індивіда.

Центральною категорією філософії екзистенціалізму виступає екзистенція, або існування. Під цим розуміють переживання суб'єктом свого буття в світі. Це буття спрямоване до ніщо і усвідомлює свою конечність. Фундаментальною рисою екзистенціалізму, яка визначає його вклад в розвиток філософії, освідомленням людини як унікальної, неповторної істоти.

Жана Поля Сартра у Франції, та в інших країнах Європи нерідко називали «найбільш складним філософом ХХ ст.». Він дійсно вражав публіку нетрадиційною поведінкою і шокуючими висловлюваннями, але найбільш за все крайніми екзистенціальними ідеями, які певним чином поєднувались в його творах з радикальними марксистськими переконаннями. Можливо, тому життя і творчість Сартра завжди приваблювали увагу паризьких інтелектуалів, що бачили у своєму кумирі ледь не пророка сучасного суспільства. Сартр перетворився у культову фігуру, ставши легендою вже за життя. Шлях до такої міфотворчості філософ проклав завдяки волі, багатій художній уяві і досконалому знанню ідей своїх попередників - Гуссерля, К'єркегора, Хайдеггера.

Жан Поль Емар Сартр народився в Парижі 21 червня 1905 р. Він завжди вважав себе представником дрібної буржуазії, що не раз підкреслював у своїх творах. Навчання Сартра почалось у лицей Генріха IV і продовжилось вищим навчальним закладом Еколь Нормаль біля Парижу. В 1929 р. він першим з випускників пройшов по конкурсу, отримав ступінь і право викладання філософії у вищих навчальних закладах. В 1931р. Сартр отримав права викладання філософії у Гаврі, а після шести років викладацької роботи перейшов в лицей Пастера біля Парижу.

В 1942р.в окупованій Франції він почав співпрацювати в журналі «Леттр Француз», підпільному виданні французького Супротиву. А вже в наступному році після опублікування п'єси «Мухи» прийшла довгоочікувана слава. Головна тема твору – екзистенціальне поняття про свободу. Вже перші філософські праці, написані в кінці 30-х років, показували, в якому напрямку молодий письменник збирався розвивати вчення про феноменологію. А в романі «Нудота» і в збірнику оповідань «Стіна» вже були присутні окремі тези екзистенціалізму.

В 1943 р. була надрукована головна філософська праця Сартра «Буття і ніщо». Поряд с з рецензіями і критичними статтями, він написав шість п'єс, в тому числі п'єсу «Брудні руки» - драматичне дослідження компромісу, необхідного в політичній діяльності. Тоді ж були написані дослідження життя і творчості Шарля Бодлера і Жана Жене, в яких Сартр приклав досвід екзистенціалізму до біографічного жанру. В 1964 р. Сартр був нагороджений Нобелівською премією з літератури. Але Сартр від премії відмовився.

Розчарувавшись у політичній діяльності мислитель спробував радикально переглянути свої переконання. Він задумав написати фундаментальну двотомну працю під назвою «Критика діалектичного розуму» - перший том як теоретичне дослідження, другий – як трактування історії. Сартр так і не закінчив другий том, написавши для нього лише декілька глав. Жан Поль Сартр помер 15 квітня 1980р.

**Довга Олександра,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО Ж.-П. САРТРА

Жан-Поль Сартр - французький філософ, письменник, засновник атеїстичного екзистенціалізму. Народився у 1905 році у Парижі. Виріс він у родичів своєї матері, які оточили хлопчика любов'ю і піклувалися про нього. Сам Сартр казав, що всі у домі здавалися йому нещирими та лицемірними. В 1924 вступив до Еколь Нормаль, потім став викладачем філософії. Під час навчання у вищій письменник познайомився з Симоною де Бовуар, яка в подальшому стала дружиною екзистенціаліста.

Друга світова не оминула Сартра стороною, проте напівсліпого чоловіка відправили до метеочастини на Сході Франції. Пізніше він брав участь в опорі, створив гурток «Соціалізм і свобода», увійшов в Національний комітет письменників, багато писав. Публікація в 1943 році філософської праці «Буття і ніщо», постановка п'єс «Мухи» і «За зачиненими дверима» висунули його в ряди найбільш яскравих захисників ідей Опору.

У 1950-ті Сартр - основна фігура так званого «атеїстичного» екзистенціалізму у Франції. Філософ вважає, що визнати Бога - значить обмежити людську свободу, масштаб відповідальності людини. Письменник не тільки переконує своїх читачів не ухилятися від відповідальності, але все більше зміцнюється в своїй власній ангажованості. Крім того, Сартр різко виступає проти колоніалізму під час воєн в Індокитаї, Алжирі, В'єтнамі, а також кубинської революції.

У 1964 р він опублікував автобіографічну книгу «Слова», в якій розповів про своє дитинство, про те, як прийшов в літературу. Поява цієї книги передувала присудженню письменникові через кілька місяців Нобелівської премії, від якої він відмовився. Філософ не хотів стати частиною так званого «соціального

інституту», проти якого він виступав. Така думка стала дуже поширеною серед студентства того часу, вони захоплювалися ідеями Сартра.

Екзистенціалізм - глибоко специфічне філософське явище саме в силу своєї пов'язаності з художньою творчістю. Завданням Сартра як літератора-філософа завжди було прагнення показати загальне у формі окремого випадку, конкретного досвіду. Власне, історія створення вже першого роману Сартра - це історія становлення його філософської думки. Спроба викласти свою концепцію в формі есе переросла в твір роману, в заголовок якого винесена особлива категорія - «Нудота».

Несучи критичну оцінку світоустрою, екзистенціалізм Сартра так і не зміг запропонувати конкретних шляхів його перетворення. Саме це і виявилось найслабшим місцем екзистенціалізму. Загальну тенденцію «метаморфозу» світу екзистенціалізм довів до повного антропоцентризму і суб'єктивізму. Але думка про те, що людина з її переживаннями, емоціями, страхами, надіями і є головною філософською проблемою, ніщо не може скасувати.

Ковальчук Анна
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЩО ТАКЕ ВНУТРІШНЄ «Я»?

Якщо запитати будь-кого, що на його думку є внутрішнім Я, більшість, мабуть, відповіла б, що це внутрішній стан людини, її емоції та переживання, можливо, розум та думки. В цілому, я згодна з такою думкою.

Протягом усього свого життя людина може надягати на себе ту чи іншу маску, але за нею завжди приховується особистість. Хтось приміряє ці маски на себе частіше, хтось рідше, але кожен має свою власну сутність. І якраз ця прихована сутність є внутрішнім Я кожного з нас, отже, їх, по суті, можна ототожнити.

Тоді розглянемо це питання під іншим кутом: що таке особистість?

Особистістю можна назвати людину, яка має своє певне «наповнення», а саме власні морально-етичні норми, погляди на світ, психологічні та духовні якості, соціальні ролі. Особистість може формуватися та змінюватися від народження та до смерті кожної людини. Цей процес залежить від оточення людини, від її виховання, власного досвіду, певних обставин – внаслідок всіх цих

факторів формується і світогляд людини. Тільки виробивши власний світогляд, особистість може цілеспрямовано та усвідомлено рухатись по життю.

Тут вже на перший план виходять характер людини, її власне Его, мета, запити тощо. Для когось є нормальним у житті «йти по головах», для когось це особисте табу, хтось переймається лише собою, а хтось хоче допомогти всім оточуючим, все залежить якраз від морально-етичних та духовних норм і принципів кожного, і таким чином проявляється особистість та внутрішнє Я.

Отже, можна зробити висновок, що внутрішнє Я людини – це є її внутрішній «стрижень», який тримає людину у рамках особисто дозволеного, не дає їй порушувати власних, так званих, законів за рахунок сили волі, зберігає цілісність та об'єктивність людини. Але за необхідності, кожен з нас може поступитися своїм принципам заради близької людини або, в кінці кінців, заради себе. Головне, знати міру.

**Маштанов Богдан,
студент факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

КАРАНТИН ТА ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦЮВАННЯ

Мільйони людей по всьому світу сьогодні вимушені перебувають вдома на карантині, і більшості такі суттєві зміни у повсякденному житті даються нелегко. Особливо складно людям, які активно займалися спортом. Адже, незважаючи на тренування вдома, після завершення карантину, організму знадобиться час на відновлення. Невеликий комплекс вправ, що можна виконувати вдома, веде до звикання, тому циклічне виконання одних вправ стає неефективним. Спортсмени, що довго набирали масу, будуть швидко її губити, результат багатьох тренувань буде швидко йти на спад .

Сильніший удар карантин наніс економіці України. Карантин і супутні йому обмеження поставлять на паузу багато бізнесів. Під ударом виявився майже весь бізнес України. У компаніях вже відправляють співробітників у неоплачувані відпустки або зовсім скорочують. Тому дуже ймовірно, що після карантину доходи населення впадуть, знизиться купівельна спроможність громадян, що, у свою чергу, вдарить по економічній активності у країні.

Віктор Гальчинський вважає, що у вищезазначених умовах сценарій виходу курсу за позначку 30 грн/долар є малоімовірним, навіть при умові продовження карантину до середини травня. Якщо Україна не отримає міжнародне фінансування, матиме додаткові політичні чи економічні проблеми, шанси на вихід ситуації з-під контролю зростають.

Деякі аналітики прогнозують девальвацію до 35 грн за долар у разі продовження карантину до літа або додаткових кризових ситуацій, однак хочеться вірити, що цього не станеться, описані вище чинники стабілізації дають надію, що українська економіка зможе пройти це випробування з мінімумом втрат.

Підсумовуючи, можна сказати одне. Прибуток і гроші – важливі. Але здоров'я і життя людей – найважливіше

**Смульська Адріанна,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ З. ФРОЙДА

В основі психології Фрейда лежить топографічна модель особистості, тобто така модель, яку можна зобразити графічно, наприклад на аркуші паперу. І щоб її зрозуміти, нам треба ознайомитися із двома площинами, які Фрейд розглядає, як структуру особистості. З одного боку, структура поділена на три рівні: свідоме, підсвідоме, несвідоме. *Свідомим*, Фрейд називає те, що ми відчуваємо, переживаємо чи усвідомлюємо в даний момент. Те, що ми бачимо, те, що ми чуємо і про що ми думаємо, лежить в області свідомості. *Підсвідомість* нагадує оперативну пам'ять комп'ютера, тут зберігається досвід неусвідомлюючий нами в даний момент. Наприклад, Ви не тримаєте у розумі інформацію про те, чим Ви сьогодні снідали, але якщо Вас попросять згадати, спогади тут же спливають у Вашій голові. Цю інформацію Ви не усвідомлюєте в кожную секунду часу, але тим не менш, Ви легко можете вилучити її з Ваших спогадів.

Підсвідомість нагадує міст між свідомою частиною особистості та несвідомою, більш глибокою і таємничою частиною людської душі. У цих бездонних глибинах приховані Ваші таємниці, інстинктивні переживання, дитячі травми і образи, пригнічені думки і хто знає, що ще. З іншого боку, особистість розділена на наступні частини: *id* – примітивний, інстинктивний та вроджені аспекти особистості, *ego* - система, відповідальна за прийняття рішень і *супер-ego* –

система цінностей, норм і обмежень, отриманих в результаті соціалізації людини у сіспільстві.

Щоб уявити, як ці три частини взаємодіють у Вашому розумі, уявіть ситуацію, при якій Вам хочеться морозива, *id* - Ваші інстинкти, вони бажають їсти морозиво, чим би це не стало, все про що вони думають, це насолода своїх потреб, але виповнити її примху Вам заважає *супер-его*, яке стверджує, що відбирати морозиво у дітей це погано і Вас засудить суспільство. Що в такому випадку вчинити, вирішуватиме *его*, тільки йому приймати кінцеве рішення: вкрасти, відібрати, або купити морозиво, відстрочити це бажання, подарувати його, або перенаправити у інше русло. *Id* і *супер-его* це наша особиста, безперервна Друга світова. Конфлікт Вашими примхами, інстинктами і нормами, які Ви засвоїли, не припиняється ні на мить. Це як вічна боротьба добра і зла, тільки не варто реагувати їй, бо не завжди *id* являється негативним і не завжди те, що потребують норми, тобто *супер-его*, може вказати на правильний шлях.

Об'єктом Ваших примх може бути все що завгодно, навіть морозиво. А мотивацією буде та кількість енергії, котра необхідна для того, щоб його знайти і з'їсти. Тобто задовільнити Вашу потребу. Інстинкти можуть бути дуже різними, Фройд виділяв наступні два: інстинкт життя - Ерос, і смерті - Танатос. В основному, вони полягають в наших сексуальних потребах і потребах в агресії та руйнуванні.

Багато в чому, читаючи книгу Фройда, Ви можете прослідкувати за логікою його міркувань. Одними із них є захисні механізми *его*. Коли наші інстинкти здаються нам такими неприйнятними, у нас з'являється тривога. Бажання задовільнити ці потреби не зникне, але і усвідомити ці інстинкти для нас щось страшне і неймовірне. Тоді наш мозок застосовує певні прийоми, щоб приховати або перенаправити наші неусвідомлені бажання. Ми можемо витіснити наші бажання в область до несвідомості і спробувати поховати їх там; можемо спроектувати їх на інший об'єкт. Наприклад, ми хочемо цукерку і дуже цього соромимось, а замість цього їмо морквину, Вас засмутив керівник, а Ви б'єте, ні у чому невинну, консервну банку під ногою. Наш мозок може замінити одне бажання на інше, або спробувати пояснити наші безглузді вчинки, якоюсь уявною логікою. Ми можемо абсолютно заперечувати це бажання у нашій свідомості або навіть навпаки - будучи несвідомим любителем поїсти, Ви станете вегетаріанцем. Наш розум також може повертатися до дитячих схильностей, щоб зменшити напругу. Наприклад, ми можемо образитись і не розмовляти або їхати автомобілем на високій швидкості. Найсприятливішим прийомом Фройд вважав сублимацію. Коли енергія однієї напруги, ми перенаправляємо на схожу, але іншу, вже схвалену діяльність. Наприклад, нашу сексуальну енергію ми можемо перенаправити на боротьбу за свободу, написання роману або малювання.

Підводячи підсумок, ми зрозуміли, три рівні особистості: свідоме, підсвідоме та несвідоме на трьох структурах: *id*, *ego* та *супер-ego*. *Id* - хоче, *супер-ego* нормує, *ego* – вирішує. Ерос - інстинкт життя, а Танатос - інстинкт смерті і руйнування.

**Мороз Галина,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОСНОВНА ПРАВОВА ЦІННІСТЬ

Співголосне сьогодні розуміння засад та сутності політичної та соціальної справедливості органічно пов'язане з відповіддю на запитання: що може бути заміником такого завжди бажаного, посправжньому справедливого, вільного, незалежного та гідного людини буття – порядок, свобода? Чи можливо обмежити, зупинити несправедливість, у таких її формах, як зневага, примус, невизнання, чи достатньо для цього вдалого застосування в суспільстві справедливих нормативних принципів, які традиційно були в полі зору провідних теорій справедливості?

Моральне, людяне ставлення людей одного до одного вимагає особливих, вишуканих чеснот, передусім – почуття справедливості та поваги до людської гідності. У цьому сенсі ми мусимо виходити з того, що саме справедливості належить чільне місце серед інших моральних та соціальних цінностей: саме її люди заборгували один одному, тимчасом як вона – не пересічна моральна цінність, котра існує поруч з іншими цінностями, такими як свобода, спільнота чи моральні взаємини, а той масштаб, яким вимірюються останні.

Питання про засади справедливості, умови її можливості були актуальними вже з часів Платона та Русо. Як не пригадати роздуми про справедливість останнього з його праці «Еміль, Чи про виховання»: «Що більше я заглиблююся в себе та розмірковую, тим ясніше читаю виписані в моїй душі слова: «Будь справедливим, і ти будеш щасливим». Проте, якщо глянути навколо, то нічого цього немає: злий розкошує, а справедливий залишається пригніченим».

Логіка трактувань і зміст справедливості як соціального феномену змінювались протягом історії людства залежно від онтологічних та світоглядних основ суспільного буття.

Слово «справедливість» походить від слова «право» (правий, правда), а в латинській мові означає *justitia* (справедливість) – від *jus* (право). Від своїх

джерел, від Вед і Упанішад, від Гесіода і Гомера справедливість трактувалася як «сущий світоустрій», духовна основа історії.

Якщо розуміти справедливість як вищий принцип людського життя й основу здійснення людської суспільної сутності, то особливої уваги заслуговують три елементи значення поняття «справедливість», що були виділені О. Хеффе:

- а) справедливість має природу морального обов'язку;
- б) ближче усього вона знаходиться до обов'язків, що визнаються добровільно і коштують вище простого примуса;
- в) її міра полягає в дистрибутивній користі – справедливим є корисне кожній людині.

Соціальна справедливість – поняття, що цілісно характеризує стан суспільних відносин й охоплює екологічні, економічні, політичні, правові, моральні, духовні аспекти суспільного буття, встановлює рівновагу у відносинах між різними суб'єктами суспільної діяльності, що оцінюються з позиції суспільного ідеалу.

Існуючі у сучасній соціальній філософії та філософії права теорії справедливості — неоліберальна, лібертаристська і комунітаристська — визнають нерозривну єдність рівності і справедливості, але розходяться в інтерпретації цих понять. Неоліберальна концепція передбачає розуміння справедливості як чесної рівності можливостей і гарантованого соціального мінімуму. Представники лібертаризму визначають справедливість як рівність вільних індивідів, а індивідуальну свободу вбачають насамперед у безперешкодному веденні економічної (господарської) діяльності. Для комунітаристів справедливістю є рівний розподіл соціальних благ і рівне соціальне визнання. Спільним для поданих теорій є ствердження нормативного критерію справедливості, прийнятого на основі раціонального консенсусу між усіма членами суспільства.

Специфікою громадянського суспільства в Україні є те, що воно, по-перше, формується на тлі глобалізаційних процесів, по-друге, в умовах відсутності сформованої української ідентичності, по-третє, у суспільстві немає консенсусу щодо того, яку державу має будувати Україна. Такі чинники не сприяють консолідації та самоорганізації суспільства.

Подолання соціальної несправедливості в суспільстві потребує відповідної гуманітарної політики, зростання рівня громадянської свідомості, культури й моралі в суспільстві. Науковці цілком слушно зазначають, що реформування суспільства можливе лише на основі підвищення рівня моралі й духовності.

Синтезуючи роздуми щодо реалізації соціальної справедливості в контексті трансформацій сучасного українського суспільства перед українською державою постають такі завдання: по-перше, формування ефективної правової системи соціального захисту, що перебуватиме під контролем держави та громадянського суспільства, по-друге, розбудова соціально-орієнтованої економіки як підґрунтя соціальної держави; по-третє, культивування в суспільній свідомості ідеалів

соціальної справедливості як фундаментальної цінності; по-четверте, формування почуття солідарності та соціального партнерства при розв'язанні соціальних проблем та конфліктів; по-п'яте, створення рівних стартових можливостей для всіх громадян через систему освіти; по-шосте, зменшення розшарування населення за рівнем доходів на основі прогресивного оподаткування.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://eprints.zu.edu.ua/29490/1/dys_Sabaduha.pdf
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Multi_2014_2_19.pdf
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/47Chast2Rozd7Tema1Paragraf3.htm
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Vnyua_2015_1_12.pdf

**Оліфіренко Богдана,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ГРОМАДЯНСЬКІ ВІЙНИ І ВТРУЧАННЯ У НИХ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ

Актуальність теми: сьогодні увесь світ потерпає від воєн, але це не масштабні війни у яких беруть участь багато країн, а братовбивчі сутички всередині однієї територіальної одиниці, яка згодом переростає у війну, в яку втручаються інші держави, не з причини допомоги закінчити конфлікт, а з примітивної примхи задовольнити власні бажання (отримання вигоди для себе).

Таких воєн Американський Центр всеохопного миру нараховує близько 40, 13 з них продовжуються понад 10 років: Афганістан, Колумбія, ДРК, Індія, Ірак, М'янма, Нігерія, Пакістан, Філіппіни, Сомалі, Судан і Туреччина.

За останні роки лише Шрі Ланка та Колумбія змогли дійти до компромісу з повстанцями і відродити давно омріяний мир у своїх державах.

Інститут дослідження миру в Осло (PRIO) останній раз підраховував кількість конфліктів у 2014 році, тоді їх було 40. У 2013 році - 34.

З чого можна зробити висновок, що кількість воєн зростає і воєнна ситуація у світі загострюється. Чим це зумовлено? Чим це може закінчитися для світової спільноти? Чи можливо це зупинити? - це надзвичайно важливі питання для кожного мешканця планети Земля.

Ну що ж, міжусобні війни були завжди, а війни, які тривають і до сьогодні почалися по завершенню Другої світової війни, точніше з 1946 року, коли країни-колонії почали здобувати свою незалежність. Все зумовлено тим, що думки населення розходяться у питанні: "Чи правильно влада визначила територію своєї держави?" і "Чи задовольняють населення погляди влади на господарські процеси у державі?".

На мою думку, ці питання виникають як такі через неосвіченість людей та через їхні філософські погляди, які напряму визначають ступінь обізнаності людей. Наприклад: всім відома війна на Корейському півострові. У дійсності війна починалась із суперечки між СРСР і США за "свою" землю, але ж воювали корейці - одна нація, помирили у більшій мірі саме вони, помирили за бажання ведення суспільного устрою за поглядами нав'язаними їм іншими державами. Війна страхів ведеться і до сьогодні: північ збирає ядерну зброю, південь - тримає на своїй території військові бази США.

Ближче українцям буде також міжусобна війна між комуністами і УПА (Українською повстанською армією) один народ воював за одну територію, але за різні напрямки філософії життя (одні за волю, інші за підконтрольність; одні хотіли ризикувати, інші "бути в безпеці", тобто не вирішувати свої проблеми самостійно).

Чим може закінчитись така кількість громадських воєн? Якщо об'єднати всі громадянські війни, які зараз точаться, то зараз загалом участь у них бере близько 29 країн світу, це складає майже половину країн, що брали участь у Другій світовій війні. А це означає, що ще кілька таких сутичок, і все це може перерости у справжню Третю світову війну. Але де може бути найстрашніша ситуація? Найстрашніша ситуація може бути у Африці, адже саме там точиться найбільше воєн, через економічну і демографічну ситуацію в державах. Найбільшою загрозою для Євразії є загострення війни джихадистів у Сирії, адже тоді конфлікт між Росією, яка так хоче «допомогти», і Туреччиною перейде у конфлікт Росія-НАТО, до складу якого входять 29 держав.

Чим ще крім всесвітньої катастрофи можуть загрожувати громадянські війни, то це:

1. Порушення соціальної структури суспільства та зміни у співвідношенні соціальних і політичних сил. Зростає соціальна напруженість як наслідок зубожіння населення.
2. Розширення повноважень силових структур.

3. Обмеження демократичних свобод, нехтування іноді природними правами людини, такими як право на життя. Відбувається захоплення заручників та їх знищення, розстріли мирного населення, полонених.
4. Прискорення процесу деградації суспільства, зростає рівень зубожіння та пов'язаних з ним соціальних вад, поживаються злочинність, посилюється політичне нав'язування власних думок.

Громадянські війни чинять негативний вплив і на світове господарство. За думкою Л. Чорного, головні впливи громадянських війн на світову ринкову економіку виражалися у наступних процесах: стійке підвищення у світовій економіці і в національних виробничих програмах частки воєнного сегмента в господарчій діяльності; переважний вплив інновацій, що розробляються у воєнному секторі на технологічний прогрес світової економіки;

Так, та ж, уже згадувана, громадянська війна в Сирії призвела до помітного скорочення обсягів експорту сирійських фініків та зростанню цін на них на ринках сусідніх країн. Тільки в Туреччині фініки в 2013 р. коштували на 5 % дорожче, ніж у 2012 р.

Також не слід забувати про екологічні проблеми, зумовлені війнами, а також, що є дуже важливим, про психологічний стан людей в період війни, про їхні зламані долі.

Родіна Анна
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

КОРОНАВІРУС І ГУМАНІЗМ

Я ніколи не думала, що у мої 18 мені доведеться переживати часи пандемії та війни. Але реальність виявилася інакшою. Нині людство вкотре зіткнулося з небезпекою. Світ постав перед випробуванням на гуманність.

На мою думку, коронавірус COVID-19 – це новий індикатор суспільства. Поки одні всіма силами намагаються чинити опір поширенню інфекції, допомагають одне одному, забезпечують необхідними продуктами та речами тих, хто цього потребує, інші наживаються на горі та необізнаності людей. Натовп, охоплений панікою, – найкраща можливість заробити шалені статки для аморальних негідників. Адже коли люди відчують тривогу і страх, у них атрофується аналітичне мислення, вони легко піддаються будь-якій пропаганді та провокаціям,

тому що все, чого люди прагнуть у такі часи – безпеки для себе та рідних. А що відбувається у голові тих, хто ігнорують принципи честі, опускаються до підступності й обману? Невже вони вважають, що гроші врятують їх, коли пандемія шириться світом з божевільною швидкістю, кількість хворих зростає фактично щогодини, і тобі не відомо, чи пощастить не потрапити в їх число?.. Чому для одних думка про нечесний заробіток не вкладається в голову, а інші можуть собі це дозволити?..

Надзвичайно важливо під час подібних випробувань пам'ятати, що всі ми несемо відповідальність. За себе. За родину. За друзів. За колег. За незнайомих. За майбутнє. Не тільки наступних поколінь, а й людства загалом. Нікому ще достовірно не відомо, звідки і коли з'явився цей вірус. Можливо, він виник внаслідок змін, спричинених глобальним потеплінням, яке, до речі, сталося через нас. Або ж штам COVID-19 був виведений спеціально, аби скоротити кількість населення на планеті, штучно провести природний відбір. Як би там не було, всім нам необхідно об'єднати сили задля досягнення спільної мети: піклуватися одне про одного, дотримуватися рекомендацій лікарів, поширювати інформацію лише з офіційних джерел, відповідально ставитися до власного здоров'я та не наражати на небезпеку життя тих, хто нас оточує, і головне – залишатися Людиною.

**Смульська Адріанна,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ Ж.-П. САРТРА

Жан-Поль Сартр - найважливіша фігура філософії 20 століття. Він створив власну версію радикальної філософії дії, джерелами яких стали дві традиції: екзистенціалізм і марксизм.

В основах роздумах Сартра необхідність повністю осмислити відсутність Бога. У цьому постулаті, здавалося б, немає нічого нового. З божеством покінчили ще ідеологи французької революції і буржуазні позитивісти XIX століття. Проте відмовившись від вихідного пункту всієї традиційної європейської думки, вони не могли і не хотіли усунути його наслідки. І християнських філософів і позитивістів об'єднує уявлення про те, що сутність людини передує її існуванню. Що це значить? Подібно тому як майстер, який виготовляє ніж, робить його за певною технологією, знаючи для чого буде застосовуватися цей інструмент, для християн

і позитивістів людина виробляється певною метафізичною істотою, Богом, природою або прагненням до прогресу, з певною чітко заданою метою. Його сутність задано поза ним самим. Вона визначає його існування.

Атеїстичний екзистенціалізм перевертає рівняння. Суб'єкт тим і відрізняється від об'єкта, що його існування передує сутності. Людина приречена бути вільною, народжуючись не по своїй волі, вона створює себе сама, своїми діями. В людині немає і не може бути ніяких нерозкритих здібностей і нереалізованих можливостей. Вона те, що вона вчинила. У кожному мить життя ми знаходимося в певній ситуації, в рамках якої приречені здійснювати вибір. Відмова діяти, теж є вибором. Ситуація може бути найнестерпнішою, а поле вибору найвужчим, аж до дилеми: підкоритися або померти. Проте не існує ні божественної сили, ні обставин, які можуть позбавити людину можливості вибирати. Отже, вона несе повну відповідальність за результати свого існування.

У 30-ті роки, екзистенціалізм Сартра бездіяльний. Інтереси його, майже не стосуються політики. Усе змінюють полон і окупація. Уже в травні 1941 року він стає одним із засновників підпільної групи «Соціалізм і свобода». У 1945 році разом із М. Мерло-Понт, Сартр засновує журнал там «Модерн», в першому ж номері якого, критикують буржуазну літературу, як знаряддя ідеології.

Зближення з комунізмом супроводжується розумінням його визвольної суті. Капіталістичний порядок сковує нас, звужуючи поле вибору в кожній конкретній ситуації до нестерпного мінімуму. Комунізм - спосіб усунути, принаймні, громадські обмеження. Гуманістична мораль післявоєнного Сартра вимагає боротися за розширення можливостей, а значить за звільнення всіх людей, навіть якщо сам борець цього звільнення і не побачить. У 50-і роки викристалізовується його уявлення про учасника революційного руху. «Всяке слово має відгомін, всяке мовчання теж».

Будь-яка людина приречена бути заангажованою, тобто займати певну позицію і робити вибір. Особливо це відноситься до людей, які займаються при капіталізмі, розумовою працею. Інтелектуал не просто працівник розумової праці, фізик, історик або політ-економ. До тієї пори поки вчений або літератор займається своєю вузькою темою, відведеної йому буржуазною ідеологією, він залишається слугою капіталістичної системи або в вираженні Сартра «кліриком». Його неусвідомлене завдання зводиться до відтворення панівної ідеології. Народження інтелектуала - результат травматичного усвідомлення ним прагнути до чесного пізнання світу своєю ганебною роллю. Після цього у нього залишається два шляхи: змиритися або повстати. Друге вимагає чесно визнати свою ангажованість, зайняти активну політичну позицію і прийняти оптику найбільш пригноблених класів, які щодня стикаються з насильством, експлуатацією та злиднями, а тому, мають набагато більш глибоке розуміння суспільства, ніж те, що можуть запропонувати буржуазні ідеологи. Задача інтелектуала - боротьба з хибною свідомістю, яка висвітлює пануючу систему. У

цій ролі він формує класову свідомість пригнобленої більшості, проте в силу свого походження, ніколи не зможе з ним злитися. Інтелектуал за своєю природою - пряме породження капіталістичного суспільства з його поділом праці. Метою його боротьби таким чином є вправа системи, при якій можливе існування подібних йому. У майбутньому вільному суспільстві, поділ людей на тих, хто обожевільнений панівною ідеологією, і тих, хто її деконструє, буде таким ж анахронізмом, як канібалізм.

Після травня 1968, коли студенти не раз освистали традиційних лівих інтелектуалів, у тому числі і самого Сартра, він переосмислює роль інтелектуала. Простого аналізу дійсності і пози опозиції і її величності в буржуазній академії тепер недостатньо, необхідна діяльна політична боротьба, вироблення стратегії і тактики революційного руху і участь в ньому.

Філософія Сартра довгий час визначала обличчя революційного антикапіталістичного опору і продовжує впливати на нього і в даний час. Вона важлива не тільки як знаряддя проти пануючої помилкової свідомості, але і як щеплення від супердетерміністських інтерпретацій марксизму, що позбавляють суб'єкта волі до дії.

**Пономаренко Валентина,
студентка факультету
аграрного менеджменту,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ГЕННА МОДИФІКАЦІЯ ЯК ЕКСПЕРИМЕНТ НАД ЛЮДСТВОМ

Основна потреба людства надзвичайно проста і зрозуміла - харчування. Прогодувати себе, сім'ю, дітей - центральне щоденне завдання для людини. За останні 30-40 років темпи зростання чисельності населення в багатьох країнах світу випереджають темпи зростання виробництва сільськогосподарської продукції, що призвело до загострення продовольчої кризи. Особливо це стосується країн, що розвиваються, на які припадає переважна більшість населення планети, яке недоїдає, та голодуючих. За даними ФАО (продовольча і сільськогосподарська організація під егідою ООН), у світі зараз близько півмільярда людей постійно голодують і вдвічі більше недоїдають.

Наука завжди намагається допомогти у вирішенні світових проблем, тож у 1970-х роках формується нова галузь науки – генна інженерія, і вже на цей час припадає створення першої рекомбінативної бактерії. Батьком науки можна

вважати Герберта Босера, що заснував компанію Genetech, яка використовувала технологію генної модифікації для виготовлення ліків, зокрема інсуліну.

Загостренням продовольчої кризи спричинило поширення генної модифікації в інші галузі, такі як сільське господарство, для якого ера біотехнологій в плані комерційного культивування розпочалася у 90х роках минулого століття.

Спершу генно модифікували такі культури як соя, кукурудза, бавовна та ріпак, проте зараз цей список доповнили рапс, люцерна, папайя, гарбуз, картопля та навіть яблука.

Звичайно, основними чинниками для застосування генної модифікації є прагнення до збільшення врожайності та зменшення обсягів використання пестицидів. Проте чи все так безпечно і прогресивно, як здається на перший погляд?

Збільшення врожаю обумовлене вживлянням генів, які роблять рослини стійкими до шкідників та хвороб. Тобто, комахи, які харчуються рослинами – просто втрачають таку можливість, тож втрачається ланка живлення і порушуються екосистеми світу. Як наслідок, уже зараз на теорії США та Китаю виникла проблема зникнення бджіл.

Варто також зазначити про неприродні властивості генно модифікованих рослин. Виникає таке явище як гетерозис - врожайність рослин лише у першому поколінні. Це робить залежними від компаній-виробників насіння як великі агрохолдинги, так і маленькі фермерські господарства. У 2014 році в Індії за даними Національного Бюро Реєстрації Злочинів більше 12 тисяч селян вчинили самогубство через те, що насіння ГМ-бавовни не дало очікуваного врожаю, а грошей на закупівлю іншої партії для посіву просто не було.

Чи варто згадувати, що уже зараз 82% світового насіннєвого матеріалу світу знаходиться у власності монополістів таких як Bayer (включно з Monsanto), Du Pont, Syngenta, Limangrain Group, Land O'Lakes? Ці компанії не тільки займаються виготовленням ГМ насіння, а ще й пестициди, гербіциди та інсектициди. Особисто мене лякає минуле деяких компаній, наприклад Monsanto та Du Pont, які у 60-х роках минулого століття виготовляли біологічну зброю "агент оранж" для американської армії і військових дій у В'єтнамі.

Повернімося до факту меншого використання засобів захисту рослин. Багато хто говорить, що генно модифіковані рослини є більш натуральними, бо потребують меншої кількості обробок під час вирощування. Дійсно, застосовується лише 1-2 обробки замість 3-4, проте замовчується факт того, що дані засоби захисту рослин мають більшу концентрацію, а генно модифіковані рослини схильні до накопичення хімікатів.

Як вже було зазначено, генна інженерія виникла і набула поширення досить нещодавно. З того моменту не було проведено жодних довгострокових наукових досліджень, які б демонстрували реальні наслідки генної модифікації. Екологи вимагають дотримання принципу застереження, що означає: поки не відомо, що

ГМО точно є безпечним – їхнє застосування неприпустиме. Але чи можемо ми зробити висновки сьогодні? Звичайно, ні. Нам потрібно мінімум 2-3 покоління. Та чи готові ми бути піддослідними щурами у цьому експерименті?

Таке популярне тестування на щурах здебільшого фінансують компанії-виробники та в короткі терміни - до трьох місяців, що не надає повної картини, якої так потребує людство.

Дослідження незалежних вчених, такими як Жиль Ерік Сераліні з університету Кан у Франції, або ж Ірина Єрмакова, були піддані жорсткій критиці, а самі вчені – переслідувалися. Чи не бентежить вас питання, чому люди, які вважалися фахівцями у своїй галузі, провівши одне дослідження – в одну мить стали некомпетентними?

Уявіть собі величезні терези природи на площині всесвіту, де одна чаша – людство, тобто ми з вами, а інша – гмо. Що буде, якщо друга переважить? Чи готові ви особисто ризикувати своїм здоров'ям та здоров'ям своїх дітей?

Деколи людство не бачить меж свого втручання у природу, яка є нашою колискою. На жаль, наслідки бувають фатальними. Але те, до чого ми йдемо – ще гірше. Як сказав біолог з університету Окленда Роберт Манн: «Біологія – значно складніша за технологію, тому неможливо уявити всі жахливі сценарії, оскільки деякі штучні маніпуляції з генами створюють можливість поломки біосфери на такий тривалий час, що цього не зможе пережити жодна цивілізація!»

**Хавіло Андрій,
студент факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА НЕ ЕФЕКТИВНА!

Злочин як порушення якогось табу з'явилося на самій зорі існування людського суспільства, а в'язниця протягом всієї історії залишалася найпоширенішою формою покарання злочинців майже у всіх суспільствах. Проте неконтрольоване зростання числа тюрем сам по собі може стати причиною певних труднощів, які на практиці позбавляють пенітенціарну систему її функцій, тому що в більшості випадків, перебуваючи в місцях позбавлення волі, засуджені піддаються ще більших ризиків в плані психічних розладів.

В'язниця - це школа злочинності?

Незважаючи на те, що основним завданням в'язниці є покарання злочинця, даний заклад ніяк не може захистити людину, що знаходиться в ньому, від непередбачених розладів. Справа в тому, що тюремна атмосфера може надавати вкрай несприятливий вплив на людину, яка згодом нічим не можна компенсувати, причому проектується вона не тільки на самого ув'язненого, а й на членів сім'ї та інших членів суспільства після його виходу на свободу.

Одне з головних негативних наслідків перебування у в'язниці полягає в тому, що там засуджений в спілкуванні з однокамерника майже професійно освоює різні злочинні методи. Причиною є те, що в деяких в'язницях різні ув'язнені, які отримали терміни за різними статтями, включаючи навіть найнебезпечніших злочинців, містяться в одних і тих же камерах. Сам по собі цей факт призводить до того, що найбільш завзяті рецидивісти консолідуються і створюють деякі спільноти. В результаті цього багато колишні ув'язнені, отримавши звільнення з в'язниці, не тільки не виправляються, а, навпаки, отримують професійні злочинні навички і продовжують вести протиправну діяльність вже в рамках організованої злочинності.

Ще однією проблемою в'язниць є поширення в них всіляких захворювань. Не секрет, що в тюрмах відсутня необхідна медична інфраструктура, в результаті чого ув'язнені інфікують один одного різними хворобами, а деякі з них навіть стають інвалідами. Зведення рахунків з власним життям, самокатування і інші страшні явища являють собою ще одну негативну сторону тюремного життя.

Тюрми, по суті, не приносять користі для боротьби зі злочинністю. Чим їх замінити, що дійсно мотивувало б не порушувати закон?

- злочини мають різні джерела мотивації. Частина злочинів, наприклад, насильницька педофілія, пов'язані з порушенням розвитку мозку. Така ж ситуація з агресивною поведінкою до 25 років, яке часто призводить до насильницьких дій. Оцінити ступінь "усвідомленості" дій і ймовірність чинити опору позивам в подібних ситуаціях практично неможливо.

- основна функція в'язниці - це ізоляція злочинців від суспільства. В'язниця - це частина системи виконання покарань. Зауважте не "виправлення", а "покарання". Звичайно, спочатку передбачалося, що покарання має виробити страх повторити злочин, але давно стало зрозуміло, що страху не виникає (що минуло, то вже не страшно), але система вкоренилася. Тобто ніхто про виправлення особливо і не думає. Завдання такого немає.

Необхідно щось змінювати! Варто розділити систему ізоляції і систему покарань. Ізоляція передбачає неусувну небезпеку для інших членів соціуму. Якщо неусувне безперечно доведено, то ізоляція є вимушеним заходом. Таким чином, ізоляція не може бути тимчасовою, так як неусувна небезпека нікуди не зникне. Або ж повинен існувати якийсь об'єктивний тест на зникнення небезпеки. Не важко здогадатися, що розподіл термінів висновків за тяжкі злочини на довічні і тривалі є повною дурістю, тому що якщо немає необхідності в довічній ізоляції, то

автоматично визнається можливість усунення небезпеки. Отже, приміщення людини на тривалий термін в настільки страшне місце, як в'язниця, ні в якому образі не сприяє усуненню небезпеки, а збільшує її. Таким чином, якщо суд вважає, що людина не заслуговує на довічне ув'язнення, то потрібно вироблення системи щодо усунення небезпеки за встановлений судом термін. Такої системи немає і потрібно її створення. Іншими словами, це вже не висновок, а, скажімо так, примусове "соціальне лікування". Іншими словами, ми отримуємо вже 2 типу "в'язниць":

1. Ізолюючі (немає необхідності в них робити жахливі умови, так як немає завдання знищити людину. В іншому випадку треба повернути смертну кару)

2. Соціально-адаптивні для тяжких злочинів (там умови повинні бути ще менш жорстокі, але повинна бути розроблена методологія "лікування" і система тестів, яка дозволить визначити "соціальну невиліковність" людини і необхідність перевести його на довічну ізоляцію)

Ефективним способом зниження числа в'язниць є застосування електронних браслетів. Такий захід не тільки дозволяє знизити ризики від перебування у в'язниці, але і полегшує стан сімей засуджених. Дана система, оснащена функцією електрошоку, може контролювати дії носія браслета без допомоги наглядача. До того ж з її допомогою можливо в будь-який момент визначити, де знаходиться людина, і перешкодити йому перетнути державний кордон.

Ще однією найпоширенішою альтернативою тюремного ув'язнення є домашній арешт, при якому обмежується свобода пересування засудженого. При такому покаранні він зобов'язується більшу частину часу залишатися в місці свого проживання і має права залишати його тільки в заздалегідь визначені дні

Позбавлення соціальних прав і призначення виправних робіт також можна віднести до покарань, який заміняє собою тюремне ув'язнення. Позбавлення соціальних прав включає в себе, наприклад, заборона займатися професійною діяльністю і отримувати за це плату, причому він може накладатися як довічно, так і на обмежений час.

Родіна Анна
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛІДЕРСТВО І РІВНІСТЬ

Ми живемо у столітті, коли люди будь-якого віку, гендеру, статку починають активно заявляти про свої права. Зазвичай, після голосних виступів тих, хто не побоявся зробити це. Звідусіль чути про рівність. Але навіть для того, щоб

висловитися, ми шукаємо наставників. Тих, з ким ми просто можемо погодитися. Тих, за допомогою кого ми підтверджуємо свою позицію. Тих, за чією спиною ми підсвідомо ховаємося в разі небезпеки. Ми прагнемо мати лідера, але мало хто наважується стати ним. Набагато легше наслідувати когось. Можливо, таким чином люди перекладають на інших свою відповідальність? Та чи може це співіснувати з рівністю, якщо ми свідомо ставимо когось вище, власноруч наділяємо його обов'язками, ставимо на чолі натовпу?

В усі періоди розвитку суспільства обирали лідера, тобто того, на кого покладається відповідальність у прийнятті серйозних рішень і вирішенні важливих проблем. Це означає, що люди завжди прагнули бути підвладними комусь. Адже одна з головних рис лідера — вміти керувати натовпом і кожним окремо, мати на них вплив. То чи місце лідерству як явищу у ХХІ столітті, де панує рівність? І як це прагнення взагалі залишилося у голові сучасної людини?

Людина – частина природи, тому живе за її законами. Навіть тварини обирають між собою того, за ким піде зграя. Їм вигідно мати захист, адже це запорука перемоги у боротьбі за життя. У людському суспільстві все дещо складніше, але принцип той самий. Ми всюди шукаємо користь, намагаємося спростити своє життя, адже це допомагає нам зберегти енергію. А подібні прагнення – відголоски «тваринної душі», про яку писав Аристотель.

Якщо говорити про рівність, то чи можливо взагалі досягти її, коли ми підлягаємо законам природи, де всюди є своя ієрархія? Чи можуть бути рівні права у тих, хто має різні можливості? У світі, де матір'ю всього є війна...

Хороший лідер зуміє переконати підлеглих у наявності рівності, навіть якщо його немає в реальності. Ним, зазвичай, ризикує стати той, хто володіє привабливими якостями. А, як висловлювався Платон, царем в ідеалі має бути той, хто, розуміючи всі труднощі лідерства, не хоче керувати.

Отже, прагнення обирати очільника — один із інстинктів і пристосувань, які не редукувалися з розвитком людського суспільства. І так як наш світ заснований на розбіжностях і протилежностях, рівність і лідерство можуть співіснувати одночасно.

Смульська Адріанна
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО СТРАХ, ДОБРОТУ І КОРОНАВІРУС

Якби Григорій Сковорода опинився би у нашому часі, його б неодмінно зачепила би тема поняття людяності і гуманності у сучасному світі.

Перш за все, людяність — це одна з найкращих рис кожної особистості. Важливо вміти розуміти інших, ставити себе на їхнє місце. Слід бути людяним у будь-якій ситуації. Не можна одразу засуджувати когось, це неправильно. Життя — важка, мабуть, навіть дивна річ, тому може трапитися різне.

На сьогодні я би хотіла підняти досить важливу та актуальну тему і провести дискусію про людяність, та взяти у приклад ситуацію, яка сталася 20 лютого 2020 року у селищі міського типу Полтавської області Нових Санжар.

Мабуть, усі чули про цей інцидент, який стосувався вірусу, який спалахнув у Китаї, а саме у місті Ухань, і саме через нього розпочався інцидент. Що ж сталося? Куди зникла людяність? Чому страх оволодів людьми?

Ситуація ось у чому: мешканці Нових Санжар практично цілу ніч блокували проїжджу частину населеного пункту. Висловлюють свій протест. Отримали звідкись інформацію, що до них будуть заїжджати особи з Китаю – і вони категорично проти такого заїзду. Вони вийшли на акцію протесту, перекривши дорогу. Вранці, коли працівники поліції попросили розблокувати дорогу, на превеликий жаль, досить "накалена" була ситуація. Частина громадян проявили певну агресивність і відмовилися виконувати законні вимоги поліцейських і вступили навіть у сутичку з поліцейськими.

Зрозуміло, що люди перш за все, думали не головою, а почуттями, а саме, почуттям – страху. Вони боялися за себе, своїх рідних, можливо вважали, що на літаку знаходилася заражена людина, яка може передати вірус, на який у той час не було антитоду. І у людей зіграв стадний інстинкт: аби зберегти своє життя, вони не дали літаку приземлитися на землю, у якому, між іншим, перебували інші люди. Знаєте, людина показує свою справжню сутність під час зустрічі зі смертю. Зрозуміло, мешканці хотіли оминати вірус і таким чином, вони показали своє істинне обличчя перед усіма, хто був на борту літака. А хіба пасажир, які перебували у повітряному транспорті заслуговують такого ставлення до себе? У Китаї ці люди перебували на карантині і на момент посадки на літак їх ретельно перевіряли на наявність симптомів вірусу. Кількох людей було знято з рейсу, тому що у лікарів була підозра, що ці люди мали підвищену температуру. Тому можна було абсолютно впевнитись, що на борту літака були здорові люди. Але страх опанував своє...

А якби ситуацію дещо змінити, і уявити, що хтось із родичів протестувальників опинився би на борту літака. Що би ця людина тоді робила? Продовжувала би і далі мітингувати чи ні? Звичайно, ні. Тоді б ця особа зробила все, аби впевнитись, що з її родичем все добре. Так чому люди раптово оскаженіли? Чому в інших країнах вводять якісь норми і для евакуйованих людей, які прилетіли із Уханя, зробили спеціальні лікарні (для особин, які хворіють на коронавірус)? Чому в нашій країні люди думають лише про свої почуття? Стільки запитань, а відповідь лише одна – переляк. Так як люди із цим ще не зустрічалися, мається на увазі, вірусом, на який не було ліків, звичайно, їх охопив жах. Усі

хотіли врятуватися, у такі моменти усі думають лише про власне життя. Тоді із цього випливає ще одна риса характеру, така як егоїзм. Так, я розумію, всі ми в душі егоїсти, бо немає людей, які б себе хоч трохи не любили. Проте у кожного ця ступінь досягає різних розмірів. У когось ця норма є допустимою, а в іншого шкала підіймається вище останньої поділки. Мені здається, що егоїзм у людей змінюється з поколіннями. Ще наші батьки виховувались по-іншому. Люди працювали на той час у великих колективах, постійно спілкувались та були комунікабельними. А зараз, у час технічного прогресу, ми часто залишаємось наодинці з комп'ютером і забуваємо про спілкування та людські стосунки. Ми вже не вміємо будувати такі товариські відносини, які вміли раніше створити наші батьки. Нас виховують з гаслом «Всього в житті ти повинен добитись сам, не покладаючись на інших». От і через це люди звикли жити наодинці з собою і не ділитись з іншими своїми думками та не відкривати душу перед іншими.

Отже, я би хотіла зазначити, що нам потрібно частіше звертати увагу на свою поведінку та тренувати свій характер, бо до людей із гарними душевними рисами світ ставиться по-іншому, на відміну від злих та егоїстичних осіб.

Література

1. <https://www.pravda.com.ua/news/2020/02/20/7241079/>
2. https://zik.ua/news/ludyna/avakov_usi_na_bortu_litaka_iakyi_prybuva_z_ukhani_a_zdorovi_lyshe_trokh_vtomylisia_959767

**Губська Марія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

КАРАНТИН ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОМУ СВІТОВІ

Під карантинном розуміють певні обмежені і режимні протиепідемічні дії, проте далеко не всі хочуть і готові дотримуватися цих обмежень, бо загалом люди дуже неохоче ставлять для себе якісь, навіть мінімальні, обмежувальні рамки. Ми завжди робимо усе, щоб зробити своє життя легшим та простішим для себе, тобто отримати бажане, не докладаючи особливих зусиль. Але, як виявилось, що карантин несе в собі не тільки режимні обмеження, а й певні витрати, бо зазвичай у людей на такі новини йде звичайна реакція організму, а саме паніка, яка викликана стресовими новинами, і вони у цьому стані починають скуповувати усе, що бачать, думаючи, що це компенсує їм

карантинні обмеження. Та якщо думати, що значні витрати несуть лише громадяни, то це не зовсім так. Держава теж несе величезні витрати на закуповування усього необхідного, ми бачимо це чудово у нашому з вами сьогодні, але поки що ми не можемо передбачити того, що буде після закінчення епідемії. Чи потрапить країна у стани кризи?

Мені тяжко порівнювати ці два поняття - карантин і кризу, бо карантин, як я вже казала - це певні тимчасові обмеження, а криза – це занепад, загострення протиріч, тобто переломний момент. Таким чином криза є або може бути вже наслідком і, мені здається, що вони не можуть існувати одночасно. Але у будь-якому випадку криза теж несе в собі певні обмеження, але вже на більш глобальному державному рівні і це помітно у всіх сферах : політичній, соціальній і економічній. Карантин може нести в собі невелику кризу для кожної людини особисто, навіть якщо вона буде виражатися не в чомусь матеріальному. Як вже всім відомо, криза може бути також і духовна і не зрозуміло ще навіть що гірше. Тож у будь-якому випадку карантин і криза схожі в одному і на мою думку найголовнішому, в тому що несуть в собі певні випробування для людини, держави і світу.

Взагалі термін «криза» походить з грецької мови і перекладається як «вихід», «закінчення». Проте в Китаї цей термін має трохи інше значення. Слово «криза» складається з двох ієрогліфів і перекладається як «небезпека» і «можливість». Цей переклад набув дуже великої популярності при вживанні слова у переносному значенні. Проте багато спеціалістів стверджують, що ієрогліф, який перекладається як «можливість», має дуже багато інших, більш влучних перекладів, наприклад «досягнення критичної точки». Мені здається, що китайці, трактуючи слово «криза» у всім нам відомому значенні, мали на увазі , що людина у ситуації небезпеки має можливість переосмислити деякі життєві цінності і поняття і має шанс на виправлення. Саме на цьому і побудовані більшість китайських вчень.

Багато людей не одне сторіччя розмірковували над тим, а як вони можуть допомогти оточуючим, який внесок можуть зробити. Але до самих дій доходило набагато менше, бо на самопожертву були готові не всі. Якщо ти готовий робити щось для інших, то доведеться пожертвувати чимось своїм. Звичайно багато людей вважають себе важливішим за інших і ми не можемо їх в цьому звинувачувати, бо егоїзм закладений в нас природою, але, звичайно, не треба перебільшувати, бо іноді це може перерости у хворобу. Деякі вчені дійсно розглядали цей порок як захворювання, яке за багато століть і навіть тисячоліття охопили більше людей, країн та континентів, ніж чума, ВІЛ, сифіліс, віспа і інші смертельні віруси. Звичайно, захворювання бувають двох видів: фізичні та духовні. Тому порівнювати егоїзм з фізичними хворобами було б не зовсім правильно, але з іншого боку, межа між обома видами хвороб насправді дуже незначна. Але чому ж тоді лікарі не визнають егоїзм як

хворобу, яку потрібно лікувати? Мабуть тому що вона невидима, але не менш руйнуюча зсередини. Відповідно, дійсно хворобливо егоїстична людина не здатна адекватно сприймати реалії сьогоденного життя, бо окрім себе просто не здатна нічого бачити. А якщо людина не здатна сприймати «реальність» об'єктивно, то людина є психічно нездоровою. Але тут може постати питання, а хто сказав, що ми нормальні, в тому сенсі що хто сказав що ми бачимо світ таким, яким він є насправді, а не таким, яким ми хочемо його бачити. І хто сказав, що ті, кого ми називаємо божевільними, не бачать його таким, який він є насправді і, просто не витримуючи побаченого, відповідно реагують.

Що стосується допомоги суспільству то необхідно зазначити, що у наш час великої популярності набули різноманітні благодійні фонди, волонтерські організації, багато відомих людей роблять матеріальні внески. Але на жаль не всі це роблять щиро, а лише для свого власного рейтингу. Звичайно, допомогти може кожен бажаючий. В умовах сьогоденного карантину наприклад, в аптеках елементарно немає одноразових масок і багато ательє перекваліфіковується на самостійне пошиття масок і вони просто роздають ці маски усім потребуючим, а люди, якщо можуть, самі приносять якісь кошти або якісь матеріали на вироблення нових масок. Також багато літніх людей самостійно шують маски з марлі та роздають їх безкоштовно, нічого не вимагаючи взамін. Як би це просто не звучало, але кожен повинен починати з себе, а не сидіти і звинувачувати усіх навколо себе, проте на жаль це теж є частиною людської природи. А можливо люди бояться щось змінювати, бояться почати, бояться зробити перший крок і для цього їм потрібен поштовх? Проте ми не можемо завжди міркувати за інших, тому що і за себе іноді відповідати не в змозі.

Люди не вічні і це факт, але звичайно більшість з нас намагаються подовжити своє перебування у цьому світі, займаючись спортом, медитаціями, харчуючись здоровою їжею і слідкуючи за своїм здоров'ям. Та якби ми не хотіли завжди залишатися молодими і здоровими, це неможливо і ніяке втручання не допоможе і на жаль це вже доведено на тисячолітньому досвіді наших предків. І відбувається це в більшості своїй звичайно через спосіб життя людей і вплив оточуючого середовища на наш організм. Тож, не думаючи про те, що нас оточує і в якому воно стані знаходиться, немає сенсу і в усьому іншому, бо ми не можемо просидіти в ізоляції все життя, аби «вберегти» себе від зовнішнього впливу. З цього можна зробити висновок, що як в людини одне життя і здоров'я, так і один світ, в якому вона живе і який її оточує.

Згадаємо і те, що в досягненні своїх цілей багато людей не нехтують майже ніякими методами і дивляться на все немовби зверху. Тож про їх ставлення до інших людей ми теж можемо здогадатися. Правильно це чи ні? Напевно, це залежить від ситуації. До того ж ми не знаємо обставин, за яких

людина веде себе таким чином, можливо вона просто виявилася слабкіша характером і не змогла прийти до тями після певних життєвих обставин. Але я не кажу, що це привід зриватися на інших людях, які в цьому не винні. Проте іноді агресивна поведінка людей, спрямована на інших, виявляється самозахисною реакцією, спрямованою на те, щоб вберегти себе і своїх близьких. Але мені здається, якщо людина має можливість допомогти іншому, то чому б не зробити добрий вчинок. Звичайно, ніхто нікому нічого не винен, але якщо б увесь світ жив би за таким принципом, то, скоріше за все, суспільство б загинуло ще давно, а може навпаки це стало би порятунком. Але про це все ми можемо тільки здогадуватися.

**Довга Олександра,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

КАРАНТИН І ЙОГО ВИКЛИКИ СВІТОВІ

«Коронавіруси» - родина вірусів. Таку назву вони отримали завдяки своїй будові, їхні шилоподібні відростки так і нагадують сонячну корону».

Ще рік тому я читала про Коронавіруси в книжках з біології або з різних статей в Інтернеті під час підготовки до вступних екзаменів. Тоді й гадки не мала, що у 2020 році ці на вигляд симпатичні вірус, спричинять таку катастрофу для усього людства.

Пандемія захопила наш світ, багато держав задля запобігання хворобі вирішили дотримуватися карантину. На жаль, це не як раніше, нас не просто перевили на дистанційне навчання, все набагато складніше. Магазины, кінотеатри, транспорт – усе це зупинило свою роботу. На вулицях люди ходять в масках, на багатьох закладах великі таблички з написом «Карантин». Це слово скрізь : на будинках, у поштових скриньках, на дверях продуктових і в новинах.

Ми живемо в сучасному світі, який сповнений новітніми технологіями . Наше суспільство дуже розвинене і тому кожен повинен відповідально ставитись до умов карантину, не в якому разі не панікувати. Так, багато людей зараз повинні сидіти дома, деякі навіть без роботи, але сучасні проблеми вимагають сучасних рішень.

Карантин позбавив нас умов комфорту, що стало для багатьох викликом, але ми зможемо адаптуватись під нові правила. Зараз в людей є багато вільного часу і, я вважаю, його потрібно використати з користю.

Наприклад, щоб не вештатися вулицями в пошуках небезпечного вірусу можна зайнятися саморозвитком. На світі є безліч цікавих книжок, які розширять ваш світогляд, дадуть нові уявлення про найпростіші речі.

Малорухливий спосіб життя - це не круто, чому б не використати вільний час на спорт? В мережі є багато прикладів вправ, які допоможуть витратити зайву енергію задля підтримки свого здоров'я.

Ще один спосіб - прибирання. Можна витягти усі речі з комірки, звільнити купу місця повикидавши зайве, адже жити у чистоті і порядку набагато краще, мені особисто це підіймає настрій.

Пишіть, малюйте, грайте в ігри, читайте, приділіть увагу своїй родині, займайтеся спортом – на вулиці весна, творіть! Карантин все ж таки скінчиться і ви знов побачитеся зі своїми колегами, друзями, повернетесь до повсякденного життя. А для студентів карантин - ще зайва змога, щоб доробити всі свої завдання і відпочити.

Щодня людство намагається винайти спосіб побороти небезпечний Коронавірус. Якщо кожен з нас буде відповідально і серйозно ставитися до вимог карантину, то пандемію буде зупинено.

**Яценко Анастасія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЯК КОЖЕН МОЖЕ ДОПОМОГТИ СВІТОВІ?

Зараз для людства настали особливо тяжкі часи. Обмежені можливості, страх перед новою небезпекою і втрата звичного плину життя. Чи можна в такому положенні допомогти світу, або хоча б собі? Думаю, все починається з самого бажання діяти.

Кажуть, для того, щоб змінити світ, потрібно почати з себе. Багато хто недооцінює значення цієї фрази. Адже ми можемо відповідати лише за власні вчинки, проте їхні наслідки легко здатні зачепити інших. Добрі справи кожного з нас в підсумку формують загальну картину і складаються в єдине ціле – таким чином ми здатні змінити світ.

Допомога може бути абсолютно різною. Багато музикантів зараз влаштовують трансляції та грають пісні на замовлення фанатів. Люди пишуть мотивуючі пости, закликають не сумувати, або ж діляться корисною інформацією, щодо того, як себе убезпечити. Навіть не виходячи без крайньої необхідності на вулицю, ви скорочуєте шанси інших на зараження, а це – теж допомога.

Той, хто бажає допомогти світу зараз – знайде спосіб це зробити. І мова зовсім не йде про щось грандіозне, на кшталт винаходу вакцини проти вірусу (хоча, визнаємо – було б непогано). Ця допомога може критися в дрібницях, кожному доброму слові, поширенні корисної інформації тощо.

А якщо ваші вчинки раптом здадуться вам всього лише краплею у нескінченному океані, згадайте слова Д. Мітчелла: « Але що є океан, якщо не безліч крапель?».

Foka Kateryna
student of the Faculty
of Veterinary Medicine,
Supervisor
Danilova T.V.
PhD in Philosophy,
Associate Professor

HUMANIZM AND THE CORONAVIRUS CHALLENGE

The term "humanizm" can be equated with the concept of "humanity", it defines a person's life as the highest value, and all material and non-material costs are aimed at making this life comfortable and safe.

Now for humanity this is one of the most important principles that we are trying to follow. At time when such a huge number of lives is under threat, the whole world is on one side and with common forces looking for a solution.

I consider that despite the fact how sad the current situation is, but perhaps it will be able to teach people this humanism. People will learn the value of life. Unfortunately, in the daily routine, we begin to take the environment for granted. We don't appreciate every new day, the opportunity to go to work, to university, to school, to meet friends, hug a lover, and visit our grandmother. We rather run home, not noticing how wonderful it's to breathe the air in full. Don't be afraid to go to the public transport or cafe for a cup of cocoa. That you can wake up in the morning and start it not from looking at the news and be horrified by see terrifying statistics. At dinner with your family, discuss plans for the future, and not be in the dark, afraid to think about what tomorrow may bring.

Covid-19 brought the world suffering, loss and pain. He continues to take the lives of thousands of innocent people. But perhaps it can teach us to love this life. It will

teach the world "humanism" and will open the eyes of many to the value of every moment.

**Демченко Анастасія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

«ВОЛЯ ДО ВЛАДИ» НІЦШЕ

Автором антидемократичної державно-правової теорії був німецький філософ Фрідріх Ніцше (1844-1900), який виклав свої погляди на ці суспільні явища у праці «Воля до влади»(1889-1901).

Держава і право, за вченням філософа, є засобами культури, яка постає як світова за своїми масштабами боротьба сил і воль.

Воля до накопичення сили, боротьби за владу пронизує, на його думку, всі природні й суспільні явища, серед яких -політика, право, законодавство і держава. Влада визнається найбільшою цінністю і метою існування, а засобом її досягнення-все людство. Виправданням боротьби, зусиль усього людства є видатні особистості, які час від часу з'являються.

Соціально-політичну історію Ф. Ніцше розглядав як боротьбу двох воль за владу. З одного боку, це воля сильних, вищих видів, аристократів, з іншого – воля слабких, натовпу, рабів

Воля до влади сильних втілює в собі прогрес, розвиток суспільства, розквіт культури. Воля до влади слабких - це занепад, вимирання культури. З огляду на це зверхність сильних, панування над слабкими повністю виправдане. Навіть більше, для розвитку культури і появи вищих видів людей необхідні насилля і рабство.

По Ніцше воля до влади - це не просто прагнення до панування сильного над слабким, але й прагнення зробити слабкого сильним. Слабкість відносна і визначається, з одного боку, положенням людини серед інших людей, а з іншого боку ступенем самопізнання особистості. Особистість вільна і сильна, якщо вона усвідомлює себе особистістю, що може надходити і надходить відповідно до цього усвідомлення. Але усвідомлення не тільки індивідуальне, воно ще соціально і історично. І тільки при виконанні всіх цих умов ми маємо дійсно вільної і моральної людини. Живучого у вільному і моральному суспільстві. Перехід же до такого суспільства можливий не на шляху насильницького знищення існуючого

суспільства несвободи, тому що всяке насильство породжує нове насильство, а саме на шляху відродження ідеалу вільної, сильної людської особистості.

Воля - це самостійний процес, що починається з ідеї про ті рухи, які збирається виконати людина. Основа життя, за концепцією Ніцше - це воля. Життя є проявом волі, але не абстрактної світової волі, як у Шопенгауера, а конкретної, визначеної волі-волі до влади. Життя для мене, підкреслює Ніцше, тотожне інстинкту зростання, влади, накопичення сил, зміцнення існування; якщо відсутня воля до влади, істота деградує. Ніцше у праці «Воля до влади» підкреслює, що його філософія «спрямована в бік ієрархії». На його думку, в основі всіх життєвих процесів лежить принцип «волі до влади», який є похідним від принципу ієрархії.

Свобода у зовнішньому прояві є інтенціональною : особа прагне до самореалізації. Але необхідні відповідні соціальні умови. Коли ж людина живе в суспільстві, де значно обмежені права і свободи особи, тоді в таких умовах неминуче загострюється проблема внутрішньої свободи людини. Внутрішня свобода стає тим майданом, де розгортається боротьба за збереження індивідуальної суті людини і її духовної незалежності наперекір соціальним умовам життя.

Воля - усвідомлена цілеспрямованість людини на реалізацію власних намірів. Воля людини об'єднує собі два компонента: чуттєво-ціннісний і раціональний. Особистість постійно оцінює і обмірковує свої мотиви(раціональний компонент), також прагне до їх здійснення чи подолання небажаних мотивів(емоційний компонент). Людина має свободу волі тоді, коли сама має можливість і здібність зробити власний вибір. Якщо поведінка людини обумовлюється дією іншої волі, то змістом волі діючого суб'єкта стає воля диктуючого суб'єкта. Отже незалежність від інших-суттєва характеристика буття і самотності волі. Воля існує тоді, коли сама визначає себе, володіє собою. Самовизначення і самовладання - це і є свобода волі. Свобода-суттєва якість волі особи.

Своєю головною заслугою Ніцше вважає те, що він розпочав і здійснив переоцінку всіх цінностей : усе те, що звичайно признається цінним, насправді немає нічого спільного з істинною цінністю. У цій переоцінці цінностей , яка по суті , власне, й складає філософію Ніцше, він прагне встати «по той бік добра і зла». Істинна людина , за Ніцше, повинна будувати все своє життя у просторі, межі якого лежать не там , де знаходиться добро і зло пануючої моралі.

Ковальчук Анна
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ЖАНА-ПОЛЯ САРТРА

Жан-Поль Сартр – це людина з великої літери, яка своїм життям та творчістю зробила великий внесок в розвиток сучасної філософії 20 століття. Тому під час вивчення його діяльності дуже цікаво знайомитися з його поглядами на різні актуальні наболілі питання - поняття свободи, релігії, людського існування, вибір.

Кожна людина на протязі свого життя не раз задумується, для чого вона існує, в що вірить, який вибір вона має зробити, так як від цього залежить її життя. Тому твори та життя Сартра можна сприймати в якості джерела інформації, яке дає неоднозначні відповіді на складні питання.

Сам Поль Сартр не був однозначною людиною, однаковою на протязі всього свого життя. Його погляди та поведінка в багатьох викликали схвалення, а деякі його не сприймали. Але при цьому до нього прислуховувались, його поважали та цінували.

У своїй творчості Сартр аналізує таку велику кількість дуже важливих для людини понять, що доволі складно обрати яку-небудь з них для даного есе. Але найбільш цікавим для мене було висвітлення двох понять – релігії та свободи.

Почнемо з релігії. Сартр являється тим, для кого «Бог помер», тобто людина, для якої Бог перемістився в область міфології разом з ельфами і феями. Він робить висновок, що якщо Бога немає, то немає і загальнообов'язкового закону і набору абсолютно встановлених цінностей.

Існує доволі багато людей, які сприймають нав'язані релігійні цінності, та таких, існують і ті, хто ні. Між ними досить часто виникають конфлікти. Наприклад, для одних – релігійні цінності живуть в будівлі церкви, тому обов'язково потрібно піти на службу, посвятити паску, здійснити по порядку всі прописані обряди (прибратися, помитися, спекти паску, скласти кошик, тощо). Для інших немає різниці, де молитися, тому що божественне знаходиться в душі людини, в її внутрішньому просторі.

Обидві категорії людей живуть згідно з заповідями, моральними нормами, але сприймають їх по різному. Як на мене, друга категорія людей є вільнішою.

Мені здається, що релігія тісно пов'язана зі свободою саме в тому розумінні, як це трактує Сартр. Свобода виводить людину за межі закономірностей і

причинної залежності. Кожна людина для того, щоб реально існувати, робить свій власний вибір: які цінності сприймати, а якими нехтувати.

Бути для людини – означає вибрати себе. Згідно Сартру, «ніяка об'єктивна обставина не може позбавити людину невід'ємної від неї свободи. Остання залишається в будь-якій обставині і виражається в можливості вибрати – вибрати не реальні можливості, а своє відношення до даної ситуації».

Це означає те, що для відчуття свободи людині потрібно розуміти саме своє ставлення (а не ставлення суспільства, родини, країни, релігії) до питання, яке постає перед особистістю. А таких питань в людини на протязі життя виникає дуже багато. І саме те, як вона їх вирішує, формує ставлення інших людей до неї. Деяких поважають, інших бояться, а певну кількість людей просто не помічають, так як вони живуть так, як всі. А всіх помічати неможливо.

Але потрібно визнати, що існують деякі обставини, які обмежують дії нашої індивідуальної свободи. Людина ніколи не ізольована повністю. Сартр писав : «Я не «вільний» ані уникнути долі мого класу, моєї нації, моєї родини, чи навіть збільшити свою могутність чи багатство, ані подолати свої найдрібніші вподобання і звички».

В цьому, як на мене, простежується його непослідовність, але, якщо бути чесними, неможливо однозначно відповісти на питання, які людство розв'язує на протязі всього свого існування. І одна людина, якою б великою, розумною вона не була, не може надати обґрунтовані пояснення багатьом поняттям.

Сукупність думок багатьох філософів, вчених, письменників та інших розумних особистостей створюють загальнолюдські культурні, моральні та соціальні надбання людства, які потрібно передавати від покоління до покоління, збагачувати, розвивати.

Це, як на мене, і є головним завданням філософії як науки та як предмета.

Повертаючись до Поля Сартра, хочу наголосити, що його теорія спонукала мене задуматися про зміст мого існування, про те, в що я вірю чи не вірю, та справила на мене незабутнє враження.

**Кравченко Анастасія,
студентка факультету
ветеринарної медицини,
Науковий керівник:
Данилова Т. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

HUMANISM AND CORONAVIRUS CHALLENGE

Humanism asserts the value of a person as a person, his right to freedom, happiness, development and manifestation of their abilities.

I think, that the current world is quite humane, especially in terms of the pandemic.

In my opinion, the coronavirus is not the challenge of humanism. Its incentive for us. It is capable of destroying the fundamental basis of normal society.

Now the whole world is experiencing a real crisis and in such conditions it is possible to understand how humane is mankind.

Support... In a moment of crisis, its importance grows. This support, which is not apparent from any of the relations of power and population, but rather is based on mutual support and on the understanding of global problems and needs to help each other.

And we see how many people come together, they help and make certain sacrifices. Millions of doctors and volunteers work tirelessly to overcome the epidemic. All this in order to save as many lives as possible. I want to give an example a local businessman from Odessa – Eugene Kolotilin, who decided to do a charity event and gave 4,000 masks for people. He inspired me and encouraged humanity to the implementation of the relevant moral actions.

But unfortunately, there's a flip side of the coin - some of the people, who behaves selfishly and irresponsibly. They have wreaked havoc violating the quarantine ,go to barbecues or even fighting over toilet paper at the store. These people show themselves the worst side, but to accuse them of obtuseness thinking on the extent of his ignorance - is not possible. Because not all ordinary people have an adequate perception of the seriousness of the situation .Also I have to mention about the inhuman actions of the speculators. They buy out all vital things and resell at ten times the price. No better than they are shops that also inflate prices. Instead of providing maximum protection of life, "business" chooses the money. This is the saddest thing. I don't understand how people have enough greed to profit in times like this, but I believe that supporting of each other and realizing the magnitude of the problems, humanity will overcome this terrible disease.

Summing up, I want to quote Victor Hugo Marie: "Be human first and foremost. Don't be afraid too to be encumbered with humanity."

**Кирпа А.Р.,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ

В цій роботі ми розглянемо: 1) Чи можливе виникнення нової світової релігії; 2) Навіщо потрібна релігія і чому зараз релігія втрачає свій вплив; 3) Яка

перспектива християнства; 4) Яка перспектива православ'я взагалі і в Україні зокрема.

Релігія це не просто віра в бога, як зазвичай вважають собі більшість християн, іудеїв чи мусульман. Релігія це форма свідомості, що обумовлена вірою в надприродне, з позиції якого осягаються пропоновані шляхом одкровення моральні норми, відбувається об'єднання людей в церкву, здійснюються обряди та культові дії. У цьому сенсі віра в надприродне не обов'язково є вірою в Бога. Наприклад, в буддизмі, даосизмі чи конфуціанстві Бог як поняття відсутній, а надприродна позиція, з якої здійснюється удосконалення духу, існує. Коли ми говоримо про перспективи релігії, то маємо на увазі зовсім не перспективи, наприклад, християнства. Ми маємо на увазі перспективи релігії як такої, тобто, з точки зору людства, – перспективи всіх релігій: і впливових і маловпливових, і древніх, і нових, і майбутніх, які ще можуть з'явитися.

• Чи можливе виникнення нової світової релігії?

Світовими вважаються релігії, які мають розповсюдження по всьому світу. Таких релігій три: християнство, іслам, буддизм. Виникнення нових світових релігій могло би відбутися скоріш за все з уже існуючих несвітових релігій шляхом їхнього поширення по світу. Виникнення світової релігії з якогось нового релігійного руху є малоімовірним. Відтак, для поширення будь-яких ідей в різних культурах необхідний час. При цьому, релігія це не просто якась раціональна ідеологія, аргументи якої приймаються на віру дуже швидко, але і так само швидко спростовуються, якщо вони перестають відповідати дійсності. Релігія – це система трансцендентних ідей, яка сприймається на віру в соціальному плані досить повільно (протягом століть), але так само ж повільно йде і вивільнення від неї.

Отже можна стверджувати, що нової світової релігії протягом XXI століття не з'явиться у тому випадку, коли світ буде продовжувати розвиватися без планетарних криз чи катастроф. Тільки загальнопланетарна криза, яка призведе до катастрофічних наслідків, чи яка-небудь космічна катастрофа можуть зумовити виникнення нової світової релігії за такий історично короткий проміжок часу.

• Навіщо потрібна релігія і чому зараз релігія втрачає свій вплив

З точки зору кожної релігії, необхідність релігії, чи краще сказати віри, полягає у духовному вдосконаленні кожного віруючого зокрема і людства взагалі. Водночас, з точки зору цивілізаційної антропології, релігія це найважливіша форма масової свідомості для зародження та розвитку цивілізацій, яка формулює складні мотивації до життя та праці, пов'язуючи індивіда і суспільство у стійку історичну цілісність.

З XVII століття наука починає витісняти релігію з інтелектуальної сфери життя. Тобто релігія як домінуюча форма масової свідомості починає втрачати свій переважаючий вплив на користь науки.

• Яка перспектива християнства?

Перспектива християнства як найбільш масової світової релігії, що розповсюджена в найбільш розвинених країнах, виглядає маловтішною з огляду на перспективи релігійної свідомості взагалі, але досить непоганою на найближчі десятиліття в порівнянні з іншими релігіями. Варто сказати, що ісламізація поки що відбувається більш швидкими темпами, ніж християнізація. Одним з можливих процесів посилення впливу християнства може стати екуменізм (об'єднавчий процес для християнських церков), що ставить за мету посилення впливу християнства. Екуменізм як змістовний процес неможливий без свого пророка. Причому цей пророк має бути пророком нового типу – який реагує не на виклики сьогодення, а на виклики майбутнього. Інакше кажучи, потрібний інноваційний екуменізм.

• Яка перспектива православ'я взагалі і в Україні зокрема?

Традиційний підхід до сповідування релігії поступається місцем ситуації вибору релігії. Наявність пропозиції великої кількості нових релігій та псевдорелігійних вчень робить ситуацію вибору релігії конкурентною. Цій конкуренції намагаються опиратися церква офіційної релігії кожної держави та значно рідше сама держава. Православ'я навряд чи може бути реформоване з огляду на відсутність серйозного теоретичного богослов'я, де традиційно найсильнішою є католицька теологія і навряд чи зможе бути добре соціалізованим в державі через відсутність соціальної практики роботи зі структурами громадянського суспільства, як це реалізовано в протестантизмі. Сильна сторона православ'я – наявність старців як неперервної традиції живого духовного зростання – вже давно втрачена. Православ'я дуже погано пристосоване до кризового світу і нічим іншим, ніж християнським моралізаторством займатися не вміє. Православ'ю немає чим заохотити сучасних людей, бо воно здебільшого не сприймає сучасний світ і не може витримати конкуренції ні з телебаченням, ні з наукою, ні з новітніми релігійними рухами та псевдорелігійними практиками. В засобах масової інформації України православні церкви різних конфесій відомі здебільшого своїми конфліктами на економічному та політичному підґрунті. Якогось особливого ідейного змісту православні ієрархи в масову свідомість не несуть. Значно більший ідейний вплив в Україні має греко-католицька церква, яка за кількістю прихожан поступається православним церквам. Згідно з результатами опитування, найчастіше громадяни України відносять себе до вірних Православної церкви України - 34%. 13,8% назвали себе вірними Російської православної церкви в Україні (УПЦ МП), 8,2% – Української греко-католицької церкви, 0,7% – Протестантських та Євангелічних церков, 0,4% – Римо-католицької церкви, 0,6% – інших релігій та конфесій. Значна частина опитаних (27,6%) зазначали, що вважають себе православними, але не відносять до якоїсь церкви. 8,8% не відносять себе до жодної з конфесій, а ще 5,6% визначили себе як невіруючих.

Таким чином, ми проаналізували перспективи релігії в ХХІ столітті та причини послаблення впливу християнства на простолюд. На мою думку, важливо обговорювати такі питання та розуміти сенс релігії як вчення.

**Пазинич Богдан,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА ХХІ СТОЛІТТЯ

У сучасному динамічному світі людина постійно має справу з новими ситуаціями в усіх сферах життя. Її життя сповнене страхів і тривоги. Людина – головна загадка для філософського мислення. З античності і до наших днів філософи розмірковували, намагаючись пояснити, що є людина. Однак чи наблизилися вони до її розуміння? Мабуть кожному з великих філософів, мислителів, видатних дослідників – Сократу, І.Канту, Г.Сковороді здавалося, що так. Однак з часом виявлялися нові складні проблеми. Вони стосувалися буття соціуму, впливу людини на природу, способів людського пізнання світу та власне себе. Ставало ясно: потрібні нові відповіді на питання «що є людина?» Тому для філософа проблема людини не застаріває та й не може застаріти.

В загальному плані можна окреслити такі основні моменти співвідношення людини і суспільства:

- людина перебуває на першому плані, а суспільство розглядається в якості другорядного;
- людина і суспільство оцінюються як сутності однієї якості, даної лише в різних виявленнях;
- суспільство постає найпершою силою та цінністю, а людина постає як його агент чи одиниця.

Надмірне піднесення окремої людини над суспільством може приводити до культивування індивідуалізму, егоїзму, коли ж ця окрема людина займає особливе становище в суспільстві, то подібна ситуація загрожує вилитися у вождизм або культ особи. І хоча Г.Гегель колись писав проте, що монархія засвідчує нам, що в суспільстві поважають хоча би одну особу, явище вождизму з усіх форм найпершого та переважного культивування окремої людини постає найбільш нестерпним та принизливим для людини. З одного боку, воно веде до розбещення тих, хто керує суспільством, бо вони звикають до безконтрольних дій,

невиправданого поклоніння, плазування перед «першою особою», яка, в свою чергу, втрачає почуття міри і дає волю проявитися відвертим вадам своєї натури. Все це приводить до поступової деградації верхівки суспільства. Але така ситуація пригнічує гідність і членів суспільства, оскільки ставить їх в залежність від примх та сваволі можновладців, привчає в життєдіяльності покладатися не на тверезий розум та нормальне людське почуття, а на хитрування, приховування справжніх мотивів своїх дій.

Держава, на думку Августина, не є випадковим утворенням. Вона виникає після гріхопадіння людини і є необхідною для приборкання зла аж до Судного Дня. Земна влада теж від Бога, як і влада церкви, Папи. Але влада церкви вища, оскільки це духовна влада і політика повинна спиратися на моральні цінності, встановлені і пропаговані релігією.

По-іншому підходить до цього питання Тома Аквінський. Наслідуючи Арістотеля, він вважає державу та суспільство необхідною умовою самореалізації людини. Тому існування людини поза державою немислиме і нехристияни можуть жити в гарній державі й одночасно вести добродієсне життя. Але для Арістотеля держава є вершиною самореалізації людини. Для Хоми Аквінського держава є лише проміжним етапом у людському існуванні, кінцевою метою якого є вічний порятунок. І ось де вже тільки християни можуть розраховувати на вічний порятунок, тому що тільки їм через Біблію відкривається до нього шлях. Тому Тома Аквінський ставить церкву, Папу вище за государя (Папа може відлучити від церкви правителя-тирана), але все-таки вважає політичну владу порівняно незалежною від церковної влади, хоча твердої границі між цією владою не проводить, тому що духовні і земні проблеми.

Скібіцький О.В.
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

БІЛЬ ЯК ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА

Відчуття болю має основоположне значення для виживання. Біль є першим індикатором будь-якого пошкодження тканини. Будь-який подразник, який призводить до травми, призводить до відчуття болю, включаючи: спеку, холод, тиск, електричний струм, хімічні подразники і навіть раптові рухи. Однак, на відміну від інших сенсорних систем, сенсорна система болю надзвичайно чутлива; біль може початися в будь-якому місці. Інколи, ми маємо кілька місць у парі з

різною гостротою больових відчуттів. Їх сприйняття, безсумнівно, є багатим досвідом, який варіюється як за гостротою, так і за сенсорною інтенсивністю, а також за їх афективно-мотиваційними характеристиками.

Безсумнівно, відчуття болю є важливою областю людського досвіду і, можливо, важливою складовою постійної і достатньо успішної послідовної концептуалізації, кількісної оцінки або навіть систематичного документування поколіннями фахівців з різних верств суспільства. області знань. На жаль, він як і раніше має той же статус, незважаючи на зростаючий інтерес до спроб розуміння його природи, тепер підкріплений застосуванням величезної кількості різних і інноваційних методів експериментування та аналізу. Однак його складність і багатовимірний характер, які проявляються навіть у найелементарніших спробах аналізу різних типів болю, фактично перешкоджали виробленню адекватного та об'єктивного способу визначення болю, або, що, можливо, є найбільш важливим, перешкоджали побудові загальної картини сприйняття людиною болю,

Частина діалогу між лікарем футбольної команди і групою журналістів, яка висвітлювала повсякденне життя гравців, показує, наскільки складним і інтригуючим є вивчення болю. «... Я завжди вір. біль цього гравця, навіть якщо обстеження та аналізи в межах норми. Адже біль - суб'єктивна...», прокоментував доктор.

Незважаючи на труднощі в розумінні природи феномену болю, його аналіз повинен обов'язково розглядатися в фундаментальному контексті відносин, навіть якщо вони неповні, між стимулом і відчуттям. Завдання може бути сформульовано більш просто: дотримуватися тільки двох шляхів для появи відповідного стимулу (присутнього чи відсутнього), а також двох альтернативних способів для фіксування відчуття болю (присутнього чи відсутнього). Таким чином, проблема оцінки і вимірювання болю стає воістину психофізичною проблемою, пов'язаною з виявленням, розрізненням і величиною відчуття больових подразників.

Вимір болю, ймовірно, є однією з найбільш важливих областей в широкій області медичного вивчення людини. Піонери дослідження болю, зацікавлені в його вимірі, адаптували психофізичну методологію для оцінки і вимірювання клінічної болю і експериментальної болю. Фактично, сучасні методи, використовувані для вимірювання та оцінки болю, мають історичні корені в психофізиці, області експериментальної психології, яка довгий час займалася взаємозв'язком між властивостями стимулу і поведінковими реакціями, або сенсорними сприйняттями. В основі психофізики лежить припущення про те, що система сприйняття є інструментом виміру, що створює результати (досвід, судження, відповіді), які можна систематично вимірювати і аналізувати. Стимули можуть бути метричними (мати певні фізичні одиниці) і неметричними (без фізичних одиниць). З цієї причини психофізика, аналізуючи сенсорні, гедонічні і когнітивні компоненти болю, є дуже важливою для покращення оцінки болю,

головним чином в сенсі надання методів для диференціального вимірювання різних психологічних аспектів больового досвіду і сприйняття.

Фактично, застосування психофізики є актуальним як для лікування, так і для маніпулювання гострим та хронічним болем. Психофізика болю грає важливу роль у з'ясуванні механізмів болю, а також у наданні наукової основи для сучасних методів оцінки і вимірювання болю. Оскільки вимірювання болю необхідне для оцінки, а також для лікування больових ефектів, відносна точність психофізичних інструментів може сприяти цьому процесу вимірювання і оцінки як клінічної, так і експериментального болю. Вони також можуть бути корисними для аналізу больових механізмів, знеболювання, а також для вивчення спотворень, властивих словесним медичним та науковим звітам про біль. Незважаючи на це, психофізична методологія може створити надійну і достовірну міру п'ятого показника життєдіяльності - болю - в його трьох основних вимірах: сенсорному, оціночному і емоційному.

**Таран Карина Станіславівна,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА

У сучасній філософії психофізична проблема визначається як питання про співвідношення ментальних станів (наших думок, бажань, почуттів тощо) і фізичних станів мозку.

Існує два основних напрямки розв'язання психофізичної проблеми – дуалізм та монізм. Перший, як видно на прикладі Декарта, виходить з припущення про те, що свідомість має особливу природу й принципово не зводиться до фізичної матеріальної реальності.

Основний аргумент на користь дуалізму просто апелює до здорового глузду більшості людей. Якщо запитати, що таке свідомість, то багато хто скаже, що це щось тотожне їхньому «Я», або душі, або іншій подібній сутності, але при цьому напевно відмовиться від ідеї, згідно з якою свідомість – це просто мозок або його частина. Деякі сучасні філософи порівнюють подібну інтуїцію здорового глузду з переконанням у тому, що Земля має плоску форму. Інтуїтивно проскість Землі представляється очевидною, але наука давно довела помилковість такої точки зору.

Сучасніший аргумент на підтримку дуалізму полягає в тому, що ментальне і фізичне мають дуже різні й, можливо, несумісні властивості. Ментальні події мають певну суб'єктивну якість, в той час як фізичні події подібної якості не мають. Ми можемо відчувати певний біль, бачити певний знайомий відтінок синього тощо. Теза дуалістів полягає в тому, що подібні речі не можуть бути зведені до чогось фізичного.

У сучасній аналітичній філософії виділяються два основних види дуалізму. Класичний субстанціональний дуалізм слідом за Декартом стверджує, що свідомість і матерія існують повністю незалежно одна від одної. Більш молода теорія, дуалізм властивостей, вважає, що, хоча існує лише одна субстанція або одна реальність (матеріальна), свідомість, проте, пов'язана з набором властивостей, що не можуть бути редуковані до матеріального, хоча вони емерджентно породжуються на основі матеріальних систем (мозку).

На відміну від дуалізму монізм стверджує, що існує тільки одна фундаментальна субстанція. Більшість сучасних моністичних теорій є матеріалістичними, чи натуралістичними. Натуралістичний монізм (або просто науковий натуралізм) стверджує, що єдиною реальністю є та, яка описується сучасною природничою наукою. Іншими словами, сучасна наука описує світ повним і вичерпним способом. Матеріалістична версія монізму, у свою чергу, стверджує, що свідомість є елементом матеріальної реальності. Іншими словами, існує тільки мозок, а свідомість є його породженням. У сучасній філософії існує кілька варіантів матеріалістичного монізму.

У сучасній філософії ідеалістичний різновид монізму, який стверджує, що матеріальна дійсність породжується активністю деяких ідеальних форм (людської свідомості або Бога), представлений слабо. Ідеалістичний монізм (ідеалізм), що зводить матерію до свідомості або духу, не користується великою популярністю серед сучасних філософів. Однак на початку ХХ століття він протягом короткого часу був поширений серед позитивістів у вигляді феноменології. Це теорія, згідно з якою існують тільки репрезентації (або чуттєві дані) зовнішніх об'єктів у нашій свідомості, але не самі ці об'єкти. Такий погляд, зокрема, був характерний для ранньої філософії Бертрана Рассела.

Ще одна можлива позиція зводиться до того, що існує деяка первинна субстанція, яка не є ні фізичною, ні ментальною. З цієї точки зору як ментальне, так і фізичне – властивості такої нейтральної субстанції

Нейтральний монізм також поширений мало, його представники вважають, що в основі як матерії, так і свідомості лежить деяка третя нейтральна реальність.

Приналежність кожного психічного процесу конкретному індивіду, в життя якого він включається як його переживання, і ставлення його до зовнішнього предметного світу, який він відображає, свідчать про зв'язок психічного з фізичним і ставлять так звану *психофізичну проблему*, тобто питання про взаємовідносини психічного і фізичного.

Зведення психічного до фізичного лежить в основі поведінкової психології. З точки зору цієї механістичної психології дані свідомості можуть бути безостаточно зведені до фізіологічним процесам і врешті-решт описані в тих самих термінах механіки та хімії, що і фізичні дані, вони не є своєрідним видом існування. Це позиція вульгарного механістичного матеріалізму. Вона абсолютно не в змозі пояснити ті надзвичайно складні взаємовідносини між мозком і психікою, які розкрила сучасна психоневрологія.

При вирішенні психофізичної проблеми, з одного боку, необхідно розкрити органічно-функціональну залежність психіки від мозку, від нервової системи, від органічного «*субстрату*» психофізичних функцій: психіка, свідомість, *думка* - «*функції мозку*», з іншого - відповідно до специфічної природою психіки, як відображення буття, - необхідно врахувати залежність її від об'єкта, з яким суб'єкт входить в дієвий і пізнавальний контакт: *свідомість – усвідомлене буття*. Мозок, нервова система становлять матеріальний субстрат психіки, але для психіки не менш істотно ставлення до матеріального об'єкта, який вона відображає. Відображаючи буття, що існує поза і незалежно від суб'єкта, психіка виходить за межі внутріорганічних відносин.

Вульгарний матеріалізм намагається звести рішення психофізичної проблеми до однієї лише першою залежності. У результаті приходять до подання про однозначну детермінованість свідомості зсередини одними лише внутрішньо органічними залежностями.

Єдність душі і тіла з точки зору Спінози ґрунтується на тому, що тіло індивіда є об'єктом його душі. «Що душа сполучена з тілом, це ми довели з того, що тіло складає об'єкт душі». У спробі так встановити психофізичний єдність реальний зв'язок структури і функції підміняється ідеальної, гносеологічної зв'язком ідеї та її об'єкта.

Поява психіки і розвиток нових форм її завжди пов'язане з появою і розвитком нових форм життя, нових форм існування. Так, зокрема, появу і розвиток свідомості - цієї вищої специфічно людської форми психіки - пов'язане з розвитком суспільного життя.

**Бойченко Анна,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПСИХОФІЗИЧНА ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ

Проблема взаємовідношення організму і свідомості ніколи не була винятково проблемою філософії, водночас саме у її контексті завжди найгостріше

полемізували найрізноманітніші позиції, ідеї та підходи. Проте актуальність проблематики взаємовідношення організму і свідомості завжди була важливою для релігії, щоправда у дещо видозміненій постановці, передовсім маємо на увазі, що замість поняття “свідомість” вживалося релігійне поняття “душа”. З часом і з розвитком людського суспільства проблема психофізичного взаємовідношення увійшла у сферу інтересів багатьох дисциплін, зокрема психології, соціології, медицини тощо. Станом на сьогодні можна вважати, що остаточного варіанта пояснення взаємозалежності свідомості і організму жодна з галузей людського знання не дає. Тому вважаємо за можливе розглядати психофізичну проблему як одне з тих проблемних полів, яке залишається актуальним. Це свідчить, з філософського погляду, про масштабність цієї проблематики і потреби її подальшого дослідження.

Свідомість і організм завжди були поняттями, якими оперували мислителі і науковці у наукових парадигмах. До того ж ці поняття разом із іншими були частиною самої парадигми. Тобто вони були поняттями, яким надавалася інтерпретація залежно від парадигми того чи іншого періоду розвитку науки і філософії. Тут очевидна взаємозалежність між тим, якою є парадигма, наприклад науки, і тих понять, на яких вона ґрунтується. Для того, щоб це зрозуміти, необхідно розпочати наш аналіз із модерної парадигми, яка історично передувала постмодерністській, для того, щоб розкрити її вплив на ті чи інші тлумачення понять у постмодерністському типі філософського мислення.

Якщо порівняти позиції мислителів модерного способу мислення і сучасних дослідників у галузі психофізичного відношення, то стає зрозумілим, що у першому випадку основною ідеєю є просто тлумачити поєднання свідомості та організму, “компактно їх припасувати”, а у другому – на основі фізіології, неврології та психології пояснити залежність свідомості від процесів в організмі. Тут постає правомірне питання, а чи достатньо цього і чи можливо це загалом? Досвід науки у галузі досліджень свідомості свідчить, що, якщо зводити ментальне до вищезгаданих характеристик, це не буде повною інтерпретацією нашої проблеми: “Щоби мати можливість налагодити зв’язок із усім можливим, дійсним та навіть неможливим, свідомість повинна співвідноситись з тим, що об’єднує все це, а також багато з чим іншим, нам ще сьогодні невідомим”. Погоджуючись із наведеною цитатою, варто зазначити, що це підтверджує необхідність цілісного підходу до розглядуваної проблематики.

Свідомість може мати інформаційну природу і тоді стає зрозумілим, що протиріччя між духовним і фізичним немає, вони утворюють собою єдине єство. Свідомість подібно до інформації володіє властивістю до впорядкування. З цієї точки зору, існування людини, її потреба у пізнанні пояснюються природою свідомості, яка намагається описати оточуючу її реальність і себе у ній. Мозок – це матеріальна структура, а свідомість відповідає за реструктуризацію, сприйняття нової інформації та її опрацювання й відповідно за перебудову структури мозку.

Зокрема, відомий антрополог, лауреат Нобелівської премії Р. Еклз, зазначив, що людський мозок всього лише біологічний комп'ютер і передавач інформації.

Розглянута концепція свідомості дає змогу припустити, що не існує двох окремих субстанцій, а людина є цілісною істотою, яка не може розділяти духовне і фізичне в собі, оскільки вони інтегровані одне в одне завдяки чому можливе пізнання дійсності у всіх її вимірах. До речі, звідси можна пояснити багатогранність способів пізнання, тобто людина розвиває у собі спосіб осягнення навколишнього світу залежно від власних установок, але загалом будь-який вид пізнання, зважаючи на вищевикладене, є правильним. Тобто ми отримує потенцію розкрити природу взаємодії ідеального і матеріального.

У постмодерністській парадигмі психофізичне відношення не постає як суперечність, а лише як потреба розуміння динамічного процесу взаємодії свідомості та організму, яке можна пояснити на основі поняття компліментарності. Основна проблематика точиться навколо того, як розуміти психофізичну взаємодію, а саме погодитись, що це є вияв нервової системи чи пов'язана із нею окрема властивість людини. Основне протиріччя тут полягає у тому, що позиції тих науковців і мислителів, які протиставляють організм і свідомість, не враховують можливість існування механізмів, що пояснять інтегрованість свідомості і організму як єдиного цілого. Отже, 55 суперечності відношення духовного і фізичного не є взаємно заперечними властивостями, а фактично доповнюються одне одним, про що свідчить саме людське існування.

Рябий Микита,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ГЕННА ІНЖЕНЕРІЯ – РЕВОЛЮЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ЧИ ЗАГРОЗА ЛЮДСТВУ

XX століття можна з упевненістю назвати століттям розквіту біології. Адже ця сфера знання розвивається найбільш динамічно та спричиняє своїми відкриттями справжній вибух суспільної свідомості. Неймовірні досі можливості щодо реалізації найсмівливіших проєктів на базі відкриттів у галузі молекулярної біології і генетики, виникнення генної інженерії і нових медичних технологій значною мірою змінили уявлення про такі фундаментальні загальнолюдські цінності як життя та його етапи – народження і смерть. Та й взагалі змусили

замислитися над запитаннями: що таке людське тіло і де “живе” душа? Таким чином, наприкінці ХХ ст. феномен смерті людини виявляє себе у кількох нових аспектах: проблема клонування. Тема клонування людини і наукові розробки у цій галузі набувають дедалі більшої соціальної значущості, що неминує робить їх предметом філософського аналізу. Заяви вчених-медиків про те, що вже в найближчому майбутньому стане технічно та методологічно можливим клонування людини в тому або іншому варіанті, виділили цю тему з розряду вузькоспеціалізованих у ранг соціальних проблем, які мають глибокий філософський та гуманітарний сенс. Вже сьогодні зрозуміло – клонування людини та його можливі соціальні наслідки за своїми масштабами будуть настільки значними, що можуть змінити увесь соціум, його традиційні підвалини, багато світоглядних установок і уявлень, наукову парадигму в цілому. Все це, по суті, може призвести до виникнення іншої цивілізації. Існує низка фундаментальних праць з дослідження проблем генної інженерії та клонування у різних сферах гуманітарного знання. Усе більше сучасних мислителів (філософів, футурологів, програмістів) переймаються нігілістичними настроями. Їх турбують численні глобальні проблеми, від розв’язання яких залежить не тільки прогрес людства, але й його виживання. Кожна із цих проблем має і моральний аспект. За словами сучасного американського філософа Алвіна Тоффлера, прогнози вчених стали своєрідним футурошоком цивілізації, адже “мільйони відчувають патологію, що витає в повітрі, але не розуміють її коріння. За твердженнями російського філософа Андрія Сахарова, надзавданням людських інститутів є збереження в людстві всього людського. Все більше мислителів сходяться на думці, що запобігти деградації людства можна лише завдяки його моральному вдосконаленню, подоланню егоїзму, споживацького ставлення до природи, оскільки їх не підконтрольність може спричинити екологічну катастрофу планетарного масштабу. Не менш важливим є звільнення людства від культу техногенних новацій, тотальне захоплення якими нерідко вступає у непереможні суперечності з моральними засадами. Особливо актуальними у цьому аспекті є моральні та соціальні проблеми генетики. Дослідженням низки складних проблем морального характеру медико-біологічного комплексу займається такий розділ етичної теорії як біоетика. Термін “біоетика” починає вживатися в науковому світі після виходу з друку книги Ван Ракслера Поттера “Біоетика – міст у майбутнє” (1974 р.).

Взагалі варто відзначити, що сама по собі ідея вдосконалення людства методами селекції досить давня. Давньогрецький філософ Платон в своїй “Державі” чи італійський мислитель Т. Кампанелла в “Місті Сонця” розробляли стратегії отримання людини із заданими якостями. Проте, засновником наукової евгеніки (вчення про спадкове здоров’я та шляхи покращення потомства майбутніх поколінь) вважається англійський лікар та антрополог Френсіс Гальтон (1822- 1911 рр.). В 1865 році він публікує книгу “Спадковий талент і характер”, в

якій вперше згадується термін “євгеніка”. Відповідно до його вчення, інтелектуальні здібності успадковуються так само як і фізичні. Якість потомства визначається і батьком і матір’ю. Відповідно підбором сімейних пар можна перетворити високий інтелект із випадкової якості в постійну. В якості наукового фундаменту євгеніки англійський антрополог та його прихильники використали уявлення Ч. Дарвіна про те, як за допомогою природного відбору підтримується еволюція виду. Автор теорії “виродження людства” французький психіатр О. Морель (1808-1873 рр.) уявляв процес деградації поколінь наступним чином: люди, які підірвали власне здоров’я неправильним стилем життя, дають духовно невіршоване, істеричне потомство; в другому поколінні з’являється розумова відсталість, епілепсія, алкоголізм; в третьому – душевні хвороби, суїцид; в четвертому – ідіотизм, юродство, бездітність, які ведуть до смерті цілого роду. Поняття французького психіатра “виродження” було взяте за основу євгеніки і послужило причиною відбору кандидатів на примусову стерилізацію та евтаназію. Вважаючи виродження людства доведеним фактом прихильники даного напрямку робили висновок про те, що природній відбір потрібно здійснювати штучним шляхом. В кінці кінців відмова від ідей вдосконалення людства відбулася після проведення широкомасштабних акцій з евтаназії неповноцінних людей. В Германії, де євгеніка стала частиною офіційної ідеології, було прийнято закони відповідно до яких протягом 1939-1942 рр. проводилися такого роду заходи. Загальний підсумок расово-гігієнічної діяльності уряду Германії наступний: від 300 000 до 400 000 людей були примусово стерилізовані, причому значна кількість через расистські переконання. Близько 100 000 пацієнтів психіатричних клінік були розстріляні чи отруєні газом, в тому числі тисячі дітей. Після офіційного закінчення акції в 1942 році до кінця війни ще 120 000 пацієнтів було заморено голодом. Близько 6 млн. євреїв та циган розстріляно, отруєно газом чи заморено важкою роботою в концтаборах як представників нижчої раси. Таким чином, на прикладі фашистської Германії ми маємо можливість побачити, чим може обернутися для людства практична євгеністична програма, якщо вона отримає державну підтримку. Тому перш ніж приймати відповідні закони на рівні країни потрібно досить добре зважити всі за і проти. Опоненти клонування сьогодні наголошують на серйозних загрозах для людського існування. Існують дані, що хвороба ХХ століття – СНІД є наслідком помилки лабораторних біотехнологічних експериментів. І це тільки початок. Далі негативні реакції соціального відторгнення, прояви агресії та несприйняття з боку суспільства людей, які мають такого роду захворювання. З іншого боку, як вагомий соціальний аргумент і моральне виправдання клонування можна розглядати відтворення високообдарованих людей минулого, талановитої, інтелектуальної частини населення, яка була знищена у періоди революцій, сталінських репресій та війн. В цьому контексті, варто наголосити на тому, що людство та майбутнє суспільства у зв’язку з проблемою клонування стає все більш незахищеним. Хоча значна

кількість країн прийняли закони про заборону клонування людини, однак ніхто не сумнівається в тому, що це відбудеться. Перед фактом революційного прогресу в генетиці, зокрема в галузі клонування, не можна недооцінювати моральні закономірності влаштування людського життя. Природа наділяє кожного унікальною, генетичною індивідуальністю, яка є результатом взаємодії випадку та необхідності. Відмова від цього природного багатства може з часом привести нас до штучного генетичного розподілу між людьми з природним геномом і клонованим. Таким чином, науково-технічний прогрес є органічною складовою сучасної цивілізації, розвиток якої спричиняє появу нових напрямків наукових досліджень і виробництва, які мають важливе соціальне, економічне та політичне значення. Проте розвиток науки і техніки, особливо динамічний і безконтрольний у ХХ столітті, приховує у собі велику небезпеку. Створення зброї масового знищення, екологічна криза, техногенні катастрофи – це лише вершина айсбергу тих негативних процесів, які ми можемо спостерігати сьогодні і які є результатом науково-технічного прогресу. Така ситуація свідчить про необхідність розумного стримування і контролю за досягненнями науки і техніки з боку суспільства. Сьогодні це фундаментальна проблема ХХІ століття, і ключову роль у її розв'язанні повинні зіграти моральна оцінка досягнень науки і техніки та правове регулювання у цих сферах. Саме своєчасне встановлення юридичних (правових) рамок можливих науково-технічних досліджень, мораторій чи навіть заборона деяких з них дозволить попередити негативні явища, які здатні стати дійсністю і спричинити техногенні катастрофи, наслідки яких ми відчуватимемо.

**Костянтин Вервес,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемією називають поширення нового захворювання в світових масштабах. Історія людства налічує низку пандемій. У Давньому світі та в Середні віки – це була чума: Антонінова чума (165 рік н.е.) з числом загиблих 5 мільйонів; чума Юстиніана (541-542), число загиблих 25 мільйонів; пандемія бубонної чуми, що розпочалася 541 року у Східній Римській імперії за часів правління імператора Юстиніана I, яку й назвали його ім'ям. Імператор, згідно з літописом, перехворів на чуму у 543 році й видужав. У розпал пандемії в Константинополі –

столиці Східної Римської імперії – щодня вмирало по 5000 людей, що призвело до загибелі 40% населення міста. Хвороба «Чорна смерть» (1346-1353) забрала життя 75-200 мільйонів людей. Наступною пандемічною хворобою була холера, яка налічувала 7 пандемій. Найбільш смертоносною була третя пандемія холери, яка виникла в Індії, поширившись від дельти річки Ганг, на Азію, Європу, Північну Америку та Африку. У результаті цієї пандемії заразилася більш ніж третина населення світу, і померли 20-50 мільйонів людей. Наступними пандеміями були різні види грипу: «іспанського» (1918-1920), «азійського» (1956-1958), «гонконгського» (1968), H1N1 (2009). У результаті «іспанки» було вражено більше третини населення світу, а померло близько 50 мільйонів людей. Її особливістю було те, що від неї найбільш помирали молоді міцні люди. Пандемічний характер також мала хвороба ВІЛ / СНІДу (2005-2012).

Зараз ми живемо у період пандемії COVID-19, яка викликає небезпечний гострий респіраторний синдром легеневої недостатності. Особливу небезпеку коронавірус становить для людей похилого віку і тих, що мають хронічні хвороби серцево-судинної і дихальної систем. Розпочалася хвороба в грудні 2019 року в Китаї і вже за кілька місяців стрімко і масово поширилася на усі континенти. Для того, щоб запобігти експоненційному зростанню показників смертності, ВООЗ рекомендувала державам вжити суворих карантинних заходів. В результаті, більшість держав світу припинило роботу багатьох підприємств, перевело навчання в он-лайн режим, зупинило транспортне сполучення, зобов'язало населення дотримуватися режиму самоізоляції. У результаті, людство зіткнулося з низкою критичних станів. Рішення керівництва держав у найближчі кілька тижнів, найімовірніше, визначать, яким стане наш світ на роки вперед.

Розглянемо, що думають сучасні популярні філософи. На думку Юваля Ноя Харарі, наслідки пандемії COVID-19 вплинуть не тільки на системи охорони здоров'я, а і на економіку, політику і культуру. Розглядаючи альтернативи, варто запитати в себе не тільки, як впоратися з безпосередньою загрозою, а й те, в якому світі ми будемо жити, коли загроза мине? Рішення, на осмислення яких у звичайному житті могли піти роки, сьогодні приймають за лічені години. Починають використовувати новітні, не до кінця випробувані і верифіковані технології, бо існує ще більший ризик бездіяльності і втрати часу. В умовах світового карантину люди вимушені працювати вдома і спілкуватися виключно на відстані. Таким чином, сучасна пандемія COVID-19 викликала глобальну економічну і соціальну кризу. Під час кризи перед нами постає два вибори: перший – між тоталітарним наглядом і підтримкою та інформуванням громадян; другий – між націоналістичною ізоляцією і світовою солідарністю. Щоб зупинити епідемію, населення має підкорятися певним правилам. Наприклад, правоохоронні органи спостерігають за населенням, караючи тих, хто порушує правила. Сучасні технології дозволяють проводити стеження дистанційно, наприклад, підключаючись до смартфонів пересічних громадян. Широкий спектр мобільних

додатків може збирати дані щодо біометричних спостережень та повідомляти громадянам про наближення інфікованих пацієнтів. В результаті такої роботи «Великого брата», ланцюжки передавання інфекції очікувано будуть різко вкороченими. Така глобальна інформаційна система, теоретично, могла б навіть зупинити поширення вірусу. А недолік її у тому, що при такому підході втрачається право на приватність, тобто твоя температура тіла, значення артеріального тиску, хронічні хвороби, шляхи переміщення, стають доступними широкому загалу. Пропозиція вибору між приватними даними та здоров'ям і є джерелом проблеми, тому що обирати між цими двома речами – це помилка. У людини може і має бути як здоров'я, так і приватність. Можна захистити наше здоров'я і зупинити епідемію не за рахунок тоталітарного режиму спостереження, а через підтримку й інформування громадян. Зараз одні з найуспішніших спроб стримати епідемію коронавірусу здійснюють у Південній Кореї та Сінгапурі. Хоча ці країни і користувалися іноді мобільними додатками для спостереження за громадянами, вони набагато більше поклалися на тестування, чесне донесення інформації і добровільну співпрацю з добре проінформованим суспільством. Щоб досягти такого рівня дотримання інструкцій і спільних зусиль, люди мають довіряти науці, владі і ЗМІ. Останні кілька років безвідповідальні політики в багатьох країнах зруйнували таку довіру. Тепер ці ж політики можуть піддатися спокусі і ступити на шлях до авторитаризму. У такому разі вони стверджуватимуть, що ви просто не можете довіряти тому, що громадськість вчинить правильно. Зазвичай довіру, яка виснажувалась роками, не повернути за добу. Але зараз не звичайний час, а під час кризи люди здатні швидко змінювати думку і переконання.

Другий важливий вибір постає між національною ізоляцією і світовою солідарністю. І епідемія сама собою, і наступна економічна криза – це світові проблеми. Їх можна буде вирішити ефективно тільки через глобальне співробітництво. Світ має об'єднати зусилля зокрема для того, щоб використовувати і поширювати медичне обладнання: діагностичні тест-системи та апарати штучної вентиляції легень. Економічно розвинені країни мають бути готовими до відправки обладнання, засобів і кваліфікованого медичного персоналу в біднішу країну з великою кількістю хворих. Світове співробітництво також потрібне в економіці. З огляду на її глобальну природу і складні виробничі ланцюжки, якщо кожна держава робитиме усе виключно на свою користь, це призведе до хаосу і підсилення кризи.

Настав час людству обирати між роз'єднаністю і світовою солідарністю. Якщо ми оберемо роз'єднаність – це не тільки продовжить кризу, а й, найімовірніше, викличе ще більше катастроф у майбутньому. Якщо ми обираємо світову солідарність – це буде перемогою не тільки над коронавірусом, а й над майбутніми епідеміями і кризами, з якими людство може зіткнутися в XXI столітті.

Література

1. <https://www.radiosvoboda.org/a/30493269.html>
2. <https://nv.ua/ukr/opinion/recommends/koronavirus-yuval-noy-harari-pro-te-yak-vporatisya-z-krizoyu-ostanni-novini-50077922.html>

**Корнисяк Дмитро,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРАГМАТИЗМ

Я вважаю, що сучасний світ доволі неоднозначний. З одного боку, це світ жорстокості, прагматизму. З іншого – світ добра, радості, романтики. Отож із погляду пересічної людини на проблему – що з них має домінувати, стверджуватиму, що і це, і те потрібне, щоправда в певних межах. Так, людина до певної міри має бути прагматичною, адже мусить утілювати свої мрії. А не будучи прагматичним, не розуміючи, що для усілякої мрії потрібні умови для її втілення, неможливо цю мрію здійснити. Проте оскільки людина ще й має душу, то бути романтиком до певної міри теж не завадить. Звісно, і мрійництво, і прагматизм не мають сягати крайнощів. Загальна риса романтиків – захоплене незадоволення. Звичайно, люди схильні мріяти про те, чого у них немає.

Будь-яка розмова починається з «Ох, якби!». Ступінь романтизму визначається глобальністю і нездійсненністю бажання. Сумні роздуми про недосконалість світу позбавляють романтиків енергії для того, щоб утілювати свої мрії. І все ж для людства Справжні Романтики – просто знахідка. Адже саме до їхніх мрій ми приєднуємося, співпереживаючи Гаррі Поттеру в темному залі кінотеатру. І саме «нездійсненні» бажання раптом приносять відкриття і наповнюють світ новими речами й подіями, такими, яких ще ніколи не було, дозволяють неможливому стати реальністю. Проте кажуть, що найкращим романтиком є прагматик, якого надихнув якийсь романтик. Авжеж. Адже така людина знає, як мрію зреалізувати, дати їй життя. Так, його (прагматика) дії будуть передбачувані, проте вони точно будуть. І саме завдяки прагматикам втілюються мрії романтиків. Тож сучасна молода людина, на мою думку, буде цілком задоволена, якщо довкола неї перебуватимуть люди, які володітимуть даром бути прагматиками з романтичним забарвленням. Головне – межа, міра.

Наведу кілька прикладів з художньої літератури, які яскраво доводять правильність мого твердження.

На перший погляд, у житті головного героя п'єси О. Коломійця «Дикий Ангел» Платона Ангела найголовнішим є гроші. Проте, читаючи п'єсу, розуміємо, що це мудрий, люблячий батько, для якого гроші – мірило працьовитості й старанності. А ось його сусід, Крячко, який дорікав Платонові за його ощадливість, суворе виховання дітей, тепер пожинає плоди свого виховання – його син, не працюючи, став на злочинну стежку й потрапив до колонії. Згадаймо Володьку Лободу з роману О. Гончара «Собор». Удаючи із себе людину творчу, діяльну, він насправді є кар'єристом, людом, який віддав рідного батька до притулку, зазіхнув на національну святиню – собор. Кажучи про цінності, не можна оминати й Калитки з п'єси І. Карпенка-Карого «Сто тисяч», Пузиря з комедії «Хазяїн», де люди заради багатства, наживи готові на все.

Отже, як кажуть, добре, якщо сучасна молодь буде романтичною, з багатою на любов і милосердя душею і водночас до певної міри прагматичною, бо ж роль прагматиків у стабільності суспільства та світопорядку величезна. Саме їм належить функція збереження культурних і матеріальних цінностей та примноження добробуту. І поки романтики своїми революційними мріями намагаються розкрутити маховик історії, прагматики ущільнюють центр ваги цього маятника чим-небудь насущним, щоб зберегти баланс. І хоча сучасний світ дуже змінився, проте загальнолюдські цінності – працьовитість, порядність, мудрість – залишатимуться завжди.

Костенко А.,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: «СВІТ ПІСЛЯ КОРОНАВІРУСА НЕ БУДЕ ТАМ ЯК БУВ»

Історія знає більше за будь-якого вчителя або вченого. Вона знає і про те, як хвороби змінювали історію людства, технічний прогрес та політичну карту світу. Сьогодні це може допомогти чиновникам не допустити фатальних помилок.

Як хвороби змінювали історію?

Перша історична згадка про епідемію, яку мені вдалось знайти, стосується 430 року до нашої ери. Тоді загинуло фактично все населення міста Афін.

Існувало декілька версій походження мору. Одна з них свідчила про те, що хвороба була завезена торговими кораблями з далекого сходу, інша гіпотеза звинувачувала спартанців у тому, що вони отруїли джерело води під час Пелопоннеської війни. Природньо, що були і думки релігійного характеру, що нібито епідемія це відповідь "Олімпу" на гріхове життя тамтешнього населення. Незважаючи на безліч гіпотез, винуватцем епідемії переможці Пелопоннеської війни призначили засновника афінської демократії Перикла, який був полководцем і до початку епідемії вміло протистояв натиску спартанців. Загинув політик від епідемії чуми, і разом з ним зупинився тодішній розквіт Греції. Вже на початку березня 1918 року американські військові лікарі зафіксували серед особового складу різке зростання кількості захворювань на грип. При цьому зменшити поширення інфекції на початковій стадії не вдалося, тому що тисячі хворих вже були в дорозі через Атлантику. В кінці березня 1918-го перші випадки захворювання з незвичайними симптомами виявилм на західному побережжі Європи, куди встигли дістатися кілька десятків тисяч американських солдат. Звідси вірус і почав активно поширюватися в Париж і далі на південь Франції, через Ла-Манш до Великобританії, ну і, звичайно, в сторону фронту - на захід Бельгії і схід Франції.

Потрапив вірус і в Іспанію. А оскільки тамтешні газети користувалися свободою слова і першими опублікували інформацію про загадкову епідемію, незабаром про "іспанську хворобу" стало відомо вже і в Німеччині. У той же самий час німецькі війська під час весняного наступу, демонстрували успіхи на Західному фронті і, зокрема, брали в полон безліч британських, французьких і американських солдат. Серед них були, звичайно, і заражені іспанським грипом. Таким чином епідемія вразила і німецьку армію, незабаром захворіли десятки і навіть сотні тисяч бійців.

Сьогодні через сто років після іспанського грипу людство зустрілось з новою пандемією. Немає сумніву, що хвороба буде переможена, а історія продовжена. Головне питання - коли це відбудеться, якою ціною і які уроки будуть винесені людством з геополітики пандемії?

Сценарії майбутнього для Європи. Італія першою прийняла бій з вірусом, і ціна цієї боротьби зростає щодня в геометричній прогресії. Поки Європейський Союз визначався з гуманітарною допомогою для форпосту боротьби з пандемією, його місце посів Китай. Тут справедливо нагадати, що Італія - перша європейська країна, яка свого часу підписала угоду про приєднання до реалізації масштабного інфраструктурного проекту "Новий шовковий шлях". Цей проект полягає в постачанні китайських товарів на ринки ЄС. Інертність ЄС в частині надання допомоги для італійців та інших членів клубу в майбутньому викличе суспільний супротив такому об'єднанню, адже вчергове постраждають прості люди, а транснаціональні корпорації збережуть свої позиції з мінімальними втратами. Все

це сприятиме подальшій економічній експансії Китаю, ну і, звісно, збільшення ролі Росії.

Чехія та інші країни ЄС, не чекаючи на рішення Європейської комісії, закрили свої кордони, що дало можливість зменшити темпи поширення інфекції, але і водночас стримати євроінтеграційні процеси. Незважаючи на складну ситуацію в Україні, компанія Antonov Airlines надала в оренду гордість вітчизняного літакобудування (АН-124 Руслан) для доставки з Китаю в Чехію необхідних медичних товарів. Німеччина потрапила у скандал із привласненням засобів індивідуального захисту, які придбали Швейцарія та Австрія. Це один із яскравих прикладів національного егоїзму, який є основним викликом для європейської солідарності.

Слабка Європа – це рожева мрія авторитарних лідерів, які не знають нічого про демократичні цінності та рівні права простих громадян. Зберегти європейську солідарність – це забезпечити баланс сил на континенті, який гарантуватиме мир для наступних поколінь. Таким має бути головний висновок країн ЄС, який спонукатиме після завершення пандемії розпочати боротьбу з егоїзмом.

Світ після кризи

Завершуючи думку попередніх двох розділів, хочу висловити власний погляд на глобальні зміни, які можливо відбудуться у найближчій перспективі.

Отже, топ-п'ять ймовірних змін:

1. Переміщення центру світової економіки із США в Китай.

Історію пишуть переможці та лідери. Цей вислів буде визначальним, адже у боротьбі із пандемією наразі США, Великобританія і ЄС демонструють недостатнє лідерство та згуртованість, що неможна сказати про країни азіатсько-тихоокеанського регіону.

2. Поступове зняття санкцій з Росії, розв'язання нею більш жорсткої міжнародної політики на фоні падіння світових цін на природний газ і нафту.

Кремль, направивши в Італію лікарів та медичне обладнання для боротьби з коронавірусом, зменшив ймовірність того, що Рим проголосує за продовження дії антиросійських обмежувальних заходів. Збільшенню агресивності Росії також сприятиме зміцнення геополітичних позицій Китаю.

3. Перезавантаження економічних стратегій: локалізоване та маневрене виробництво, а також максимальне спрощення складних логістичних ланцюжків поставки ресурсів та збуту товарів.

Безумовно сприятимуть цьому розвиток робототехніки, біоінженерії та ІТ-технологій. Розвинуті держави збільшуватимуть стратегічні резерви сировини першої необхідності, поступово нарощуватимуть власне виробництво на фоні спрощення технологічних циклів, а також в очікуванні нових глобальних викликів.

4. Тимчасове зміщення фокусу уваги міжнародної спільноти із середньострокових викликів (наприклад, глобальне потепління) на подолання наслідків економічної кризи.

5. Переформатування міждержавних союзів та об'єднань.

Зростання кількості держав на грані дефолту. Звуження прав і свобод громадян. Збільшення кількості авторитарних лідерів на фоні остаточного затвердження владних повноважень, які були надані тимчасово на період подолання наслідків пандемії та економічної рецесії.

**Пазинич Богдан,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ІНФОРМАЦІЙНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

У наші дні відбуваються масштабні зміни в усіх сферах людського життя. Важливу роль в цих перетвореннях відіграє стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, а також глобальна інформатизація передових країн світової спільноти. Інформаційні технології стали рушійною силою в сучасній економіці. Кожна бізнесфункція і форма спілкування здійснюється через постійно мінливе ІТ-середовище. Раніше тільки великі промислово розвинені країни, отримували великі вигоди від ведення бізнесу з іншими країнами. Сьогодні, навіть країни, що розвиваються, можуть відчутти плоди таких відносин. Причиною цього є глобалізація інформаційних технологій. В останні роки інформаційні технології стрімко розвиваються майже у всьому світі. За останні два десятиліття, країни-лідери змогли добитися великих успіхів в становленні глобальних інформаційних зв'язків. Перед тим, як інформаційні технології отримали широке розповсюдження, країни, що розвиваються, мали практично нульові зв'язки в глобальній політиці та економіці. Сьогодні у них є важелі зі своїми ІТ-можливостями і, отже, такі країни мають великі шанси зміцнити свої позиції на світовій арені.

Широке використання сучасних телекомунікаційних технологій відбилося на принципах та формах політичної організації у планетарному просторі. Тісна взаємодія значної кількості груп, організацій і рухів на основі інформаційних мереж уможливила виникнення нового явища – «глобального громадянського суспільства», основними структурними елементами якого є неурядові неприбуткові організації.

В той же час ринки країн, що розвиваються мають свою специфіку та спеціалізацію щодо інформаційного розвитку суспільства. Міжнародна

телекомунікаційна спілка заявляє, що у 2014 р. кількість абонентів мобільного зв'язку перевищить кількість населення планети. Зростання відбуватиметься переважно за рахунок країн Африки та Азії, в першу чергу, Китаю та Індії.

Таким чином, світове господарство почало перетворюватись із цілісної економічної системи в єдиний економічний організм, пов'язаний не лише міжнародним поділом праці, але і гігантськими міжнародними, часто всесвітніми, виробничо-збутовими структурами, глобальною фінансовою системою та планетарною інформаційною мережею. Саме інформаційні складові в наш час відводиться особлива роль в процесах глобалізації. Інформаційна революція стає вирішальним фактором економічного та соціального розвитку сучасного суспільства. І в цих умовах те суспільство, яке не стало на шлях інформатизації та радикальної трансформації на її основі господарської та інших сфер життєдіяльності, приречене на відставання та поступову деградацію.

**Анастасієва В. О.,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СВІТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.

Коли ми запитуємо себе, що пандемія коронавірусу залишить нам, ми можемо підійти до цього питання лише з огляду на невизначеність, породжену немислимими змінами, викликаними структурою світового панування, неймовірною моделлю влади, яка знайшла величезні сили в опорі в антиліберальних політичних і соціальних рухах, найактивніший.

Необхідно підходити до концепції здоров'я, яка перетинає контекст, в якому виникає ця пандемія занурена в сітку протиріч, де дії суверенних держав набувають сенсу, а життя людей навпаки.

Рішення, які були прийняті урядами постраждалих країн, відзначені переважанням двох великих парадигм, які організували галузь охорони здоров'я.

З одного боку, бачення суспільної охорони здоров'я узгоджується з інтересами капіталу, чий концептуальні погляди враховують тільки зовнішні фактори, площину, яка не дозволяє йому пояснити, що є істотним, або діє перед обличчям величезних протиріч, породжених божевільним пошуком незбалансованого прибутку суспільного життя.

З іншого боку, концепція громадської охорони здоров'я переосмислюється в світлі історико-соціальної та культурної детермінації колективного здоров'я, яка об'єднує процеси, пов'язані зі здоров'ям, стражданнями і смертю, і їх соціальні реакції, як етичне злиття разом з рухами, якими вони намагаються боротися за звільнення народів і право на здоров'я.

Неолібералізм породив інтернаціоналізацію виробництва, розподілу і споживання, як причину і наслідок глобалізації економіки та її макроекономічного переходу; Сформувався такий стан, який призвів до погіршення здоров'я. У XXI столітті ми досягнули значних успіхів в проектах, які захищають колективне життя; проте сьогодні неоліберальне повернення зазнає серйозної поразки щодо соціальних прав.

Різниця в моделях здоров'я була очевидна в техніко-політичному керівництві і управлінні в якості засобу реалізації права на здоров'я. Традиційна гегемоністська медична модель - це парадигма, яка служить сполучною ланкою між капіталізмом і системою домінуючих практик в охороні здоров'я. Завдяки раціональності, зосередженої на хворобі, вона структурує системи допомоги по осях, розмежованим фармацевтичною промисловістю і техно-медичним виробництвом, виступаючи в ролі, яку вона відіграє в легітимізації світового порядку, структури соціальних класів, ідеологічних профілів і накопиченні капіталу.

Таким чином, світова криза, оприлюднена і посилена пандемією COVID-19, виявляє велике протиріччя між інтересами капіталу і захистом життя, праці, в тому числі в галузі охорони здоров'я. До сих пір відмінностей в стратегіях надійності організації систем допомоги, яка могла б зумовити доступність техніки для догляду за пацієнтами не було. Відмінності, мабуть, вказують на етичну якість рішень в технополітичному напрямку або в умовах кризи.

В одному блоці ми бачимо країни, які вирішили дозволити пандемію для захисту функціонування економіки в умовах природної історії хвороби і певного мальтузіанства перед пенсіонерами; У цьому ж блоці були б ті, хто приймав рішення з сумнівами щодо актуальності заходів проти економічних наслідків пандемії.

В іншому блоці знаходяться країни, які прийняли радикальні рішення з комбінацією, яка підкреслює соціальну організацію і колективний дух запобігання, стримування та взаємної турботи. Вони розставили пріоритети у своїх народів, використовуючи всі відомі на сьогоднішній день заходи, щоб мінімізувати складні наслідки пандемії.

Поки що рано оцінювати вплив COVID 19 і результати застосовуваних моделей і стратегій. Без сумніву, це ускладнює величезну кризу, яку багато країн світу представляють на загальній основі: встановлення нового порядку з урахуванням інтересів капіталу в XXI столітті.

З іншого боку, на основі накопиченого нами, як цивілізація, соціально-історичного досвіду доцільно поставити кілька запитань: чи є КОВІД-19 зброєю війни проти економічного і культурного лідерства Китаю? Чи можливо це демографічна операція? Чи буде застосування наднаціональних заходів сприяти просуванню всіх дій домінування над національними правилами? Чи буде поширений страх сприяти новим методам економічного підпорядкування? Які будуть наслідки для совісті? Досвід боротьби з пандемією, додасть це нам сили продовжувати боротьбу за звільнення людини від пригнобленими народами? Це дасть нам нові аргументи на користь збереження нашого здоров'я, чи можливо на захист життя, роботи і соціального щастя?

Битва проти COVID-19 вже є історичним уроком, який виявив суперечливі інтереси систем охорони здоров'я в рамках імперського капіталістичного панування. Для тих з нас, хто бореться за радикальні зміни в напрямку захисту людства і планети за допомогою систем охорони здоров'я, заснованих на етиці життя, цей урок повинен дати нам більш глибоке розуміння наших реальностей і здатність показати себе здатними вийти з цієї пандемії з новою прихильністю змістом і напрямком на цивілізаційні зміни.

Галушко Є.В.,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЦИФРОВИЙ СВІТ ТА ЛЮДИНА

Світ, в якому ми живемо, практично безмежний, неосяжний і часом дуже парадоксальний. Світ постійно змінюється, в кращу чи гіршу сторону. Сучасна людина зазнала багатьох змін, і вони були досить різкими. Наше життя полегшилось з одного боку. В першу чергу це стрімка автоматизація праці, особливо в побуті. Тепер людині не обов'язково виживати серед дикої природи, багато працювати щоб створити мінімальний комфорт для життя.

Побутова техніка взяла на себе багато роботи. Звісно змінились поняття моди, зовнішньо ми відрізняємось від попередніх поколінь. Але найголовніші зміни стались в нашій голові - у світогляді й в способі мислення. Але найбільшою трагедією сучасної людини я вважаю інформаційний бум. З винаходом інтернету та інших технології інформація почала поширюватись зі швидкістю вірусу. Вона ллється на сучасну людину звідусіль і цьому неможливо протистояти, якщо ти

живеш в суспільстві. Тут звісно є великі плюси: наприклад, вільний доступ через інтернет до цілих бібліотек цінної літератури, дистанційне спілкування та інше. Так думали, коли інтернет тільки входив в наше життя. Сьогодні, інтернет вже стійко увійшов в наше життя, і от те що ми бачимо не зовсім те що очікувалось. Вільний і загальний доступ до знань не тільки не підняв рівень освіченості населення, а й навіть знецінив знання. Тут знову ж таки справа в тім, що людина цінить тільки те що важкодоступне. Знання мають велику цінність, якщо вони подібні таємницям, які важко розкрити.

Науково-технічний прогрес сам по собі, звичайно, благо. Читання художніх книг замінив бездумний перегляд телевізійних передач, листування і спілкування – короткі телефонні розмови, класичну музику – набір електронно-металевих звуків. Більшість людей потерпають від гіподинамії, бо користуються послугами машин, ліфтів та від різних новітніх хвороб, пов'язаних із техногенними аваріями. Погано, що люди звикають до техніки, а наука для більшості стає прислужницею імперії розваг. Витрата людяності відбувається непомітно, але невпинно.

Я не хочу жити у світі, в якому не буде вечорів біля вогнища з друзями, в якому мені кохана людина не напише листа. Безперечно, ми вже не можемо тепер обійтися без досягнень науково-технічного прогресу. Але слід дбати про те, щоб його вплив був менш шкідливим для оточуючого середовища й для людини. Навіть дуже гарне штучне ніколи не замінить природного, як киснева маска чи кондиціонер – свіжого лісового чи степового вітру, а комп'ютерні ігри – гри з друзями в м'яча на зеленому стадіоні.

**Бойченко Анна,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СУЧАСНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР

Стрімкий розвиток інформаційних технологій підсилює імпульс глобалізаційних тенденцій в сучасній культурі людства, значно прискорюючи взаємодію культур в процесі міжкультурної комунікації розмиття їх меж, проникнення не тільки речей, ідей й концепцій однієї культури в іншу, а й певною мірою, моделей поведінки, моделей діяльності, що може вплинути безпосередньо на комунікативний простір певної культури в цілому. Сучасні технології розповсюдження інформації стають підґрунтям створення глобального

комунікаційного простору, нові типи комунікаційних структур якого, все більш впливають на повсякденність соціокультурного буття людини.

В наш час відбувається глобальна інформаційно-комунікаційна трансформація суспільства, яка супроводжується не тільки проникненням 28 сучасних моделей комунікації в усі сфери життєдіяльності людини й суспільства, а й ґрунтовним переосмисленням комунікативної природи соціальної реальності, місця і ролі комунікації в формуванні соціокультурного буття.

Нове децентроване комунікативне середовище, яке створюється у мережі Інтернет, має потенційно необмежені можливості. Воно може послабити вплив ідеології, релігії, традицій певної культури, розмити їх, або підсилити вплив на людину іншої ідеології, релігії, культури. Може реактуалізувати культурну ідентичність людини, зануривши її у світ безпосередньої культурної події, а може взагалі сформувати людину нового типу, нової універсальної глобальної культури. Ми бачимо, що сучасне інтернет-середовище все більш впливає на реальну поведінку людини. Таке інформаційне середовище стає новою структурою культури, у якій комунікація стає своєрідним способом існування людей.

В традиційній культурі повсякденність нормується через сталі традиції, які формують комунікативний простір культури. Мова, традиції та далека відстань - були головними охоронниками комунікативних меж культури. В наш час вплив цих чинників менш стійкий в наслідок розповсюдження сучасних технологій. Тому питання про сутність й структуру комунікативного простору культури стає актуальним, бо за допомогою розуміння цього питання, можна розв'язати проблему збереження ідентичності української культури в складних історичних умовах.

Культурний простір є комунікативним по своїй суті. Без відповідної соціокультурної комунікації він становиться географічним чи фізичним, геологічним чи музейним тощо.

В науковому дискурсі категорія простору вважається одним із найбільш складних понять. Існує велика кількість дефініцій, які описують фізичні і геометричні властивості простору. Разом з тим, всі фахівці сходяться на тому, що «універсальним і загальноприйнятим можна визнати таке визначення, в якому простір описується як безліч об'єктів, між якими встановлені відносини, що враховують категорії вимірювання відстані, віддаленості і інші просторові параметри».

"Простір... немов схема для координації взагалі всього сприйманого зовні", воно "є основою всякої істини в області зовнішніх почуттів". "Поняття простору є одиничне уявлення, укладає в собі все".

Якщо говорити про простір культури, то в такому випадку можна описати його як безліч об'єктів та суб'єктів, між якими встановлені комунікативні

відносини, що враховують категорії та параметри смислів, цілей та цінностей соціокультурного буття.

Комунікативний культурний простір має історичний характер. Це означає, що він не є раз і назавжди даним. Бувають такі моменти в розвитку культури, коли сталі форми комунікації вже не можуть повністю задовільнити потреби суспільства, тоді існуючий культурний простір заважає ефективній співпраці в суспільстві, його розвитку. Або коли, наприклад, як зараз, з'являються нові форми комунікації, котрі за собою тягнуть зміни в суспільній практиці та соціокультурній комунікації, які неминуче впливають на переформатування культурного простору взагалі. В усіх цих випадках культура стає перед викликом, або піддатися трансформації, або щезнути під напором більш конкурентоздатних культур.

Наша культура не є виключенням. Наш комунікативний культурний простір повільно, але змінюється під впливом глобальних та соціальнополітичних викликів. Враховуючи ще й глобалізаційні тенденції, перед українською культурною елітою постає завдання концептуально, ідейно, художньо так трансформувати український комунікативний культурний простір, щоб не загубити культурної ідентичності, що так легко зробити в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Коцюк Юлія,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ТОЛЕРАНТНІСТЬ – НАША НАЦІОНАЛЬНА РИСА

Усе в житті змінюється – і світи, і народи, і філософії буття. Єдине, що не підвладне часу, що проходить крізь нього, трансформуючись, змінюючи форму, але залишаючись незмінним по суті, – вічні загальнолюдські цінності та чесноти. Людяність, справедливість, добро, чесність, любов... До цього ж переліку можна віднести і добропорядність, що допомогла знайти компроміс протестантам і католикам, індепендентам і леверам, добропорядність, яку відстоювали Конфуцій, Кант, Солтмарш, Вольтер, Сковорода, Толстой, Вернадський, Ганді, Мартін Лютер Кінг.

Суттєвий брак саме цієї суспільної цінності у ХХ столітті призвів до того, що

людство, окрім значних досягнень у галузі науки і техніки, продемонструвало величезний потенціал руйнації, про який засвідчили дві світові війни, постійні збройні конфлікти, геноциди, екологічні катастрофи.

Саме ця цінність так необхідна нам сьогодні, у час швидкого розвитку комунікацій, інтеграції і посилення взаємозалежності, дедалі більшої мобільності, масштабних міграцій населення. Сучасні дослідники людських взаємин називають цю суспільну цінність толерантністю.

Толерантність – історичний феномен, один із важливих чинників еволюційного розвитку людства. Він виник на основі інстинкту самозбереження і поступово набув статусу цінності й норми. Практично у всі часи толерантність була актуальною та жваво обговорювалася науковим співтовариством.

«...Бо толерантність має на увазі, що є хтось справжній і правильний, а є хтось гірший, другого ґатунку. Нам не потрібне суспільство, яке ділить людей на нормальних і ненормальних, і навчає, що з останніми треба змиритися, зійти до них, проявити розуміння. Сам факт того, що суспільство потребує цього явища, говорить про те, що воно нерівноправне і його треба змінювати»[1]

Толерантність - це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини.

Вчені не дійшли єдиної думки щодо виникнення в світовій культурі терміну толерантність. Дехто пов'язує його появу з підписанням Нантського едикту, коли протестанти і католики знайшли компроміс між своїми конфесіями. Цій події передувала одна з найкривавіших ночей у світовій історії - Варфоломієва.

Важливою главою в історії толерантності також вважають кромвельський період англійської історії (17 ст.). На той час серед різних пуританських сект, що входили до армії Кромвеля, були дві - індепенденти та левелери, що відстоювали інтереси свободи та терпіння. Згідно з їх поглядами, жодне з тверджень не може бути настільки непогрішним, щоб йому в жертву можна було принести інші переконання, що існують у суспільстві. Джон Солтмарш, один із захисників толерантності в епоху Кромвеля, говорив: "Твої погляди будуть настільки ж темними для мене, як і мої погляди для тебе, доки Господь не відкриє нам очі".

В умовах релігійного плюралізму і релігійної толерантності в Англії було досягнуто миру і всезагальної атмосфери милосердя.

Епоха Відродження (18 ст.), яку за часту наділяють духом толерантності, породила дуже небезпечний яacobinський фанатизм раціоналістичного типу. Найвизначнішим представником толерантності в ті часи був Вольтер. Йому присвоюють вислів: "Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку". У цьому афоризмі - класична теорія толерантності.

Як бачимо, проблема толерантності вперше виникла у західній цивілізації саме на релігійному рівні, а релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам, що мають місце у демократичному суспільстві.[2]

Толерантність дуже важлива для України не лише із загальнолюдської, а й з економічної точки зору, для покращення якісного рівня сучасної економіки.

Соціально-економічний розвиток нашої країни багато в чому залежить від успішного формування культури ведення переговорів, мистецтва пошуку компромісів, продуктивної конкуренції між різними фінансово-промисловими групами, сферами малого і середнього бізнесу в умовах модернізації економіки України. У сфері економіки дуже чітко проявляється прагматична функція толерантності як соціальної норми, що визначає баланс інтересів конкуруючих сторін. Наприклад, під час переговорів будь-які прояви інтолерантності чи просто неготовності до толерантності ведуть до провалу.

Висновок напрашується сам собою: толерантність по-українськи – це збереження та повага до різноманітності національної культури, збереження історичної пам'яті нашого народу і вміння вести діалог з представниками міжнародної спільноти.

Література

1.. Мені не потрібно суспільство, яке прагне толерантності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://detector.media/infospace/article/124960/2017-04-09-meni-ne-potribne-suspilstvo-yake-pragne-tolerantnosti/>.

2. Толерантність [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://society.4uth.gov.ua/tolerantnist>.

Вервес К. Ю.,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ І ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА В XXI СТОРІЧЧІ

На початку XXI сторіччя людство опинилося на порозі великих змін, зумовлених стрімко зростаючими можливостями інформаційних технологій, засобів комунікацій і прискореною інтеграцією світу з усією його різноманітністю і багатополарністю. Ніколи в минулому людина не володіла такими знаннями, не була настільки технічно озброєною і могутньою, як тепер, але ніколи вона не була настільки вразливою і розгубленою перед глобальними і локальними викликами.

Нині в центрі філософії ХХІ ст. стоять проблемні ситуації, породжені людською цивілізацією у ХХ ст.

Перша – проблема виживання людства, зумовлена наявністю і успішним розвитком технологій ядерної, хімічної та біологічної зброї масового знищення.

Друга ситуація – глобальні екологічні проблеми і викликана ними необхідність радикальних змін у ставленні людей до навколишнього природного середовища. Сучасна людина, з одного боку, є частиною природи, а з іншого – діяльною істотою, котра сама активно перетворює природу. Таким чином, людина і природа перебувають у діалектично суперечливій залежності. Ця суперечність набула конфліктного характеру, оскільки сучасний техногенний тиск на природу створює небезпеку виродження біосфери, а отже, загрожує і людству.

По-третє, внаслідок розвитку інформаційних технологій, надзвичайно гостро постала проблема людського спілкування, безпосередніх комунікацій та подолання відчуження людини від створених нею ж соціальних умов життя. Ускладнення соціальних процесів часто посилює стресові навантаження, зростає емоційне виснаження людей, відбувається дегуманізація соціальних зв'язків.

Складність і певна суперечність буття людини і суспільства у ХХ – на початку ХХІ століть зумовили значну різноманітність філософських напрямів, течій і шкіл. У сучасній класичній філософії склалися два головних напрями: раціоналістичний (неокантіанство, неогегельянство, неотомізм, марксистська філософія) і емпіричний (позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм, структуралізм, герменевтика та ін.). У сучасній некласичній філософії головним напрямом є ірраціоналізм – напрям, основними течіями якого є філософія життя, філософська антропологія, фрейдизм і неофрейдизм, екзистенціалізм, феноменологія, релігійна філософія та постмодернізм [1].

Я б хотів розглянути деякі погляди одного з сучасних, доволі популярних, некласичних філософів-антропологів – Юваля Ноя Харарі. В своїй книзі «Sapiens. Скорочена історія людства» автор описує, як людині історично вдалось сформувати успішне суспільство і підкорити собі усе навколишнє оточення. На його думку, причиною домінування людини розумної (*Homo sapiens*) природі стала краща ніж у інших тварин здатність до гнучкої кооперації, яка змогла стати масштабною. В свою чергу, така кооперація виникла завдяки здатності людини вірити в речі «...існуючі лише в уяві, такі як боги, нації, гроші і права людини...». Говорячи про сучасну людину, автор наголошує, що «... люди бояться опинитися зачиненими у матриці, але не розуміють, що вони вже зачинені в матриці власної свідомості, яка в свою чергу знаходиться в середині ще більшої матриці – суспільства з його численними вигадками» [2]. В своїй іншій роботі «21 урок для ХХІ століття» Юваль Харарі описує наше сьогодення і найближче майбутнє [3]. На думку автора, глобалізація незворотно впливає на нашу поведінку, мораль та ідеологічні тенденції. Якщо протягом ХХ сторіччя відбувалась безперервна боротьба між націонал-соціалізмом, комунізмом та лібералізмом, то на початку

XIX ст. лібералізм як система поглядів на устрій суспільства переміг. Вільний ринок, демократія і дотримання прав і свобод людини цивілізовані суспільства сьогодні вважають домінуючими основами. Однак, на думку Харарі, довіра до лібералізму, має тенденцію до зменшення на фоні бурхливого розвитку інформаційних технологій і біотехнологій. Зокрема такий розвиток може призвести до підйому робототехніки, яка витіснить велику кількість людей з їх робочих місць. Насьогодні більшість людей дуже легко ідентифікувати завдяки їх активності в інтернет-мережах, а в кишенькових смартфонах є вся особиста і фінансова інформація. Таким чином, на думку Харарі, певну небезпеку становить інтелектуальна еліта, яка завдяки алгоритмам великих баз даних зможе встановити «цифрову диктатуру».

Підсумовуючи вищенаведене, я хотів би наголосити, що перед кожною державою і кожною людиною постає питання: як увійти в цивілізацію майбутнього і забезпечити належну якість життя і розвитку особистості? Вибір шляху розвитку передбачає визначення світоглядних орієнтирів, у формуванні яких важливу роль відіграє філософське мислення. Кардинальним соціальним змінам, як правило, передують філософський пошук, спрямований на виявлення глибинного сенсу людського буття і його цінностей. Саме філософія попереджає про небезпечну ілюзію недооцінки складнощів соціальних перетворень. Кількість освічених людей, здатних до критичного мислення і аналізу, будуть визначати напрямок, швидкість і успіх розвитку суспільства.

Література

1. Добронравова І. С, Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки : підручник. К.: Вид.-полігр. центр «Київський Університет», 2008. 233с.
2. Юваль Ной Харарі Sapiens. Краткая история человечества. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=57922&p=1 (дата звернення 10.03.20)
3. Юваль Ной Харарі 21 урок для XXI века. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=80945&p=1 (дата звернення 10.03.20)

**Терновий Назарій,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ XXI СТОЛІТТЯ

Про роль людини в XXI столітті нині говорять дуже часто, зокрема, коли йдеться про потенційну можливість роботів витіснити людей з ринку праці. Про

скорочення кількості робочих місць говорять ще від початку індустріальної епохи, однак нині автоматизація дедалі сильніше поглинає нас, і прогнози залишитися безробітними стають не такими малоймовірними. Однак виникає наступне питання: якщо так справді станеться, то що буде із соціальною системою – як оподатковуватимуться механізми і хто платитиме за них податки, без яких неможливий бюджет держави? Тож чи справді людина така «непотрібна»?

1989 року американський режисер Роберт Земекіс створив другу частину культового фільму «Назад у майбутнє». За сюжетом головний герой подорожує у 2015 рік – далеко на той час майбутнє, у якому машини і скейти літають, реклама набуває форми голограми, телевізор виконує роль відеотелефону, а оплата рахунків й ідентифікація особи здійснюються за відбитком пальця. Щось із цього справдилося, а щось і 2018-го залишається фантазією. Цікаво, що всі футуристичні прогнози на XXI століття стосувалися лише умов життя, зазвичай їх покращення, але ніхто не замислювався, що зміни можуть чатувати на саму людину.

На відміну від наших попередників, у центрі футуристичних візій сучасників – інше. Ізраїльський науковець Юваль Ной Харарі пророкує появу надлюдини – такого собі напівбога з античної міфології. На думку науковця, за допомогою популярних сьогодні біологічних технологій, зокрема модифікацій геному, людство позбудеться хвороб, старіння і, відповідно, смерті.

«У нас більше можливостей»

На відміну від моїх батьків у такому ж віці, я маю технології і різні гаджети, застосування яких мені дуже допомагає в житті. Маю доступ до соціальних мереж, що дозволяє дивитися на інших людей, спостерігати за ними, переймати їхній досвід і брати з них приклад. Сучасна людина гірше пише від руки, зате вона має добру механіку, аби набирати на клавіатурі. Особисто мені значно зручніше надрукувати текст, ніж писати його, але спілкуватися я люблю більше в усній формі.

«Змінилися цінності, мислення й підхід до життя»

У наш час є дуже багато інформації, тому це покоління має всі шанси бути розумнішим, ніж люди старшого віку (йдеться саме про розум, а не мудрість). Ми всебічно розвинуті й завдяки інтернету потрохи знаємо про все. У XXI столітті з'явилося значно більше можливостей, але їх використовують одиниці. Вплив ЗМІ, зокрема соцмереж, суттєво змінив цінності, ставлення до інших і до світу, мислення й підхід до життя, ми стали егоїстичніші. Також відбувається пропаганда незалежності і свободи людини. Нині на 100% інакший погляд на стосунки – їх намагаються зробити вільнішими і такими, що ні до чого не зобов'язують.

«Технології псуєть дітей»

Раніше більше дотримувалися правил, більше слухали старших. У сучасному столітті люди, особливо діти стають агресивнішими, менше розуміють одне одного. Сучасні діти не прислухаються до батьків. У наших батьків, бабусь,

дідусів не було телефонів, інтернету, тож вони більше читали, гралися на вулиці, спілкувалися, а сучасні діти лише сидять у телефонах. На дорослих розвиток технологій чинить не такий вплив, як на дітей.

«Роботи й соцмережі – зло»

Люди завжди міняються. Що ж до розвитку технологій – я проти сучасних роботів. Розумію, що це робиться для полегшення нашого життя. але нині ми звикаємо до того, що все роблять замість нас. Для чого тоді людина? Через соцмережі люди майже не спілкуються наживо, дедалі менше читають книжок. Спілкування в інтернеті спотворює мову, бо ми починаємо використовувати певні фрази, скорочення.

**Філіпова Єлизавета,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА В ХХІ СТОЛІТТІ

На дворі ХХІ століття. Ми живемо саме зараз. У більшості будинків є комп'ютери, інтернет, телебачення, телефони та інша інноваційна, високотехнологічна техніка. Саме в більшості, не у всіх. Чому? Тому, що наші бабусі і дідусі народжені раніше нас-в ХХ столітті. Вони далекі від сучасного розвитку технологій. Їм складно зрозуміти, як це написати смс-повідомлення одному у віддалене місто або поговорити з онуками через «Skype». І, напевно, саме вони найчастіше задаються питанням: А хто ж такі люди ХХІ століття? Чим вони живуть?

Сучасні люди швидко, немов губка, освоюють будь-які технології. Реальні, паперові гроші замінили пластикові карти, живе спілкування – Соціальні та мобільні мережі. І всім цим ми вміємо користуватися. Ми навчилися.

Сучасність живе саме технологією. Ми не можемо уявити свого життя без зручностей техніки. Ми розігріваємо їжу в мікрохвильових печах. Ми читаємо електронні книги. У деяких школах звичний паперовий журнал замінив Електронний. Навіть деяку документацію ми зберігаємо на електронних носіях. Зараз люди в гонитві за суперновими, здавалося б, винятковими гаджетами. Ми вважаємо, що купуючи останні моделі телефонів, планшетів і комп'ютерів, ми висловлюємо себе, показуємо свою індивідуальність.

Зараз ми залежні від думки оточуючих. І зовні і внутрішньо ми можемо створювати собі образ, який неприємний нам самим, але в суспільстві він, здавалося б, поважаємо і цінний.

У деяких немає в житті мети, до якої хотілося б прагнути. Це не дає стимулу жити. А відсутність бажання жити призводить (в кращому випадку) до ліні і зневіри.

Давайте згадаємо, хоча б за розповідями, життя наших бабусь і дідусів? Особистістю їх часу був працьовитий, люблячий свою Батьківщину людина. Вони були добрими, безкорисливими і чесними людьми-Така в той час була країна. Вони віталися навіть з незнайомими людьми. А ми-то що? Ми іноді навіть з родичами порозумітися не можемо. Скільки зараз недружніх сімей? Рідні брати і сестри забувають про існування один одного. А у наших бабусь як було? Вони збиралися всією ріднею на свята, накривали шикарний стіл і розмовляли один з одним, давали поради. Ми ж зараз вічно кудись поспішаємо, женемося за чимось, забуваючи про по-справжньому важливе. Ми з легкістю можемо засудити людину, поведінка якої нам не подобається. Але хто такі насправді ми, як можемо повести себе в подібній ситуації – нас не турбує.

Сучасна молодь живе під гаслом «живи одним днем, бери від життя все». Ми часто не замислюємося про наслідки, до яких призводять наші, часом необдумані, дії. Ми запросто можемо вчинити з людьми жорстоко, грубо, різко. Якщо після цього злетить почуття провини - вже добре, можливо в свідомості ще залишилася хоча б крупиця совісті, доброти і милосердя.

Раніше люди дбали про навколишнє середовище, любили природу. А ми? Ми ставимося до екології споживацьки. Ми відбираємо природні ресурси і багатства для свого блага. Ми нічого не віддаємо натомість. Чи не це ще один показник жорстокості сучасних людей? Людська раса уявила себе вищим розумом, вирішальним життя всього суцього. Але чи трохи ми про себе уявили? Думаю, варто задуматися.

Ось і виходить, що особистість ХХІ століття – це гордий, «зайнятої» людина, яка часто не замислюється про почуття інших людей. Ми технічно грамотні, інноваційно навчені. Але чи це найголовніше?..

Сліпанчук Дмитро,
студент 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Надворі 2020 рік. Раніше здавалось, що у майбутньому буде райське життя. Медицина буде на найвищому рівні, не буде воєн, ніхто не буде потребувати їжі чи води, люди будуть добріші один до одного. А що ми маємо натомість? Братські народи ворогують уже не один рік і ніхто не може або не хоче цього змінити. Людей нічого не вчать книги, для кого вони були написані? Для чого Ремарк переживав і бачив стільки горя, якого завдає війна? Чому замість того, щоб вчити дітей не виходити за червону лінію їх не вчать, що війна – це пекло.

До речі про пекло, релігія стала як засіб бізнесу. У моєму місті за останній рік побудували 3 церкви і 1 монастир. Але я жив там занадто довго і знаю місцевих людей, вони давно ні у що не вірять. Але після побудови красивої церкви, збудованої у стилі «Зруб», гарно пофарбовану у темно-коричневий колір вони чомусь раптово почали вірити. Але у що? Скрізь будуються церкви і монастирі, виділяються скажені гроші на будівництво але чи потрібні якісь храми, щоб вірити? Хіба не можна читати молитву у себе вдома, сидячи на підлозі і кажучи такі ж самі слова. Хоча який з цього сенс, якщо інші люди не будуть бачити твого нового одягу, який ти купив спеціально для церкви. Який з цього сенс, якщо інші не будуть бачити, що ти ходиш до церкви. Що ти віриш. Зараз майже усі події зроблені для публіки. Бо ще з часів Риму людям потрібен був тільки хліб і видовище, інакше їм буде нудно жити.

Люди прокидаються і відразу хватаються до своїх телефонів, перевіряючи чи не оцінили сотні байдужих лиць її фотографію, оброблену у фотошопі. Люди починають жити ілюзіями. З допомогою смартфонів вони віддаляються від жорстокої реальності. Вони наче витають у хмарах у пошуках чогось прекрасного, але рано чи пізно всі ілюзії руйнуються, не залишаючи після себе нічого. І ці люди опиняються не готовими до сприйняття такої реальності, бо кілька років жили у хмарах, де немає ні війни, ні хвороб, ні смерті. З одного боку це добре, щоб вони не зациклювались на глобальних проблемах, бо реальність несправедлива до тих хто її критикує. А з другого боку потрібно вчитись бути рухом опору, потрібно читати книги про те, що війна – це погано. Але не просто читати, а й розуміти написане. Знати - для того, щоб вірити – не обов'язково ходити до церкви. Вірити

у те, що і в цій непроглядній темряві можна віднайти своє світло. Головне вірити і щось для цього робити.

**Салімоненко Дарина,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОСТІ

Від багатьох людей чула, що ХХІ століття-це час змін, це нове покоління дітей, які не схожі на своїх батьків, це розвиток новітніх технологій, це озвучення питань та проблем, які раніше були заборонені. Тож, як живеться людині в реаліях ХХІ століття?

На мою думку, молодь дуже змінилася. Вона стала менш людянішою та відповідальною. Багатьом підліткам однаково, що відбувається в світі або власній родині. Ми перестаємо цінувати безліч речей. В той час, як наші предки не могли про таке й мріяти. Як розповідала моя бабуся: «На весь дім у нас була всього одна лампа, яка давала світло, з солодкого я їла моркву та змочений водою хліб, притрушений цукром, а в школу ходила близько семи кілометрів». Люди в той час цінували те, що у них є адже розуміли, як важко воно їм дається. З появою техніки, на мою думку, нове покоління частково втратило жагу до життя та його цінності.

Багато людей стверджують, що вони хочуть бути розумнішими, але для цього нічого не роблять. Було би бажання! Бібліотеки переповнені книжками. Я вже не кажу, що «під рукою» є інтернет, в якому люди постійно зависають. Ми забуваємо, що таке «жива» розмова. З появою соціальних мереж нам стало важкіше висловлювати свої емоції та думки. Адже навіть казати, якщо можна написати. Я вважаю, молодь через це стає менш сміливою. А ще мене дивує, як інтернет може впливати на людину, змінювати її погляди та бажання. Він як маніпулятор. Якщо «брати» часи до ХХІ століття, то єдиними людьми з яких діти брали приклад, були батьки та дідусі з бабусями. Якщо говорити про нормальні сім'ї.

ХХІ століття - століття бурхливого розвитку науки, техніки та високих технологій. І це величезний плюс. Факт, що людство не стоїть на місці, а йде

вперед є дуже позитивним. Це поява нових можливостей і вільного часу, економія власних сил, а також віра в нове світле майбутнє. Але, наведу хоча б один мінус, який з'явився з появою сучасних комп'ютерів. Це-залежність. Наприклад, комп'ютерні ігри з каліченням або вбивством людей однозначно впливають на психіку дітей. І потім погано позначаються в майбутньому.

Отже, ХХІ століття - це життя сповнене новітніх ідей та технологій, нових уявлень, бажань та поглядів. Не можу сказати точно погано це чи добре. Але, ХХІ століття змінило кожного з нас.

**Ярмоленко Валерій,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ

Мені 17 років, я підліток і як не соромно мені визнавати, але ми (молодь) більш ледачі і вже живемо на всьому готовому. Ми не пізнали голод дев'яностих і можемо подякувати за це нашим бабусям та дідусям. А також ми народилися в період, в якому вже все є, наприклад телефони, комп'ютери або інша техніка. До речі, на них ми витрачаємо майже увесь свій вільний час. Замість того, щоб вийти прогулятися на вулицю, поговорити з друзями ми сидимо вдома в соціальних мережах. Ми рідко відвідуємо театри, консерваторії, майже не цікавимося балетом та оперою, рідше захоплюємось поезією, бо часи змінюються і мистецтво серед молодих людей не є актуальним. Значана частина підлітків не прагне ходити до школи і говорить, що ненавидить її. У більшості випадків лише, тому що навчання відволікає нас від улюблених занять. Якщо спитати своїх бабусю чи дідуся “Яка вона молодь 21 століття?”, то вони скажуть, що це покоління, яке живе одним днем, ні про що не замислюється.

” *Вам нічого не потрібно, вас ніщо не цікавить* ” – таку думку я почув від свого дідуся. Нинішні бабусі з задоволенням засуджують сучасну молодь, але вони гедь забули про те, як засуджували їх самих свого часу їх бабусі і тітоньки.

Я часто чую фрази на свою адресу, щось на кшталт “Так що ж з вами робити, ви взагалі нічого не цінуєте, вам взагалі нічого не потрібно”. І ось що я хочу сказати: ми просто живемо в зовсім інший час, але не дивлячись на це важливі людські цінності для нас залишилися колишніми. Ми так само кохаємо і хочемо бути щасливими, як і молоді люди і сто, і двісті років тому. Ми також хочемо

знайти себе, своє місце в цьому світі. Тільки способи і засоби у нас тепер трохи інші, та й можливості значно змінилися.

Все ж таки, не дивлячись на це, ми готові прийти на допомогу, підставити плече, коли комусь важко. Ось, наприклад, хлопчик витягає з ополонки потопаючого. Він ризикує своїм життям, але допомагає тому, хто потрапив у біду. Молода людина рятує з палаючої квартири дівчинку. Здійснює він подвиг не заради якоїсь там нагороди або слави. Він просто робить те, що повинен зробити, тому що дівчинка в небезпеці. Таких прикладів можна навести ще дуже багато. Тобто, не дивлячись на все цінності у нас залишилися незмінними: людинолюбство, взаємовиручка, допомога тому, хто потрапив у біду і інші. І мета в житті у нас теж є. Тільки шлях досягнення цієї мети трохи відрізняються від колишніх. А суперечки про те, що в інший час всі були не такими, були і будуть. І сьогоднішні молоді люди років через тридцять скажуть, своїм дітям, що вони були іншими, і жили не так.

**Бойченко Анна,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Про роль людини в ХХІ столітті нині говорять дуже часто, зокрема, коли йдеться про потенційну можливість роботів витіснити людей з ринку праці. Про скорочення кількості робочих місць говорять ще від початку індустріальної епохи, однак нині автоматизація дедалі сильніше поглинає нас, і прогнози залишитися безробітними стають не такими малоімовірними. Однак виникає наступне питання: якщо так справді станеться, то що буде із соціальною системою – як оподатковуватимуться механізми і хто платитиме за них податки, без яких неможливий бюджет держави? Тож чи справді людина така «непотрібна»?

На відміну від моїх батьків у такому ж віці, я маю технології і різні гаджети, застосування яких мені дуже допомагає в житті. Маю доступ до соціальних мереж, що дозволяє дивитися на інших людей, спостерігати за ними, переймати їхній досвід і брати з них приклад. Сучасна людина гірше пише від руки, зате вона має добру механіку, аби набирати на клавіатурі. Особисто мені значно зручніше надрукувати текст, ніж писати його, але спілкуватися я люблю більше в усній формі.

У наш час є дуже багато інформації, тому це покоління має всі шанси бути розумнішим, ніж люди старшого віку (йдеться саме про розум, а не мудрість). Ми всебічно розвинуті й завдяки інтернету потрохи знаємо про все. У ХХІ столітті з'явилося значно більше можливостей, але їх використовують одиниці. Вплив ЗМІ, зокрема соцмереж, суттєво змінив цінності, ставлення до інших і до світу, мислення й підхід до життя, ми стали егоїстичніші. Також відбувається пропаганда незалежності і свободи людини. Нині на 100% інакший погляд на стосунки – їх намагаються зробити вільнішими і такими, що ні до чого не зобов'язують.

Раніше більше дотримувалися правил, більше слухали старших. У сучасному столітті люди, особливо діти стають агресивнішими, менше розуміють одне одного. Сучасні діти не прислухаються до батьків. У наших батьків, бабусь, дідусів не було телефонів, інтернету, тож вони більше читали, гралися на вулиці, спілкувалися, а сучасні діти лише сидять у телефонах. На дорослих розвиток технологій чинить не такий вплив, як на дітей.

Люди завжди міняються. Що ж до розвитку технологій – я проти сучасних роботів. Розумію, що це робиться для полегшення нашого життя. але нині ми звикаємо до того, що все роблять замість нас. Для чого тоді людина? Через соцмережі люди майже не спілкуються наживо, дедалі менше читають книжок. Спілкування в інтернеті спотворює мову, бо ми починаємо використовувати певні фрази, скорочення.

З настанням століття ще більше загострився інтерес до проблеми людини. Адже здавна предметом інтересу людей, їх життєвих турбот і філософських міркувань стала людина, її життя і смерть, призначення і цінності, природа і сенс існування, перспективи майбутнього, її розвитку. Наростаюча в сучасних умовах критика науки, і особливо природничо-наукового підходу до вивчення людини та її навколишнього світу, усвідомлення його обмеженості, викликали переорієнтацію філософії з науки на культуру. Здійснений цивілізаційний поворот, трансформація індустріальної цивілізації на інформативне суспільство різко підвищують роль людської індивідуальності, творчого початку в людині, у розвитку всіх сфер суспільства.

Відхід з історичної сцени домінуючих ще недавно тоталітарних режимів у багатьох країнах, деколонізація, що прийшла, дедалі більше посилюється тенденція переходу до соціально-орієнтованого демократичного і правового суспільства, катастрофічне падіння матеріального добробуту і соціального статусу людини в Україні, що є наслідком загострення уваги до осмислення екзистенціальності – способу буття, стало важливою особливістю сучасності. В історії розвитку науки про походження людини склалися дві основні тенденції збагнення людини: натуралістична, що впливає з нерозривного взаємозв'язку людини і природи, та ідеалістична, що акцентує увагу на духовності людини. Тенденції доповнюють одна одну і проявляються уже в філософії античності. В

сучасності йдуть наполегливі намагання створити так звану розуміючу соціологію, психологію особи, орієнтовані на суб'єкти наукової галузі знань.

У сучасних умовах наука формує так звану картину світу, а філософія ж є теоретично виражений світогляд, де картина світу – лише момент. Для картини світу характерний об'єктивний підхід, де немає волі, спонтанності, творчості. Філософія ж як стрижень світогляду виражає ставлення людини до світу. Адже у сферу філософії входить не навколишній світ людини, а зміст її буття у світі, людина – не просто річ серед речей, а суб'єкт, здатний до зміни світу в самому собі.

**Корнисяк Дмитро,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ В РЕАЛІЯХ XXI СТОЛІТТЯ

Світ постійно змінюється, в кращу чи гіршу сторону, але разом з ним постійно змінюється і людина. Кожне покоління людей відрізняється від попереднього дуже багатьма ознаками. Зараз найпоширеніша думка, що покоління змінюються кожні 25 років. Я погоджуюсь з цим, адже цей вік – це вже початок зрілості, людина і її світогляд вже сформовані.

Кожне покоління крім зовнішніх ознак в першу чергу відрізняється цінностями, поглядами на світ і на суспільство, способом мислення. В цьому і головна причина постійних непорозумінь між батьками й дітьми.

Сучасна людина зазнала багатьох змін, і вони були досить різкими. Наше життя полегшилось з одного боку. В першу чергу це стрімка автоматизація праці, особливо в побуті. Тепер людині не обов'язково виживати серед дикої природи, багато працювати щоб створити мінімальний комфорт для життя.

Побутова техніка взяла на себе багато роботи. Звісно змінились поняття моди, зовнішньо ми відрізняємось від попередніх поколінь. Але найголовніші зміни стались в нашій голові – у світогляді й в способі мислення.

З'явилось більше свободи, більше можливостей щоб реалізувати себе. Потрібне лише бажання, прагнення

до дій. На жаль у сучасної людини з мотивацією погано.

Це помітно по великій масі різних курсів, книг, відеофільмів, створених для мотивації до дії. Але ми забуваємо що раніше цього не було і люди обходились

без цього, долаючи набагато важчі життєві труднощі. Справа в тім, що людина цінить тільки, те що важко добуто і важко досяжне.

Зараз багато чого нам легко доступно, але ми не бачимо в цьому сенсу.

Але найбільшою трагедією сучасної людини я вважаю інформаційний бум. З винаходом інтернету та інших технології інформація почала поширюватись зі швидкістю вірусу. Вона ллється на сучасну людину звідусіль і цьому неможливо протистояти, якщо ти живеш в суспільстві. Тут звісно є великі плюси: наприклад вільний доступ через інтернет до цілих бібліотек цінної літератури, дистанційне спілкування та інше.

Так думали, коли інтернет тільки входив в наше життя. Сьогодні, інтернет вже стійко увійшов в наше життя, і от те що ми бачимо не зовсім те що очікувалось. Вільний і загальний доступ до знань не тільки не підняв рівень освіченості населення, а й навіть знецінив знання. Тут знову ж таки справа в тім, що людина цінить тільки те що важкодоступне.

Знання мають велику цінність, якщо вони подібні таємницям, які важко розкрити.

Сучасна людина досі ще не навчилась жити в сучасному світі, яка так мінливий і швидко змінюється. Дуже багато чого нам треба обдумати, зважити та вирішити. Я вірю в людину і вірю, що вона опанує і ці труднощі.

**Філіпова Єлизавета,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Соціальні мережі сьогодні - один з найпопулярніших способів розваги і спілкування. Вони швидкі, зручні і нескладні у вживанні. З співрозмовником можна листуватися, говорити і навіть бачити його. Соціальні мережі доступні всім і кожному в будь-який час доби. Необхідні лише комп'ютер і підключення до Інтернету.

Сучасна теорія соціальних мереж бере свій початок з середини минулого століття. У 1951 році Рей Соломонофф і Анатолій Рапопорт вперше заговорили про можливість цього явища. Продовжили цю ідею в 1959-1968 роках угорські математики Пол Ердош і Альфред Рен `ї, написавши вісім статей про принципи

формування соціальних мереж. Зрештою, Дункан Уоттс і Стівен Строгача розвинули саму теорію. Термін "Соціальна мережа" був введений в 1954 р соціологом з Манчестерської школи Джеймсом Барнсом.

Вперше соціальна мережа постала у вигляді електронної пошти, що здійснює спілкування між людьми. Це перший спосіб комунікації за допомогою обчислювальних мереж. Спочатку, електронна пошта була призначена для обміну інформацією між двома персонами, але згодом, завдяки невеликій зміні (списки розсилки), і цілі групи людей змогли спілкуватися між собою.

Наступним етапом у розвитку стали телеконференції або групи новин. У порівнянні з минулою версією, ця дозволяла зберігати повідомлення, які згодом були доступні до перегляду кожного учасника конференції. Також з'явилася можливість різної угруповання повідомлень.

Телекомунікації продовжували еволюціонувати, і все більше людей стало постійно працювати в Інтернеті. В результаті цього виник сервіс спілкування в режимі реального часу - користувач отримував повідомлення від співрозмовника через кілька секунд після відправлення. Такий сервіс отримав назву Internet Relation Chat (IRC), що в дослівному перекладі означає «родинне спілкування через Інтернет». У середині IRC спілкування здійснюється за допомогою спеціальних вузлів - каналів, об'єднаних між собою тематикою.

Зважаючи на стрімкий розвиток, у соціальних мереж з'явилися свої спеціалізовані особливості:

Нік-нейм (англ. Nickname - прізвисько, кличка) - формальне ім'я для ідентифікації особистості.

Смайли (англ. Smile - посмішка) - «пики», що дозволяють відобразити емоції в текстовому повідомленні.

Особливий жаргон (скорочення, стиль спілкування) конкретної групи людей, яка перебуває в частому контакті, службовець розпізнавальним знаком.

Останній і найпопулярніший на даний момент вид соціальної мережі - програма-браузер. Її представляють такі відомі портали як [instagram](#), [facebook.com](#) і багато інших.

Існують також і інші варіації:

Форуми - вдосконалений варіант телеконференцій. Форум найчастіше належить якому-небудь спільноті і підрозділяється на теми. «Етикет» форуму має на увазі відповідні темі повідомлення, які можуть залишити зареєстровані користувачі.

Instant Messaging (IM) programs - поліпшена версія IRC. Прикладом є програма [Skype](#).

Блоги - особисті щоденники користувачів. Блог і записи автора в ньому можуть читати всі користувачі або обрані автором читачі. Читачі можуть залишати свої коментарі до записів. Автор в праві їх видаляти або відповідати на них.

З огляду на популяризації останнього виду, користувачам стали пропонувати можливість самим налаштувати зовнішній вигляд блогу.

Люди вважають за краще вважати себе зайнятими - робота, навчання, домашні клопоти. Часу і сил на індивідуальні заняття, зустрічі, розваги залишається все менше. Тут на допомогу і приходять соціальна мережа. Спілкування з друзями, обговорення тих чи інших проблем, новин, обмін інформацією, заняття хобі не змушують залишати рідні стіни або піднімати трубку телефону. Зайнятися цим можна в будь-який час доби, хоч вночі.

Зацікавленість соціальною мережею більше стосовно молоді. Власне що ж стосовно людей старшого покоління - у їх кілька інші цінності. Мало хто з них до цих пір підтримує асоціація з колишніми однокашниками, однокурсниками, товаришами по службі, старими приятелями. Що виною і час, і відстані. Що не менше, є досить гігантська можливість відшукати перш найближчу людину в якій-небудь громадській мережі (відомі odnoklassniki.ru).

Спасибі розвитку технологій, громадські мережі робляться все доступніше і доступніше.

Одне з останніх нововведень - відеоблогінг, дозволяє користувачеві «вести відео-щоденник» в режимі реального часу. Нововведення полягає в тому, власне що до цього «бачити» співрозмовника можливо було лише тільки на моніторі комп'ютера за допомогою web-камери, а відеоблогінг втілює в життя цю функцію крізь мобільний телефон.

Громадські мережі, абсолютно, спрощують нам життя, зберігаючи час, підтримують наше моральне положення, коротають дозвілля. Вони, абсолютно, стануть продовжувати своє становлення - цілком ймовірно, незабаром, в мережі можна буде доторкнутися до людини, що опинилася на іншому краю світу. Прогрес не стоїть на місці. Але не варто забувати, власне що ніщо не може змінити реальне людяне спілкування, усмішку і теплий погляд.

Скібіцький О.В.,
студент 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛЮДИНА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Однією з головних проблем сучасної людини є протистояння екзистенційному вакууму. Ця боротьба є тією, з якою ми стикалися в будь-яку

епоху, починаючи, можливо, з самого зародження людства. Однак, коли суспільство стає більш складним, а технології розвиваються, щоб зробити наше життя більш зручним, ми продовжуємо все більше усамітнюватися.

То де ми можемо бути «цільною» людиною? Що ми можемо в психодуховному розумінні називати «домом»? Не дивно, що багато хто з нас, здається, відчувають духовну батьківщину. Де ми можемо бути абсолютно вільними і повністю самими собою без суду і зовнішнього тиску? Таке відчуття може виникнути у людини як в місці її народження, так і в будь-якому куточку світу. Якщо ми подумаємо про еволюцію нашого людства з точки зору ієрархії потреб Авраама Маслоу, багато з нас намагаються задовольнити потребу в повазі через престижну роботу, дорогу машину, брендовий одяг.

Наслідком нашої одержимості є те, що багатьом з нас складно зрозуміти, хто ми, крім того, що ми робимо, тому що наше розуміння свого «Я» вкладається в діяльність. Безробіття руйнівне, бо є запорукою деградування за ієрархією потреб. Звичайно, це дійсно спосіб протистояти екзистенційному вакууму -розуміння того, що в кінцевому підсумку нічого цінного в матеріальному немає і все безглуздо. Це може бути можливістю для того, що Маслоу називає «самоактуалізацією», що дає нам змогу перевірити та оцінити себе окремо від того, що ми робимо, та від визнання та поваги соціуму. У цей момент наші стосунки із оточуючими перестають бути побудованими лише на матеріальній вигоді і ми стаємо тими, ким ми є, не тримаючись за майно та регалії.

Зрозуміло, що зв'язок з оточуючими дуже важливий у нашому прагненні бути цілісною особистістю. І хоча технології мали б посилювати цей зв'язок, вони також, здається, роблять людей все більш і більш самотніми. Інколи я думаю про те, як ми налаштовуємо себе на те, що спілкування в соціальних мережах є більш ідеальним, ніж оточуюча реальність. У всьому цьому є щось трагічне, гірке і, одночасно, солодке. Мені здається, що ХХІ століття є початком кінця людини, як гостро соціальної істоти.

**Галушко Євгенія,
студентка 1 курсу
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СУЧАСНА ЛЮДИНА ...

Світ постійно змінюється, в кращу чи гіршу сторону, але разом з ним постійно змінюється і людина. Сучасна людина зазнала багатьох змін, і вони були

досить різкими. Але, на жаль, у наш час досить рідко можна зустріти Людину. Саме так, з великої букви. Бо сучасна людина – це стан душі, мислення. Але ж чому більшість «сучасних людей» позбавлені доброти, щирості, людяності, у них відсутнє почуття справедливості та чесності... Чому більшість з нас така? Чому ми позбавлені певних якостей, без яких поступово перестаємо бути людьми? Стільки багато питань і так мало відповідей на них.

У першу чергу, бути сучасною людиною – це означає вміти жити серед інших людей. Що б ви не робили у своєму житті, завжди необхідно пам'ятати, що ви живете на світі не одні. Вас оточують люди. І потрібно поводитися так, щоб їм було легко і приємно поряд з вами. Людина щаслива, коли відчуває себе потрібною, коли може бути корисною для іншої людини та суспільства. Ще більше людина щаслива, коли має постійний, тісний контакт з іншими людьми. Рятуючи життя, допомагаючи іншим та виживаючи разом, люди стають знову людьми. Такими, якими нас задумувала природа і яких подавили блага цивілізації. Ми платимо податки, щоб поліція, пожежники, медики та МНСники нас захищали та рятували. Це робить життя безпечнішим та зручнішим, але не щасливішим. Наш комфорт призводить до ізоляції, а ізоляція в свою чергу – джерело депресії та різних психічних розладів. Давно доведено, що чим бідніше суспільство, тим вищий в ньому рівень щастя окремої людини. І навпаки, супер доходи і високо розвинена корпоративна культура дорівнюють підвищеному рівню самогубства. Все доволі просто: коли треба вижити, все інше стає на другий план і робиться доволі незначним. Виживати гуртом легше. Колективне виживання передбачає подільчивість (діляться їжею, водою, житлом), спілкування, прямий контакт та підтримку. Колективне виживання також передбачає доволі прості правила поведінки, які можна підсумувати висловом "або ти з нами, або проти нас". Будь-яка зрада власного суспільства тягне найвище покарання, бо ставить під загрозу виживання всієї групи. І всім це зрозуміло і для всіх це прийнятно. Прості правила + можливість дбати один про одного + прямий контакт з іншими людьми + можливість відчувати себе потрібним – ось вона антропологічна формула щастя. Нажаль, відчуття щастя в сучасному світі вдається тільки тим, хто живе в абсолютній бідності, пережив стійкі лиха, революції чи війни

По-друге, людина стада, або людина, якою маніпулюють – це однозначно не про сучасну особистість. Сучасна людина є мислячою, вона може вільно приймати рішення щодо себе і ніколи не стане об'єктом різноманітних маніпуляцій. Вона мислить, а не діє згідно гаслами, почутими в засобах масової інформації. Вона не буде робити те, що й інші, тільки тому що інші це роблять без власної, особистої мотивації. Така людина ніколи не стане невільниким, яким маніпулюють інші залежною від різних керівних осередків та суспільних механізмів.

По-третє, бути людиною – означає бути патріотом своєї країни. Любов до Батьківщини полягає в готовності захищати її незалежність, працювати на користь своєї країни. Відчуття любові до Батьківщини тісно пов'язане із самою суттю

слова "людина", адже патріотизм – невід'ємна частина душевного світу особистості, її моральності, совісті, її честі й достоїнства. Напевно, саме тому вже багато років у людей існує переконання: справжня людина і патріот – це одне й те саме. Розпитайте своїх рідних, скоріше за все, серед них є люди, які зробили подвиг в ім'я нашої країни. Наші бабусі й дідусі, наші батьки можуть привести нам безліч прикладів героїзму і під час війни, і в мирні часи, героїзму минулих років і наших днів. Але для того, щоб стати справжньою людиною, зовсім не обов'язково здійснювати подвиг у масштабах усієї країни. Насправді найважче подолати себе у дрібницях. Недаремно говорять: поступишся в дрібницях, поступишся й у великому.

Наступна риса-чесність. Зараз дуже мало людей, яких можна назвати чесними. Навіть з самими собою ми намагаємося хитрувати. Дійсно, чесність – це не завжди приємно, але справедливо. І правильно.

Сучасна людина досі ще не навчилася жити в сучасному світі, який такий мінливий і швидко змінюється. Ще дуже багато чого треба обдумати, зважити та вирішити. Але я вірю в людей і вірю, що вони зможуть все опанувати, бо людина – це звучить гордо.

**Погребна Валерія,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА ТЕХНОЛОГІЇ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТ.

Людина зробила дуже багато машин для полегшення своєї роботи тому таким чином, коли йдеться про потенціал можливості роботів витіснити людей з ринку праці. Про скорочення кількості робочих місць. Стають такі прогнози, що багато людей можуть стати безробітними.

Але є і багато плюсів в цьому. У нас людей ХХІ ст. більше можливостей на відмінну від моїх батьків, я маю технології і різні гаджети, які допомагають мені в повсякденному житті. Ми маємо доступ до соціальних мереж, що дозволяють нам дивитися на людей, переймати їхній досвід і брати з них приклади. Але хочу зауважити на тому, що ми погано почали писати, зате ми розвиваємося більше механічно.

Хочу сказати, що технології псуєть дітей. Раніше діти, підлітки слухали старших людей, батьків та були менш агресивними, чим зараз. Менше було самогубств від інтернету. Не сидіти в таких іграх як «Сині кити», «Будь вільною

дитиною» та багато чого іншого. Дітлахи більше читали , виходили на вулицю гратися , багато спілкувалися в живу , а не як зараз тільки по смс.

Для кожної людини війна – це щось означає для одного прошарку людей це спроба заробити грошей , для інших це відстоювати свою країну та не бути під владою чужої країни . Багато людей гине для того , щоб маленькі діточки ходити до садочків та школи , матусі народжували немовлят , батько спокійно заробляв гроші та забезпечити свою родину . Ще одна проблема що країна не забезпечує людей . Вона вважає що стара бабуся чи дідусь може прожити на ту мізерну пенсію на яку вона працювала все своє життя . Багато випадків трапляється , що батьки не можуть виховувати дітей тому , що зарплата мала та вони працюють на двох роботах , щоб малеча нічого не потребувала і була так само гарно вдягнена як всі дітки, нагодована, задоволена своїм життям.

Тому реалі ХХІ ст. з однієї сторони дуже перспективні , але з іншої не дуже . Я раджу людям берегти природу ,допомагати людям похилого віку та не тільки, не бути агресивними до суспільства ,яке завжди буде до тебе відкритим, щоб допомогти. Щоб ти залишався людиною в різноманітних ситуаціях.

**Березовська Анна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ПІД ТИСКОМ РЕАЛІЙ ХХІ СТ.

Чим особливі люди ХХІ століття? Це питання досить складне для обговорення. Воно наповнене протиріччями, але все ж таки я спробую пояснити яка постає переді мною людина нашого часу.

Людина залежна. Прихід у світ технологій став переломним моментом для всіх і кожного. Чому? У нас появилось більше можливостей . За допомогою машин на фабриках робота йде швидше, соцмережі дозволяють спілкуватися із людьми з різних куточків світу а "всемогутній Інтернет" надає доступ до любої інформації. Це зручно, оперативно і легко. Але і у цьому є досить великий мінус. Чому? Тому що тепер без них ми не уявляємо свого існування."Гаджети" стали важливою частиною життя. Ми на них покладаємо більше сподівань ніж на себе і легко звикаємо до того, що все роблять замість нас. Люди перестають покладатися на свої знання і силу сподіваючись, що "всемогутній Інтернет" вирішить їхні проблеми.

Людина стала неграмотною. Як стверджує американський соціолог Елвін Тоффлер:«У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє

вчитися, а ще - забувати те, чого навчився, й перевчатися». Я з ним цілком згідна, тому що велика кількість інформації яка потрапляє через Інтернет до нашого мозку взагалі не засвоюється. Вона виявляється цілком непотрібною. І через це, на мою думку, дітям складніше писати твори: не вміють правильно висловити думку; студентам складніше писати реферати і курсові: не можуть правильно оперувати складними термінами і поняттями. Через це плагіат у наш час став суттєвою проблемою.

Людина і цінності. Думаю ви будете зі мною згодні, що вони змінювались завжди а молодь виступала головним двигуном цих перемін. Вони є межею між веселим безтурботним дитинством і дорослим життям, наповненим своїми правилами і обов'язками. Молодь легше формує і змінює позиції, оскільки в систему її цінностей легше ввести щось нове, ніж в систему зрілої людини, тобто вони готові до "інновацій" незалежно він результату.

На своєму прикладі хочу сказати, що найбільше зараз цінується свобода слова, самовираження, певна незалежність у стосунках, вільна реалізація своїх задумів. Світ без нав'язування чужих думок і зобов'язань. До життя людина ставиться з викликом і без страху поразки-я це вважаю великим плюсом. Проте у нас зникли певні "внутрішні" цінності. У своїх бажаннях люди стали більш егоїстичні а матеріальні потреби стали важливішими за духовні. Через сильну залежність від Інтернету діти мало спілкуються вживу, а батькам все складніше знаходити до них підхід. Через такі проблеми знецінюються такі прості але важливі речі як любов, повага, співчуття.

У висновку можна сказати, що зміни, що відбуваються з людиною ХХІ призвели до нової проблематики: почуттів, спілкування та порушення цінностей життя. Тому ми не повинні забувати, що все, що ми робимо, залежить від нас. І пам'ятати, що найголовніша цінність - це життя. А життя - це можливість і виклик, обов'язок і багатство, надбання і таємниця, боротьба і все - таки удача. Тому не варто нехтувати цим адже це і робить нас людьми.

**Котенко Софія Василівна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНИЙ СВІТОГЛЯД ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Григорій Сковорода (1722-1794) – видатний український мислитель, філософ, гуманіст, просвітитель, письменник, лінгвіст, педагог, музикант. Син малоземельного козака з Лівобережжя, він здобув освіту в Києво-Могилянській

академії, працював викладачем у Переяславському та Харківському колеґіумах, проте ворожість церковної влади до його прогресивних поглядів та педагогічних методів змусила його розпочати життя мандрівного філософа. Вчення Г. Сковороди викладене у численних працях, серед них: «Міркування про поезію та керівництво до неї» (1769), «Наркис» (1771), «Асхань» (1767), «Бесіда, названа – двоє» (1772), «Кільце» (1775), «Змій ізраїльський», «Жінка Лотова», «Потоп зміїн» (1791), «Розмова дружня про світ духовний». Світогляд Сковороди сформувався під впливом європейських просвітницьких ідей, античної філософії та української народнопоетичної творчості, що, природно, й визначило характер його філософії.

1. Основним принципом свого філософського вчення Сковорода проголосив систему самопізнання, самовиховання людини.

Це, на думку філософа, повинно було створювати передумови для перетворення людей з кріпаків у вільних, щасливих працівників, отже вказати шлях до нових соціальних відносин, до щастя. А право на щастя мають усі люди. Воно належить усім як повітря, сонце, вода. Сковорода вчив: пізнати себе – значить пізнати свій духовний світ, виробити такі морально-етичні принципи як доброта, правдивість, чесність, справедливість. Пізнати себе – значить знайти в собі природну схильність до тієї чи іншої праці, яка потрібна і корисна не тільки для окремої людини, а й суспільства. Праця, вважав Сковорода, – це сенс життя кожної людини. Отже, тільки пізнавши себе, свою внутрішню натуру, людина може знати свої можливості, мати впевненість у своїх здібностях, визначити своє місце в суспільстві і принести йому найбільшу користь.

2. Складні відносини були у Сковороди і з офіційною релігією. Виступаючи з критикою біблійних міфів, Сковорода водночас намагався розкрити символічний зміст багатьох біблійних притч, зробити їх земними і людськими, що, звичайно, було поступкою теології, бо, хоч би як там було, очищення Святого Письма – це і його захист, хоча, загальновідомо, що Сковорода був рішучим противником православної церкви, зневажливо ставився до білого духовенства та рішуче відмовився від запропонованого йому церковного сану. Є цілий ряд фактів що поміж Сковородою і церквою не стояло непрохідних перегород. У світогляді Сковороди раціоналістичні моменти аж ніяк не займають перше місце. Для нього вищий суддя в питаннях знання - це цілісний розум, Логос, що живе в непорушному світі з цілісним життєвим досвідом. Але у вищого розуму не може бути дрібних розважливих рахунків з вченням Церкви. І ми бачимо, що Сковорода цю розумність відчував і проти неї розсудливо не повставав. Факти з його історії показують, що ідеал духовного благочестя не носив у Сковороди антицерковного характеру. Що ж тримає Сковороду в безсумнівному віддаленні від Церкви? Чому він принципово не ворогує з Церквою, проте знаходиться до неї в якійсь глухій, несвідомій опозиції? Насамперед ніхто не може заносити його до переконаних атеїстів. Проте в багатьох своїх творах він досить різко висловлюється проти служителів церкви. Для теперішніх служителів церкви не завадили б такі самі ж

різкі слова. Як пояснювати ці слова якщо вважати що він ніколи не розлучався з Біблією і вельми шанував її мудрість? Можливо він просто критикував окремих церковнослужителів? Або ж це зумовлено епохою в якій він жив.

3. Головним у житті людини вважав Сковорода принцип в діяльності за покликанням.

Природжена схильність людей до тих чи інших занять, за Сковородою, найбільше допоможе їм розвинути індивідуальні якості лише тоді, коли люди займатимуться своєю улюбленою справою, отже, творчо працюватимуть. Окреслені провідні думки Г. Сковороди свідчать про те, що він дозволив собі у ті часи мати такий світогляд, який у багатьох пунктах суттєво відрізнявся від санкціонованого церквою. Найпершим предметом, гідним філософського осмислення є людина, оскільки, не знаючи, що таке людина, нам немає чим і виміряти все інше. Найпершим завданням людини постає слідування гаслу «Пізнай і себе!» оскільки людина є малим світом (мікрокосмом), в якому в згорнутому вигляді присутній весь великий світ (макрокосм) пізнаючи себе, людина усвідомлює, що вона постає єдністю двох світових натур – видимої (матеріальної) та невидимої і (духовної), саме таке поєднання єдиних для всього існуючого натур (субстанцій) і виправдовує людське самопізнання.

4. Сковорода був широко переконаний, що людину в житті веде воля Бога, вона визначає її покликання.

І що навіть заради сану чи рангу людина не має покидати та нехтувати природною схильністю, тобто Божою волею, і що нещасний будь хто не прислухався до покликання цієї волі. Московська релігія ділила людей на більш та менш благословених, а Сковорода вчив що всяка праця є благословенною. Ставлення Сковороди до Біблії також було по суті патристичним. Він вважав, що Біблію не слід тлумачити буквально, але алегорично: "Я визнаю і визнаю в ній духовну причину, я сприймаю божественно написаний закон і справжнє значення, що лежить за буквальним". Сковорода так висловився про своє ставлення до Біблії: «Багато людей, що не розуміють мене або не хочуть розуміти кидають наклепи, ніби я відкидаю історію Старого і Нового Заповіту, тому, що визнаю в них духовний розум, відчуваю Богописаний закон і добачаю істинне скрізь буквальне значення. Я доповнюю цим історію, а не розкладаю, якщо тіло без духа мертво, так як Святе Письмо без віри? Я захоплююся суттю храму, але через це не поминаю його зовнішності».

Читання Біблії потребує великої духовної праці, її тексти не відразу відкриваються і сповнені таємничими символічними образами. Чи змогла б людина, яка не по своїй волі взялася за їх вивчення зрозуміти їх та правильно розтлумачити? Сковорода вважав що ні, він надавав цьому велике значення.

5. Його розуміння проблем релігії, розколів й ворожнеч через різниці в обрядах та релігіях актуальній й донині.

Це й підтверджує далекозорість та неординарний погляд Сковороди на свою епоху як мудрого філософа, просвітника. Отже, Григорій Сковорода аж ніяк не був атеїстом, церкво ненависником, адже він частіше виступав проти насильного вибору людей, які не слідували Божому слову душею, обирали шлях пізнання нав'язливо, заради вигоди. Він виступав за релігію як за дещо філософське, як за те, що допоможе людям.

Висновки:

Отже, своєю творчістю і життям Г. Сковорода продемонстрував можливість здійснення глибинних перетворень. Філософія Г. Сковороди є прекрасним прикладом існування філософії українського духу як динамічної, здатної до розвитку і постійного вдосконалення оригінальної системи поглядів, ідеалів, вірувань, надій, любові, честі, совісті, гідності і порядності; вона є своєрідним пошуком і визначенням українським народом свого місця в суспільно-історичному процесі, закликом до гуманізму і людській природі дії.

Література

1. Драч І.Ф., Кримський С.Б., Попович М.В. Григорій Сковорода: Біографічна повість. – К.: Молодь, 1984. – 216 с.
2. Стадниченко В. Еретик Сковорода // Зеркало Недели. – № 46 (30 листопада – 6 грудня). – 2002.
3. Мірчук І. Г.С. Сковорода (нотатки до історії української культури) //
4. Український культурологічний альманах. Випуск 39-40. – К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. – С. 38-57.

**Решетник Аліна Сергіївна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

На мою думку, людям важко жити в сучасному світі, в ХХІ столітті.

Кожен із нас має свою думку, особисті погляди на життя. Це чудово.

Але жахливо те, що сучасне суспільство цькує людей з іншою вірою, способом життя, досвідом і т.д. Кожен намагається довести, що він правий,

що треба жити саме так, як вважає він. Атеїсти зневажають віруючих, а ті – навпаки вважають неприпустимим не вірити в Бога.

Реалії сьогодення проявляються в тому, що люди бояться висловлювати думки, пояснювати своє ставлення до тої чи іншої ситуації, бо знають, що за їх думку їх і зацькують.

Можна навіть взяти ситуацію із коронавірусом . Люди поділилися на 2 типи:

1 тип – ті, що не дотримуються умов карантину

І 2 тип – ті, які цькують людей 1 типу.

Я вважаю, що і той, і той тип жахливі. Частина оточення, яка не дотримується карантину, виявляє неповагу до інших. Вони думають, що якщо не хворіють самі, то все чудово. Але таким чином, можна переносити хворобу своїм батькам, дідусям, бабусям, друзям. Тобто, вони є егоїстами, піклуються лише про себе.

Людині жити комфортно тоді, коли вона потрібна іншим, тоді , коли поважають її погляди та підтримують її. А правило 21 століття – « КОЖЕН САМ ЗА СЕБЕ ».

Ті, що цькують «бунтівників» також нестерпні. Замість того, щоб осудити людину, зганьбити, можна просто спокійно, із повагою (якої їм самим бракує) пояснити, що вони вчиняють неправильно. А вдаються навіть до фізичної сили (виставляють силою із транспорту). Для того, щоб подолати проблему, треба згуртуватися, стати справді однією державою. Але для кожного головне врятувати лише себе.

І це, на жаль, реалії сучасного життя. І людина бореться із таким життям або ж повністю підтримує його.

Тому, реалії 21 століття жахливі, і зупинити таке життя можемо тільки самі ми.

**Салімоненко Дарини,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ДЛЯ ЧОГО ЛЮДЯМ ВЗАГАЛІ РЕЛІГІЯ ТА ВІРА В НЕЇ?ЧИ Є В НІЙ СЕНС?

Людині властиво бажання відчувати себе частиною чогось більшого, усвідомлювати, що життя не зовсім марне. Ми прагнемо сенсу і пояснення всього незрозумілого.

Віра в духовному вимірі життя існувала з незапам'ятних часів. Багато людських суспільств залишили нам історичні свідчення про свої системи вірувань, будь то поклоніння сонцю, богам та богиням, знанням добра і зла чи священні поклоніння. Взагалі, роль релігії в суспільстві велика. В межах релігійних віровчень формувались єдині зразки почуттів, думок, поведінки людей, завдяки чому релігія виступала як могутній засіб упорядкування і збереження традицій та звичаїв.

Вірити - це жити з Богом. Вірити в Бога – це не просто погоджуватися з фактом, що Він є, але довіряти Йому і жити з Ним. А це значить, що життя знаходить справжній вищий сенс. Жити життям, яке Він задумав для людини. Адже Він - Творець цього світу і Всесвіту. Жити життям, яке несе щастя і сенс тут, на землі, і майбутнє в небесах. Серед нас немає невіруючих. Ми всі в щось або в когось віримо. У себе, в удачу або, що долар не впаде. Це говорить про те, що в нас вкладений потенціал для віри – ми здатні вірити.

Віра для розуму, розум для віри. Віра – це стан розуму, коли ми вважаємо щось справжнім, хоча ми не впевнені на 100%, або ми не в стані довести це. Кожен має уявлення про життя і світ, в якому він живе. Віра є точкою опори для давніх і нових бачень світу, і одночасно “віра є чимось безпосереднім на противагу всьому, що розум запозичує”. Ми не здатні відділити віру від розуму. Кажуть, що «Розуму не можна вилікувати без віри, а віра без розуму не буде людською». Тільки разом вони врятують людину. Як не крути, а відкидаючи релігію, мільйони людей просто переадресують свої внутрішні поривання іншому божеству – тій-таки науці.

Релігія – це набір культурних систем, систем цінностей і світоглядів, які встановлюють відношення людства до духовності, а іноді й до моральних цінностей. Багато релігій мають розповіді, символи, традиції і священні історії, які призначені давати сенс життя або пояснювати походження життя чи Всесвіту. Вони, як правило, виводять мораль, етику, релігійні закони або бажаний спосіб життя від своїх ідей про космос і людську природу.

Однією з історичних місій релігії, що набуває в сучасному світі все більшої актуальності, є формування відчуття єдності людського роду, значущості неперехідних загальнолюдських моральних норм і цінностей.

Головною соціальною функцією релігії є ілюзорно-компенсаторна. Релігія для віруючого - насамперед компенсація (хай навіть ілюзорна) усіх тягот його земного буття. У свідомості релігійної людини відбувається перетворення тяжкої дійсності у бачення картин райського буття, ідеального світу, де панують рівність і свобода.

Гасло, що релігія є "опіумом народу" (Опіум - образне визначення релігії, що стало широко відомим завдяки Карлу Марксу, який використав його у своїй роботі «До критики гегелівської філософії права»: «Релігійна вбогість є одночасно вияв справжньої вбогість і протест проти цієї справжньої вбогість. Релігія – це зітхання

пригнобленого створіння, серце безсердечного світу, так само, як вона – дух бездушних порядків. Релігія є опіум народу), автори ряду праць із філософії розглядали як головний аргумент на користь заперечення релігії. Проте в сучасному суспільстві існує потреба втіхи, зняття психологічної напруги, викликані умовами повсякденного буття. Знищення цієї - хай ілюзорної - компенсації було б актом жорстокості.

Однією з важливих функцій релігії є функція світоглядна. Вона полягає в тому, що релігія намагається створити власну картину світу. Релігія виконує регулятивну функцію. Як будь-яка інша сфера духовної культури, вона створює певну систему норм і цінностей, але специфіка яких полягає насамперед у збереженні й закріпленні віри у надприродне. Цьому завданню підпорядковані не тільки культові дії, а й сімейно-побутові стосунки, система традицій і звичок.

На рівні окремої релігійної організації, релігія виконує інтеграційну функцію, згуртовуючи одновірців. Однак одночасно релігія розділяє і протиставляє один одному послідовників різних релігій, що простежується і в сучасному релігійному житті України.

Релігії притаманна також комунікативна функція, яка полягає в підтримуванні зв'язків між віруючими шляхом створення почуття віросповідної єдності під час релігійних дій, в особистому житті, сімейно-побутових відносинах.

Отже, людина створена для того, щоб вірити в щось або когось. Релігія виконує багато функцій та місій, тож є важливою в нашому житті! Вона тісно переплітається з наукою, як було сказано вище - «Віра для розуму, розум для віри». А наука не береться просто з неба, це доведені факти та думки. Тому, в релігії є сенс.

Література

1. А. Колодний. Релігієзнавство // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. – С. 544. – 742 с. – 1000 екз. – ББК 87я2. – ISBN 966-531-128-X.

2. Черній А. М. Релігієзнавство: [посібник] / А. М. Черній. – К. : Академвидав, 2003.

3. Н. Кочан. Релігія // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – с.632 ISBN 978-966-611-818-2

4. Релігія // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. – Буенос-Айрес, 1963. – Т. 6, кн. XII : Літери По – Риз. – С. 1574-1576. – 1000 екз.

5. Віра // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. – Буенос-Айрес, 1958. – Т. 1, кн. II : Літери В – Г. – С. 177. – 1000 екз.

6. Набожність Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І. Франка, 2014. – 416с. ISBN 978-966-485-156-2

**Опанасенко Валентина,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Часи змінюються, світ розвивається з кожним днем все більше. Людство зараз має зовсім інші цінності, які кардинально відрізняються від тих, що були раніше. Буття стало інакшим, то якою є людина в цих реаліях ХХІ століття?

Небачений розвиток цивілізації припадає саме на початок третього тисячоліття. Виникає безліч нових речей, які полегшують життя людям, і не тільки їм. Наприклад, зараз більшість спілкується віртуально. Так, це дуже зручно, адже з сучасним темпом життя не завжди знайдеться час для зустрічі, а особливо тоді, коли ви живете в різних містах, а може навіть і в країнах. Більше не потрібно місяцями чекати листа з відповіддю, а для того, щоб почути голос, не обов'язково шукати таксофон по всьому місту. Але у всього є свої «плюси» і «мінуси». Через звичку до віртуального спілкування, зараз при зустрічі в людей майже відсутні теми для розмов і вони не можуть повноцінно передати свої емоції, бо за них в листуванні це можна зробити за допомогою смайликів.

Саме у ХХІ столітті люди стали більш егоїстично ставитися до інших. Головне, що має бути в кожного за суспільною думкою, то це гарна зовнішність, значний статус та відсутність поганого настрою. Нікого не цікавлять проблеми оточуючих, всі прагнуть бути «вищими» і кращими за інших. Головними моральними рисами вже давно не є доброта та ввічливість, їх замінили ненависть, егоїзм та самовпевненість. Більшості населення стало начхати на природу, тому вони почали використовувати її ресурси по-максимуму, навіть не задумуючись про жахливі наслідки. Через глобальні екологічні проблеми, зменшився і рівень життя, зникло безліч видів тваринності та рослинності.

І, здавалося б, нічого не можна змінити в глобальних масштабах, як світом став поширюватися вірус, який згодом отримав назву COVID-19. Завдяки ньому люди почали розуміти, в якій зараз ситуації знаходиться наша планета. Через карантин і відсутність втручання в природу останнім часом, вона почала

відновлюватися. Населення почало розуміти, що в житті є щось важливіше за багатства і статус, воно стало більш морально ближчим, ніж було раніше.

Отже, в реаліях ХХІ століття людина стала занадто егоїстичною натурою. Змінилися загальнолюдські моральні цінності, образ життя. Усі стали більше віддалятися один від одного. Та, дивлячись на сучасну ситуацію у світі, можна сказати, що ще є шанс усе змінити на краще, бо це зараз в наших руках.

**Чулкова А.,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА В РЕАЛІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРЕСИНГУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Світ постійно змінюється, в кращу чи гіршу сторону, але разом з ним постійно змінюється і людина. Кожне покоління людей відрізняється від попереднього дуже багатьма ознаками. Зараз найпоширеніша думка, що покоління змінюються кожні 25 років. Я погоджуюсь з цим, адже цей вік - це вже початок зрілості, людина і її світогляд вже сформовані. Кожне покоління крім зовнішніх ознак в першу чергу відрізняється цінностями, поглядами на світ і на суспільство, способом мислення. В цьому і головна причина постійних непорозумінь між батьками й дітьми.

Сучасна людина зазнала багатьох змін, і вони були досить різкими. Наше життя полегшилось з одного боку. В першу чергу це стрімка автоматизація праці, особливо в побуті. Тепер людині не обов'язково виживати серед дикої природи, багато працювати щоб створити мінімальний комфорт для життя. Побутова техніка взяла на себе багато роботи. Звісно змінились поняття моди, зовнішньо ми відрізняємось від попередніх поколінь. Але найголовніші зміни стались в нашій голові - у світогляді й в способі мислення.

З'явилось більше свободи, більше можливостей щоб реалізувати себе. Потрібне лише бажання, прагнення до дій. На жаль, у сучасної людини з мотивацією погано. Це помітно по великій масі різних курсів, книг, відеофільмів, створених для мотивації до дії. Але ми забуваємо, що раніше цього не було і люди обходились без цього, долаючи набагато важчі життєві труднощі. Справа в тім, що

людина цінить тільки те, що важко добуто і важко досягне. Зараз багато чого нам легко доступно, але ми не бачимо в цьому сенсу.

Але найбільшою трагедією сучасної людини, я вважаю, є інформаційний бум. З винаходом Інтернету та інших технологій, інформація почала поширюватись зі швидкістю вірусу. Вона ллється на сучасну людину звідусіль і цьому неможливо протистояти, якщо ти живеш в суспільстві. Тут, звісно, є великі плюси: наприклад, вільний доступ через Інтернет до цілих бібліотек цінної літератури, дистанційне спілкування та інше. Так думали, коли інтернет тільки входив в наше життя. Сьогодні, інтернет вже стійко увійшов в наше життя і от те, що ми бачимо не зовсім те, що очікувалось. Вільний і загальний доступ до знань не тільки не підняв рівень освіченості населення, а й навіть знецінив знання. Тут знову ж таки справа в тім, що людина цінить тільки те, що важкодоступне. Знання мають велику цінність, якщо вони подібні таємницям, які важко розкрити.

Сучасна людина досі ще не навчилася жити в сучасному світі, яка так мінливий і швидко змінюється. Дуже багато чого нам треба обдумати, зважити та вирішити. Я вірю в людину і вірю, що вона опанує і ці труднощі.

**Косяченко Влада,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА РЕЛІГІЯ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

XXIст. – час технологічно розвитку, появи новітніх нанотехнологій, діджиталізації, розповсюдження соціальних мереж. Здається, що людство з величезною швидкістю втрачає себе, ми не маємо потреби в живому спілкуванні. Більша частина населення планети через соціальні мережі знайшли собі кумирів, з великим фанатизмом стежать за кожним кроком свого улюбленця.

Новітні технічні засоби дають поштовх не лише зручно жити, але й впадати до найгіршого – заздрити. За мільйонами літер на наших екранах, стосами фейків, ми загубили свій духовний розвиток, викинули зі свого словникового запасу поняття «релігія», замінивши його «тренд».

Але є й користь з розвитку – це полегшений доступ до інформації, яка містить духовний зміст. Наприклад, можна не купуючи друкований варіант Біблії, Корану, Тори чи Палійського канону – віднайти в мережі, завантажити на

пристрій, читати та аналізувати його. Вчителі та викладачі мають можливість за допомогою мультимедійних презентацій наочно порівняти культурну спадщину, релігії різних країн.

Здається, що розвитком науки, людина про себе знає все. Але насправді – нічого. Ми достеменно не знаємо звідки ми походимо. Але найдревніші писання все ж схиляють до релігійного питання. Релігія для людини має виступати не лише як пояснення її виникнення, але й саму істину її існування, глибину душі. Сьогодні, у полум'ї війн та катастроф, ми як ніколи маємо повернутись до початку, до глибокого і високого.

Для людини XXI століття має бути цікавим порівняння різноманітних релігій. Часом, спостерігаючи за молоддю, можу сказати, що для нового покоління гаджети також не становлять щось цікаве.

І саме релігієзнавча наука має стати викликом для покоління, щоб знайти відповіді на старі запитання.

Проживаючи в мегаполісі, людина може «втратити» себе, розгублювати свою енергію, бути психологічно навантаженою, і якби не говорили скептики чи атеїсти – релігія може стати кращим другом у боротьбі проти стресів. Релігія на мою думку, може стати надзвичайним само зануренням, шляхом до самопізнання, загостренням своїх відчуттів, чутливості до природи, навколишнього світу, суспільства.

Людина, яка тим чи іншим способом причетна до релігії виявляється дуже цікавим співрозмовником, адже піднімає здавалося б такі прості, але важливі питання для існування.

Тож, моя особиста порада – зануритись в питання релігії, зануритися в себе. Шляхом обізнаності в релігійних питаннях, Ви здатні допомагати тим, хто потребує цього. Люди загубились, тож допоможіть їм знайти правильний шлях.

**Кирпа Альбіна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ВИБІР... В РЕАЛІЯХ XXI СТОЛІТТЯ

Сучасний світ дуже швидко розвивається. Розвиваються науки, технології, прискорюється темп життя, змінюються способи взаємодії й механізми реалізації

задуманого. Для того щоб устигати й «бути на хвилі», людині необхідно точно так само постійно розвиватися й удосконалюватися.

Ми завжди намагаємось поставити ціль і йти до неї, незважаючи ні на що. Ми звикли бути завжди в русі : кудись поспішати, продумувати наперед всі свої дії. Таким чином можливість вигорання, депресії значно підвищується. Так хочеться натиснути на паузу і бути в одному моменті більше , ніж просто в моменті. Проводити більше часу з сім'єю, займатися улюбленою справою, вивчати іноземні мови, подорожувати світом.. На жаль, не кожен може дозволити це собі : постійні затримки на роботі, додаткові підробітки, а все заради чого? Невже матеріальне благо важливіше духовного? Звичайно, нині без грошей ти ніхто, все вимірюється в них. І люди в погоні за багатством забувають про речі, які дійсно цінні і безкоштовні – це обійми рідних людей, поцілунки, розмови про все-все.

Дивовижно, але факт - нам все частіше погано наодинці з собою, некомфортно в тиші, незатишно в стані спокою. Для того щоб заповнити життя, постійно потрібні яскраві зовнішні подразники. Ми квапимо себе і час, навчилися наздоганяти, але розучилися чекати. І точно знаємо: «щоб розслабитися, потрібно спочатку напружитися». Іронія в тому, що на бігу - в гонці за лідером або метою - абсолютній більшості людей це не під силу. А тим часом цінність криється не в цілі подорожі, а в дорозі. Рано чи пізно більшість втомлюється від життя, коли треба кудись бігти, щось встигати, виконувати набір рухів тіла, які роблять всі. Це стає непотрібним, коли повертаєш погляд всередину, починаєш ставити собі важливі питання і ставати розбірливим. Все повільне - розбірливе. Єдина мета уповільнення - знайти втрачену якість. Краще менше та краще, краще усвідомлено одну хвилину, ніж двадцять годин на ходу. Все повільне - усвідомлене. Тобто з розумінням, навіщо і куди це веде, і чи потрібно мені це взагалі. Питання часу перетворюється на питання сенсу життя. Тоді на порядку денному - не як більше втиснути в життя, а як прожити смачно, якісно, без купюр.

Скорочуючи, спрощуючи і вповільнюючись, ми даємо собі шанс усвідомлено і наповнено прожити важливі етапи і моменти. І тільки занурившись в "тут і зараз", ми здатні залишити слід або, за словами Стіва Джобса, зробити вм'ятину у Всесвіті: набуття сенсу - побічний ефект уважно прожитого життя.

Життя завжди буде кидати виклик нам, створюючи неприємні перешкоди на нашому шляху. І тільки від нас залежить, як ми з цим впораємося: вивчимо урок або дозволимо перешкоді знищити нас. Ми у відповіді за власне щастя. Щось вибиває нас з колії, і ми розуміємо, що іноді доводиться пережити найгірше, щоб зуміти оцінити в житті краще. Це може стосуватися кохання, дружби, кар'єри або сім'ї. Це ті важкі дні з поганою погодою, які допомагають нам більше цінувати щасливий сонячний час. І ми нарешті розуміємо, що життя - це не те, чого нам хочеться. Життя - це те, що відбувається, поки ми в стороні будуємо чергові плани. Вона тиха фонова музика.

Все, що відбувається в нашому житті, все, що відбувається навколо нас і на далеких островах Еквадору, відбувається з нашого дозволу. Ми дозволили нашому життю бути таким, яким воно є. Ми дозволили переважати сірим відтінкам в нашому житті, ми дозволили собі всього боятися, ми дозволили собі бути аутсайдерами в своєму власному житті. Озирніться, можливо, прийшов час піти від цього. Неймовірно важко кинути все те, що пережило себе, і піти, хто б що про це не писав. Йти важко, але йти вчасно просто необхідно. Головне, про що не варто забувати – це те, що наше життя не буде тривати вічно. Час обмежений, тому важливо проводити кожен момент так, як ви того хочете. Почніть жити на повну котушку вже зараз, переставши скаржитися на долю.

Отже, у нашому столітті на людину впливає все, і потрібно мати велику силу духу, щоб не загубитися, не втратити себе, варто пам'ятати, що саме робить тебе щасливим.

Сирова К.,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ В РЕАЛІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

Зараз в наш час людина вмiє пересаджувати серце, робити операції на головному мозку, знає причини виникнення стихійних лих. Але люди не можуть дослідити поведінку людей. Чому саме в ситуаціях коли людині дійсного погано, інша готова зробити їй ще гірше? Чому людину яка не має змоги сама ходити люди б'ють та висміюють? Де причина тому, що діти знущаються зі старих батьків? Напевно, ось такі реалії ХХІ століття. Людина живе лише заради власної користі та не звертає уваги на інших.

Нещодавно в новинах я побачила ролик, де люди знущаються з чоловіка, який просто почав кашляти в маршрутці. Вони почали його бити, викидати на тротуар, не пускати в транспорт, але хто давав їм таке право, хіба він не такий як всі ми? І таких ситуацій безліч...

Зовсім юні хлопці та дівчата готові вбити один одного за кращу річ, за гроші, за оцінки в школі. Хтось придумує ігри в інтернеті, які доводять дитину до самогубства. А батьки навіть не знають причини смерті їх дитини.

Та що вже таїти є такі батьки, які знущаються над своїми дітьми, викидають їх в сміттєвих пакетах на смітник, закопують прямо біля будинку, або неподалік нього, виганяють жити на вулицю, де діти стають "мауглі". Тобто їм краще жити біля звірів ніж біля своїх батьків. І після всіх цих ситуацій стає дійсно страшно і виникають думки, а що буде далі ...

Але страшно не тільки те, що люди такі жорстокі, а дійсно страшніше те, що вони цього не розуміють. Скільки є прикладів того, що людина вийшовши з в'язниці, починала вбивати знову. Це значить тільки одне, що не всі люди здатні усвідомлювати свої помилки.

Та людина жорстока не тільки до собі подібних. Вбивати звірів та ділитися цим відео з друзями стало досить таких популярним явище в інтернеті. Тисячі людей стають прихильниками такого явища, а інші просто стоять в осторонь цих проблем. Якщо людина вважає знущання з тварини дрібницею, а де гарантія того, що на тому місці завтра будемо не ми. Так, гарантії зовсім немає.

Ще одна реалія, яка дуже мене хвилює це відношення до природи. Нещодавно я стала свідком, того як люди говорили між собою «Та навіщо викидати цю пляшку, не ми ж її залишали.» Це говорить лиш про одне в них немає жодного уявлення, що таке екологія та, що через роки вони про це пошкодують. Всі обговорюють тему різкого збільшення захворювань дихальних шляхів, та навіть не підозрюють, що саме через сміття та викиди вони з'являються.

Отже, можливо хтось не погодиться зі мною, та для мене реалії ХХІ століття саме такі. Я не знаю принципу їх вирішення, та я знаю точно, що якщо кожен з нас буде замислюватися над цими проблемами їх стане менше. Так я не написала про щось хороше, бо чому зараз саме такі думки в моїй голові. Та я сподіваюся, що досить скоро це зміниться і світ знайде ту таблетку від людської жорстокості та неповаги.

**Білоцерківець Ірина,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЧИ Є ТОТОЖНИМИ НАУКОВА ТА РЕЛІГІЙНА ВІРА?

На мою думку, розуміння співвідношення наукової та релігійної форм пізнавальної діяльності у відповідності з визнанням альтернативності,

антиномічності та діалогічності пізнавального процесу є гарантом багатобічного відображення дійсності. Зокрема, процес формування наукової картини світу має не лише загальнонаукову, а й загальнокультурну основу. У відтворенні наукової картини світу беруть участь концептуальні утворення, неявні смисли, які наука вилучає з міфології, мистецтва та релігії. У зв'язку із зазначеним, набувають актуальності дослідження, пов'язані з аналізом проблеми співвідношення наукового і релігійного пізнання в сучасному соціумі, співвідношення віри і знання. Аналіз трактувань сутності віри, різновидів віри та співвідношення віри і знання показують, що проблема ще далека від вирішення. Між тим її вирішення надає можливість вірно орієнтуватися у складних перетинах і колізіях сучасності. Проблема співвідношення віри і розуму, віри і знання знаходить своє висвітлення, зокрема, в межах християнської традиції. Християнські богослови постійно зверталися до неї, пропонуючи те чи інше вирішення. Від теології проблема співвідношення віри і знання перейшла до царини філософії. Протягом століть філософи обговорювали її, запропанувавши безліч трактувань. Особливо гостро це питання було поставлене у західноєвропейському Середньовічч. В науці і в релігійному пізнанні діють різні структури людської істоти. В науці людина діє як «чистий розум». Тоді як совість, віра, любов, порядність – приходять на допомогу праці розуму вченого. В духовному житті, навпаки, розум виступає робочою силою серця. В духовно-моральній сфері людина діє як особистість, тобто як зібрана в єдність цілісність власного буття. Особистість та її дії, з одного боку, не зводяться до зовнішнього контексту «світу», з іншого – абсолютно незмінні в ньому. Віра постає як суб'єктивний стан, що виникає внаслідок визнання об'єктивної реальності неосяжною, а отже, виражений в самовідчуженні як єдиному способі зв'язку з цим неосяжним. В залежності від того, яким змістом наповнюється це «неосяжне», виділяють різні форми віри: релігійну, спрямовану на надчуттєву реальність та нерелігійну, спрямовану на нескінченно віддалену соціальну ціль або ідеал. Відмінність цих двох форм складає лише об'єкт, з яким намагаються вступити у взаємовідносини. Специфікою цього об'єкта, його загальною природою обумовлена і загальність віри як почуття, її належність окремій людині. На думку О. Менья, «невіруючих, строго кажучи, не існує. Всі люди мають якусь віру, усвідомлену, чи безсвідому. Віра у безначальність Всесвіту має не більше експериментальних доведень, аніж віра в Творця. Для атеїста закони природи є аргументом проти буття Бога, тоді як для релігійної людини саме ці закони є свідченням про Вселенського Законодавця... Чим складнішою уявляється йому природа, тим досконалішою має бути її Першопричина. Релігійна та нерелігійна віра по-різному вирішують проблему співвідношення абсолютного і відносного в процесі наближення до Істини. Це співвідношення змінюється в залежності від того, який рівень людської суб'єктивності займає таке «духовне почуття», як віра. Цих рівнів два: безсвідомий і свідомий. Якщо визнати, що знання – це сукупність інформації про

предмет, отриманої внаслідок процесу пізнання, – то фундаментом науковопізнавальної діяльності постає пізнання, яке не є заблудженням. В свою чергу, заблудження є хибне знання, а зовсім не відсутність знань. Для віри проблеми не існують, саме тому їй кажуть: «прийняти на віру»». І справді, суперечності між знанням і вірою немає, а існує тісний причинно-наслідковий зв'язок. Знання також виступає і ціллю, і наслідком віри, оскільки сама віра народжується у процесі відношень особистості (тобто суб'єкта) та особливої світової або надсвітової реальності (тобто об'єкта). Тому немає підстав вважати, що віра є ірраціональне явище і не стикається з проблемами. Але вона має проблеми іншого роду, аніж наукове пізнання. Вони пов'язані з подоланням бар'єру суб'єктивності і створенням чуттєво-естетичної основи для розуміння. З позицій раціоналістичного мислення подібні проблеми не мають пояснення, адже перебувають за межами науки у сфері чуттєво-естетичного сприйняття. Це проблема здатності до живого споглядання, тобто бачення речі з позицій її видимості в даний момент і одночасно з позицій її належного стану. У живому спогляданні досвід та ідея тотожні. Ступінь віри, що відповідає цій здатності – споглядальна віра. Віра, як парадоксальне явище, здатна корегувати розвиток наукового світогляду. Вона вчить поважати таємницю непізнаного, а отже стоїть на заваді нестримного бажання проникнути в глибини світобудови. Стосовно наукових експериментів віра виступає як засіб підтвердження неможливості абсолютного пізнання і необхідність покладатися на чужий досвід. Активність об'єкта суб'єкт відчуває на собі не лише в акті чистої віри, а й під час наукового експерименту, де процес контролюється дослідником. Об'єкт сам встановлює для суб'єкта межі дозволеного. Там, де панує розсудок, немає місця для абсолютної істини, адже вона стає залежною від звичайної логіки. Абсолютність істини багато в чому підтверджується нашою вірою. Віра – це тінь минулого, це дотик до нових, нікому не відомих реальностей. Отже, можна вести мову про єдність віри і знання, які мають йти паралельно при осягненні таємниці буття.

Отже, трансформація сучасної техногенної цивілізації пов'язується з актуалізацією духовних вимірів буття людини і суспільства. Усвідомлення широти й багатогранності поняття істини та шляхів її досягнення створює простір для плідного діалогу між наукою та релігією. В умовах інтеграції цих феноменів віра і знання роблять свій внесок у процес єдиного пізнання світу, вироблення цілісної картини світу. Віра і знання – різняться між собою і в той же час, в самій людині, вони ніби зустрічаються, частково доповнюючи і підтримуючи один одного.

**Білоцерківець Ірина,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЯКА ВОНА – МОЛОДЬ ХХІ СТОЛІТТЯ?

Мені 18 років, я підліток і як не соромно мені визнавати, але ми (молодь) більш ледачі і вже живемо на всьому готовому. Ми не пізнали голод дев'яностих і можемо подякувати за це нашим батькам. А також ми народилися в період, в якому вже все є, наприклад телефони, комп'ютери або інша техніка. До речі, на них ми витрачаємо майже увесь свій вільний час. Замість того, щоб вийти прогулятися на вулицю, поговорити з друзями ми сидимо вдома в соц. мережах. Ми рідко відвідуємо театри, консерваторії, майже не цікавимося балетом та оперою, рідше захоплюємось поезією, бо часи змінюються і мистецтво серед молодих людей не є актуальним.

Значана частина підлітків не прагне ходити до школи і говорить, що ненавидить її. У більшості випадків лише, тому що навчання відволікає нас від улюблених занять. Якщо спитати своїх бабусю чи дідуся “Яка вона молодь 21 століття?”, то вони скажуть, що це покоління, яке живе одним днем, ні про що не замислюється.

” Вам нічого не потрібно, вас ніщо не цікавить” – таку думку я почула від свого дідуся.

Нинішні бабусі з задоволенням засуджують сучасну молодь, але вони геть забули про те, як засуджували їх самих свого часу їх бабусі і тітоньки.

Я часто чую фрази на свою адресу, щось на кшталт “Так що ж з вами робити, ви взагалі нічого не цінуйте, вам взагалі нічого не потрібно”. І ось що я хочу сказати: ми просто живемо в зовсім інший час, але не дивлячись на це важливі людські цінності для нас залишилися колишніми. Ми так само кохаємо і хочемо бути щасливими, як і молоді люди і сто, і двісті років тому. Ми також хочемо знайти себе, своє місце в цьому світі. Тільки способи і засоби у нас тепер трохи інші, та й можливості значно змінилися.

Все ж таки, не дивлячись на це, ми готові прийти на допомогу, підставити плече, коли комусь важко. Ось, наприклад, хлопчик витягає з ополонки потопаючого. Він ризикує своїм життям, але допомагає тому, хто потрапив у біду. Молода людина рятує з палаючої квартири дівчинку. Здійснює він подвиг не

заради якоїсь там нагороди або слави. Він просто робить те, що повинен зробити, тому що дівчинка в небезпеці. Таких прикладів можна навести ще дуже багато.

Тобто, не дивлячись на все цінності у нас залишилися незмінними: людинолюбство, взаємовиручка, допомога тому, хто потрапив у біду і інші. І мета в житті у нас теж є. Тільки шлях досягнення цієї мети трохи відрізняються від колишніх. А суперечки про те, що в інший час всі були не такими, були і будуть. І сьогоднішні молоді люди років через тридцять скажуть, своїм дітям, що вони були іншими, і жили не так.

**Косяченко Влада,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

РЕЛІГІЯ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ШЛЯХОМ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

Чи не у кожній родині, постає питання релігійного виховання. У дошкільному та молодшому шкільному віці батьки, вихователі та вчителі початкових класів вдаються до наочного матеріалу шляхом зображень, презентацій, перегляду мультфільмів та розмальовок.

На уроках середньої та старшої школи постає питання розуміння релігії та її ролі в житті людини та суспільства в цілому. Адже дуже складно самому осягнути істинне завдання релігії, наприклад, християнства. Можу з впевненістю сказати, що не кожна людина, і в досить зрілому віці, здатна осягнути глибину Біблії. На мою думку, для початку, у цьому найбільше сприяють уроки літератури та історії. Однією з перлин української літератури ХІХ ст. є Тарас Шевченко. Людина, яка у своїй літературній творчості неабияк звертається до релігії. В підтвердження цього наведу рядки з твору Т.Шевченка «Неофіти»:

*Моліться Богові одному,
Моліться правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітесь. Все брехня –
Попи й царі...*

Саме через ці слова поет підкреслює основні тези християнства. Особливо розкривають одні з головних заповідей Божих: *«І. Я є Господь Бог твій, нехай не*

буде у тебе інших богів, крім Мене. 2. Не роби собі кумира і всякої подоби з того, що на небі вгорі, або на землі внизу, і що у воді під землею: не поклоняйся їм і не служи їм.»

Тобто, Тарас Григорович в силу тогочасної ситуації з церквою, підкреслював повну недовіру до священнослужителів та зосереджував увагу на Богові.

Не менш вагому увагу Кобзар приділяв питанню держава-релігія:

*Я так її люблю, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!*

Хоч наведені рядки суперечать вищесказаному. Кобзар ніби відкидає Бога і ставить вище державу. Але знову ж таки, між рядків поет підкреслює ще один важливий постулат християнства, а саме відкидання егоїзму та поняття самопожертви, так як Христос пожертвував собою заради нас.

Отже, можна з впевненістю стверджувати, що література відіграє велику роль у вихованні та розширенні релігієзнавчої науки у різних сферах культури та життя.

Окрім літератури, величезну лепту в розуміння релігії відіграє архітектура. Для прикладу візьмемо християнство, період класицизму XVIII – XIX ст. Храми цього періоду відзначаються чіткими простими лініями, хоча в середині храму все ж зберігається велич (переважно в іконостасах). Яскравим прикладом цього періоду є Церква Різдва Христового 1814р. в м. Києві. Так, як і в християнстві: зовні – простота, а всередині – багатство. Христос був зовні звичайною подобою людини, а в середині має Вселенське тепло, любов, самопожертву на благо інших. Християнську віру можна порівняти з ісламом. Ісламські мечеті відрізняються абсолютною простотою, на відміну від християнських церков, вони не мають іконостасів чи будь яких зображень, лише дозволені окремі написи з Корану. Таким чином, в ісламській вірі спостерігається підкреслення глибини віри. Але так само, як і в християнстві Коран говорить: *«Немає Бога, крім Аллаха, і Мухаммед - посланник його»*. Нічого не нагадує? Єдиний Господь і поклоніння лише Йому. Кожна релігія по-суті несе в собі одну з головних істин – пізнання себе та світу. Якщо Господь є Світом, то відповідно і людина, яка пішла від Його руки є частинкою світу.

Звернемось до питання релігії в історії людства. Часто можемо спостерігати таку тенденцію, коли людина прагне щось зробити, досягти, вигадати, то для неї важливий є поштовх. Але що може спонукати людину до дії? На мою думку – натхнення. Звідки черпати натхнення? Я вважаю, що релігія тут відіграє величезну роль. Скільки створено культурної спадщини людства? Картини, іконописи, музика, твори (Данте «Божественна комедія»). Але є й негативні наслідки, скільки людей загинуло в ім'я віри та релігії. Так, на прикладі ісламської

держави Османської імперії, можемо сказати, що першочерговим було поширення ісламу на території тодішнього світу, вплив влади і звичайно, збагачення шляхом захоплення міст з розвинутою торгівлею. Якщо ж забігти на декілька століть вперед, то на прикладі СРСР помітно тенденція до знищення релігійних угруповань, заборонялись відвідини церков та навіть встановлювались жорстокі покарання. А все для того, аби людина вірила не в Господа, а в людину; було зрівняння всіх людей, тобто створювалось «шаблонне суспільство», яким можна було з легкістю керувати. За часів радянщини в людини не було окрилення, яке може дати релігія. Звичайно, що були люди, які звертались до питання релігії попри заборону. Саме тому, до сьогодні питання релігії не стерте на теренах багатьох країн.

Є й інша сторона історії, яка говорить про те, що в часи Середньовіччя релігія займала велику роль у всіх сферах діяльності людини, але якщо глибоко аналізувати історію, то Ватикан XVI-XVIII ст. таким шляхом тримав владу та мав вплив на суспільство, що в свою чергу давало змогу фінансово збагачуватися.

Отже, можемо дійти висновку, що релігія відіграла величезну роль в еволюції та розвитку людства у всі часи. Ніхто не може заборонити людині вірити, або не вірити – це її особистий вибір. Але до питань релігієзнавчої науки, на мою думку, ми маємо звертатись, адже в ній може приховуватись чимало істин життя та світового порядку, які несуть за собою глобальні наслідки для кожного.

**Сирова К.,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ЛЮДИНА ТА ВІРА

Вірити – це приймати за правду те, що хтось нам розповів, з уваги на його авторитет і знання того, хто нам щось розповідає. Інакше кажучи, вірити означає довіряти комусь або чомусь. Як дитина довіряє своїй матері, батькові, хворий – лікарю, учень – своєму учителеві, професорові. Поняття віри не обмежується суто релігійним трактуванням. У кожної людини є свої цінності, в які вона вірить. Ця звичайна людська віра допомагає нам вести звичайне життя на землі.

Але ж якщо вже говорити про релігійну віру, то кожен під цими словами вбачає різне. Для одного віра це поклоніння культу особи, в іншого це моління

біля ікон ,а в когось це просто це те ,що він не може описати словами ,можливо,це рішення його проблем . Через це я не можу остаточно стверджувати ,що віра може бути сліпою . На прикладі різних релігійних організацій ,ми можемо побачити ,що деякі люди дарують будинки ,гроші цим організаціям .І ,як ми можемо говорити ,що це їх сліпа віра ,якщо ми не знаємо ,що це для них означає . Можливо людина вступила туди лише заради того ,щоб допомагати іншим і для нього віра – це допомога ближньому . Так ,не можна прирівнювати до цього шахраїв ,які таким чином виманюють гроші в людей .

Для мене особисто віра ,не має границь .Я вірю в Бога ,я вірю в молитву ,я вірю в надприродні сили (хоча їх давно вже доказала фізика). Чомусь прочитавши молитву я відчуваю себе спокійною та захищеною. Але я не ходжу в церкву ,я не бачу в цьому сенсу ,бо це повинно жити в тобі ,а не в якійсь будівлі .Я вірю ,що душа живе після смерті людини. Тому я не бачу сенсу поклоніння мощам святих . Якщо душа безсмертна тоді ти можеш вірити в неї в своїх думках ,прости про допомогу ,дякувати їй.

Отже ,в кожного з нас своя віра і мені здається ,що не існує однакових вір. Бо навіть Бога кожен з нас уявляє по-різному ,про допомогу просить не однаковими словами ,надприродні явища хтось сприймає з радістю ,а хтось з добротою. Особисто я бачу Бога ,як маленького сивого дідуся з такими ніжними та теплими очима . Вони в нього кольору океану ...А ще в нього дуже зморщені ,але такі теплі руки ...Бабуся в дитинстві мені говорили ,що теплі сонячні промінчики ,це все пальчики Бога ,якими він нас зігріває. Ставлення до Бога ,багато в чому залежить і від того в якій сім'ї ти виховувався ,які в них були думки стосовно цього . Бо любов до Бога нам закладають батьки ,майже з самого народження ,після хрещення .А після дорослішання кожен з нас обирає свій шлях і ним йде по життю.

**Коваленко Вікторія Олександрівна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

СЕРЕДНЬОВІЧНА ХРИСТІЯНСЬКА ЦЕРКВА

1. Відносини християнських громад і держави в історії християнських церков:

Прийняття християнства як офіційної релігії наприкінці 1 тис. принесло Київській Русі неабиякі зовнішньополітичні здобутки. Наприклад, прилучення до

кола цивілізованих держав, зміцнення централізованої ранньофеодальної держави з центром у Києві. Мабуть, тому необхідність християнізації усвідомила передовсім правляча еліта- представники князівської влади. Саме політичні розрахунки переважали на перших етапах долучення Русі до християнства.

Християнство на Русі мало особливу підтримку держави. Митрополити були керівниками церковної організації в релігійно- канонічних справах і радниками князя у справах громадських.

У Народно Визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького православна церква була однією з найвпливовіших сил.

З приходом радянської влади почалося переслідування церкви, арешти та депортації священників.

Криза радянської влади спровокувала вихід церкви з підпілля, а з проголошенням незалежності України релігійне життя в нашій державі значно активізувалося, набуло якісно нових вимірів.

Отже, церква завжди мала великий вплив на населення та тісно співіснувала з державою.

2. Перетворення християнства на державну, панівну релігію в Європі:

Аж до Нікейського собору християни в Римській імперії зазнавали переслідувань: у них відбирали майно, церкви спалювали.

Щоб підвести ризику під давньою релігійною суперечкою між єпископом Олександром та пресвітером Арієм, імператор Констянтин запросив християнських священнослужителів на Собор в Нікею. Метою собору було врегулювання релігійних суперечок заради стабілізації Римської імперії.

Собор, який став першим Вселенським собором християнської церкви, проголосив божественність Духа Святого і його рівність Отцю і Сину. Аріанство засудили, переслідування християн припинилося.

Едикт "Cunctos Populos" 27 лютого 380 року

Східноримський імператор Феодосій 1 великий, західноримський імператор Валентиніан 2 та Граціан підписали в Салоніках едикт про віру, який проголошував християнство державною релігією.

Саме 27 лютого 380 року сформувався симбіоз іудейсько - християнського коріння та греко - римської античної культури. Ці події мали вирішальний вплив на розвиток Європи - як в позитивному, так і в негативному сенсі (допомога неімущим, хворим, страждаючим, вбивства "інакодумців" в ім'я Христа).

3. Причини розколу християнства в 1054 році:

Розкол Християнської церкви - остаточний розкол християнської церкви на католицьку під проводом Папи Римського та православну під проводом Вселенського Патріарха Константинопольського. Розкол протягом віків свого існування супроводжувався численними богословськими суперечками, а також військовими й політичними конфліктами.

Після собору 381 року почалася боротьба між Константинополем та Александрією, яка закінчилася остаточною перемогою Константинопольського архієпископа над Александрійським папою на 4 Вселенському Халкедонському соборі.

Розкол у Християнств був також породжений ще й різним становищем церкви у Західній Європі та Візантії.

Відсутність централізованої влади у Священній Римській імперії сприяла посиленню ролі римських пап. У Візантійській імперії патріарх підпорядковувався імператору, який був і главою церкв. Західна церква була політично більш незалежною та централізованою.

Останнє зіткнення Візантії з Римом сталося в середині 11 ст. І означало повний розрив між Римською та Константинопольською церквами, який пізніше було названо Великим церковним розколом.

Константинопольський архієпископ Михайло Кіруларій надзвичайно енергійно прагнув підкорити собі Александрію, Антіохію та Єрусалим та одночасно зрівнятися в правах із Римським Папою. Суперечки велися також за канонічну юрисдикцію над Неаполем, який, будучи васалом Візантії, у 8 ст. перейшов під покровительство папи.

**Коваленко Вікторія Олександрівна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії**

ПРАВОСЛАВНА ОБРЯДОВІСТЬ

1. Православні свята: великі, середні і малі; перехідні, неперехідні, загальні, храмові.

Церковний рік православної церкви розпочинається 1 вересня та триває до 31 серпня. Християнська церква вважає: Різдво Христове - початок, а пасха – завершення відкуплення.

Православні свята за своїм значенням поділяються на: великі, середні та малі.

До великих свят належать: покров пресвятої Богородиці, обрізання Господнє, Різдво Іоанна Предтечі, день святих апостолів Петра і Павла, усікновення глави святого Іоанна Предтечі.

Середні бувають двох типів: одні з них мають всенічне пильнування, а інші тільки поліелей.

Малі свята- свята, на честь яких вчиняються такі свята в церковному статуті називаються святими зі славослав`ям.

Перехідні свята - свята, що не випадають кожного року в той самий час (час і день святкування залежить від свята Пасхи).

Неперехідні свята - свята, що ніколи не змінюють своєї дати, а кожного року випадають у той самий день місяця.

Загальні свята однаково урочисто відзначаються у всіх храмах

Храмові свята відзначаються в дні освячення храмів або в дні тих подій чи святих, на честь яких збудовано храм

2. Православні пости і традиції релігійного життя

Піст, як і свято, відіграє у релігійному житті дуже важливу роль: це спосіб очищення посиленими молитвами, прохання, вияв трауру.

Православна церква відрізняється особливим вшануванням постів - у церковному календарі ними зайнято близько 200 днів. Існують багатоденні та одноденні пости.

До одноденних належать середа і п`ятниця кожного тижня (на спомин зради Христа Іудою і на спомин страждання і смерті Христової)

Багатоденних пости чотири. Найважливіший з них - Великий піст, він становить сім тижнів перед Пасхою. Різдва́ний піст (40 днів), Успенський (два тижні), Апостольський (від восьми днів до шести тижнів)

Також до традицій релігійного життя відносяться шанування святих та ікон, проведення богослужінь, слідування церковним канонам щодо таїнств.

3. Гуманістичне значення православної обрядовості

Національна духовна культура включає релігійну свідомість народу, його ставлення до церкви, релігійних віровчень і обрядовості, українських православних традицій і культури, в основі яких лежать неперехідні гуманістичні цінності. Саме в площині гуманізму знаходяться точки дотику сакрального і світського підходів до вирішення життєво важливих завдань людинобуття. Також підсилюється актуальність християнсько - гуманістичних цінностей минулих поколінь, забуття яких має негативні наслідки для сучасного українського суспільства.

Котенко Софія Василівна,
студентка 1 курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник:
Горбатюк Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ФУТУРИЗМ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Про роль людини в ХХІ столітті нині говорять дуже часто, зокрема, коли йдеться про потенційну можливість роботів витіснити людей з ринку праці. Про скорочення кількості робочих місць говорять ще від початку індустріальної епохи, однак нині автоматизація дедалі сильніше поглинає нас, і прогнози залишитися безробітними стають не такими малоймовірними. Однак виникає наступне питання: якщо так справді станеться, то що буде із соціальною системою – як оподатковуватимуться механізми і хто платитиме за них податки, без яких неможливий бюджет держави? Тож чи справді людина така «непотрібна»?

1989 року американський режисер Роберт Земекіс створив другу частину культового фільму «Назад у майбутнє». За сюжетом головний герой подорожує у 2015 рік – далеко на той час майбутнє, у якому машини і скейти літають, реклама набуває форми голограми, телевізор виконує роль відеотелефону, а оплата рахунків й ідентифікація особи здійснюються за відбитком пальця. Щось із цього справдилося, а щось і 2018-го залишається фантазією. Цікаво, що всі футуристичні прогнози на ХХІ століття стосувалися лише умов життя, зазвичай їх покращення, але ніхто не замислювався, що зміни можуть чатувати на саму людину.

На відміну від наших попередників, у центрі футуристичних візій сучасників – інше. Ізраїльський науковець Юваль Ной Харарі пророкує появу надлюдини – такого собі напівбога з античної міфології. На думку науковця, за допомогою популярних сьогодні біологічних технологій, зокрема модифікацій геному, людство позбудеться хвороб, старіння і, відповідно, смерті.

На мою думку, в сучасному світі у нас з'явилося більше можливостей. На відміну від моїх батьків у такому ж віці, я маю технології і різні гаджети, застосування яких мені дуже допомагає в житті. Маю доступ до соціальних мереж, що дозволяє дивитися на інших людей, спостерігати за ними, переймати їхній досвід і брати з них приклад. Сучасна людина гірше пише від руки, зате вона має добру механіку, аби набирати на клавіатурі. Особисто мені значно зручніше надрукувати текст, ніж писати його, але спілкуватися я люблю більше в усній формі. **Але, не дивлячись на це, у нас змінилися цінності, мислення й підхід до життя.** У наш час є дуже багато інформації, тому це покоління має всі шанси бути

розумнішим, ніж люди старшого віку (йдеться саме про розум, а не мудрість). Ми всебічно розвинуті й завдяки інтернету потрохи знаємо про все. У ХХІ столітті з'явилося значно більше можливостей, але їх використовують одиниці. Вплив ЗМІ, зокрема соцмереж, суттєво змінив цінності, ставлення до інших і до світу, мислення й підхід до життя, ми стали егоїстичніші. Також відбувається пропаганда незалежності і свободи людини. Нині на 100% інакший погляд на стосунки – їх намагаються зробити вільнішими і такими, що ні до чого не зобов'язують.

Якщо подивитися на дану проблему з іншого боку, то можна сказати, що технології псують дітей, адже раніше більше дотримувалися правил, більше слухали старших. У сучасному столітті люди, особливо діти стають агресивнішими, менше розуміють одне одного. Сучасні діти не прислухаються до батьків. У наших батьків, бабусь, дідусів не було телефонів, інтернету, тож вони більше читали, гралися на вулиці, спілкувалися, а сучасні діти лише сидять у телефонах. На дорослих розвиток технологій чинить не такий вплив, як на дітей. Багато хто стверджує, що **роботи й соцмережі – зло, але** люди завжди міняються. Що ж до розвитку технологій – я проти сучасних роботів. Розумію, що це робиться для полегшення нашого життя та нині ми звикаємо до того, що все роблять замість нас. Для чого тоді людина? Через соцмережі люди майже не спілкуються наживо, дедалі менше читають книжок. Спілкування в інтернеті спотворює мову, бо ми починаємо використовувати певні фрази, скорочення.

Людина – істота вертикальна, її життя вимірюється не в довжину, а у височінь ціннісного сходження. Адже арифметичну кількість років життя можна прогаяти марно. А можна навіть у скромний життєвий термін піднятися над складними обставинами у небо духу, що міряє час вічністю як третьою правдою людської діяльності. З цього боку вимоги ХХІ століття актуалізують принцип розуміння життя як зростаючої кульмінації творчих подій, коли смерть особистості становить не кінець, а вінець звершень, альтернативних небуттю. Особистість, як і Бог, не може бути в людському спілкуванні об'єктом, тобто тим, що протистоїть нам. Особистість – це суб'єкт, який потрібно зрозуміти, а отже, включити у власне життя.

Отже, розкриття досягнень національного життя сполучається в духовних інтенціях ХХІ століття з актуалізацією універсальних цінностей світової цивілізації.

Волинський Вадим
студент 1 курсу, 3 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ХТО ТАКА ЛЮДИНИ: СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД

Живі, діючі людські істоти є творцями складних соціальних інституцій, всіх історичних реалій. Без наявності людей ні про що говорити, бо нема ні суспільства, ні історії. Врешті-решт кожний розуміє досить банальну істину: оглядаючись навкруги, ми бачимо, що нас оточують люди, а не структури; люди для нас видаються безперечно більшою реальністю, ніж абстрактні розумові конструкції щодо устрою суспільства, якими б вони не були вірогідними. Безпосередньо ми реагуємо на дії і вчинки живих індивідів, а не на якісь узагальнені в теоретичних конструкціях обставини.

Навколишній соціальний світ з самого початку з'являється перед кожним з нас як світ людей. І рано чи пізно постає вже перед малою дитиною просте, і водночас неймовірно складне питання: що таке людина, хто такі люди? Звернувшись до сучасності, можна досі знайти в психології невихованих людей рецидиви зневажливого ставлення до інших, що межує з примітивним поділенням людського роду на «людей» і «не людей». Слід взяти до уваги й таке: сьогодні творці комп'ютерних технологій серйозно замислюються над можливістю створення штучного інтелекту, а також роботів, здатних до емоційних переживань, що будуть нагадувати людські. У такому разі, як відноситись до таких створінь? Або як бути у разі можливого (нехай хоч і дуже гіпотетичного) контакту з представниками неземних цивілізацій? Хто ми такі по відношенні до них і навпаки?

Досвідна очевидність і наукові результати свідчать про те, що люди в біологічному відношенні - це один з видів заgonу приматів. Сучасна наука визначає людину, збоку зоологічної класифікації так: вона відноситься до заgonу приматів, до сімейства гомінідів, роду Homo, виду Homo sapiens, підвиду Homo sapiens sapiens, що означає людина, що розуміє й розуміє, тобто усвідомлює, сам факт свого розуміння, на відміну від неандертальця (одного з викопних істот, що був витіснений або поглинутий сучасними людьми), який теж відносився до Homo sapiens.

У якості живої істоти людина підкоряється загальним законам існування тварин, які потребують їжі, відповідних зовнішніх умов, відтворення собі подібних, тобто продовження роду природним шляхом. І в той же час людина

суттєво відрізняється навіть від найбільш високорозвинених представників тваринного світу. На відміну від них людська поведінка переважно спричиняється не інстинктами, а культурою. Людину виділяє наявність у неї культури, яка успадковується не генетично, а транслюється і розвивається за рахунок мови, навчання й наслідування на базі перетворюючої діяльності. Тому нині багато хто з філософів тяжіє до визначення сутності людини через поняття культури.

У суто антропологічному смислі людська природа поодинокого індивіда від початку є культурно оформленою, оскільки поза межами культури немовля навіть не виростає. Тобто зоологічно *Homo sapiens* реалізується лише в полі культури, поза культурою новонароджений не тільки не стає *sapiens*, але й *homo*. Таким чином, впродовж тривалого доведення людської особи до її антропологічної завершеності (як у онтогенезі, так і у філогенезі) культура органічно вростає в природну тілесність людини, упредметнюється в ній і входить в її натуру.

Підкреслена попереднім викладом єдність біологічного й соціального в людині не знімає з обговорення проблеми співвідношення між собою цих сторін єдиного комплексу. Її можна обговорювати з різних боків, наприклад, з боку наявності біологічних резервів людини для забезпечення тенденцій соціального розвитку і тих вимог, що ставляться в цьому відношенні перед людиною.

Склалась думка, що для соціального вдосконалення людини нема значних біологічних перешкод, а є тільки біологічні параметри (пороги) можливого, які пов'язані з небезпекою для життя й здоров'я і які тільки частково знімаються технічними засобами для запобігання втрати життя або здоров'я. Інший бік вказаної проблеми стосується наявності в людині генетично успадкованого в аспекті норми й патології та його відношення до соціально-культурних умов людського життя.

В ідеальному варіанті життєвий шлях людини повинен був би завершуватись смертю внаслідок запрограмованої старості, однак тільки 2 чоловіка з 100 помирає від чисто фізіологічної старості. На життєздатність потомства впливає й вік батьків, бо з віком генетичні структури в статевих клітинах набувають пошкоджень через зовнішнє середовище. Можна звернутись і до прикладів з психічними явищами. Як уже йшлося, культура не успадковується генетично, але здатність оволодіти мовою й культурним спадком людства залежить від особливостей мозку, хоч іще залишається багато невідомого у неврологічних основах навчання й пам'яті.

До теми співвідношення природного і суспільного відноситься й питання щодо дієвості так званих природних інстинктів (лат. *instinctus* – спонука). У сучасній науковій літературі термін «інстинкт» використовується мало, оскільки є більш диференційований термінологічний апарат для визначення механізмів поведінки, які колись об'єднували словом «інстинкт».

У пошуках сутності людини через співставлення природного й соціального час від часу зустрічаються крайнощі: перебільшення ролі того чи іншого

компоненту. Одні схиляються до «біологізаторства», а інші до зайвого «соціологізаторства».

Підсумовуючи, можна сказати, що сучасний філософський підхід до проблеми людини зберігає традицію комплексності, одночасно більше враховує нинішні значні наукові здобутки і менше вдається до спекулятивних міркувань, в тім числі і у визначенні сутності людини, яку ми запропонували вбачати у соціокультурній формі існування виду *Homo sapiens*.

Мирна Марина
студентка 1 курсу, 3 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ОХОРОНА ДИТИНСТВА

Коли я стикаюся з проблемами сучасного суспільства, то найчастіше на перших місцях бачу проблеми екології, безробіття, демографічна та інші. І без сумніву, це глобальні проблеми. Від початку 21 століття вони йшли пліч-о-пліч з людством. Ці проблеми мають дуже складне вирішення, яке ми не можемо виконати самостійно, але в наших силах вплинути хоча б на їх уповільнення.

Та особисто для мене головною проблемою суспільства є сирітство. Сьогодні держава приділяє багато уваги питанням, пов'язаним з захистом прав і свобод дітей та молоді, а насамперед дітей-сиріт, та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Зараз багато державних процесів задіяно на формування відповідного законодавства та механізмів, які будуть реалізовувати державну політику у сфері опікунства.

Багато ресурсів з боку держави йде на покращення умов утримання дитячих будинків та будинків-інтернатів. Реалізуються також програми розвитку та підготовки дітей до входження в суспільство. Але є дещо, що держава не спроможна дати дітям – це батьківська любов та сімейний затишок.

Аналіз проблеми сирітства свідчить про те, що в умовах дитячих будинків у дітей гальмуються процеси розвитку за віком, внаслідок чого вони сильно відстають від своїх однолітків, які виховуються у люблячих сім'ях. Насамперед, це відображується на розвитку особистості та затримці соціально-психологічної адаптації. Саме у таких дітей дуже непроста доля.

Усі ми знаємо, що випускники дитячих будинків можуть здобути хорошу освіту, знайти роботу, або вміло реалізувати свої вміння та знання. Всі ми маємо

право створювати власну сім'ю. Але, що можна вносити в сім'ю, якщо ти не мав власної? У цих випадках не завжди допоможе материнський чи батьківський інстинкт.

Так, існує багато глобальних проблем, але їх ми не можемо вирішити самотійно.

Але я вірю, що в наших силах змінити одне маленьке життя. Дати йому любов та турботу, зробити все, щоб дитина почувалася захищеною. У наших силах допомогти у всіх починаннях і дати шанс на світле майбутнє. Подарувати маленькому серцю справжнє дитинство.

І хто знає, може це маленьке серце, яке пізнало те, чого йому так бракувало, вбере в себе весь сімейний затишок і турботу і з новими силами та любов'ю в серці буде змінювати світ на краще.

Цимбровський Вадим
студент 1 курсу, 3 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА В РЕАЛІЯХ ХХІ СТ.: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Сучасне людство вступило в третє тисячоліття свого розвитку, яке породило нові проблеми й виклики, загостило увагу до традиційних глобальних проблем.

Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій, енергоджерел і матеріали призвели, з одного боку, до глибоких якісних змін у житті суспільства. Людство вступило в епоху науково-технічної революції, що посилило антропогенний вплив на природу, який має суперечливий характер. У ньому переплелись позитивні й негативні явища: вдосконалення технологій і зростання виробництва, що сприяють повнішому задоволенню потреб людей, раціональнішому користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування тощо. З іншого - забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо. Певні труднощі виникають і з самого життя та діяльності людини.

За своєю сутністю, масштабністю і значимістю вони різні: одні мають локальний характер і не потребують для вирішення величезних зусиль, ресурсів та коштів; інші - спричиняють вплив у межах певного регіону, і також не становлять

суттєвих труднощів. Проте є й такі, які зачіпають інтереси всього людства, несуть загрозу всім землянам, всьому живому на Землі. Це проблеми планетарного порядку. Вони, у найбільшій мірі, турбують людство, змушують його замислюватися над своїм майбуттям, шукати шляхи, методи й засоби їх вирішення.

Значна частина вчених вважає, що глобальні проблеми - закономірний результат розвитку нашої цивілізації. З одного боку, це побічний продукт виникнення й загострення загально цивілізаційних проблем, які в силу обставин не вирішувалися, набуваючи кризово-катастрофічних проявів, а з іншого - породження сучасної епохи (наслідок крайнього загострення суперечностей). Склалася принципово нова ситуація, коли нерівномірність розвитку стосується не лише окремих регіонів земної кулі, а й окремих галузей суспільного виробництва й діяльності. Непомірні бажання досягнути максимальних прибутків та влади спричинили гіпертрофований розвиток людства. Це стало об'єктивною тенденцією розвитку світу, хоча й цілі такого розвитку різні. Для індустріально й техніко-технологічно розвинених країн пріоритетними стали ті сфери і галузі, які забезпечують величезні прибутки, панування, авторитет і силу у світовому масштабі. Для деяких країн брак коштів, ресурсів змушує їх концентрувати свої зусилля й ресурси на одній чи декількох сферах суспільного життя.

Водночас причина виникнення й загострення глобальних проблем не лише у різних суперечностях, а й у інтернаціоналізації життєдіяльності сучасної цивілізації. Глобалізація, встановлення лідерами цивілізації загальних правил, стандартів сприяють появі нових глобальних проблем. І хоча інтернаціоналізація суспільного життя породжує великі позитиви, все ж за ними слід бачити й негативи. Спроби "підігнати" всіх під єдині стандарти веде до втрати етнопонаціональної, культурної самобутності, зникнення мови, національної культури тощо. Добре, коли такі правила орієнтовані на загальнолюдські цінності і в них не проглядаються подвійні стандарти.

Ситуація, що склалася нині у світі, його відкритість і закритість, зняття політичних, державних меж і кордонів, вільне пересування громадян породили цілий ряд глобальних проблем: тероризм, наркоманію, токсикоманію, СНІД тощо. І в даному випадку прогрес людства несе у собі побічні продукти регресу, породжує нові глобальні проблеми.

Аналіз цих проблем, по-перше, логічно змушує вказати на шляхи, методи й засоби їх вирішення. Спроби відсторонитися від них сприяють їх загостренню, переростанню із кризових у катастрофічні, що неминуче призведе до загибелі людства, всього живого на Землі.

По-друге, вирішення глобальних проблем лежить у площині радикальної перебудови сучасного світу, утвердження якісно нових ціннісних орієнтацій, спрямованих на глибоку демократизацію й гуманізацію суспільних відносин,

випрацювання загально планетарної парадигми розвитку, мислення й культури людства.

По-третє, глобальні проблеми можливо вирішити лише на основі міжнародного співробітництва й кооперації та принципів мирного співіснування. Тільки спільними зусиллями людство в змозі перемогти таке зло, як сучасні глобальні проблеми та утвердити імператив дій: "від міжнародного співробітництва до всезагальної безпеки".

По-четверте, вирішення глобальних проблем немислимо й неможливо без розвитку науки, науково-технічного прогресу. Тільки на базі наукового дослідження тих чи інших явищ природи, суспільства можливо розкрити сутність та причини виникнення проблем, а відтак - дати об'єктивні "рецепти" їх вирішення. Незнання (поверхові знання) продукують і відповідний тип дій та його ефективність.

Глобальні проблеми зачіпають всі сторони нашого життя. їх успішне вирішення - у комплексному науковому дослідженні, яке забезпечує випрацювання теоретичної "моделі" глобальної ситуації, вказує на шляхи вирішення, дає методологію їх розв'язання. Успішне вирішення глобальних проблем також вимагає наукової кооперації, міжнародної співпраці, співробітництва вчених і наукових шкіл та їх високої відповідальності.

По-п'яте, ефективне вирішення глобальних проблем вимагає і наукової філософської методології, формування планетарного мислення. Результати дослідження членів Римського клубу (А.Печчеї, Г.Кана, Ч.Рейча, Т.Розака, Д.Медоуза, Дж.Форрестера, Ж.Фураст'є та інших) засвідчили, що одними лише природничо-науковими, економічними чи технологічними засобами (методами) цих проблем не вирішити. Недостатньо і природничо-наукового, технократичного мислення. Потрібен комплексний підхід, використання методів, засобів, принципів різних наук, в тому числі й філософських. Діалектична методологія має бути покладена в основу формування планетарного мислення.

По-шосте, вирішення глобальних проблем вимагає наукового прогнозування та наукового моделювання, моніторингу розвитку глобальних ситуацій. Людство повинно навчитися завбачувати появу тих чи інших проблем, мати наукові сценарії їх можливого розвитку, працювати на упередження цих проблем. Слід навчитися не стільки "гасити пожежі", скільки не допускати їх виникнення. В цьому стратегія, мета і запорука майбутнього розвитку нашої цивілізації.

Останнє полягає в тому, що всі ці заходи, прийоми, методи, наукові теорії вирішення глобальних проблем, прогнозування й моделювання ситуацій та сценаріїв можливого розвитку і таке інше без доброї волі землян є ніщо. Необхідна їх добра воля, щоб практично застосовувати їх, дотримуватися їх у планетарному масштабі, жити і діяти у відповідності до них. Без практичного втілення самі геніальні теорії, методи, соціальні рецепти мертві, і залишаються геніальними лише на папері. Свою силу й життєдайність вони отримують лише у

практиці, практичних діях людства. До того ж, вирішити їх інакше неможливо. І в цьому сенсі людство ставить, і змушене ставити тільки ті питання, які в змозі вирішити, оскільки лише у практичних діях можливості перетворюються в дійсність

Слива Анастасія
студентка 1 курсу, 5 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО:АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

За всієї різноманітності проблем "наскрізною" і найгострішою постає проблема людини. Вона інтегрує пошуки сучасної філософії. Усвідомлення причетності людини до глобальних суперечностей світу зумовлює необхідність постійної узгодженості її поведінки з об'єктивними закономірностями природи і суспільства, передбачення можливих наслідків впливу людини на природу.

Філософське розуміння суспільства полягає у визначенні його з позицій окремої людини, особи, гуманізму. Людина є суспільною істотою і її можливості реалізуються лише в суспільстві, а всі дії людини, зв'язки і відносини, умови, в яких живуть люди, можна правильно зрозуміти лише тоді, коли усвідомлюється зміст поняття суспільства, соціуму.

Рух суспільного життя актуалізує роль світоглядних регуляторів діяльності особи, загострюючи інтерес до проблем сенсу життя, майбутнього людства, свободи, творчості, відчуження і шляхів його подолання, співвідношення індивідуального та соціального. Адже людина, яка не поступається принципами і совістю, – не лише мета, а й умова прогресивного розвитку суспільства. Коли ж інтелект не доповнюється високими духовними потребами, моральними ідеалами, то перетворюється на злу силу, породжуючи дефіцит порядності, обов'язку, відповідальності. Це вимагає інтеграції і координації філософських пошуків.

Людська діяльність спрямована на створення нових умов існування людини та суспільства, перетворення навколишнього природного та соціального середовища (включаючи її саму) відповідно з своїми потребами. На відміну від природної дійсності, специфіка соціальної дійсності полягає в тому, що є суб'єкт, об'єктною реальністю, способом буття якої є людська діяльність.

Діяльність відтворює матеріальні умови суспільного життя, перетворює зовнішню природу у другу природу - неорганічне тіло суспільної людини. Друга

природа - особливо техніка, мова (членороздільне мовлення) - не що інше, як культура, що виступає засобом спілкування, соціального наслідування, передавання від покоління до покоління усвідомленого, узагальненого досвіду - атрибуту соціальної системи.

Мабуть, людина не була б людиною, якби обмежувалася наявними умовами буття та життєдіяльності і не прагнула б вийти за їх межі. Тому попередні покоління, зустрівшись з певними негараздами й неспроможні здолати їх, завжди апелювали до наступних, зберігаючи віру в силу людського розуму і духу, сподіваючись на продовження та завершення своїх задумів нащадками. Особливі надії людство поклало на ХХ ст., на торжество розуму. Як і більшість попередніх етапів всесвітньої історії, нинішнє століття виявилось неспроможним розв'язати низку проблем, успадкованих від попередників. Динамізм поступу обертався ірраціональністю та трагізмом. З одного боку, небувале піднесення продуктивних сил, науково-технічний прогрес, смуга соціальних та національно-визвольних революцій, докорінних реформ, що якісно змінили обличчя світу, а з іншого – дві світові війни з їх величезними жертвами, тоталітарні режими, геноцид, насильство, жорстокість, посилення соціального відчуження, локальні, регіональні, екологічні та глобальна кризи, що загрожують існуванню цивілізації, падіння моралі, духовності – все це вимагало глибшого філософського осмислення.

Філософія допомагає усувати помилки, звільнитися від застою, віджитих догм. Особливо важлива в умовах загострення глобальних проблем сучасності.

Бовт Іван
студент 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Забруднення - це зміна якості навколишнього середовища, що призводить до негативних наслідків. Розрізняють природні й антропогенні забруднення. **Природне** виникає в результаті природних причин - виверження вулканів, землетрусів, катастрофічних повеней, пожеж. **Антропогенне** забруднення - результат людської діяльності.

На даний час загальна потужність джерел антропогенного забруднення в багатьох випадках перевершує потужність природних. Природні джерела окису

азоту викидають 30 млн т на рік, а антропогенні - 35-50 млн т; двоокису сірки відповідно 30 і більше 150 млн т. У результаті діяльності людини свинцю потрапляє в біосферу в 10 разів більше, ніж у процесі природних забруднень.

Забруднення поділяють за масштабами на:

- а) **глобальні** (планетарні): озонові дірки, кислотні дощі, парниковий ефект, підвищення рівня радіації і забруднення Світового океану;
- б) **регіональні**: забруднення окремих частин країни, басейну окремої річки, моря;
- в) **локальні**: невеликих масштабів від локальних джерел забруднення: вихлопна труба конкретного автомобіля, викид газоподібних чи твердих відходів окремого підприємства.

За видами забруднення поділяються на:

- 1. **Механічні** - це забруднення навколишнього середовища механічними відходами без хіміко-фізичних наслідків.
- 2. **Хімічні** - це зміна хімічних властивостей середовища, що спричиняє негативний вплив на екосистеми і техногенні системи.

3. **Фізичні** - це зміна фізичних параметрів навколишнього середовища, що призводить до негативних наслідків.

4. **Біологічні** - це проникнення в екосистеми чи техногенні системи живих істот, ворожих даним співтовариствам.

Шум унікальний як забруднювач. Він, як правило, непостійний, не накопичується, не переноситься на великі відстані. Разом з тим, шум знижує якість життя, завдає шкоди здоров'ю. Шум ушкоджує нервову систему. У древньому Римі законодавці встановили місця пересування колісниць, щоб не заважати спокою громадян. У Великій Британії кожен четвертий чоловік і кожна третя жінка страждають неврозами через шум. Кожен п'ятий хворий, який знаходиться у психіатричних лікарнях Франції, збожеволів в результаті дії шуму. Австралійські вчені дійшли до висновку, що шум на 30% є причиною раннього старіння городян, скорочуючи життя на 8 - 12 років, а також штовхає їх до насильства, самогубства і навіть до убивств.

Усі шуми можна згрупувати в два акустичних тла: природне тло і штучне. У природному середовищі - це приємний шум прибою, дзюркіт струмка, спів птахів чи гуркіт грому. Штучне акустичне тло створюється господарською, технічною і культурною діяльністю людини.

Радіоактивне опромінення пов'язане із впливом джерел як природного походження, так і створених людиною. Основна частина одержуваної жителями Землі дози опромінення обумовлена природними джерелами. Середня річна індивідуальна еквівалентна доза від них складає для землян 2 мзв. Для жителів України цей показник вищий і дорівнює, за даними Міністерства охорони здоров'я України, 4,46 мзв.

Можемо зробити висновки, що головними причинами забруднення є:

- Халатне відношення людей до навколишнього середовища.
- Неусвідомлення глобальності всіх проблем.
- Погана проінформованість населення про наслідки, які згодом можуть привести до необоротної точки.
- Життя одним днем – більшість осіб не усвідомлюють скільки негараздів саме вони приносять Землі, вони можуть говорити про проблеми, але ніколи не почнуть змінювати саме СЕБЕ заради світу.
- Люди виробляють занадто багато речей, які так і не використовують.
- Виробництво нових речей, замість переробки старих – в той час як старі невикорастині речі йдуть на звалище, замість переробки, або навіть відправку їх у країн 3-тього світу, де б ті речі хоча б використовувались, людство продовжує нераціонально використовувати ресурси Землі. Наприклад, на сьогоднішній день людство виробляє продовольство для 10 мільярдів людей, у той час як значна кількість населення страждає від голоду.

Сухина Олександр
студент 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА У ХХІ СТОЛІТТІ

З початком століття ще більше загострився інтерес до проблеми людини. Адже ще здавна предметом інтересу людей та їх філософських міркувань стала саме людина, її життя та смерть, перспективи майбутнього та розвитку. Вже сьогодні можна відстежити майбутні шляхи розвитку світової філософії. Розвиток інформаційних технологій та способів комунікації в ХХІ століть сягнув небувалих величин. Саме завдяки цьому кожна людина має право на власне бачення світу та висловлення своєї думки. Чим вищий рівень історичного розвитку суспільства, тим більшу увагу людство приділяє філософії. Вона являє собою основний пошук напрямку руху до майбутнього та розкриває соціальні риси людства. Нині в центрі філософії стоять питання проблемних ситуацій, породжених суспільством у ХХ-ХХІ століттях.

- Насамперед ,проблема виживання, зумовлена вступом людства в ядерну епоху.
- По-друге, глобальні екологічні проблеми, які також зумовлені розвитком цивілізації та несуть велику загрозу нашій планеті.

- Демографічна нестійкість, що породжується перенаселенням планети, в результаті чого вона не в змозі забезпечити населення достатньою кількістю ресурсів.
- Фінансово-економічна нестійкість, яка проявляється у хиткості світових фінансових ринків, курсів акцій, валют.
- Нестійкість особистого життя, що виражається в порушенні його прав, зростанні злочинності, збільшенні терористичних актів.
- Воєнно-політична нестійкість, що проявляється у розповсюдженні ядерної зброї, створенні нових типів озброєння масово ураження, зростанні розходів на озброєння та армію.
- Внаслідок прискорення соціального розвитку в ХХІ столітті надзвичайно гостро постала проблема людських комунікацій, спілкування, різноманітних видів утисків.

Ці та інші життєві проблеми сучасного людства мають світовий характер та потребують найскорішого вирішення. Саме тому вони трансформуються в постановку тих філософських питань, які кожна епоха по-своєму формулює та вирішує. Питання сенсу людського буття, призначення людини, проблеми волі, справедливості та моралі в даний час найгостріше постають у філософських думках суспільства. Ніколи в минулому людина не володіла такими знаннями, як тепер, але ніколи вона не була настільки вразливою і розгубленою перед глобальними і локальними проблемами.

Отже, розвиток цивілізації протягом усього її існування, досягнув небувалих величин саме у ХХІ столітті, перед людством постала низка глобальних проблем, які потребують швидких дій та рішень, філософські погляди на питання поширені як ніколи раніше, але все ж це тільки один із етапів розвитку суспільства. Чи зможе подолати його людство? Що буде далі? На це питання нам відповідь час...

Мироненко Антон
студент 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ЖИТТЄВЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ

Одне з основних питань філософії у всі часи була загадка існування людини, сенс, мета, та сутність взагалі життя людини. І кожного разу ця тема породжувала багато суперечок та навіть конфліктів. Особливо це питання загострювалось у

періоди криз у суспільстві, коли людина шукала себе, намагалася визначити свої зв'язки з природою та іншими членами суспільства.

У ХХІ століття ще більше загострився інтерес до проблеми людини. Наростаюча в сучасних умовах критика науки, і особливо природничо-наукового підходу до вивчення людини та її навколишнього світу, усвідомлення його обмеженості, викликали переорієнтацію філософії з науки на культуру. Здійснений цивілізаційний поворот, трансформація індустріальної цивілізації на інформативне суспільство різко підвищують роль людської індивідуальності, творчого початку в людині, у розвитку всіх сфер суспільства.

Всі ми живемо в суспільстві. Все життя ми шукаємо своє місце. Деякі, отримують задоволення від свого життя, а іншим ще треба віднайти саме своє призначення. Якщо це вдається, ти на коні, якщо ні – ти страждаєш, не відчуваєш самореалізації.

Кожна людина живе серед людей, вона пов'язана з ними тисячами різноманітних зв'язків. Універсальною формою взаємозв'язку між людьми є спілкування. Саме завдяки йому людина стає людиною, може узгоджувати свої дії з діями інших людей, пізнавати їх й саме у цьому вона може найповніше виражати свій внутрішній світ, свою сутність. Разом з тим спілкування – це надзвичайно складна царина людського життя. Тому, щоб воно приносило не тільки користь, а й радість, робило людей більш щасливими, кожна людина повинна вчитися спілкуванню, оволодівати його культурою й мистецтвом.

Серед відносин, що складаються поміж людьми в процесі їхньої спільної діяльності й спілкування, особливе значення для людини мають міжособистісні стосунки. У них найповніше розкриваються всі аспекти людського ества, можуть бути передані найтонші відтінки людських настроїв, почуттів, думок. Саме вступаючи в них, ми можемо повною мірою відчути магічну силу й тепло людських взаємовідносин, які особливо яскраво виявляються у таких здобутках людської культури, як товаришування, дружба, любов.

Я вважаю, що однією з найвищих цінностей у людському житті є сім'я. Вона є тією ланкою, завдяки якій, забезпечуються послідовність та єдність розвитку родини, народу, людства. У сім'ї насамперед людина знаходить підтримку й розуміння, вчиться вимовляти своє перше святе слово «мамо», яке відкриває їй шлях до всього найціннішого, що є в людському житті, пізнає незрівнянну радість подружньої й батьківської любові. Тому від того, якою буде наша сім'я, величезною мірою залежить щастя або нещастя не тільки наше, але й найближчих і найдорожчих нам людей.

Кожне суспільство складається з великої кількості різноманітних об'єднань і груп. І кожна людина, завдяки багатогранності своєї життєдіяльності, включена водночас у багато з них. Належність до тієї чи тієї групи певною мірою накладає свій відбиток на особистість, її якості. Але ще більше значення має те, що незалежно від відносин, які існують у групі, до якої належить людина, може

складатися її життя. Тому кожен з нас повинен прагнути того, щоб не тільки розуміти й аналізувати групові відносини, але й уміти змінювати та вдосконалювати їх.

Живучи в суспільстві, людина завдячує йому всім. Тому її обов'язок як громадянина полягає не тільки в тому, щоб узгоджувати свої дії з існуючими у ньому нормами та законами, але й у тому, щоб намагатися цими діями принести користь суспільству, зробити його кращи. Бути справжнім громадянином, займати чітку громадянську позицію – це ще одна важлива грань людської особистості, без якої вона була б неповною.

І нарешті, кожна людина не може не усвідомлювати сьогодні своєї належності до найбільшої людської спільноти – людства. Бо у наш час, як ніколи раніше, людство стає єдиним. Взяти, наприклад, боротьбу всього світу з “коронавірусом”. Водночас всі держави об'єдналися, щоб запобігти такій страшній хворобі. І сприяння зростанню цієї єдності, налагодженню дружніх відносин між усіма народами й людьми є найпершою запорукою успішного розв'язання тих величезних проблем і завдань, що стоять перед людством загалом у XXI сторітті.

Можна зробити такий висновок - не знайдемо ми зараз людини, що не жила б у постійних відносинах з суспільством. Ми не можемо забезпечити зараз себе, у техногенну добу усім необхідним не звертаючись до інших з метою забезпечення своїх найнеобхідніших духовних, фізичних потреб. Найбільша майстерність – прожити життя, як можна зменшивши конфлікти, допомагаючи в складну хвилину людям, залишивши своє невеличке, але вкрай значне слово в історії суспільства. Давайте жити так, щоб на старості було що згадати, було що розповісти своїм дітям і онукам.

Макода Тетяна
студент 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СИРІТСТВО, ЯК ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА

На сьогодні є така проблема, як сирітство. Багато жінок, які народжують, відмовляються від своїх дітей. Але є й такі, хто не доглядають за своїми дітьми. Діти можуть ходити голодними і навіть не мати своїх речей. Такі діти

потрапляють до дитбудинків. Причини, через які діти залишаються без батьківського піклування та виховання, різні, але наслідок один – дитина позбувається конституційного права на виховання в сім'ї, тому багато в чому подальша доля дітей-сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми як суспільства, так і держави.

Кожна дитина має право на виховання в сімейному оточенні, незалежно від того, чи може її біологічна родина забезпечити нормальні умови життя та виховання чи ні, і чи здатні батьки належним чином виконувати свої обов'язки.

Щодо дітей, які за певних життєвих обставин залишилися без батьківського піклування. Обов'язок забезпечення їхнього розвитку бере на себе держава. Як показують статистичні дані кількість дітей, від яких відмовилися батьки, постійно продовжує зростати. Причини відмови від дітей в основному проявляються через соціально-економічні фактори (залишають дітей матері з соціально незахищених сімей, які не мають певної освіти та хорошої професії, молоді мами тощо). В останні роки з'явився термін «ринкова дитина». Молоді жінки приїжджають працювати в великі міста, влаштуватися на роботу за фахом не можуть, а тому ідуть торгувати на ринок, залишивши дитину в пологовому будинку.

Відсутність батьківської турботи про дітей, передача дітей на виховання рідним, а також іншим людям. У сучасному суспільстві спостерігається багато фактів, коли батьки не піклуються про своїх дітей, а перекладають відповідальність на своїх літніх батьків, інших членів родини, родичів, друзів і подруг, сусідів, а інколи, що вражає найбільше, на зовсім незнайомих людей. В Україні дуже багато таких дітей. Вони нічого не мають. Одяг їм приносять чужі люди або вони доношують його за іншими дітьми. Ці діти мріють про хороше майбутнє, але це для них буде дуже важке випробування.

Порушення природних контактів, що відбуваються у випадку раннього розміщення дитини в державні установи закритого типу, перешкоджає розвитку її здатності в майбутньому успішно контактувати з людьми, в результаті – затримуються емоційний, соціальний і фізичний розвиток людини. Випускники дитячих будинків частіше своїх однолітків виявляються учасниками та жертвами злочинів, частіше втрачають роботу і житло, провадять антисуспільний спосіб життя, перебувають за межами суспільних відносин.

Коваленко Андрій
студент 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СВІТОГЛЯДНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

З настанням ХХІ століття все більше загострюється інтерес до життя людини та суспільства загалом. Ще з давніх-давен людина цікавилася її призначенням у світі, міркувала про свою смерть та життя, старалася зрозуміти для себе, які цінності є найважливішими та в чому взагалі сенс та природа її існування, які вона має перспективи розвитку у майбутньому. Трансформація індустріальної цивілізації на інформативне суспільство різко підвищують роль людської індивідуальності, творчого початку в людині, у розвитку всіх сфер суспільства.

Розглянемо детальніше ці проблеми. Питання призначення, себто буття людини у світі виникло ще з давніх часів, воно є вічним, але відповіді на нього багатоманітні та перехідні. Людина вільна у виборі свого сенсу життя, його слід сприймати з точки зору відповідальності. Вона сама відповідає за правильно знайдений і реалізований сенс свого життя. Людина повинна йти за покликанням, лише тоді її життя набуває сенсу. Перейдемо до наступної проблеми – цінності у житті людини. У сучасній філософії поки не існує єдиного бачення того, що саме є загальнолюдськими цінностями, немає основи, яка могла б визначити загальнозначущість цінностей для всіх культур та народів. Поняття цінності означає культурну, людську та соціальну значимість певних явищ та предметів. Умовно їх можна розділити на 2 групи – духовні та матеріальні. Матеріальні – це засоби і знаряддя праці, предмети, які людина використовує у повсякденному житті. Духовні – це безпосередньо думки людини: політичні, моральні, естетичні, філософські та правові. Ці цінності не можуть існувати окремо, а лише в гармонії одне з одним, бо вони доповнюють одне одного. Відповівши на питання деяких філософських проблем людини перейдемо до суспільства. Якщо розглянути питання суспільства з філософського боку, то це загальна система зв'язків і відносин між людьми, що складаються в процесі їх життя та діяльності. Існує ціла низка потреб, які можна трактувати саме як «проблеми» в нашому ХХІ столітті. Як вже було сказано мною вище, це потреби духовного, матеріального і виробництва форм спілкування. Конкретно форми спілкування – це виробництво історичних засобів зв'язку між людьми в процесі суспільної взаємодії, також це засіб організації суспільних відносин у межах конкретної соціальної системи

Головною проблемою філософських роздумів є людина, суспільство та їх роль у світі. Усі філософські проблеми, що існують, пов'язані з проблемою людини. Людина – це певна єдність, у якій духовне й матеріально реалізується в моральне та

психологічне. Людина – це єдина створіння, що усвідомлює свою близьку чи далеку смерть, що і формує питання про мету та зміст життя. Всі ці прояви людської душі формують особистість. З особистостей, як наслідок формується суспільство. Сутність його змінюється разом із розвитком людини, нагромаджуючи в собі вміст біосоціальних цінностей.

Кашука Дмитро
студент 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ВІЙНА ЯК ГОЛОВНА АНТРОПОГЕННА ПРОБЛЕМА У XXI СТОЛІТТІ

Однією із головних проблем людства із розвитком технологій стала ядерна війна. Ядерна зброя є найнебезпечнішою у світі, тому її ніхто не повинен використовувати.

З давніх давен люди прагнуть влади і в момент коли вони її досягають їм стає її мало і вони прагнуть її ще більше. Але як відомо з прикладів історії, влади досягали військовою могутністю. У реаліях XXI століття такою військовою могутністю є ядерна зброя. Здавалося б як перегони за владу можуть стосуватися решту суспільства? На мою думку, ці перегони напряму стосуються суспільства тому, що у боротьбі за владу зазвичай використовують звичайних людей, і такою боротьбою є війна. Але війна може бути не тільки за владу. Дослідники виділяють декілька причин виникнення війни:

- психолого-біологічна, суть якої полягає в природі людини. Це агресивність, суперництво, недовіра, потреба в гострих відчуттях;
- необхідність у нарощуванні військової потужності – озброєна держава може захистити себе та своїх громадян. З такою державою рахуватимуться інші;
- прагнення захопити нові території з їхніми природними ресурсами, населенням і господарством. Відомо, що кількість природних ресурсів на Землі обмежена, а чисельність населення неухильно зростає. Отже, є можливість регулювати її або воєнними (каральними) заходами, або «гуманними» економічними методами, спричиняючи недоїдання, голод, хвороби й вимирання цілих народів

У результаті на війну будуть мобілізувати значну кількість людей, а як відомо, синонімом слова «війна» стало слово «смерть», а це значить, що з неї повернеться

далеко не кожен і та людина, яка не повернеться, може бути сином (донькою), чоловіком (дружиною), батьком (матір'ю) і для сім'ї це буде неймовірною втратою і душевною раною, а для дітей ще й психологічною травмою.

Одним із різновидів війни є найстрашніша її форма - ядерна війна. В епоху «холодної» війни панувала доктрина ядерного стримування для забезпечення міжнародної стабільності й безпеки держав. Під ядерним стримуванням розуміють різновид зовнішньої політики держав в цілях зниження рівня військової небезпеки. У сучасному світі складається концепція ядерної багатополярності, тобто існування декількох держав з ядерною зброєю стримування. Побудова без'ядерного світу на даний час неможлива, тому що ядерна зброя залишатиметься одним з важливих елементів світової політики в майбутньому.

Особливо велику небезпеку складають арсенали ядерної зброї. Ядерну зброю мають 5 країн – членів «ядерного клубу»: США, Росія, Франція, Велика Британія, Китай. Перші дві мають по декілька десятків тисяч ядерних зарядів, останні – до однієї тисячі зарядів кожна. Крім того, ядерний арсенал є, у так званих, «нових ядерних держав» – Індії, Пакистану, Північної Кореї, Ізраїлю (формально не визнає наявність ядерної зброї), Лівії та Ірану (працюють над ядерними програмами). Ця зброя може бути доставлена до цілей трансконтинентальними ракетами, що запускаються із стаціонарних установок, ракетами середнього радіусу дії – з мобільних установок, ракетами з надводних і підводних кораблів військово-морських флотів, бомбардувальниками, що несуть ядерні бомби. Найбільший збиток військові витрати приносять бідним і найбіднішим країнам, тому що ці гроші могли б піти на розвиток промисловості, сільського господарства, будівництво, соціальні потреби, а не на закупівлю дорогого озброєння.

На мою думку, саме проблема війни є найбільш актуальною і надважливою в даний час тому, що війни призводять непоправних втрат для людства.

Бондарчук Дмитро
студент 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ВСЕСВІТНІЙ ПРОГРЕС ЯК НАСЛІДОК ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

На межі ХХ-ХХІ століть людство відчуло на собі навалу великих змін. Причиною цього став всесвітній прогрес, розвиток нових технологій, цивілізації. Надзвичайні нові можливості інформаційних технологій, засобів комунікації. При

переході між століттями перед кожною державою постало питання: як, беручи до уваги світовий прогрес та його наслідки, забезпечити пристойну якість життя для населення. Тому, можемо зауважити, що з плином часу та завдяки світовому прогресу виникають нові проблеми людини та її місця в суспільстві.

За вищого рівня історичного розвитку та вирішення суспільних проблем нагальнішою стає роль філософії. Вона являє собою основу пошуку засобів вирішення нових проблем, що виникли у зв'язку з еволюцією цивілізації.

Людина та суспільство пов'язані між собою давніми глибокими зв'язками. Вони набувають повноцінності власних якостей на базі соціальних процесів. Тобто під час зміни навколишнього світу та природи всередині людини, її потреб, змінювались і взаємовідносини між людиною та суспільством.

З давніх-давен люди вважали себе частиною людського загалу, тобто суспільства. Людина завжди сприймала себе елементом загальної сили. Це можна пояснити так, що одна людина сама по собі не здатна на великі справи. В Античній Греції найбільшою карою вважалося вигнання за межі колективу, поселення, міста.

Кожна людина, без винятку, живе серед людей: чи то мегаполіс з мільйонним населенням, чи то хутір з населенням в декілька десятків. Найпоширенішою формою зв'язку між людьми є спілкування. Також воно є універсальною формою. Завдяки спілкуванню людина є людиною, це відрізняє нас від тварин: можливість мислити та ділитися своїми думками. Кожен з нас повинен розуміти, що належить до найбільшої спільноти – людства. Людство має бути єдиним, це сприятиме вирішенню всіх міжусобиць, а також різних глобальних проблем, з якими ми зіткнулися у ХХІ столітті.

Кожен з нас є представником великих об'єднань або спільнот людей, таких як: нація, народи, суспільні класи, раси. Ця приналежність до різних спільнот впливає на властивості та характеристики людини: темперамент, світогляд, спосіб життя.

На мою думку, одна з гострих буденних проблем – це надмірне піднесення певної особи над іншими людьми, суспільством. Такі дії можуть призводити до розвитку індивідуалізму, егоїзму. У такому разі, коли певна людина займає особливий щабель у суспільстві, наслідки можуть виступати у вигляді вождізму або культу особи. Дана проблема призводить до розбещення особи, тобто, як правило, це люди, що керують суспільством чи навіть невеликою спільнотою.

Іншою гострою проблемою є розширення людських комунікацій. Причиною виникнення її виникнення є прискорений соціальний розвиток. Це прискорення бере початок наприкінці ХХ століття. Розвиток людських комунікацій, подолання відчуження людини від породжених нею соціальних умов життя, ускладнення соціальних процесів і розширення людських комунікацій, наслідком цього є посилення стресових навантажень та дегуманізація соціальних зв'язків.

Також гострою проблемою є суспільні міжусобиці. У наш час більшість країн мають ядерну зброю, тому питання непорозумінь між окремими націями є досить небезпечним. На сьогодні питання ядерного роззброєння є актуальним, з ним порівнюються будь-які програми організації та перебудови суспільного життя. Наслідки можуть бути фатальними: від знищення однієї країни, до гибелі всього людства.

У ході дослідження ми визначили, що основними проблемами ХХІ століття є надмірне піднесення певної особи, розширення людських комунікацій та суспільні міжусобиці. Завданням сучасної філософії є вирішення нагальних проблем сучасного суспільства, пошук засобів їх передбачення.

Богданович Андрій
студент 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛЮДСТВА В ХХІ СТОЛІТТІ

В умовах ХХІ століття, як і завжди, людство прагне до розвитку. Сьогодні розвиток передбачається у вдосконаленнях інформаційних технологій, способів комунікації, інтеграцію світу у всіх її проявах. Країни світу намагаються випередити в технологічному розвитку інші держави для забезпечення кращого рівня життя громадян. Філософське мислення відіграє важливу роль у формуванні світоглядних орієнтирів, які слугують для вибору шляху розвитку.

З розвитком людства виникають проблеми, для вирішення яких слугує філософія. Вона слугує для пошуку засобів і напрямів руху до майбутнього, попереджує про небезпеку недооцінених складнощів.

На першому місці глобальні економічні проблеми, які спонукають суспільство до більш дбайливого ставлення до природи. У наш час техногенний тиск на природу в наслідок людських дій створює загрозу для біосфери і, звісно, для людини.

Також внаслідок розвитку суспільної діяльності постала така сучасна проблема як комунікації та спілкування. Ускладнення соціальних процесів зумовлює посилення стресових навантажень та розрив соціальних зв'язків

В умовах сучасного світу головними проблемами є: недооцінений вплив людських дій на природу, та відчуження людини від створених нею соціальних умов.

Кудінов Олександр
студент 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ТІЛЕСНІСТЬ ЯК ПОНЯТТЯ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Про актуальність проблеми усвідомлення тілесності свідчить підвищення цінності людської індивідуальності в сучасному світі і загострене сприйняття всього, що пов'язане з особистісним самовираженням, а тіло являє собою одне із таких засобів. На рубежі ХХ та ХХІ століття пожвавився інтерес до питань людської тілесності, що був зумовлений змінами у науковій, політичній, екологічній, економічній та інших сферах буття людини.

Актуальність теми пов'язана з тим, що поняття тілесності можна розглядати в різних соціокультурних аспектах. Зацікавленість питаннями людської тілесності виходять на перший план в умовах сучасної техногенної цивілізації, що характеризується розвитком принципово нових технологій, які безпосередньо вплинули на буття людини. Саме цим обумовлено звернення до зазначеної теми.

Філософсько-антропологічний аналіз проблеми людської тілесності особливого інтересу набуває у наш час через антропологічний поворот в сучасній філософії. Фундаментальною підставою сучасності виступає людське тіло, яке є об'єктом репрезентації і представлене в мистецтві, зокрема рекламі, кінофільмах, фотографіях. Поняття тіло і тілесність не мають чітких визначень і їх значення відрізняються в залежності від тієї чи іншої концепції вони постають предметом дослідження.

У філософському контексті тілесність розглядається з різних сторін, але серед них можна виділити два підходи: феноменологічний і соціокультурний. Перший розглядає тіло як загальну основу людського існування, а другий – розглядає тіло як учасника соціальних процесів та їх взаємозв'язок. Одним з головних визначень філософії тілесності є подолання дуалізму душі і тіла, оскільки поняття тілесності відрізняється від матеріального тіла. Тілесність це категорія, яка долає цю бінарну опозицію. Тілесність не протистоїть душі або свідомості людини і не зводиться до фізіологічної природи. Тіло людини це певна цілісність, яка становить утворення, що не може бути теоретично проаналізованим без перетворення його в об'єкт. Згідно з постмодерністським трактуванням у тілесності немає нічого спільного з власне тілом або образом тіла. Тобто, це тіло без образу, в якому ніщо не репрезентовано. Тіло це єдиний спосіб буття людини у світі і єдиний спосіб

взаємодії з навколишнім світом. Тіло людини це особливий феномен, який лежить в основі нашого досвіду і вибудовує наше ставлення до світу, до самого себе і до інших. Ми завжди поза межами інших тіл і всередині власного. Тільки через наше тіло ми можемо взаємодіяти з зовнішнім світом – світом інших тіл, тому «інший» має вирішальне значення у формуванні образу «мого тіла», і його тіло єдиним способом взаємодії з його суб'єктивністю і особистістю.

У ХХІ столітті ми стаємо свідками переваги механістичного погляду на людське тіло. З одного боку, спостерігається культивування здорового способу життя, а з іншого – прагнення розчленувати тіло на складові. Розкол між тілом і свідомістю стає очевидним після занурення у світ телебачення, інтернету. Тіло репрезентується сучасною культурою, але ця презентація немає відношення до поняття тілесності, оскільки представлене тіло являє собою річ, об'єкт. Таке ставлення до тіла не є онтологічною властивістю образу, а виражає сучасну соціокультурну ситуацію, на яку вплинули такі фактори:

- 1) поява візуальних образів тіл, які стали образами-канонами для існуючого тіла;
- 2) порівняно з «тілом-канонем» індивідуальне тіло стає неповноцінним;
- 3) переважання у сфері мистецтва антиестетичних тіл, метою яких є повернути людині її тілесність.

Отже, у філософських поясненнях поняття тілесності за своїми характеристиками зближується з поняттям тіло. Осмислення тіла в сучасній філософії здійснюється за допомогою двох протилежних позицій. Перша призводить до нівелювання тіла до рівня знака, що стає можливим тільки в контексті суспільства споживання, де зазначений процес реалізується на практиці. Друга позиція орієнтована на представлення тіла справжнього, існуючого поза рамками культурного означення. Разом з тим, якщо по відношенню до тіла позиція дослідників припускає фізичну його природу, то зміст поняття тілесності осмислюється розумінням людини як цілісної істоти, чие душевне життя перебуває в єдності з тілом.

Чорба Анатолій
студент 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

СВІОГЛЯДНІ ОРІЄНТИРИ ЛЮДСТВА У ХХІ СТОЛІТТІ

За весь час існування філософії люди не раз змінювали свій світогляд, і сьогодення не виняток.

Наприкінці ХХ та початку ХХІ ст. людство опинилося на порозі великих змін. Вже сьогодні можна простежити деякі майбутні контури розвитку світової цивілізації: небачені можливості інформаційних технологій, нових способів комунікацій, прискорену інтеграцію світу, його різноманітність і багатополлярність. Перед кожною країною постала проблема вибору: як увійти в майбутню цивілізацію і зайняти в ній гідне місце, забезпечити вищу якість життя і розвиток особистості? Вибір шляху розвитку завжди передбачає визначення певних світоглядних орієнтирів, у формуванні яких важливу роль відіграє філософське мислення. Кардинальним соціальним змінам, як правило, передують напружений філософський пошук, спрямований на виявлення глибинного сенсу людського буття і його цінностей.

Чим вищий рівень історичного розвитку і чим нагальнішим є вирішення суспільних проблем, тим відповідальнішою стає роль філософії. Вона становить світоглядну і методологічну основу пошуку засобів і напрямів руху до майбутнього, розкриває соціальні риси найбільших ускладнень, попереджує про небезпечну ілюзію недооцінки складнощів соціальних перетворень. Нині в центрі філософії стоять проблемні ситуації, породжені людською цивілізацією у ХХ ст.

По-перше, проблема виживання, зумовлена вступом людства в ядерну епоху. Сьогодні відвернення ядерного самогубства стало ціннісною установкою, з якою мають порівнюватися будь-які програми організації та перебудови суспільного життя.

По-друге, глобальні екологічні проблеми і зумовлена ними необхідність радикальних змін у ставленні людей до природного середовища. Для сучасної філософської свідомості стало вірогідним те, що головні аспекти людського буття – існування людини як частини природи і як діяльної істоти, котра перетворює природу, перебувають у діалектично суперечливій залежності. У наш час ця суперечність набула конфліктного характеру, оскільки сучасний техногенний тиск на природу створює небезпеку виродження біосфери, а отже, загрожує і людству.

По-третє, внаслідок прискорення соціального розвитку в ХХ ст. надзвичайно гостро постала проблема людських комунікацій, спілкування, подолання відчуження людини від породжених нею соціальних умов життя. Ускладнення соціальних процесів і розширення поля людських комунікацій часто спричинює посилення стресових навантажень, дегуманізацію соціальних зв'язків.

Ці та інші життєві проблеми сучасності мають світоглядний характер, і тому трансформуються в постановку тих філософських питань, які кожна епоха по-своєму формує і вирішує: питання сенсу людського буття, призначення людини, проблеми волі, справедливості, моралі. Ніколи в минулому людина не володіла такими знаннями, не була настільки технічно озброєною і могутньою, як тепер, але ніколи вона не була настільки вразливою і розгубленою перед глобальними і локальними проблемами.

Сьогодні в людей зовсім інші погляди ніж 50 років тому. Люди все частіше почали себе ставити на перше місце. Їм все одно по відношенню до оточуючих людей, до навколишнього світу. Вони все частіше закриваються в собі, в домівках і не хочуть ні з ким контактувати. Натомість натовп стало легше контролювати за допомогою ЗМІ перед масштабною загрозою. Сучасному суспільству не пізно схаменутись і почати робити перші кроки на захист навколишнього світу.

Кісіль Тетяна
студентка 1 курсу, 6 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

На ранніх етапах свого розвитку нечисленне людство не могло породити жодної глобальної проблеми, Унаслідок заселення людством майже всього суходолу та небачених доти масштабів господарського освоєння довкілля почали виникати і дедалі загострюватися глобальні проблеми. Кожна з них і особливо всі вони разом здатні спричинити знищення всього живого на нашій планеті.

Нині до глобальних проблем людства відносять: 1) демографічну проблему, яку спричинило швидке зростання населення в найбільш бідніших країнах світу; 2) екологічну проблему – вона пов'язана з інтенсивним руйнуванням довкілля, що робить нашу планету непридатною для життя; 3) проблему забезпечення розвитку людства всіма видами ресурсів, у тому числі й продовольчими; 4) геополітичні проблеми, які породжують воєнні конфлікти і загрожують людству самовбивчою світовою війною; 5) проблему поглиблення нерівності й нерівномірності розвитку різних націй, країн, регіонів тощо, що постійно створює регіональну і світову напруженість.

Це найголовніші комплексні проблеми людства, а розвиток цивілізації на планеті постійно породжує нові й нові. Так, людству почала загрозувати страшна хвороба СНІД. Поширюються наркоманія, злочинність, тероризм, відмирають традиційні духовні цінності. Краще технічно озброюючись, людина не стає кращою морально. У цьому, напевно, криються причини виникнення всіх глобальних проблем людства

Починати потрібно з себе! Кожна людина повинна задумуватися над вирішенням цих проблем і докладати максимум зусиль, але тільки разом ми зможемо досягнути того, чого прагнемо! Хочу додати, що всі конфлікти можна

вирішити шляхом переговорів. Ми усвідомлюємо, що це лише невелика частина проблем з якими людство стикається кожного дня. Найважливіші проблеми суспільства, історії, культури, цивілізації, їх філософське осмислення засвідчує, що вони тісно взаємопов'язані і мають важливе значення як в житті кожної окремої людини так і соціуму. Якщо суспільство не схаменеться так безжально використовувати природні ресурси нашої землі, то вона помститься – людство загине!

Баляс Анна
студентка 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ПРОБЛЕМИ ДИТИНСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

*Виховуючи дітей, нинішні батьки
виховують майбутню історію нашої
країни, а значить і історію світу*
А. С. Макаренко

Історія людства налічує не одне тисячоліття. За цей час виникали та зникали не тільки окремі поселення чи племена, а й цілі країни, імперії та навіть цивілізації. Та історія не творить себе сама – її творить людство: кожна людина, живучи на цій планеті, так чи інакше впливає на хід подій. Тому завжди одним з найважливіших питань, що поставали перед людством було виховання молодого покоління – майбутніх творців історії.

Особливо гостро це питання постає саме тепер, у XXI столітті, коли розвиток комунікацій та технологій досяг такого рівня, що для знищення людства декому достатньо лише помаху руки. Чи зробить людина останній крок у прірву небуття залежить саме від нас, майбутніх батьків нового покоління. Антон Семенович Макаренко казав: «Наші діти - це наша старість. Правильне виховання - це наша щаслива старість, погане виховання - це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми».

Та давайте поглянемо навколо: як ми виховуємо сучасних дітей, який світогляд у них формуємо, яку філософію вони сповідують? Нині батьки мають безліч проблем: заробити грошей, влаштувати побут, посперечатись про політику чи глобальні проблеми людства, промоніторити новини та соцмережі, а ще хочеться відпочити з друзями, розслабитись, отримати хоч якесь задоволення від

цього життя. То ж скільки часу і сили залишається на дитину? А якщо вона ще й не одна? А якщо їх виховує лише один з батьків? А коли сім'я не зовсім благополучна або дітей народжують лише для того, щоб отримувати хоч якісь кошти від держави? От і виходить, що, в кращому разі, дитина одягнена, нагодована і урочисто віддана в садочок, школу, групи раннього розвитку. Але є ще вечірні години, вихідні дні, канікули... Що робити дитині коли їй нудно або страшно, як себе розважати?

*Не робіть з дитини кумира: коли
вона виросте, то вимагатиме
жертв.
П. Буаст*

Варто звернути увагу і на зворотний бік цієї медалі – на дитину, огорнуту безмежною любов'ю, турботою і парою теплих ковдрочок. Як зараз бачу: неквапливо повертається зі школи маленьке янголятко із зайвою вагою, часто в окулярах, в руці смачний пиріжок, а поряд іде мама або бабуся з рюкзаком на плечі і ще з одним пиріжком... На цю дитину вистачає часу в усіх членів родини, вона – центр маленького всесвіту сім'ї, кожне її бажання виконується майже миттєво. То ж чи треба їй напружувати свою голівку чи тільце, щоб досягти чогось? От і цій бідолашній дитині теж стає нудно...

І що ж роблять наші діти, щоб розважитись, чи отримати задоволення (як кажуть, «впіймати кайф») від життя? Починають читати книжки? Захоплюватись класичною музикою чи живописом? Ні! Далеко не всі! Вони дивляться на нас, старших братів і сестер, на наших батьків, родичів, друзів. Вони несвідомо копіюють поведінку оточуючих і починають шукати розваги там, де розважаємось і ми. Я не вірю, що в родині, яка свій вільний час присвячує подорожам, спілкуванню з природою чи мистецтвом з'явиться дванадцятирічний наркоман, чи п'ятнадцятирічна молода мама. Та коли наші розваги не влаштовують юне покоління – вони відсторонюються від нас і віддаються віртуальній реальності (добре, що сучасні технології та рівень життя це дозволяють). А там і цікаво, і весело, там тебе розуміють і цінують. В соціальних мережах навчать багатьом корисним речам, розкажуть як жити «правильно», порекомендують десятки захоплюючих ігор, іноді навіть зі смертю.

Як приклад, дані з деяких сайтів:

- У США, за даними Центру з контролю та профілактики захворювань, щомісяця шість дітей у віці до 12 років позбавляють себе життя. На кожен такий випадок – близько 200 спроб суїциду.
- Вітчизняні дані, зокрема Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, свідчать: щороку в Україні 50-60 хлопчиків і близько 20 дівчаток віком до 12 років накладають на себе руки. Більшість цих дітей – із цілком благополучних сімей.

- В Україні за минулий 2019 рік 111 дітей скоїли самогубства. При цьому кожна сьома спроба суїциду – у дітей молодше 10-річного віку.

Ось Вам і цікаві віртуальні ігри: «Сині кити», «рожеві феї», «біжи або помри», «зникни на 24 години» - мало хто виходить з них переможцем, живим і здоровим переможцем.

У звіті Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) йдеться про те, що

- 50% українських підлітків мають досвід куріння,
- 86% вживали алкоголь,
- 18% пробували наркотики.
- 45% підлітків проводять у соцмережах чотири та більше годин щодня. Понад половина (55%) опитаних визнають, що проводять там забагато часу. Майже кожен четвертий підліток розповів, що в нього псується настрій, коли не можна провести час в соцмережах.
- 7% підлітків кажуть, що мають залежність від азартних ігор.

І яку ж по-вашому історію творитимуть ці діти? Що зроблять вони з країною і світом коли будуть ними керувати? Якщо моя філософія дозволяє мені красти, вбивати, руйнувати – з часом змінюються лише масштаби мого впливу. Через якихось десять років людство може опинитись на межі повного знищення, і ніякі метеорити чи глобальне потепління не встигнуть за людиною в досягненні цієї мети.

Отже, може відкладемо в сторону мишку, закриємо екран ноутбука, відсунемо пляшку, вимкнемо мобільний телефон і просто почнемо говорити з нашими дітьми? Маючи багаторічний досвід роботи з дітьми, хочу зазначити: не буває поганих чи хороших дітей, з кожною дитиною можливо знайти спільну мову, вони завжди відкриті для спілкування і зацікавлені в ньому. На мою думку, те, про що і як ми з ними будемо говорити, які сформуємо у них переконання – стане основою їхнього світогляду і життя, а разом і нашої майбутньої історії.

На завершення хочу привести приклад з власного життя: коли у тебе, крім загальноосвітньої школи, ще й музична, плюс бально-спортивні танці, малювання, англійська мова, басейн, до того ж треба допомогти мамі провести заняття з дітьми (деякі років на п'ять старші за тебе). Крім цього на дачі чекають: дідусь, бабуся, курчата, качки, гуси а ще пів гектара городу – якимось не дуже виникає бажання щось покурити чи випити, а в соціальних мережах встигаєш тільки привітати друзів зі святами. Найбільше бажання – милуватись природою (і фотографувати).

Я хочу, щоб через десять років зі стрічки новин зникли повідомлення про дитячі самогубства, щоб підприємства військово-промислового комплексу перепрофілювали для переробки відходів та виготовлення сільськогосподарських машин, щоб тютюнові та горілчані компанії почали вирощувати квіти, а фармацевтична промисловість виробляти кормові добавки та добрива. А все це залежить тільки від нас.

Література

1. http://vesele-dnz.edu.kh.ua/filosofsjki_vislovi_pro_ditej/
2. <https://osvitoria.media>
3. <https://narodna-pravda.ua>
4. <https://reformation.r500.ua/analytics>

Дегтяр Дар'я
студентка 1 курсу, 2 групи
агробіологічного факультету
Науковий керівник:
Кичкирук Т.В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДИНИ В РЕАЛІХ ХХІ СТОЛІТТЯ

У наш час однією із головних екологічних проблем є глобальне потепління, оскільки воно несе за собою наслідки, які можуть бути фатальними для існування всього живого на нашій планеті.

Глобальне потепління – це наростаюче поступове підвищення температури поверхні Землі та океану. Нагрів забезпечується не лише сонячною радіацією, але переважно внутрішніми джерелами. Експериментальні дані засвідчують, що сонячні цикли на рості температури на глибині океанів мало відбиваються: динаміка температури океану не повторює сонячні цикли, температура постійно зростає. Це означає, що в наслідок людської життєдіяльності і задоволення своїх потреб, в атмосферу потрапляють шкідливі відходи, які в атмосфері накопичуються і в результаті чого сонячна радіація як доходить до землі, відбивається від неї і замість того щоб потрапляти в космос, відбивається від цих відходів. Так і утворюється парниковий ефект, в наслідок якого температура поверхні землі піднімається з кожним роком.

Які ж наслідки тягне за собою це потепління? У результаті підвищення температури на Землі, відбувається танення вічної мерзлоти. Коли льодовики тануть, то вони починають відділятися і опускаються в океан, що веде за собою підняття рівня світового океану і затоплення все нових і нових територій. Через потепління спостерігається аномальні зміни клімату.

Таких сезонних явищ як снігопад в зимку, за даними гідромет центру, через 50 років може не бути взагалі. Як наслідок не пристосованість культур до даних природних змін може призвести до неймовірних втрат урожаїв, Що тягне за собою

недостачу їжі і в результаті цього масову паніку людей, що негативно вплине на подальше життя суспільства.

Про проблеми, які виникнуть внаслідок глобального потепління, можна ще довго говорити, але всі ці проблеми зводяться до одного, чим краще люди хочуть жити зараз, тим гірше буде жити їхнім дітям і внукам. Тому нам потрібно серйозно задуматись над тим, що ми залишимо після себе і як виправити те, що нам залишили наші попередники.

**Єрмоленко Євгенія,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТУ

Екологія – це наука, яка молода наука, яка виникла досить нещодавно в зв'язку з необхідністю покращувати стан навколишнього середовища, навчитися економити та раціонально використовувати природні ресурси. Обравши саме цю тему я хотіла звернути Вашу увагу на ситуацію, яка зараз знаходиться в край занедбаному стані – це екологія нашої планети. Для мене ця тема була, є і буде найбільш важливою з усіх проблем, які зараз є в нашому світі.

Проблема екології не настільки давно почала турбувати людство. Наш світ почав розвиватися нещодавно з несамою швидкістю та цього часу було вистачило для того, аби наша природа почала благати нас про допомогу. Територія країн (кожної по-різному) відзначається надмірним техно- і антропогенним навантаженням на природне середовище та високим ступенем його забруднення.

Наш світ змінюється, з кожною хвилиною з'являється певний прогрес – ми розвиваємось в плані швидкості виготовлення певної продукції, її обсягів, новітніх технологій, які вже доступні кожному з нас і т. д. Дивлячись на проблеми, які вже є на даний момент, людство не збирається зупинитися на досягнутому, не думаючи про наслідки.

Основою задачею екології як науки є вивчення стану природи нашої планети і її ресурсів, прийняття певних заходів щодо зменшення техно- та антропогенного навантаження, вирішення екологічних проблем (повна утилізація відходів

виробництва, зменшення використання хімічних препаратів на родючих ґрунтах, прийняття мір щодо вирішення проблеми парникового ефекту, збереження вод), створення нової ідеології (економіка, виробництво, освіта) та екологічного розвитку суспільства, створення для цього сприятливих умов, підвищення екологічної культури населення тощо.

З цього випливає, що людина має скорочувати використання природних ресурсів, а це також тягне за собою певні наслідки, які будуть перешкоджати комфортному життю людей та й зберігати ресурси шляхом припинення прогресу та розвитку також було б нерозумно.

З іншої сторони, якщо й надалі технічний прогрес буде набирати все більших оборотів, то ресурси нашої планети можуть швидко й безповоротно вичерпатися і тоді вже точно буде пізно щось вирішувати та покращувати.

Біосфера нашої планети здатна відновлювати свої запаси, але в тому випадку, якщо використовувати їх раціонально. Так, тоді б прогрес у нас був би не настільки швидким, яким він є на даний момент, але ми були б людьми, які вміють не тільки створювати речі, з якими нам набагато простіше та надзвичайно комфортніше жити, а й мислити логічно та розсудливо.

Однак, в наш час для сучасної людини понад усе – прогрес. Людина, по своїй натурі, є егоїстом, бо вона, зазвичай, думає лише за себе. Наша ціль – зробити власне життя якомога спокійним та комфортним. Але ми навіть не задумуємося над тим, чим це може для нас обернутися і тоді нам точно буде не до власних втіх.

В світі зараз створюються заходи щодо поліпшення умов навколишнього середовища: були впроваджені нові програми відновлення лісів, оздоровлення річок, на які витрачено колосальні за розмірами кошти. Але, як показали результати, ці видатки були за усіма показниками виправдані. В іншому випадку, з плином часу потрібно б було знаходити більші кошти для цих потреб. В багатьох країнах Європи була введена сувора юридична відповідальність за завдання шкоди навколишньому середовищу, включаючи позбавлення волі. В усьому цьому позитивним є те, що європейські держави почали робити конкретні кроки для вирішення цієї проблеми, які в країнах Західної Європи дали вже позитивні наслідки. Але, на превеликий жаль, не у всіх країн є достатнє фінансування, певна юридична відповідальність та люди з моральними принципами та чистою совістю.

Кінцевими цілями, які мають бути досягнуті у процесі поліпшення екологічної ситуації в світі є: задоволення якісною водою питних і господарських потреб всього населення і економіки країни, відтворення порушених екологічних систем (без цього неможливо повернути родючість ґрунтам, а повітрю і воді – чистоту), досягнення балансу між потребами економічного розвитку і спроможностями відтворення екологічно повноцінних водних ресурсів у результаті регулювання господарської діяльності тощо.

Отже, результати досліджень в області екології є не дуже втішними, бо ж з кожним роком збільшуються навантаження на наші землі, воду, повітря і кількість

невирішених проблем зростає. Не кажучи вже про повне вирішення задач, пов'язаних з екологією, нам не під силу навіть зменшити їх, бо ж для їх приборкання потрібно немало часу, коштів та певних жертв, на які людство ще не готове.

Виходячи зі всього вище вказаного, можу сказати, що людина має з розумом користуватися багатствами нашої планети, бо ці запаси не вічні і якщо кожна людина буде настільки байдуже ставитися до того, що її оточує, то в нас і наших нащадків не буде майбутнього.

Так, тут є дві сторони медалі: перша – на досягнутому зупинятися не можна, потрібно постійно рости, розвиватися та вдосконалюватися, а друга – черпати ресурси планети треба з користю для себе, а також без шкоди для природи, бо ж здоров'я сучасної людини – це і є відображення стану екології світу.

**Улько Валерія,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ, ЯК ПРАВО ЛГБТ- ЛЮДЕЙ НА ПОВНОЦІННЕ ЖИТТЯ

На сьогоднішній день в Конституції України відсутній закон, який передбачає легалізацію одностатевих шлюбів, більше того, з точки зору українського закону, люди, які перебувають в одностатевих стосунках, по суті є чужими один одному і не мають жодних економічних та соціальних прав, як пара.

Вся проблема полягає в тому, що люди не сприймають інших людей, які хоч якимось чином відрізняються від них самих, в стереотипному мисленні і страху. Взагалі тема ЛГБТ-суспільства є дуже актуальною, адже більшість людей, які відносять себе до цієї групи, стикаються з прямою агресією, насильством, дискримінацією, стигматизацією, також від них часто відвертається сім'я, друзі, загалом суспільство, і це все незважаючи на те, що лесбійки та геї ще в далеких 1940-х роках збиралися в групи, проводили збори та почали боротьбу за свої права. Саме тому люди нетрадиційної орієнтації так боязко приховують цю важливу частину свого життя навіть від найближчих та найрідніших людей.

Так чому ж суспільство проти одностатевих шлюбів? Все доволі просто. Багато людей вважають, що це якимось чином торкнеться безпосередньо їх, або їхніх дітей. Найжахливіше – це їх щира віра в, до болю стереотипні, міфи: «це хвороба, таких людей треба лікувати!», «моя дитина це побачить, захоче спробувати і теж стане геєм!», «гомосексуали не можуть мати дітей, чим їх більше – тим швидше людство вимре!», «їхні діти будуть нещасними і також стануть гомосексуалами!» тощо.

Втім, варто почати з того, що гомосексуалізм завжди був в природі та серед людей, незважаючи на заборони: в Стародавній Греції, Древньому Римі, Візантії, період Середньовіччя, епоха Відродження і до сьогодні. А в природі зустрічається велика кількість різних гомосексуальних птахів, також шимпанзе, леви, вівці, дельфіни, жирафи, бізони, навіть слони та деякі види комах. Евелін Хукер – ім'я першої докторки, яка ще в 1950-х роках показала, що немає суттєвої психічної чи фізичної різниці між гомо- та гетеросексуалами. Американська психіатрична асоціація виключила гомосексуальність з переліку психічних захворювань в 1973 році, а ВООЗ – у 1992. Виходячи з цього, можемо сміливо сказати, що нетрадиційна орієнтація не заразна і навряд чи її можна силою комусь нав'язати.

Проблема відсутності легалізації одностатевих шлюбів безумовно існує. Люди з нетрадиційною орієнтацією нічим не відрізняються від звичайних людей, так само як, наприклад, люди іншої віри чи національності. А тому, гомосексуальні пари повинні мати такі ж самі права, як гетеросексуальні. Вони звичайні люди і живуть так, як і всі ми: хочуть одружитися, завести дітей, мати право на успадкування майна, право не свідчити один проти одного, але ж ні. Вони не в змозі ділити спільно нажите майно, якщо матимуть намір «розлучитися», якщо хтось один потрапить до лікарні, то його чи її партнера/партнерку навіть не поставлять до відома про стан постраждалого, а про відвідування вже й мови немає. А все це через те, що вони не пов'язані родинними зв'язками офіційно та банально ніяк не захищені перед законом.

Діти – це окреме питання: в голові більшої частини людей засіло уявлення, що батьками можуть бути тільки чоловік і жінка, та ніяк по-іншому. Але що ж на рахунок випадків, коли дитину виховує мама та бабуся, сестра чи тільки один тато, хіба це якимось впливає на її розвиток? Існує безліч досліджень на тему виховання дітей ЛГБТ-представниками, в яких спростовуються всі міфи. В 2009 році Міністерством юстиції Німеччини було опубліковано результати великого експерименту, в наслідок якого виявили, що одностатеві батьки намагаються уникати жорстоких методів виховання, в таких сім'ях краще розвинений відвертий діалог між батьками та дитиною, загалом все вказує на те, що діти психологічно та фізично розвинені, без ніяких відхилень та розладів. Більше того, є інформація, що дитина, яку виховали представники ЛГБТ-суспільства, в середньому краще навчається, менш схильна до знуцання над іншими дітьми та толерантна до абсолютно різних людей. Дані одного із досліджень вказують, що

відсоток гомосексуальних дітей, яких виховала одностатева пара, не більший, навіть менший, ніж серед дітей, які виростили в гетеросексуальних сім'ях.

Виховання дітей одностатевими парами не є якоюсь жахливою казкою, це на сьогоднішній день досить гарно вивчене і досліджене питання. Але питання щодо їх безпеки та проблем, з якими вони часто стикаються ще відкрите, адже все це залежить безпосередньо від нашого ставлення, від думки суспільства. Щодо судження «над такими дітьми будуть знущатися в школі» – все це тільки наші припущення, немає ніяких доказів з приводу цього питання. Існує просто загальна проблема «буллінгу» в школах по зовсім різним причинам, але це вже інша історія.

Отже, на мою думку, дійсно важливо і потрібно легалізувати одностатеві шлюби і дати шанс людям з нетрадиційною орієнтацією жити повноцінно.

**Павленко Валерія,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

РЕАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ В XXI СТОЛІТТІ

Кожний з нас знає, що навчання – це фундамент для нашого майбутнього та розвитку загалом.

Проте останнім часом воно стало цікавити школярів та здобувачів вищої освіти набагато менше, ніж це було раніше. І тут я цілком це розумію, бо ця тема зачепила й мене. Спробувавши зрозуміти причини цього прояву, я виявила для себе певні проблеми, які ми всі дарма оминаємо.

Першою проблемою є застарілі правила. Я вважаю, що ні для кого не є секретом, що методика та система навчання не змінювалась протягом сторічч. Звичайно певні жорсткі покарання в минулому, проте основа однакова. Наш світ змінюється кожну хвилину, а той секунду, проте змінювати щось всі не готові та бояться. Все стало дуже нудно, не цікаво й без долі креативу, який дуже потрібен в нашому світі.

Другою проблемою є те, що ми не можемо вибрати дійсно ті предмети, які нам цікаві. Ми вчимо все. Я розумію, якщо це до класу 9, проте надалі це вже йде ніби тиск на людину і їй доводиться вчити те, що аж ніяк їй не подобається. Я

вважаю, що це не дає дитині певної самостійності з дитинства, бо вона знає, що за неї все «повирішують».

Третьою проблемою є те, що методика викладання багатьох (не можу казати за всіх, бо є ті, хто дійсно зацікавлює) викладачів надто низька та непрофесійна. Це може звучати образливо, однак, якщо поставити питання – як можна зацікавити когось предмет, коли викладач приходиться на заняття і читає під диктовку годину двадцять хвилин лекцію з книжки або презентації..? Завжди хочеться сказати, що читати я також вмю, проте ти ніколи цього не скажеш і з цього випливає наступна проблема.

Наступна проблема полягає в тому, що побутує позиція, що: «Викладач завжди правий». Мене завжди шокував цей вислів. Може раніше так й було, проте світ розвивається і звичайний школяр або здобувач вищої освіти може знати те, чого не знає викладач. Ця інформація в 90% вважається абсурдною і всі бояться висловитись, оскільки як то кажуть «борони Боже це згадають на контрольній або сесії і завалять». Деякі науково-педагогічні працівники можуть зі мною не погодитись, але це дійсно, як я гадаю, в якійсь мірі антонім свободі слова.

Черговою проблемою є, як би це дивно не звучало, але це питання оцінок. В багатьох випадках це зняття балів за неохайність, забуту книгу, запізнення і т. д. І я вважаю, що це дійсно не правильно, бо яким чином це показує рівень знань? За гарними оцінками на першому курсі гоняться майже всі, бо це стипендія (на яку вижити не реально). І коли ти розумієш, що навчання не приносить ніякого задоволення, нічого нового не дізнаєшся, то більшість здобувачів вищої освіти йдуть працювати та приділяють навчанню невеликий проміжок часу «щоб не вигнали», як то кажуть. І з кожним роком кількість таких студентів росте і я не знаю, що буде далі.

Таким чином, я вважаю, що ці проблеми потрібно вирішувати якомога скоріше, бо, можливо, буде запізно. Починати потрібно з малого і це, я вважаю, задача викладачів. Навчання дуже важливий етап для кожного з нас і я вважаю, що ці роки повинні пройти так, аби ми в майбутньому досягаючи успіху, неважливо в якій сфері, раділи, що ми це вчили і нас вчили як вчиняти в таких ситуаціях, а шкільні та студентські роки згадувались нам не важкими контрольними і сесіями, а корисною інформацією та цікавими, люблячими свій предмет, викладачами.

**Єрмоленко Анастасія,
студентка 2 курсу 2 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ У СУЧАСНОМУ БУТТІ ЛЮДИНИ

Наприкінці ХХ та початку ХХІ ст. людство опинилося на порозі великих змін. Чим вищий рівень цивілізаційного прогресу, тим важливішим є вирішення суспільних проблем і тим відповідальнішою має ставати роль філософії у суспільстві. Саме філософія, становить світоглядні, ціннісні, та методологічні засади, підґрунтя в розумінні та пошуках напрямів руху до майбутнього та засобів якими це можливо здійснити, розкриває соціальний вимір фундаментальних проблем, спонукає до запобігання самовідтворення небезпечних ілюзій щодо недооцінки складнощів соціальних трансформацій. Сьогодні, в центрі філософії стоять проблемні ситуації, породжені людською цивілізацією у вже минулому ХХ і, поточному ХХІ ст.

Я вважаю, що в наш час гострою постає проблема людських комунікацій, спілкування, подолання відчуження людини від породжених нею соціальних умов життя. Ускладнення соціальних процесів і розширення поля людських комунікацій часто спричинює посилення стресових навантажень, дегуманізацію соціальних зв'язків.

Феномен людського спілкування багатогранний, тому викликав зацікавленість протягом століть. Під впливом часу відбувалась еволюція самої потреби людей у спілкуванні, мета й можливі засоби її досягнення.

Спілкування є одним із факторів розвитку, соціалізації та формування особистості. З моменту народження особистість завжди перебуває в соціальному просторі. Соціальний простір – багатовимірний, оскільки кожний суб'єкт соціальної комунікації має складні відносини з державою, структурами громадського суспільства, конкретними особистостями і соціальними спільнотами.

Інтенсивний ритм сучасної цивілізації, невпинний розвиток електронних комунікаційних засобів об'єднують людей різних країн, материків, національностей, конфесійних і культурних орієнтацій. Окрім того, варто зазначити, що спілкування – це соціальний феномен, який розкриває механізми

структуризації, організації й функціонування людського суспільства, способи і форми долучення індивіда до соціально-історичного контексту.

Філософія спілкування дозволяє людині стримувати емоції, вислухати й спробувати зрозуміти свого партнера по спілкуванню. А вже тільки те, що ви його вислухали, може дати принаймні такі два важливих результати. По-перше, людина, яку вислухали, частіш за все відчуває певну вдячність за це і здатна дещо пом'якшити свою позицію і більш уважно вислухати ваші аргументи. По-друге, вислухавши і навіть не прийнявши позицію цієї людини, ви краще її можете зрозуміти, виявити її сильні й слабкі сторони і спробувати навести більш переконливі аргументи.

Я погоджуюсь з деякими міркуваннями таких філософів як: К.-О. Апель, Ю. Габермас, які вважають, що ідеальна комунікація, ідеальний дискурс – той, в якому може брати участь кожна людина, що вміє говорити і діяти. Кожна людина може сумніватися в тих чи інших положеннях, та ніхто не повинен мати (як внутрішніх, так і зовнішніх) примусів.

Для філософа основою проблемою виявляється проблема подолання глобальної кризи цивілізації на принципах гуманізму, якісного ціннісного переорієнтування людини

В сучасних умовах глобалізації та інтеграції заслуговують на особливу увагу філософські концепції М. Бубера, Е. Фромма та вже згаданих К.-О. Апеля, Ю. Габермаса що базуються на принципах діалогічного спілкування, власної відповідальності особистості, досягнення комунікативного погодження. Саме в цих проектах автори намагаються обґрунтувати нові підвалини солідарності людей як обов'язкової умови їхнього морально-духовного життя та знайти механізми щодо розв'язання конфліктів людства за допомогою аргументації, справжньої, неспотвореної нічим комунікації, а не сили.

Таким чином, я вважаю, що незалежно від зміни форм спілкування в стані змін реальності буття культури, кожен член суспільства зобов'язаний дотримуватися визначених комунікативною спільнотою норм та правил спілкування. Усвідомлення того, що будь яке спілкування має своєю засадою базові цінності людства котрі неявно у ній присутні, дозволить зберігати мир, що є основою життя в будь-якій культурі і нових типах суспільства, що можуть формуватися згодом. Таким знанням має володіти кожен індивід як суб'єкт соціальної дії.

**Остапчук Надія,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ФОБІЇ, ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА У СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному світі є низка важливих і актуальних проблем, вони були й завжди залишатимуться. Однією з найпоширеніших проблем давнини, а особливо сьогодення є наявність нав'язливого страху, він супроводжує людину від народження до смерті. Хтось боїться темряви, комусь страшно від малесенького павучка, дехто може зомліти, побачивши краплю крові – у кожного свої страхи. Але якщо страх заважає жити повноцінним життям, то він перетворюється в захворювання – фобію. Згідно зі статистикою близько 15 % людей хоч раз в житті стикалися з цією проблемою.

Для початку дізнаємося різницю між страхом та фобією. На мою думку, страх – це притаманні для кожної людини почуття, які виникають під час небезпечної ситуації. Без спроможності відчувати страх, у людини з'являється більше шансів потрапити в якусь неприємність. Саме страх приводить людину у стан готовності й, таким чином, виручає у разі виникнення небезпеки або ж взагалі запобігає небажаній ситуації. Страх допомагає нам вижити: десь сховатися, чи навіть банально втекти, закричати, а, можливо навпаки – промовчати. А з фобією дещо складніше, адже це не просто почуття, а якісь внутрішні розлади. Фобія – це стійкий, тривалий, неконтрольований страх, який виникає перед окремими предметами, діями або ситуаціями. Це може бути боязнь чогось взагалі невагомого, яке не несе за собою ніякої небезпеки. Люди, в яких є фобії, можуть відчувати страх навіть при думці, чи одному слові про предмет або ситуацію, що їх лякає, вони не можуть контролювати свої дії та поведінку та заспокоїти самого себе.

Дізнавшись щось мінімальне про фобії, відразу постає запитання: а чому вони виникають? Досі ніхто точно не може дати відповідь на це запитання, проте існують деякі припущення щодо цього. А от я вважаю, що перш за все це пов'язано з першими роками нашого життя (як це між іншим доводив і З. Фрейд), коли ми тільки починаємо пізнавати навколишній світ, коли є зацікавленість у всьому, що оточує нас. Будь-яка ситуація, яка викликала у дитини шок, наприклад, напад собаки чи загубленість у натовпі людей, розповідь якоїсь страхітливої історії, могла надалі спричинити виникнення фобії. Та не тільки й у дитини, навіть

у дорослих, трапляються випадки, які викликають стрес, який може стати першим кроком для розвитку даного порушення. Без заперечень важливу роль відіграють особливості виховання, а можливо і генетичні чинники. А загалом фобії виникають під час дії трьох факторів: біологічного, соціального і психологічного, які взаємодіють між собою одночасно. Найчастіше фобією страждають надто емоційні, вразливі люди, які до того ж мають гарну уяву.

Зрозуміло, що фобія є шкідливою, але в чому її небезпека? Більшість страхів надумані, можливо насправді з людиною і не траплялась ситуація, якої вона так боїться, але в її голові постійно виникають жахливі сцени, які обов'язково, на її думку, трапляться в майбутньому. І цими думками людина псує собі своє справжнє життя, живучи в постійному очікуванні будь-якої небезпеки або підстави. Вона постійно відчуває себе не захищеною, перебуває у стані стривоженості, боїться вийти на вулицю, або навпаки – залишатися на одинці вдома, перебувати в людних місцях та навіть сходити в магазин за продуктами, їй здається, що її страх скрізь. А зустрівшись віч-на-віч зі своїм «ворогом», людина впадає в ступор, в неї починається панічна атака, яка може призвести до втрати свідомості, хоча вона і розуміє, що їй нічого не загрожує, але вдіяти з собою нічого не може. Зрозуміло, що це заважає повноцінно жити: навчатися, працювати, будувати відносини та взагалі насолоджуватися й отримувати задоволення від свого життя.

В житті постійно потрібно робити вибір. Дивлячись на проблему фобій, людина повинна вирішити сама для себе: боятися їй і далі чи брати від життя все щонайкраще. Кожна проблема потребує вирішення. Всі ми можемо сидіти на дивані й чекати поки станеться чудо, але не всі можуть встати та почати щось робити. А що ж робити в даній ситуації? Для початку потрібно усвідомити, що у вас є фобія та знайти чинник, який її викликає. Ну а далі найскладніше: необхідно подивитися своєму страху у «вічі». Перш, ніж це зробити, бажано навчитися розслаблятися і контролювати свої емоції, адже це послаблює дію страху. Для цього ви повинні уявити собі ситуацію, яка лякає вас і відразу намагатися впоратися з нею, можливо, за допомогою дихальних або фізичних вправ. Практикувати ці дії потрібно до тих пір, поки не зникне відчуття напруги. Після ретельної підготовки можна переходити до реальних дій. Інколи досить один раз пройти крізь страшну ситуацію. Проте найчастіше треба повторювати її протягом тривалого часу, щоб досягти успіху.

Я вважаю, що весь шлях боротьби з фобією потрібно проходити не на одинці, а з близькими людьми, які в будь-яку секунду заспокоять та допоможуть, нададуть вам сил боротися далі. І найголовніше – не боятися просити допомоги. Тож, яка б фобія у вас не була, запам'ятайте: ви – не єдині. Головне – не втрачати віри та часу. Живіть яскраво та досягайте успіхів!

**Панаскевич Анна,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ДЕТЕКТОР ЗМІ: ДОВІРА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ФОРМА КРИТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

Нині засоби масової інформації відіграють важливу роль у сприйнятті навколишнього світу людиною, адже вони є посередниками для публічного та оперативного розповсюдження інформації до читача. ЗМІ, зважаючи на суспільну важливість, масовість та доступність, мають величезний вплив на процеси, що проходять в суспільстві. Вони призначені для задоволення потреб читача у інформації стосовно певного кола питань або галузі знань, для розкриття глибинної сутності багатьох явищ та процесів; порівняння схожих, аналогічних явищ, процесів, рішень і з'ясування на цій основі їх недоліків та переваг; здійснення суспільного контролю; встановлення та розвитку зв'язку між читачами, активізації процесу їх об'єднання; для досягнення єдиної мети та поширення певних ідей; забезпечення науковим аналізом перспектив суспільно-політичного розвитку на підставі закономірностей суспільного розвитку. Через змогу охоплювати широкі аудиторії, вони формують певні цінності та смислові моделі для засвоєння суспільством. Оскільки медіа здатні швидко охоплювати велику аудиторію, у певні суспільно-політичні системи керуються тезою, що той, хто володіє засобами масової інформації, володіє громадською думкою.

Засоби масової інформації мають вагомий вплив на формування національної свідомості, адже вони є засобом пропагування певних духовно-ідеологічних інтересів, що формують культурний простір громадян. Відомий фахівець у галузі масових комунікацій В. Лизанчук зазначає: "...людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації – це один із "трьох китів", на якому базується державна самосвідомість, поряд з національною інтелігенцією та національною політичною елітою" [1].

Але медіа можуть не тільки об'єднувати суспільство, а й підривати емоційно-соціальну стійкість шляхом дезінформування, тобто в поданні об'єктові такої інформації, яка вводить його в оману відносно справжнього стану справ та

створює викривлену реальність, а саме створенням і впровадженням в суспільство чужих національній культурі ідеалів та цінностей, негативних культурних образів. Ця проблема наразі є актуальною та своєчасною для України, тому що перед нами стоїть завдання об'єднання багатоетнічного українського суспільства в одну політичну націю.

Для висвітлення правдивої інформації журналісти керуються певними стандартами, а саме балансом думок і точок зору, оперативністю, достовірністю (посилання на джерела), відокремленням фактів від коментарів, точністю, повнотою представлення фактів та інформації по проблемі. Але багато представників медіа нехтують цими стандартами заради просування чужих інтересів тим самим маніпулюючи суспільством.

Усі ми щодня натрапляємо на маніпуляцію, але це ще не означає їй піддатися. Уникнути маніпуляції дозволить критичне мислення та медіаграмотність – це є два найважливіші аспекти сьогодення, які повинні стати головними, при споживанні інформації.

За одним з академічних визначень: «Медіаграмотність – це сукупність знань, навичок та умінь, які надають людям можливість аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів та в різних формах для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві, їх та вплив» [2]. Фактично медіаграмотність повинна заохочувати споживача інформації аналізувати продукт, щоб не стати об'єктом маніпуляції, вона спонукає читача до усвідомлення ролі мас-медіа та яку думку громадськості воно формує.

У роботі «Фактичні розваги: як зробити медіаграмотність популярною» («Factual Entertainment: How to make media literacy popular») розроблено схему аналізу медіапродукту, що складається з 28-ми питань, що допоможуть виокремити маніпуляцію, ключовими з яких є «Хто написав повідомлення?», «Яка його цільова аудиторія?», «Кому вигідна ця інформація?», «Яке джерело?», «До чого спонукає цей меседж?» [3]. У повсякденному читанні складно опиратися на всі 28 питань, але основних вищепредставлених питань буде достатньо, щоб розібратися і перевірити той чи інший медіапродукт.

Отже, у сьогоденні серед великої кількості інформації, що пропонують суспільству засоби масової інформації, необхідно бути медіаграмотним, щоб виокремлювати та недовіряти сумнівним джерелам інформації, що негативно впливають на свідомість суспільства та є засобами масової маніпуляції.

Література

1. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації // Наукові записки АН ВШ України. – 2004. – Вип. 6, 9-29. – С.15.
2. Онкович Г. В. Медіаосвіта: експерим. програма баз. навч. курсу для студ. вищ. навч. закл. – К.: Логос, 2010. – 40 с. – Бібліогр.: с. 36-40.

3. Paul Copeland. Factual Entertainment: How to make media literacy popular. Legatum Foundation. TRANSITIONS FORUM. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lse.ac.uk/iga/assets/documents/arena/archives/factual-entertainment-how-to-make-media-literacy-popular-pdf-web.pdf>

**Крилюк Іванна,
студентка 2 курсу 1 групи
факультету харчових технологій та
управління якості продукції АПК,
Науковий керівник:
Чорноморденко Д. І.,
кандидат філософських наук,
старший викладач
кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Важлива проблема сучасності та, зокрема, 21 століття – булінг, від якого страждає багато дітей із різних прошарків населення. Наслідки є досить страшними: від отримання комплексів, низької самооцінки на все життя до замкнення в собі, і навіть до спроби вчинення самогубства.

У сучасному українському суспільстві понад 67% у віці від 11-17 років вже стикалися з цією проблемою. Це питання досліджують філософи, науковці, психологи, які намагаються пояснити причини булінгу: чому одні діти чинять цькування над іншими, намагаються фізично і психологічно надати шкоди своїм одноліткам, а інші піддаються. Адже «У кожної людини є право - любити іншого, або не любити, поважати, або не поважати ... Але ні у кого немає права бити людину по обличчю – нехай навіть просто словесно». Думаю, що цей вислів – дуже влучна характеристика антибулінгу, що описує, те якими повинні бути відносини між усіма людьми, бо ми не маємо права чинити шкоду іншим, навіть словесно.

Термін «булінг» тісно пов'язаний з поняттями, як насильство, тобто спрямована, усвідомлена дія, психологічний натиск, погрози, цькування до людей, слабших, які дозволяють іншим себе образити і навіть принизити. Агресія – ще один супутник булінгу, є природним підґрунтям насильства, який виявляє зневагу до когось, безцеремонну поведінку, зневагу до думки інших. Проте причини цієї проблеми найпростіші: низький ріст, високий ріст, худоба, повнота, не така думка і не такий одяг, як в інших.

Булінг – це проблема, про яку не можна мовчати, а про яку потрібно говорити і обговорювати наскільки це можливо. Адже коли люди ще з самого дитинства

пізнають світ жорстокості, всмоктують все у себе, як губки і передають це іншим, а між тим ще й проносять її через все життя, поглинаючи все більше, ми потім дивуємося тому, який безжалісний у нас світ. Що в дитинстві можуть бути образи, цькування, натиск, то в дорослому житті спроби, а то й не тільки позбавити когось життя. Потім ми дивуємося кількості вбивць і кількості жертв.

На мою думку, проблема насилля, в освітньому середовищі зокрема, наростає і набуває ознак загострення. Стан справ очевидно погіршуватиметься, якщо про неї мовчати і не вживати запобіжних заходів. Чим більше людей буде усвідомлювати це явище і визнавати його на рівні проблеми, тим легше буде її вирішити.

Тому, я вважаю, що надважливим є, те щоб ми постійно говорили з дітьми, аби вони розуміли, що такі ганебні дії та поведінка, в цілому, не є прикладом досягнень власних цілей через слабкості інших, і, тим більше, в жодному разі – не взірець для наслідування. Тема булінгу досить складна, яка постійно змушує нас розмірковувати над тим, звідки у людей так багато немилосердності? І доти доки у нас виникають ці запитання, доти ми можемо бути певні що ми не абстрагуємося від визнання наявності проблем, що нас турбують та прагнемо шукати шляхи до їх подолання і вирішення.

**Матвійків Анна,
студентка факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії**

БІОЕТИЧНІ ПИТАННЯ ГМО

Біоетику називають етикою життя й не випадково, тому що на сьогодні існує велика прірва між можливостями науково-технічного прогресу та рівнем моральної свідомості. Ця міждисциплінарна галузь знання і практичної діяльності має справу з великим колом питань, які мають неоднозначне у моральному плані тлумачення, потребують вивіреного з'ясування всіх «за» та «проти», бо невідповідальне відношення до них може дорого коштувати людству. До таких питань відносять й можливі ризики, пов'язані зі створенням, існуванням та вживанням продуктів зі вмістом ГМО.

Генетично модифіковані організми (ГМО) – це організми, генотип яких було змінено за допомогою методів генної інженерії, т.б. ДНК змінений неможливим у природі способом. На сьогоднішній день існує багато суперечок щодо ГМО і це пов'язано з можливими ризиками для здоров'я у наслідок вживання ГМО,

можливістю мутагенних явищ у віддаленому майбутньому та, можливо, зміною генотипу людини. Існують ще екологічні ризики використання ГМО та вплив на біорізноманіття. ГМО можуть бути причиною так званого генетичного забруднення. Це в тому числі й проблема з контролем над поширенням ГМ-рослин та так званим горизонтальним перенесенням генів, коли може передаватись генетичний матеріал до близьких видів рослин. Також вирощування нечутливих до гербіцидів ГМ-рослин призводить до збільшення обсягу використання гербіцидів та попадання у їжу, й природне середовище. І це ще не всі проблеми, що пов'язують з ГМО.

Які ж інструменти має біоетика для вирішення подібних питань? Американські дослідники Т. Бошам і Дж. Чайлдресс запропонували такі принципи на яких повинна базуватись біоетика: автономія, «не нашкодь», благодіяння, справедливість [1]. Дані принципи є доповненням ідей етики Гіппократа та застосовуються до всіх живих істот. Принцип автономії базується на засадах автономії особистості, поваги до людини, визнанні її власного вибору, права та можливості у прийнятті рішень задля власного благополуччя. Принцип благодіяння проголошує дію на благо інших на базі не тільки вузько професійних знань та обов'язків, але й на основі людських чеснот, любові до ближнього, емпатії, альтруїзму, відповідальності. Принцип «не нашкодь» полягає в тому, що зобов'язує не наносити шкоди не лише прямо, але й супутно та опосередковано. Принцип справедливості полягає у необхідності задоволення потреб людини. Дані принципи підтримуються певними правилами, такими як правдивість, достовірність, приватність, конфіденційність, інформована згода. Ці правила уточнюють сенс вищезазначених принципів та мають систему розроблених складових понять, що дозволяє біоетиці підходити до розв'язання біотичних питань вдумливо, глибоко, системно.

Коли мова йде про ГМО, можна звернути увагу, що більшість страхів пов'язані у людей з питаннями якості життя, невизначеності статусу безпечно/небезпечно і в цілому можливості передчасної смерті. Отже, питання безпечності застосування у харчовій промисловості продуктів з генетично модифікованих організмів овіяно невизначеністю не тільки тому, що існує нерозуміння самих принципів генної інженерії звичайними обивателями, але ще й тому, що й самі науковці не так багато часу мають справу з ГМО.

Є кілька сфер, які сьогодні дуже активно використовують ГМО та взагалі досягнення генної інженерії – це медицина, біологія, сільське господарство. Поряд з тим, що результати творчості генних інженерів вдало застосовуються у практиці, є недостатньо інформації стосовно можливих загроз, які можуть з'явитись у результаті такого застосування. Як відомо, сучасна людина не схильна зупинятися перед ймовірними загрозами. Так відомий мислитель Е. Фромм, зазначив такий принцип, згідно якого запрограмоване сучасне технологічне суспільство: «...все, що можливо технічно зробити, слід зробити... решта цінностей нехтується...» [6].

Така ситуація не може не турбувати, отже потребує відповідального ставлення до результатів наукової діяльності та їх оцінки.

Генна інженерія створюючи ГМО обслуговує потреби сільського господарства, і є направленою на дослідження сільськогосподарських рослин, хоча й розвивається у напрямку селекції. Вчені скеровують свої дослідження на захист цих культур від різних несприятливих факторів, покращення врожайності, її якості, зменшення небажаних збитків і втрат під час зберігання продукції. Але одночасно можна звернути увагу на те, що експерти виражають думку, що несанкціоноване поширення ГМО-продуктів – небезпечний експеримент над населенням і ґрунтами України.

На сьогоднішній день не доведено ані небезпека, ані безпека щодо використання ГМО як продукту генної інженерії. З одного боку ГМО використовують у виробництві ліків, генній терапії, що дозволяє покращувати якість життя, або підтримувати життя людей з певними діагнозами. Можливості різних ГМО продовжують використовувати у медичних та біологічних дослідженнях. Також ГМО дають шанс накормити більшу кількість людей, а це суттєвий аргумент хоча б тому, що однією з глобальних проблем людства є проблема голоду. Генно-модифіковані рослини є більш стійкими до несприятливих умов, дають за обсягом більші врожаї. З іншого боку, використання ГМО має ще досить коротку історію і про наслідки такого використання вчені не можуть напевно оцінити сьогодні. Ніхто з вчених не може сьогодні дати гарантій, що ГМО не проявить себе у несприятливому аспекті у майбутньому.

Відповідно до біоетичного принципу автономії кожен з нас воліє обирати те, що на його думку, є найкращим для нього самого, його здоров'я, благополуччя та не несе ніякої загрози. Нажаль, маркування продуктів із вмістом ГМО може бути обов'язковим чи добровільним, в залежності від законодавства держав. Практика показала, що навіть тоді, коли маркування є обов'язковим, у ряді випадків виявлялася невідповідність маркуванню, а отже, порушувалося право людей знати про те, що вони споживають. Такі випадки фіксувалися, зокрема, в Україні, де обов'язковому маркуванню підлягають продукти та харчові добавки отримані з ГМО.

Отже, біоетика спирається на уявлення про священну цінність кожного життя, на вартість здоров'я, якість та повноцінність життя, на повагу до природного середовища з усією унікальністю біорозмаїття. Ризики, пов'язані зі створенням, існуванням та вживанням продуктів зі вмістом ГМО мають бути ретельно досліджені, бо втручання у життя та використання необдуманих маніпуляцій із ним може мати незворотні наслідки.

Література

1. Вековшиніна С., Кулініченко В., Коваленко Н. Сучасна медична етика: від Гіппократа до біоетики /С. Вековшиніна, В. Кулініченко, Н. Коваленко // Український медичний часопис. - 2003. - № 5. – С. 93-96.
2. Гусейнов А., Апресян Р. Этика / А. Гусейнов , Р. Апресян. – Москва, 1998. – 425 с.
3. Дубровіна О. Матвійків А. ГМО в світлі біоетики / О.В. Дубровіна, А. Матвійків // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. - Переяслав, 2019. - Вип. 54. – С. 375-377.
4. Кисельов М. Філософські та світоглядні аспекти біологічної етики / М. Кисельов // Вісн. НАН України. - 2001. - № 11. - С. 16-25.
5. Кулініченко В. Філософсько-світоглядні засади біоетики / В. Л. Кулініченко // Практична філософія. – 2001. - №3. – С. 37 - 43.
6. Фромм Е. Революція надії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. Посібник / Упоряд. Віталій Лях – Київ. Либідь, 1996. - 348 с.
7. Чекаль Л. А., Павлова О. Ю., Сторожук С. В. та ін. Філософія науки та інноваційного розвитку / Л. А. Чекаль, О. Ю. Павлова, С. В. Сторожук та ін. – К.: Міленіум, 2010. – 340 с.
8. Швейцер А. Культура и этика. Философия культуры. Часть вторая // Благоеговение перед жизнью / А. Швейцер . – М.: Прогресс, 1992. – 576 с.

**Мамелєкова Меріам,
студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії**

ЩОДО ВІДМІННОСТІ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ТА ТВАРИН

Здається, що між людиною та твариною майже нічого спільного. І люди, і тварини є живими істотами, але поводять себе, на перший погляд, по-різному. На мою думку й на думку деяких дослідників, відмінність поведінки впливає з відмінності потреб та свідомості людей та тварин. Спробуємо розібратися з цим питанням.

Прийнято вважати, що свідомість людини дає можливість відображати навколишню дійсність, а також себе, події що відбуваються, робити висновки, мислити. Людська свідомість є сукупністю думок, правил, цілей і т.д., які формують уявлення про речі навколо та їх властивості. Вона поєднує усі форми

сприйняття, утворює загальну картину того, що відбувається. До властивостей свідомості належать ідеальність та чіткість відображення, об'єктивність, цілеспрямованість, практичність.

Головною відмінністю поведінки тварин та людей вважають те, що всі дії тварин зумовлені прямою біологічною необхідністю. Тварини не роблять того, чого від них не вимагає конкретна ситуація, у якій вони знаходяться в даний момент. Людина ж навпаки здатна проектувати ситуацію та передбачати хід подій, обдумувати щось крім теперішнього часу.

Основою для формування і функціонування характеристик свідомості є наявність мови: думки відображаються словами, що дають змогу поділитись ними з оточенням. Тварини тільки подають певні сигнали, що виражають емоції за допомогою звуків. Людина ж здатна інформувати інших про щось конкретне, виражати свою точку зору та підтримувати розмову про щось. Під час спілкування також розвивається мислення та світогляд, і, якщо тварини не обмінюються великою кількістю інформації, то їх бачення світу є обмеженим настільки, наскільки потрібно для задоволення базових потреб.

Помітно те, що іноді поведінка тварин дуже схожа на людську, здається, що вони здатні відчувати щось вище, ніж задоволення чи біль, тобто радість чи смуток. Але напевне сказати неможливо, адже тварини не можуть поділитись з нами своїми почуттями. Доказів того, що тварини здатні до співчуття не існує, тому його вважають рисою, що притаманна лише людині.

Найбільш схожими до людей тваринами є шимпанзе. Вони здатні використовувати предмети для того, щоб добути їжу, чи захиститись. Але тільки людина використовує речі для праці, залишає їх для подальшого використання у майбутньому, планує, а отже живе у світі постійних речей. Під час розвитку трудових навичок, людина вчилася мислити абстрактно, нестандартно для вирішення життєвих задач, що призвело до розвитку головного мозку та оцінки об'єктів дійсності з різних точок зору. Підтримую погляди тих дослідників, які вважають, що саме праця спричинила розвиток людини, не схожий на розвиток тварин, і саме вона, можливо, створила необхідність у спілкуванні, що призвело до розвитку мовлення та різних світоглядів. Інстинкти, рефлексії та базові потреби об'єднують людину з тваринним світом і вказують на її біологічну належність до тварин. Але психіка людини та тварин формувалась по різному. Як уже стверджувалось вище, поведінка тварин керується лише біологічними потребами. Складається враження, що їх психіка декілька століть назад та сучасна майже не відрізняються, адже керуються однаковими правилами. Світогляд же у всіх людей різний та змінюється з роками, у залежності від обставин. Людина розвивається у залежності від суспільства та історії.

Отже, найбільша відмінність між свідомістю людей та свідомістю тварин полягає у тому, що поведінка тварини керується лише інстинктами, обставинами у даний момент часу, рефлексіями. Зовсім по-іншому влаштована людина, що

мислить більш глибоко та продумує дії на майбутнє. Під час розвитку цивілізації потреби у їжі, житлі та безпеці стали задовольнятися простіше, що надало змогу розвиватися у різних напрямках та досліджувати навколишній світ. Можливо колись люди будуть увесь час присвячувати саморозвитку, але на даний момент біологічні потреби все ще постійно нагадують про себе.

Література

1. Дубровский Д. И. Новое открытие сознания? (По поводу книги Джона Серла «Открывая сознание заново») // Вопросы философии. – 2003. – № 7. – С.92-111.
2. Деннет, Д. Виды психики: на пути к пониманию сознания. – Перевод с англ. А. Веретенникова. Под общ. ред. Л. Б. Макеевой. – М.: Идея-Пресс, 2004. – 184 с.
3. Пенроуз, Р. Тени разума. В поисках науки о сознании. – М., 2005.
4. Гриффин Д.Р. Разум животных: от познания до сознания (переработанное издание). – Чикаго, Иллинойс: University of Chicago Press, 2001.
5. Вессон Р. Превыше естественного отбора. – Кембридж: MIT Press, 1997.

**Матвійчук Денис,
студент 5 курсу
факультету ветеринарної медицини
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії**

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

Філософія з давніх давен була спрямована на пізнання людини. Але у кожному поворотну історичну епоху пропонувалася нова трактовка. У ХХ столітті, яке було відзначено Першою та Другою Світовими війнами, такий напрям філософії, як екзистенціалізм набув найбільшого розвитку. Сама назва цього напрямку містить у собі програму: замінити класичну «філософію сутностей» (essential) філософією людського існування (existentia).

Перші форми філософії екзистенціалізму беруть свій початок у вченні філософа С. К'єркегора, німецьких філософів – К. Ясперса та М. Хайдеггера, французьких письменників й філософів Ж. П. Сартра, А. Камю, Г. Марселя. Екзистенціалісти зафіксували й намагалися осмислити тривожне, і навіть трагічне світосприймання багатьох людей.

Задача філософії, на думку М. Хайдеггера, полягає у тому, щоб «зрозуміти людину як існування-екзистенцію і саме це розуміння покласти в основу філософії

у якості її вихідного пункту» [7]. За К'єркегором, «людина має відкрити таку істину, заради якої їй захотілось би жити і померти» [1].

Моделлю людини, як такої, для екзистенціальних філософів стала поміщена в суміжну ситуацію – на грані життя та смерті – страждаюча й занепала духом людина. На нашу думку, таке уявлення про людину й зараз залишається актуальним, адже відчуженість і страх у сучасному світі не зникли, а навпаки, посилюються.

Так, Ж. П. Сартр у роботі «Екзистенціалізм – це гуманізм» пояснює специфіку людського існування так: «при виготовленні речі людина попередньо формує її ідею, тобто, сутність тут випереджає існування речі. Принципово іншим чином виглядає справа з людиною. Людське дитя народжується, вже існує, однак, йому ще належить набути людської сутності, стати людиною. Тут існування передує сутності» [6].

Людина робить саму себе, набуває своєї сутності, вже існуючи, у цьому полягає перший принцип екзистенціалізму, з якого випливають багато важливих наслідків: немає заданої людської природи, т.б. ніяка зовнішня сила, окрім даного індивіда не може за нього здійснити його перетворення в людину. І саме він несе відповідальність, якщо його перетворення в людину так і не відбудеться. Отже, екзистенціальні філософи проголошують здорову і дуже важливу ідею індивідуальної відповідальності людини за все, що відбувається з нею самою та з іншими людьми. «Людина – свого роду «проект», який живе, розгортається, реалізується чи не реалізується, і процес знаходження людської сутності індивідом триває усе його життя, не втрачаючи гостроти, напруження, драматизму» [2].

Екзистенціалісти виступали проти віри у певний, наперед гарантований прогрес, який неначе здійснюється сам по собі, без будь-яких зусиль, дій окремих людей. Цю віру філософи вважали не лише наївною, а й надзвичайно небезпечною. Хосе Ортега-і-Гасет зазначав, що: «ідея прогресу «приспала» у європейцях і американцях те радикальне відчуття небезпеки, яке і є субстанцією людини» [5]. Екзистенціалісти висловлювали занепокоєння тим, що людство, «прогресуючи, людство може перестати бути насторожі, відкинути усі клопоти, звільнити себе від усякої відповідальності» [4]. Про це А. Камю пише у романі «Чума» (1947). «Вільний вибір індивіда – його доля, його відповідальність і його трагедія» [3]. Ситуація особистісного вибору – улюблена тема екзистенціальної філософії.

Не можна забувати й про те, що екзистенціалісти надавали дуже широкого значення «опору», вбачаючи у ньому людську долю і свободу людини. А. Камю так перефразував відомий вислів «я мислю» Декарта: «я бунтую, значить, я існую», що є дуже актуальним і у наш час. Саме у ті дні й години, коли людина у межовій ситуації дивиться в обличчя смерті, головну опору, підкреслювали вони, людина має знайти у самій собі, своїй екзистенції, лише тоді її вірність супротиву буде стійкою. І так виглядає справа у будь-якій ситуації, коли людина бореться за

свободу, за своє сокровенне «Я» (свою екзистенцію), коли йде усупереч найбільш несприятливим обставинам.

Підводячи підсумок вищевикладеному, слід зазначити: по-перше, існує зв'язок між екзистенціальною філософією й широко розповсюдженими у ХХ столітті настроями відчаю, відчуженості від суспільства; по-друге, філософія екзистенціалізму розглядає людину як особистість, як індивідуальність зі своїми унікальними властивостями, по-третє, екзистенціальна філософія людини є багатоплановим вченням, якому властиві і деякі суперечності, проте вона є актуальною й нині.

Література

1. Антология мировой философии.– М.: 1969, - т. 1, ч. 1, - с. 365.
2. Бердяев Н. Смысл творчества. – М.: 1916, - с. 15.
3. Гайденко П. П. Проблема личности в экзистенциализме. – М.: 1994, - с. 28.
4. Камю А. Избранное.-М.: 1969, - с. 387.
5. Ортега-и-Гассет Х. Дегуманизация искусства.– М.: Радуга, - 1992, - с. 288.
6. Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм. В кн. Сумерки богов. М.: Политиздат, - 1989, - с. 319.
7. Хайдеггер М. Бытие и Время. - М., - 1997.

**Третьякова Ксенія,
студентка 2 курсу
факультету ветеринарної медицини
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ І РЕЛІГІЯ ЯК ТИПИ СВІТОГЛЯДУ

Філософія, як і релігія прагнуть до відповіді на питання: яке місце людина займає в світі і як вона взаємодіє із ним? Сутність добра і зла, їх джерела, способи досягнення моральної досконалості – саме ці питання вони порушують в рівній мірі. І філософії, і релігії властиве, в тій чи іншій мірі, уявлення про людину, як істоту, що схильна до трансцендування, тобто вихід за рамки можливого досвіду, за межі осягнення світу тільки засобами розуму.

Релігія - форма світогляду, що заснована на вірі в наявність надприродних сил, які впливають на життя людини. Для людини з релігійним типом світогляду характерна чуттєва образно-емоційна (а не раціональна) форма сприйняття навколишньої дійсності.

Зараз філософам часто приписують роль проповідників і психологів, що є хибним. Як казав св. Нікон Синайський, « бути філософом – не значить бути богословом. Якщо ти істинно віриш і молишся – ти богослов. Потрібна внутрішня досконалість, щоб зрозуміти досконале» [Ельчанінов О. Записи (2001) Записи.- М.: Батьківський дім, 2013.- 16 с.].

Суть релігії і релігійного життя не в примусовій очевидності, але в зусиллях і виборі. Дуже часто за релігію приймають невизначену суміш з дитячих спогадів, які ми отримуємо іноді в церкві.

Релігія заснована на певних догматах, що вимагають беззаперечної віри, а істини філософії доводяться через звернення до розуму. Філософія ніколи суворо і фундаментально не суперечить будь-яким науковим відкриттям як умовам розширення знань людства про світ.

Філософський світогляд існує як альтернатива (серед інших альтернатив) релігійному світогляду і навпаки, релігійний – як альтернатива філософському, поряд з тим, людський світогляд може містити елементи обох цих світоглядів. Вважають, що історично релігійний світогляд виник услід за міфологічним, а за ним – філософський. Філософія відрізняється від релігії тим, що більше тяжіє до раціональності, що означає доказовість знань і використання при цьому логічних засобів. Крім цього, якщо в релігії субстанціональним початком світу може визнаватися тільки духовно-моральний абсолют, то в філософії (в залежності від концепції) це може бути як матеріальне, так і ідеальне начало. Юрій Білодід зауважив, « ... філософія і є та сама наука, котра вивчає, аналізує, узагальнює, певним чином витлумачує світоглядні проблеми. Саме вона на рівні науки включається в формування орієнтації в бурхливому морі життя. Коли ламається телевізор, то можна викликати майстра по ремонту, коли фермер не розуміє, що трапилось з його кукурудзяним полем, то викликає для консультації агронома чи біохіміка. Але хто мені і тільки мені може визначити: "Яка для мене найбільша життєва цінність?", "Чого я хочу досягти ?", " На що я здатен ?" і т. д. Консультанта для власної орієнтації в життєвому морі знайти важко, треба працювати самому й формувати свою філософію життя, свою орієнтацію в світі, свій світогляд [Білодід Ю. Філософія: Український світоглядний акцент: Навчальний посібник/ Юрій Білодід, - К.: Кондор, 2006. -10 с.].

Отже, філософія і релігія є певними способами духовно-практичного освоєння світу; вони відображають відношення людини до світу та до самої себе, є важливими складовими духовного життя суспільства.

**Кутовенко Кристина,
студентка 1 курсу
факультету ветеринарної медицини
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії**

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ФЕЙЄРБАХА

Автор праць, що зробив істотний вплив не тільки на розвиток філософії релігії, а й на поширення філософського розуміння природи релігійної свідомості в дуже широких інтелектуальних колах європейського суспільства XIX ст., талановитий, дотепний письменник, а за характером людина пристрасна і палка, що самостійно визначала еволюцію своїх філософських поглядів, які неодноразово змінювалися - це все є коротким описом Людвіга Фейєрбаха, людини, що прославилася своєю теорією про походження релігії в цілому. У даній роботі буде розглянуто питання релігії звичайного та надчуттєвого (потойбічного), а також про становлення релігії XVIII-XIX сторіччя. Як основу для матеріалу було обрано загальні філософські та релігійні погляди Людвіга Фейєрбаха. Це було зроблено тому, що його філософія кардинально розходиться з атеїстами та мислителями XVIII-XIX століття в трактуванні питань про появу релігії та релігійних вірувань і це представляє інтерес й до сьогоднішнього дня.

Фейєрбах вважав, що тяга вигадувати собі богів з'являється у людей від прагнення уподібнювати зовнішній світ власним ідеалізованим образам. Такі думки кардинально відрізнялись від ідей більшості просвітителів XVIII-XIX століття, які вважали, що релігія з'являється при суміщенні людського невігластва і обману з метою встановлення панування меншості над більшістю.

Для Фейєрбаха релігія була насамперед вірою, а також проявом, або розвитком сутності людини. Філософія у свою чергу була вже певним знанням, прагненням розкрити дійсну природу речей. У зв'язку з цим філософ уточнював, що релігія - це перша, до того ж непряма самосвідомість людини.

Фейєрбах бачив в релігії помилки, ілюзії і фантазії; властивості, приписувані воді, вину і хлібу, як щось відмінне від перерахованих об'єктів, які існують не в дійсності, а лише в уяві. Фейєрбах називав природними ті релігії, в яких люди поклоняються природним явищам. Природа постійно рухається і змінюється, і ці зміни прирікають на невдачу чи заохочують бажання і наміри людей. Головним чином мінливість явищ природи збуджує релігійне почуття, вона перетворює природу в предмет релігії. Фейєрбах називав випадковим появу релігії. Він говорив, що релігійною людиною робить мінливість природи. Головний предмет релігії - випадковість, так як вона ненавмисна і мимовільна, а також незалежна від людського знання і волі, але в той же час від неї залежить доля людини.

Релігію, в якій предметом є дух, духовна істота, а основа виявляється іншою, філософ відрізняв від природної і називав її духовно-людською.

Мислитель відкинув традиційні християнські уявлення про безсмертя душі, бога та віру в цілому. У 1841 р вийшла робота Фейєрбаха «Сутність християнства», в якій письменник постає як філософ-матеріаліст. У наступних творах Фейєрбах зазначав, що зміни в історії людства насамперед впливають на зміни у релігії. На його думку, тоді почала з'являтися нова епоха, епоха у якій на зміну християнству прийде нова для людей та мислителів релігія, але не у власне релігійній формі, а в формі філософії, філософії релігії [Фейєрбах Л. Сутність християнства. - М.: Думка, 1965, с. 414].

У роботі «Проти дуалізму душі і тіла, плоті і духу» (1846) Фейєрбах пише: «Істина не є ні матеріалізмом, ні ідеалізмом, ні фізіологією, ні психологією; істина - це тільки антропологія». У цій роботі Фейєрбах доводить, що свідомість, дух, мислення є властивостями матерії, тіла і мозку, що усвідомлює і мислить реальна людина. Цей антропологічний принцип - ключ до розуміння всієї філософії Фейєрбаха. У наступному творі «Питання про безсмертя з точки зору антропології» (1846) філософ зазначає, що тут він вже замість звичайної релігійної віри пише про невіру, замість потойбічного світу - про наш, реальний, замість вічності - про час, замість божества - про природу, а замість «релігійного неба» - про небо астрономії. Він «зводить» релігію з небес на землю.

Отже, можемо зробити певні узагальнення. Фейєрбах поділяв всі релігії на дві групи: природні релігії, або ранні, первісні, і духовні, до яких він відносив іудаїзм, буддизм, християнство та іслам. Бог природної релігії - природа, бог духовної релігії - людина. До природних релігій Фейєрбах відносив фетишизм, шанування тварин, придатних для полювання і використовуваних в сільському господарстві. Таємниця релігії, стверджує Фейєрбах, полягає в тому, що люди олюднюють природу і опредметнюють, тобто відчужують свою власну істоту. Фейєрбах писав, що божественна сутність є не що інше, як людська сутність, звільнена від кордонів природи. Заперечуючи природну і духовні релігії, висміюючи чудеса і забобони, Фейєрбах стверджує, що майбутнє людство матиме особливу релігію - релігію без Бога, бо людина без релігії жити не може в силу особливостей своєї психології і моралі. У цій релігії буде кілька особливостей. Людина буде почитати природу, проте при цьому «вона не повинна забувати, що у неї бракує серця, розуму і свідомості, які вона знаходить тільки в людині, і не впадати в помилку природної релігії та філософського пантеїзму, які робили природу богом». По-друге, релігією повинні стати доброзичливі добрі відносини людей, норми моралі, оскільки релігія є етика. Фейєрбах пропонував очистити існуючу мораль від усього фантастичного і не пов'язувати її з Богом. По-третє, для того щоб уникнути зла, люди повинні будувати свої відносини на любові. Мірилом моральності є сама людина. Ці ідеї мали та продовжують мати суттєвий вплив на інтелектуальну західноєвропейську філософську традицію.

ФЕДОРЕНКО Дмитро,
студент 1 курсу
факультету ветеринарної медицини
Науковий керівник:
Дубровіна Оксана,
асистент кафедри філософії

ТАЄМНИЦЯ ГАРНОГО ЖИТТЯ

Споконвіку на Землі проблематика пошуку людьми гарного життя є доволі актуальною незалежно від статі, орієнтації чи кольору шкіри. Людство протягом всього періоду свого існування намагається віднайти ту саму таємну формулу, що допомогла б нам досягти неперевершеного успіху в житті. Та чи існує даний секрет взагалі, чи це все лише вигадки відомих ораторів задля привертання до себе ще більшої уваги? З цим питанням я ознайомився та провів певний аналіз.

Згідно з недавнім опитуванням покоління міленіум (що досягли повноліття станом до 2000 року), представникам якого було задано питання: "Яка ваша головна ціль в житті?", близько 80% опитуваних на перше місце поставили бажання розбагатіти, при чому 50% з них на другому місці відмітили – стати популярним [2]. Ця статистика цілком підтверджує той факт, що нам із самого дитинства постійно твердять, що для гарного життя потрібно скласти хорошу кар'єру, заробити великі статки і постійно досягати нових висот, та чи достатньо всього цього, щоб в майбутньому ми змогли сказати собі: "Я прожив гарне життя"?

Професори Гарвардського університету з 1938 року почали експеримент, що досяг аж наших часів. Було обрано близько 500 студентів цього наукового закладу і також 224 підлітки із бідних районів Бостону. Суть даного експерименту полягала в спостереженні за їхнім життям, емоціями, які вони переживають, та загалом їх здоров'ям та самопочуттям. І виходячи з цього довготривалого експерименту, дослідники визнали, що дослівно: "Щасливими і здоровими нас роблять гарні відносини з близькими нам людьми" [2].

Вони засвоїли 3 ключових факти:

1. Взаємозв'язок з іншими людьми для нас є доволі корисним, а самотність вбиває.
2. Справа не в кількості друзів і не в тому, чи знаходиться зараз людина у відносинах, справа в якості цих відносин з близькими людьми.
3. Гарні і якісні взаємовідносини захищають не тільки наше тіло, а й наш мозок [2].

Здавалося б, доволі прості і точно сформульовані думки, але, нажаль, не зважаючи на відверту зрозумілість мало хто дійсно їх усвідомлює і дотримується, і в принципі зрозуміло чому. "Просто ми – люди. Ми надаємо перевагу швидким й

точним рішенням, прагнемо отримати щось, від чого наше життя стане набагато кращим ніж було до цього, просто тут і зараз. Але у відносин немає гарантій і часових рамок. Це важко і потребує постійного вкладу в наші сім'ї, друзів і близьких нам людей. Це постійна робота довжиною в життя”, - так це пояснює дослідник Robert Waldinger [2].

На мою думку, дана цитата Марка Твена доволі точно описує вищезгадану тему: “Немає часу, життя таке коротке, щоб витратити його на сварки, жовч та з'ясування відносин. Час є тільки для того, щоб любити та і того всього одна мить” [3] (пер. Ф.Д.).

Також, пригадуючи дослід професора Корнельського університету Карла Пілемера, не можна не згадати одного з його головних висновків. І хоч це звучить як заявлене кліше, люди, що прожили довготривале життя, непорушно вірять в даний факт: “Молодь схильна вважати, що щасливим можна бути лише тоді, коли щось станеться. Дорослішаючи, починаєш розуміти, що ми, не дивлячись ні на що, повинні бути щасливими!” [1].

Аналізуючи всю вищеподану інформацію та взявши до уваги власний життєвий досвід я дійшов висновку, що насправді немає точного секрету, який відкрив би людям шлях до гарного життя. Мені здається, що це лише черговий міф, яким люди плекають свої надії та не більше. Перш за все потрібно пам'ятати, що кожен з нас пише власну історію. І замість того, щоб жити тим, що пропагують успішні лідери з усього світу, чому би просто не відпочити від цієї вічної метушні, та не забувати, що наше життя знаходиться в наших руках, і питання як його прожити, є, насамперед, вибором кожного.

Література

1. Секреты хорошей жизни [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://igorkovalenko.com/2013/08/27/sekrety-xoroshej-zhizni/>
2. Уолдінгер Р. Что нужно для хорошей жизни? Уроки самого длинного исследования о счастье [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.ted.com/talks/robert_waldinger_what_makes_a_good_life_lessons_from_the_longest_study_on_happiness?language=ru
3. Mark Twain Quotes [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.goodreads.com/quotes/7435669-there-isn-t-time-so-brief-is-life-for-bickerings-apologies>
4. The Secret To Living A Perfect Life [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://goodvibesboulevard.com/2019/05/19/the-secret-to-living-a-perfect-life-2/>

**КРИВДА Наталія,
доктор філософських наук,
професор кафедри української філософії та культури**

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ІСТОРИЧНИЙ НАРАТИВ: ЗА І ПРОТИ

Аналізуючи проблеми сучасного суспільства крізь призму глобалізації, З. Бауман акцентував увагу на тому, що в останні роки спостерігається справжній вибух інтересу до концепції «ідентичності». Ця обставина, на думку дослідника зумовлена тим, що проблема ідентичності, яка зародилася на початку модерної епохи у підсумку десакралізації світу, а з нею й руйнуванням заданої соціальної структури, на початку ХХІ ст. докорінно змінює своє обличчя. Зокрема, ліквідація станового суспільства не зумовила вільного дрейфу індивідів, оскільки на зміну становій, швидко прийшла класова диференціація. При цьому, на думку дослідника, без уваги на те, що станова приналежність була заздалегідь запропонована, а класова значною мірою була результатом власних зусиль – «до класу на відміну від стану потрібно було «приєднатися», і членство в ньому доводилося постійно поновлювати, підтверджувати і доводити своїми повсякденними справами» [1, с. 181-182], вона була не менш примусовою. Інакше кажучи, позбавлені соціальної визначеності індивіди, були змушені свідомо самовизначатися у новій реальності, при цьому вектори вказаного самовизначення були наперед задані, зазвичай тими ознаками, які називають об'єктивними – стать, культура, мова, територія, релігія тощо.

Актуалізувавшись на початку модерної доби, проблема індивідуальної та колективної ідентифікації, в останні роки почала швидко і радикально змінювати свій вигляд та зміст. «Колись, – пише З. Бауман, – це був різновид проблеми, яка завжди стояла перед паломниками: «Як потрапити туди-то?» Тепер вона більше схожа на питання, з яким щодня стикаються волоцюги без певного місця проживання і документів: «Куди мені йти? Куди заведе мене дорога, по якій я йду?» [1, с. 184]. Тобто, завдання індивіда і колективу полягає вже не в тому, щоб знайти достатньо сил, аби подолати визначений шлях, а навпаки: «у виборі найменш ризикованого повороту на найближчому перехресті, в зміні напрямку до того, як місцевість попереду виявиться непрохідною, чи зміниться схема доріг, або ж пункт призначення переміститься в інше місце, а то і просто втратить колишню привабливість» [1, с. 184]. Фактично, проблема, що турбує сучасних людей, та цілі спільноти, полягає не стільки в тому, як знайти обрану ідентичність і змусити навколишніх визнати її, скільки в тому, яку ідентичність вибрати і як зуміти вчасно зробити вибір тієї ідентичності, яка не втратить цінності в нових соціокультурних умовах. Власне саме цей аспект проблеми мав на увазі й С. Гантінгтон, ведучи мову про гостру потребу сучасних націй і національних держав у визначенні того, «Хто ми?» й «Що конкретно приховується під цим

«ми»?» [4, с.6], й у відповідності до відповідей на ці питання окреслити вектор цивілізаційного розвитку та у разі необхідності «перевизначення» традиції, а з нею і колективної ідентичності [5].

Пошук відповідей на ці питання у глобальному комунікаційному просторі, істотно ускладнюється тим, що вся сукупність ідентифікаційних орієнтирів, якими користувалися індивіди та спільноти перебуває в стані перманентних радикальних перетворень. У мінливому світі сьогодення, відтворення єдиного національного простору, наштовхуються на опір, з одного боку, процесу культурного та інформаційного глобалізму, призводячи до уніфікації ідентифікаційних зразків, які швидко розмивають субстанційну основу національної ідентифікації – мова, релігія, «місця пам'яті», етнокультурні символи тощо, символами народженими у глобальному інформаційному просторі. Внаслідок цього, сфера вираження індивідуальної та колективної ідентичності стає надзвичайно широкою – вона залежить від культурних та/або історичних акцентів, розставлених елітами в процесі формування колективної пам'яті спільноти, вибору «місць пам'яті», символічного навантаження свят тощо. «Щоразу, – зауважує С. Гантінгтон, – коли державний лідер виступає з публічною заявою або висловлює підтримку тієї чи іншої події суспільного життя, він впливає на сприйняття суспільством своєї ідентичності. Це дуже делікатна сфера, оскільки у груп, чия думка не була врахована, як правило, виникають і постійно ростуть почуття відчуженості і ворожості. Якщо почуття національної ідентичності виявляється слабкішим від ідентичностей регіональних, культурних та ін. – нація розпадається» [4, с. 6-7], що поряд із іншим засвідчив досвід сучасної України. На жаль, українська політична еліта доби незалежності, не змогла запропонувати дієвих ідентифікаційних орієнтирів, які б змогли утримати національну єдність.

У прагненні зберегти власні соціальні позиції, українське політичне керівництво, спадкуючи радянські орієнтири культурної політики, не взяло до уваги докорінні зміни у соціальній структурі українського соціуму, продовжувало розвивати і примордіалістське й водночас народницьке уявлення про націю як споконвічну цілісність. Як наслідок, українська ідентичність почала визначатися об'єктивними ознаками, серед яких провідне значення відводилося мові, яка стала тим дразливим елементом, який зумовив розкладання громадянської (національної) солідарності, водночас посилюючи регіональну ідентифікацію, на тлі якої поступово зародився сепаратистський рух. Інакше кажучи, формування української національної ідентичності, з початку здобуття Україною незалежності, формувалося на тлі радянських ідеологічних практик, які отримавши національне забарвлення, не мали достатнього евристичного потенціалу для консолідації багатоетнічного українського населення.

Наведений нами приклад, формування національної ідентичності в сучасній Україні, дає всі підстави погодитися із З. Бауманом в тому, що самовизначення індивіда та спільноти в умовах глобальної комунікації відбувається в полі (або

потоці) конкуруючих культурних дискурсів, що зумовлює відмову сучасної соціальної теорії від есенціалістською трактування національної ідентичності. Навпаки, все частіше постулюється думка про те, що колективна (регіональна та національна) ідентичність конструюються інститутами і дискурсами, що пронизують суспільство, будучи об'єктами культурної політики. Це не означає, що ідентичність завжди конструюється тільки тут і зараз, не маючи будь-яких передумов. Дослідники-конструктивісти доводять, що передумови (або об'єктивні ознаки) є підсумком певного конструювання в минулому, а тому їх не варто розглядати як щось абсолютне та незмінне.

Попри правомірність зроблених конструктивістами висновків, наразі немає підстав говорити про цілковиту відмову від есенціалістських трактування ідентичності, особливо стосовно суспільств подібних до України, тобто таких, що зберегли багато рис традиційності. Показовими в даному випадку можуть стати зауваження П. Бурдьє про те, що механізм набуття ідентичності виявляється в пошуку балансу свободи і припису, відтворення старого і появи нового. Відповідно, ідентичність в такому випадку формується не завдяки довільному вибору, чи жорсткого дотримання приписів, а у підсумку органічного поєднання старого й нового, через опосередкування габітусу [2, с. 32]. Останній, за твердженням дослідника, є історичним продуктом, а тому може видозмінюватися під впливом конкуруючих диспозицій навколо символічного капіталу і символічної влади. Інакше кажучи, в рамках певного соціального простору відбувається боротьба диспозицій, які задають спрямованість формування конкретних ідентичностей та інституалізації уявлень. В процесі, такої боротьби нав'язується певний символічний капітал, який і виявляється, як можна припустити, зримим вираженням ідентичності.

Зважаючи на сказане, соціальна трансформація, на думку мислителя, виникає у результаті гострого зіткнення культурних і символічних капіталів, коли розпадається їх консенсус, характерний для стану стабільності. З одного боку, ідентичності спираються на «віру у власне існування», з іншого – їх не можна вважати фікціями, як мінімум в силу реальних відмінностей тих «символічних капіталів», на тлі яких сформувалися групові ідентичності. «Розрізнення, – пише П. Бурдьє, – це відмінність, вписана в структуру самого соціального простору, оскільки воно сприймається відповідно до категорій, узгодженими з цією структурою... Символічний капітал – інше ім'я розрізнення. Воно є не чим іншим, як капіталом в тому його вигляді, в якому його сприймають агенти, наділені категоріями перцепції, що відбуваються від засвоєння структури його розподілу, тобто коли цей капітал впізнається і визнається як щось само собою зрозуміле... Розрізнення як символічні трансформації фактичних відмінностей і, більш широко – ранги, порядки, градації або ж будь-які інші символічні ієрархії – є продуктом застосування схем побудови» [2, с. 26] .

Вирішальна роль в окресленому конструюванні ідентичності належить політичним та культурним елітам. Саме вони, вирішують, який символічний капітал, які елементи минулого залучаються до культурного обороту в якості «спільного» для різних індивідів минулого, а які, навпаки, «витісняються» у сферу «забування»). При цьому, важливим, на наш погляд, твердження Е. Гобсбаума про те, що ідентичність, «вбрана в одягу історії», тобто вибудовується шляхом апелювання до минулого через міфотворчість, є націоналізмом [6, с. 357]. Як не дивно, але саме цей символічний капітал, намагається використати українська еліта в процесі формування модерної української ідентичності. Зокрема, у прагненні консолідувати українське суспільство та закласти основи для формування новітньої української ідентичності, політичні лідери зазвичай апелюють до історії, знаходять в ній невичерпне джерело міфотворчості, на тлі якої намагаються сконструювати національну спільноту. Такий підхід, особливо дієвий у випадках, коли зміна політичного курсу держави, відбувається разом із зміною політичних лідерів, у підсумку чого історія перебуває в процесі постійного переосмислення, стаючи засобом у боротьбі політичних еліт за панування.

На наш погляд, домінування принципів націоналізму і процесі формування сучасної української ідентичності зумовлене їх зручністю у процесі маніпуляції суспільною свідомістю. Мова, історія, культура – є тим символічним капіталом, який породжує суспільні емоції на основі героїчних міфів про «славне минуле», без уваги на економічну успішність держави. Водночас, як показує український досвід, політика ідентичності сформована виключно на етнічному принципі та «героїзації минулого» мала фатальні наслідки для поліетнічного українського населення, яке у підсумку тих же політичних маніпуляцій орієнтувалося на різні цивілізаційні зразки. Відповідно, в сучасних умовах соціокультурного та цивілізаційного розвитку, головними символічним ресурсом сучасної політичної еліти має стати обґрунтований свого часу В. Липинським принцип «територіального патріотизму» та громадянської нації. Звичайно, це не зменшить ролі історичного нарративу в процесі національної консолідації, однак може сприяти докорінній зміні того смислового навантаження, яке несуть в собі «місця пам'яті» у найширшому значенні цього слова. Інакше кажучи, широко декларована українською політичною елітою декомунізація передбачає передусім трансформацію закріпленої та розвинутої в радянській етнічного націоналізму, громадянським патріотизмом з відповідним проектом національного розвитку, який передбачатиме «розгорнутий план здійснення національної ідеї побудови нації як спільноти людей, які ідентифікують себе як єдину спільність, попри соціальні та інші відмінності, вказівку конкретних шляхів розвитку нації, створення умов цього розвитку, механізмів його реалізації...» [3, с. 124]. При цьому, як справедливо зауважує О. Грицай, національний проект має орієнтуватися на національні інтереси, тобто бути свого роду бізнес-планом

розвитку нації, оскільки тільки в такому випадку він може бути дієвим чинником національної ідентичності та розвитку нації.

Література

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
2. Бурдье П. Социология социального пространства / Пер. с франц. ; отв. ред. перевода Н. А. Шматко. – М. : Ин- ститут экспериментальной социологии ; СПб. : Алетейя, 2007. – 288 с.
3. Грицай, Е., Николко, М. Украина : национальная идентичность в зеркале Другого. – Вильнюс : ЕГУ, 2009. – 220 с.
4. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон; Пер. с англ. А. Башкирова. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. – 635, [5] с.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=61484> (Дата посещения 03.08.2017).
6. Hobsbawm E.J. On history. – L.: New Press, 1997. – 357 p.